

ትንቢተ ዳንኤል

መግቢያ

1. ዐላማ

ትንቢተ ዳንኤል የተጻፈው የኢየሩሳሌም ከተማ በጠላት እጅ በተያዘችበትና አይሁዶች ከአገር ተሰድደው በምርኮ ወደ ባሊሎን በተወሰዱበት ወቅት ነበረ። ከሙሴ ዘመን ጀምሮ እግዚአብሔር ለብዙ ዐሠርተ ዓመታት መላልሶ በብዙዎች ነቢያት አማካይነት ቢያስጠነቅቃቸውም፤ የእስራኤል ሕዝብ በአንጻሩ ያሳዩት ዐመፀኝነትና ግብረ ገብነትን ማጣት በማስጠንቀቂያው የተነገራቸው ጥፋት እንዲፈጸምባቸው አድርጓል (ዘፃ 28፥64፤ 29፥28፤ 2ዜና 36፥16)።

እግዚአብሔርን ከአሦራውያንና ከባቢሎናውያን አማልክት በታች አድርገው ስለ አዩት፤ በብሰኣዊ አመለካከት አሁን የዕብራውያን ሃይማኖት ፈጽሞ ተቀባይነት እንዳይኖረው የተደረገ ይመስላል፤ ከዚህ የተነሣ እግዚአብሔር ራሱ በዚህ ጊዜ በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ እርሱ ብቻውን እውነተኛ አምላክና ከሁሉ የላቀ የታሪክ ጌታ እንደ ሆነ ለማረጋገጥ ንጉሱን መግለጽ እጅግ በጣም አስፈላጊ ነበረ፤ ስለሆነም እርሱ በተከታታይ ተአምራት በተቀናቃኞቹ ላይ ብቸኛ እውነተኛ አምላክ፤ እንዲሁም የባቢሎንንና የፋርስን ከፍተኛ ገዢዎችን ባሳመነ ደረጃ በሰማይና በምድር ከሁሉ የበለጠ ታላቅ ንጉሱ እንደ ሆነ አረጋግጧል።

2. የመጽሐፉ ጸሐፊና የተጻፈበት ጊዜ

ዛሬ ብዙዎች ይህን መጽሐፍ በተለይም የመጨረሻዎቹን ስድስት ምዕራፎች ነቢዩ ዳንኤል መጻፉን ይክዳሉ። ለዚህም እጅግ በጣም የተለመደው የመከራከሪያ ነጥባቸው፤ እነዚህ በጣም ልዩ የሆኑ ቀደም ብለው በትክክል የተነገሩት የትንቢተ ዳንኤል ትንቢቶች በተለይም በዐሥራ አንደኛው ምዕራፍ ላይ ያሉት በመቃባውያን ንቅናቄ ጥቂት ቀናተኛ ሰባክያን ራብዓዊ አንጢዮክስን ለመቃወም የአይሁድ አገር ወዳዶችን የጀግንነት መንፈስ ለመቀስቀስ የተጠቀሙባቸው መንፈሳዊነት የተላበሱ ማጭበርበሮች ናቸው የሚል ነው።

ከአሁኖቹ ሊቃውንት ብዙዎቹ በዳንኤል ትንቢት አስቀድመው በትክክል የተተነበዩት ሁሉ ትንቢቱ ፍጻሜ ካገኘ በኋላ፤ ማለትም መቃባውያን ባመፀቡበት ዘመን (168-65 ዓ.ቅ.ክ.) ባሉት ዓመታት የተካተቱ እንጂ ዳንኤል ራሱ የጻፋቸው አልነበሩም ይላሉ።

መጽሐፉ ራሱ በሚሰጠው ግልጽ ምስክርነት ግን ጸሐፊው ዳንኤል እንደ ሆነ ያረጋግጣል። (ከ8፥1፤ 9፥2-20፤ 10፥2 ጋር ያነጻ) ከዚህም በላይ የትንቢቱ ጸሐፊ ዳንኤል መሆኑን ኢየሱስ እንደ ተቀበለ አጠያያቂ አልነበረም (ማቴ 24፥15፤ ከዳን 9፥27 ጋር ያነጻ)፤ በተጨማሪ ደግሞ የመጽሐፉ የቋንቋ አጠቃቀምና ታሪኩ ሲተነተን፤ ጊዜው ከሁለተኛው መቶ ዓ.ቅ.ክ. እጅግ የሚቀድም መሆኑን ይደግፋል።

ትንቢቱ የተጻፈበትን ጊዜ በሚመለከት፤ የመጀመሪያው ምዕራፍ ዳንኤል በ605 ዓ.ቅ.ክ ተማርኮ ስለ መወሰዱ ያወሃል፤ ዳንኤልም በተሰጠው ሥራ ላይ ቈይቶ ቂርስ ነግሦ እስከ አንደኛው ዓመቱ ድረስ ሕዝቡን አገለገለ (ዳን 1፥21)፤ ይህም በ537 ዓ.ቅ.ክ ገደማ ይሆናል። ዳንኤል ይህን በሕይወቱ የተለማመደውን ጠቃሚ ማስታወሻ ምናልባት ዕድሜው ዘጠና ዓመት ያህል በሆነበት ጊዜ በ532 ዓ.ቅ.ክ ገደማ ጽፎ የጨረሰ ይመስላል። በትንቢተ ዳንኤል ከፋርስ ቋንቋ የተወሰዱ በመንግሥት ሥነ አስተዳደር ሰነዶች ውስጥ መታየታቸው አዝማሚያው ወዴት እያመራ እንደ ነበረ አጥብቆ ይጠቀም ነበረ። ይህም የመጨረሻ ቅርጹን ያገኘው የፋርስ ቋንቋ በዚያ መንግሥት ብሔራዊ ቋንቋ እንዲሆን ከተደረገ በኋላ ነው። እንደ እውነቱ ከሆነ ዳንኤል መጽሐፉን የጻፈው በሁለት ቋንቋዎች ነበር፤ ትንቢተ ዳንኤል ምዕራፍ 1ን ዐልፎም ከም. 8-12

ያሉትን “በዕብራይስጥ” ቋንቋ፤ እንደዚሁም ከም. 2-7 ያሉትን በአረማ (አረማይስጥ) ቋንቋ ነበር የጻፈው። በአረማ ቋንቋ የተጻፉት ምዕራፎች የባቢሎንና የፋርስ መንግሥታትን ይመለከታሉ፤ የቀሩት ስድስት ምዕራፎች ግን እግዚአብሔር ለቃል ኪዳን ሕዝቡ ያለውን ዕቅድ ያመለክታሉ።

3. በቅዱሳት መጻሕፍት ዝርዝር (ቀኖና) ውስጥ ያለው ተቀባይነት

ትንቢተ ዳንኤል በመጀመሪያ ከተጻፈበት ጊዜ ጀምሮ በባሕርዩ ከቅዱሳት መጻሕፍት ክፍሎች እንደ አንዱ መታየት ነበረበት፤ ስለዚህ ተጽፎ ዐልቆ በሚቀርብበት ጊዜም ምንም ያህል ሳይቈይ በእግዚአብሔር ሕዝብ ዘንድ በመንፈስ ቅዱስ መሪነት እንደተጻፈ የእግዚአብሔር ቃል ሆኖ ወዲያው ተቀባይነትን አገኘ፤ መጽሐፉ በርግጥ ተማርከው ከነበሩበት በዘርባቤል መሪነት ወደ ይሁዳ በተመለሱት ዘንድ የሞቀ ተቀባይነትን ያገኘ ነበር፤ ምክንያቱም እንደገና ተመልሰው በቅኝ ግዛት እንዲኖሩ በተደረጉበት የመጀመሪያዎቹ ዓመታት ተስፋ በሚያስቈርጡ ሁኔታዎች መካከል እግዚአብሔር በእነርሱ ቦታ ሆኖ እንደሚያስብላቸው በመተማመን እንዲቀጥሉ ለማድረግ አስፈላጊውን እንደሚሰጣቸው የሚያደፋፍራቸው መልእክት ስለ ነበረ ነው። በሁለተኛው መቶ ዓመት ከኩምራን የመጀመሪያው ምሽት የዳንኤል መጽሐፍ ረቂቅ ቍርጥራጩ መገኘቱ የአይሁድ አማኞች መጽሐፉን በእግዚአብሔር መንፈስ መሪነት እንደ ተጻፈና ሕጋዊ ሥልጣን እንዳለው አድርገው መቀበላቸውን ያመለክታል።

4. ትምህርተ መለኮታዊ ፋይዳዎች

የትንቢተ ዳንኤል ዋና ነገረ መለኮታዊ ትኩረት እግዚአብሔር የእስራኤል አምላክ ከሁሉም በላይ መሆኑና፤ ሁሉን ለማድረግም ፍጹም ቻይ መሆኑን መግለጽ ነው፤ መጽሐፉ ሳያወላውል የነገሥታትን ዕድል ፈንታዎችና የሰውን ዘር የሚመለከቱ ጉዳዮች ለእግዚአብሔር ሕገጋት ርእሶች መሆናቸውን በትኩረት ይገልጻል፤ በተጨማሪ ከሁሉም የሚበልጡ ንግዶች ቈራጭ ፈላጮች በዚህች ምድር ላይ ተነሥተው ቈራጥ ተቃውሞአቸውን በደቅም እንኳ እግዚአብሔር የራሱን ፈቃድ ለማጠናቀቅ ቻይ መሆኑን ያሳያል። በመጽሐፉ ከም. 1-6 ባሉት የተጻፉት ተአምራት እግዚአብሔር ቅዱሳኑን ለመታደግ ያለውን ልዕልና በግልጽ ያሳያሉ።

የትምህርተ መለኮቱ ሁለተኛው የትኩረት ነጥብ “የማያቋርጥ ጸሎት ስለሚኖረው ንጉሱ ነው፤” ዳንኤልና ንደኞቹ በጸሎት ከብዙ አደጋዎችና ውዝግቦች አምልጠዋል፤ በተለይም ዳንኤል ሕዝቡን ወክሎ እግዚአብሔር 70ው ዓመት ሲፈጸም ወዳገራቸው መልሶ እንዲያቋቁማቸው አጥብቆ ይጸልየው የነበረ ጸሎት የማይረሳ ነበረ (9፥2-19፤ 10፥12-14)።

ሌላው ትምህርተ መለኮታዊ ትኩረት፤ እግዚአብሔር ካለው የረጅም ዘመን ዕቅዱ በመጨረሻው ጫፍ ላይ የሚታየውን መጠቁሙ ነው። ዳንኤል ትክክለኛውን ክርስቶስ የሚገልጥበትን ዓመትና አገልግሎቱን የሚጀምርበትን (27 ዓ.ም.3) አስቀድሞ ይተነብያል (ዳን 9፥25-26)። ይህ 70ኛው ሰባዊ በዓለም መጨረሻ በኋለኛው የሰባት ዓመት ዘመን ሊሆን ያለው ለዳንኤል በራሕይ የተገለጠለት ነበረ (ዳን 9፥26A-27)፤ እኛ ይህንን ሰባዊ ገና በጉጉት እንጠባበቃለን።

በመጨረሻ በእነዚህ ሊካሄዱ ባሉ ሁኔታዎች አጠቃላይ ንድፍ ሥር ያለው ማንም ሊገታው የማይችል የእግዚአብሔር ጸጋ ነው፤ የነቢያት ጥብቅ ማስጠንቀቂያዎች ችላ ከተባሉ፤ እንደዚሁም በ587 ዓ.ቅ.ክ ፈጽሞ ወደ መደምሰስ ያስጠጋ ብርቱ ፍርድ ሕዝቡን ካገኘ በኋላ እንኳ፤ በልዩ የፍቅር እንክብካቤው ከጣዖት አምልኮ እንዲያጠራቸው ልዩ ልምድ በሚያገኙበት ማረሚያ አስገዛቸው እንጂ ጌታ ሕዝቡን ንጢአት

ለሚያስከትለው ክፉ ውጤት ሙሉ በሙሉ አልተዋቸውም። ከዚህ በኋላ ሕዝቡ ወደ ራሳቸው አገር እንዲመለሱ ፈቀደላቸው፤ በዚህም ለመሰረተ መምጣት መድረኩን አዘጋጀ። ትንቢተ ዳንኤል ሰው በሐሳቡ እንዲጸና የሚያደርገው የእግዚአብሔር ጸጋ በዐዲስ ኪዳንም ጭምር (ሮሜ 11፥29) “የእግዚአብሔር ስጦታዎችና ጥሪው አይታጠፉም” እንደሚለው ሁሉ የሚሠራበትን ቅያስ ቀደም ብሎ ያቀርባል።

ትንተና

፩. ለእግዚአብሔር የተለዩ አገልጋዮችን መምረጥና ማዘጋጀት (1+1-21)

1-2 የባቢሎንን ንጉሥ ናቡከደነፆር በመጀመሪያ ፓለስቲናን ወርሮ ምርኮኞችን ይዞ ወደ ባቢሎን የተመለሰው በ605 ዓ.ቅ.ክ. ነበረ። ሁለተኛ ወረራው በ597 ዓ.ቅ.ክ. (2ኛ 24፥10-14) ሲሆን፤ ሦስተኛውና የመጨረሻው ምርኮ በ587 ዓ.ቅ.ክ. ነበረ። ከይሁዳ ሕዝብ ውስጥ አምልጠው ወደ ሌላ ሳይሄዱ የቀሩት ሁሉ ተማርከው ወደ ባቢሎን የተወሰዱት በዚህ ጊዜ ነበረ። (ስለነዚህ ዓመታት የበለጠ ለማወቅ በምዕ. 9 የተሰጠውን አስተያየት ማየት ይጠቅማል።)

በ605 ዓ.ቅ.ክ. የተደረገው የመጀመሪያው ምርኮ ኢዮአቂም በይሁዳ በነገሠ “በሦስተኛው” ዓመት ነበረ። ይህ የተሰለው ባቢሎናውያን የአንዱን ንጉሥ የሥልጣን ዘመን የሚጠቅሱበትን ዘዴ ትክትሎ ነው። አይሁዶች እንደዚህ ያሉትን የሥልጣን ዓመታት በሚቁጥሩት መሠረት ግን 605 ዓ.ቅ.ክ. የኢዮአቂም አራተኛ የሥልጣን ዓመት ነበረ (ኤር 25፥1)። ኢዮአቂም በግብፅ ንጉሥ ኔኮ ምደባ መሠረት ከ608 ዓ.ቅ.ክ. ጀምሮ ነገሠ። የግብፅ ንጉሥ ኔኮ “ኢሊያቂም” የነበረውን ስሙን በግልጽ ወደ “ኢዮአቂም” ለወጠው፤ [“ኢሊያቂም” ማለት “አምላክ” ያቋቁማል ማለት ሲሆን፤ “ዩሆ” ያቂም (ኢዮአቂም) - ማለት ደግሞ “ያህዌ” ያቋቁማል ማለት ነው።

ዳንኤል በመጽሐፉ መጀመሪያ ላይ የንጉሥ ናቡከደነፆር ስኬት ሁሉ በራሱ ታላቅ ችሎታ ወይም በጉብዝናው የመጣ ሳይሆን፤ የይሁዳው ንጉሥ መንግሥት ፈጽሞ እንዲንከታከት ያደረገው የአንድ እውነተኛ አምላክ ሥራ እንደ ነበረ ከመጀመሪያው ግልጽ አድርጓል። ስለሆነም የእግዚአብሔር ፍጹም ከሃሊነት ከወዲሁ በርእሱ ውስጠ ምስጢር እንደ ተጠቁመ እናገኛለን። መጽሐፉ ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ በዚህ ርእስ ጎይል ቃል ሥር ተካትቷል።

3-7 ናቡከደነፆር ለራሱ አገልግሎት ከሁሉ የበለጠ ተስፋ የሚጣልባቸውንና ተስጥዎ ያላቸውን ከይሁዳ ወጣቶች መለመለ፤ ወጣቶችም እዚያ እንደ ደረሱ የባቢሎንን ሀሰተኛ አማልክት ስም በማጣቀስ ለያንዳንዳቸው ዐዲስ ስም ተሰጣቸው። አስፋኔዝ የሚባል አንድ የቤተ መንግሥት ባለሟሎች አለቃ የእነዚህን ወጣቶች አካላዊ እድገትና የአእምሮ ብስለት እንዲከታተል ጎላፊነት ተሰጠው። ወጣቶቹ ደግሞ የሚጠበቅባቸው ከአለዳውያን ሥርዐተ ትምህርት በወቅቱ ተፈላጊ የሆነውን የጥናት ዘርፍ እንዲከታተሉ ነበረ (ጥ. 4)።

ከአይሁድ ወጣቶች ተመልምለው በቀለም ትምህርቱ እንዲሠለጥኑ የተመደቡት አራቱ ወጣቶች በዕብራውያን የሕግ መጽሐፍ የተሰጠውን የአመጋገብ ሥርዐት ለመጠበቅ ፈልገው (ከዘሌ 11፤ ከዘዳ 14 ጋር ያነጻ)፤ ከዚያ የታዘዘላቸውን ምግብ መብላትን ለመቃወም ድፍረት ማግኘታቸው ተለይቶ ታወቀ። ይህም አሳሳቢ የሆነባቸው ዘወትር ከሚቀርቡት የምግብ ዐይነቶች መካከል ከሥጋ የሚሠራው ምናልባት አብዛኛውን ጊዜ ለባቢሎን አማልክት መሥዋዕት ከሚያቀርቡአቸው እንስሳት ሥጋ የተረፈ፤ እንደዚሁም በንጉሡ ማዕድ ላይ የሚቀርበው የወይን ጠጅ በመጀመሪያ ለእነዚሁ አማልክት የመጠጥ መሥዋዕት ሆነው የሚቀርቡ መሆናቸው ስለማያጠራጥር ነው። ስለዚህ ከምግቡና ከመጠጡ ክፍሎች አንዳንዶች እንኳ ከአመጣጣቸው ያልተቀደሱ ባይሆኑም፤ አማኞች ባልሆኑ ሰዎች ባህል አሠራር ምግቦቹ ሁሉ በመነካካታቸው የረከሱ ሆነዋል።

እነዚህ አምላክን የሚፈሩ ወጣቶች ገና በዘወትር ሥራቸው መጀመሪያ ላይ ቍርጥ ያለ ውሳኔን የሚፈልጉ፤ መታዘዝንና እምነትን የሚጠይቁ ጉዳዮች ገጠሙአቸው። ገዢዎቻቸውን

በሚያስከትለው ሐሳብ ተባብረው ቢሠሩ ኖሮ፤ ሥጋቸውንና ነፍሳቸውን አሳልፈው የሰጡትን እግዚአብሔርን ባሳዘኑት ነበር። ቀደም ብለው “እምቢ! ለእግዚአብሔር አልመታዘዝ ክኛ ይራቅ” ማለታቸው፤ በዚህ በማያምን ሕዝብ ባህል ውስጥ እንደ እውነተኞች ምስክሮቹ ሆነው ሊገናጸፉ ላሉት ታላቅነት አዘጋጃቸው።

8-16 የአራቱ ዕብራውያን ወጣቶች ተጠሪ ዳንኤል ከንጉሡ ማዕድ የሚቀርብላቸውን ምግብ ላለመብላት ወሰነ፤ ከእግዚአብሔር ጋር የነበረውን እምነቱን ከማቋረጥ ይልቅ ከንጉሣውያን ቤተ ስብ ማሠልጠኛ መባረርን ተከትሎም የሚመጣውን ንፍረትን አደጋ ለመቀበል ፈቃደኛ ነበረ።

ነገር ግን ዳንኤል በአስፋኔዝ ፊት “ሞገስ” አገኘ፤ አለቃውም በዚህ ሊያምነው እንደሚችል ተሰማው [“ሞገስ” ቃል በቃል ሲተረጎም “ፍቅርን ወይም ተባብረው ቃል በገቡት መሠረት ተአማኒነትን አገኘ” እንደ ማለት ነው]። ዳንኤል ያቀረበው ሐሳብ፡- አራቱ ዕብራውያን ወጣቶች “ጉመን” ወይም በጓር የሚበቅለው “ቅጠላ ቅጠል” እንዲበሉ፤ “ውዋ”ም እንዲጠጡ ተደርጎ፤ ከዐሥር የሙከራ ቀናት በኋላ አራቱም ከሌሎች ሠልጣኞች ሁሉ የበለጠ ጤናማዎች ሆነው ያልተገኙ እንደ ሆነ አስፋኔዝ ራሱ እንዲያይ ነበረ። እንዲህ ያለውን የአመጋገብ ሕግ ለውጦ በተቃራኒ እንዲሠራ ለማድረግ ተአምር ማድረግን ይጠይቃል፤ ቢሆንም አስፋኔዝ ይህን አደገኛ ተጠያቂነት ሊቀበል ፈቃደኛ ሆነ። ውጤቱ ምን ሊሆን እንደሚችል ሳይታወቅ የተጀመረው ድርጊት አሁን ሙሉ በሙሉ የተሳካ መሆኑን አስመስክረ፤ ከዚያም ዐልፎ ስለ ወጣቶቹ ቀላል አመጋገብ አንዳችም ተቃውሞ ሊነሣ አልቻለም።

17 እግዚአብሔር ለዳንኤልና ለጓደኞቹ ልዩ ጥበብ ሰጣቸው፤ ይህም የሆነው በዚህ ዐይነት በመመገባቸው ሳይሆን፤ ለጌታ ታማኞች በመሆናቸውና እርሱም እምነታቸውን ስለ ተቀበለላቸው ነው። ዳንኤል ሕልም የመፍታቱን ስጦታም ቢሆን ሙሉ በሙሉ ገንዘቡ አድርጎት ነበር፤ (ዮሴፍ በግብፅ ቤተ መንግሥት ያደርግ የነበረውን ከዚህ ጋር ያነጻ።)

18-20 አስፋኔዝ ሠልጣኞቹን ለመጨረሻው ፈተና በናቡከደነፆር ፊት ሲያቀርብ እየተከራራ ነበር፤ ንጉሡ ከጠቅላላው የብልጭች ወጣቶች ቡድን መካከል አራቱን ዕብራውያን ወጣቶች እጅግ ላቅ ብለው አገኛቸው፤ ስለዚህ በመንግሥቱ በጎላፊነት በሚሠሩባቸው ቦታዎች ላይ መደባቸው። “ጠንቋዮች” ምናልባት ካርታን ወይም የአንድ ነገርን ቅርጽ የሚያሳይ ጌድፍ ሠርተው ጥያቄዎችን ለመመለስ እርሱን በማየት የሚጠቀሙ ሰዎች ነበሩ። “አስማተኞች” የሚለው የመጀመሪያ ቃሉ አካዳውያን “ንግርት” ለመናገር ተሰጥዎ ላላቸው ሰዎች ከሰጡት መጠሪያ የመጣ ነው። ሆኖም እነዚህ አራቱ ዕብራውያን ወጣቶች “ጥበብንና ማስተዋልን” ማግኘታቸውን እንጂ በተግባር ከሚርተኝነቱ ወይም በድምጽ ከሚደረገው የጥንቄላ ሥራ መካፈላቸውን አይጠቅስም (ከዘዳ 18፥10-12 ጋር ያነጻ)። ይህም ከማያምኑ ሕዝቦች የሚርተና የድምጽ ጥንቄላ ባለሙያዎች እጅግ የላቁ እንደ ነበሩ ይገልጻልናል። (ዳንኤል ምስጢሩ ከተራ ሕዝብ ወደ ተደበቀው የጥንቄላ ሥራ ዞሮ እንደ ነበረ የሚያመለክት በአንድም ቦታ አልተገኘም።)

21 “ንጉሥ ቂርስ ነግሦ እስከ መጀመሪያው ዓመቱ ድረስ”፤ ዳንኤል በምድብ ሥራው ቀጥሎ ሕዝብን አገለገለ። ባቢሎን በ(539 ዓ.ቅ.ክ.) ከተያዘች በኋላ ንጉሥ ቂርስ በዐደራ የመንግሥታችን አስተዳደር ለሚደናወጠው ለዳርዳሮ ሰጠው (ዳን 5፥31)፤ እንዲዚሁም በትንቢተ ዳንኤል ም. 9 ላይ የተጻፈው ዳርዳሮ ነግሦ “በመጀመሪያ ዓመቱ” (ዳን 9፥1) ነው ከተባለ፤ ይህ ዳርዳሮ ለስም ብቻ የንጉሥነቱን ማዕረግ ይዞ እስከ (538 ወይም 537 ዓ.ቅ.ክ.) ድረስ የቁየ ሊሆን ይችላል። እንዲህ ከሆነ ደግሞ የባቢሎኑ ንጉሥ የቂርስ “የመጀመሪያ ዓመቱ” የተባለው በ537-536 ዓ.ቅ.ክ. የነበረ ይመስላል፤ ይህም ምናልባት 42,000 አይሁዶች በዘሩባቤል መሪነት ወደ ፓለስቲና (ከነዓን) የተመለሱበት ዘመን ሊሆን ይችላል። ዳንኤል በንጉሣውያን ቤተ ስብ ማሠልጠኛ ማእከል የተማረው ለሦስት ዓመት ከሆነ፤ ከዚያ ጨርሶ በመጀመሪያ በመንግሥት ሥራ የተመደበው በ601 ዓ.ቅ.ክ. አካባቢ ይሆን ነበር፤ በዚህ አኳኋን ጠቅላላ ያገለገላቸው

ዘመናት ወደ 65 ዓመታት 601-536 ዓ.ቅ.ክ. ገደማ መሆኑ ናቸው ነው።

**፩. የናቡከደነፆር የመጀመሪያው ሕልም፡-
እግዚአብሔር ለዘመናት ያቀደው ዕቅድ (2፥1-49)**

ሀ. የባቢሎን ጥበበኞች ድክመት (2፥1-13)

1-3 አስደናቂው ሕልሙ በጣም ጠቃሚ መልእክትን ያዘለ እንደ ነበረ ናቡከደነፆር አረጋግጦአል፤ ስለሆነም አንዳንድ ነገሮችን ወይም ምልክቶችን በማየት የተወሰኑ ሁኔታዎች ይገለጻላቸዋል የሚባሉትን ሊቃውንቱን አስጠርቶ ሕልሙን ራሱን እንደገና ነግረውት ትርጉሙንም እንዲገልጹለት አዘዛቸው።

ጠንቋዮቹ ወይም ሚርተኞቹና አስማተኞቹ ወይም በጥንቄቄ አንዳንድ የማይጠበቁ ነገሮችን የሚያሳዩ “መተተኞችም” ከ“ኮከብ ቁጣሪዎች” ጋር ዐብረው ተጠቅሰዋል። “መተተን” በተግባር ለሚለማመድ (ወይም ጥንቄቄ) አንዱን መጥቀም፤ ሌላውን ደግሞ መጥቀስ በሚያስችል ኃይል ለሚሠራ ሰው የተሰጠው ቃል ከአካድ ቋንቋ የተወሰደ ሲሆን፤ መሠረተ ሐሳቡ ‘ቀደም ብለው የሚያውቁቸውን ሰዎች ከሙታን ጠርቶ ማማከር’ (ከሙታን መጥራት) ማለት እንደ ሆነ በአንክር ይጠቀማል። ኮከብ ቁጣሪዎች በጠፈር የሚታዩት ፀሐይ፣ ጨረቃ፣ ከዋክብት ሌሎችም በሰው ጠባይ ላይ የሚያመጡትን ጫና፣ ከዚያም የተነሣ የሚያስከትሉትን ውጤት እንከታተላለን ወይም እናውቃለን የሚሉትን በልዩ ደረጃ ላይ ያሉትን የጥበበኞችን ክፍል ያመለክታል። ይህም ከሱሚራውያን (የጥንቱ የባቢሎን ነዋሪዎች) ቋንቋ የተወሰደ ቃል ሲሆን፤ እነዚህ “ጠቢባን” ከዋክብትና ሌሎች ፕላኔቶች በመቀጠር ወይም አቀማመጣቸውን በማየት ሊሆን ያለውን አስቀድመን እናነገራለን የሚሉ ናቸው። የዚህ አራተኛው የጥበበኞች ክፍል ለአጠቃላይ የሊቃውንት ቡድን አፈ ጉባኤ ሆኖ ይሠራ ነበር።

4-9 ቍጥር 4 እስከዚህ ድረስ ዕብራይስጥ የነበረው የትንቢተ ዳንኤል የጽሑፍ ቋንቋ በቀጥታ ወደ አረሚ ቋንቋ መለወጡን በግልጽ ያመለክታል፤ ይህም በመግቢያው ላይ ጥበበኞች ሰዎች በአረሚ ቋንቋ ከንጉሡ ጋር ተነጋገሩ በሚል አረፍተ ነገር ተጠቅሷል (መግቢያውን ይመልከቱ)።

“ንጉሥ ሆይ፤ ለዘለዓለም ኑር!” የሚለው ሐረግ ንጉሡ ከአንድ ትውልድ ወደ ሌላው ትውልድ ዐልፎ ለረዥም ዘመን እንዲኖር ተናጋሪው መመኘቱን ያመለክታል (1ነገ 1፥31)። እነዚህ ሞራ ገላጮች ንጉሡ ያየውን ሕልም እንዲነግራቸው በመጠየቃቸው ያልጠበቁት ንቀት ገጠማቸው። ንጉሡ የፈለገው እነርሱ ሕልሙን ራሱን እንዲነግሩት፤ ትርጉሙንም እንዲገልጹለት ነበረ። ጥበበኞቹ በርግጥ የሚርተኝነት ኃይል ቢኖራቸው ኖሮ፤ አማልክቶቻቸው የንጉሡን ሕልም ለእነርሱ ባስተላለፉላቸው ነበር፤ እንደዚህ ቢሆን ኖሮ ደግሞ የሕልሙ ትርጉም ነው ብለው ምንም ያልተቀላቀለበትን በመሠረቱም ዋጋ የሌለውን የራሳቸውን ምጥት ብቻ እንደማያቀርቡ ያረጋግጥ ነበር።

ናቡከደነፆር መልሱን ከጥበበኞቹ በሚጠበቅለት ብርቱ ጥያቄ ላይ አስደንጋጭ ማስፈራሪያ ጨመረበት። የእርሱን ሕልም ራሱን መልሰው ለንጉሡ ለመንገር አለመቻላቸው፤ ጥበበኞች የተባሉት አወናባጆች መሆናቸውን ያረጋግጣል፤ እነዚህ ንጉሡን ሲያታልሉ ለቁዩባቸው ዓመታት ሁሉ ሞት የሚገባቸው ሰዎች ነበሩ። ስለዚህም የተጠየቁትን ካላደረጉ “ሰዎቹ እንዲቈራረጡ” (ከሕዝ 16፥40፤ 23፥47 ጋር ያነጻ)፤ መኖሪያቸው ፈጽሞ እንዲወድምና የቆሻሻ መከመሪያ ሆኖ እንዲቀር ተወስነዋቸው። ሰዎቹ ቀንቷቸው የተጠየቁትን ማቅረብ ቢላካላቸው ግን ቀድሞ ከነበራቸው እጅግ የላቀ ብልጽግናና ክብር እንዲሰጣቸው ናቡከደነፆር ቃል ገባላቸው። “ጥበበኞቹ” በቅጣት ማስፈራሪያውም ሆነ በወርቃ ማበረታቻ ቃላት ፊት የሚቆሙበትን ዐቅም አላገኙም። ለማድረግ የቻሉት ንጉሡ ሐሳቡን እንዲለውጥና ሕልሙን እንዲነግራቸው እርሱኑ መለመን ብቻ ነበር። ይህ ደግሞ የባሰ ስለናደደው፤ “ግራ ከሚያገባው ሁኔታ መውጫ መንገድ ለመፈለግ “ጊዜውን አዘገያችሁ” ብሎ ከሰሳቸው። አንዳችም የሚረዳቸው የማታለያ

ዘዴ አይኖርም፤ ከዚህ እንዲያላቅቃቸውም አንዳች ያልተለመደ ድንገተኛ ነገርን ሊያፈላልጉ አልቻሉም።

10-13 ጥበበኞቹ ከእንግዲህ ወዲያ የሚደረግ ነገር ባለመኖሩ ተስፋ ቈርጠው “እንዲያውም ንጉሡ ከእኛ ለማግኘት የሚጠበቀው ነገር ተቀባይነት የሌለው፤ ከአሁን በፊት ያልተደረገና ከሰዎች ዐቅም ጋር የማይሄድ ነው” በማለት ድርቅ አሉ። ይህ የመከላከያ ሐሳባቸውም ይብሉኑ ጥበበኞች የተባሉት ሰዎች እንደ ውሸታሞች ተቈጥረው የተላለፈባቸውን ቅጣት ሙሉ በሙሉ መቀበል እንደሚገባቸው በማመን ንጉሡን በእንደሚነታቸውን እንዲቀበል አደረገው። በዚህ አኳኋን ንጉሡ ጥበበኞች ሰዎች ሁሉ (ቍ 1) አራቱም ዕብራውያን ወጣቶች ጭምር እንዲያዙና እንዲገደሉ ያዘዘበትን የተጨበጠ ማስረጃ ለሚመለከታቸው አስተላለፈ።

ለ. ዳንኤል መሃል ገብቶ ያቀረበው ሐሳብ (2፥14-23)

14-16 አርዮክ የንጉሡ የክብር ዘብ አለቃ፤ በጥበበኞች ሰዎች ሁሉ ላይ የተፈረደበትን ምክንያት ለዳንኤል ነገረ፤ ዳንኤል ምቹ ጊዜ አግኝቶ የሕልሙን ምስጢር ከአምላክ እስኪረዳ ድረስ ፍርዱን ተግባራዊ የማድረጊያው ጊዜ በማያጠራጥር አኳኋን እንዲራዘም ለማድረግ ዳንኤል ስለ ጠየቀው፤ አርዮክ ወደ ናቡከደነፆር ወሰደው። መድረኩ የተዘጋጀው የአንድ እውነተኛ እግዚአብሔር የእስራኤል አምላክን አስተማማኝነት ጥበብና ኃይል ለማሳየት ነበረ። የማይቻለውን ነገር ለማድረግ በእግዚአብሔር ታማኝነት ላይ መደገፍ እንደሚገባው ዳንኤል ያውቅ ነበር። በዚህ ከተሳካለት ናቡከደነፆርና መላው ባቢሎን የእስራኤል አምላክ ብቻውን አስተማማኝ፤ ከሁሉም የላቀ፤ ጎይሱ ገደብ የሌለው ለመሆኑ በምንም ዐይነት መከራከር ከማይቻል ማስረጃ ጋር ሊጋፈጡ ነው።

17-23 ዳንኤል ሦስቱን ጓደኞቹን በጸሎት ኅብረት ውስጥ በማካተት ጸሎቱ የበለጠ ውጤታማ እንዲሆን ለማድረግ ፈለገ። ከ20-23 ያሉት ቍጥሮች የማያምኑትን ሰዎች አስመሳይ ኩራት በመቃረን በቅዱሳት መጻሕፍት ላይ የተመሠረተ እምነትን የሚያስተጋባ የመግለጫ ደወልን የሚያሰሙ ናቸው። ባቢሎናውያን በምድር ላይ አሸንፈውም ቢሆን እንኳ የእስራኤል አምላክ በሰማይና በምድር ከሁሉም ፍጹም የላቀ ነበረ። በታሪክ የሚደረጉትን ድርጊቶች ሙሉ በሙሉ በመቈጣጠሩ የእርሱ ኃይል ይገለጻል፤ ዕድል የተገለበጠ እንዲሆን በማድረግ ታሪክ አስቀድሞ የማይተነበይ መሆኑን በዚህ ያሳያል። ክዋኔዎች መቼ እንደሚከውኑና ለምን ያህል ጊዜ እንደሚቆዩ የሚወስነው እግዚአብሔር ነው። በዚህ ዐይነት ዳንኤል በ602 ዓ.ቅ.ክ ገና ለወደፊት ሊሆን ያለውን ሁኔታ ማለትም በ587 ዓ.ቅ.ክ ኢየሩሳሌም በጠላት እጅ ልትወድቅ እንደምትችል መናገሩን ብቻ ሳይሆን፤ የምርኮውም ዘመን ለስንት ዓመት እንደሚቆይ እግዚአብሔር እቅጩን ወስኖ ነበረ (ከ9፥2 ጋር ያነጻ)።

ጥበብንና ለይቶ ማስተዋልን የሚሰጥ እግዚአብሔር ብቻ እንደ ሆነ ዳንኤል አረጋግጦአል (ቍ 21A)። ሰዎች አንዳችን ነገር ለመጨበጥ ወይም “የጠለቀውንና የተደበቀውን ነገር” ወይም “በጨለማ ውስጥ” የተሸሸገውን ለማስተዋል የሚችሉት በእርሱ ጸጋ ብቻ ነው። ስለሆነም የናቡከደነፆር ጥበበኞች ዕውቀት ሁሉ ሕልሙን ለንጉሡ ሊሰጥ (ሊገቁጽ)፤ እነርሱንም ራሳቸውን ከሚያንዣብባቸው ሞት ሊያድናቸው አልቻለም።

የናቡከደነፆርን ሕልም በተመለከተ ዳንኤል ያገኘው ዕውቀት ፍጹም ትክክል መሆኑን ይተማመን እንደ ነበረ በመግለጽ ምስጋናውን በአንድ አስደሳች ማስታወሻ ጨረሰው። ዳንኤል በሕልም ተርጓሚነቱ ለንጉሡ ሊገልጽው ያለው ክስብአዊ ”ጥበብ” እና “ጎይል” ሁሉ በላይ እንደ ሆነ መስከረ፤ ይህም እርሱ ራሱና አራቱ ጓደኞቹ ዐብረው ይጸልዩ ለነበረው ጸሎት የተሰጠ መልስ መሆኑን እያረጋገጠ፤ ክብሩን ሁሉ ለእግዚአብሔር ሰጠ።

ሐ. ዳንኤል የንጉሡን ሕልም መልሶ መንገሩ (2፥24-35)

24-25 ዳንኤል በአገሪቱ ጥበበኞች ላይ የተላለፈውን የሞት ፍርድ ሊያስፈጽም ወደ ነበረው ወደ አርዮክ ገብቶ ከንጉሡ ለተጠየቀው ጥያቄ መልስ ማግኘት በርግጥነት ነገረው፤ አርዮክ በበኩሉ ዳንኤልን ፈልጎ በማግኘቱ ወርቃውን ለራሱ

ለማድረግ ንጉሱ ስለ ነበረ የምሥራቹን ለናቡከደነፆር ለማብሰር ቸኩሎ።

26-30 ዳንኤል በርግጥ ሕልሙን ሊያብራራ ይችል እንደ ሆነ በማለት በተረበሰበት ግማሹ በማይታመን በናቡከደነፆር ጥያቄ ላይ ተመርኩዞ፤ የማናቸውም ተጨባጭ እምነት ተከታይ ያልሆኑ ቡድኖች አንድን ነገር አይታን እንተነብያለን የሚሉ ምዋርተኞቻቸው ምስጢርን ለመግለጽ ችሎታ እንደሌላቸው አመለከተ፤ በዚያውም ትምህርተ መለኮታቸው እንደዚሁም ባጠቃላይ ብዙ አማልክትን ማምለካቸው ዋጋ የለሽ መሆኑን አጋለጠ። የጥያቄው መልስ ያለው በጌታ ስም በሚናገረው ሰው ዘንድ ብቻ መሆኑ ያላንዳች ስሕተት ወደ ዕብራውያን አምላክ ርግጠኛነት ያመለክታል። ዳንኤል ከዚህ በኋላ ናቡከደነፆር አይቶት የነበረውን ሕልም መልሶ ለራሱ ነገረው።

መጀመሪያ፤ ንጉሡ ሕልሙን ከማየቱ ቀደም ብሎ ስለ ወደፊት ሁኔታ ያስብ እንደ ነበረ ዳንኤል አስታወሰው። አንዳችም የሰው ችሎታ ይህንን ራዕይ ለማስተላለፍ የሚችል የለም እያለ በግልጥ ገናናነትን ሁሉ ለእግዚአብሔር ሰጠ፤ በዚህም ንጉሡ በጥበበኛ መሪነቱ ያገባኛል ብሎ ያሰበበትን ነገር እግዚአብሔር ከሞጥር አስገብቶለት፤ ለወደፊት ምን ይመጣ ይሆን? በማለት ለሚያስላስለውም ሐሳብ ሙሉ መልስ እንዳስገኘ ዳንኤል ይጠቀም ነበረ።

31-35 ዳንኤል የሕልሙን ዋና ሐሳብ ገለጸ፤ ግዙፉ ምስል፤ ራሱ ከወርቅ፤ ደረቱና ሁለቱ ክንዶቹ ከብር፤ ሆዱና ጭኖቹ ከነሐስ፤ ቅልጥሞቹ ከብረት፤ እግሮቹ እኩሌታው ከብረት እኩሌታው ከሸክላ የተሠራ ነበር፤ ይህ የተቀነባበረ ሐውልት በአንድ ግዙፍ ድንጋይ አማካይነት ተቀንሶ ዱቄት አስኪሆን ድረስ ደቀቀ፤ ዱቄቱም በንፋስ ተወሰደ። ምስሉ ቆሞ በነበረበት ቦታ ድንጋይ አድጎ፤ እጅግ በጣም ትልቅ ተራራ ሆኖ የአካባቢውን እይታ እስኪሸፍን ድረስ።

መ. ዳንኤል ለንጉሡ ሕልም የሰጠው ትርጓሜ (2፡36-47)

36-38 ከወርቅ የተሠራው የምስሉ ራስ ናቡከደነፆርንና የባቢሎንን መንግሥት ይወክላል። በመግለጫው ራስ አስቀድሞ መምጣቱ ምናልባት ብዙውን ጊዜ “ራስ” የአንድ ነገር “መጀመሪያ” ማለት ነው ተብሎ ስለሚተረጎም ይሆናል። ለናቡከደነፆር የእርሱ መንግሥት በሁሉም በኩል የተሟላች በመሆኗ በምሳሌነት የምትታይ ዐይነት፤ ከዚህም የተነሣ እንደ ወርቅ ከፍተኛ ግምት የሚሰጣት ነበረች። እርሱ ገደብ የለሽ ሥልጣኑን በመላዋ ባቢሎን ላይ ተግባራዊ ያደርግ ነበር። ከአፋ የሚወጣ ቃል ሕግ ነበረ።

በዚያን ጊዜ በዓለም የመጀመሪያዋ በአንድ ንጉሥ ሥልጣን ሥር የምትተዳደር መንግሥት ዐዲሷ ባቢሎን ናቡከደነፆር ከ605-562 ወይም 560 ዓ.ቅ.ክ. ለተጨማሪ አርባ ዓመታት ያህል የገዛት ነበረች፤ ይሁን እንጂ የእርሱ መንግሥት እርሱ ከሞተ በኋላ ከሃያ አንድ ዓመት በላይ አልቆየም። ልጁ ኤዊል ሜሮዳክ ከ562-560 ዓ.ቅ.ክ ለሁለት ዓመታት ብቻ ነበር የነገሠው። ኔሪግሊሳር የተባለው ከ560-556 ዓ.ቅ.ክ ለአራት ዓመታት፤ ላባሺ ማርዱክ ደግሞ ከ556 ዓ.ቅ.ክ ለአንድ ዓመት ብቻ ነገሠ፤ ነቦኒደስ ከ555 ዓ.ቅ.ክ መፈንቅለ መንግሥት በማድረግ ባቢሎን እስከ ወደቀችበት እስከ 539 ዓ.ቅ.ክ ድረስ ገዛት።

39 ሁለተኛው መንግሥት (በምስሉ ከብር የተሠራው ክፍል) ከባቢሎን መንግሥት “ዝቅ ያለ ነው” ተብሎ ይነገርለታል። እንደ ናቡከደነፆር አመለካከት አንዴ ያወጣውን ሕግ ለማፍረስ በንጉሡ ሥልጣን ላይ ገደብ መጣል (6፡12)፤ እርሱ ይሠራበት ከነበረው መግቻ ከሌለው ክራሱ ንይልም የበለጠ ይጠላል። በብር የተመሰለው መንግሥት በ539 ዓ.ቅ.ክ ባቢሎንን ድል አድርጎ ይዞ ከዐሥር ዓመት በኋላ በሞተው በታላቁ ቂርስ የተጀመረው የሜዶ-ፋርስ መንግሥት ሊሆን የነበረው ነው። ካምቢሴስ የሚባለው ታላቁ ልጁ ግብጽን ድል አደረገ፤ ነገር ግን በ523 ወይም በ522 ዓ.ቅ.ክ ሞተ። ‘ቂርስ ታናሽ ልጅ ነኝ’ ብሎ በማስታወቅ የተነሣው ለዐጭር ጊዜ ከገዛ በኋላ፤ ዳርዮስ የሂስታስጶስ ልጅ ተነሥቶ ሥልጣን ላይ የነበረውን አውርዶ ገደለው፤ ለራሱ ደግሞ ዐዲስ ሥርወ መንግሥትን አቋቋመ። ዳርዮስ የፋርስን መንግሥት ወደ ከፍተኛ የሥልጣን ጫፍ አመጣት፤ ዳሩ ግን ትሬስ የተባለውን አካባቢ ወርሮ ቢይዝም

እንኳ በአገሪቱ ምዕራባዊ ዳርቻ በኩል የነበረውን የግሪኮችን ጥያቄ ጨርሶ ሳያረጋጋ ተወው። ክሰርክስስ (ጠረክሲስ) በመባል የተወቀው (ከ485-464 ዓ.ቅ.ክ) የዳርዮስ ልጅ ከ480-479 ዓ.ቅ.ክ ተምክሮ በተጨናገፈው ወረራ ግሪኮችን ለማሸነፍ ሳይችል ቀረ። በእርሱ ቦታ የተተካው ቀዳማዊ አርታክሻስታም ከ(464-424 ዓ.ቅ.ክ) አላሸነፋቸውም፤ ይልቅስ እርሱ የየራሳቸው አስተዳደር ያላቸውን የግሪክ ከተሞችን በሸር እርስ በርስ በማጣላቱ ራሱን በራሱ ያረካ ነበር። የኋለኞቹ የፋርስ ነገሥታት፡- ዳግማዊ ዳርዮስ (ከ423-404 ዓ.ቅ.ክ)፤ ዳግማዊ አርታክሻስታ (ከ404-359 ዓ.ቅ.ክ)፤ ሣልሣዊ አርታክሻስታ (359-338 ዓ.ቅ.ክ)፤ አርሲስ (ከ338-336 ዓ.ቅ.ክ) እና ሣልሣዊ ዳርዮስ (ከ336-331 ዓ.ቅ.ክ) በሥልጣናቸው የባለውን እያሸቁለቁሉ መጡ። ይህ በብር የተመሰለው መንግሥት በቅርብና በመካከለኛው ምሥራቅ ለ200 ዓመታት ያህል ከሁሉም የላቀ ሆኖ ቆየ።

ናቡከደነፆር አንጻር ሲታይ ሦስተኛው መንግሥት በምስሉ ከነሐስ የተሠራው ክፍል ከሌላው ያነሰ ተቀባይነት ነበረው። ይህ በታላቁ እስክንድር የተቋቋመው የግሪክ-መቄዶኒያውያን መንግሥት ነበረ። የግሪክ መንግሥት “በመላው ዓለም ሊዝ የነበረ” ቢሆንም እንኳ፤ ሲወርድ ሲዋረድ የመጣው የአስተዳደር ወጉ፤ ከቀደሙት መንግሥታት ሁሉ የበለጠ “ሕዝባዊነት” ማለትም በንጉሥ ሳይሆን በሕዝብ በተመረጠ መሪ የመተዳደር ልምድ ያለው ነበረ። እስክንድር የፋርስን መንግሥት መውረር የጀመረው በ334 ዓ.ቅ.ክ ሲሆን የመጨረሻ ተቃዋሚውን በ331 ዓ.ቅ.ክ አደቀቀ፤ ከዚያም አንድ ከዩንዝላቪያ ወሰን አንገሥቶ በአንድ አገር እስከ ሒንዱስ ወንዝ ሸለቆ ማዶ ድረስ የተዘረጋ በጥንት ዘመናት ከነበሩት መንግሥታት ሁሉ የበለጠ ስፋት ያለውን የንጉሡ ነገሥት መንግሥት ግዛት አቋቋመ። እስክንድር በ323 ዓ.ቅ.ክ ከሞተ በኋላ አገሩ በአራት የቀድሞ ጄኔራሎች መካከል ተከፋፍሎ በነገሥታት የሚገዙ ግዛቶች ያሉበት ሆነ (እነርሱም) (1) በመቄዶኒያ ግሪክ፡- አንቲፓፔር፤ (2) ትሬስ፡- በትንሹ አስያ፡- ሊሲማክስ፤ (3) በአስያ - ሴሌውክስ (4) እና በግብጽ፤ በሲሬናይካና በፓላስቲና-ጽዮሌሚ የተባሉት ጄኔራሎች ነገሥታት ሆነው ይገዙ ነበር።) ይህም በ301 ዓ.ቅ.ክ በተደረገው በኢፕሱስ ጦርነት የግዛት አንድነቱን ለመጠበቅ የተደረገው የመጨረሻው ፍልሚያ ደቅቆ አንቲጎስ የንጉሡ ነገሥቱ እንደራሴም ከተሸነፈ በኋላ ሁኔታው ተጣርቶ አንድ መልክ ያዘ። የሴሌውሲድ ንጉሡ መንግሥት የምሥራቁ ክፍል በአንጻሪያ በሚገኘው ማዕከላዊ ሥልጣን ላይ ዐመፀ፤ በዚህም ቀስ በቀስ እስከ ሩቅ ምዕራብ ብሎም እስከ ሜሶፓታሚያ ድረስ በእርዚያኖች ተዋጠ። ከቀድሞው የግሪክ ንጉሡ መንግሥት የቀረው ክፍል ግን ታላቁ አንቲዮክስ በ190 ዓ.ቅ.ክ መግዚያ በሚባል ቦታ ከተሸነፈ በኋላ በሮም መንግሥት ተያዘ። መቄዶኒያ በ168 ዓ.ቅ.ክ በሮም መንግሥት ሲያዝ፤ በ146 ዓ.ቅ.ክ ግሪክ ለዘለቄታው በሮማ ሥልጣን ሥር ገባ፤ ከሜሶፖታሚያ በስተ ምዕራብ ያለው የሴሌውሲድ ግዛት በ63 ዓ.ቅ.ክ በታላቁ ጋምፔይ ሲያዝ ግብጽ ደግሞ በ31 ዓ.ቅ.ክ በአክቲዩም ከተደረገው ጦርነት በኋላ ከአገር ደረጃ ተቀንሳ በሮማ ግዛት እንደ አንድ ክፍል ሀገር ተመደበች፤ በዚህ ዐይነት ቀደም ብሎ በናቡከደነፆር ሕልም በተመለከተው ምስል ላይ የተሰጠው አራተኛው መንግሥት ቦታውን ከመቀማቱ በፊት ሦስተኛው ከነሐስ የተመሰለው መንግሥት ለ260 ወይም ለ300 ዓመታት ያህል ቆየ።

40-43 አራተኛው መንግሥት በብረት በተሠሩ እግሮች የተመሰለው ነው። አንድ ሰው የመንግሥትን ሥልጣን ሁሉ በአጁ ጨብጦ በሚያስተዳድረው አመለካከት (አንፃር ሲታይ)፤ የሮማው ሕዝባዊ መንግሥት የሚሰጠው ፋይዳ ከወርቅ፤ ከብር፤ ወይም ከነሐስ ጋር ሲመዘነን በጣም ያነሰ ነው። ብረት አይበገራነትንና አለማወላወልን ይጠቀማል፤ በተጨማሪም የሮማ ንጉሡ መንግሥት በትራጃን ዘመነ መንግሥት (ከ98-117 ዓ.ም.) ከሁሉም ወደ በለጠው የመሰራፋት ደረጃ መድረሱን ይገልጻል፤ እርሱ ዋና ዋና ነገሮችን በጨበጠባቸው ጥቂት ዓመታት ሩማንያንና የኦሶርን አብዛኛውን ክፍል ወርሮ ነበር።

የአራተኛው መንግሥት የኋለኛው ገጽታ በምስሉ ላይ ከብረትና ከሸክላ ተደባልቀው የተሠሩት ሁለት እግሮቹና ዐሥር የእግር ጣቶቹ፤ ያ ግዙፍ ሐውልት መሠረቱ በቀላሉ ተሰብሮ ፍርክክስክ የሚወጣ መሆኑን የሚያሳዩ ናቸው። ይህ የመጨረሻ ገጽታው የሚጠቀሙት ደግሞ የአንድ ንይሶች የግል አገዛዝ ሳይሆን፤ የአንድ ዐይነት ፌዴራሊዮን (የቂርስ የውስጥ አስተዳደር እያላቸው በጎብረት የሚተዳደሩበትን መተዳደሪያ

ሕግ ተስማምተው አውጥተው በጋራ በሚያስተዳድር ማእከል የሚገለገሉ የተለያዩ አገሮች ስብስብ መንግሥትን ነው። ብረቱ የጥንቱ የሮማ መንግሥት የባህልና የወግ ጫናን የሚወክል ሲሆን፤ ሽክላው ደግሞ በግብረ ገብነትና በፍልስፍና አንጻራዊነት መሠረት በኅብረተሰባዊ ማግባረ ስብ ላይ በተፈጥሮ የሚታየውን ድካም ይወክላል። ይህ ድብልቅ ሁኔታም እየቀረበ ላለው የፍርድ ቀን እንደ ጥላ በመሆን ድካምንና ሁሉም ነገር ተምታትቶ መጨበጫ ማጣትን ያስከትላል። በቀ. 43 ይዘት ብቻ፤ አንድ ፍጹምና የተባበረ የዓለም ሥርዐትን ለመጨበጥ ባለመቻል ተስፋ ቁርጠ ከተከፋፈለው ማግባረብ የተነሣ መለያየት፤ የመደብ ትግልና የሕዝቡ የእርስ በርስ ውጊያ መኖራቸውንም እናገኛለን። ብረትና ሽክላ ላንድ ወቅት ዐብረው ሊኖሩ ይችላሉ፤ ዳሩ ግን በአንድነት ተገናኝተው አንድ ጠንካራና ዘላቂ የዓለም ኀይል ሊሆኑ አይችሉም።

44-45 የመጨረሻው ትዕይንት ከተራራ ላይ ተፈንቅሎ ወደ ታች የተንከባለለው አንድ ድንጋይ ጠንካራ መስለው በቀላሉ ሊሰበሩ የሚችሉትን የታላቁን ምስል እግሮች በመግጨት አድቅቆ መገልበጡን የሚያሳይ ነው። (ከቀ. 34 ያንጻ።) ከዚያ በኋላ ሐውልቱ እንዳለ ደቅቆ ትቢያ ሆነ፤ በንፋስም ተወሰደ። ከዚያም ያ ተፈንቅሎ የመጣው ድንጋይ ተራራ፤ እርሱም ምድሪቱን ሊሞላ ያለው (ዐምስተኛው የኔኒ መንግሥት) ይሆናል። የጊዜያዊነት ባሕርይ ካላቸው ከአራቱ ሰው ሠራሽ የኔኒ መንግሥታት ጋር ሲነጻጸር ይህ በእግዚአብሔር የሚቋቋመው የኔኒ መንግሥት ለዘላለም እንዲኖር የተመደበ ነው። ዳንኤል ም. 7 እና ተጓዳኝ ጥቅሶች ያላንዳች ጥርጣሬ ይህ ዐምስተኛው መንግሥት ክርስቶስ የሚነግሥበት የኔኒ መንግሥት እንደ ሆነ ያረጋግጣሉ።

45-47 ዳንኤል የሕልሙን ትርጓሜ ተናግሮ የጨረሰው ሕልሙም ሆነ ትርጉሙ በመለኮታዊ ኀይል መሪነት የተገለጸና ፍጹም መታመን የሚገባው መሆኑን ለናቡከደነፆር በማረጋገጥ ነበረ። በዚህ ዐይነት የሰማዩ አምላክ በቸርነቱ አስቸጋሪውን ምስጢር ግልጽ በማድረግ ለወደፊት ለሚሆነው ነገር ዕውቀትን ለንጉሡ ሰጠ። ንጉሡም ይህን የእስራኤልን ጌታ “የአማልክት ሁሉ አምላክ” (ማለትም ከሁሉ የላቀ እግዚአብሔር) እንደዚሁም በዚህ ምድር ላይ የነገሥታት ጌታ እውነተኛው የታሪክ ጌታ መሆኑን ገልጾ በማሳወቅ ብቻ መልስ ለመስጠት ቻለ። ከሁሉም ይበልጥ ደግሞ አንድም የአሕዛብ አምላክ ሊያደርግ የማይችለውን የወደፊት ምስጢሮችን በመግለጹ ጌታ ከሁሉም የላቀ መሆኑን ንጉሡ ገልጾ አስታወቀ።

ናቡከደነፆር ለዳንኤል አምላክ እጁን መስጠቱን የገለጸበት ምልክት በዳንኤል ፊት በግንባር መደፋቱ፤ የዕጣን መሥመሪያ ማቅረቡ ነበረ፤ እንዴት አስደናቂ ትዕይንት ነበረ! የመንግሥትን ሥልጣን ሁሉ በእጁ የጨበጠና እንደ ፊልጎ የሚሠራበት ቈራጭ ፈላጭ ሰው ከአንድ ሰዓት ብቻ ቀደም ብሎ የእርሱ ጥበበኞች ሁሉ እንዲገደሉ ትእዛዝ አስተላልፎ የነበረው ባለሥልጣን፤ አሁን በሦስተኛ ደረጃ ከሚገመተው ተገዥ ሕዝብ ተማርኮ በመጣው በዚህ ባዕድ ምርኮኛ ፊት በግንባር ተደፋ። ሆኖም ንጉሡ ለጌታ ያቀረበው ውዳሴ የሌሎችን አማልክት ህልውና ተጠራጥሯል ማለት አይደለም፤ ከዚያ በጣም ባንስ መልኩም ከነበረበት ተመልሶ እምነቱን ለመቀበል የቀሰመው ልምድ አልነበረም።

ሠ. ዳንኤልና ጓደኞቹ እድገት ማግኘታቸው (2፥48-49)

48-49 ዳንኤል ተለይቶ የሚታወቀውን መልካም ሥራ ስላከናወነ ናቡከደነፆር ባንድ ከሚገኙት ሚርተኞች ሁሉ በላይ አድርጎ ሾመው። እርሱ በግልጽ ታውቆ “ገዥ” ሆነ፤ [ይህም ቃል በቃል ሲተረጎም፤ በተሾሙት ባለሥልጣናት ሁሉ ላይ አለቃ ሆነ ማለት ሲሆን] የጥበበኞች ሰዎችን መሥሪያ ቤቶች በሙሉ ያጠቃልላል። ንጉሡ በመጀመሪያ ቃል የገባበትን ፈጽሞ (2፥6) ዳንኤልን ልዩ ልዩ ስጦታዎችንና ክብርን አገናኝፈው፤ በዋናው ክፍለ ሀገር በመላ ባቢሎን ላይ ገዥ አድርጎ ሾመው። እንደ ደንቡ ቢሆንም እንዲህ ያለው ቦታ ከጌቶች ዘር ለሚሆነው ለከለዳዊ ተወላጅ ቀደም ብሎ ይያዝላት ነበረ። ለአንድ አይሁዳዊ ይህ ዐይነት ክብር መስጠቱ ግን ከዚያ በፊት ፈጽሞ አልታሰበም። ዳንኤል ለሦስቱ ጓደኞቹም ከፍተኛ ሹመት እንዲሰጣቸው አጥብቆ በመጠየቅ እግረ መንገዱንም የራሱን ሥልጣን አጠናክረ።

፫. ከወርቅ የተሠራው ምስልና የጋለው ምድጃ (3፥1-30)

ሀ. ምስል አሠርቶ ማቆሙ (3፥1-3)

1-2 ናቡከደነፆር ዐዲስ የሆኑ ሃይማኖታውያን ብልጭታዎቹን ረስቶ አንድ ሐውልት ከወርቅ አሠራ (ይኸውም አሠርቶ በወርቅ አስለበደው እንጂ ይህን የሚያህል ታላቅ ሀውልት ሙሉ በሙሉ ከወርቅ ለመሥራት በመላ ባቢሎንም የሚበቃ ወርቅ ባልተገኘም ነበር፤) ከወርቅ የተሠራው ሐውልት ያላንዳች ጥርጣሬ በሕልሙ ያየውን የምስሉን ራስ እንዲያንጸባርቅ ነበረ የተበጀው። የሚሰጥታሚያ ገዢው ሐውልት ነገሥታቱ በሕይወታቸው እያሉ እንደ ተሰገደላቸው የሚገልጽ አንዳችም ማስረጃ ፈጽሞ ባለመኖሩ፤ ይህም ሐውልት ንጉሡን ራሱን የሚወክል መሆኑ ያጠራጥራል። ይልቅስ ሐውልቱ “ኒቦ” (ወይም “ናቦ”) የተባለውን የናቡከደነፆር ደጋፊና ረጂ አምላክ የሚወክል ይመስላል። በዚህ አምላክ ፊት በግንባር መደፋት ደግሞ አንድ ሰው ለእንደራሴው ለናቡከደነፆር ታማኝነቱን የሚያሳይበት የተገዥነት ምልክት ሆኖ ይቈጠርለታል። የባቢሎን ንጉሡ መንግሥት የአሦርን መንግሥት ተክቶ በቅርቡ መቋቋሙ፤ በግዛቱ ሥር ያሉትን መሪዎች ሁሉ ለመሰብሰብና በባቢሎን አምላክ የውዳሴ ሥነ ሥርዐት ላይ የተረጋገጠውን የታማኝነት ቃለ መሐላ ከእነርሱ እንዲቀበል ናቡከደነፆርን ሕጋዊ አድርጎታል። ይህን ተቀብሎ ተግባራዊ የሚያደርግ ግን ወዲያውኑ ከመጠን በላይ በጋለ ምድጃ ውስጥ ተጥለው እንዲገደሉ ተወስኖ ነበር።

3 በልዩ ልዩ ደረጃ ለመንግሥት ባለሥልጣኖች የተሰጡ ማዕረጎች መንግሥቱ በደንብ የተደራጀ ‘ቢሮክራሲ’ ያለበት መሆኑን የሚያመለክቱ ናቸው። (‘ቢሮክራሲ’ በሥልጣን ክፍፍል በማመካከት ረድፋን ጠብቆ ሁሉንም እንዲያዳርስ ተብሎ ጉዳዩ በሚጓተትበት ዘዴ የሚጠቀም አስተዳደር ማለት ነው) “አገረገዦች” በጣም ሰፋፊ ግዛቶችን በኅላፊነት የሚመሩ ናቸው። “ኅላፊዎች” ፡- የሰራዊት አዛዦች ወይም ምክትል ገዢዎች ነበሩ። “ዳኞች” ወይም “አስተዳዳሪዎች” ደግሞ የተናገሰ አውራጃ መሪዎች ናቸው። አማካሪዎችም ምክርን ወይም ገንቢ አስተያየትን የሚሰጡ ሲሆኑ፤ “የአውራጃው ባለሥልጣን” ለመንግሥት አስፈጻሚዎች የሚሰጥ ጠቅላላ መጠሪያ ነበረ።

ለ. ብሔራዊ የሃይማኖት ተቋም (3፥4-7)

4-7 የአከባባሩ ሥነ ሥርዐት በትክክል እንዲጀምር የሙዚቃ መሣሪያዎቻቸውን አስገብተው ቦታ እንዲያስይዙ፤ ናቡከደነፆር የቤተ መንግሥቱን መዚቀኞች በተራ መዘገበ። “ሁሉን ዐይነት መዚቃ” የሚለው ከእነዚህ በስም ከተጠቀሱት ስድስት የሙዚቃ መሣሪያዎች ሌሎቹም (መሣሪያዎች) መኖራቸውን ያመለክታል፤ ይህ “አርኬስትራ” (በተለያዩ የሙዚቃ መሣሪያዎች በመጫወት ቅንብር አድማጭን የሚያረኩ የሙዚቃ ባለሙያዎች ቡድን) በእዚያ የተሰበሰቡ ሁሉ አገንብሰው ከወርቅ ለተሠራው ሐውልት እንዲሰግዱ ምልክት ይሆንላቸዋል፤ ይህን ሲያደርጉ የባቢሎን መንግሥት ጥገኝነታቸውን፤ በተጨማሪ ምን ጊዜም ቢሆን የታማኝነታቸውን ቃለ መሐላ ያፈረሱ እንደ ሆነ መለኮታዊ ቍጣ በላያቸው ላይ እንዲመጣ ፈቃደኞች መሆናቸውን ማስታወቃቸው ነው። በአቅራቢያው ያለው የጋለ ምድጃ ቃልን ጠብቆ ባለመጽናት ለሰዊሰዊው ሌላ ስድንጋጭ አማራጭ አስፈሪ አስታዋሽ ነበረ። የሙዚቃው መስማት ሲጀምር ከሦስቱ በቀር በዚያ የተገኙ ግንባሮች ሁሉ ምድር ላይ ተደፋ።

ሐ. የእግዚአብሔር ታማኝ ምስክሮች መከሰስና መመርመር (3፥8-18)

8-12 ሕዝቡ ወድቀው ከሰገዱ በኋላ ጥቂት ሽረኛ “ከለዳውያን” ቀርበው የሰድራቅ፤ የሚሳቅና የአብደናንን አለመታዘዝ ለንጉሡ ዘገቡ። እነዚህ ዘጋቢዎች ከጌቶች ዘር የተወለዱ በመሆናቸው ወደ ንጉሡ ቀርበው አይሁዶቹን አወገዙ፤ በመንግሥት ሥራ ላይ ያሉትን ሦስቱን ዕብራውያን የዳንኤል ጓደኞች አስመልክተው “ጥቂት አይሁዶች” በማለት መጥቀሳቸው በተዋረደው ኅብረተ ሰባቸው ላይ ያላቸውን የንቀት ጫና ከፍ

ያደርገዋል። ለንጉሡ ቅናት እንዳደረገባቸው አስመስለው ለማሳየት፤ ከሰዓዊያኑ የእርሱን ዐዋጅ ቃል በቃል ጠቀሱ፤ ከዚያም በኋላ እነዚህ ሦስቱ እምቢተኛ አይሁዶች በድፍረት ተነሣሥተው “የንጉሥ ናቡከደነፆርን” አስቸኳይ ትእዛዝ “ከቀም ነገር አልቁጠናም” ከሚለው ክስ ጋር አገናኙ። “እምቢ!” “አናጉነብስም፤ ከወርቅ ለተሠራው ምስልም አንሰግድም” ብለዋል” አሉ።

13-18 ናቡከደነፆር ከመጠን በላይ ተናደደና እነዚህን በደለኞች ይዘው ወደ እርሱ እንዲያቀርቡ አዘዘ። የሰማውን ማመን ቸግሮት አተኩሮ ከተመለከታቸው በኋላ፤ እውነትም ለዐዋጁ “አንታዘዝም” ብለው እንደ ሆነ ጠየቃቸው። ከዚያም በታላቅ ቸርነቱ እነርሱ ራሳቸውን እንዲያድኑ አንድ ዕድል ሰጣቸው። ሦስቱ ሰዎች ወዲያው በዚያው ስፍራ ለምስሉ በመስገድ ታማኝነታቸውንና ታዛዥነታቸውን ያስመሰክሩ ዘንድ ሙዚቀኞቹ እንደገና የሙዚቃውን ድምፅ እንዲያሰሙ ንጉሡ ለማዘዝ ፈቀደ። ሲድራቅ፤ ሚሳቅና አብደናጎን ግን ከሕይወት ይበልጥ ጌታን ወደዱ። እነዚህ ሦስቱ ለእግዚአብሔር ክብር ሕይወታቸውን አሳልፈው ለመስጠት የተዘጋጁ ስለነበሩ፤ ናቡከደነፆር የተለየ አስተያየት እንዲያደርግላቸው፤ “እምቢ አንሰማመጥም” አሉ። ራሱን በምድር ላይ ሁሉን ቻይ እንደ ሆነ አድርጎ ስለሚያስበው ንጉሥ እግዚአብሔር አንድ ነገር አድርጎ ውጤቱን እንደሚያሳይ እነዚህ ወጣቶች ርግጠኛ ነበሩ።

ናቡከደነፆር፤ “አሁን ከእጄ ሊያድናችሁ የሚችል የትኛው አምላክ ነው?” በማለት እግዚአብሔርን ባለመፍራቱ ስከተት ሠራ፤ ናቡከደነፆር ከሰዎች ጋር የነበረውን ፍጥጫ ትቶ ሁሉን ከሚችል ጌታ ከእግዚአብሔር ጋር ወደ መታገል ዞረ። በምስጋና ቢስነቱ በጦርነት ድልን ባቀዳጀው በእግዚአብሔር በራሱ ላይ አፌዘ (ከኤር 27፥6-8 ጋር ያነጻጽ)። ስለዚህ እርሱ በእስራኤል አምላክ ፊት በትቢያ ላይ እስኪደፋ ድረስ አከታትሎ ጎፍረትን ይከናወናል።

ሦስቱ ሰዎች አምላካቸውን ከመካድ ይልቅ በጋለው ምድጃ ውስጥ ተጥለው መቃጠልን ስለ መረጡ ዐርበኝነታቸው ርቆ ታወቀ። በቅዱሳት መጻሕፍት ተካትተው ከሚገኙት የዐርበኝነት ቃላት በዳን 3፥18 “እርሱ ከዚህ እንድናመልጥ ባያደርግም እንኳ” ከሚሉት ሌላ ጥቂቶች ብቻ ይኖራሉ። ቅዱስ መጽሐፍ በዚህ ጊዜ ዳንኤል ዬት እንዳለ አለመናገሩ ይገርማል፤ ምናልባት ለመንግሥት ሥራ ወጥቶ አንድ ቦታ ሄዶ ይሆናል።

መ. የተላለፈው ውሳኔ ተግባራዊ መሆኑ (3፥19-23)

19-23 ናቡከደነፆር ሦስቱ ዕብራውያን ወጣቶች ወዲያው እንዲገደሉ ማዘዝ እንጂ፤ ሌላ ወደ ኋላ ተመልሶ የሚያደርገው ነገር አልነበረውም። እርሱ ከንዴት የተነሣ ወደ ከባድ ሞኝነት ገባ። አሳቱ እስከ መጨረሻው ደረጃ እንዲነድ ንጉሡ ጥብቅ ትእዛዝ ሰጥቶ ስለ ነበረ፤ አንዳችም ሥጋ ለባሽ በዚያ ግዙፍየአሳት ማንደጃ ውስጥ ገብቶ ለቅጽበት ሊተርፍ አይችልም። ወደ አሳቱ መቅረብ እንኳ ለሞት የሚዳርግ ነበረ። ናቡከደነፆር ሙሉ ልብሳቸውን ለብሰው ባርኔጣቸውንም አራሳቸው ላይ አድርገው እንዲገኙ ለሦስቱም ሰዎች ትእዛዝ ማስተላለፉ ደግሞ በዚያው መጠን መሣቂያ ነገር ሆኖ ነበር። በመጨረሻም ሰዎቹ “በጥብቅ ታስረው” እንደ ውሻ ወደ ጋለው እሳት ማንደጃ ተጣሉ። እንደሚታወቀው ደግሞ የአሳት ማንደጃው የውስጥ ክፍሉ እንዳይታይ የሚከለክል እንደ መዝጊያ ያለ ነገር አልነበረም። በዚህም ዐይነት እየተጠማዘዘ ከሚነሣው የአሳት ነበልባልና ጢስ በቀር ከውጪ ለሚከታተለው ተመልካች በዚያ ውስጥ የተጣሉ ሰዎች በግልጽ ይታዩ ነበር።

ሠ. የሰዎቹ መዳንና የአራተኛው ሰውዬ ዐብሮ መገኘት (3፥24-27)

24-27 ደንግጦ መናገር ያቃተው ናቡከደነፆር ሦስቱ ዕብራውያን ከእስራታቸው ተፈትተው፤ ቀጥ ብለው በአሳቱ ነበልባል መካከል ሲራመዱ አየ፤ በተጨማሪም አራተኛ ሰው ዐብሮአቸው ሲራመድ ተመስከተ። ወደ ጋለው የአሳት ምድጃ የተወረወሩት ሦስት ሰዎች ብቻ እንደ ነበሩ ዐብረውት ያሉ ባለሥልጣናትም ካረጋገጡ በኋላ፤ ንጉሡ አራተኛው ሰውዬ አምላክ የሚመስል መሆኑን ገለጸ። በጋለው ምድጃ ውስጥ ያሉት አራቱም ሰዎች በሙሉ በነጻነት ወዲያና ወዲህ

ይመላለሱ ነበር። ሲድራቅ፤ ሚሳቅና አብደናጎን ከሚደርስባቸው ጉዳት ሁሉ ያዳናቸው ያ በአሳቱ ነበልባል ውስጥ ዐብሮአቸው የተገኘው መለኮታዊው ጓደኛቸው ነበረ።

ናቡከደነፆር ከጋለው የአሳት ማንደጃ ውስጥ እንዲወጡ ሦስቱን ሰዎች አዘዛቸው፤ እነርሱም በመወጣጫው ወደ ውጪ ወጡ፤ አራተኛው ግን እንደሚታወቀው ከተመልካቾች ዐይን ተሰወረ እንጂ፤ ዐብሮአቸው አልወጣም። የሦስቱ ዕብራውያን ልብሳቸውም ሆነ አካላቸው እሳት ውስጥ ገብተው እንደ ነበሩ የሚጠቀሙ አንዳችም ምልክት ስላልታየባቸው ባለ ሥልጣናቱ ተገረሙ። አምላካቸው በርግጥም ሊያድናቸው ችሏል (ቍ 17 ጋር ያነጻጽ)።

ረ. ናቡከደነፆር ለሁለተኛ ጊዜ በእግዚአብሔር ፊት ራሱን ዝቅ ማድረጉ (3፥28-30)

28-30 በዚህ ዐይነት በሚያስፈራው በእግዚአብሔር ንይል መግለጫ ፊት ናቡከደነፆር የራሱን መሸነፍ ብቻ አምኖ ለማስታወቅ ቻለ። እርሱ ጌታን ለማመስገን በዚያውም ስለ ሦስቱ ዕብራውያን ድፍረትና ታማኝነት ያለውን አድናቆት ለመናዘዝ ቸኩለ። ናቡከደነፆር ነገሮችን ለማሻሻል ሲል “የእስራኤል አምላክን በመቃወም በሚናገር በማናቸውም ሰው ላይ ሞትና ውድመት ይፈጸምበታል!” የሚል ዐዋጅ አወጣ። ከዚያም በኋላ ንጉሡ ለሲድራቅ፤ ለሚሳቅና ለአብደናጎን እድገትን ስጥቶ በከፍተኛ የባቢሎን መንግሥት ሥልጣን ላይ አስቀመጣቸው።

፩. የናቡከደነፆር ሁለተኛ ሕልምና ጎፍረቱ (4፥1-37)

ሀ. የሁለተኛው ሕልም ሁኔታዎች (4፥1-7)

1-3 ይህ በአንድ አምላክ በማያምን ሰው ሥልጣን ሥር የተቀነባበረ ስለ ሆነ በቅዱስ መጽሐፍ አንድ ብቸኛ ምዕራፍ ነው፤ ያ እውነተኛው አምላክ ከሁሉም የላቀና ሁሉን የሚያወቅ መሆኑን በአእምሮ ማስተዋል ደረጃ አምኖ ሊቀበል ቢችልም እንኳ፤ ናቡከደነፆር በእውነት ይልቡ ተለውጧል ማለት ይከብዳል። ዐዋጁ አእምሮውን ከመሳት ስላዳነውና መልሶ በዙፋኑ ላይ ስለሰቀመጠው ለኔታ ምስጋና ማቅረቡን ያሳያል። በማሳቱ ውስጥ የሚገኝ ሰው ሁሉ ይህን በማወቅ እንዲጋራና ለሰማይ አምላክ ምስጋናን በመስጠት ከእርሱ ጋር እንዲተባበር ፈለገ።

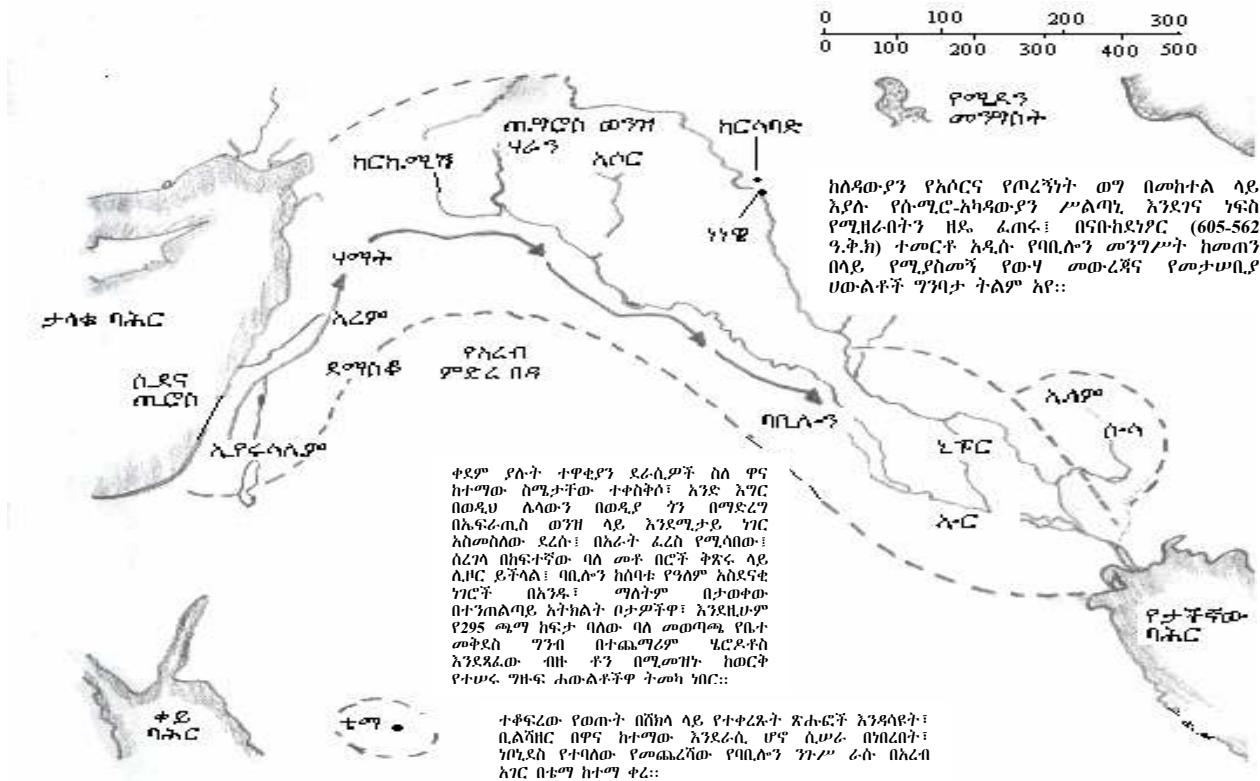
ናቡከደነፆር የእግዚአብሔር ጸጋና ንይል ለእርሱ ላደረገው ሁሉ ክብሩን ለራሱ በመውሰዱ ዕንጋራተኝነቱን ዐውቆ በግልጽ ተናዘዘ።

ታዛዥቹን ከባረከ በኋላ ናቡከደነፆር የእስራኤል አምላክን ተአምራት ሠራ ንይልና ዘላለማዊ የበላይነቱን ከፍ ከፍ አደረገ፤ ዳንኤል በተረጎመለት ማስጠንቀቂያ ሰጭ ሕልሙና ትዕቢቱን በማድቀቅ ለሰባት ዐመታት አእምሮውን ስቶ የአራዊት ኑሮ እንዲኖር ባደረገው በሕልሙ ተፈጻሚነት ይህንን ንይል፤ እንደ ተለማመደው ግልጽ አደረገ። በተፈጥሮ በሚታየውም ሆነ ሰው በሚፈጽማቸው ጉዳዮች እግዚአብሔር ብቻውን የንይል ምንጭ መሆኑንና እግዚአብሔር ካልፈቀደለት በቀር ማናቸውም ገዥ አንዳች ሥልጣን ሊኖረው እንደማይችል እነዚህ ነገሮች አሳምነውታል። ለዐጭር ጊዜ ብቻ ከሚቆየው የማሳት ዘመን ትይዩ የእግዚአብሔር ሥልጣን ለዘለዓለም ይቀጥላል።

4-7 ንጉሡ ጠላቶቹን ሁሉ በሥልጣኑ ሥር ካስገባ በኋላ ታዋቂ ጸጥታው፤ የኑሮው መሚሳትና ለሌላም ሕልም አጋጣሚ ጊዜ ማግኘቱ ለሚቀጥለው ድርጊት ምቹ አዝማሚያ ሆነው። ንጉሡ እንደገና (ከ2፥2 ጋር ያነጻጽ) ጥበቆች ስዎቹን አስጠርቶ የሕልሙን ይዘት ነገራቸው (ከምዕ 2 ጋር ያነጻጽ)። ጥበቆቹ ግን አሁንም በድጋሚ የሕልሙን ትርጉም ሊነግሩት ባለመቻላቸው ንጉሡ ወደ ነቢዩ ዳንኤል፤ ወደ እውነተኛው ምሁር ዞረ።

ለ. የሕልሙ ትርጉም (4፥8-18)

8 የዳንኤል ሕጋዊ የአደባባይ ስሙ (“በልጣሪ”) ትርጉሙም “ለሕይወቱ ይከላከልለት” ማለት ነው፤ ይህም በዐጭሩ የሚጠራበት ሲሆን፤ ሙሉ ስሙ ቤል-ቤልጥሻዱር (ቤል - “ለሕይወቱ ይከላከልለት” ወይም “ንጉሡ ስለ አምላኩ ሲያወግ

ስሙን ወስዶ በራሱ ስም መጀመሪያ ላይ ጨምሮ ናቡ-ከደነዖር” ብሎ የወሰደውን የሚያመለክት ከሆነ “ኔቡ-ቤልጥሻዳር” (ኔቡ (ናቡ) ለሕይወቱ ይከላከልለት፤) ማለት ይሆናል። ሆኖም በራሱ አደባባይ ካሉት ሌሎች ሚርተኞች ጋር በሚያነጻጽርበት ጊዜ፤ ዳንኤል በርግጥ በእግዚአብሔር (ወይም በአማልክት) መንፈስ የሚመራ መሆኑን ንጉሡ አምኖ አረጋገጠ።

9-18 ንጉሡ በዙሪያው ብዙ ኪሎ ሜትሮች (ጋሻዎች) ተንጣልሎ ባለው መሬትና ከብወውት ከሚታዩ ቅጠሎቻቸው እጅብ ብለው ካሸበረቁ ዕፅዋት ሁሉ በልጦና ዐይሎ ስለሚታየው ታላቁ ዛፍ በሕልሙ ያየውን ለዳንኤል ነገረው፤ እጅብ ያሉት የዛፉ ቅጠሎችና የተትረፈረፉ ፍሬዎች ለተለያዩ ፍጥረታት ጥላና ምፋብ አስገኝላቸው። በድንገትም አንድ “ቅዱስ” (ቃል በቃል ሲተረጎም “ጠባቂ”) የተባለው ከሰማይ ወርዶ በዛፉ ላይ የተላለፈውን ፍርድ አሰማ፤ ዛፉ እንዲቆረጥ፤ ቅጠሎቹም በሙሉ እንዲመለሙ አዘዘ፤ ቁ. 17 እንደሚያመለክተው የዚህ ዐይነቱ የመላእክት ቡድን የእግዚአብሔርን ፍርድ ተግባራዊ የሚያደርግ ነው። የዛፉ መቆረጥ በዛፎቹ ተጠግተው ይኖሩ የነበሩትን አዕዋፍና አራዊት በተነ፤ ጉቶው ብቻ ተርፎ ዙሪያው ከብረትና ከነሐስ በተሠራው ማሰሪያ ታስሮ በለምለም ሣር በተሸፈነው ሜዳ ላይ እንዲቀር ተደረገ (ቁ. 15-16)።

ምሳሌው ከጉቶው ወደ ሰው፤ ወደ ኅሊና ቢሱ አውራ ይለወጣል (ቁ. 15-16)፤ “አእምሮ” የሚለው የግብረ ገብነት ነጻብራቅ፤ የፈቃድና፤ መከተል የሚገባው ጠባይ ማመንጫ ወደ ሆነው ወደ ውስጣዊ ማንነት ያመለክታል። ይህ ጉቶ የሚወክለው ሰውዬ ለሰባት “ጊዜዎች” ማለትም ያለ ጥርጥር ለሰባት “ዓመታት” ወደ እንስሳነት ሊለወጥ ነው (ማስታወሻ ይመ፤ ከ7፥25 ጋር ያነጻ)። “የልዑሉ” ኅይለነት በዓለም ሁሉ ላይ ይገለጻ ዘንድ እንዲሁም ማን ዘውድ ሊደፋ እንዳለ እግዚአብሔር እንደሚመርጥ፤ ለዚህም አንዳንድ ጊዜ ከሁሉ ይበልጥ ትሑት የሆነውንና ከሁሉ ይበልጥ ራሱን ዝቅ የሚያደርገውን ሰው እንደሚመለከል ሰዎች ሁሉ ያረጋግጡ ዘንድ ፍርዱ ከሰማይ የተላለፈ ነበረ (ከ14፡ው 2፥7-8፤ ከኢዮ 5፥41 ጋር ያነጻ)። (ይህ አንድ በትዕቢት የተሞላ ሰው እንደ አንድ ረጅምና ታላቅ ዛፍ ሆኖ የቀረበበት ምስል ነው፤ ኢሳ

2፥12-13፤ 10፥34፤ ሕዝ 31፥3-17 ይመ)፤ ንጉሡም መልሶ በጥሞና ወደ ዳንኤል በማመልከት እርሱንና አምላኩን እንደሚተማመን አሳየው። በዚህ ዐይነት እንደገና የዳንኤል አምላክ ክብር በወሳኝ አፋፍ ላይ ነበር።

ሐ. የዳንኤል ትርጉምና ማስጠንቀቂያ (4፥19-27)

19-22 ዳንኤል ለንጉሡ የነበረው ታማኝነትና ንጉሡ ለዳንኤል የነበረው መልካም ሐሳብ የሕልሙን ትርጉም መግለጽ አስችሯል እንዲሆን አደረገው። በመጨረሻ ግን ንጉሡ ስለ ገፋፋው ዳንኤል ይናገር ጀመረ፤ “የሕልሙ ትርጉም ለናቡከደነዖር ለመጨረሻ ጠላቱ ይሁን” በማለት ፍሬ በስ ምኞቱን ካሰማ በኋላ ኅይለኛው ዛፍ በጦር ድሎችን ባገኘባቸው ሁሉ “ራቅ ወዳሉት የዓለም ክፍሎች ሁሉ” የተስፋፋውን የኒ.ኒ. መንግሥቱን ያቋቋመውን ናቡከደነዖርን እንደሚወክል ዳንኤል ገለጸ።

23-27 ዳንኤል ወደ ማስጠንቀቂያው እንበርት ሲመጣ፤ ናቡከደነዖር የግዛት ሥልጣኑንና አእምሮውን ሊያጣ እንዳለ ተናገረ። የአስተሳሰብ ችሎታው ዝቅ ብሎ ለሰባት ዓመታት ወደ አውራ አስተሳሰብ ችሎታ ይወርዳል፤ እንደ ከብትም ሣር ይበላል። ይህ ዐይነቱ ውርደት የእግዚአብሔርን ከሃሊነት እንዲያክብር ያስተምረዋል፤ ክብሩንና ኅይሉን እንዲያደንቅም ያደርገዋል።

26 ቁ. 26 ዳንኤል ስለሚተርፈው የዛፉ ጉቶ ናቡከደነዖር “አእምሮውን ስቶ ከቆየባቸው ከሰባቱ ዓመታት በኋላ ተመልሶ በዙፋኑ ላይ ይቀመጣል” ሲል አስቀድሞ በተናገረው ነገር ያጠቃልላል። እንደ ተለመደው ማናቸውም ንጉሥ አእምሮውን ከሳተ በቦታው ሌላ ይተካል። ዳሩ ግን አእምሮውን ስቶ የቆየበት ጊዜ ካከተመ በኋላ ዙፋኑ ለናቡከደነዖር ይመለስለታል የተባለው ያ ተግባራዊ የማይመስለው የእግዚአብሔር ተስፋ ተፈጸመ። ለሰባት ዓመታት አእምሮውን ከመሳቱ ቀደም ብሎ የተሰጠው መግለጫ አስፈሪ ነበረ፤ በዚህ ምክንያት ናቡከደነዖር ወዲያው ሕይወቱን በማሻሻል ክፉውን ቀን እንዲያዘገይ ዳንኤል ጥብቅ ማስጠንቀቂያ በመስጠት ሐሳቡን አጠቃለለ። ንጉሡ በእግዚአብሔር ፊት ተቀባይነት ላለው የግብረ ገብነት ሕግ

ተገዥ መሆኑን አምኖ ቢያሳውቅ፤ ለመልካም አገዛዝም ተጠያቂ ሆኖ በፊቱ ቢቀርብ፤ ቅጣቱ ወይም ተግሣጽ እንዲዘገይ ይደረግ ይሆናል። ስለ ናቡከደነፆር መልስ አንዳችም አልተነገረም፤ ዳሩ ግን ለአንድ ዓመት መዘግየቱ ንጉሡ በዳንኤል የተደገፈውን ሐሳብ ለመከተል ጥረት ማድረጉን ያመለክታል።

መ. የንጉሡ ቅጣት (4፥28-33)

28-30 ናቡከደነፆር ፍርዱን ለማስቀረት ቢጓጓም፤ ላከናወናቸው ነገሮች ውለታው ለእግዚአብሔር ጸጋ መሆን ሲገባው፤ ሁሉን ለራሱ በመውሰዱ፤ ትዕቢቱን እንደ ያዘ ቈይቷል። ምናልባት የፍርድ ማስፈጸሚያውን ጊዜ በማራዘም ባገኘው የእፎይታ ወቅት ከትምክሕቱ ተቈጥቦ ይሆናል፤ ሆኖም ግን እግዚአብሔር ባለውለታው መሆኑን ከቶም አላረጋገጠም።

31-32 ናቡከደነፆር ታላቁን ባቢሎንን እንደ ራሱ መኖሪያ አድርጎ በራሱ ጎይል እንደ ሠራ ከተመካ በኋላ ከእግዚአብሔር ዘንድ አንድ ያልተጠበቀ ቃል ሰማ (ፉጳ 30)፤ በዚህ የእግዚአብሔርን የቀጣጣውን ክብደት በሙሉ እንደዘረዘረ የወደፊት ዕድሉን ባዘለው ሕልሙ የተላለፈውን የቅጣት ማስፈራሪያ ቀምሶ ሊያየው ነበረ።

33 ናቡከደነፆር በዝቅተኞች አገልጋዮቹ ዘንድ እንኳ ተንቆ ዝቅ ብሎም እስከ አውሬነት ደረጃ እንዲወርድ ተደረገ። አክታትሎ ለተለያየ የአየር ጠባይ በመጋለጡ፤ ቈዳው እንደ እንስሳ ቈዳ ሸካራ ሆነ፤ የራስ ፀጉሩ ጓጉሎና ከርዳዳ ሆኖ የንግሥት ላባ ይመስል ነበረ፤ በየጊዜው ያልተቆረጠት የእጅና የእግር ጣቶቹ ጥፍሮች እንደ አሞራ ጥፍሮች ሆኑ፤ ስለሆነም ትምክሕተኛው ንጉሥ አእምሮውን በሚያናውጥ ልዩ በሽታ ተይዞ ከሰውነት ደረጃ በታች ሰጠመ።

ሠ. የንጉሡ ኑዛዜ (4፥34-37)

34-35 ከሰባቱ ዓመታት በኋላ ጌታ ቃል የገባለትን ፈጸመ። በመለኮታዊ ጸጋው ዝቅ ብሎ ወርዶ የነበረው የንጉሡ የማሰላሰል ችሎታው ተመሰሰለት። እርሱ በመጀመሪያ ያሰማው እግዚአብሔር በመላው ዓለም ዘላለማዊ፤ ከሁሉም የላቀ ሁሉን ቻይ በመሆኑ እርሱን ያመሰገነበት፤ ያከበረበትና ከፍ ከፍ ያደረገበት ድምፅ ነበረ። ሁለተኛ- እርሱ እግዚአብሔርን ያከበረው የንጉሡ መንግሥት ግዛቱ መጨረሻ እንደሌለው ንጉሥ አድርጎ ነበረ። ሦስተኛ፡- የሰው ልጆች በእግዚአብሔር ፊት እንደ ባዶ ነገር እንደ ሆኑ ናቡከደነፆር አረጋግጦአል። በመጨረሻም፡- እግዚአብሔር ከሰው ልጆች ቍጥጥር ውጪ እንደ ሆነና በንጉሡ ፊት በተጠያቂነት እንደሚቀርብ ናቡከደነፆር አየ።

36-37 አሁን እግዚአብሔርን መፍራት ስለ ጀመረ፤ ናቡከደነፆር ታድሶ ለመሪነት ብቁ ሆነ፤ ምክር ቤቱና የሰራዊት አዛዦች የንጉሡ የማሰላሰል ችሎታው እንደ ተመለሰ ለማየት አንድ ዐይነት ጎይል ቀስቅሶአቸው መጡ፤ የበላያቸውን “እንኳን ደስ ያለህ! (እንኳን ለዚህ አበቃህ)” ለማለትና እጅ ለመንግሥት በእርሱ ፊት በብዛት ተሰበሰቡ። እርሱም በምስጋና ምስክርነት የሰጠው “እኔ ተመልሼ በዙፋኔ ላይ ተቀመጥሁ፤ ከፊተኛው የበለጠም ታላቅ ሆንሁ” በማለት ነበር። ያ “ከወርቅ የተሠራው ራስ” (2፥38) ተብሎ በምስሉ ላይ የተመለከተው በትሕትና አጉንብሶ ለዳንኤል አምላክ እጁን ሰጠ።

በዚህ ሁኔታ አማካይነት በባቢሎን የነበሩት የአይሁድ ምርኮኞች የእነርሱ ጌታ እውነተኛውና ሕያው እግዚአብሔር እንደ ሆነ፤ የአሕዛብ አማልክነት ሁሉ ደግሞ ጣዖቶች ብቻ እንደሆኑ ከማወቅ ሊቈጠሩ አልቻሉም። ያ ገደብ የለሽ ሆኖ የሚታወቀው የናቡከደነፆር ሥልጣን ሁሉን በሚችል ጌታ እግዚአብሔር ቍጥጥር ሥር እንደ ሆነ በርግጥ ዐወቁ።

፩. የቤልሻሃር (የብልጣሶር) ፈንጠዝያ (ግብዣ) (5፥1-31)

ሀ. የተቀደሱ መጠጫ ዕቃዎችን ማርከስ (5፥1-4)

1-4 ንጉሡ ቤልሻሃር (ብልጣሶር) በአገር ደረጃ ለመኳንንቱ አንድ ታላቅ ግብዣ አዘጋጀ። ስዛር ስላደፋፈረውም ከኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ በተወሰዱት መጠጫ ዕቃዎች

ተጋባዦቹን ሊያስተናግድ ወሰነ። ቤልሻሃርና እንግዶቹ በእነዚያ በተቀደሱ ዋንጫዎች እየጠጡ አማልክታቸውን በማመስገን በጌታ ያፌዙ ነበር። በዚህም አንድ አብረተኛ የባቢሎን ንጉሠ ነገሥት እንደገና የእስራኤልን አምላክ ጌታን ተቃውሞ ተናገረ።

ለ. በግድግዳ ላይ የታየው የእጅ ጽሑፍ (5፥5-9)

5-6 ያላንዳች ማስታወቂያ መለኮታዊው ጎይል ጣልቃ ገባ። በድንገት ጣቶች በቤተ መንግሥቱ ግድግዳ ላይ ታይተው አራት ቃላትን ከጻፉ በኋላ ተሰወሩ። ግብዣው አበቃ። ስካራሙ ቤልሻሃር በግድግዳው ላይ በተጻፉት ቃላት ላይ አትኩሮ ነበር።

7-9 ጥበበኞች መጥተው መልእክቱን እንዲያብራሩለት ንጉሡ ከያሱብት ተፈልገው እንዲጠሩ ንጉሡ ላከባቸው። ብዙ ሀብትና ሹመት በጉቦ መልክ እንደሚሰጣቸው በመቀስቀስ ቃል ቢገባም፤ ቢማጸንም እንኳ እነርሱ አንዳች ነገር ይዘው አይቀርቡም። (ቤልሻሃር ራሱም የአባቱ የነቦሂደስ እንደራሴ ስለ ሆነ፤ ከመንግሥቱ ከፍተኛ የሥልጣን ደረጃ ከሦስተኛ ማዕረግ በላይ አንዳች ሊሰጥ አይችልም ነበረ።) ጥበበኞቹ ግን በናቡከደነፆር ዘመን እንደ ሆነ ሁሉ የተምታታባቸው ነበሩ (ከ2፥2-11፤ 4፥7 ጋር ያነጻ)።

ሐ. የንጉሡ እናት (የቀድሞዋ ንግሥት) የምክር ሐሳብ (5፥10-16)

10 በ539 ዓ.ቅ.ክ (ምናልባት ዕድሜው 81 ዓመት የሚሆነው) ዳንኤል በእነዚያ በተጠሩት ጥበበኞች መካከል አልነበረም፤ ም.8 ቤልሻሃር ነግሦ በሦስተኛው ዓመትም ቀድሞ ያደርግ እንደ ነበረ ሥራውን በቅልጥፍና እንደሚያከናውን ቢገልጽም (ፉጳ 1)፤ ዳንኤል በመልካም ጤንነት ላይ አልነበረም (ፉጳ 27)፤ ስለሆነም በማግኘት ጠረጎተኛነት ላይ የቆየ ይመስላል። እርሱ በባቢሎን አገር ቢኖርም የቤልሻሃር መንግሥት አስተዳደር እርሱን ወደ ጐን ማድረጉ ታውቋል፤ ዳሩ ግን እንደሚመስለው የናቡከደነፆር ልጅ የነበረቸው የንጉሡ እናት በግብዣው አዳራሽ ትርምስ እንደ ተነሣ ባየች ጊዜ ወዲያው ዳንኤልን አስታውሰችና ንጉሡ ሥጋቱን እንዲያቆም አጥብቃ ጠየቀችው።

11-12 ዳንኤል ምስጢሮችን ለመግለጽና እንቅስቃሴዎችን ለመፍታት እንደሚችል፤ ናቡከደነፆርም በዘመኑ ከጥበበኞች ሁሉ እርሱን እጅግ የላቀ ሆኖ እንዳገኘው ጭምር በመጥቀስ እናትን ንግሥቷቱ ለንጉሡ ጠቁመች (ከ4፥8 ጋር ያነጻ)። በርግጥ ንጉሡ ቤልሻሃር መጠየቅ የሚገባው ትክክለኛው ሰው እርሱ ነበረ። እርሷ ናቡከደነፆርን እንደ ቤልሻሃር “አባት” አድርጋ ጠቀሰች። እቅጩን ለመናገር፤ ነቦሂደስ እውነተኛው አባቱ ነበር፤ ነገር ግን ነቦሂደስ በግፍ የያዘውን ዙፋን ሕጋዊ ለማድረግ በርግጥ የናቡከደነፆርን ሴት እጅ አግብቶ ቢሆን ኖሮ፤ ናቡከደነፆር የቤልሻሃር አያት ይሆን ነበር።

13-16 ቤልሻሃር ወዲያው በግልጽ ለመጀመሪያ ጊዜ ሊገናኙ፤ ዳንኤል እንዲጠራ ሰው ላገቡት፤ ሲመጣም ቤልሻሃር ጉዳዩን ነግሮት ምስጢር የሆነበትን ጽሑፍ ዳንኤል እንዲገልጽለት ጠየቀው። ንጉሡ ለዚህ የሚሰጡትን የተለመዱ ሽልማቶችን ዘረዘረለት፤ ከእነርሱም መካከል ለሌሎቹ ጥበበኞች ሊሰጥ ቃል የተገባው በመንግሥቱ የሥልጣን ደረጃ “ከፍተኛው የሦስተኛ ማዕረግ ገዢነት” ታክለበት ነበር።

መ. ዳንኤል የሰጠው የምስጢሩ ትርጉም (5፥17-28)

17-24 እነዚያን ሁሉ እድገቶች አልፈልጋቸውም እያለ፤ ዳንኤል ለንጉሡ ጥያቄ መልስ ሰጠ። ዳንኤል በግድግዳ ላይ የታየውን ጽሑፍ አጥንቶ ላዘለው ፍርድ ምክንያት የሆነውን ለትርጉሙ መግቢያ አድርጎ አቀረበ። ናቡከደነፆር በጌታ ትእዛዝ ራሱን ዝቅ አድርጎ የተለማመደውን ደግሞ እንደ ገና ከሰሰ። እነዚህ እርሱ የተለማመዱት ሁኔታዎች ስለ ትሕትናና ጌታን ስለ ማክበር አያቱን ያስተማሩ ሲሆኑ፤ ወጣቱ ንጉሥ እነዚህን ማስታወስ ይገባው ነበረ። ቤልሻሃር በእግዚአብሔር ላይ የሰድብ ቃል በሚያሰማው ጠባብ በስካር ተዘፍቆ እያለ የጌታን የተቀደሱ መጠጫዎች ማርከሱ፤ በእርሱ ላይ የተሰነዘረውን ፍርድ ለማወጅ በግድግዳ ላይ ወደ ታየው የእጅ ጽሑፍ መርቶት ነበር።

25-28 ዳንኤል ከዚያ በኋላ አራቱን ቃላት ተረጎማቸው፤ “ማኔ” ማለት “ቁጠረ” ወይም “ከነዳ” ማለት ሲሆን፤ ይህ ደግሞ የቤልሻዛር የግዛቱ ዘመን ወደ መጨረሻው እንደ ደረሰ ለይቶ ያሳያል፤ “ቱቄል” የሚለው “ሼቄል” ከሚለው ጋር ይቀራረባል፤ መሠረተ ሐሳቡም “መመዘን” ማለት ነው። ቤልሻዛርን በተመለከተ በሚዛኑ ጉዳሎ ሆኖ ስላገኘው እግዚአብሔር ናቸው። “ፋሬስ” የሚለው ቃል የመጣው በመሠረቱ “መከፋፈል” ተብሎ ከሚተረጎመው ቃል ነው፤ የቤልሻዛር መንግሥት ይከፋፈላል፤ ወይም ከእርሱ ተገንጥሎ ለሜዶንና በዚያኑ ወቅት ከተማውን ከብበው ለነበሩት ለፋርስ ሰዎች ይሰጣል።

ሠ. የዳንኤል መክበርና የቤልሻዛር መወገድ (5÷29-31)

29 የዳንኤል ትርጉም የተቃረበውን ፍርድ ለይቶ ስለሚያስረዳ ቤልሻዛርን በጣም አወከው። አንዳንድ ነገርን አስቀድሞ መሥራት ፍርዱን ይከላከል ይሆናል በማለት ተስፋ አድርጎ ንጉሡ የድርቅ ሀብል ለዳንኤል በማጥለቅና በመንግሥቱ ሦስተኛ ማዕረግ የገዢነት ሥልጣኑን በማወጅ ቃል የገባለትን ሁሉ በዝርዝር ፈጽመለት።

30-31 ነገር ግን የንስሐ ጊዜ ዐለፈበት። ቤልሻዛር የቤተ መቅደሱን መጠጫ ዕቃዎች እስከ ማርክስ ገፍቶ ሄዶ ነበር። የዳንኤል ሹመትና ሽልማት እየተካሄደ እያለ እንኳ ጥፋት በቤልሻዛርና በመንግሥቱ ላይ እየቀረበ ነበር። ውሃው በደረቀበት ወንዝ በኩል ጨለማን ተገን በማድረግ የሜዶ-ፋርስ ጭፍሮች ይንቀሳቀሱ ነበር፤ እንደዚሁም በመላው ከተማ ዙሪያ በመከላከያው ዐጥር ላይ ይወጣ ነበር።

ቁጥር 30 በቀጥታ ቤልሻዛር በዚያው ሌሊት እንደ ተገደለ ይዘግባል። የዚያን ጊዜ የባቢሎን መንግሥት ለሜዶናዊው ዳርዮስ በ62 ዓመት ዕድሜው ቁጥር በመተማመን ተሰጠው። በዚህም የባቢሎን መንግሥት ከአራቱ ተከታታይ የኒኒ. መንግሥታት ሁለተኛ ተራ ቁጥር ይዞ በሚዶ-ፋርስ መንግሥት ቀንበር ሥር እንደሚያልፍ ዳንኤል አስቀድሞ በተናገረው መሠረት ተፈጽመው።

፪. ዳንኤልና የአንበሶች ጉድጓድ (6÷1-28)

(ሀ) በዳንኤል ላይ የተደረገ ሣራ (6÷1-9)

1-3 ከዳርዮስ የመጀመሪያዎቹ ጎሳፊነቶች አንዱ ከባቢሎናውያን በተወሰዱ ክፍላተ ሀገር ላይ አስተዳዳሪዎችን መሾም ነበረ። አንድ መቶ ሃያዎቹ “አንደራሴዎች” ለትናንሽ ክፍሎች ተጠያቂዎች ነበሩ፤ ከእነዚህ ከመቶ ሃያዎቹ በላይ ደግሞ ሦስት የበላይ አስተዳዳሪዎች ሲኖሩ፤ ዳንኤል የእነርሱ ሊቀ መንበር ነበር። ዳንኤል ያለው የደጅም ጊዜ የሥራ ልምድ፤ በባቢሎን መንግሥት ዘንድ ያለው ሰፋ ያለ ታዋቂነት ከሰብአዊ ዐቅም የላቀ ዕውቀቱና ችሎታው ጋር ተገናኝቶ ለጠቅላይ ሚኒስቴርነት ምርጫ እንዲያገኝ ያደረገው ይመስላል።

4 ዳንኤልም በዚህ በዐዲሱ የፋርስ መንግሥት ጥላቻ አጋጠመው፤ ይህም ያላንዳች ጥርጥር ጠላቶቹ ዘረኞች በመሆናቸው ምክንያትና የአይሁድ ምርኮኞችን እድገትም ባለመቀበላቸው ነው። እርግጠኛ ለመሆን ንጉሥ ቂርስ ወይ የአይሁዶችን የመልቀቂያ ጥያቄ ለመደገፍ ይጠባበቅ ነበር፤ ወይም ደግሞ በመጽሐፈ ዕዝራ 1÷1-4 የተጠቀሰውን ዐዋጅ ቀደም ብሎ አውጥቶ ነበር። አይሁድ የቂርስ በጎ አድራጎት ዓላማ ቢሆኑም፤ በሌላ በኩል ደግሞ በተለይም በአሸናፊዎቻቸው በዝቅተኛ ደረጃ ይታሰባሉ። የዳንኤል ወደ ጠቅላይ ሚኒስትርነት ከፍ መደረግ የበታቸቱን በጣም ስላወካቸው የቀደመውን የሕይወት ታሪኩን እድፍ ለመቀባት የሚረዳቸውን ለማግኘት ተስፋ አድርገው እርሱን የሚመለከተውን ጉዳይ በጥብቅ ይፈትሹ ነበር፤ ነገር ግን ምርመራቸው ፍሬ ቢስ መሆኑ ተረጋግጠው፤ ዳንኤል ሐሳብ ጽኑ በመሆኑ ወቅጣ እንደሌለበት አያጠያይቅም።

5 ዳንኤልን ለማጥመድ አንድ መንገድ ብቻ ነበረ፤ እርሱም ለአምላኩ ከመታዘዝና ለመንግሥት ከመታዘዝ አንዱን እንዲመርጥ ማስገደድ ነው። ለዳርዮስ የፖለቲካ ጉዳይ፤ ለዳንኤል ግን በግልጽ የእምነት ጉዳይ የሆነ አንድ ደንብ ብቻ

አዘጋጅቶ ማውጣት ተፈላጊ ሆነ። ስለሆነም ‘ለአንድ ወር የሚቀርቡ ልመናዎች ወይም ጸሎቶች ሁሉ ወደ ዳርዮስ ብቻ በማቅናት እንዲሆኑ’ የሚል ሐሳብ የዳንኤል ጠላቶች ለንጉሡ አቀረቡ። ይህ ሀሳብ ንጉሡን ሽንገለው፤ እንደዚሁም ምርኮኞቹ በዚህ ጊዜ በፋርሳውያን ሥልጣን ሥር መሆናቸውን በእዕምሮአቸው ቀርጸው እንዲያስቀሩ ለማድረግ ነበረ።

6-9 የመንግሥቱ የበላይ ተመልካቾች (ማለትም ሕጋዊ ተወካይ መልእክተኞች) ዳንኤልም ከእነርሱ ጋር የተባበረ አስመስለው በሐሰት የሰነዘሩትን ሐሳብ ለማቅረብ “በሱድን ሆነው” ወደ ንጉሡ መጡ። ዳርዮስ እነዚያ ሁለቱ ሌሎች ንጉሣውያን የበላይ አስተዳዳሪዎች በዚህ ጉዳይ የዳንኤልን ሥልጣን ያለ በታው ይጠቀሙበታል ብሎ ለመጠራጠር አንዳችም ምክንያት አላገኘለትም። የቀድሞው የባቢሎን መንግሥት ዛግት ታዛዥ የነበረው ሁሉ የፋርስን መንግሥት ሥልጣን አውቆ እንዲያሳውቅ ለማስገደድ የተጠቁመው ዘዴ ለንጉሥቱ መንግሥት አንድነት አስተዋፅኦ የሚያደርግ ለአገርና ለሕዝብ ጉዳይ ተቆርቋሪ ዜጋ የሚመዘንበት መመዘኛ መሰለ፤ ለዚህም የአንድ ወር የጊዜ ገደብ ተቀባይነት ያለው መስሎ ታየ። ስለዚህ ዳርዮስ ዐዋጁን አጸና።

ለ. ዳንኤልን የሚያጋልጥ ስለላ፤ ምርመራና ውሳኔ (6÷10-17)

10 ዐዲሱን ትእዛዝ ተቀብለው የማይሠሩበት ሰዎች በአንበሶች ጉድጓድ ተጥለው እንዲገደሉ የማድረግ ሥልጣን ነበረው (ቍ 12)። ዳንኤል ስለ ዐዲሱ ሕግ በሰማ ጊዜ በሁለት አስቸጋሪ ሐሳቦች መሃከል ገባ። ቀድሞውኑ ጸሎቱና ከኔታ ጋር ኅብረት ማድረግ፤ ብልሹ ከሚያደርገው ከባቢሎናውያን የባህል ጫና ጠብቆ አድኖት ነበር። በመንግሥቱ አስተዳደር ውስጥ የነበረውን ሚና ከጉዳት ለመጠበቅ የራሱንም ሕይወት ከክፉ ለማዳን ወደ እግዚአብሔር ይጽልይ የነበረውን በማቋረጥ ወይም በግል በመጸለይ ሐሳብ ጽኑነቱን አሻሽሎ ከተቃራኒ ሐሳብ ጋር በመሃል ማመቻመቻ ነበረበት። ታማኝ ዳንኤል ግን ጽኑነቱን ትቶ፤ በመሃል ሊያመቻምች አልቻለም። ከዚህ እንዲያድነው በኔታ መተማመንን መረጠ። አዘውትሮ ፊቱን ወደ ኢየሩሳሌም በማዞር መጸለይ ልማዱ ነበረ፤ የተስፋዎቹ የትኩረት ነጥብና ጸሎቶቹ የእግዚአብሔርን መንግሥት ሂደት የሚመለከቱ ነበሩ። (ም. 9 ዳንኤል ስለ ኢየሩሳሌም ከተማና አይሁዶች ወደ አገራቸው ተመልሰው ስለሚቋቋሙበት ያለውን ጽኑ ሐሳብ ይገልጻል።)

11-14 ዳንኤልን በሕዝብ ፊት ለመፈተን እርሱ እንደ ልማዱ ቀጥሎ ይጸልይ እንደ ሆነ በማለት ይጠባበቁት ነበር፤ በኋላም ሰብረው ገብተው እርሱን ሊይዙትና ዐዲሱን ዐዋጅ ጣስ ብለው ሊወነጅሉት በዐድማ ተነሡበት። ምንም ጊዜ ሳያጠፉ ዳንኤል ያደረገውን ለዳርዮስ ሲዘግቡ፤ ንጉሡ በእነዚያ በሠላሳ ቀናት ማንም ጸሎቱን ወደ ንጉሡ ወደ ራሱ እንጂ ወደ ማንም እንዳያቀርብ ከልክሎ እንደ ነበረ አስታውሶት። ዳርዮስም፤ ዐዋጁ አሁንም በሥራ ላይ እንደሆነ ተረድቶ። “የሜዶንና የፋርስ ሕግ” እንደ መሆኑም ሊለወጥ ወይም ሊሻር አይችልም በማለት አረጋገጠ። ዳንኤል ለንጉሡ አለመታዘዙን ሲዘግቡ ዐድመኞቹ የዳንኤልን በቀን ሦስት ጊዜ መጸለይ ለአምላኩ ራሱን አሳልፎ ከመስጠቱም ይልቅ ሆነ ብሎ ንጉሡን ላለማክበር ብቻ እንደ ሆነ አድርገው አቀረቡ። የዳርዮስ መልስ ዐድመኞቹ እንደጠበቁት አልነበረም። ንጉሡ “በጣም ተጨነቀ”፤ ምናልባትም የዳንኤል ጠላቶች መጠቀሚያ እንዳደረጉት አረጋግጦ ይሆናል፤ የማቻለውን ያህል የዳንኤልን ሕይወት ለማትረፍ ቀኑን ሙሉ ሞከረ።

15-17 ፀሐይ ስትጠልቅ ዐድመኞቹም ሊታጠፍ ስለማይችሉው ዐዋጅ ባስታወሱት ጊዜ ንጉሡ ከእነርሱ ምኞት ጋር ከመተባበር ራሱን አገለለ። የተወዳጅ ሚኒስትሩ ጉዳይ በጣም ስላሳሰበው፤ ዳርዮስ ከዳንኤል ጋር ወደ አንበሳ ጉድጓድ ሄደ። ዳንኤል በጉድጓዱ ውስጥ ተጥሎ ጉድጓዱ ከመዘጋቱ በፊት ንጉሡ ጠርቶት፤ “ሁልጊዜ የምታመልከው አምላክህ ያድኑህ!” አለው። የዳርዮስ ተስፋ፡- ስሜቴ በጣም ከተነካ ሰው የድንጌጫ መሆኑን እነዚህ ቃላት ያስተባብሩ (ቍ 20)። አንድ ከባድ ድንጋይ በጉድጓዱ አፍ ላይ ተደረገ፤ ለአስተማማኝነቱም የንጉሡና የሌሎች ባለሥልጣኖች ማኅተም ባለባቸው ሽክላዎች አሸጉት።

ሐ. የዳንኤል መትረፍና የጠላቶቹ መቀጣት (6፥18-24)

18-24 ዳርዮስ ታውኮ ነበር። ዳንኤል ለእንደዚህ ዐይነት ችግር መጋለጡ ንጉሡን ከመብላትና ከመዝናናት ከለከለው። በሥጋት የተሞላው ሐሳቡ እንቅልፍ ዐጥቶ በማደር ጎሕ እስኪቀድድ ድረስ ነቅቶ እንዲቆይ አደረገው፤ ገና ፀሐይ ሳትፈነጥቅ በፍጥነት ወደ አንበሳው ጉድጓድ ሲሄድ እሽጉ ተከፍቶ አገኘው። ዳርዮስ ምን ሊደርስበት እንደ ቻለ ለማስተዋል ዳንኤልን መጥራቱ ያ እርሱ ያገለግለው የነበረው “ሕያው” አምላክ “ከአንበሳች አፍ ያድነዋል” ሲል የነበረውን ተስፋውን ያመለክታል። ከጉድጓዱ ግርጌ እግዚአብሔር የአንበሳችን አፍ ለመዝጋትና ባሪያው እንዳልበደለ ለማረጋገጥ መልአኩን እንደ ላከ የሚያስተላልፈው የዳንኤል ድምፅ ለዳርዮስ ታላቅ ደስታን አመጣለት። በዳንኤል ላይ አንዳች ጭረት አልተገኘም። ማስረጃው የማያጨቃጭቅ ነበር። የዳንኤል አምላክ “የአንበሳችን አፍ ዘጋ” (ዕብ 11፥33)።

የዳንኤል ከሳሾች እጅግ በጣም ችሎታ ያለውን አማካሪ ቀምተው ንጉሡን ባይውን ለማስቀረት ዐዋጅ አዘጋጅተው በማውጣታቸው፤ እንደዚሁም ይህን ዐዋጅ ለመደገፍ “ሁሉም ተስማምተውበታል” በማለት በመሐላ ንጉሡን በመሸታቸው (ቍ 7) በደለኞች ነበሩ። ስለዚህ የዳንኤል ከሳሾች ተይዘው ወደ እርሱ እንዲቀርቡ ዳርዮስ አዘዘ፤ ከዚያ በኋላ ዳርዮስ እነዚያን ተይዘው የቀረቡትን ከነቤተ ሰቦቻቸው በዚያው የአንበሳች ጉድጓድ ውስጥ አስጣላቸው። የዐድመኞቹና የቤተ ሰቦቻቸው ዕጣ ፈንታ አስደናቂ ድራማ በሚመስለው በዚህ ታሪክ ውስጥ ውብ ቅኔያዊ ፍትሕ ተገኝለት “ገና ወደ ጉድጓዱ መጨረሻ ሳይደርሱም፤ አንበሳቹ በጫጨቋቸው፤ ዐጥንቶቻቸውንም ሁሉ ሰባበሩ።” ምናልባት በዚህ በሕግ አስፈጻሚው ላይ በበቀል የሚነሡትን የተበቃዮችን አስፈሪ አደጋ ለመቀነስ ሲል ዳርዮስ እነዚህን ቤተ ሰቦች ለሞት አሳልፎ ሰጥቷቸው ይሆናል። የሆነው ሆኖ ዳንኤል በጠቅላይ ሚኒስትርነት የያዘው ሥልጣን አሁን አስተማማኝ ሆነ።

መ. እግዚአብሔር ከሁሉም የላቀ ስለ መሆኑ ዳርዮስ የሰጠው ምስክርነት (6፥25-28)

25-27 ዳርዮስ ለዕብራውያን አምላክ ክብርን በመስጠት የግዛቱ ዜጎችም ሁሉ እርሱን እንዲያከብሩ በማዘዝ ሕዝባዊ ዐዋጅ አስነገረ። በቍ 26-27 የተጠቀሰው ሐሳብ በም. 3፥29 በመጨረሻው ሐረግ “በዚህ ዐይነት ሊያድን የሚችል ሌላ አምላክ የለም” ከተባለውና በም. 4፥3 ከተሰጠው ሐሳብ ጋር ተመሳሳይ ነው። በቍ 26-27 ላይ ሦስት ትኩረት የተሰጣቸው ሐሳቦች ተለይተው ይታያሉ፤ (1) የዳንኤል አምላክ ሕያው ነው፤ እርሱ በታሪክ በሚሠራበት መንገድ፤ በፍትሕ ለሚፈለጉ ነጥቦችና ለሕዝቡም አስፈላጊ ለሆኑ ነገሮች ሁሉ መልስ በመስጠት ሕያውነቱን ያሳያል፤ (2) (ሚች በሆኑ ሰዎች ከተቋቋሙት መንግሥታት በተቃራኒ) የእግዚአብሔር ግዛት ዘለዓለማዊ ነው፤ (3) እግዚአብሔር በሰማይና በምድር የሚያስደንቁ ነገሮችን በመሥራት በተአምራት ሕዝቡን ያድናል። እንደ ገናም ሕዝቡ በእርሱ ያላቸውን እምነት ለማጠናከር እግዚአብሔር በቤዛነት ርምጃ ወሰደ።

28 ዳንኤል በቀሩት የዳርዮስ መንግሥትና በቂርስ መንግሥት ግዛት በሙሉ የሚሰጠው አገልግሎት ተፈላጊነቱ ይቀጥል እንደ ነበረ በማብራራት ምዕራፉ በአዎንታዊ ማስታወሻ ይደመድማል (ከ1፥21 ጋር ያነጻ)። ከዚህ በኋላ ዳንኤል በርግጥ ከመንግሥት ሥራ በጡረታ ተገልሎ፤ ቅዱሳት መጻሕፍትን ለማጥናትና ለጸሎት ራሱን ሰጠ። ቂርስ ነግሦ በሦስተኛው ዓመቱ ዳንኤል ከም. 10-12 ባሉት የተመለከቱትን ራእዮች አየ (ከ10፥1 ጋር ያነጻ)።

፮. የሰው ልጅ የተጉናጸፈው ድል (7፥1-28)

ሀ. አራቱ አራዊትና የመንግሥታቱ መወራረስ (7፥1-8)

1 ከቋሚ የሥራ ዘመኑ ወደ መጨረሻ ላይ ዳንኤል ተከታታይ መገለጦችንና ራእዮችን አየ። በዚህ ምዕራፍ የታየው ራእይ ዘመኑ “ቤልሻዛር በባቢሎን ነግሦ በመጀመሪያው ዓመት”

ተብሎ ተዘግቦአል። አባቱ ነቦሂደስ በ556 ዓ.ቅ.ክ. በዙፋኑ ላይ ተቀመጠ፤ እርሱ ግን ራሱ በሰሜንና በማእከላዊ ዐረቢያ እየተፋለመ፤ በባቢሎን “ንጉሥነቱንና ሰራዊቱን” ለቤልሻዛር ዐደራ ሰጠ (የነቦሂደስን ዜና መዋዕል ይመልከቱ)። ነቦሂደስ ራሱ በዐረብ አገር ተይዞ (ታሥር) ስለ ነበረ፤ የባቢሎን ንጉሥነት ነቦሂደስ መንግሥ እንደ ጀመረ ወዲያው ለቤልሻዛር ተሰጥቶ እንደ ሆነ ወይም በኋላ በእንደራሴነት ተሾሞ እንደ ሆነ አልተረጋገጠም።

ምዕራፉ በሙሉ ዳንኤል ያየውን በዝርዝር የዘገበልን ቢመስለንም፤ ቍ 1 እንደሚለው እርሱ እንደ ሕልም ካየው ውስጥ ዋናውን ሐሳብ ብቻ እንደ ዘገበ እናገኛለን። ም.7 እና ም.2 ጉን ለጉን ሆነው ይስተያያሉ፤ ሁለቱም ምዕራፎች አራቱን መንግሥታት አከታተለው ያቀርባሉ፤ የአምነተ ቢሶች ተቃውሞ ሁሉ ፈጽሞ ከወደቀ በኋላ ግን ተቀባይነት ያላቸውን የእግዚአብሔር የጽድቅ መስዚያዎች ተግባራዊ ለማድረግ የመጨረሻው (5ኛው) መንግሥት በምድር ላይ ይመሠረታል። ባለ ክንፉ አንበሳ በም.2 በተጠቀሰው የሕልም ምስል ከወርቅ የተሠራ ራስ ተብሎ ከቀረበው ጋር ይመሳሰላል፤ ዘልሎ የሚበጭቀው ድብ ከክንዶቹና ከደረቱ ጋር፤ ፈጣኑ ነብር ከሆዱና ከጭኖቹ ጋር፤ እንደዚሁም አስፈሪው ባለ ዐሥር ቀንድ አውራ ከቅልጥሞቹና ከእግሮቹ ጋር ይመሳሰላል፤ በመጨረሻም፤ ያ አንዳችም እጆች ሳይነኩት ተፈንቅሎ ወርዶ በም.2 በህልም ያየውን ምስሉን ያፈራረሰው በምድር ሁሉ ላይ ጌታ ሆኖ ከተቀመጠው ከሰው ልጅ ጋር ተመሳሳይነት አገኘ። ነገር ግን ም.2 ያልተናገረውን ነገር ም.7 ነግሮናል፤ እርሱም መሲሐ የመጨረሻውን የጽድቅ መንግሥት ራስ ሆኖ ሊመራው እንዳለ ነው።

2-3 “ታላቁ ባሕር” እርሱም መካከለኛው ባሕር የሚባለው ሊሆን ይችላል፤ እርሱ ሁከት የበዛበት የሌሎች ሕዝቦች መንግሥታት ምሳሌ ነው (ከራእ 13፥1፤ 21፥1፤ እንደዚሁም ከኢሳ. 57፥20 ጋር ያነጻ)። ራእይ 7፥1 አራቱ የዓለም ማእዘናት በአራት ጎያላን መላእክት ቍጥጥር ሥር እንዳሉ አድርጎ ያሳያል፤ በራእ 9፥14 በኤፍራጥስ ወንዝ ዳር፤ ከሰው ዘር አንድ ሦስተኛው በጦርነት ይወድም ዘንድ መላእክቱ በዚህ ምድር ላይ ነፋስን እንዲለቅቁ ተጠሩ (ቍ 15)። እንደሚታወቀው አራቱ ነፋሳት ከአራቱ የዓለም ማእዘን (ጫፍ) (በእግዚአብሔር) በማያምኑ ሕዝቦች ላይ የሚወነጨፉትን የእግዚአብሔርን የፍርድ ወንጭፎችን ይወክላሉ። ከባሕሩ ማለትም ከማያምኑ ሕዝቦች መንግሥታት አራት አስፈሪ አውራጆች (እነርሱም የባቢሎን፤ የሚዶንና ፋርስ፤ የግሪክና የሮም መንግሥታት ናቸው) ተከታተለው ይወጣሉ፤ እነዚህ በግልጽ ሚናቸውን ለመጫወት ወደ ዳር ይወጣሉ።

4 የመጀመሪያው አውራ ክንፍ ያለው አንበሳ ሲሆን የንስር ክንፍ የሚመስለው ላባው ወዲያው ተነቀለ፤ ከዚህም የተነሣ በመብረር ፈንታ በምድር ላይ ይቆማል። አንበሳው የባቢሎን ምሳሌ ሲሆን፤ በተለይም በናቡከደነፆር ጊዜ “እሽታር” ለምትባለው ሴት አምላክ ማምለኪያ ቦታ የሚያስገባው ደጅ በቢጫ አናብስት ያሸበረቀ ነበረ። በመጨረሻም “የአንድ ሰው ልብ ለእርሱ ተሰጥቶ ነበር” የሚለው ዝርዝር ነጥብ ናቡከደነፆር በአእምሮ መናወጥ ለሰባት ዓመታት ክፉኛ ደቅቆ ከነበረበት ሁኔታ በኋላ ድኖ ወደ ጤናማ አእምሮ መመለሱን ሊያመለክት ይችላል፤ የአንበሳው ክንፍ መነቃቀል ናቡከደነፆር አእምሮውን በሳተ ጊዜ ትዕቢቱና ጎይሉ መቀነሱን የሚያሳይ ምሳሌ ነው (ም.4)።

5 ሁለተኛው አውራ ትልቁና አስፈሪው ድብ፤ አንዳችም ግጭት መኖሩ ባይጠቀስም እንኳ አንበሳውን ከቦታው ያስለቅቀዋል። የድቡ መገለጫ የሁለት ጎያላን፤ ከሁለቱ ደግሞ አንዱ ከሌላው ይበልጥ የሚያይል ሆኖ መተባበራቸውን ይጠቁማል፤ ኅብረቱ የሚዶንና ፋርስ መንግሥታት ሲሆኑ፤ ከእነርሱም ፋርስ ያይል ነበረ። የድቡ አንዱ ጉኑ ከሌላው ጉኑ ከፍ ይል ነበር፤ እንደዚሁም ድቡ ከሌላው ከገደለው እንስሳ ሦስት የጉድን ዐጥንት በጭቆ በላ፤ ይህ ደግሞ የሚዶንና የፋርስ ሰዎች በቂርስና በልጁ በካምቢሴስ መሪነት ካገኙአቸው ሦስት ዋነኛ ድሎች ጋር ይመሳሰላል፤ እነርሱም የሊዲያን መንግሥት በትንሹ እስያ (በ546 ዓ.ቅ.ክ)፤ የከለዳውያን መንግሥት (በ539 ዓ.ቅ.ክ) እና (ካምቢሴስ በ525 ዓ.ቅ.ክ ያሳኛት) የግብጽ መንግሥት ናቸው።

6 ሦስተኛው አውሬ፡- አራት ክንፎችና አራት ራሶች ያሉት ነብር ነበረ፤ በቸኮላ የተያዙት የእስክንድር ግዛቶች እርሱ ከሞተ በኋላም በዐጭር ጊዜ በአራት የተለያዩ ክፍሎች የተከፈለውን መንግሥት ያሳያል (8፥8)። ይህ ለአራት የተከፈለው ከ334-331 ዓ.ቅ.ክ. በእስክንድር የግፍ አገዳደል ወደ መጨረሻ እስከ መጣበት ጊዜ ድረስ በአንድነቱ ጸንቶ የቄየ ስለ ሆነ የዚህ ዐይነቱ የፋርስ መንግሥት ጠባይ ሊሆን የሚችልበት መንገድ የለም።

7 አራተኛው አውሬ “በማስደንገጡ፤ በማስፈራቱና በጣም ኀይል በመሆኑ” በሰው ዘር ታዋቂ ከሆነው ከማናቸውም ጋር አይመሳሰልም፤ (ከቀደሙት መንግሥታት ሁሉ ይበልጥ የሚያስፈራ ነው)። ጥርሶቹ የብረት ነበሩ፤ ከዚህም የተነሣ በሰራዊቱ ኀይል፤ በገፈፋውና በጫናው ከቀሩት ከሦስቱም ይበልጥ የሚያደቅቅ ነበረ። ሌላው ልዩነት የዐሥሩ ቀንዶች ጉዳይ ሲሆን በሁለት ረድፍ፤ በያንዳንዱ ረድፍ ዐምስት ሹል ጫፎች ያሏቸው ዐሥር ቀንዶች እይታ ነው። በእነዚህ ቀንዶችና በሕልም በታየው ምስል ዐሥር የእግር ጣቶች መካከል ግልጽ ተመሳሳይነት አለ (ም.2)። ስለ ብረት ጥርስ መጥቀሱ በምስሉ የተመለከቱትን የብረት ቅልጥሞችና የእግር ጣቶች ይጠቀማል። ታላቁ የሮማ አደባባይ ባለሥልጣን ያነሰ ኅብረት ካላቸውና ደካሞች ከሆኑት ግሪክ፤ ከፋርስና ከባቢሎን ንጉ መንግሥታት ጋር ተነጻጽሮ በዚህ በአራተኛው አስከሬ አውሬ ምሳሌ ውስጥ ትኩረት ተሰጥቶታል። በዐሥር አገሮች ኅብረት የመጨረሻው ቅርጽ በቀንዶቹ ተጠቀሞአል (ከ2፥41 ማብ ጋር ያነጻ)።

8 በዚህ በኋለኛው ቀን፤ የዐሥር አገር ፌዴራሊዮን “ትንሹ ቀንድ” ከእርሱ ቀጥለው የሚገኙትን ሦስት ቀንዶች እየጠፋና እያጠፋ፤ የቀሩትን ስድስቱን ደግሞ በግልጽ ከሥልጣኑ በታች ሆነው ግብር እየከፈሉት በጥንኝነት እንዲኖሩ አድርጎ ከሁላቸውም የበለጠ ሆኖ ብቅ አለ። ስድስቱ ለነገረኛው ትንሹ ቀንድ በበታችነት በመግዛት ላይ ከቀሩ፤ የዐሥሩ አገሮች (ወይም ገዢዎች) ባንድ ወቅት ዐብረው መኖር በትክክል ተፈላጊ ነበረ። ከመላው የንጉሥ መንግሥት ይልቅ የድል አድራጊው ትንሹ ቀንድ መልክ ትዕቢተኛና ከንቱ ውዳሴ ፈላጊ ገዢን ይወክላል፤ (ም 4ን ስናስተያይቦ የከለዳውያን መንግሥት በናቡከደነፆር ሰውነት ሲመሰል፤ ድቡና ነብሩ መላው ግዛት በሜዶንና ፋርስ፤ እንደዚሁም በግሪክ መንግሥታት ይመሰላል)። የመጨረሻው ሐረግ በኋለኛው ዘመን ሊነሣ ያለውን ጨካኝ የዓለም ቈራጭ ፈላጭ ገዢን ያስተዋውቃል (ከ2ተሰ 2፥3-4፥8 ጋር ያነጻ)። ይህኛው ትንሹ ቀንድ ከአራተኛው መንግሥት ይነሣል፤ የም. 8 ትንሹ ቀንድ (ቍ 9-11)፤ ግን ከላይኛው የተለየ ሲሆን አነሣሁም ከሦስተኛው መንግሥት ነው (ም. 8 ላይ የተሰጠውን አስተያየት ይመ)።

ለ. የእግዚአብሔር መንግሥትና በዙፋኑ ላይ የተቀመጠው መሲሕ (7፥9-14)

9-12 ዐምስተኛው መንግሥት በዓለም ተሰማኒነት እንዳለው መንግሥት በመጨረሻ መልኩ ከእርሱ በፊት በግፍ አምላኪ ሰዎች የተገነቡትን መንግሥታት ይገለብጣል፤ ጨርሶም ያጠፋቸዋል። አሁን ትኩረቱ ወደ እግዚአብሔር ወደ “ጥንታዊ ጥንቱ” ይዞራል (ከሕዝ 1፥13 ጋር ያነጻ)። እሳቱ ብሩህ የሆነውን የክብርን ነጻብራቅ፤ እንደዚሁም አስፈሪውን የፍርዱን ትኩሳት ይወክላል። እሳተ ገሞራ ሲፈነዳ እንደሚተፋው ያለ “የእሳት ወንዝ” ታላቁን አውጭ ጎይል በሥዕል የሚገልጽ ነው። ዐመፀኛውን “ትንሹን ቀንድ” (ማለትም የመጨረሻውን የዓለም ቈራጭ ፈላጭ ገዢ) እና ተከታዮቹን ለመመርመርና ፍርድ ለማሰማት ሰማያዊው ፍርድ ቤት ሲሰየም እጅግ ታላቅ ጉባኤ በዙሪያው ይቆማል። ድርጊቶች የተመዘገቡባቸው የተከፈሉት መዛግብት የትንሹን ቀንድና የተከታዮቹን ወንጀሎች የያዙ ይመስላሉ (ከራእ 20፥12-13 ጋር ያነጻ)። ያ የሚሳደበው አውሬ በሰማያዊው የፍርድ ሽንጎ ፊት መሬት ለመሬት እስከሚገባበት ወቅት ድረስ በሰው ዘርና በእግዚአብሔር ላይ የትምክሕት ሁከቶችን ይተፋል። ከዚያ በኋላ ምድራዊው ሕይወቱ ከተወሰደና አካሉ ለፍርድ ነበላል ተላልፎ ከተሰጠ አፋ ይዘጋል። የተቀሩት ታዋቂዎች የዓለም መንግሥታት (“ሌሎቹ አውሬዎችም”) እንደዚሁ ከፍርድ በታች ይሆናሉ። እነርሱ “ለተወሰነ ጊዜ በሕይወት ለመኖር ተፈቀደላቸው፤” ይህም ከትንሹ ቀንድ የቀደሙት የማያምኑ የታወቁ የዓለም

መንግሥታት ተመልሶ በሚመጣው በክርስቶስ ፊት ቀርበው ፍርድ ለመቀበል ተጠብቀዋል ማለት ይሆናል።

13-14 በዚህ ጊዜ ዳንኤል ገናኖውን የሰውን ልጅ አየ (ቍ 13 በዐዲስ ኪዳን ከትንቢተ ዳንኤል ከሁሉ ይበልጥ ተደጋግሞ የሚጠቀሰው ቍጥር ነው)። ያ በሰው መልክ በእግዚአብሔር ፊት የሚቀርበው ፍጹም አካል ከጥንት አመጣጡ ከሰማይ ነው። የእርሱ ፍጹምነት ሰብአዊ ብቻ አይደለም፤ እርሱ በሰማይ ደመናት ታጅቦ ዘውድ ወደሚደፋበት ስፍራ ይመጣል። “የሰው ልጅ የሚመስል” የሚለው አነጋገር ይህን የመጨረሻውን የዓለም ገዢ ለይቶ ያስታውቃል፤ ከአውሬዎቹ (ማለትም ከአራቱ የዓለም ንጉሥ መንግሥታት) በተቃራኒ የቆመው በሰብአዊነቱ ብቻ ሳይሆን፤ በሰማያዊው ልዑልነቱ እያለ ሰው ሆኖ እንደ መጣም ጭምር ነው። በምድራዊው አገልግሎቱ ወቅት፤ ጌታ ኢየሱስ ሰው ሆኖ የመምጣት ባሕርዩን በተመለከተ (ፍፁም ሰው እንደዚሁም እውነተኛ አምላክ መሆኑ) የዚህን ዐይነት ትኩረት ሰጥቶት ይታይ ነበረ። እርሱ መላልሶ ስለ ራሱ ሲናገር “የሰው ልጅ” ብሎ ይጠቅስ ነበረ [ይህም ማለት ያ በዳን 7፥13 አስቀድሞ የተነገረለት እርሱ ነበረ፤ ለዚህም በማር 8፥31 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመልከቱ]። ከዚያም በላይ፤ ዳን 7፥13 በብሉይ ኪዳን “የሰው ልጅ” የሚለው ሐረግ ከሰብአዊ ይልቅ ለመለኮታዊ ልዩ ሰብእና መጠቀሚያ የተወሰነ ብቸኛ ቍጥር ነው። በተጨማሪ ደግሞ ክርስቶስ ራሱ “በደመናት” ታጅቦ ተመልሶ መምጣቱን አትኩሮበታል (ከማቴ 24፥30፤ 26፥64፤ ከማር 13፥26፤ እንደዚሁም ከሐሥ 1፥9-11፤ ከራእ 1፥7 ጋር ያነጻ)። ኢየሱስ ራሱ ዳን 7፥13ን ስለ ራሱ ትንቢት የተነገረ መሆኑን ከመቀበሉም በላይ “የሰውን ልጅ የሚመስል” እና “በሰማይ ደመናት” የሚሉ ሁለቱ ሐረጎች ተጣምረው የመሲሐን የማዕረግ መጠሪያ ከመመሥረታቸው የበለጠ ግልጽ ሊሆን የሚችል አንዳችም ነገር ሊኖር አይችልም።

መሲሐዊው የሰው ልጅ መላውን ዓለም ለመግዛት ዘውድ እንዲደፋለት ወደ ጥንታዊ ጥንቱ ዘፋን ፊት ቀረበ። ይህ ምስል ሰው ሆኖ የመጣው አምላክ በተሟላው ግብረ ገባዊነቱ ገጠአትን የማስተስረይ አገልግሎቱን በማበርከቱ ፍጹም ጌታና ፈራጅ ሆኖ መሾሙን ያመለክታል፤ ያ ሰው የሆነው አምላክ፤ ገጠአት የሌለበትን ሕይወት የኖረው (ኢሳ 53፥9)፤ የሰውን ዘር ለመቤዝ የሚያስፈልገውን ዋጋ ከፈለ (ኢሳ 53፥5-6)፤ በአካሉም ከሞት በመነሣቱ እንደ መላው የሰው ዘር ፈራጅ ታውቆ ጸድቅነቱ ተመስከረ (ሐሥ 17፥31፤ ሮሜ 2፥16)። ወደ ሰማይ ማረጎም በክብር በዙፋን ላይ መቀመጡን የሚያረጋግጥ ነው። (መዝ 110፥1፤ ሐሥ 2፥35)፤ ይህም የሚሆነው ጠላቶቹ ሁሉ በእግሩ ሥር እስኪገዙለት ድረስ ነው (ዕብ 10፥12-13)።

“የሰው ልጅ” ምድራዊው መንግሥቱ ከተቋቋመ በኋላ በዚህ ምድር ላይ ከሁሉም የላቀ የአስተዳደር ሥልጣን ምንጭ ሊሆን ነው፤ ሰው ሁሉ ይሰግድለታል፤ ያገለግለዋልም። የሰው ዘር ታሪክ ውጤትም የአዳም ዘር ተመልሶ በመለኮታዊው “የሰው ልጅ” አስተዳደር ሥር መግባት፤ በፍቅር መታዘዝና ለእግዚአብሔር ሉዓላዊነትም መገዛት ይሆናል (ከማቴ 28፥18 ጋር ያነጻ)።

ሐ. ራእዩ በመልአኩ መተርጎሙ (7፥15-28)

15-18 ከዚያ በድል ከተጠቃለለው ሕልሙ ባሻገር ዳንኤል በዝርዝር ከሚታዩት መልኮቹ ብዙዎችን ለማስተዋል ባለመቻሉ በሐሳብ ይጨነቅ ነበረ። ስለሆነም ዝርዝሩ የተምታታበትን ለገልጽለት ባጠገቡ ቆሞ የነበረውን መልአክ ጠየቀ። መልአኩም አራቱ አውሬዎች የቅርብ ምሥራቅ አገሮችን እስከ መጨረሻው ዘመን ድረስ በተከታታይ ሊገዙ ያሉት አጼዎች የዓለም መንግሥታትን የሚወክሉ መሆናቸውን በመጥቀስ ዳንኤል ለጠየቀው የመጀመሪያ ጥያቄው ጠቅላል ያለ መልስ ሰጠው (ቍ 17-18)። በዓለም ላይ የመጨረሻው የበላይነት ግን “ለልዑሉ ቅዱሳን” ሊሰጥ እንዳለ ጨምሮ ተናገረ (ከቍ 27 ጋር ያነጻ)። በመጨረሻው የአጼ መንግሥት ለእግዚአብሔር ሕዝብ ተከፋይነት ትኩረት የተሰጠበት ምክንያት ከመንፈሳዊው ግዛት ይልቅ ስለ ምድራዊው መንግሥት ቃል በቃል በመነገሩ ሊሆን ይችላል።

19-22 ዳንኤል አራተኛውን አውሬ በጣም በታላቅ ጉጉትና በፍርሀት ይመለከተው ነበር። በተለይም ስለ ዐሥሩ ቀንዶችና ብቅ ብሎ የእግዚአብሔርን ሕዝብ ስላሸነፈው ስለ ትንሹ ቀንድ ይገረም ነበር። በመጨረሻ ድሉ የጌታ ለመሆኑና ሕዝቡም በመጨረሻ እንደሚያይል ካለው ማረጋገጫ ሁሉ ደግሞ ዳንኤል ዘግይቶ እየመጣ ስላለው ስደት በጥልቀት ሐሳብ ሆኖበት ነበር።

23 የመልአኩ መልስ (ቍ. 23-27) የትንሹን ቀንድ ተግባር (ከ2ተሰ 2፥8-9፤ ከራእ 13፥1-10 ጋር ያነጻ)፤ እንደዚሁም ክርስቶስ ዳግመኛ በሚመጣበት ጊዜ የእርሱን መነሣትና መውደቅ የትኩረቱ ማዕከል ያደርጋል። መልአኩ በቍ. 23 ከሦስቱ ከሚቀድሙት የአጼዎቹ መንግሥታት በግልጽ “ልዩ” ወደ ሆነው ወደ ሮማ የአጼ መንግሥት ያመለክታል። ልዩነቱ በስፋት ሳይሆን (የአጼ እስክንድር መንግሥት ከትሮጃን መንግሥት በጣም ይበልጥ ነበርና) ዳሩ ግን በአደረጃጀቱና በጎብረቱ ይለይ ነበረ፤ ይህም ከሚቀድሙት የቅርብ ምሥራቅ የአጼ መንግሥታት ዘመን ዐልፎ ለብዙ መቶ ዓመታት ጸንቶ እንዲቆም አስችሎታል። “መላዋ ምድር” የሚል ሐረግ (በብሉይ ኪዳን የደፈና አጠቃቀም) ወደ መላው የቅርብና ማእከላዊ ምሥራቅ አገሮች ያመለክታል። ይህ ደግሞ በማንኛውም መንገድ ከቅድስት አገር ጋር ያያይዘዋል። “ምድር” ተብሎ የተተረጎመው ስል ደግሞ እንደየአገቡ አንድ አገር ወይም አንድ ክፍለ አገር ማለት ሊሆን ይችላል። በዚህ የሮማ መንግሥት ተብሎ ይታወቅ የነበረውን በውስጡ የያዘ የዓለም አንድ ቍራጭ ወይም ከእርሱ ጋር ኩታ ገጠም የሆነ ክፍለ አገር ነው ሊባል ይችላል። የሮማ አገር በአካባቢው ያሉትን ሕዝቦች በየተራ ቍራጭ ቍራጭ እየጉረሰ መንግሥታትንና ሕዝቦችን በመዋጥ የራሱ የሚያደርግ ነው ተብሎ ይታያል።

24 ተርጓሚው መልአክ ከታሪካዊው የሮማ መንግሥት ወደ መጨረሻው ባለ ዐሥር ቀንዱ ወቅት (ከ2፥41-43 ጋር ያነጻ)፤ እንደዚሁም ወደ መጨረሻው የዓለም ቍራጭ ፈላጭ ገዢ አነሣሥ ዞረ። ዐሥሩ ቀንዶች ሥልጣን ከያዙ (ከተደራጁ) በኋላ እርሱ ተነሥቶ ከዐሥሩ ሦስቱን በቀጥታ በራሱ አስተዳደር ሥር እንዲገቡ ያደርጋል። ከዚያ ቀጥሎ የቀሩትን ሰባቱን በራሱ የበላይ ገዢነት ሥር በገባር መንግሥታትን ያደራጃቸዋል።

25 ትንሹ ቀንድ (አንዱን እውነተኛውን አምላክ እየሰደበ)፤ ራሱ ደግሞ መለኮታዊ ክብር ይገባኛል ይላል። የእምነት ነጻነትን የፈቀደ ያስመስል የነበረውን ሁሉ ፈጽሞ ያቆማል፤ እንደዚሁም በሰማይና በምድር ጌታ ላይ ያፈሳል። በጭካኔና በተቀነባበረ ጫና የቅዱሳን መጻሕፍትን እውነተኛነት የሚቀበሉትን “ይጨቁናል” (በዕለታዊ አነጋገር “ያዳክማቸዋል”)፤ አንዳንድ ጊዜ ሲያጋጥም ቅጽበታዊ የጀግንነት ውሳኔን ከሚጠይቀው ውድቀት ይበልጥ፤ የዚህ ዐይነቱ የተራዘመና ቀጣይነት ያለው ስደት ውጤቱ በሚታይ መንገድ የሰውን መንፈስ ይሰብራል። በጌታ ምክንያት (ለጌታ ተብሎ) በማያቋርጥ ጭቅጭቅ ውስጥ ከመቸገርና በውጥረት ከመኖር ይልቅ መሞት ይቀልላል፤ ይህ ቍራጭ ፈላጭ ገዢ አንድ ዐዲስ ሕጋዊ ቅንብርን በግዛቱ ላይ ይጭናል፤ አንድ የገዢ ቡድን አምባገነን በሆነበት ሥርዐት በእግዚአብሔር የግብረ ገብ ሕግ ምትክ ለዚያ መንግሥት ወይም አገር ሙሉ በሙሉ ማደር ይፈለጋል። የትንሹን ቀንድ ውሳኔዎችና የመመሪያ ደንቦች የሚቃወም ሁሉ አገርን እንደ ሽጦ ወንጀለኛ ይፈረድበታል፤ ስለሆነም በሞት ሊቀጣ ይችላል። ዕቅዱ የቀን መቀጠሪያውን ክለሳ ያጠቃልላል (ይህም አንዳንድ ነገሮችን ተከትለው “የተመደቡትን ጊዜያት መለወጥ” ማለት መሆኑን ይጠቁማል)። ይህ በፈረንሳይ የዐመፅ ጊዜ ተሞክሮ ነበር።

የአውሬው አገዛዝ መሠረታዊ ገጽታ እንደ ታወቀ ለአንድ ጊዜ፤ ለሁለት ጊዜና ለግማሽ ጊዜ ወይም ለሦስት ዓመት ተኩል ጸንቶ ይኖራል። ይህ የትንሹ ቀንድ ተግባር የሚገልጽበት የሰባት ዓመታቱ ወቅት አጋማሽ ነው። በም. 9፥26-27 መሠረት በመጨረሻው ሰባዔ (የሰባት ዓመታት ጊዜ) መጀመሪያ ላይ “ሊመጣ ያለው ገዢ” “ከብዙዎች ጋር ለአንድ ‘ሰባዔ’ (የሰባት ዓመታት ጊዜ) ቃል ኪዳንን የሚያጸና ይመስላል፤ ነገር ግን በዚያው ‘በሰባት ዓመታት ጊዜ’ አጋማሽ” ላይ የመሥዋዕት ማቅረብ ተግባር እንዲቋረጥ ያስገድዳል። በዚህ ዐይነት አውሬው በወቅቱ ከያዘው ምድብ ተግባሩ ከመጀመሪያው የሦስት ዓመት ተኩል ጊዜ በኋላ ከሃይማኖት ተቋም ጋር ያደረገውን “ቃል ኪዳን” በግልጽ ያፈርሳል (ከ12፥11፤ ከማቴ

24፥15፤ ከ2ተሰ 2፥4 ጋር ያነጻ)። ይህ ደግሞ አውሬው የአንዳችም ተቀናቃኝ አምላክ እምነት ርእዮተ ዓለም ሳይከለክል የራሱን ትልም የሚተገብርበትን የሦስት ዓመታት ተኩል ጊዜ ያስቀርላታል።

26-27 ከመልአኩ መግለጫ የመጨረሻዎቹ ሁለት ቍጥሮች፤ በአውሬው የአጼ መንግሥትና በመላው ክፉ ዓለም ላይ የሚመጣው አንድ ታላቅ የፍርድና የጥፋት ቀን “የሰው ልጅ” ፈጽሞ ከሁሉም በላይ በሆነው ዙፋን ላይ መቀመጡንና በታማኞች ምእመናኑ የሚስተዳደረው ዐምስተኛው መንግሥት መጀመሩን ግልጽ ያደርጋል (ከም. 2 ጋር ያነጻ)። ተርፈው በምድር ላይ ከሚኖሩት መካከል አንድም ራሱን ያላስገዛ ዐመፀኛ አይቀርም፤ “ከሰማይ በታች ያሉት መንግሥታት የበላይነት፤ ንይልና ታላቅነት” “ለልዑሉ ሕዝብ ለቅዱሳኑ” ይሰጣል፤ ይህ ደግሞ “የሰው ልጅ” (ቍ. 13) ራሱ ከልዑሉ ጋር እኩል እንደሚሆን ያመለክታል። በመጨረሻው ሐረግ በብዙ ቍጥር “ቅዱሳንና” በነጠላ ቍጥር በተጠቀሰው “እርሱ” መካከል አንድ ግልጽ ልዩነት ተመልክቷል። “እርሱ” ተብሎ የተጠራው “ልዑሉ” ሲሆን፤ የእርሱ መንግሥት ዘለዓለማዊ ይሆናል፤ እነዚህ ቃላት በሁሉም በኩል ውሱን ለሆነው ሰው አይነገሩም።

28 በርግጥ ዳንኤል ከሰብአዊ ፍጡር በላይ ከሆነው ከእግዚአብሔር መልእክተኛ ጋር ካደረገው የተራዘመ ቃለ መጠይቅ የተነሣ አንድ ነገር ከእርሱ እንደ ተመጠጠ ዐይነት ከፍተኛ የመጠውለግ ስሜት ተሰምቶታል (ከኢሳ 6፥5 ጋር ያነጻ)። ሕዝቡን የሚጠብቀው ከባድ ፈተና ካሳደረበት ሥጋት የተነሣ የፊቱ መልክ ተለወጠ። ሆኖም እነዚህ ከሰተር ያሉ ገለጻዎች ለሌላ ለማንም መገለጽ የሚገባቸው ጉዳዮች አልነበሩም፤ በዚህ ዐይነት በጽሑፍ ከማስቀመጡ በቀር ለማንም ሳይነገር በልቡ ይዞት ቈየ።

፰. ግሪኮች ፋርስን መውረራቸውና የአንጢዮክስ ኤጲፋንስ የጭቁና አገዛዝ (8፥1-27)

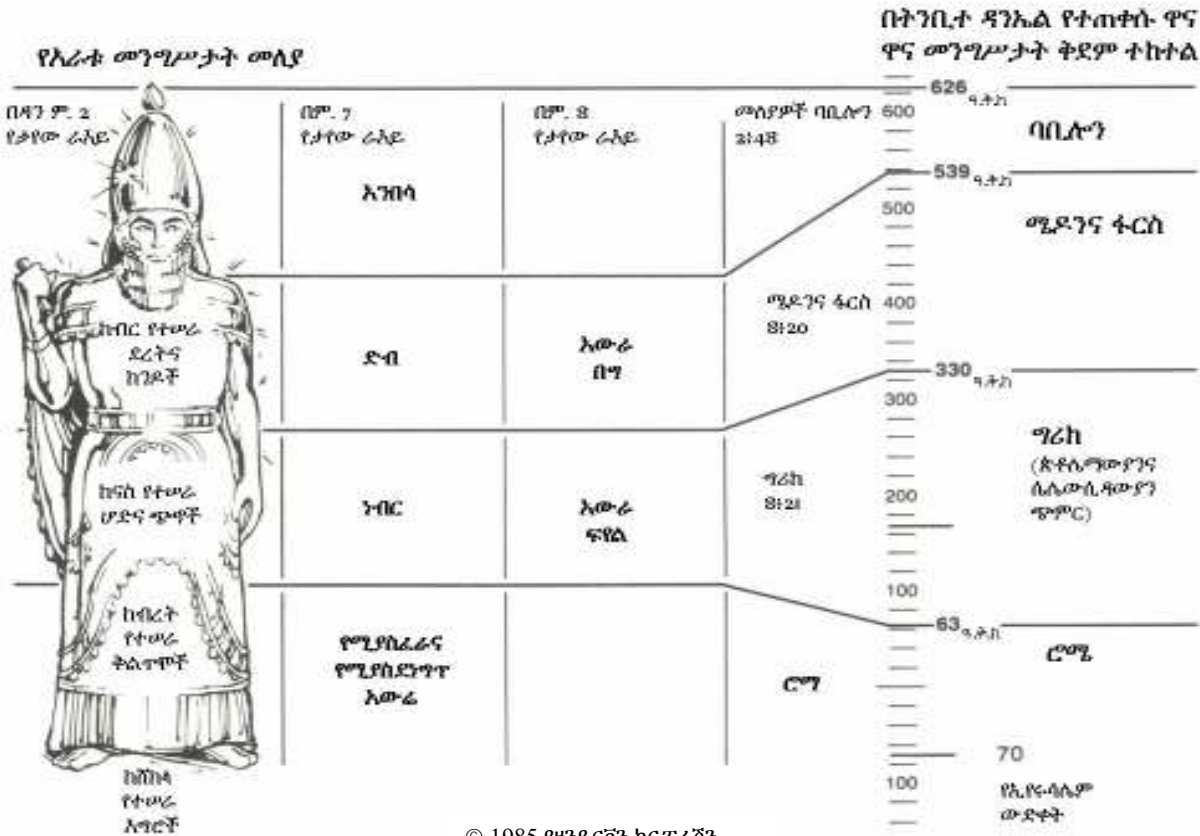
በዚህ ጊዜ ጽሑፉ ከአረሚ (አረማይስጥ) ቋንቋ ተመልሶ ወደ ዕብራይስጥ ይዞራል (መግቢያውን ይመ)።

ሀ. አውራ በጉን፤ አውራ ፍየሉንና ትንሹን ቀንድ በሕልም ማየቱ (8፥1-12)

1 ይህ ራእይ በመጀመሪያ ካየው ከሁለት ዓመት በኋላ ለዳንኤል የተሰጠ ራእይ ነበረ (ከ7፥1 ጋር ያነጻ)። በአንድ በኩል በዋና ዋና ጉዳዩ የፊተኛውን ይመስላል፤ እርሱም ደግሞ ተከታታይ የዓለምን መንግሥታት እንደ አስፈሪ አውሬዎች አድርጎ ይገልጻል፤ እንደዚሁም “ትንሹ ቀንድ” ተብሎ በተገለጸው በጨቋኙ ገዢ ይደመድማል፤ ሆኖም ግን በሁለቱ ምዕራፎች መካከል የታወቁ ልዩነቶች በተለይም ሦስተኛውንና አራተኛውን መንግሥታት በተመለከቱ በዝርዝር የተሰጡ አሉ።

2 ዳንኤል ይህንን ዐዲሱን ራእይ ያየው በራሱ በባቢሎን ዋና ከተማ ወይም ሁለት አገሮችን የሚያገናኝ አስተዳደራዊ መልእክትን ይዞ ወደ ኤላም አገር ዋና ከተማ ወደ ሱሳ በሄደበት ወቅት ይሆናል። ዳንኤል በራእዩ ያየው መደበኛውን የሱሳ ከተማ ሳይሆን በከተማው አጠገብ ውሃ ይፈስስበት የነበረውን አላይ የሚባለውን ሰው ሠራሽ የውሃ ሰይ ነበር። ይህም የፋርስን መንግሥት ወክሎ ለሚነሣው አውሬ የተመቻቸ ሁኔታን ፈጥሮላታል።

3 የሚደገፍ የፋርስ ሥልጣን በእጅ ለማስገባት የማይቻሉ ሁለት ቀንዶች እንዳሉት እንደ አንድ ትልቅ ንይለኛ አውራ በግ ተመስሎ ተገዳጸል። አንደኛው ቀንድ ከሌላው ይበልጥ ትልቅ ቢሆንም “በኋላ የበቀለው ቀንድ” በግዝፈት ከፊተኛው ቀድሞ በልጠ ተገኘ። ይህ ደግሞ በሚደገፍ የፋርስ መንግሥት መተባበር ከዚያን ጊዜ ጀምሮም እየተመሠረተ በነበረው የተጣመረ መንግሥት የፋርስ ሥልጣን በሚደገፍ ላይ ማየሉን በግልጽ ያመለክታል (በም.7፥5 ድቡ “በአንደኛው ጉጉ ከፍ ያለ ነው” የተባለውን ማመሳከር ይረዳል)። ቂርስና የፋርስ ሰዎች ከሚደናውያኑ ከሳያርክ ሴሬስ እና ከአስትያጌስ ይበልጥ ዘግይተው እንደ መጡ ታላቁ ቀንድም ዘግይቶ ነው የመጣው።

© 1985 የዞንዶርቫን ኮርፖሬሽን

4 የሚዶንና የፋርስ መንግሥት የተስፋፋው በሦስት አጠቃላይ አካባቢዎች ነው፤ አነርሱም ወደ ምዕራብ፣ ወደ ሰሜንና ወደ ደቡብ የሚያመሩ አቅጣጫዎች ነበሩ። የሚዶንና የፋርስ መንግሥት ወታደሮች በመጀመሪያ የማይበገሩ ነበሩ ለማለት ምንም ያህል አይቀራቸውም፤ ስለሆነም የፋርስን መንግሥት መስፋፋት የሚቃወሙትን የአካባቢውን መንግሥታት የሚወክሉ የተለያዩ አውራጆች በጎያሉ አውራ በግ ፊት እንደ ደካሞችና እንደ ርዳታ ቢሶች ይገለጻሉ። ቂሮስ ማናቸውንም ነገር በራሱ መንገድ ያደርግ ነበረ፤ በዓለም ዐቀፋዊ ክንዋኔው ሁሉ ላይም ትምክሕተኛ ሆነ።

5-7 ቍጥር 5 ስለሚመጣው ጥፋት አስቀድሞ ይናገራል፤ እርሱም በምሳሌው አንድ ቀን ያለው ፈጣን አውራ ፍየል በአንድ ንይለኛ ግጥሚያ የሚዶንና የፋርስ መንግሥት አውራ በግ ቀንዶችን ያደቅቃል ተብሎ የተነገረለት ቂሮስ የሚያመጣው ነው። መጀመሪያ፣ ፍየሉ ከወደ ምዕራብ እንደሚመጣ ተገለጸ (ማለትም እስክንድር በ334 ዓ.ቅ.ክ እንዳደረገው፣ ከመቄዶኒያና ከግሪክ መሆኑ ነው)። ሁለተኛ፣ እርሱ (“መላውን ምድር አቋርጦ”) ያንን ሁሉ መንገድ ተጉዞ እስከ ፋርስ መንግሥት ግዛት ምሥራቃዊው ዳርቻ ድረስ ሲቆጣጠር፣ የፈረሶቹ ስኩና ጫፍ መሬት የሚነካ በማይመስል ፍጥነት ይንቀሳቀስ ነበር። ሦስተኛ፣ ይህ ተቃውሞ የማይቻለው ወራሪ ንይል በመንግሥታት ትብብር የሚመራ ሳይሆን በአንድ ሰው አመራር ሥር የሚገኝ ነው። አውራ በጉም ፍየሉ የሚያስገድድበትን ንይል ለመቃወም በከንቱ ይሞክራል፤ ፍየሉ ራሱ ተነሣሥቶ በበጉ ላይ ጉብ ሲል፣ በመቄዶኒያው ግሪክ ንይል በ334 ዓ.ቅ.ክ እንደ ተደረገው በዚህ ምክንያት ተቀሰቀሰ የማይባል ወረራ ይከፍትበታል ተብሎ የተተነበየውን ይጠቁማል። በዚህ በበጉ ላይ በተጣለው አድቃቂ አደጋ የእስክንድር ድሎች ፍጹምነት ቀደም ብሎ በሚስማማ አኳኋን ተተምናል።

እስክንድር በሦስት ዓመት ጊዜ ውስጥ ብቻ ቅርብና መካከለኛውን ምሥራቅ ወርሮ ድል ማድረጉ በጦር ሰራዊት ታሪክ ልዩ ሆኖ ይታያል፤ እርሱም በዚህ ባለ አንድ ቀን ድፍየል እንደ መብረቅ መፍጠን በትክክል ተሥሎ ቀርቧል። የፋርስ መንግሥት የጦር ንይሎች በቍጥር እጅግ የላቁና ያላቸው የውትድርና ትጥቅ እንደ ጦር ዝሆኖች አድርጓቸው እያለ፣ ወጣቱ እስክንድር ለጦር ስልት ያለውን የልዩ ችሎታ ወሳኝነት አስመስከረ።

8 “ፍየሉ እጅግ ታላቅ ሆነ” የሚለው አባባል፣ እስክንድር ወደ አፍጋኒስታንና ወደ ኢንዱስ ሸለቆ እንኳ በ327 ዓ.ቅ.ክ ገብቶ አሸንፎ ይዞ ከነበረው መንግሥት ዳርቻም ውጪ ዐልፎ መግፋቱን ይጠቁማል። ወይም ደግሞ ራሱን አምላክ አስመስሎ እንዲቀበል የመራውን፣ ይህም የመቄዶኒያ ወታደሮችን ያስጨነቀበትን በመጨረሻም ዐመፅ በእርሱ ላይ እንዲነሣ ያደረገውን የትዕቢቱን ከፍተኛነት ያመለክታል። እርሱ ግብጽን ከፋርስ መንግሥት የጭቁና አገዛዝ ነጻ ካወጣ በኋላ፣ ከዜውስ አሞን ዘር የተወለደ መሆኑን የገለጸበትን በመደገፍ በግብጽ ቤተ ክህነት ትኩረት ተሰጥቶት ተነገረለት። እስክንድር በምሥራቃውያኑ ልማድ መሠረት የትግል ጓደኛ እንኳ በእርሱ ፊት ሙሉ በሙሉ በግንባራቸው እንዲደፉ ጠይቆ ነበር። በፋርስ መንግሥት ላሉት ተገዢዎች ከአሸናፊዎቹ የመቄዶኒያ ግሪክ ደጋፊዎቹ ጋር እኩልነትን ሊሰጣቸው፣ ዐዲስ በታሰበው መንግሥት የአስተዳደር መመሪያ መሠረት፣ ሮክሳና የምትባለው የፋርሷ ልዕልት ለራሱ ንግሥት እንድትሆንለት እስከ ማግባትና ለወደፊት ከእርሷ የሚወለድለትን ወንድ ልጅ ራብአዊ እስክንድርን ለግሪኩ-ፋርስ መንግሥት ወራሽ አድርጎ እስከ መመደብ ድርሷል።

ሆኖም ቍ 8 “ፍየሉ ኃይል ከፍ ባለበት፣ ታላቅ ቀንዱ ተሰብሮ ወደቀ” ብሎ እንደሚተነብየው፣ እስክንድር በ323

ዓ.ቅ.ክ. በ33 ዓመት ዕድሜው በባቢሎን በጣም ከመዛሉ የተነሣ በደረሰበት ድንገተኛ ትኩሳት ሞተ (የተወራው ወሬ እንኳ አንቲፓቴር የሚባል በበላዩ በአጼው ተወክሎ መቁደኒያን በእንደራሴነት ይዞ በነበረው ሰው ልጅ ካሳንደር በሚባል በርግጥ መርዝ ተደርጎበት ሞተ የሚል ነበር)። የአጼውን መንግሥት አሐዳዊነት ለመጠበቅ መጀመሪያ የራብዓዊው ታናሽ እስክንድር እንደራሴ በሆነው በአንቲፓቴር በራሱ፣ (ለሳልሳዊ ፊሊፕስ ደግሞ ሐሳብን ለማሰላሰል ማማሽ ችሎታ ያለው አጐቱ አርሂዲዎስ) ቀጥሎ ደግሞ በ319 ዓ.ቅ.ክ. አንቲፓቴር ከሞተ በኋላ፣ አንቲጎስ ሞኖፕታልሙስ በሚባል ከፍተኛ ክብር ባለው በአንድ ሌላ ጄኔራል ተሞክሮ ነበር፤ የክፍላተ ሀገር አዛዦች ጽቶሌሚ በግብጽ፣ ሴሌውከስ በባቢሎን፣ ሊሲማክስ በትራስና በትንሹ አስያ፣ እንደዚሁም ካሳንደር በመቁደንያ ግሪክ ያሳዩአቸው የሥልጣን ጉጉቶች በአሐዳዊነት መጠበቅ እንዲያቻል አድርገዋል። በ331 ዓ.ቅ.ክ ሴሌውከስ በባቢሎን ከጥገኝነት ነጻ አስተዳደር ሊኖር ይገባል ሲል እስማ፤ እንደዚሁም የቀሩት ሦስቱ በዚያኑ ወቅት የሚመቸውን ተከተሉ። አንቲጎስና ብልጉ ልጁ ዲሚትሪየስ ፓሊዮርሴቲስ እነዚህን ገንጣይ መሪዎች በሥልጣናቸው ሥር ለማስገባት ጠንክረው ቢታገሉም፣ በ301 ዓ.ቅ.ክ በኢፕሱስ የተደረገው የመጨረሻው ግጭት ውጤቱ የአንቲጎስን መሽነፍና ሞት አስከተለ። ከላይ በስም የተጠቀሱት አራቱ ጨካኞችና ጎይሶች ጄኔራሎች የመቁደንያን መንግሥት በአራት ቦታ የተከፋፈሉት “ወራሾች” ሆኑ።

“በታላቁ ቀንድ ምትክ አራት ቋሚ ቀንዶች ወደ አራቱ ማእዘን የሚያመለክቱ በቅለው አደጉ” የሚለው ትንቢት ካሳንደር በመቁደንያ ግሪክ ይዞታውን በእጁ በማቆየቱ ተፈጸመ፤ ሊሲማክስ ትራስንና በትንሹ አስያ ምዕራባዊውን አጋማሽ እስከ ቀጸደቅያና ፍሪጊያ ድረስ ያዘ፤ ጽቶሌሚ፣ ፓሊስቲናን፣ ኪልቅያንና ቆጵሮስን ከግብጽና ከሊቢያ ግዛቱ ጋር ተጠናክረው እንዲረጋጉ አደረጋቸው፤ ሴሌውከስ እስከ የቀረውን ሁሉ እስከ ኢንዱስ ሸለቆ ድረስ ዘልቆ ተቆጣጠረ። በሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ብዙ የተለያዩ ራሳቸውን ሊለዋውጡ የሚችሉ ነገሮች እነዚህን አራት ክፍለ ግዛቶች ሲያውኩ መቁየታቸው እውነት ሆኖ ሳለ (ጴርጋምን፣ ቢቲኒያና ጳንጦስ በትንሹ አስያ ውስጥ ሊሲማክስ ከሞተ በኋላ በአካባቢው ከጥገኝነት ነጻ ወደ መሆን ደረሰ፤ እንደዚሁም የሴሌውሲድ አጼዎቹ መንግሥት የምሥራቅ አውራጃዎች እንደ ባክትሪያና ጳርቲያ መንግሥታት ሉዓላዊነትን አገኙ)፤ የእስክንድር መንግሥት የመጀመሪያው ክፍፍል በዚህ በቁ. 8 እና በም 7፥6 (አራት ክንፍ ያለው ነብር) በመባል እንደ ተመለከተ፣ ያላንዳች ጥያቄ እኩልነት ነበራቸው።

9-10 ከ9-12 ያሉት ቁጥሮች ስለ “ትንሹ ቀንድ” አነሣሥ አስቀድመው ይነግራሉ፤ ይህም የሚነሣው ወራሾች ከተባሉቱ አራቱ ቀንዶች መካከል ነው። እርሱ “በደቡባዊ” ክፍል ወይም በጽቶሌሚ ግዛቶች ላይ አደጋ በመባል ድልን እንደሚያገኝ ተገልጿል። ይህ ደግሞ በርግጥ ወደ ራብዓዊው አንቲዮክስ ኤጲፋንስ የዕለት ተግባር ያመለክታል፤ (ኤጲፋንስ የሚለው “የተገለጸው ያ በግልጽ የሚታየው” ለማለት የተሰጠው መጠሪያ ነው፤ በ8፥23-25 የተብራራውን ሐሳብ ይመልከቱ። እርሱ የሴሌውሲድን ዙፋን ልጁ ከሚሆን (ማለት ራብዓዊ ሴሌውከስ ከሚባለው ታላቅ ወንድሙ ልጅ) ቀምቶ፣ በ170-169 ዓ.ቅ.ክ ግብጽን ለመውረር ተሳካለት። በፓርቲያና በአርመኒያ በሚገኙት ዐመፀኛ ቡድኖች ላይ ዐልፎም “ወደ ምሥራቅ” ያደረገው ዘመቻ በመጀመሪያ ተከናወነለት፤ እንደዚሁም በግዛቱ ሁሉ ሃይማኖትና ባህል አንድ መልክ መያዝ አለበት የሚለውን ትእዛዝ ሊጭንባቸው ቁርጠ መነሣቱ በኢየሩሳሌም በጠቅላላም በመላው ፓሊስቲናና የአይሁድ አምልኮን ክፉኛ ወደ መጨቁን አደረሰው (ፓሊስቲናን፡- በዚህ እንደ አንድ ያማረች አገር አድርጎ ይጠቅሳል፤ ከም 11፥16:41 ጋር ያነጻ)። አንቲዮክስ ተስፋ ቁርጠ በሮማዊው አዛዥ ፖፕሊዮስ ለኤኒስ ወደ ኋላ እንዲዞር ከተደረገበት ከእስክንድርያ (ግብጽ) በተመለሰ ጊዜ፣ ይህ ጫና በታላሣሥ ወር 168 ዓ.ቅ.ክ. ወደ አንድ መጨረሻ ጫፍ ደረሰ፤ በዚህ ወደ ኋላ እንዲዞር በመደረጉም አይሁዶችን የንዴቱ መወጫ አደረጋቸው። እርሱ አፖሎኒየስ የሚባለውን ጄኔራሉን ከሃያ ሺህ ወታደሮች ጋር ልኮ እየሩሳሌምን በዕለት ሰንበት እንዲይዙ አዘዛቸው። በዚያም አንድ የዜጎስ ምሥል አስቀርጾ አቆመ፤ በቤተ መቅደሱ መሠውያ ላይም የዐሳጥ ሥጋን በማቅረብ አረከለው። ይህ ጣዖት “አስጸደፊ ውድመት” እንደሚያስከትል አሰጸደፊ ነገር (ከዳን 11፥31 ጋር ያነጻ) ሆኖ

በአይሁዶች ዘንድ የታወቀ ነው። እርሱ በመጨረሻው ዘመን በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ውስጥ ሊሠራ ላለው አሰጸደፊ ነገር ዐይነተኛ ምሳሌ ነው (ማቴ 24፥15)።

በም 8፥9 በተጠቀሰው “ትንሹ ቀንድ (ቃል በቃል ከዚያ ከትንሹ አንድ ቀንድ” በሚለውና በም. 7፥8 በተጠቀሰው “ትንሹ ቀንድ” መካከል ስላለው ግንኙነት የተሰጡ አንዳንድ አስተያየቶች ተገቢ ናቸው። በም. 7 የተጠቀሰው ቀንድ ከአራተኛው አውራ ዐሥር ቀንዶች መካከል ብቅ አለ፤ ይህኛውም በም 8፥9 የተመለከተው ግን ሦስተኛውን የታላቁ እስክንድርን መንግሥት ከሚወክለው አራት ቀንድ ካለው አውራ ላይ ይነሣል (በዚህ ደግሞ ተቺዎቹ ሁሉ ይስማማሉ)። የትንቢተ ዳንኤል ጸሐፊ ቊጥሮችን በከፍተኛ ታዋቂነት መድቦ ሥራ ላይ የሚያውል ስለ ሆነ፣ ባለ ዐሥር ቀንዱን አውራ ከባለ አራት ቀንዱ ጋር እኩል ለማድረግ ብሎ ነው ማለት የሚቻልበት መንገድ የለም። ብቸኛ ተቀባይነት ያለው መግለጫ ከሦስተኛው መንግሥት የሚነሣው ትንሹ ቀንድ ለአራተኛው መንግሥት ትንሹ ቀንድ ዐይነተኛ ምሳሌው ነው። በቀዳሚው ትንሹ ቀንድ በአንጢዮክስ ኤጲፋንስ ዘመን የእግዚአብሔርን ሕዝብ ሊያጋጥም የተመደበው የመጨረሻው ቀውስ፣ በመጨረሻ ዘመን በዐራተኛው መንግሥት የኋለኛው ወቅት ሊደርስባቸው ካለው ጋር ጠንክር ያለ ተመሳሳይነትን ያዘላል (ማቴ 24፥15 ይመ)። ለማናቸውም በቅዱስ መጽሐፍ ላይ የተመሠረተውን እምነትና አንድ እውነተኛ አምላክ ማምለክን በፍጹም ለመጨቁን በአንድ ጨካኝ ቁራጭ-ፈላጭ ገዢ ቁራጥ ተጋድሎ ተደረገ። በም.7 የተጠቀሰው ትንሹ ቀንድ ለአንጢዮክስ ኤጲፋንስ የተነገረ ትንቢት ነው (የግሪክ ወይም የአጼ ሴሌውሲድ መንግሥትም የዚህ ውጤት መታወቂያ ነው ብለን ከማጠቃለል ይልቅ)፤ በግሪኩ መንግሥት ትንሹ ቀንድና በኋለኛው ዘመን የአራተኛው መንግሥት ትንሹ ቀንድ ተመሳሳይ ዐይነቱና ተቃራኒ ዐይነቱ ሊሆን ባለው መካከል ያለውን ግንኙነት ማስተዋል ይኖርብናል፤ ከእርሱም ጋር የሚመሳሰል፤ በኢያሱና በኢዮሱስ (ዕብ. 4፥8)፤ እንደዚሁም በመልክ ጼዴቅና በክርስቶስ መካከል (ዕብ. 7) ያለው ይሆናል። በዳን ም.11 ዐይነተኛው ተመሳሳይ ትንሹ ቀንድ (አንጢዮክስ) እና ዐይነተኛው ተቃራኒው ትንሹ ቀንድ ተከታትለው ይታያሉ፤ ከአንዱ ወደ ሌላው መዛወሪያው በ11፥36 መሠረት ይፈጸማል፤ ከዚያ በኋላ የዚያ የዐይነተኛው ተቃራኒ ሞት ሁኔታ ተተነበየ፤ እርሱ ደግሞ ለአንቲዮክስ ኤጲፋንስ ለራሱ ፈጽሞ እውነት አልነበረም። ስለዚህ ሁለቱ ቅርጾች በተመሳሳይነታቸው አንድ ሊሆኑ አይችሉም፤ ወይም የግሪክ መንግሥት በዳንኤል ትንቢታዊ ትልም ከተሰጠው አራተኛው መንግሥት ጋር ሊስተካከል አይችልም።

ስለ አንጢዮክስ (ቁ. 10) የዕለት ተግባር የተተነበየውን በመቀበል፣ እርሱ እስከ “ሰማይ ሰራዊት” ከፍ ይላል፤ “ከከዋክብት ሰራዊት ጥቂቱን ወደ ታች ወደ ምድር ይወረውራል።” “በዚያም ይረገጣቸዋል” የሚለውን አስደናቂ አነጋገር እናንኛለን። “ሰራዊት” የሚለው ቃል ተደጋግሞ ሥራ ላይ የዋለው እግዚአብሔርን ለማገልገል የሚሰማሩትን መላእክት የሚጠቅስ ቃል ሆኖ ነው (ለምሳሌ፣ “የሠራዊት ጌታ”፤ ወይም ቃሉ የሰማይ ከዋክብት (ከኤር 33፥22 ጋር ያነጻ)፤ እንደዚሁም በቁጥር እንደ ከዋክብት ሊሆኑ ያሉትን የእግዚአብሔር ሕዝብንም ለመግለጽ ጥቅም ላይ ይውላል (ዘፍ 12፥3፤ 15፥5)፤ እንደ እግዚአብሔር ሰራዊት (ክፍለ ጦር) ተብሎ ተነግሮአል (ዘፀ 12፥41)። በም 12፥3 እንደ ተጠቀሰው ዳንኤል እውነተኛ ምእመናን (ቃል በቃል “እነዚያ ጥበበኞች”) “እንደ ሰማያዊ ብርሃን (ከዋክብት) ለዘላለም ያበራሉ” ይላል። ግፊኛው ግሪክ የሰማይ መላእክትን ወይም ቃል በቃል እንደ ተባለው የሰማይ ከዋክብትን ምንም ያህል ሊነካ ካልቻለ፣ እንግዲያው “የሰማይ ሰራዊት” የሚለው ሐረግ እነዚያን እምነታቸውን ነጻነታቸውን ለመከላከል ከመቃወም ጋር የሚቀላቀሉትን አማኝ አይሁዶችን ሊያመለክት ይገባል ማለቱ ፍጹም ተጨባጭ ነው፤ እንዲህ ከሆነ አንጢዮክስ በዚያ “እነርሱን በሚረግጥበት ጊዜ” በሚያመጣባቸው መከራ ብዙ አይሁዶችን ቁራርጦ ያጠፋቸዋል ማለት ነው።

ከግሪክ ባህልና የጣዖት አምልኮ ዝንባሌ ጋር በመተባበር ለሃይማኖታቸው ያላቸውን ታማኝነት አሳልፈው እንዲሰጡ ሊቀ ካህናቱን በአስተማማኝ ቊጥጥር ሥር ለማዋል፣ በአይሁዶች ባለሥልጣናት ላይ እየጨመረ የሚሄድ ጫናን ለማምጣት አንጢዮክስ ከ171 ወይም 170 ዓ.ቅ.ክ ጀምሮ ክፉውን

የአስተዳደር መመሪያውን ተግባራዊነት በጥብቅ ተከታተለ። ቀደም ብሎ በግዛቱ መጀመሪያ ላይ በ175 ዓ.ቅ.ክ. እግዚአብሔርን ይፈራ የነበረው ሊቀ ካህን ሣልሳዊ አኒያስን ከሥራው አባርሮ የሔሌናዊ (ግሪክ) ባህል ደጋፊ የሆነውን ጃሶን የሚባለውን ታናሽ ወንድሙን በቦታው ተካ፤ ብዙም ሳይቆይ አንድ ሜኒላዎስ የሚባል አይሁድ፤ ከዚያው ከሊቀ ካህናት ቤተ ሰብ የሆነ ጃሶንን ከሥልጣኑ አውርዶ እርሱን ሊቀ ካህናት አድርጎ እንዲሾመው ለአንጢዮክስ መታያ ሰጠው፤ ነገር ግን አንጢዮክስ በሠመረ አካሄድ በግብጽ አገር ጽዮሌሚ ሰባተኛን (ከ181-145 ዓ.ቅ.ክ.) በመቃወም እየተፋለመ ሳለ ጃሶን ሽምቆ ሜኒላዎስን ለማስወገድ ተስፋ በማድረግ ኢየሩሳሌምን ከበባት። ቀጥሎ በጃሶን ላይ በሚወሰደው የርምጃ ክትትል ላይ አንቲዮክስ በኢየሩሳሌም ላይ አደጋ ለመጣልና ቤተ መቅደሱን ራሱን ለመበዝበዝ በአጋጣሚው ጊዜ ተጠቀመ። አንጢዮክስ መልሶ ሜኒላዎስን በቤተ ክህነት ሥልጣን ላይ በማስቀመጥ የሂሊናውያንን (ግሪኮችን) ወግ የሚከተለውን የአስተዳደር መመሪያ ተግባራዊ እንዲያደረግ ትእዛዝ ሰጠው። ሆኖም በታኅሣሥ ወር 168 ዓ.ቅ.ክ (ከላይ ከተጠቀሰው ጋር ያነጻ) ኢየሩሳሌም እንደ ገና በተገነባ አንድተያዝ አድርጎ ለተራዘመ ጊዜ በብዝሃነት በግድያ ሥር እንድትገባ አደረገ። ከአንድ ዓመት በኋላ ደግሞ (በታኅሣሥ 16 ቀን 167 ዓ.ቅ.ክ) ቤተ መቅደሷን ወደ ዜኤስ መስገጃ ቦታነት ለወጠው፤ በዚህም ዐይነት ቀጥሎ ከሦስት ዓመት በኋላ (ታኅሣሥ 14 ቀን 164 ዓ.ቅ.ክ) ይሁዳ መቃብያን ያንን የተቀደሰውን ሕንጻ መልሶ ለእግዚአብሔር ማምለኪያ አድርጎ መርቆ እስከ ለየበት ዕለት ቁየ፤ ይህም በአይሁድ ማኅበረሰብ ዘንድ መታሰብ የሚገባው ቀን፤ ድርጊቱም ‘ሐኑካ’ በሚል ስም የሚከበር ሆነ፤ ‘ሐኑካ’ ማለት ‘ምረቃ’ (ለአንድ ተግባር ለይቶ መመደብ) ማለት ነው።

11 ይህ ቁጥር የሚገልጸው የአንጢዮክስ የአእምሮ ነውጥ እየባለበት ሄዶ ራሱን ‘ከአምላክ ጋር እኩል ነኝ’ “የሰራዊቱ ልዑል” ነኝ ብሎ እስኪያውጅ ድረስ በሽታው እስከ መጨረሻው ጫፍ የደረሰ መሆኑን ነው። እርሱ መደበኛው የጧትና የማታ መሥዋዕት እንዳይቀርብ ያግዳል፤ (ይህም በየቀኑ ዝምብር ስትወጣ አንድ ጠቦት እንደዚሁም ማታ ዝምብር ስትጠልቅ አንድ ጠቦት (በዙጉ 28÷3) ከዱቄትና ከዘይት ጋር (በዙጉ 28÷5) እንዲቀርብ የታዘዘው መሥዋዕት ነበረ)። በዚያች በተለየች ቀን ሌላ መሥዋዕት በእግዚአብሔር ፊት ቢቀርብም፤ ባይቀርብም ይህ መሥዋዕት ለምእመናን ስርዮትን ያስሰጥ ነበረ። ዳሩ ግን ጨቋኙ ሴሌውሲድ በ168 ዓ.ቅ.ክ እነዚህ መሥዋዕቶች እንዲታገዱ አዘዘ፤ የእግዚአብሔር የመሠውያ ቦታ ከተደመሰሰ፤ ቤተ መቅደሱም ከተመዘበረና ከረከሰ (“የመቅደሱም ቦታ ወደ ታች እንዲወርድ ከተደረገ በኋላ”) ከእስራኤል ወገን ያልሆኑ ሕዝቦች የሚያቀርቡት መሥዋዕት ዜኤስ ለሚባል ጣዖት እንዲሠዋበት አደረገ።

12 ይሁዳ በሦስት ዓመታት የመከራ ዘመንም ቤተ መቅደሷ የረከሰበት እስራኤላውያን ላልሆኑ ሕዝቦች አመንዝራ መጠቀሚያ ሆና የተጋለጠችበት ጊዜ አሁን ይብራራል፤ “በ . . . ምክንያት” ተብሎ የተጠቀሰው ሐረግ በመጠኑ ግልጽነት የጎደለው ሐረግ ነው። ቁጥሩ በሙሉ ምናልባት እንደሚከተለው መቅረብ ይኖርበት ይሆናል፡-

ሕግ መተላለፍን በተመለከተ፤ (ይሆናል ተብሎ በሚታመንበት መሠረት መተላለፉ የጃሶን፤ የሜኒላዎስና በመቃባውያን ዘመን ይኖሩ ከነበሩት ዓለማውያን አይሁዶች መካከል የሰሪያ ደጋፊ ተገንጣይ ቡድን) (የእግዚአብሔር ሕዝብ፤ የአይሁድ አማኞች ሠራዊቱ) ከዚያ (ከታገደው) በየዕለቱ ይቀርብ ከነበረው ከሚቃጠል መሥዋዕት ጋር ተላልፈው [ለአሳዳጁ ለራሳቸው አንጢዮክስ ወታደር] ይሰጣሉ፤ እንደዚሁም ቀንዱ (አንጢዮክስ) መጽሐፍ ቅዱሳዊ እምነትንና እግዚአብሔርን የማገልገልን እውነታ እስከ ሞት በማሠቃየት አሸቀንጥሮ መሬት ላይ ይጥላል፤ ከዚያም በላይ እርሱ (የራሱን ፈቃድ) ያከናውናል (ወይም ያቀደውን የጣዖት አምልኮውን ተግባራዊ ለማድረግ ያስገድዳል፤) (በሦስት ዓመታት ዘመኑም) ነገሮች ይሳካሉታል።

ለ. ገብርኤል የሰጠው የራእይ ትርጉም (8÷13-27)

13-14 ሁለት እንዲያውም ሦስት “ቅዱሳን” ነበሩ ለማለት ይቻላል (ይህም ሰማያዊ አካላት ማለት ነው)። እነዚህ አሁን ስለ ተገለጸው ራእይ ትንቢታዊ ትርጉም ይነጋገሩ ነበር። እንደሚታወቀው ሁለተኛው መልአክ (ማለት “ሌላው ቅዱስ”) (እርሱን) ሦስተኛውን መልአክ አንድ ጥያቄ ጠየቀው፤ ጥያቄውም፤ የጌታ ቤተ መቅደስና መሠውያ ቦታ የሚረከበት አሰጪናቂው ወቅት ለምን ያህል ይቆይ ይሆን? የሚል ነበር (ቍ. 11)። ሦስተኛውም መልአክ ይህ አስጪናቂ ሁኔታ “ለ2,300 ቀንና ሌሊት ሊቆይ እንደሚችል” መልስ ሰጠው። ይህን ለወቅቱ ርዝማኔ የተሰጠውን ጊዜ ተርጓሚዎች በሁለት መንገድ ይመልከታታል፤ አንደኛው እያንዳንዱ ዕለት ቀንና ሌሊቱ ሃያ አራት ሰዓት የያዘ ሆኖ የቀኑና የሌሊቱ ብዛት በአንድ ላይ ተደምሮ 2,300 ቀንና ይሆናል የሚል ሲሆን፤ ሁለተኛው ደግሞ ጠቅላላው የዕለታቱ ብዛት 1,150 ናቸው የሚል ነው ይህም 1,150 ቀን (የፀሐይ ብርሃን የሚታይበት ጊዜ)፤ 1,150 ሌሊት (የፀሐይ ብርሃን የማይታይበት ጊዜ) ማለት ነው ይላል። “ማታና ጥዋት” እንደ አይሁዶች አስተሳሰብ ከፀሐይ መጥለቂያ ጀምሮ እስከሚቀጥለው ፀሐይ መጥለቂያ ያለው ጊዜ አንድ ሙሉ ቀን ነው (ከዘፍ 1 ጋር ያነጻ)። ልዩነቱ የተባለው ወቅት ወይ ስድስት ዐመትና 111 ቀን፤ ወይም ደግሞ ሦስት ዓመትና 55 ቀን ማለት ይሆናል። አብዛኛው ማስረጃ ሁለተኛውን ትርጉም የሚደግፍ ይመስላል። ክፍሉ በየጧቱና በየማታው “ባለማቋረጥ” “ስለሚቀርበው የሚቃጠል መሥዋዕት” በማመልከት ስለ ታገደው “መሥዋዕት” ይናገራል። በርግጥ በቤተ መቅደስ የሚካሄደው አምልኮ ተለይቶ እንዲታይ ያደረጉትን ሁለቱን መሥዋዕቶች ከማመልከት የሚበልጥ ለተጣማሪው መግለጫ አንዳችም ሌላ ምክንያት ሊኖረው አይችልም።

ከዚህም የተነሣ በኪስሌ-ቭ 25 (ወይም ታኅሣሥ 14 ቀን) 164 ዓ.ቅ.ክ ቤተ መቅደሱ በይሁዳ መቃብያን እንደ ገና ሊመረቅ እንዳለ ቍ. 14 አስቀድሞ የሚገልጽ መሆኑን ልናስተውል ይገባል፤ ከዚያ በፊት 1,150 ቀን የ3 ዓመት አንድ ወር ከ25 ቀን ወይም ቲሽሪ ወር 167 ዓ.ቅ.ክ መነሻ ጫፍ እንደ ሆነ ያመለክታል። በርግጥ ለጣዖት አምልኮ በቤተ መቅደስ ውስጥ የተሠራው መሠዊያ በኪስሌ-ቭ ወር 167 ዓ.ቅ.ክ ወይም ከአንድ ወር ከዐሥራ ዐምስት ቀን በኋላ ሲሆን፤ የአንጢዮክ አጲፋንዮስ አስተዳዳሪዎች ከዚያ ቀደም ባለው ጊዜ መሥዋዕት ማቅረቡን ሊያጠፉት አይችሉም ነበር ብሎ ለማሰብ ምንም ምክንያት አይኖርም፤ 2,300 ቀንና ሌሊት ከዐለፈ በኋላ፤ “ያኔ ቤተ መቅደሱ እንደገና እንደሚቀደስ” ቍ. 14 ባጭሩ ለይቶ ይገልጻል። በኪስሌ-ቭ 25 164 ዓ.ቅ.ክ የመጀመሪያው የምረቃ በዓል በተከበረበት ቀን ያ በርግጥ ሆነ።

15-18 በሌላ መልክ ተለይተው ያልተጠቀሱት አንዳንድ ሰማያዊ አካላት ይህን ራእይ ለዛለው ነቢይ እንዲገልጽለት ገብርኤልን ወክሉት። ገብርኤል የሚመጡትን የዓለም መንግሥታትና “የመጨረሻውን ጊዜ” ከሁሉም ዐልፈው በማብቂያው ጫፍ ላይ ሊከሠቱ ያሉትን ሁነቶች ለይቶ እንዲያውቅ መመሪያ ተሰጠው። ገብርኤል እዚያ በመገኘቱ ያጥለቀቀው የክብሩ ነጸብራቅ ዳንኤል ፈጽሞ አንዳችም ማድረግ እንደማይችል ሰው እጁን እንዲሰጥ አደረገ፤ ነገር ግን መልአኩ እርሱን መንካቱ ለውጥ የሚያስከትል ስለሆነ መልሶ ነፍስ እንዲዘራ አደረገው።

19-22 ይህ ክፍል ስለ ሁለተኛውና ሦስተኛው መንግሥታት አነሣሥ ዋና ዋና ማጠቃለያ የሚያስገኝ ነው፤ ገብርኤል ስለ ፋርስ መንግሥት ዘመን የፋርስና የሜዶን መንግሥት ተብሎ የተጣመረበትን ባሕርይ ከመጠቁም ዐልፎ በዝርዝር የጠቀሰው ነገር የለም። ነገር ግን በፍየሉ ዐይኖች መሃከል ላይ የበቀለውን ታላቁን ብቸኛ ቀንድ የግሪክ መንግሥት የመጀመሪያው ንጉሥ መሆኑን ለይቶ አስታውቋል። ይህ ንይሶፍ አሸናፊ በፍጥነት ወራሾች በነበሩት በአራት ሌሎች ቀንዶች ተተካ (በ7፥8 እና 8፥8 የተሰጠውን ሐሳብ ማየት ነው)። እርሱ በተጨማሪ ከእነዚህ ከአራቱ አንዳቸውም “አንድ ዐይነት (ማለትም የእስክንድር ዐይነት) ንይል” ሊኖረው አይችልም። ታሪክ ይህን እውነታ አረጋግጦአል።

23-25 ይህ ክፍል የአንጢዮክስ ኤጲፋንን እነሣሥ በሥዕል ያሳያል፤ “ፊቱ ከስተር ያለ ንጉሥ የተንከላ አለቃ” (ቃል በቃል “የተደበቁትን ነገሮች የሚያስተውል ሊቅ” እርሱ በመጀመሪያ ብዙ በማከናወን የሚደሰት፤ ተብሎ ተገለጸ። እርሱ “ነያላንን” ያደቅቃል፤ (እነርሱ ደግሞ ዙፋኑ ይገባናል ብለው የሚወዳደሩትን፤ እንደዚሁም “ቅዱሱን ሕዝብ” ማለትም አማኝ አይሁዶችን የደገፉ መኳንንትና የክፍላተ ሀገር አዛዦች ይመስላሉ)።

ሁለት ሊተኩርባቸው የሚገቡ የአንጢዮክስ አስተዳደር ተለይቶ የሚታወቅባቸው ጠባዮች ይኖራሉ፤ እነርሱም (1) ሳያውቁና ሳይጠነቀቁ በ168-167 ዓ.ቅ.ክ. በኢየሩሳሌም እንዳደረገው ዐይነት ሰለባዎቹን ለመያዝ ያለው ተንከልና ዐድማ፤ (2) የመለኮት ክብር ይገባኛል እስከ ማለት ያደረሰው የተጋነነ ትዕቢቱ ናቸው። በአንጢዮክስ ዘመን ይሠራባቸው የነበሩ ከተለያዩ ማዕድናት የተሠሩ መገበያዮ ጥሬ ገንዘቦች ላይ “የተገለጸው እግዚአብሔር” የሚል ተጽፎባቸዋል። ይህ ደግሞ ጠባዩ ለዐይነት እንደሚታየው “ትንሹ ቀንድ” በተቃራኒ ምሳሌነት እንደሚታየው “ትንሹ ቀንድ” በአርክያይነት እንደሚታይ አድርጎ በግልጽ አሳየ፤ ይህም በም. 7፥8 የተጠቀሰው ነው (ከ12ተሰ 2፥3-4 ጋር ያነጻ)።

አንጢዮክስ በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ አደባባይ በዙፋን ላይ በተቀመጠ ጊዜ የአምላክነቱ ሥልጣን ይገባኛል በማለት በሕጋዊ መንገድ ማወጃ ባይነገረንም፤ ከእርሱ በታች ያሉት አማልክት ማንን ማምለክ እንደሚገባቸው መወሰን የእርሱ መብት መሆኑን አምኖ ተቀብሏል። እርሱ የሰማይ ኀይሎችን በአካል ወክሎ ግዛትና ሥልጣን ሁሉ ለእርሱ እንደ ተሰጡ ይሰማው ነበረ። እንደ ናቡከደነፆር የበታችኛ ሁሉ እርሱ ላቆመው ታላቅ ምስል አገኝብሰው እንዲሰግዱ ይጠባበቅ ነበር። ከዘር ተያይዞ የመጣውን የአይሁዶችን ሃይማኖት ሊያጠፋ በመሞከሩ፤ ልጆቻቸውንም እንዳይገርዙ በመከልከል፤ እስከ ሞት ድረስ በማሠቃየት፤ ዕብራውያን ቅዱሳት መጻሕፍትን ማግኘታቸውን እንደ መጨረሻ ክፍተኛ ወንጀል በመቀጠር ከናቡከደነፆርም ብሶ ነበር። የዜኦስ ኦሊምፒዮስን (ወይም ካፒቶሊክስ) ምሥል በጌታ ቤተ መቅደስ ውስጥ በማቆሙና እራሱን በመሠዊያው ላይ በማቅረብ በይሁዳ ሕዝብ ላይ ሊደረግ ከሚችል ከሚያረክስና ከሚያስነውር ነገር ሁሉ የሚበልጠውን ፈጸመ።

ሆኖም በሰው አማካይነት ሳይሆን በእግዚአብሔር ጣልቃ ገብነት ድንገተኛ ጥፋት በአንጢዮክስ ላይ እንደሚደርስ ቍ 25 አስቀድሞ ይገልጻል። “የልዑላን ልዑልን (ሁሉን የሚችለውን እግዚአብሔር አምላክን) በመቃወሙ” ለጥፋቱ መቅጫ ይሆነው ዘንድ አንጢዮክስ ከትዕይንቱ ሊወገድ ይገባዋል። ተወገደም በኤሊማይስ ከበርቱዋን የነነዌን መቅደስ ለመበዘበዝ ውጤት ያላመጣ መከራ ካደረገ በኋላ፤ በድንገተኛ በሽታ ተይዞ ሞተ።

የጥንት ምንጮች አንጢዮክስን ለሞት ስላደረሰው በሽታ ከዚህ የተለየ ዘገባዎች አሏቸው። የመጀመሪያው የመቃባውያን ጸሐፊ በም. 6፥48-16 በኤሊማይስ ወደ ኋላ እንዲመለስ ተደርጎ አንጢዮክስ ወደ ባቢሎን እንዳፈገፈገ፤ ይሁዳ መቃብያን ድሎችን ማስቆጠሩን ከሰማ በኋላ እስከ ሞት ድረስ መታመሙን፤ እንደዚሁም ከብዙ ቀናት በኋላ መሞቱን ይጽፋል። ሁለተኛው መቃብያን ግን በም. 9፥1-28 አንጢዮክስ (በኤሊማይስ ሳይሆን) ፔርሴፖሊስ በሚባለው ከተማ አንድ ቤተ መቅደስን ለመዝረፍ እንደ ሞከረ፤ ስለሚያውከው ስለ መቃባውያን ድል የሰማውም በኤክባታና እንደ ነበረ ይናገራል። ከዚያ ቀጥሎ መልሶ እነርሱን ለመበቀል አሸባሪ ማስፈራሪያ እያሰማ እያለ፤ አንጀቱ በከረረ ውጋት ተያዘ፤ ይህም ፈጽሞ አልለቀቀውም። በዚህ ዐይነት ተቀምጦት ከነበረው ሠረገላ ወደቀ። በመጨረሻም ከሠረገላው ሲወድቅ ከደረሰበት ብርቱ ጉዳትና ትሎች በሆድ ዕቃው ውስጥ ካስከተሉት አደጋ፤ በዚህም ምክንያት ከተፈጠረው ክፉ ጠረን የተነሣ ሞተ፤ በሚሞትበት ጊዜም የእስራኤል አምላክ ሕይወቱን እንዲያተርፍ አጥብቆ የሚለምንበት ከንቱ ልመና ከአፋ ይሰማ ነበር። ይህ ጨቋኝ ሰብአዊ ባልሆነ ኃይል አማካይነት ወደ ሕይወቱ ማለቂያ የመጣ መሆኑን የተለያዩ ዘገባዎች ይስማሙበታል። የአንጢዮክስ አሟሟት ጥያቄ በም. 11፥45 ላይ ልዩ ጠቀሜታ አለው።

26-27 ምዕራፍ 8 ገብርኤል ለዳንኤል የገለጸለት ትንቢት “ረዘም ካለ ጊዜ በኋላ” ከሚፈጸመው ጋር የተገናኘ ስለ ሆነ

በምስጢር እንዲጠብቀው ባዘዘው ቃል ይጠቃለላል (ከ12፥9 ጋር ያነጻ)። በተጨማሪ ደግሞ ይህ ራእይ “ብዙ ዘመን” (ማለት ለወደፊት ብዙ ዓመታት የሚያስቁጥር) መሆኑን እንደሚያመለክት ገብርኤል መናገሩ መታወቅ የሚገባው ነው። በዐዲሱ መደበኛ ትርጉም (ዐ.መ.ት) እንደተጠቀሰው “(ከብዙ ዘመን በኋላ)” የሚለው ለነገሩ ቍጥ ያለ አይደለም፤ ይሁን እንጂ ገፋፍቶ ጌታ ከሚመለስበት የመጨረሻ ጊዜ በፊት ያለውን ወቅት እንዲያመለክት ማድረግም አይገባም። “ብዙ ዘመን” የሚለው በዚህ አጋጣሚ በግልጽ ወደ 167-164 ዓ.ቅ.ክ የውጥረት ዘመናት ያመለክታል። ቍጥር 27 ነቢዩ ከመልአኩ ገብርኤል ጋር በድንገት ከተገናኘ በኋላ የተሰማውን ስሜት ውጥረት ይገልጻል፤ ይህም በሽተኛ እስኪሆን ድረስ ለብዙ ቀናት እንዲዘል አደረገው። ወደ መንግሥት ሥራ ከተመለሰ በኋላ እንኳ በዚህ ራእይና በፍጻሜው ላይ ቀጥሎ ያተኩር ነበረ። ምናልባት ዳንኤልን ከሁሉ ይበልጥ ያወከው “በታናሹ ቀንድ” የጭቁና ግዛት ሥር በእውነተኛች የእግዚአብሔር ሰዎች ላይ ይደርሳል ተብሎ የተመደበው የታላቁ የመከራ ዘመን ነበረ።

፱. የሰባ ሱባዔ ራእይ (9፥1-27)

ሀ. ታላቁ የዳንኤል ጸሎት (9፥1-19)

1-3 ትጉሁ የቅዱሳት መጻሕፍት ተማሪ ዳንኤል የጸሎት ሕይወቱን በእግዚአብሔር ቃል ላይ ገነባ። ለተቀባይነታቸው ማረጋገጫ የሚሆን አንዳችም ነገር ከመድረሱ በፊት፤ ኤርምያስ ከጥቂት ዐሠርተ ዓመታት በፊት ቢሞትም እንኳ የእርሱን ጽሑፎች ዳንኤል በመንፈስ ቅዱስ በመነትም እንደ ተጻፈ መጽሐፍ አድርጎ በተቀበላቸው ውስጥ እንዲካተት ማድረጉ ሊታወቅ ይገባል። ዳንኤል ኤር 25፥11-13ን በሚያጠናበት ጊዜ የእስራኤል ሕዝብ በምርኮ የሚቈይበት የሰባ ዓመት ጊዜ እንደ ተመደበ አየ፤ በዚህ ጊዜ መጨረሻ ላይ ደግሞ ባቢሎን ከእግዚአብሔር ፍርድ ይደርስባታል፤ የዳንኤል ሀሳብ በኤር 29፥10 በተጻፉት ቃላት ተካትቶ ነበረ።

ይህ ዐጭር ታሪክ የተፈጸመው በ539 ወይም 538 ዓ.ቅ.ክ (“ዳርዮስ ነግሦ በመጀመሪያ ዓመቱ” ሜዶናዊውዳርዮስ ከሆነ)፤ አ.የሩሳሌም (በ587 ዓ.ቅ.ክ) በናቡከደነፆር እጅ ከወደቀች፤ ወይም በ586 ዓ.ቅ.ክ ቤተ መቅደሱ ከፈረሰ፤ የሰፈው ጊዜ ከዐምሳ ዓመታት ያነሰ ነው። የሰባ ዓመቱ ምርኮ በመጀመሪያ ሊሆን ይችላል ተብሎ የሚታሰበው ጊዜ ዳንኤል ራሱ በ(604 ዓ.ቅ.ክ) ተማርኮ ወደ ባቢሎን የተወሰደበት ጊዜ ይሆናል። 70ው ዓመት በሙሉ በሚታይበት ጊዜ 538 ዓ.ቅ.ክ ሦስት ወይም አራት ዓመት የሚገኙድል ሲሆን፤ ዳንኤል ስለ እርሱ መጸለይ ለመጀመር ግን በጣም ቸኩላ አያሰኝም፤ በቅርቡ የወደቀው የከለዳውያን መንግሥት እና ዐዲስ የተሸነፉት ተገዢዎች ስላላቸው የአምነት ምርጫ ቂርስ ካለው የበጎ አድራጎት አዝማሚያ አንጻር ሲታይ፤ ዳንኤል በኤርምያስ ጽሑፎች በተጠቀሰው ሰባ ቍጥር የተጠቁመው ተስፋ ይገባኛል ለማለት ተነሣ፤ በዚህ ዐይነት ጌታ እነዚያን ዓመታት ዳንኤል ራሱ ከተማረከበት ዓመት ጀምሮ እንዲቈጥርና ንጉሥ ናቡከደነፆር መጀመሪያ ፓለስቲናን ከወረረበት ጊዜ አንሥቶ በሰባ ዓመታት የእስራኤል ሕዝብ በተስፋው አገር ውስጥ ተመልሶ መቋቋሙን እንዲያረጋግጥለት አጥብቆ ለመነ።

ይህ ጥቅስ ቀደም ብሎ በ7ኛው መቶ ዓመት ወደ መጀመሪያው ላይ ለኢሳይያስ ተገልጾ የነበረው ስለ ንጉሥ ቂርስ ስለተነገረው ትንቢት የሚጠቅስ ባይሆንም እንኳ፤ ዳንኤል ያለ አንዳች ጥርጣሬ ያውቀው ነበረ (ከኢሳ 44፥28፤ 45፥1-2 ጋር ያነጻ)። ዳንኤል በመላው የፋርስና የሜዶን ግዛት ላይ ራሱን የበላይ ስላደረገው ስለ ወጣቱ የፋርስ ንጉሥ የተሰጡትን ዘገባዎች መጀመሪያ በሰማ ጊዜ ተቀስቅሶ ይሆናል። ቂርስ በመጨረሻ ሜሶፓታሚያን መውረር በጀመረበት ባቢሎን ራሱን በከበበበት ጊዜ፤ ዳንኤል ትንቢቱ መፈጸሙን በማየቱ ልቡ ሳይፈነድቅ አልቀረም፤ አሁን ቂርስ ከብዙ ዓመታት በፊት ጌታ ተስፋ ሰጥቶት የነበረውን ክንዋኔ በርግጥ በመጨበጡ፤ የዕብራውያን ምርኮኞች ወደ አገራቸው እንዲመለሱ ያደርግ ዘንድ፤ የዚህን የአሸናፊውን ልብ እንዲቀሰቅስ ጌታን ለመነ። ዳንኤል በእስራኤል ሕዝብ ታሪክ ውስጥ ወሳኝ በሆነ በዚህ ጊዜ፤ ይገባኛል ለማለት የቻለው በኢሳ 45፥4:13 የተጠቀሱትን ተስፋዎች ነበር።

4-6 ከቀጥር 4-19 ያለው ክፍል አንድ እውነተኛ የእግዚአብሔር ሰው እንዴት ወደ ዓለም ሁሉ ጌታ መቅረብ እንደሚገባው የሚያሳይ ነው። ዳንኤል ለጸሎት አገልግሎቱ የሚሆን አስደናቂ መንፈሳዊ ዝግጅት አደረገ፤ ጸመ፤ ዐዘነ፤ ማቅም ለበለ (ቁ. 3)። እነርሱ ከአምላካዊው ምሕረት ይገባናል የሚሉትን ሁሉ ያጡ ስለ ሆነ፤ ዳንኤል በሕዝቡ መልካም ምግባር አንዱንም ይዞ በመቅረብ እግዚአብሔርን አፍጥንልኝ ለማለት እንደማይችል አረጋገጠ። ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸውን ቃል ኪዳን አካታትለው በመተላለፋቸው፤ የአሕዛብን የጣዖት አምልኮና ልቅ ኑሮ ዐቅፈው በመያዛቸው፤ ነቢያትን በሰማዕትነት በመገደላቸው (ከ2ዜና 36÷16 ጋር ያነጻ)፤ በግልጽ ለመናገር ቀደም ብሎ የተቃጣባቸውን ርግማን በላያቸው ላይ እንዲያመጣ አስገደዱት (ከዘሌ 26÷39-45፤ ከዘዳ 28÷45-63፤ 30÷1-5 ጋር ያነጻ)። ከተማዎቻቸው እንዲወድሙ፤ ንብረታቸው፤ ነጻነታቸውና የትውልድ አገራቸው እንዲወሰድላቸው ማድረግ የሚገባቸው ሆኗል፤ ከዚህም ሌላ ከመልካም ተግባር መቆናጠጫ አድርገው የእግዚአብሔርን ሞገስ የሚጠይቁበት አንዳች ነጥብ አላገኙም። ዳንኤል አንድ ነገርን ብቻ መሠረት በማድረግ ወደ እግዚአብሔር ቀረበ፤ እርሱም ለሕዝቡ በጸጋው የጎጢአት ይቅርታን በመስጠትና ይህንን በንስሐ የሚቀርበውን በደለኛውን ሕዝብ በኤር ም. 25 እና 29 በሰጠው ተስፋ መሠረት ወደ አገራቸው መልሶ በማቋቋም፤ የምሕረቱን ባለጠግነት በማሳየት ጌታ የራሱን ገናና ክብር እንዲገልጽ በጉጉት የሚጠባበቀው ጽኑ ፍላጎቱ ነበረ።

እነዚህን አምና በመቀበል ለውዳሴና ለኑዛዜ ጸሎት ራሱን ለይቶ ሰጠ። ዳንኤል በዚህ ምዕራፍ በቅዱሱ ባለ አራት ፊደላት ቃል ‘ያህዌ’ በሚለው የቃል ኪዳን ስሙ ለመጀመሪያ ጊዜ ተጠቀመ (ይህም “እግዚአብሔር” ለማለት ነው፤ ቁ. 2 እና የቁ. 4 መንደርደሪያ)። ምንም እንኳን ዳንኤል ከእስራኤል ቅድስት ምድር እንደ ተሰደደ አድርጎ ራሱን ቢመለከትም፤ የእስራኤል አምላክ ቃል ኪዳን ስለ ሆነ በድፍረት የጌታ ምሕረት ይገባኛል አለ። እርሱ በጸሎቱ መክፈቻ አረፍቶ ነገርና በቁ. 7 ጌታ ብሎ ቢጠራውም፤ በቀጥታ በቁ. 8 እንደ “እግዚአብሔር” ጠቅሶታል፤ እንደዚሁም በቁ. 10፡13 እና 14 ያንኑ የቃል ኪዳን ስሙን በመጠቀም ጠራው።

ዳንኤል በመጀመሪያዎቹ ቃላት ሁለቱንም የእግዚአብሔር ባሕርያት በማጣመር እንደ “ታላቅና አስፈሪ አምላክ” እንደዚሁም የሰጠውን ተስፋ እንደሚጠብቅ ታማኝ አምላክ ገናናነቱን ይገልጻል። ሕዝቡ በጉልሕና በጥፋት ሲገኙ ጎጢአት የጌታን እጅ በላያቸው ላይ ስለ ገፋፋ፤ እርሱ ደግሞ ተዋርደው ፍጹም ሽንፈት ውስጥ በማባታቸውን ፈቀደ።

ዳንኤል ሕዝቡን ወክሎ ጎጢአታቸውንና ክፋታቸውን ተናዘዘ፤ አይሁድ በአካባቢያቸው ባህሎች ውስጥ መዘፈቃቸውንም አረጋገጠ። እግዚአብሔር በነቢያቱ በኩል በሰጣቸው ማስጠንቀቂያ ሕዝቡ ንስሐ ለመግባት ፈቃደኞች አልነበሩም። ሁሉም ጌታን ችላ ማለትን ተያይዘዋል፤ ከታማኞቹ ምእመናን የቀሩት በጣም ጥቂቶች ከመሆናቸው የተነሣ፤ ይሁሉ ከሚመጣው ጥፋት ለመዳን ብቁ ሆኖ አልተገኘም። እነርሱ የተቀደሰ መታመናቸውን አሳልፈው ለመሸጥ ምክንያት ሊሆናቸው የሚችል አንዳች ነገርን ለማግኘት ዳንኤል አልቻለም።

7-11ሀ እስራኤል የተመረጠ ሕዝብ ሆኖ በመታየት (ዘዳ 7÷6)፤ በእግዚአብሔር የተባረከ በመሆን በሰራዊት ድልን በመቀዳጀት (ዘዳ 28÷7) እና በሕዝቦች ፊት የተፈራ በመሆን (ዘዳ 28÷10) ፈንታ ሀገሩ ወድሞ ይቀራል፤ ዜጎቹ ተገድለው ወይም ተማርከው ይወሰዳሉ። አይሁዶች መዘባበቻ ነገር ሆኑ። ንብረታቸውና ነጻነታቸው ተወሰደባቸው፤ አንድ እውነተኛ አምላክን ማወቃቸውን በመግለጻቸውም ተሣቀባቸው። ይህን ውርደታቸውን የበለጠ አሳፋሪ ያደረገው ደግሞ፤ ለርጎሩን ይቅር ባይ አምላካቸው በጉልሕ ምስጋና ቢስ መሆናቸው ነበረ። የእርሱን ይቅርታና ምሕረት መሣቂያ አደረጉት፤ ችላ አሉት።

11ለ-14 ዳንኤል የእግዚአብሔርን ፍትሕ ላቅ አደረገ (ከዘዳ 28-32 ጋር ያነጻ)፤ በደለኛ ሕዝቡ ካለመታመኑ የተነሣ ለደርስበት ካለው የሥራው ውጤት ከሚያመልጥ ይልቅ፤ እግዚአብሔር በሐሳቡ መርጋቱን እንደ ያዘ ቁዱቶ የግብረ ገብነት ሕጉንም ተደግፎ መያዙ የበለጠ ተፈላጊ ነው። እግዚአብሔር የፍርድ ቃሉን ተግባራዊ ባያደርግ ኖሮ፤ ለጸጋ

ቃሉ የሚሰጠው አስተማማኝነት ትንሽ ሊሆን ይችል ነበር። የኢየሩሳሌም በጠላት እጅ መውደቅ፤ የቤተ መቅደሱ መፍረስና ሕዝቡም ተማርከው መሄዳቸው የእግዚአብሔርን ቅድስና፤ ጽድቁንም አረጋገጠ፤ የተቀደሰ የግብረ ገብነት ሕጉንም ተግባራዊ አደረገ።

15-19 በእግዚአብሔር ክብርና ገናናነት ላይ ተመርኩዞ፤ ዳንኤል ለተጋዘው ሕዝቡና ለወደመችው ኢየሩሳሌም እግዚአብሔር እንዲራራ አቤቱታውን አቀረበ። ዳንኤል በይበልጥ ትኩረት የሰጠው በዓለም ለሚታየው የእግዚአብሔር ገናናነት ነበረ። ጌታ መቅደሱና ቅድስት ከተማው ፈራርሰው፤ ሕዝቡም በገዢነት እንዲቀር ከፈቀደ፤ እርሱ እውነተኛውና ከመላው ዓለም የላቀው ቅዱሱ እንደ ሆነ፤ ከአካባቢ ሕዝቦች መካከል የትኞቹ ያምኑ ይሆን? መጨረሻው አሳዛኝ ስለሆነው ድርጊት ስለ ኢየሩሳሌም በጠላት እጅ መውደቅና ተማርኮ ስለመጋዘ ከሁሉ የባለ ሆኖ በዳንኤል አእምሮ ውስጥ ይጉላላ የነበረው፤ በእግዚአብሔር የማያምኑ ሕዝቦች፡- “ጌታ ሕዝቡን ከባቢሎን አማልክት ሊከላከል አልቻለም” ብለው መደምደማቸው ነው። ከዚህም ሌላ እግዚአብሔር ሙሉ የጎጢአት ይቅርታንና ለዚህ ለተመለሰው ሕዝብ እንደ ገና የመቋቋም ተስፋ የሰጠ ከሆነ፤ ነቢያ የአይሁድ ምርኮኞች ቀደም ብለው ወደ ፓለስቲና እንዲመለሱ፤ በዚያም በተግሣጽ ሥር ለነበሩት አማኞች ዐዲስ የጋራ ብልጽግና እንዲቋቋማቸው እንደዚሁም ስለ እውነተኛው አንድ አምላክ መመስከር እንደ ገና እንዲጀመር በማሰብ ጌታን ሊገፋፋ ድፍረት እንዳገኘ ተሰማው። ዐላማው የጠራና ምኞቱ የሚያንጋ በመሆኑ ምክንያት ዳንኤል ጸሎቱ ተሰማለት፤ በቶሎም መልስ አገኘ።

ለ. የሰባ ሰባዲዎች ዓመታት መለኮታዊ መልስ (9÷20-27)

20-23 የጌታ መልስ በፍጥነት መጣ። ዳንኤል ጸሎቱን ከመጨረሱ በፊት ገብርኤል የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለታማኝ አገልጋዩ ሊገልጽለት መጣ። “ሰውዬው” የሚለው ቃል መልክት በሰው መልክ ተገልጾ ልክ አንድ ሰው ከሌላው ጋር በሚነጋገረው ዐይነት ለዳንኤል እንደ ተናገረ ያመለክታል። ገብርኤል “በፈጣን በረራ” ወደእርሱ አየቀረበ መምጣቱን ዳንኤል አየ። ገብርኤል ለጸሎቱ መልስ ይዞለት የመጣው በምሽት መሥዋዕት ጊዜ ማለትም ፀሐይ በምትጠልቅበት ጊዜ ነበረ። ዳንኤል ዘግይቶ እስከ ምሽት ድረስ መጸለይ የተረጋገጠ ነው፤ መቸም በፈረሰው ቤተ መቅደስ ቦታ ላይ አንድ ዐዲስ መሠውያ ቦታ ካልተሠራ በቀር አንዳች እውነተኛ መሥዋዕት በባቢሎን ወይም በፓለስቲና ሊቀርብ አይችልም ነበር። ዳሩ ግን በፋርስ ያሉት ለእምነታቸው የተሰጡ አይሁዶች የፀሐይን መውጫና መግቢያ በየቀኑ ውዳሴን፤ ምስጋናና ጸሎትን ለማቅረብ ምቹ ጊዜዎች እንደ ሆኑ አድርገው ለማስታወስ ይወዱ ነበር።

የዳንኤል እምነት በእግዚአብሔር ፊት ክቡር ነበረ፤ ስለዚህ ገብርኤል እርሱን በማደፋፈር ማስተማሩን ጀመረ፤ እኛ እርሱን ለመለመን ካለን ጉጉት የበለጠ፤ ጌታ መልስ እመስጠት ይጓያል። የዳንኤል ጉዳይ ሲታይ ደግሞ ሰባዊዎች የእስራኤል የምርኮ ዓመታት ወደ መጨረሻ ለማምጣት ጌታ ያቀደውን እንደገና ለማረጋገጥ በፍጥነት መልስ እንዲያገኝ የሚያደርጉ ጠንካራ ምክንያቶች አሉ።

24 ይህ ቀጥር እግዚአብሔር ለእስራኤል ሕዝባዊና መንፈሳዊ ቤዛ ያቀደለትን የሚፈጽምበት “የሰባ ሰባዲ” ዓመታት አቀራረብን ቅደም ተከተል ያስቀምጣል። ሰባዊቹ “ሰባቶች” ወይም “ሰባዲዎች” አንድ ላይ 490 ዓመታት ናቸው፤ (ቃል በቃል ሲተረጎም፤ ቀኖችም ሆኑ ዓመታት “የሰባት እስርች” ማለት ይሆናል፤) እነዚህም ቀጥሎ እንደሚታየው በሦስት ክፍሎች ተከፍለዋል። ይህ ደግሞ ስድስት ታላላቅ ክንዋኔዎች ለቅድስቲቱ ከተማና ለእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ሕዝብ ከመገባደጻቸው በፊት ማለፍ ያለበት ጊዜ ነው። የመጀመሪያዎቹ ሦስቱ ጎጢአትን ከማስወገድ ጋር የተዛመዱ ሲሆኑ፤ የቀሩት ሦስቱ ደግሞ ጽድቅን መልሶ ከማቋቋም ጋር የተያያዙ ናቸው።

1. የመጀመሪያው ክንዋኔ፤ “ዐመፃን ማስቆም” ወይም “ሕግ መተላለፍን ጨርሶ ማስቆም ነው”፤ እነዚህ የተመደቡት ዓመታት ማብቃታቸው የሰው ዘር “ሕግን መተላለፍ” ወይም

በእግዚአብሔር ላይ “ማመፁ” ለመቆመው አጠቃላይ ምስክር ነው፤ ሕግን መተላለፍ ማክተመም መሆኑ በሙሉ በምድር ላይ ከሚቋቋመው ዐዲስ ሥርዐት ጋር የተጣጣመ ነው። ይህ የእግዚአብሔርን መንግሥት መርቆ ከመክፈት ያነሰ አንዳች ነገር አይጠይቅም፤ በርግጥ በ30 ዓ.ም. ክርስቶስ መሰቀሉ የሰው ዘርን በደል ወይም በምድር ላይ ማመፅን አላስቆመም።

2. ሁለተኛው ክንዋኔ፡- “ነጠኤትን ማስወገድ” ነው። በዕብራይስጡ “ነጠኤት” የሚለው ቃል ዒላማን ወይም የሕይወትን እውነተኛ ግብ መሳት ማለትን ያመለክታል፤ ይህም “ሕግን መተላለፍ” የሚለው፤ በባለ ሥልጣን ላይ ማመፅ ነው ተብሎ ከሚተረጎም ይልቅ በአጠቃላይ መልኩ ግብረ ገብነትን ማጣት ነው ማለትን ይጠቁማል። ይህ ክንዋኔ ሙሉ በሙሉ ከአሁኑ የሰው ዘር ሁኔታ ጋር ሲነጻጸር ጽድቅ የሚያይልበትን ዐዲስ ማሳበረ ሰብ ማምጣትን ይጠቁማል።

3. ሦስተኛው ክንዋኔ፡- “በደልን ለማስተስረድ” ነው። ይህ በርግጥ ዐምስተኛው የአጼ መንግሥት ከመቋቋሙ በፊት በሰው ዘር ታሪክ የመጨረሻ ደረጃ ላይ ቀድሞ ወደ ተስተናገደው ወደ ስቅለቱ ያመለክታል (ከ2፡35:44 ጋር ያነጻ)። ጴጥሮስ በበዓለ ሃምሳ ነቢዩ ኢየሁዳስ ስለ ተናገረው ስለ ኋለኞቹ ዘመናት ጠቀሰ (ከሐ/ሥ 2፡16-17 ጋር ያነጻ)። ይህ “የኋለኞቹ ዘመናት” ደግሞ በበዓለ ንምሳ በዐዲስ ኪዳን ቤተ ክርስቲያን መክፈቻ ላይ የተጀመሩ መሆናቸውን ይጠቁማል፤ ስቅለትን ተከትሎ በሦስተኛው ቀን ከዋለው ትንሣኤ በኋላ ልክ በሰባት ሳምንቱ በዓለ ንምሳ ተከበረ። ስቅለቱ ለተቤቱ የዐዲስ ሥርዐት ቤተ ክርስቲያንና ሊመጣ ያለውን የሺህ ዓመት መንግሥት ለማቋቋም ያስቻለውን ሥርዐት ያስገኘ ነበረ።

4. አራተኛው ክንዋኔ፡- “ዘላለማዊውን ጽድቅ ለማምጣት” ነው። ይህ በዓለም ታሪክ እስካሁን ድረስ በየወቅቱ ብቅ ካለው ልቦ ቅን መንግሥት ጊዜያዊ ዘመን ይልቅ ጽድቅ፣ ፍትሕና በቅዱሳት መጻሕፍት መለኪያ መሠረት ተቀባይነት ያለው የኑሮ ደረጃ በምድር ላይ ዐይሎ የሚታይበትን የማሳበረ ሰብ ሥርዐት በግልጽ ያሳያል።

5. ዐምስተኛው ክንዋኔ፡ የራእዩና “የትንቢቱ” መፈጸም ይሆናል። ይህም በሰው ዘር ታሪክ የመጨረሻ ደረጃ ሕዝቦች ሁሉ እርሱን ያገለግሉ ዘንድ (7፡14)፤ “ሥልጣን፣ ገናናነትንና ከሁሉም የላቀ ንግድን” ሲረከብ ለዘመናት ለታቀደው የእግዚአብሔር ትልም እንደ ታላቁና ማእከላዊ ግብ ሆኖ ያገለግላል። የዚህ መፈጸም በርግጥ ከክርስቶስ መከራ፣ ሞትና ትንሣኤ ወዲያ ዐልፎ በመላ ዓለም ላይ ከሁሉም በላቀ ገዢነቱ በዳዊት ዙፋን ላይ መቀመጡን ያካትታል።

6. በሰባ ሱባዎች ማለቂያ ላይ እንዲከናወን የታቀደው የመጨረሻው ግብ “ከቅዱሳን ሁሉ የበለጠውን ቅዱስ” መቀባት ነው። ይህ የጌታን ቤተ መቅደስ በተለይም የሺህ ዓመቱን መቅደስ ስለ መመረቅ የሚያመለክት ይመስላል (ከሕዝ 40-41 ጋር ያነጻ)።

የሰባኛው ሱባዔ ጥያቄ በሚገባ ከመመለሱ በፊት የሰባ ሱባዔዎች መጨረሻ ሊሆን ይችላል ተብሎ የሚታሰበው ጊዜ አስቀድሞ የተጨበጠ መሆኑ አለበት። በክርስቶስ መስቀልና ከእርሱ ሞት ሰባት ዓመት በኋላ በተመሠረተው የመጀመሪያዋ ቤተ ክርስቲያን መቋቋም የቀ. 24 ስድስቱ ግቦች በሙሉ ቢጨበጡ ኖሮ የሰባ ሱባዔዎቹ 490 ዓመታት በሙሉ ተከታታይነት በመሮጥ በ37 ዓ.ም. ያከትማሉ ብሎ መደምደም መልካም ግምት ሊሆን በቻለ ነበር። ዳሩ ግን ስድስቱ ግቦች በሙሉ ወይም አብዛኞቹ ገና ባልተፈጸሙበት ሰባኛው ሱባዔ ፍጻሜውን የሚያገኘው ክርስቶስ ሺህ ዓመት ለመንግሥ ተመልሶ ወደ ምድር ከመምጣቱ በፊት ባሉት የመጨረሻዎቹ ሰባት ዓመታት መሆኑ አለበት የሚል ነው።

25-26 ቀ.ጥር 25 ወሳኝ ነው። በዚህ በሁለት ክፍል ተከፍለው በዝርዝር የተገኙት ስድሳ ዘጠኝ ሱባዔዎች ብቻ ናቸው። በአንደኛው ክፍል የሚገኙ ሱባዔዎች በጠቅላላ በውስጣቸው አርባ ዘጠኝ ዓመታትን አጭቀዋል። ይህ ጊዜ፣ “የችግር ጊዜ ቢሆንም፣ የኢየሩሳሌም ከተማ እንደገና የምትሠራበት፣ መንገዶችና ለምሽግ የሚያገለግል ቦይ የሚሠሩበት ወቅት ነው”።

26 የቀ. 26 ስድሳ ዘጠኝ ሱባዔዎች ፍጻሜ የመሲሁን መገደል ለይቶ ይገልጻል። መሲሁ በአለቅነቱ ከተገለጠ በኋላ፣ ማለትም ስድሳ ዘጠኝ ሱባዔዎች ከተጀመሩ ከ483 ዓመታት በኋላ እርሱ ይገደላል፤ ይህ ደግሞ መሲሁ ከመሰቀሉ በፊት ከነበረው የሦስት ዓመት አገልግሎት ጊዜ ጋር ደኅና አድርጎ ስለማለፍ። ቀ. 26 መሲሁ በሚገደልበት ወቅት ተከታይ አልባ ይሆናል። እርሱ በሚያዘበት፣ በሚመረመርበትና በሚሞትበት ጊዜ ሁላቸውም ከእርሱ ይሸሻሉ በማለት ይጠቁማል፤ (ወይም “አንዳችም” የሚለው እርሱ ያለ ምንም ቀሩላዊ ሀብት ወይም የንብረት ምንጭ ይሞታል ማለትን ሊያመለክት ይችላል።)

ለዘመኑ መነሻ ይሆናል ተብሎ ስለሚታሰበው ጊዜ ቁ. 25ን ልብ ይሏል፤ የመነሻ ጊዜ ተብሎ ከሚታሰበው ጀምሮ በአርባ ዘጠኝ አመታት ውስጥ ሊከናወን ያለውን የኢየሩሳሌም ከተማና የመንገዶች ታድሶ መሠራት፣ በዙሪያዋም ስለሚቆፈሩት ጥልቅ ምሽጎች ለይቶ ይናገራል። ከሁሉም ፍጻሜ የሚመስለው ቀዳማዊ አርጤክስስ ነግሦ በሰባተኛው ዓመቱ (ማለትም በ457 ዓ.ቅ.ክ) ለዕዝራ የወጣው ዐዋጅ ነው። ጥቅሱ (ዕዝ 7፡12-26) ስለ ቤተ መቅደሱ መታደስና ለሙሴ የተሰጠው ሕግ ተግባራዊ ስለሚሆንበት አጥብቆ ይናገራል። ከዚህም ሌላ ዐዋጁ የኢየሩሳሌምን ቅጥር መልሶ የመሥራት ፈቃድንም እንደሚያካትት ዕዝራ አስተዋለ። ርግጠኛ ለመሆኑ፣ እርሱ ይህን ለማድረግ አልተሳካለትም፤ ሐሳቡ በጥድፊያ የማሳበረ ሰብ ተሐድሶ ላይ ያተኮረ ነበር፤ እርሱ ይህን ትልቅ የግንባታ ርምጃ ለመውሰድ የገቢ ምንጭ አልነበረውም። በዚህ ዐይነት መልሶ መሥራቱ ከንግግር ደረጃ አላለፈም። ይህ የቅጽሩን ሥራ ለዐሥራ ሦስት ዓመታት ያዘገየ ቢሆን (ነህ 1፡4) በ446 ዓ.ቅ.ክ ነህም ሥራው ምንም ወደፊት አልገፋም ማለትን በሰማ ጊዜ ማዘኑ ተገቢ ነበረ። ዕዝራ ለዐሥራ ሁለት ዓመታት እዚያ በነበረ ጊዜ ከአመራሩ የበለጠ ተጨባጭ ውጤቶችን ለማግኘት ነህም ያላንዳች ጥርጥር ተስፋ አድርጎ ነበር።

እንግዲያውስ በቀ. 25 ለተጠቀሰው ዐዋጅ መነሻ ይሆናል ተብሎ የሚታሰበው ጊዜ 457 ዓ.ቅ.ክ (ዕዝራ ወደ ኢየሩሳሌም የተመለሰበት ጊዜ) ነው ተብሎ ከተቈጠረ፣ የመጀመሪያዎቹ ሰባት ሱባዔዎች ከ457-408 ዓ.ቅ.ክ ሲሄዱ በእነዚህ ጊዜያት የከተማዬቱ ቅጥሮች፣ መንገዶችና ጥልቅ የምሽግ ጉድጓዶች በሙሉ ታድሰው ተሠሩ። ከዚያም ከ408 የስድሳ ሁለት ሱባዔዎችን (434 ዓመታትን ብቅታንስ ልክ በቀ. 25ም) እንደ ተጠቀሰው እስከ 26 ዓ.ም. ድረስ እንመጣለን፤ (408 ከ434 በ26 ብቻ ያንሳል)። እንደ እውነቱ ከሆነ ግን ዜሮ ዓመት በቀ.ጥር ውስጥ ስለሌለ እስከ 27 ዓ.ም. ድረስ እንመጣለን። ክርስቶስ በአጠቃላይ እንደሚታመንበት በአቢብ 14 ቀን 30 ዓ.ም. የተሰቀለ ከሆነ በቀ. 25 የተጠቀሱ ቃላት በሚያስደንቅ አኳኋን በትክክል የተፈጸሙ መሆናቸውን ያሳያል። ክርስቶስ በዮርዳኖስ ወንዝ ከተጠመቀበት ቀን ጀምሮ በኢየሩሳሌም እስከ ሞተበትና ተነሥቶ ወደ ሰማይ እስካረገበት ድረስ በግልጽ ያገለገለው ሦስት ዓመት መሆኑ አለበት። 483ቱ ዓመታት አርጤክስስ ዐዋጅ ካወጣበት ቀን ጀምረው እስከ 27 ዓ.ም. ድረስ ማለትም መሲሁ አለቃ ሆኖ “በሚመጣበት” (ይመጣል በተባለበት) ዓመት ያበቃል። ይህ በርግጥ “ከስድሳ ሁለቱ ሱባዔዎች በኋላ ነበረ፤” ይኸውም ያ “የተቀባው” “ከተገደለ” ክሦስት ዓመት በኋላ መሆኑ ነው።

የቀ. 26 ሁለተኛ አረፍተ ነገር የበለጠ በትክክል የተሰጠ ይመስላል፤ እርሱም “የሚመጣው ያለው አለቃ ሰዎች ከተማውንና ቤተ መቅደሱን ሁለቱንም ያፈርሳሉ” የሚለው ነው። (ግልጽ ሳይሆን የቀረበት ምክንያት በዕብራይስጥ ቋንቋ ሲጻፍ “አለቃ” በሚለው ቃል ላይ ተጨምሮ ወሳኝ አመልካች የሆነ ምልክት ባለ መኖሩ ነው፤ ይህም “የአለቃው ሰዎች” ብሎ ለማለት ያስፈልግ ስለ ነበረ ነው።) ቀጣዩ ታሪክ ክርስቶስ “የራስ ቅል” በሚባለው ቦታ ከተሰቀለ ከአርባ አመት በኋላ ወይም ስድሳ ዘጠነኛው “ሱባዔ” ከዐለፈ ከአርባ ሦስት ዓመት በኋላ በ70 ዓ.ም. በጥጦስ መሪነት ሮማውያን ኢየሩሳሌምን ማውደማቸውን በግልጽ የሚያመለክት ይህ መሆኑን ያሳያል። ይህ ደግሞ ለ70ዎቹ ሱባዔዎች መነሻ የ457 ዓ.ቅ.ክ ንድፈ ሐሳብ ትክክል እንደ ሆነ የሚያስገነዝብ ነው።

ቀጥሎ ያለው አረፍተ ነገር ወይም ሁለት አረፍተ ነገሮች ከኢየሩሳሌም መውደም በኋላ ምን ሊሆን እንዳለ ያመለክታሉ፤ ቃል በቃል “ፍጻሜው እንደ ጎርፍ ይመጣል፤ ጦርነት እስከ

መጨረሻው ይቀጥላል፤ የፍርድ ጥፋትም ታውጇል” ወይም “የጥፋቱ መጠን ተወስኗል።” አጠቃላይ ዝንባሌው ክርስቶስ ራሱ (በማቴ 24፥7-22) ከተናገረው ትንቢት ጋር በሚያስደንቅ አኳኋን የሚሰማማው ነው። ይህ ሙሉ በሙሉ ጣልቃ የሚገባው ወቅት በቀ. 27 ከሚጠቀሰው ከመጨረሻው ወይም ከሰባኛው ሰብዓ በፊት መሆኑ እንደ ተመለከተ አንባቢው ልብ ይበል። ሰባዎቹ ሰብዓዎች ሙሉ በሙሉ ተከታትለው ወይም አንዳችም ነገር መሃል ገብቶ ሳያውቅው እንዲነጉዱ የታሰበ ከሆነ፤ ይህ ለምን እንደዚህ እንደሚሆን መግለጽ ከባድ ነው። ረጅሙ የጦርነትና የውድመት ጊዜ በስድሳ ዘጠነኛው ሰብዓ (መሲሕ በመጀመሪያ መጽሐፍ ጊዜ የሚገለጽበት) እና ክርስቶስ በዳግም ምጽአቱ ጊዜ ሊያስተናግድ ባለው ሰባኛው ሰብዓ መካከል ጣልቃ ሊገባ ነው ብሎ ማጠቃለል እጅግ የበለጠ ተቀባይነት ያለው ይመስላል።

27 ይህ ቁጥር “ይህ ሰው ማን ነው?” የሚለውን ጥያቄ ያነሣል በቀ. 26 ላይ የሚገኘው ‘አለቃው’ የተባለው በዕብራይስጡ ጥቅስ የመጨረሻ ተመራጭ ነው። እርሱም አብዛኛውን ጊዜ ለሚቀጥለው የአረፍተ ነገሩ አንቀጽ ባለቤት (አድራጊ) ሆኖ የሚወሰድ ነው። (በ70 ዓ.ም.) ኢየሩሳሌምን ሊያውድም የነበረው አንድ የሮማ ሕዝብ አለቃ ቢሆን ኖሮ፤ ቃል ኪዳንን የሚደመድመው የሮማ መንግሥት የመጨረሻ ምዕራፍ አለቃ በሆነ ነበር፤ ማለትም፡- የምዕራፍ 2ቱ የዐሥር እግር ጣቶች ማብቂያና የምዕራፍ 7ቱ ባለ ዐሥር ቀንድ አውራ ማብቂያ ማለት ነው። መቼም፤ ያው ገዢ ራሱ ሊሆን አይችልም፤ ምክንያቱም በቀ. 26 የመጨረሻ ክፍል የተጠቀሰው ረዥም ጊዜ ነው። ቀደም ብሎ የተጠቀሰው አለቃ በመጨረሻ ዘመን ለሚገዛው “ሮማዊ” አንድ ዐይነት መንገድ ጠራጊ ተምሳሌት መሆን ይገባዋል።)

እነዚያ “ብዙዎቹ” እነማን ናቸው? (ዕብራይስጡ “ብዙ” ከማለት ይልቅ “ብዙዎቹ” ይላል።) እንደሚታየው ይህ እውነተኛች አማኞችን የሚያመለክት ሲሆን፤ ይኸውም በክርስቶስ ያመኑ አይሁዶችን ማለቱ እንደ ሆነ ታምኖበታል። በዚህ ዐይነት መንገድ ጠራጊው፤ በኋለኛው ዘመን “የሮማን” ሕዝብ የሚገዛው፤ ቃል ለተገባላቸው የሰባት ዓመት ጊዜ ለአይሁድ አማኞች “ቃል ኪዳን እንደሚያጸናላቸው”፤ ሃይማኖታዊ ልምዶቻቸውንም ቀጥለው ተግባራዊ እንዲያደርጉ እንደሚፈቅድላቸው ያመለክታል።

ከሦስት ዓመት ተኩል ገደማ በኋላ የዓለም ቈራጭ ፈላጩ ገዢ ከአይሁዶች ጋር ያደረገውን ውል ያፈርሳል። በመንግሥቱ ግዛት ውስጥ ባሉት ሕዝቦች ሁሉ ላይ በተለይም በአይሁዶች ላይ ፍጹም ቈራጭ ፈላጭነቱን በመጫን፤ በመሠረቱ በምስጢር ዐቅዶት የነበረውን ተግባራዊ ለማድረግ የብቸኛ ገዢነቱ ሥልጣን በአስተማማኝ ደረጃ ላይ ያለ መስሎ ሊታየው ይችላል። እርሱ መለኮታዊ ሥልጣን ሥጋ ለብሶ በምድር ላይ የሚታይበት አካል አድርጎ ራሱን ለማቅረብ የሚያናፍስበትን በሃይማኖት የመቻቻል አስመሳይነት ሁሉ ይጥላል (ከ2ተስ 2፥4 ጋር ያነጻ)።

የቁጥር 27ን የመጨረሻ አረፍተ ነገር ለመረዳት አስቸጋሪ ነው (የዐዲሱ መደበኛ ትርጉምን ማብራሪያ ይመልከቱ)። በዕብራይስጡ “መቅደስ” የሚልም ሆነ “አቆመ” የሚል ቃል በዚህ ስፍራ ላይ የለም። ነገሩን እንዳለ በቁመ እንተርጉመው ከተባለ፤ “በርኩስት ክንፍ ላይም ሆኖ ርኩስትን ይፈጽማል፤ በፍጹምውም የተወሰነው ፍርድ በላይ ላይ ይፈስሳል” የሚል ሆኖ ይገኛል። በሌላ አነጋገር፤ “ርኩስት ይፈጽማል” ለሚለው ሐረግ ባለቤቱ ከቀ. 26 ጋር ተያይዞ የመጣው የክርስቶስ ተቃዋሚ ራሱ ነው። እርሱ “ርኩስቱን ሊፈጽም ነው” የሚል ስሜትን የያዘ አረፍተ ነገር ነው። “ያቆማል” የሚል ግስ መጨመር የሚያስሄድ አይደለም። “መቅደስ” የሚል ቃልም ስለሌለ “ክንፍ” የሚለውን ቃል መረዳት የሚሻለው፤ ጥንብ አንሣ አሞራ መስሎ በተከበበት ሰለባዎቹ ላይ የሚያንገብበውን የክርስቶስ ተቃዋሚ ለመግለጽ የገባ ዘይቤያዊ አነጋገር አድርጎ ነው።

“ጥፋትን የሚያመጣ” የሚለው ሐረግ በዳን 11፥31 እና 12፥11 ላይ የተጠቀሰውን “ጥፋት የሚያመጣው የጥፋት ርኩስት” የሚለውን ይመስላል። ክርስቶስ የታላቁን መከራ የመጨረሻ አስደንጋጭነት ቀድሞ በተናገረ ጊዜ፤ እነዚህ ሦስቱ የዳንኤል መጽሐፍ ክፍሎች በሐሳቡ ውስጥ የነበሩ ይመስላል

(ከማቴ 24፥15 ጋር ያነጻ)። በተጨማሪ ደግሞ ኢየሱስ የእነዚህን ትንቢት ፍጻሜ ገና ለወደፊት ይመለከተው እንደ ነበረ ግልጽ ነው። ያንን በብቸኛ የዓለም ገዢነቱ ጨካኝ የአስተዳደር መምሪያውን ተግባራዊ ለማድረግ ግፍን የሚመረከዘውን “አውዳሚ” እንደ መጨረሻ ዘመን ቈራጭ ፈላጭ ገዢ አድርጎ መውሰድ ከሁሉም ይበልጥ ቀላል ነው። እርሱ የዓለምን ጉዳይ እስከ መጨረሻው ድረስ በቁጥጥሩ ሥር አድርጎ እንደሚቆይ፤ እስከ አርማጌዶን የፍጻሜ ጦርነት ድረስም በግፍ የራሱን ፈቃድ የሚያስፈጽም መሆኑን ራሱም ም. 13 ያመለክታል። የሚነድድው የእግዚአብሔር ቁጥ እግዚአብሔርን በሚቃወመው የአውራው (የትንሹ ቀንድ ወይም የገዢ) ዓለም ላይ እስኪፈስስ ድረስ ቈራጭ ፈላጩ ሥልጣኑን እንደ ጨበጠ ይቆያል። ያ “የሚፈስስው” ደግሞ በራሱ ም. 16 የተጠቀሱትን የአምላክ ቁጥ ብልቃጦችን ወይም ወጭቶችን ያካትታል። “በእርሱ ላይ የሚፈስስው” ግን ያለ ጥርጥር በእግዚአብሔር ላይ ክፉ የሚናገረው ገዢ በአርማጌዶን ላይ በእግዚአብሔር ፍርድ ሙሉ ክብደት የሚደቅበትን የመጨረሻውን ከፍተኛ ጫፍ ያመለክታል።

፲. የትጋት ጸሎት አሸናፊነት (10፥1-21)

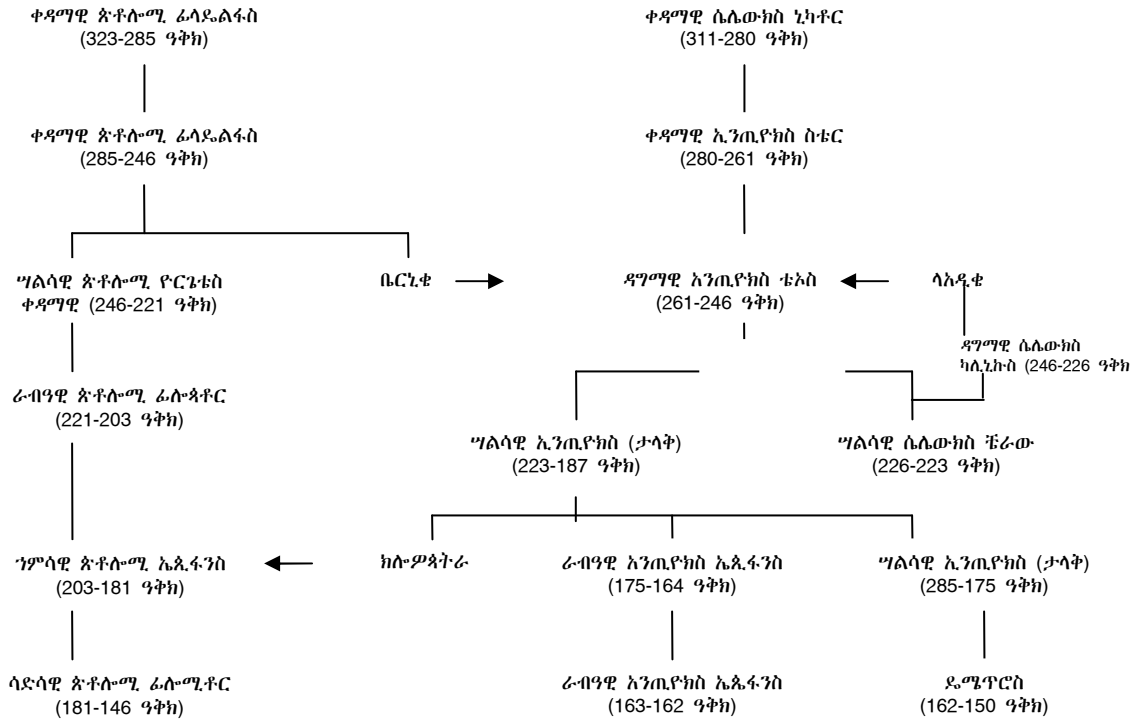
ሀ. የዳንኤል አዋኪ ራእይና በጸሎት የተደገፈው ጭንቀቱ (10፥1-3)

1-3 “ቂርስ በነገሠ በሦስተኛው ዓመት” የሚለው ይህ ራእይ በዳንኤል መጽሐፍ ከሁሉም በኋላ እንደ ተጻፈ አድርጎ ለይቶ ያመለክታል። የዳርዮስ ዘመን መንግሥት እስከ 538 ወይም 537 ዓ.ቅ.ክ ድረስ የቆየ ከሆነ፤ (በባቢሎን) የቂርስ ሦስተኛ ዓመቱ 535/534 ዓ.ቅ.ክ መሆን ነበረበት። ይህም ምናልባት ከዳንኤል ሞት ጥቂት ዓመታት በፊት ይሆናል፤ (ዳንኤል በ620 ዓ.ቅ.ክ ገደማ የተወለደ ከሆነ፤ በ530 ዓ.ቅ.ክ 90 ዓመት ይሞላ ነበር።) “ከታላቅ ጦርነት” ጋር የተያያዘው የራእዩ መልእክት ለእግዚአብሔር ሕዝብ አስቸጋሪ ጊዜዎች መኖራቸውን ይጠቁማል። ይህ ራእይ በውስጡ ተቀርጾ ስለ ቀረ፤ ዳንኤል ለሦስት ሳምንት አዝኖ እንዲጸም እንደዚሁም በትኩረት ተከታትሎ ለልመናና ለጸሎት ራሱን አሳልፎ እንዲሰጥ አደረገው (ቀ. 12 ጋር ያነጻ)።

ለ. እንዲዘገይ የተደረገው የእግዚአብሔር መልእክተኛ (10፥4-14)

4-6 በፀደይ ወራት መጀመሪያ ላይ ዳንኤል በርግጥ ለአንድ ዐይነት የመንግሥት ሥራ ተልኮ ሲሄድ፤ በጤግሮስ ወንዝ ዳር ቆሞ እያለ በአንድ መልእክ በኩል የጸሎቱን መልስ አገኘ። በቅዱሳት መጻሕፍት ስለ እግዚአብሔር መልእክ መገለጥ ከተሰጡት ሁሉ ይበልጥ በቀ. 5-6 ዝርዝር መግለጫ የተሰጠ ይመስላል (ከመሳ 13፥6፤ ከሉቃ 24፥4፤ ከሐሥ 1፥10 ጋር ያነጻ)። መልእኩ (1) ከተልባ እግር የተሠራ ልብስ ንጣቱ በጣም የሚያንጸዛቸው ተብሎ በሉቃ 24፥4 የተመለከተው፤ (2) በወገቡ ዙሪያ፤ በወርቅ ቀበቶ፤ ምናልባት እንደ ስንሰለት የተያያዘ ታጣፊ ጌጣጌጥ፤ ወይም በወርቅ ዘቦ ክር የተጠለፉ፤ (3) አካሉ እንደ ጋለ ፍም የሚያበራ፤ (4) ፊቱ እንደ መብረቅ ብልጭ ብልጭ የሚል፤ (5) ዐይኖቹ እንደ ችቦ የሚንበሰበሱ (ከራኢ 1፥14 ጋር ያነጻ)፤ (6) ክንዶቹና ቅልጥሞቹ (አለመሸፈናቸው ግልጽ ነው) እንደ ተወለወለ ነሐስ የሚያብረቀቁ እና (7) “ድምፁ እንደ ብዙ ሕዝብ” ድምፅ ነበረ (ከራኢ 10፥1-3 ጋር ያነጻ)።

7-11 የዳንኤል ጓደኞች ምንም እንኳ ራእዩን ባያዩ፤ የመልእኩ መገለጥ ተሰምቷቸው ደንግጠው ሸሹ (ከሐሥ 9፥7፤ 22፥9 ጋር ያነጻ)። ዳንኤል ብቻውን ከዚህ አስፈሪ መልእክተኛ ጋር ቀርቶ ላለ እንደገና በስሜት ንይል ተጥለቀለቀ (ከ8፥27 ጋር ያነጻ)። መልእኩ ለእርሱ የተናገረውን ከሰማ በኋላ ዳንኤል ተዘለፍልፎ ወደቀ። ነገር ግን መልእኩ በእጅ ነክቶት ወዲያው አስነሣው። ዳንኤልም ተነሥቶ ቆሞ በአክብሮትና በንቃት የእግዚአብሔርን መልእክት አዳመጠ። አስደናቂው ሰላምታ እግዚአብሔር ለታማኝ አገልጋዮቹ ያለውን ፍቅርና አሳቢነት እንደገና አረጋገጠለት። ዳንኤል ለዚህ ክብር የበቃው በጌታ ፈቃድና ገናናነት ውስጥ ፈጽሞ ከመዋጡ የተነሣ ነው። ዳንኤል ሊቀበል ያለውን ነገር በጥንቃቄ እንዲያዳምጥ መልእኩ ጠራው። በኋለኞች ዘመናት በመከታተል ሊመጣ ያለው ፍጻሜው በሚያስደንቅ አኳኋን ትክክለኛ ቢሆንም፤ ከ535 ዓ.ቅ.ክ አቋም አንጻር ም. 11 ግልጽ ባልሆኑ ቃላትና ግር በሚያሰኝ ሐተታ የተሞላ ነው።

ታላቁ እስክንድር ከሞተ በኋላ ወዲያው በ323 ዓ.ቅ.ክ ጄኔራሎቹ መንግሥቱን በአራት ቦታ ከፈሉት፤ ከእነርሱ ሁለቱ ግብፅና ሶርያ በተከታታይ በጵፋሎሚውያንና ሴሌውሲድ ሥልጣን ሥር ነበሩ፤ ፓለስቲና ከ323-198 ዓ.ቅ.ክ ግብፅ ባለው ጵፋሎሚዊ ሥርወ መንግሥት ቍጥጥር ሥር ነበረች፤ ከዚያም ቍጥሎ ከ198-142 ዓ.ቅ.ክ በሶርያው ሴሌውሲድ ትግዝ ነበር።

የእስክንድር ሥልጣን ወራሾች በግዛቱ ላይ ሥልጣን ለማግኘት መራራ ትግል አደረጉ። በመጀመሪያ ቀዳማዊ ጵፋሎሚ ግብፅንና ሰሜን አፍሪካን አስደናቂ የገቢ ምንጭና በተፈጥሮ የመከላከያ ችሎታ ያላቸውን የራሱን ክፍለ ግዛት ያዘ። ሴሌውክስ ሶርያንና ሚሶፓታሚያን አገኘ፤ እንደዚሁም ሊሲማክስ (በ301 ዓ.ቅ.ክ) ትሬስንና ትንሹ አስያን ያዘ። ካሳንደር ደግሞ መቄዶንያን ገዛ፤ (በ277 ዓ.ቅ.ክ) ሦስት ዋና ዋናዎቹ የግሪክ መንግሥታት በግብፅ በሶርያና በመቄዶንያ ብቻ በአንቲጊኒደስ ሥልጣን ሥር (ከ277-168 ዓ.ቅ.ክ) በተረጋገጡት ዘመን እንደገና ሁኔታው ተለወጠ። እያንዳንዱ መንግሥት በጊዜው የሮማ መንግሥት ድልን አስከ ተጐናጸፈበት ወቅት ድረስ በየፊናው ቀጠለ።

ዳን. ም 11 “የደቡቡ ንጉሥ” እና “የሰሜኑ ንጉሥ” መጋጨታቸውን፤ መዋጋታቸውንም ከነተባባሪዎቻቸው ጭምር በመግለጽ ያወሳል። በእግዚአብሔር ላይ ያላቸው ጥላቻ “ውድመትን የሚያስከትለው አስቀያሚ ቅርጽ በመቆሙ” በመጨረሻ ደረጃ ላይ ደረሰ (ዳን 11፥31)፤ ይህም በታሪክ በራብዓዊ ኢንጢዮክስ ኤጲፋንስ ግዛት (175-164 ዓ.ቅ.ክ) ተለይቶ ታወቀ። ተከትሎት የመጣው የመቃባውያን ዐመፅ በጊዜው የሐስሞናውያንን ሥርወ መንግሥት ወደ መመሥረት መራው።

በይሁዳ የቀጠሉት የፖለቲካ (የአስተዳደር) ሽኩቻዎች (በ63 ዓ.ቅ.ክ) የሮማዊው ጄኔራል ፓሞዴይን ጣልቃገብነት አመጣ፤ ይህ ሁኔታ በአንደኛውና በሁለተኛው ምዕት ዓ.ም. ዕድለቢስ ዐመፃ በሚቀሰቀሰባቸው ወቅቶች ራስን ከሚያስተዳድርባቸው አጫጭር ጊዜያት በቀር የአይሁድ የፖለቲካ (አስተዳደር) ነፃነት ማከተሚያ እንደ ሆነ ጠቁመ።

12-14 እግዚአብሔር ለወደፊት ለእስራኤል ሕዝብ ያቀደለትን ለማስተዋል ከሦስት ሳምንት በፊት ጸሎት በጀመረ ጊዜ በሰማይ ላይ ምን እንደ ሆነ ለዳንኤል ተነገረው። ዳንኤል “ማስተዋልን ለማግኘት በአምላኩም ፊት ራሱን ዝቅ ለማድረግ ልቡናውን አዘጋጅቶ” ስለ ነበረ፤ ለዳንኤል የልመናውን መልስ ይዘሉት እንዲሄድ ጌታ ሰማያዊ መልእክተኛውን መድቦ ላከው። እግዚአብሔር ዐስቦ የሚልካቸው መልሶች እንዳይደርሱ የክፉ ንይላት ለማሰናከል እንደሚችሉ ይታያል። የእግዚአብሔር መልስ ወዲያው የተሰጠ ነበረ፤ ዳሩ ግን “የፋርስ መንግሥት አለቃ” እርሱም ለፋርስ መንግሥት የተመደበው ሰይጣናዊ ወኪል እውነተኛው መልስ እንዳይደርሰው በንይል ተቃወመ።

እግዚአብሔር በተባበሩት የገሃነም ተቃዋሚ ንይሎች ሁሉ ላይ ወጥቶ ሊረጋግጣቸው ሲችል፤ ለክፉ መናፍስት አንዳንድ የተወሰኑ የማደናቀፍ ችሎታዎችን ይፈቅዳል። ይህም ለሰው ዘር እንደሚሰጠው ዐይነት መሆኑ ነው። እግዚአብሔር አስፈላጊ ሆኖ ሊያገኘው የሰማይን ጌታ በመቃወም የግል ፈቃዳቸውን ተግባራዊ እንዳይደርጉ ለሰዎች ነጻ ፈቃድ ይፈቅዳቸዋል (ነገር ግን ኢዮ 1፥12፤ 2፥6 ይመጣ፤ እንደዚሁም ከ1ቆሮ 10፥13 ጋር ያነጻ)። ሚካኤል “በፋርስ ንጉሥ” በክፉው መንፈስ የተዘረጋውን እገዳ እንደ ሰበረና የእግዚአብሔርን መልስ ለዳንኤል እንዳይደርስ ለተርጓሚው መልእክ መንገድ ይልድሎ እንዳስተካከለበት ሁሉ፤ የእግዚአብሔር መልእክት የዲያብሎስን ወኪሎች ሊያጨናግፉ ይችላሉ። ሚካኤል “ደኅንነትን ሊያገኝ” ላለው ለማናቸውም ሰው ታማኝ አገልጋይ ነበረ (ከዕብ 1፥14 ጋር ያነጻ)። ይህ ደግሞ ታግሟል በያዙት ሐሳብ የመጽናትን አስፈላጊነት ያሳያል (ከሉቃ 18፥1 ጋር ያነጻ)።

በቀ. 14 መልእክት የዕብራውያን ሕዝብ ዕድል ፈንታ እስከ መጨረሻዎቹ ዘመናት ድረስ ምን ሊሆን እንዳለ መግለጽ ይጀምራል። ራእይ የመጨረሻዎቹን ዘመናት የሚመለከት ከሆነ፤ በሁለተኛው መቶ ዓ.ቅ.ክ. የነበረውን የአንጢዮክስ ኤጲፋንስን ጊዜ እንደ መጨረሻ ጫፍ አድርጎ ለመተርጎም መሞከር ስሕተት ነው። ራእይ ከእርሱ ዘመን ዐልፎ የሰው ልጅ የእግዚአብሔርን መንግሥት በምድር ላይ ለማቋቋም ከመሞጣቱ በፊት ወዳለው የዓለም ታሪክ መጨረሻ ዘመን ይሄዳል፤ ከዐይነተኛው ምሳሌ (ራብዓዊ አንጢዮክስ) ወዲያ ደግሞ የዐይነተኛው ምሳሌ ተቃራኒ ጥላ ዕቅድ ተሰንዝሯል (11፥40፤ እንደዚሁም የ8፥9-10 ማብራሪያ ይመልከቱ)።

ሐ. የመልእክት ማደፋፈሪያ (10፥15-21)

15-19 መልእክት በተናገረው ጊዜ ከድንጋጤው የተነሣ ዳንኤል ቃላትን አሳክቶ ለመናገር ስለ ተሣነው፤ ወደ መሬት አጉነበለ። ያ በሰብአዊ መልክ የታየው ሰማያዊው ቅርጽ የዳንኤልን ከንፈሮች በመንኮት ለመናገር እንዲችል አደረገው። በመጀመሪያ እርሱ ፍጹም መድከሙን ብቻ ሊናገር ቻለ (ከኢሳ 6፥5 ጋር ያነጻ)፤ ዳሩ ግን እንደገና ለመናገር እንዲችል ለዳንኤል ያስፈለገው በመልእክት እጅ መነካቱ ብቻ ነበረ። መልእክትም እንደገና ዳንኤልን ነክቶ የታደሰ ጥንካሬን ሰጠው። ዳንኤል በንደሱ መልእክ ፊት ሆኖ ጌታ ከእርሱ ጋር እንደ ነበረ እንደ ገና ተረጋገጠለት። እርሱ ወደፊት የሚሆነውን የእግዚአብሔርን ራእይ በቅርብ ለመከታተልና በፍጹም ጥንቃቄ ለመጻፍ የተዘጋጀው ከዚያ ወዲህ ነበረ።

20-21 መልእክት ያኔም ገና ለጌታ በጦርነት ውስጥ እንደ ነበረና እያገረሹ የሚነሡበትን አደጋዎች በመቃወም፤ ለፋርስ መንግሥት ከተመደበው ክፉ መንፈስ ጋር ለመዋጋት ቶሎ ወደ ጦር ሜዳው ተመልሶ ሊሄድ እንዳለ ገልጸ። አሁን የሚተካው ባላንጣ ደግሞ “የግሪኩ ልዑል” የሚባለው ሌላ ሰይጣናዊ ዕውቅ ተዋጊ ነው። እነዚህ በሰማይ ጦረኞች በገሃነም ጦረኞች መካከል የሚደረጉ ውጊያዎች ይበልጥ በሰማይ ላይ የሚካሄዱ ይመስላሉ (ከራእ 12፥7 ጋር ያነጻ)። ውጤቱ የሰይጣን ሽንፈት ይሆናል። እግዚአብሔር እነዚያን የተቀደሱትን (ሰዎች) ከዚያ ከክፉው ከሚሰነዘሩት አደጋዎች ለመከላከል ከቅዱሳን መላእክቱ መካከል ንደላን ጦረኞች እንዳሉት ማወቅ ድፍረት ይሰጣል።

፲፩. በአንጢዮክስና በክርስቶስ ተቃዋሚ ሥልጣን ሥር ሊከሠት ያለው ታላቁ መከራ

ሀ. ከፋርስ መንግሥት እስከ እስክንድር ሞት (11፥1-45)

11፥1 በግልጽ ወደ ኋላ በመመለስ በም. 10፥20-21 መልእክት ከፋርስና ከግሪክ መንግሥት ክፉ መናፍስት ጋር በተዋጋበት ወቅት ከሊቀ መላእክት ሚካኤል ጋር ስለ መተባበሩ የተናገረውን ያመለክታል። እንደዚሁም የሜዶናዊው የዳርዮስ ግዛት የመጀመሪያ ዓመቱን (539-538 ዓ.ቅ.ክ) ሚካኤል ከሰይጣን የምስጢር ተወካዮች ጋር ክርክር የጀመረበት ጊዜ እንደ ሆነ አድርጎ ለይቶ ያሳያል። (ከም. 10-12 የተጠቀሰው ዐጭር ታሪክ ቂሮስ ነግሦ በሦስተኛው ዓመቱ የተፈጸመ ከሆነ ም. 10፥1 ይመጣ፤ ትግሉ ለአራት ወይም ዐምስት ዓመታት ሲካሄድ የቆየ መሆኑን ለማወቅ ይቻላል።

የመንፈሳዊው ጦርነት አጋጣሚ ወቅት ከእስራኤል የተረፉት አማኞች ወደ ቅድስት አገር ተመልሰው የሚቋቋሙበት ጊዜ ሲሆን፤ በዚያ በሕይወት መገኘታቸው ደግሞ ለቅዱሳት መጻሕፍት በመታዘዝ የሚኖር ታማኝ የሕዝብ ኅብረት መቋቋም ሆኖ ይታይ ነበረ። የዚህ ዐይነቱ መስፋፋት ወደ መጨረሻው የመሰሉ መገለጥ የሚመራ መሆኑን በማወቅ፤ ሰይጣንና ሰራዊቱ የእስራኤልን መታደስና የሕዝቧን ክጥፋት መትረፍ ለመቃወም ቁርጠው ተነሡ። እነርሱን ሁላቸውን ባንድ ላይ ለመደምሰስ የሚደረገው እጅግ ከፍተኛ መከራ ከዐምሳ ዐምስት ዓመት በኋላ በጠረክሲስ (አህሽዌርስ) ዘመነ መንግሥት ሃማ የአይሁድን ዘር ደብዘ ለማጥፋት ባቀደ ጊዜ ተግባራዊ ሊሆን ነበር (መጽሐፈ አስቱርን ይመ)። በሚካኤልና “በፋርስ ልዑል” መካከል የተደረገው ግጭት (10፥13) በዚሁ ሁኔታ ላይ አንድ ዐይነት ስብብ ሊኖረው ይችላል ነበር። እንደዚሁም የሚካኤል ማሸነፍ ይህን የዘር ማጥፋት ሢራ ለመቃወም ለንግሥት አስቱር መንገድ ጠርጎላት ይሆናል። ሁለተኛው በጣም ታላቅ የሆነው የሰይጣን መከራ፤ ሕዝብ በየዕለቱ የተለመደውን ተግባሩን እንዳያከናውን በመከልከል እስከ ሞት በማሠቃየት የአይሁድን እምነት ፈጽሞ ለመደምሰስ በፈለገው በአንጢዮክስ ኤጲፋንስ መሪነት ሊተገበር ነበር። የ167-164 ዓ.ቅ.ክ ዋና ዋና ሁኔታዎች በዚህ በሰማይና በገሃነም መካከል በተደረገው፤ በተለምዶ ከሚስተዋለው በላይ በሆነ ጦርነት በጥልቀት ተነክተው ይሆናል (የ8፥13-14ን ማብራሪያ ይመ)።

2 እግዚአብሔር ለወደፊት እስከ ወሳኝ አንጢዮክስ ኤጲፋንስ ግዛት ዘመን ድረስ ለሁለተኛው የሕዝብ ኅብረት የመደበለትን ሚካኤል ይዘረዝር ጀመር። ከ485-464 ዓ.ቅ.ክ ነግሦ ግሪክን የወረረው የፋርስ ንጉሥ ጦረክሲስ ነበረ። ቂሮስ ከሞተ በኋላ ከጦረክሲስ ቀድመው የገዙት ሦስቱ ነገሥታት (1) ካምቢሲስ የቂሮስ የበኩር ልጅ ከነገሠባቸው ዘመናት በስድስት ወይም በሰባት ዓመታት (529-523 ዓ.ቅ.ክ) ግብጽን ድል አደረገ፤ (2) ከዚያ በኋላ በ(523-522 ዓ.ቅ.ክ) አንድ “ጋውማታ” ወይም “ባርዲያ” የሚባል አስመሳይ ተነሣ። እርሱ በወንድሙ ወኪል በምስጢር በተገደለው “ስሜርዲስ” የሚባለው በቂሮስ ታናሽ ልጅ ስም ራሱን አቀረበ፤ (3) የፋርሱ ዳርዮስ (522-485 ዓ.ቅ.ክ) የሂስጣስጺስ ልጅ ሲሆን፤ እርሱ በ(522 ዓ.ቅ.ክ) ያንን አስመሳዩን ገድሎ በእርሱ ምትክ ለንጉሥነት ከፍ እንዲል ተደረገ። ዳርዮስ ራሱ በአባቱ የሂስጣስጺስ በኩል የቂሮስ ያጎት ልጅ በመሆኑ የቤተ መንግሥት ዘር ነበረው።

አየናውያን የግሪክ ከተሞች በፋርስ መንግሥት የተሾሙባቸውን የበላይ አዛዦቻቸውን በመቃወም ሲነሡ በከሸፈባቸው ዐመፅ ስለ ረዳቸው፤ ዳርዮስ በ490 ዓ.ቅ.ክ የአቴናን ከተማ ለመቅጣት ወርሮ ሊይዛት ሞከረ። ዳሩ ግን የባሕር ንይሉ ዘመቻ በማራቱን አንድ አሳዛኝ አጋጣሚ ደረሰበት። ከዚህም የተነሣ ዳርዮስ የአርጤክስስ ልጅ የአቴና ከተማን መበቀልን ብቻ የወረሰ ሳይሆን፤ ከአባቱ በወረሰው ሰፊ ግዛት ላይ ሌላም በመጨመር ወደ ምዕራብ እየገፋ መንግሥቱን ለመገንባት ባገኘው አመቺ ወቅትም ጭምር ተነሣሥቶ ነበር። ያም ሆኖ ዳርዮስ አባቱን ካጋጠመው የበለጠ ሽንፈት ደርሶበታል። ገናናው ሰራዊቱ (በሚሊዮን የሚገመተው) የግሪክን አገር በሙሉ እስከ ቆሮንቶስ ወሽመጥ ድረስ በጀግንነት ካስገበረና የአቴና ከተማ ዐመድ ከሆነች በኋላ፤ በ480 ዓ.ቅ.ክ

የአርጢክስ (የዳርዮስ) የባሕር ንይል በሰላሚስ በተባበሩት የግሪክ የባሕር ንይል ፈጽሞ ተሸነፈ። የዚህ ዐይነቱ መሸማቀቅ አስገደዶቹም በፍጥነት ወደ እስያ እንዲያፈገፍግ አደረገው። በኋላ ቀርቶ የነበረው አንድ መቶ ሺህ ሰው ያለበት እግረኛ ሰራዊቱ በ479 ዓ.ቅ.ክ. በተባበሩት የግሪክ ንይሎች ፕላቴያ በሚባል ቦታ ላይ ፈጽሞ ተደመሰሰ።

3-4 የሚቀጥለው የዓለም መንግሥታት ገጽታ የታላቁ እስክንድር አነሣሥ ነበረ። ይህ “ንይል ንጉሥ” የፋርስን ተክቶ አንድ ዐዲስ መንግሥት እንደሚጀምር ቍ 3 ጠቅላላውን ግልጽ ባያደርገውም እንኳ፤ እርሱ በዚህ የተተነበየለት ገዢ ለመሆኑ ቍ 4 ምንም ጥርጣሬ አያስገባም። “እየገነነ ሳለም” የሚለው ሐረግ ዐጭር የግዛት ዘመን እንደሚኖረው ይጠቅሳል። እስክንድር በመጀመሪያ ከፋርስ ሰዎች ጋር የተጋጨው በ334 ዓ.ቅ.ክ. ግራኒክስ በሚባል ቦታ ላይ ሲሆን፤ በመጨረሻ የፋርስን ንይል የገለበጠው ደግሞ በ331 ዓ.ቅ.ክ. ገውጋሚላ በሚባል ቦታ ነበር። ከዚያ በኋላ የፋርስ መንግሥት ርቆ ከደረሰባቸው ቦታዎችም ዐልፎ በስተ ምሥራቅ እስከ አፍጋኒስታንና፤ እስከ ኢንዱስ ወንዝ፤ ሐውልፑርም ድረስ ገፍቶ ሄደ። በዚያ በጦርነት በተዳከመ ወታደሮቹ በ327 ዓ.ቅ.ክ ወደ ባቢሎን ለመመለስ ተገደደ። በዚህ ዐይነት በሰባት ወይም በስምንት ዓመታት ውስጥ በሰው ዘር ታሪክ እጅግ በጣም አንጸባራቂ ወታደራዊ የድል እንቅስቃሴውን አገባደደ። ዳሩ ግን አራት ዓመት ብቻ ቆይቶ ከተለመደው ስነሩ በኋላ በ323 ዓ.ቅ.ክ በትኩሳት ታምሞ በባቢሎን ሞተ።

ቍ 4 የእስክንድር ግዛቶች በአራት ታናናሽና ደካማ መንግሥታት መከፋፈላቸውን አስቀድሞ ይናገራል። እርሱ በፔርዲካስ ሥልጣን ሥር በንጉሣዊ እንደራሴነት ከሠራ በኋላ (በ321 ዓ.ቅ.ክ ተገደለ፤) አንቲጎኖስም (በ301 ዓ.ቅ.ክ ኢፕሶስ በሚባል ቦታ ክፉኛ ተመታ)፤ በስፋት የተንጣለሉ የእስክንድር ግዛቶች ለአራቱ ተተኪ ገዦች ተከፋፈሉ (አስቀድሞ ስለተነገረው ታሪክ በም. 8፥8 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)።

ለ. በጽቶሌማውያንና ሴሌውሲዳውያን መካከል የነበሩ ጦርነቶች (11፥5-20)

5-6 “የደቡብ ንጉሥ” (ሶቴር) የላጉስ ልጅ ቀዳማዊ ጽቶሌሚ ሊሆን ነበረ። የእርሱ ጉጉት ከግብጽ ዳርቻዎች ዐልፎ (እስክንድር የሰጠው ንላፊነት) ወደ ፓለስቲናና ወደ ቀረው የእስያ ክፍል ተስፋፋ። የባሕር ንይሎቹ የቀጽሮስን ደሴትና በትንሹ እስያ አስፈላጊ የጦር ሠፈሮችን በጊዜያዊነት ይዘው ነበር። እንዲያውም ከዋናው የግሪክ አገር በአንዳንድ እንደ አገር ራሳቸውን በቻሉ ከተሞች ላይ ከፍተኛ ግምት ያለውን ጫና በማሳደር በሚሳባቸው ጊዜዎች አሉ። ሆኖም በቀዳማዊ ጽቶሌሚና በክሊዎፓትራ ሰባተኛ (በ30 ዓ.ቅ.ክ ገደማ ሞተች) ዘመነ መንግሥት መካከል ባሉት 280 ዓመታት የጽቶሌማውያን ግዛት አብዛኛው በግብጽና በቀጽሮስ ደሴት የተወሰነ ነበር። ከ200 ዓ.ቅ.ክ ጥቂት ቀደም ብሎ ፓለስቲናና በሴሌውሲድ ንጉሥ በሣልሳዊ አንጢዮክስ ተወሰደባቸው። “ከጦር አዛዦቹ አንዱ፤ ከራሱም የበለጠ ንይላኛ ሊሆን ያለው” በሴሌውሲድ መንግሥት በፔሪኒስና በአንቲጎኖስ ሥልጣን ሥር በባቢሎን ያገለገለ ‘ሴሌውክስ ኒካቶር’ የሚባል ነበረ፤ ይሁን እንጂ በ316 ዓ.ቅ.ክ ከኋለኛው (ከአንቲጎኖስ) ጋር ጭቅጭቅ ነበረው። ከዚያ በኋላ ግን ለጽቶሌሚ ለቀቀለት። አንቲጎኖስን ከአሸነፈ በኋላ በ312 ዓ.ቅ.ክ በጽቶሌሚ ንላፊነት በጣም ወደ ተወደደበት ወደ ባቢሎን ተመለሰ። ከሁለት ዓመት በኋላ እርሱ የንጉሥነት ማዕረጉን ተቀዳጀ። በዚህም 310 ዓ.ቅ.ክ ሕጋዊው የሴሌውሲድ ዘመነ መንግሥት የመጀመሪያው ዓመት ሆነ። ሴሌውክስ የድሮዎቹን የእስክንድርን ግዛቶች በምሥራቅ እስከ አንዱስ ወንዝ፤ በምዕራብ እስከ ሶርያና ፊንቄ ድረስ ያሉትን ቍጥጥራቸውን አስተማማኝ ስለ አደረገ፤ የእርሱ ሥልጣን ከንላፊው ከጽቶሌሚ እጅግ የላቀ ሆነ። የሴሌውክስ ሥር መንግሥት፤ ቀደም ብሎ ባቢሎንና የምሥራቅ ግዛቶችን ሁሉ ለጸርቱ ሰዎች በመልቀቅ በዐጭር ሊቀጭ አፋፍ ላይ ያለውን መንግሥት ፖምፔይ ጭራሹን እስካሳረፈው እስከ 64 ዓ.ቅ.ክ ድረስ እየተፍጨረጨረ ቀጠለ።

ቀዳማዊ ጽቶሌሚ በ285 ዓ.ቅ.ክ ከሞተ በኋላ ልጁ ዳግማዊ ጽቶሌሚ (ፊላዴልፋስ) ሴሌውዲውያንን በመቃወም እስከ 252 ዓ.ቅ.ክ ድረስ ትግሉን ቀጠለ። በመጨረሻ ከዳግማዊ አንቲዮክስ (ቴሌስ = አምላክ) ከሚባለው ጋር አንድ የሰላም ውል

ሲደራደሩ፤ በውሉም መሠረት አንቲዮክስ ቤሬኒስን የፊላዴልፋስን ልጅ ሊያገባ ነበረ። አንቲዮክስ ቀደም ሲል ላኦዲስ የምትባል አንዲት ንይለኛና ተሰሚነት ያላትን ሴት አግብቶ ስለ ነበረ፤ ይህ የነገሩን አሳሳቢነትና አስቸጋሪነት እንዲባባስ አደረገው። የመንግሥታዊ አስተዳደር ጥቅሞቹ ከጽቶሌማዊው ግብጽ ጋር ቢሆንም ቅሉ (ቍ 6)፤ እርሷ ከባሳ መፋታቷን በደስታ አልተቀበለችም። በዚህ ምክንያት እርሷ ከፍቺው በኋላ ከተወገደችበት ስፍራ ጀምሮ የሚገባቀሰ አንድ የተሳካለት ሄራ አደራጀች፤ ስለሆነም ቤሬኒስንና ሕፃን ልጇን ለማስገደል ቻለች። ከዚያም በኋላ ወዲያው (በ247 ዓ.ቅ.ክ.) ንጉሡ ራሱ በመርዝ ተገደለ። የላኦዲስ ደጋፊ ቡድንም አንድ መፈንቅለ መንግሥት ቀይሶ ልጇ ዳግማዊ ሴሌውክስ (ካሊኒክስ) ለዚያ ዕድሜ ባልበቃበት ዘመን እርሷን እንደራሴ ንግሥት አደረጋት። በዚህ ዐይነት ቤሬኒስ በአንጸኪያ ከደገፈች መሳፍንት ጋር “ተላልፋ ልትሰጥ” እንዳለች የተነገረው ትንቢት ተፈጸመ።

7-12 በሴት ልጁ በቤሬኒስ ላይ አሳዛኝ መጨረሻ ከደረሰ በኋላ ወዲያው ጽቶሌሚ ፊላዴልፋስ በ247 ዓ.ቅ.ክ ሞተ። ይሁን እንጂ የተሟላ ችሎታ የነበረው ልጁ ሣልሳዊ ጽቶሌሚ (ዩዌርጌቱስ) በእንቱ ሞት ሶርያን ለመበቀል አንድ ታላቅ ዘማች ኃይል አደራጀ። ጦርነቱ ከ246-241 ዓ.ቅ.ክ ድረስ ሲነድድ ቄይቶ፤ ጽቶሌሚ የሴሌውሲድን ዋና ከተማ አንጸኪያን ይዞ በዘበዛት፤ የምሥራቅ ግዛቶችንም እስከ ባክትሪያ ድረስ ወረረ። በመጨረሻም ምርኮውን ጭኖ ወደ ግብጽ ተመለሰ። ዳሩ ግን የሴሌውሲድን ክፍለ ሀገር በብዛት ጨምሮ በቋሚነት ለመያዝ ምቹ ሆኖ አልታየውም፤ ሆኖም በኤጂየን ባሕር ላይ የሴሌውሲድን የባሕር ንይል አደቀቀ። በሌላ ግንባርም ስለ ቀናው (ከሊቢያ በስተ ምዕራብ ጫፍ ያለውን) ሲሬናይካን ከዐሥራ ሁለት ዓመት ነጻነት በኋላ እንደ ገና መልሶ ከጽቶሌማውያን ግዛቶች ጋር ቀላቀለ። ከዚህም ሌላ በትንሹ እስያ ዳርቻዎች ላይ አባቱ ወርሮ ይዟቸው የነበሩትን ሁሉ እንደገና ያዛቸው። ከዚህም ሌላ ከትሬስ አንዳንድ ክፍሎችን በጊዜያዊነት በቍጥጥሩ ሥር አውሏቸዋል።

ቍጥር 8 ጣዖታት እንደ ገና ነፍስ መዝራታቸውንና ንዋያት ቅድሳት በ524 ዓ.ቅ.ክ በካምቢሴስ ተማርከው ወደ ፋርስ መወሰዳቸውን ይጠቅሳል። የነዚህም ነፍስ መዝራት ሣልሳዊ ጽቶሌሚን እንደ ዩዌርጌቱስ (በጎ አድራጊው) አድርገው እንዲያውጁ ግብጻውያንን ቀስቀሳቸው። ቍጥር ተመልሶ ሣልሳዊ ጽቶሌሚ በ240 ዓ.ቅ.ክ ከዳግማዊ ሴሌውክስ ጋር ያደረገውን ውል በማስመልከት ሐሳቡን ያጠቃልላል። ዳግማዊ ሴሌውክስ ግብጽን ራሷን ለመውረር ስላደረገው መከራ አንዳች የተመዘገበ ነገር ባይኖርም፤ ቍጥር 9 ሰሜን ሶርያንና ፊንቄን እንደገና በቍጥጥሩ ሥር ለማስገባት ምናልባት በ230ዎቹ ዓ.ቅ.ክ ወደ ጽቶሌማውያን ክፍለ ሀገር ያደረገው ዘመቻ የተሳካ መሆኑን ይዘግባል።

ዳግማዊ ሴሌውክስ (ካሊኒክስ) በ226 ዓ.ቅ.ክ ሞተ፤ ከዚያም ለሦስት ዓመት ብቻ በነገሠው ልጁ በሣልሳዊ ሴሌውክስ (ሶቴር) ተተካ (ቍ 10)፤ ዋነኞች ጥረቶቹ ወደ ትንሹ እስያ ያነጣጠሩ ነበሩ። የካሊኒክስ ሁለተኛ ልጅ ሣልሳዊ አንቲዮክስ ከወታደራዊ ድሎቹ የተነሣ “ታላቁ” የሚል የማዕረግ ስም አማኝቶ ነበር። በ223 ዓ.ቅ.ክ ዙፋኑ ላይ ሲወጣ በመጀመሪያ ሞሎን በሚባል በራሱ ታማኝ ገዢ መሪነት በምሥራቅ አውራጃዎቹ ውስጥ የተነሣውን ዐመፅ ጸጥ ማድረግ ነበረበት። ይህ ገዢ (በ220 ዓ.ቅ.ክ) ከማንም ጥገኝነት ነጻ የሆነ ንጉሥ አድርጎ ራሱን ያደራጀ ነበር። ቍጥሉ ሣልሳዊ አንቲዮክስ በ(219-218 ዓ.ቅ.ክ) በፊንቄና በፓለስቲና ላይ ዘመቻ ጀመረ። ዘመቻውም እርሱ ራሱ በራብዋዊ ጽቶሌሚ ታናሽ ሰራዊት ሙሉ በሙሉ የተመታበት ሲሆን፤ ራፊያ በሚባል ቦታ ላይ ክፉኛ በመሸነፉ ውጊያው ዐለቀ (ቍ 11-12)። ተከትሎ በተገኘ ሰላም ሣልሳዊ አንቲዮክስ ፊንቄንና ፓለስቲናን በሙሉ መልሶ ለራብዋዊ ጽቶሌሚ አዛውረና ንብረትነቱ ሳይታወክ እንዲቆይ ተወው። ቍጥሉ በሚመጡት ዓመታት አንቲዮክስ በመካከለኛው ምሥራቅ ዐውራጃዎች አመፀኞችን በማስገበር በሰሜን እስከ ካስፒያን ባሕር፤ በምሥራቅ እስከ አንዱስ ወንዝ ድረስ እጅግ በጣም አንጸባራቂ ድሎችን ጨበጠ። እነዚህ ከ212-204 ዓ.ቅ.ክ የተደረጉ ዘመቻዎች ጉልበቱን ሁሉ መጠጡ፤ በመጨረሻ ግን በ203 ዓ.ቅ.ክ ራብዋዊ ጽቶሌሚ በሞተበትና ንምሳዊ ጽቶሌሚ (ኤጲፋኒስ) የሚባል አንድ የአራት ዓመት ልጅ ብቻ እርሱን በተካው ጊዜ፤ አንቲዮክስ ግብጽን እንደገና ለመምታት ዕድል እንዳለው አየ።

13-19 አንቲዮክስ አንዴ እንደ ገና ፊንቄንና ፓለስቲናን ለመውጋት በጦርነት የተለማመዱትን ብቁ ዐርበኞችን ይዞ ወደፊት ገሠገሠ። ያንን ሁሉ መንገድ አቋርጦ ወርዶ በ201 ዓ.ቅ.ክ እስከ ተያዘቸው እስከ ጋዛ አምባ ድረስ ገፋ። ቍ 14 ይቀጥልና “በእነዚያ ዘመናት ብዙዎች በደቡቡ ንጉሥ [እርሱም በንምሳዊ ጽቶሌሚ] ላይ ይነሣሉ። ከራሱም ሕዝብ መሃከል ግፊቶች ሰዎች [ማለትም ከሴሌውሲድ ጋር የወገኑ አይሁዶች] ራዕይ [ማለትም ይህ አሁን እየተገለጸ ያለ ትንቢት] እንዲፈጸም ያምናሉ፤ ዳሩ ግን አይቀናቸውም።” ይህ ተቃውመው አደጋ ለመጣል የተነሡትን መልሶ ለመውጋት በንይላኛው የግብጽ ጦር ንይሎች ጄኔራል እስክላስ የተጀመረውን እንቅስቃሴ ያመለክታል። አንቲዮክስ ያቀረባቸውን የመብት ጥያቄዎች በመደገፍ ከጽቶሌሚውያን መንግሥት ጋር የተገለሉትን በኢየሩሳሌም ከተማና በይሁዳ ያሉትን መሪዎች ሁሉ የቀጣ እርሱ ነበረ። ነገር ግን ጦርነቱ በፍጥነት ከሰሜን ወደ ታች ተጠረገና በ200 ዓ.ቅ.ክ (በቂሃርያ ፊልጶስ አቅራቢያ) ጳጉሜም በሚባል ስፍራ ላይ እስክላስ ብርቱ ክስረት ደረሰበት፤ ከዚያም በፊንቄ ዳርቻ ዙሪያ “በቅጥር ወደ ታጠረችው” ወደ ሲዶና ከተማ ሸሸ (ቍ 15)።

በመጨረሻ እስክላስ በሲዶና እጁን ለሃልሳዊ አንቲዮክስ በሰጠ ጊዜ፤ ቅድስት አገር (“መልካሚቱ ምድር” ቍ 16) ግብጽን ሳያጠቃልል ለዘሊቂታ በእንጾኪያ መንግሥት ተያዘች። አንቲዮክስ በአጠቃላይ የማጥፋት የአስተዳደር መምሪያውን አልተከተለም። ነገር ግን የያዛቸውን የግብጽ ቡድን መሪዎችን በቀላሉ መቀጫ አስከፊላቸው። በ198 ዓ.ቅ.ክ ወደ ኢየሩሳሌም ከተማ ሲገባ እንደ ነጻ አውጪና እንደ በጎ አድራጊ ደኅና አቀባበል ተደረገለት።

ቍጥር 17 የበለጠ ቃል በቃል ሲታይ እንደሚከተለው ይነበባል፤ “እርሱ የመንግሥቱን” ንይል በሙሉ ይዞ ሊመጣ ፊቱን ያቀናል። እኩልነት የሚያስገኙ ሁኔታዎች ከእርሱ ጋር ይሆናሉ፤ ተግባራዊም ያደርጋቸዋል። እርሱ ወይይዛዘርት መካከል አንዲት ሴት ልጅ እርሱን እንድታበላሽው [ወይም ‘እንድታጠፋው’] ለደቡቡ ንጉሥ ይድርስታል [በአባባሉ አንደኛው ‘እርሱ’ የሚለው ግዕዝ ቃል የግብጽን መንግሥት እንዲጠቀም ማድረግ ይቻላል]። አንቲዮክስ በግልጽ ያሰበው በ197 ዓ.ቅ.ክ ገና የዐሥር ዓመት ወይም ከዚያ በታች የነበረውን ልጅ ንጉሥ ንምሳዊ ጽቶሌሚን፤ በግብጽ የሴሌውሲድ አስተዳደር መምሪያ ድጋፍ ተጠናክሮ እንዲቆይ ማድረግ በሚጠበቅበት ሴት ልጁ ሥልጣን ሥር ለማስገባት ነው። ታዲያ ክሊዎፓትራ ወንድ ልጅ ብትወልድ ኖሮ፤ ለሁለቱም ዘውዶች ሕጋዊ ወራሽ በሆነ ነበር። ይህም እንደሚታሰበው በእናት ወገን የወንድ አያት በሚሆነው በአንቲዮክስ በራሱ አማካይነት በግልጽ ለጠንካራ ቍጥር አመቺ ሁኔታን በፈጠረ ነበር። ይሁን እንጂ ጋብቻው በ195 ዓ.ቅ.ክ ከተፈጸመ በኋላ፤ ክሊዎፓትራ ለባሏ ለንምሳዊ ጽቶሌሚ አሳቢ ሆነች። የጽቶሌሚውያን ጉዳይ ደግሞ አባቷን እጅግ የሚያሳዝን ሆነ። ስለዚህ እርሷ አንድ የንጉሥ ወራሽ (ሳድሳዊ ጽቶሌሚን) በወለደች ጊዜ፤ አባቷ ጎንዳች የተለየ ጥቅም ወይም ያስተዳደራዊ ሽክም ማሻሻ አላገኘም፤ ንምሳዊ ጽቶሌሚ (በ181 ዓ.ቅ.ክ) በሞተ ጊዜ፤ ግብጻውያን ሁሉ ይወድዷትና በጉዳያቸው ያሳየችውን ታማኝነት ያደንቁ ስለ ነበረ፤ ክሊዎፓትራ፤ እንደራሴ ንግሥት ሆነች፤ ዳሩ ግን እርሷ ራሷ ከዚያ በኋላ ብዙም ሳትቆይ ሞተች። ይህ ደግሞ በግብጻውያን ጉዳይ ላይ ሊደረግ ይችላል ለሚባለው የሴሌውሲድ ጫና ሁሉ ማብቂያ ሆነ ማለት ነው። አንቲዮክስ ራሱ የሞተው በ187 ዓ.ቅ.ክ ነበረ።

ሃልሳዊው አንቲዮክስ በጳጊዮምና በሲዶና እስክላስን ድል ካደረገ በኋላ ወዲያው ጴርጋሞንንና በኢጅያን ባሕር ጠረፍ ላይ ያለውን የሮድስ ደሴት ለመውጋት ራሱ ወደ ዐዲስ ጦር ግንባር ገብቶ ተቀላቀለ። የአንቲዮክስ የጦር ንይሎች ወደ እነርሱ በተጠጉ ጊዜ፤ የሮድስ ደሴት ሰዎች ለርዳታ ወደ ሮማ አመለከቱ። ሌላው አስፈሪ ክሥተት ሃኒባል ከነበረበት ከመቁደኒያ ግዞት ወጥቶ በጦር አማካሪነት ከአንቲዮክስ ጋር ለመቀላቀል ከተፍ ማለቱ ነበር። አንቲዮክስ ለጠላታቸው ጥንኝነትን መስጠቱ የሮማን መንግሥት አስከፋ። አንቲዮክስ ግን ከሮማ ወታደራዊ ንይል ጋር ለመግጠም ጉልበት እንዳለው ስለ ተሰማው ነው እንጂ እንዲህ በዐጭር ተቀጭቶ እንዲቀር አልነበረም። ስለዚህ እርሱ በ196 ዓ.ቅ.ክ ከንይላኛው የባሕር ንይሎ ጋር ሂሊስፖንትንና ኢጅያን ባሕርን ተሻግሮ በትሬስ

በቀላል የማይገመተውን ክፍል ሀገር ያዘ። “የባሕር ጠረፎች” (አብዛኞቹ “ደሴቶች”) ከባሕር ጠረፎች ጋር ተቀጣጥለው የተገናኙባቸውን ቦታዎች ሁሉ ያጠቃልላሉ።

በዚህ ጊዜ የምዕራቡ ማዕከላዊ ግሪክ የኤቶላውያን ማኅበር ኅብረት መቁደንያንና ፕሌፖኒኪያን ለመውጋት የአንቲዮክስን ርዳታ ጠየቁ። ስለሆነም በ192 ዓ.ቅ.ክ አንድ መጠነኛ የባሕር ንይል በማእከላዊ ግሪክ ጠረፍ ላይ ሰፍሮ ከኤቶላውያን ጋር እንዲተባበር ላከ። የባሕር ንይሎ ግን በውትድርና ስኬታማነት የጉደለው መሆኑን አስመሰከረ። እንደዚሁም መቁደናውያን አንቲዮክስን በሰሜንም በደቡብም ለመቃወም ከአካይያ ማኅበር ጋር ንይል አስተባበሩ። ሮማውያን ዘልለው ጠቡ ውስጥ መግባት ደስታቸው ነበር። በዚህ ዐይነት በ480 ዓ.ቅ.ክ በፋርስ ጦርነት ታሪካዊው ስፍራ በቲርሞፕሊ የሴሌውሲድን አዛዥ ባቢያ ለማጥለቅለቅ ከግሪክ ተባባሪዎቻቸው ጋር ተቀላቀሉ። በዚህ ከመገታቱ የተነሣ አንቲዮክስ በ191 ዓ.ቅ.ክ በተለይም የባሕር ንይሎ በብዙ ግጥሚያዎች በሮማውያን የጦር መርከብ ከተመታ ወዲህ ወደ ትንሹ እስያ አፈገፈገ። በ190-189 ዓ.ቅ.ክ ክረምት ወራት የሮማ ወታደሮች ተከታትለው ወደ እስያ ተሻግረው፤ በመጨረሻ በመግኒዚያ በምዕራብ ሰርዲስ በሰፈሩበት ተገናኝተው ተዋጉ። ምንም እንኳ አንቲዮክስ 70ሺህ ወታደሮችን ይዞ ባለ 30 ሺህ ወታደሮችን ሮማውያንን ቢወጋ ክፉኛ ተመታ። በዚህ ዐይነት “ትዕቢቱ” ተደቁሰ (ቍ 18)።

ሮማዊው “የጦር አዛዥ” በ202 ዓ.ቅ.ክ ዘመን በሚባለው ስፍራ ሃኒባልን በአስደናቂ ሁኔታ ካሸነፈው ከአፍሪቃዊው ፑብሊዎስ ቆርኔሊዎስ ሲገድ ወንድም ከእስያዊው ክሊዮስ ቆርኔሊዎስ ሲገድ ውጭ ምንም አልነበረም። እጁን እንዲሰጥ አንቲዮክስን ከአስገደደ በኋላ፤ አዛዥ አስቸጋሪ የሰላም ሰነዶችን አስጽፎ በአፓሚያ ውል እንዲካተትና በ188 ዓ.ቅ.ክ እንዲፈረም አደረገ። አንቲዮክስ ይገባኛል የሚላቸውን ሁሉ ብቻ ሳይሆን ከትንሹ እስያ የሚበልጠውን ክፍል ጭምር ለአውሮጳ እንዲሰጥ ተገደደ። ዳርቻውም የታውሩስ የተራራ ሰንሰለት እንዲሆን ነበረ። በተጨማሪም መላውን የዝሆን ክፍል ጦሩን፤ የጦር መርከቦቹን ሁሉ ለብዙ ገንዘብ ማግኛ ተብለው የተጠለፉትን ሃያ ምርጥ ሰዎች አሳልፎ መስጠት ነበረበት። በመጨረሻም በብዙ ዓመታት ጊዜ ውስጥ 15 ሺህ ወይም 20 ሺህ መክሊት (ወደ 82 ወይም 110 ሚሊዮን ብር) የጉዳት ካሳ እንዲከፍል ተገድዶ ነበር። ባባቱ ስም የተሰየመው የአንቲዮክስ ሁለተኛው ወንድ ልጅ ብዙ ገንዘብ ለማስከፈል ሰዎች ጠልፈው ወደ ሮማ ከወሰዱቸው ሃያ ሰዎች መካከል ነበረ። መሠረት መጣያ ዕድሜውን እዚያው ሮማ ውስጥ አደገ፤ በኋላም ራብዓዊ አንጢዮክስ ኤጲፋንስ በመሰኘት አሠቃቂው የአይሁዶች አሳዳጅ ሆነ።

ታላቁ አንቲዮክስ በ187 ዓ.ቅ.ክ መጨረሻው ውርደት ሆነ። ከእርሱ የሚፈለገውን የጉዳት ካሳ ክፍያዎችን ከተሟጠጠው ንብረቱ ሊከፍል ባለመቻሉ፤ በኤሊማይስ የሚገኘውን የቤል (ግላት) መቅደስ ወደ መዝረፍ ወይም መዝረፍ ወደ መጥከር አዘነበለ። የአካባቢው ነዋሪዎች በጣም ተናድደው በሞት ሽረት ጀግንነት ለዘብተኛ ጦሩን አርበደበዱት፤ ተሳክቶላቸውም እርሱን በመግደላቸው ቤተ መቅደሳቸውን ለመከላከል ቻሉ (ቍ 19)።

20 በአንቲዮክስ ታላቅ ልጅ በራብዓዊ ሴሌውክስ (ፊሎፓቶር) የተላከው ሂሊዮዶረስ የሚባለው “ግብር ሰብሳቢ” ለእርሱ ልዩ የገንዘብ ምንጭ ማስገኛው እንደ ነበረ ግልጽ ነው። በ2መቃብያን 3፣7-40 እንደሚገኘው አንድ ሲሞን የሚባል ከሐዲ አይሁዳዊ የኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ (ለንጉሡ) የሚያስፈልገውን ሁሉ ለመሸፈን የሚበቃ ሀብት ይዟል የሚል ጥቁማ ለንጉሡ ልከ ነበር። [በአንድ በኩል ለሮማውያን በየአመቱ መክፈል በነበረበት የአንድ ሺህ መክሊት የጉዳት ካሳ ምክንያት] ንብረቱ ተሟጥጦ እስከዚህ እንዲደሽይ ተደርጎ ባለበት ሁኔታ፤ ሴሌውክስ ለቤተ መቅደሱ ብዝበዛ በወጣው ቅድመ ማስታወቂያ በጉጉት ተውጦ፤ ይህንን ምድብ ሥራውን ተግባራዊ እንዲያደርግ ሂሊዮዶረስን ላከ። ንያላን መላእክት ይዘው ሲገርፉት ባየው አስፈሪ ራዕይ የተነሣ ሂሊዮዶረስ ቤተ መቅደሱን ሳይወርር ባዶ እጁን ወደ ቤት ተመለሰ። ይህ ውጤት አልባው ንጉሥ እንደ አባቱ እንደ አንቲዮክስ በጦርነት ወይም በተነሣው ሁከት ካለመሞቱ በቀር ስለ ዐሥራ ሁለት ዓመታት የግዛት ዘመኑ ካንዳችም በዝርዝር የተሰጠ ሌላ ነገር የለም። ሆኖም በሂሊዮዶረስ በተቀነባበረው መርዝ አማካይነት ራብዓዊው ሴሌውክስ ያለ ጊዜው ወደ ሕይወቱ ፍጻሜ መጣ።

ሐ. በአንጢዮክስ ኤጲፋንስ ዘመን የደረሰ ታላቅ ስደት (11፥21-35)

21 የአይሁድን ሃይማኖት ፈጽሞ ለማጥፋት የሚቻለውን ሁሉ ያደርግ የነበረው፤ ቀደም ብሎ በም. 8፥9-12፡ 23-25 እንደ አሠቃቂው “ትንሹ ቀንድ” የታየው፤ እግዚአብሔርን ማምለክንም ከኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ለጊዜው ያገደው ጨካኝ ፈላጭ ቁራጭ ገዢ ነበረ፡፡ እርሱ አሁን እንደ አንድ ጨካኝ አሽሚጣጭ ብዙ ደም ሊያፈስስና ለተወሰነ ጊዜ በሥልጣን ሊዝናና ያለ ቁራጭ ፈላጭ ገዢ ሆኖ ቀረበ፡፡ ይህ ጨካኝ ቁራጭ ፈላጭ ገዢ “የንጉሥነት ክብር እንዳልተሰጠው” ቍ 21 ይናገራል፡፡ የራብዓዊ ሴሌውክስ ታናሽ ልጅ ቀዳማዊ ዲሜጥሮስ ዘውዱን ለመቀበል የሚቀጥለው ተረኛ ነበረ፡፡ ዳሩ ግን አንቱን አንቲዮክስን ተክቶ ብዙ ገንዘብ ለማስከፈል ሰውን በሚጠልፉ እጅ ተይዞ ወደ ሮማ ተልኮ ስለ ነበረ (ከላይ በቍ 19 ላይ የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)፤ አንቲዮክስ በልዑል እንደራሴነት የመንግሥቱ የበላይ ኅላፊነት እንዲሰጠው ማድረግ ከሁሉ የበለጠ ሆኖ ታመነበት፡፡ እርሱ ራሱንም አንቲዮክስ ኤጲፋንስ ሆነ፡፡ በሃያዎቹ ዕድሜ ውስጥ ሆኖ የተሟላ የመግዛት ችሎታ ቢኖረውም፤ ያንቱ ልጅ ይገባኛል የሚላቸውን ነገሮች በሙሉ ወደ ጎን ለማድረግ ቁርጦ ተነሣ፡፡ በዚህ ዐይነት በመንግሥቱ መሪዎች ዘንድ ሞገስን ለማግኘት ተጣጣሪ፤ ለድጋፋቸውም እድገታቸውን ብዙ ተቀባይነትን መልሶ ለማስገኘት ቃል ገብቶላቸው፤ በመርዝ በተገደለው ወንድሙ የተሰቀውን ዙፋን ለመውረስ ብቁ መሆኑን ለማረጋገጥ ቻለ፡፡ ድሜጥሮስ እንደ ዕድል ሆኖ እስካሁንም በአንቱ ተወካዮች ከመገደል የሚተርፍበት አጋጣሚ በሮማ እንደ ተያዘ መቁየቱ ነበረ፡፡ በኋላ ግን አንድ የጦር ሰራዊትን መርቶ የአንቲዮክስ ኤጲፋንስን ልጅ ጎምሳዊ አንቲዮክስን (ዮፓቶርን) ለመውጋት በ162 ዓ.ቅ.ክ ከሮማ ስለ ለቀቀ፤ ዙፋኑ ይገባኛል በሚል የሚያደርገውን ፍልሚያ አሳምኖ ለማስጸደቅ ቻለ፡፡

“ያ ክብረ ቢስ፤ የንጉሥነት ክብር ያልተሰጠው” ኤጲፋንስ ከ175 ዓ.ቅ.ክ በኋላ ወዲያው እንደራሴነቱን ወደ ንጉሥነት ለወጠው፡፡ አንድ እጅግ በጣም ከፍተኛ ጉጉት እንዳለውና እንደ ንቁ ኃይለኛ መሪ የራሱን ተግባር ጀመረ፤ “ኤጲፋንስ” (“ግላጩ”) የሚለው የማዕረግ ስሙ ደግሞ “በጣም የታወቀ” ወይም “ግልጽ” ትርጉሙን ይዞአል፡፡ የመገበያያ ገንዘብ ቅርጸ ቅርጾችም ኤጲፋንስን ከተጨማሪው ማዕረግ (ቴኦስ “እግዚአብሔር”) ጋር “ግላጩ እግዚአብሔር” ወይም እግዚአብሔር ይገለጻል የሚለውን ቅጥልጥሉን ያሳያል (በም. 7 ውስጥ እንደ ተጠቀሰው፤ ከአራተኛው መንግሥት እንደ ተነሣው “ትንሹ ቀንድ” እርሱ የዐይነተኛውን ፀረ ክርስቶስ ወይም የመጨረሻ ዘመኑን አውራ ሚና የሚጫወት መሆኑን በአእምሮአችን ይዘን፤ ስለ ወደፊቱ ፀረ ክርስቶስ በ2ተኛ 2፥3-4 የተጻፈውን ስናነብ የተለየ ሙሉ ትርጉም ይኖረዋል፡፡ አንቲዮክስ በ168 ዓ.ቅ.ክ በአይሁዶች ሊወደስ በአረከሱት በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ አደባባይ በተቀመጠ ጊዜ ራሱን በዙፋኑ ላይ ማስቀመጡን ብቻ ሳይሆን፤ ከማዕድን ባስገኛቸው ዋና ዋና የገንዘብ ቅርጾች ላይ አምላካዊ ክብሩም ጭምር ለርሱ እንደሚሆን ዐውጆ ነበር፡፡

22-24 አንቲዮክስ ኤጲፋንስ ከጽብላዊው ግብጽ ጋር ትግሉን ዐድሶ ሲጀምር፤ ብሩህ ክንዋኔን እንዳገኘ ቍ 22 ይገልጻል፡፡ ኤጲፋንስ ዝምድናንና ጎብረትን በማሳየት ሰለባዎቹ እንዲሆኑ ያተኮረባቸውን ወርውሮ ከጥበቃ ውጪ አስቀራቸው፡፡ ከዚያም በኋላ ሳያውቁ በድንገት እስኪይዛቸው ድረስ ምቹ ቦታን ለመጨበጥ ያውጠነጥን ነበር፡፡ ከእናቱ ክክሌዎፓትራ ሞት በኋላ በ181 ዓ.ቅ.ክ በስድስት ዓመት ዕድሜው ወደ ዙፋኑ የወጣው የሳድሳዊ ጽብላዊ (ፊሎሜቶር) ሁኔታም እንደዚሁ ነበር (ለቍ 17 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)፡፡ ሥልጣን ከጨበጠ በኋላ ግን በሃልሳዊ አንቲዮክስ የተወሰዱትን የፓስፖርትና የፊንቄን አካባቢዎች መልሶ ሊይዛቸው ቁርጦ ተነሣ፡፡ ሳብካዊው በጥሊሞስ በደንብ በታጠቀው ታላቅ ሰራዊቱ አንቲዮክስን ስለ አስገደደ፤ የመጀመሪያው ወረራው የተሳካ ነበረ፡፡ ቀስ በቀስ ግን ከባድ የተገላበጠ ገጥሞት የአንቲዮክስ ኤጲፋንስ እስረኛ ሆነ፡፡

ግብጹዎን ንጉሣቸውን መልሶ ለማግኘት ተስፋ ቁርጠው ታናሽ ወንድሙን ፊስኮንን በቦታው አነገሡ፡፡ ኤጲፋንስ ይህንን ዐውቆ በበጥሊሞስ ፊሎሜቶር ንጉሣዊ እስረኛው ስም በተንከራል

ጣልቃ ገባ፡፡ እርሱ በአንቲዮክስ ተቃራኒነቱ ሳይሆን፤ በደጋፊነቱ ፊሎሜቶርን በዙፋኑ ላይ አስቀምጦ መንግሥቱን መልሶ ለማቋቋም አንድ ዘማች ሰራዊት በፊስኮን መንግሥት ላይ አስነሣ፡፡ እርሱ ፊስኮንን ለማስወገድ ላደረገለት እርዳታ እንደ ወረታ እንዲቁጠርለት ነበር፤ አንቲዮክስ በዚያው ሳቢያ በግልጽ ለራሱ የአንድ እግር ማስገቢያ ለማግኘት በማቀድ፤ በመጨረሻም ሁለቱን መንግሥታት በራሱ ሥልጣን ሥር አንድ ለማድረግ ይመቸው ዘንድ ከፊሎሜቶር ጋር የወዳጅነትና የትብብር ውል ተዋዋለ፡፡ ይህ ዕቅድ ትኩረት የተሰጠው መሆኑ በተቀረጹት የገንዘብ ቅርጾች ተረጋገጠ (በተለይም ሰፋፊውና መጠነኛው የመገበያያ) የገንዘብ ቅርጾች የያዙት መልክ አንድ ዐይነት ሆኖ ከጽብላዊው የገንዘብ አቀራረጽ ጋር ተመሳሳይ ናቸው፡፡ በፊት ለፊት ገጹ የዚኦስ ራስ፤ በስተ ጀርባው ደግሞ የጽብላዊውን ንስር ይዘዋል፡፡ በአፈ ታሪክ በተለመደው ግብጻዊው “ንጉሥ ጽብላዊ” ከማለት ይልቅ “ንጉሥ አንቲዮክስ የእግዚአብሔር መገለጫ” ይላል፡፡ እነዚህ የግብጽ ዐይነት የገንዘብ ቅርጾች እንደሚታመነው በግብጽ አገር በራሱ ሳይሆን በሴሌውሲድ ክፍለ ሀገር የሚሠራባቸው ቢሆንም እንኳ፤ ቢያንስ ይገባናል ለማለት የሚችሉት የጽብላዊውን ግዛቶች መሆናቸውን ይጠቁማሉ፡፡ በርግጥ አንቲዮክስ የያዛትን ግብጽን ራሷን እስከ ሜምፊስ ድረስ ከፊሎሜቶር ከራሱ ጋር ዘልቆ ገብቶባታል፡፡

በኋላ ግን ያ ተመልሶ የተቋቋመው ከላ ከተሸነፈው ወንድሙ ከበጥሊሞስ ፊስኮን ጋር ሰላም ለማውረድ እስኪወስን ድረስ አንቲዮክስ ከፊሎሜቶር ጋር የነበረው ጎብረት በጣም ሳስቶ ነበረ፡፡ ይህም የሆነበት ምክንያት ጽብላዊ ፊሎሜቶር የአንቲዮክስን ወታደሮች ከጠረፍ ከፔላቢያም ምሽግ ይዞታቸው ለማስለቀቅ የእርሱን ርዳታ እንደሚፈልግ ስለ ተሰማው ነበር፡፡ ፊሎሜቶር ከተባባሪው ከፊስኮን ጋር የሴሌውሲድን ሰራዊት ለማስነሣት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠውን ሰራዊት ለማስነሣት ቻለ፡፡ ሆኖም ኤጲፋንስ የዚህን ነገር አነሣሥ እንደ ሰማ ላንደድ ለመጨረሻ ጊዜ በእጁ ለማስገባት እንደ ገና ወደ ግብጽ ዘመተ፡፡ ይህ ጥረት ግን ለተከበቡት በጥሊሞስዎን አጣጥሞ ጥያቄ መልስ ይሆን ዘንድ ወደ እስክንድርያ በተሠራጨው የሮማ የጦር መርከብ ጣልቃ ገብነት ታገደ፡፡ ቁጡው የሮማ ጦር አዛዥ ፖፕሊዮስ ሌናስ እስክንድርያን ክብረ ለመያዝ ሰራዊቱን በሥነ ሥርዐት እያሰለፈ ያለውን አንቲዮክስን አግኝቶ፤ የሮማ መንግሥት “ባንድ ጊዜ ግብጽን እንድትለቅቅ፤ ያለበለዚያ ከሮማ ጋር በመዋጋት የጦርነቱን ውጤት ተጋፈጥ” ብሎ አገዛዛል” አለው፡፡ በመግኘቢያ በአባቱ ላይ የደረሰውን በማስታወስ፤ እንደ ወጣት ተጠላላ በሮማ ግዞት ያሳለፋቸው ዓመታት ትዝ ብለውት፤ በተለይም ፖፕሊዮስ ዙሪያውን በወታደር አስከብቦት ከዚህ ከበባ ውስጥ ከመውጣቱ በፊት አንድ ውሳኔ እንዲያደርግ ከጠየቀው በኋላ አንቲዮክስ ከዚህ ከተሰጠው ኅላፊነት በፊት፤ ለመልቀቅ ብዙ ጊዜ አልወሰደበትም፡፡ አንቲዮክስ “የቃል ኪዳንን ልዑል” ገይሶ ለማጥፋት ለጊዜው ሰባሳለትም እንኳ (ቍ 22)፤ የፍሩት ቍጥሮች የበጥሊሞስ ፊሎሜቶር - ወድቀው ቀስ በቀስ እንደሚከተሉ የተተነበዩት ትንቢቶች እርሱ ራሱ በ169 ዓ.ቅ.ክ በእስክንድርያ አቅራቢያ ውርደት ሲከናወን ተግባራዊ ፍጻሜያቸውን አገኙ፡፡

ቍ 23-24 ከላይ የተጠቀሱትን ድርጊቶች መስፋፋት ይገልጻል፤ “ከፊሎሜቶር ጋር ወደ ተባለው ስምምነት ከደረሰ በኋላ፤ በማታለል ዕቅዱን ተግባራዊ ያደርጋል [የመጀመሪያው ወረራ የተደረገው በጥቂት የጦር ኃይል አማካይነት ነበር]፡፡ በዚህም ከፍ ብሎ ሥልጣን ላይ ይወጣል፤” “የበለጸጉት ክፍለ አገሮች” የሚለው ሐረግ በግልጽ የሚያመለክተው፤ በአንቲዮክስ ጄኔራል በዩክራቲድስ የተመሩት ዘመቻዎች በድል የተወጡባቸውን፤ ያንን ሁሉ መንገድ አቋርጦ እስከ ባክትሪያ ያሉትን የምሥራቅ አውራጃዎችም ጭምር እንጂ፤ ግብጽን ብቻ አይደለም፡፡ በ166 ዓ.ቅ.ክ በፖፕሊዮስ ለኢነስ ከግብጽ ከተወገደ በኋላ እንኳ አንቲዮክስ ዐሥረኛውን የንግሥ በዓሉን ለማክበር ከአንጾኪያ ከተማ ወጣ ብሎ ዳፍኔ በሚባል ቦታ ሰራዊቱን በከፍተኛ ደረጃ ሰብስቦ ሰልፍ አነሣሥ ነበር፡፡

25-28 ከእነዚህ ቍጥሮች ውስጥ 25 እና 26 በጥሊሞስ ፓሊስቲና ላይ አደጋን ለመጣል ከሞከረ በኋላ ቀደም ብሎ በ170 ዓ.ቅ.ክ ስለ ተደረገው የግብጽ ወረራ ያወጣሉ፡፡ በአንቲዮክስና በግብጽ ባሉት ተወካዮቹ “በተጠነሰበት ሢራ” ምክንያት የደቡብ ታላቅ ሰራዊት ንጉሥ እርሱን ከመሸነፍ ነጻ አላደረገውም፡፡ “ንጉሡ ካስገኘላቸው ምግብ የሚበሉት ሰዎች

እርሱን [ማለትም በጥሊሞስ ፊሎሜቶርን] ለማጥፋት ይሞክራሉ። ሰራዊቱ ይደመሰሳል። ይህ ደግሞ ምናልባት በግልጽ የአንቲዮክስ ወታደሮች ርዳታ ተጨምሮበት ፊስኮን ተሸንፎ ከግብጽ ከተባረረ በኋላ ሁለቱ አሸናፊዎች በግብጽ ላይ ያካሄዱትን ውይይት ያመለክታል። በዚህ ደረጃ እነዚህ ግልጽ የሆኑ ልባዊ ኅብረቶች ቀደም ብለው እርስ በርሳቸው ያሜሩ ነበር።

“መጨረሻው” በጣም ግልጽ በሆነ መንገድ ግብጽን ወደርሱ ግዛቶች ለማጠቃለል የአንቲዮክስን ዘመቻ በዘላቂነት ማዘግየቱን ይመለከታል። ይህም በቁ. 28 ተገልጿል፤ “የሶሜኑ ንጉሥ [የፊስኮንን ሠራዊት በዝብዝ] ትልቅ ሀብትን ይዞ ወደ ገዛ አገሩ [ማለት ወደ ዋና ከተማው ወደ አንጾኪያ] ይመለሳል። ሌሎች ግን ቅዱሱን ቃል ኪዳን በመቃወም ላይ ያተኩራል፤ በእርሱ ላይ አንድ ርምጃ ከወሰደ በኋላ፤ ወደ ገዛ አገሩ ይመለሳል።” በዚህ በጣም አስፈላጊው ቃል “ቅዱሱ ቃል ኪዳን” የሚለው ነው። እንደሚታወቀው ይህ በአንቲዮክስና በሰብካዊ በጥሊሞስ መካከል የተደረገውን ቃል ኪዳን አያመለክትም። ነገር ግን በኢየሩሳሌም ያለውን የእምነት ተቋም ወይም የአንድ አምላክ አምላኪዎች የሆኑትን የአይሁድን ሕዝብ ተፈላጊነት በአጠቃላይ የሚያሳይ ይመስላል። በአንቲዮክስና በእስራኤል እምነት መካከል በአሳሳቢ ደረጃ ግጭት የሚጀምረው እዚህ ላይ ነው።

የመጀመሪያው ፍትጊያ የተነሣው በሊቀ ካህናትነት ጥያቄ ላይ ነበር። በራብዓዊ አንቲዮክስ ዘመን መንግሥት ወደ መጀመሪያ ላይ ከሊቀ ካህናቱ ቤተ ሰብ መካከል ስሙ ጃሶን የሚባል አንድ ወጣት ወደ ንጉሡ ቀርቦ፤ “በወቅቱ ሕጋዊ ሊቀ ካህናት ሆኖ በመሥራት ላይ ያለውን ሣልሳዊ ኦኒያስ የሚባለውን ከሥልጣኑ ብታወርደው፤ እኔ ለዚህ አድራጊት ዳንስ ያለ መታያ እስጥሃለሁ” ሲል ቃል ገባ። አንቲዮክስም ለዚህ ጥያቄ እሺታውን ለመስጠት ደስ አለው። ኦኒያስ ከዚያ ተወግዶ፤ ጃሶን በቦታው ተሾመ። አንዴ በቤተ መንግሥት ጣልቃ ገብነት የቅድሚያ ውሳኔ ከተሰጠው ሌላ፤ ሜኔላዎስ የሚባለው ወንድሙ አሁንም ተነሥቶ የጃሶንን ቦታ የሚያገኝ ከሆነ፤ ቀደም ብሎ ጃሶን ከሰጠው መታያ የበለጠ እንደሚሰጥ ለአንቲዮክስ ቃል ገባ። አንቲዮክስ በሚያደርገው ክትትል ራሱ የሚበለጽግበት እስከ ሆነ ድረስ አንዱን ወራዳ አስወግዶ ሌላ ለመተካት ምንም የኅሊና ወቀሳ የለውም። በዚህ ዐይነት ሜኔላዎስ በ172 ዓ.ቅ.ክ የጃሶንን ቦታ ወስዶ ለመማሰጃው የሚያስፈልገውን ገዝብ ለመሰብሰብ በቤተ መቅደሱ በስእለት የገቡትን መባዎችንና ከወርቅ የተሠሩትን ንዋያት ቅድሳት መሸጡን ተያያዘው። ከሥልጣኑ የወረደ ቢሆንም እንኳ፤ እግዚአብሔርን ይፈራ የነበረው ሊቀ ካህናት ኦኒያስ ይህንን የማርክሱን ድርጊት አጥብቆ መቃወሙ ሜኔላዎስን በጣም አስቈጥቶ ኦኒያስን እስከ መግደል አደረሰው። ይሁን እንጂ ይህ ግድያ የኢየሩሳሌምን ሕዝብ በጣም ስላስቈጣው፤ በሜኔላዎስ ሥራ ተማርሮ እርሱንና ክፉውን ወንድሙን ሊሲማኩስን እንዲያስሰሉት ሰዎችን ወክሎ ወደ አንቲዮክስ ወደ ራሱ ላከ። አንቲዮክስም የሜኔላዎስ ወኪል ሆኖ ኦኒያስን የገደለውን አንድሮኒክስን አስገደለው። ከጥቂት ጊዜ በኋላ ግን ሜኔላዎስ መታያ ሰጥቶት የነበረ አንድ ጠበቃ (ዳኛ) በኢየሩሳሌም ነዋሪዎች ላይ ርምጃ እንዲወስድ አንቲዮክስን ካሳመነው። በዚህም ቅጣት የሚገባውን ሜኔላዎስን በመቅጣት ፈንታ፤ ንጉሡ ጉዳዩ በሙሉ ታይቶ በሚወሰንበት በጢሮስ የኢየሩሳሌም ተወካዮች እንዲገደሉ አደረጋቸው (ከ2መቃ 4፥30-50 ጋር ያነጻ)። በኋላም (በ167 ዓ.ቅ.ክ) አንቲዮክስ፤ ከግብጽ አገር ተመርሮ ሄዶ በኢየሩሳሌም አቅራቢያ ድንኳኑን ተክለ። ሜኔላዎስን ለመገልበጥ ሲታገል ከተማዬቱን ከወሰዳት ከጃሶን ጋር ተነጋግሮ የሚጨረስ አንድ ጉዳይ ነበረው። አንቲዮክስ በግብጽ ሞተ በሚል በሐሰት ዘገባ በመንቀሳቀስ አንድ ሺህ የታጠቁ ደጋፊዎች ያሉበትን የጦር ቡድን ለመፈንቅለ መንግሥት አደራጀ። እርሱ ከከተማ ነዋሪዎች ብዙዎቹን አስጨርሶ፤ ሜኔላዎስን በኢየሩሳሌም አምባ ውስጥ ዘጋበት። አንቲዮክስ ስለዚህ ሰምቶ የአይሁድን እምነት ሙሉ በሙሉ ለመጨቁንና የእርሱን መንግሥት ተቃውመው ትጥቅ ያነሡትን ካሳ ለማስከፈል ወስኖ ተነሣ። በዚህ ዐይነት እርሱ የሚያጥቀልቀውን የጦር ጎይሉን ይዞ ወደ ኢየሩሳሌም ዘመተ። ሜኔላዎስን ፈትቶ ለቀቀ፤ 80 ሺህ ወንዶች፤ ሴቶችና፤ ልጆች በሰይፍ ያለቁበትን ግድያም አካሄደ (2መቃ 5፥11-14)። ከዚያ በኋላ ቤተ መቅደሱን አረከሰ። በፌዘኛው ሜኔላዎስ

ታጀቦ፤ ቤተ መቅደሱን፤ ከወርቅ የተሠሩትን ንዋያት ቅድሳትና ሌሎችን የተቀደሱ ቍሳቍሶችን ዘረፈ (ቁ. 15-21)።

ኢየሩሳሌም ቅድስናዋ እንዲረክስ የተደረገበትና የተበዘበዘችበት ዕለት ታሳሣስ 16 ቀን 168 ዓ.ቅ.ክ ነበረ፤ (ለምዕ. 8፥9-10 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)። ይህም ቀን በጣም ዋና እና ሊታወቅ የሚገባው ቀን ነበረ። ይህንም በማየት የዐርበኞቹ መሪ ይሁዳ መቃቢያስ ልክ ከአራት ዓመት በኋላ የአውነተኛው አምላክ አማኝ ባልሆነ ሕዝብ ከደረሰበት ርኩሰት ሁሉ በማንጸት ቤተ መቅደሱ ተመልሶ ለጌታ አምልኮ እንዲሆን እንደ ገና አስመረቀ። ዳሩ ግን (የዳን ምዕ. 8፥14 ትርጉማችን ትክክል ከሆነ)፤ የጧትና የማታው መደበኛ መሥዋዕት በርግጥ መታገዱ ተግባራዊ የሆነው ቤተ መቅደሱ ራሱ እንዲረክስ ከመደረጉ ከ55 ወይም 54 ቀናት ቀደም ብሎ ነበረ። እንዲህ የሆነበትም ምክንያት ሦስት ዓመት 1,095 ወይም 1,096 ቀናት፤ እንደዚሁም 2,300 “ማታዎችና ጧቶች” (ማለት መሥዋዕቶች)፤ 1,150 ቀናት ስለሚሆኑ ነው። በሥልጣን ላይ የነበረው ሊቀ ካህናት በአክራ (አምባ) ውስጥ በጃሶን ወታደሮች ተዘግቶበት ስለ ነበረ፤ ቀደም ብሎ በጃሶንና በሜኔላዎስ መካከል ጭቅጭቅ በተነሣ ጊዜ በየቀኑ የሚቀርበው መደበኛው መሥዋዕት ታግዶ የነበረ ይመስላል። እንግዲያውስ “በቅዱሱ ቃል ኪዳን ላይ” አንቲዮክስ የወሰደውን “ርምጃ” በተመለከተ በምዕ. 11፥28 የተተነበየው ፍጃሜ ይህ ነበረ። ይህ ቍጥር በርግጥ የይሁዳን የሃይማኖት ነጻነት በመጨቁን ከ172-168 ዓ.ቅ.ክ በአንቲዮክስ የተወሰዱትን ተከታታይ ርምጃዎች በሙሉ ያጠቃልላል።

29-30 አንቲዮክስ የተቀደሰውን ለማርክስ የወሰደው የኋለኛው ርምጃ ቅደም ተከተሉ በእነዚህ ቍጥሮች ላይ ተቀነባብሮአል። እርሱ ጭራሹን ከግብጽ ለቅቆ እንዲወጣ በፖፕሊያስ ለኤነስ ስለተገደደ፤ በዚህ ጊዜ “ውጤቱ” ልዩ ነበረ (ቁ. 29)። አንቲዮክስ ንዋያት ቅድሳቱን ከተቀደሰው ቦታ አንሥቶ ሲወስድ ተቃውሞ ያሳለሙት የሜኔላዎስ ተከታዮች በዚህ “ቅዱሱን ቃል ኪዳን የካዱ” ተብለው መጠቀሳቸው ቀደም ካለው ውይይት ተረጋግጧል። ሜኔላዎስና ተከታዮቹ በሥልጣን ላይ ያስቀመጣቸውን የጨካኝን ቁራጭ ፈላጭ ገዥ ፈቃድ ከመተላለፍ ይልቅ የሃይማኖት መሠረተ ሐሳቦች ሁሉ ተጥለው እንዲናቁ ለማድረግ ፈቃደኞች ነበሩ።

31 ቀደም ብሎ ከተገለጸው የተቀደሰውን ነገር ከማርክሱ በተጨማሪ “ጥፋት የሚያመጣውን አስጸያፊ ርኩሰት” በጌታ ቤተ መቅደስ ውስጥ በማቆሙ በየዕለቱ ለጌታ የሚቀርበው መሥዋዕት መቋረጡ ጸንቶ እንዲቈይ አደረገ። በ2 መቃ. 6፥2 እንደ ተመለከተው ቤተ መቅደሱ ራሱ ስሙ ተለውጦ የዚኦስ ኦሊምፒዩስ ሐውልት እንደነበረ የታወቀ ነው። እውነተኛውን አምላክ የማያመልኩ ሕዝቦች ለአምላካቸው ማምለኪያ በሚሠራው በማናቸውም ቤተ መቅደስ በውስጠኛው ክፍል በማይለወጥ አኳኋን አንድ ቅርጽ ያቆሙ ነበር። ቀደም ብሎ በታላሣሥ 16 (ክ.ሰል.ቭ 25) ቀን 168 ዓ.ቅ.ክ እውነተኛው ሐውልት በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ውስጥ ባይቆም እንኳ አንድ የጣያት መሠዊያ በወቅቱ በዚያ ቦታ ተለይቶ የተቀመጠ ነበረ። በእነ አካዝ (735-715 ዓ.ቅ.ክ.) እና በምናሴ (695-642 ዓ.ቅ.ክ) ክፉ ዘመናት በመጀመሪያው ቤተ መቅደስ ላይ የወደቀው ተመሳሳይ ዐይነት የተቀደሰውን የማርክስ ነገር፤ በሁለተኛውም ቤተ መቅደስ ላይ ደረሰ (ከ217 16፥10-16፤ 21፥3-5 ጋር ያነጻ)። የዳንኤልን መጽሐፍ የጻፈው “ነቢዩ ዳንኤል” መሆኑን፤ እንደዚሁም በ70ዎቹ ሊቃናት አባባል ተጠቅሞ ክርስቶስ “ጥፋት የሚያመጣውን አስጸያፊ ርኩሰት” በግልጽ ያመለክተበት ብቸኛው ጥቅስ በደብረ ዘይት ላይ ባደረገው ትምህርታዊ ንግግሩ ላይ መታየቱ የሚያስገርም ነው (ከማቴ 24፥15 ጋር ያነጻ)፤ በሰብኦ ሊቃውንት የተጠቀሰውን ትክክለኛ ቃል ለማገናዘብ ዳን 12፥11ን ይመልከቱ።

32 አንቲዮክስ በታማኝነታቸው ተከፋፍለው የነበሩትን የአይሁድ መሪዎች በማዕረግ ዕድገትና በሽልማት ብሩህ ተስፋ አባብሎና መጠቀሚያ አድርጎ አሸንፎ ወደ ራሱ ወንጌ ለማስገባት ያወቀበት ብልሳ ሰው ነበር፤ ከኢየሩሳሌም ማሳበረ ሰብና ከአስተዳደሩ የግሪኮችን (የሔሌናውያንን) የአስተዳደር መምሪያ በመደገፍ ጊዜያዊ ጥቅምን ለማግኘት አምነው ከተቀበሉ ተሰሚነት ካላቸው ባለ ሥልጣናት በርከት ያሉ አጫፋሪዎች ነበሩት። እነዚህ ደግሞ “ቃል ኪዳናቸውን ያፈሩሉ” ማለትም ከጌታ ጋር የነበራቸውን የቃል ኪዳን

ግንኙነት የጣሱ እንደ ሆኑ አያጠራጥርም። 1መቃ 1፥11-15 “አንዳንድ ሕግ ተላላፊዎች” በሶርያ ግሪክ የበላይ ጌቶቻቸው ፊት ተቀባይነትን ለማግኘት ባደረገባቸው ቅናት የአይሁዳዊነትንና ለኒታ ቃል የገቡበትን ታማኝነታቸውን ከላያቸው ላይ አሸባሪነት ለመጣል ዝግጁዎች የነበሩትን የከላዲዎች ቡድን በአካባቢያቸው እንዴት እንደ ሰበሰቡ ይገልጻል።

የእስራኤል ተስፋ በቃላቸው በሚጸኑት፣ ክብራቸውን ከመሸጥ ይልቅ ሕይወታቸውን ማሳለፍን በሚመርጡ ምእመናን ዘንድ ይገኛል። አንድ የጀግኖች ዐርበኞች ኅብረት መታቲያስ በሚባል ካህን አማካይነት ርምጃ እንዲወስዱ ቅስቀሳ አደረገላቸው። መታቲያስ የይሁዳ፣ የዮናታንና የሲሞን የንይልኞቹ መቃባውያን አባት ነበረ፤ እነርሱም በኋላ በአሸናፊው ጦርነት ለነጻነታቸው ከሴሌውሲድ መንግሥት ጋር በተዋገቡት ጊዜ እያንዳንዳቸው “የእስራኤል መስፍን” ሆነው ነበር፤ እነዚህ ሽሲዲም በሚባል ልዩ የእምነት ቡድን እንቅስቃሴ ቅናት የተነሣሁት ዐርበኞች የሴሌውሲድ ደጋፊ የአይሁድ በራገሮችን እንደዚሁም አንቲዮክስንና ወራሾቹን ለሚቃረኑት ተቃውሞ የጀርባ ዐጥንት ነበሩ። እነርሱ “አምላካቸውን የሚያውቁ ሕዝብ ግን ጸንተው (ኤጲፋንስን) ይቃወሙታል” ተብሎ በቁ. 32 የተተነበየውን ተግባራዊ አደረጉ።

በኋላ ሽሲዲም (“እግዚአብሔርን የሚፈሩ፣ ራሳቸውን ለይተው የሰጡ ታማኞች ሰዎች”) ከሚባል ቡድን ጥቂቶች ፈረሳውያን (“የተለዩ”) የሚባል ንዑስ ክፍል ሆኑ። እነዚህ ለያንዳንዱ ደንበና ለሕጉ ትርጉም በጥንቃቄ የሚታዘዙ ነበሩ። ቄዶቶም እንደ ገና በጣም ትንሽ ቡድን ተገንጥሎ፣ እንደ ፈረሳውያን የሃይማኖት ተቋሙን ከውስጥ ለማደስ ከመሞከር ይልቅ ፈጽሞ የሚገነጣጥል ሆኑ። “ኤሴኔስ” የተባለው አንድ ቡድን በአንድ ስም የለሽ “የጽድቅ መምህር” መሪነት ዋና መሥሪያ ቤቱን በኩምራን ያደረገው ፈጽሞ በመለየት የሚያምን፣ የሰዱቃውያንን ሐሳባዊነትና የፈረሳውያንን ቁሳዊነት ያወገዘ ቡድን ነበር፤ “አምላኩን ከሚያውቁ ሕዝብ” የተወሰዱ እንደዚህ ያሉ ነበሩ።

33 በአንቲዮክስ በተነሣው የስደት ጊዜ የራሳቸውን ቅድስና ቀጥ አድርገው በመከተል ለምእት ዓመታት የጠበቁት ዐርበኞቹ መሪዎች በፍርሀት ለተሞሉት ያገራቸው ሰዎች ቀስቃሽ የንስሐ መልእክቶችን፣ እንደዚሁም በሙሴ ሕግና በነቢያት የተቀደሱ መለኪያዎች ተቀባይነት ላለው ሕይወት በሙሉ ልብ የተሰጡ እንዲሆኑ ይሰብኩ ነበር። ሕዝባቸው ጨካኝ የአሕዛብ ቈራጭ ፈላጭ ገዢ ለሚያወጣቸው ትእዛዞች ከማግባታቸው ይልቅ፣ ቃል የተገባላቸውንና የኒታን ንይል ወደ መተማመን ይጋብዟቸው ነበር። በዚህ ዐይነት “ጥበበኞች የሆኑት” በራሳቸው ሕዝብ መካከል በማስተማርና ወንጌልን በመስበክ አገልግሎት ተሰማርተው፣ ሕዝቡ በመጀመሪያ ወደ እግዚአብሔር እንዲመለሱና ሕይወታቸውን በቅዱስ መጽሐፍ መሠረት እንዲቀይሱ ሊገቡትታቸው ነው። ከዚያም በኋላ ለትግል ጥሪ መልስ ሊሰጡና አገራቸውን እግዚአብሔርን ከሚቃወሙ አሳዳጆቻቸው የጭቁና ቀንበር ነጻ ለማውጣት ሕይወታቸውን ለአደጋ ሊያጋልጡ ነው። ይህም ሆኖ ዐርበኞቹ መሪዎች ታላላቅ ችግሮችንና አደጋዎችን መጋፈጥ ሊኖርላቸው ነው። የጨካኝ ቈራጭ ፈላጭ ገዢ ወታደሮች ሰፍሩቸውን ወደ እነርሱ በማዞራቸው ብዙዎች ሕይወታቸውንና ንብረታቸውን ወደ ማጣት ሊደርሱ ነው።

የዐመፅ ሰንደቅ በኤፍሬም ኩረብታዎች ውስጥ በተመሠረተቸው በሞዴኢን ከተማ በመሪው ካህን በመታቲያስ አማካይነት ከፍ እንዲል በተደረገበት በ168 ዓ.ቅ.ክ እነዚህ ትንቢቶች ተፈጸሙ። በአንቲዮክስ ተሹሞ የጣዖት አምልኮውን አስመልክቶ የወጣውን ዐዲሱን ደንብ ተግባራዊ አማስደረግ የመጣውን ባለ ሥልጣን ከገደሉ በኋላ፣ ማታቲያስና ዐምስቲ ወንዶች ልጆቹ (ዮሐንስ ጋዲስ፣ ስምዖን ታሲ፣ ይሁዳ መቃቢያስ፣ ኤሌአዛር አሻራንና ዮናታን አጽፋስ) ወደ ኩረብታዎቹ የሸሸውን የሸምቅ ተዋጊ ቡድን በመምራት (1መቃ 2፥23-28)፣ ከሌሎች የይሁዳ አውራጃ ከተማችም ብዙ ተከታዮችን ለመሳብ ቻሉ። ከንጉሡ ወታደሮች ጋር ተፋጥጠው ሳሉ አደጋ የተጣለባቸው ዕለት ሰንበት ስለ ነበረ፣ እነርሱ ደግሞ ራሳቸውን ለመከላከልም ቢሆን በሰንበት አንዋጋም በማለታቸው፣ በመጀመሪያው ግጥሚያ ከዋናዎቹ ዐርበኞች ብዙዎቻቸው ሞቱ (1መቃ 2፥38)። ከዚህ አሳዛኝ ዕልቂት በኋላ ግን የአስተዳደር መምሪያቸውን በማሻሻል፣ ሁኔታው

በሚያስገድድበት ጊዜ ሰንበትም ቢሆን እንደሚሞጉ ወሰኑ፤ ከዚያም በኋላ በወገኖቻቸው ለአንቲዮክስ ትእዛዝ በማግኘት አምላካቸውን ፈጽመው በተወሰኑ አይሁዶች ሁሉ ላይ ንይልኛ አደጋ መጣልን ተያያዙት። ከዚያ በኋላ ብዙም ሳይቄይ የእስራኤል ጦር ንይል የመሪነቱን ንላፊነት ችሎታ ላላቸው የገዛ ልጆቹ ዐደራ ሰጥቶ መታቲያስ ሞተ።

ይሁዳ መቃቢያስ (በመሠረቱ እርሱ ብቻ “መዶሻ” የሚል የክብር ስም ተቀብሏል)፣ የሰራዊቱን አመራር ራሱ ወስዶ፣ እርሱ ራሱ በውጊያ ላይ በገደለው በአጳሊኖስ ሰራዊት ላይ አንጻባራቂ ድል አገኘ። ሁለተኛው የይሁዳ ድል በሲሮን የሚመራው ከፊተኛውም የበለጠ ትልቅ ሰራዊትን መላ ቅጥ አሳጥቶ ነበረ። ሦስተኛው ሰራዊት መጠኑን ለማየት የሚያስፈራ፣ በሚያስደነግጥ በዝሆን የትጥቅ ክፍል ተደራጅቶ በአንቲዮክስ ምክትል በሲሲያስ መሪነት ከወደ ሶርያ ወደ ታች መጣ፣ እርሱ በግዙፍነቱ በላይ ላይ ወድቆ አድቅቆ ከመገደሉ በፊት ቀደም ብሎ ሰይፉን በዝሆኑ ደረት ውስጥ መሰካት ለቻለው ለይሁዳ ወንድም ለኤሌአዛር ጀግንነት ምስጋና ይግባውና፣ ይህ ኃያል ሠራዊትም እንኳ በመቃባውያን የጦር ሠራዊት ለሸሸት ተዳረገ፤ መቃባውያን በዚህ ዐይነት የተተነበየትን ትንቢቶች ፈጸሙ (ማመ. ሚክ 4፥12-13፤ ዘካ 9፥13፤ 10፥8-9 ጋር ያንጻ)።

34 “መጠነኛ እርዳታ” የሚለው እንደሚታመነው የመጀመሪያው የሽምቅ ተዋጊ ቡድን አስቀድሞ ድሎችን ካስመዘገበ በኋላ፣ ከሌላው ጋር ሲታይ ቁጥራቸው ያነሰ ያገራቸው ሰዎች ወደ መቃባውያን ወታደሮች መደባለቃቸውን ያመለክታል። ምንም እንኳ በቶሎ ማታቲያስንና ከመጀመሪያዎቹ መሪዎች ብዙዎቹን ቢያጡ፣ አርበኞቹ በታላቅ ጀግንነት ቀጥለው በከባድ ሁኔታው ውስጥ በርትተው ተዋጉ። የሴሌውሲድ ሠራዊት እየተደራረበ በእጃቸው ስለ ወደቀ መቃቢያውያን ወታደሮች ቀደም ብለው ከዚህ ጦርነት ራሳቸውን ይቆጥቡ የነበሩትን ዜጎቻቸውን ለማስደንገጥ ችለዋል። በተለይም የሽሲዲም ቡድን፣ ከሴሌውሲድ ጋር ዐብረው ያደሙትን ሰብስቦ ማስገደል በጀመረበት ጊዜ (1መቃ 2፥42)፣ ይሁዳም ራሱ እነዚያን በቅዱሳት መጻሕፍት ተቀባይነት ያላቸውን የኑሮ ደረጃ መለኪያዎችን ፈጽመው የለቀቁትን መቃባውያን እንደሚጠሩአቸው “ሕግ የለሾች” የሚባሉትን እያደነ ባስጨነቃቸው ጊዜ በዛ ያሉ አስመሳይ ተከታዮች ነፍሳቸውን ለማትረፍ ሲሉ ራሳቸውን ከአርበኞቹ ጉዳይ ጋር አያያዙ። አንቲዮክስ ኤጲፋኔስ በ164 ዓ.ቅ.ክ ከሞተ በኋላ ወራሾቹ ወረራ በጀመሩ ጊዜ ግን የዚህ ዐይነት ደጋፊዎች ለነፃነት ተከራካሪዎቹ ሳይሆን ለጠላት የበለጠ እርዳታ መሆናቸው ተረጋገጠ።

35 መቃባውያንን የሚያወድሰው ሰነድ የእስራኤል ሕዝብ የጋራ ጥቅምን ከአደጋ ለማዳን ብለው የራሳቸውን ሕይወት ለአደጋ ላጋለጡት ሰዎች የጀግንነት ትግል የተሰጠውን መንፈሳዊ ትርጉም ጠንካራ ትኩረት በመስጠት ያጠቃልላል። በመጀመሪያ ደረጃ ቁ. 35 በ161 ዓ.ቅ.ክ በአዞጦስ ተራራ በተደረገው ውጊያ በሚያሳዝን አኳኋን ያለቀውን የይሁዳን የራሱን ሠራዊት ያጋጠመውን አስደንጋጭ ተገባቢጦሽ ውጊያ ያመለክታል። እርሱ በስልታዊ ማግፈጫ ሕይወቱን ከማዳን ይልቅ በጀግንነት እየተዋጋ መሞትን መረጠ (1መቃ 9፥1-19)። ለንጉሡ ለቀዳማዊ ዲሜጥሮስ ተዋግቶ በ161 ዓ.ቅ.ክ ድልን ከአገኘ በኋላ፣ በካይዲስ የይሁዳን መሪዎችና ደጋፊዎቻቸውን ሁሉ ለማሰስና ከገጸ ምድር ለማጥፋት የተቻለውን በማድረግ ተከታተለ። ሆኖም ብዙ ጊዜ ሳይቆይ ማዕበሉ ተቀልብሶ የይሁዳ ወንድም ዮናታን የሶርያን የጦር ኃይል አሸንፎ ወደ አንጻኪያ እንዲያፈገፍጉ ሊያስገድድ ቻለ። በዚህ ዐይነት ድልና ሽንፈት በመቀያየር ቆይቶ በመጨረሻ በ135-105 ዓ.ቅ.ክ አንድ ጠንካራ የአይሁድ መንግሥት በዮሐንስ ሂሮቃኑስ የሲሞን መቃቢያስ ልጅ ሲቋቋም የነፃነቱ ጉዳይ መጨበጫ አገኘ፤ ከዚያም (በ104-78 ዓ.ቅ.ክ) በጦር ወዳጅ ልጁ በእስክንድር ያኔዎስ ሊደርስ እስከሚችልበት ወሰን ድረስ ተስፋፋ።

መ. በኋለኛው ዘመን ሊመጣ ካለው ጋር የሚመሳሰል ስደት (11፥36-39)

36-39 ከዚህ በላይ ያለው ትንሹና ልዩ ክፍል ያለ አንዳች ክርክር የሂሊናውያንን መንግሥት የሚያመለክተው ትንቢታዊ ሐሳብ፣ እንደዚሁም በሴሌውሲድና በአይሁድ ዐርበኞች መካከል

የተነሣው ጦርነት ማለቱን የሚገልጸው በቁ. 35 ይጠቃልላል። ከ36-39 ያሉት ቁጥሮች የያዙት ገርዘሮች አብዛኛዎቹ ራብዓዊ አንቲዮክስን፣ በተጨማሪም የመጨረሻውን ዘመን ታቃራኒ “አውሬውን” ቢያመለክቱም እንኳ፣ አንዳንድ ቅርጾች እርሱን ያሳያሉ ማለት አስቸጋሪ ነው። እስከዚህ ነጥብ ድረስ ያለው መላው ም. 11 ክቲርስ ዘመን መንግሥት (ዳንኤል የዕለት ሥራውን ወደ መጨረሻ ባመጣበት ጊዜ) ጀምሮ አንቲዮክስ ኤጲፋንስ የአይሁድን እምነት ከሥር ለመቀረጥ ያልተሳካ ጥረት አስካደረገበት ጊዜ ድረስ በሚያስደንቅ አኳኋን በትክክል የተተነበዩትን ጠቅላላ የሁነቶች እንቅስቃሴ ይዟል። የወደፊቱ ነገር ዕቅድም ከ360 ዓመታት በሚበልጥ ቀደም ብሎ በእግዚአብሔር ነቢያት እንደ ተተነበዩ በትክክል የሚፈጸም መሆኑን አስቀድሞ ለማወቅ የሚችል እግዚአብሔር ብቻ መሆኑን ስለሚያሳይ፣ የዚህ ዐይነቱ ትንቢትና ፍጻሜው፣ የዕብራውያን ቅዱሳት መጻሕፍት በመለኮታዊ አመራር የተጻፉና ሥልጣን ያላቸው ለመሆኑ አስገዳጅ ማስረጃ ነው።

ቁጥር 36 ራብዓዊ አንቲዮክስን የሚመለከት ሐሳብ እንደ ያዘ ሁሉ፣ እርሱን ሊመለከት የማይችለውንም ይዟል። “ንጉሡ ደስ እንዳለው ያደርጋል [ከ8፥4፣ 11፥3፣ 11፥16 ጋር ያነጻ፣ የኋለኞቹ ሁለቱ እንደ አቀማመጣቸው ቅደም ተከተል ወደ እስክንድርና ወደ ታላቁ አንቲዮክስ ያመለክታሉ]። እርሱ ራሱን ከፍ ከፍ ያደርጋል፤ ከአማልክት ሁሉ በላይም ራሱን ያገኛል። [እኛ ልናየው እንዳለን አንቲዮክስን መግለጽ የሚችል አይመስልም] እርሱ በአማልክት አምላክ ላይ ተሰምቶ የማይታወቅ ነገር ሊናገር ነው [አንቲዮክስ በጌታ ላይ የሰድሰ ቃል እንደ ተናገረ]። የቁጣው ጊዜ እስኪፈጸም ድረስ ይሳካለታል፤ [እንደሚታመነው ይህ መከራ ለጎጢኦች ቅጣት እንዲሆን የታዘዘውን የእግዚአብሔርን ቁጣ ያመለክታል፤ ይህ ደግሞ በ168 ዓ.ቅ.ክ ቤተ መቅደሱ እንዲረክስ በተደረገበትና በ164 ዓ.ቅ.ክ ታድሶ እንደገና በተመረቀበት መካከል ያለውን ጊዜ የሚጠቀሙ ሊሆን ይችላል።]” ሆኖም እነዚህ ቃላት ቋሚዎች እንደ ሆኑ፣ ክርስቶስ ይህን መከራ አስቀድሞ በመተንበይ በማቱ 24፥21-22 ከተናገረው አረፍተ ነገር ጋር ሲታይ የበለጠም ባይሆን እኩል ተገቢነት ያላቸው ይመስላሉ።

አንቲዮክስ በመገበያዩ ገንዘብ ቅርጹ ላይ “እግዚአብሔር ሲገለጽ ወይም ግልጽ አምላክ” በሚል የማዕረግ ስም ራሱን ቢሾምም እንኳ፣ “ከአማልክት ሁሉ በላይ አድርጎ ራሱን ማግነኑን” የግድ ከዚህ ጋር ማስተካከል ያስቸግራል። እንዲያውም በገንዘቡ ቅርጽ በሌላኛው ጉን ዜኦስ በዙፋኑ ላይ ተቀምጦ ኒኬፎሮስ (“ድል አድራጊ”) በሚል ርእሰም ተወድሶ አንዲታይ እንዳደረገው ሁሉ፣ በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ውስጥ በመደበኛነት ለሚመለከ ጣዖት አንድ ሐውልት አቱሞ ነበር። ሐውልቱ ግን የራሱ ሳይሆን የዜኦስ አሊምፑስ (ወይም የጁፒተር ካፒቶሊኑስ ሊሆን ይችላል)። አንቲዮክስ በርግጥ የአሊምፒያን የአማልክት ቅደም ተከተልን ለሚያከብረው ለግሪክ ሃይማኖት ወግና ሥርዐት ታማኝ ነበረ።

በቁጥር 37 መጀመሪያ “እርሱ የአባቶቹን አማልክት አያከብርም” የሚለው አረፍተ ነገር ለአንቲዮክስ ይስማማል ማለት አስቸጋሪ ነው። በአንጻሩ ደግሞ አይሁድ ተገዢዎቹን እስከ ሞት በማሠቃየት ያባቶቹን አምላክ እንዲያመለኩ አስገደዳቸው። ለዐዲሱ ዘመናችን ወይም ለኋለኛው ዘመን ቈራጭ ፈላጭ ገዢ ይበልጥ የሚስማማው ይህ አረፍተ ነገር ነው። “እርሱ ሴቶች የሚመኙትን አያከብርም” የሚለው ቃል አስቸጋሪ ነው። አንዳንድ ሐሳብ ሰጪዎች በዚህ ግልጽ ያልሆነ ጥቁማን ያያሉ፣ እርሱም በአንድ በተለየ ባህላዊ የአምልኮ ሥነ ሥርዐት ሊመለከ የተቀመጠውን ታሙዝን ወይም አዲኒስን ይጠቀማል። ይህም በሁለተኛው ሺህ ዓመት ቅ.ክ ሴቶች በአምልኪቸው ይለማመዱት የነበረው እስከ ዘመነ አንቲዮክስ ድረስ የቀጠለው ነበር። ሆኖም አንቲዮክስ ይህንን ጥንታዊውን ልምምድ አንድም ጊዜ ተቃውሞ ወይም ከልክሎ እንደ ሆነ በታሪክ የተመዘገበ አንዳችም ማስረጃ አልተገኘም። ቃል በቃል ሲታይ ሐረጉ “የሴቶች ፍቅር” ወይም የሚሻለው “የሴቶች ምኞት” ተብሎ የሚነበበው ምናልባትም አንቲዮክስ በአንዳች ነገር ከእርሱ ጋር በተገናኙት ሴቶች ሁሉ ላይ ያሳየውን ጭካኔ ያመለክት ይሆናል።

“ያባቶቹ አማልክት” ወይም “አምላክ” የሚለው ሐረግ (ቁ. 37) (ማሰሪያ አንቀጽ ወይም የሚገልጸው ቅጽል በነጠላ

ቁጥር ቢሆንም) ባጠቃላይ በብዙ ቁጥር የሚጠቀሰውን እውነተኛውን አምላክ ሊያመለክት ይችላል። አንዳንድ ሐሳብ ሰጪዎች [በተለይም ትውልድን በየዘመናቱ የሚከፋፍሉ (ዲስፔንሲኖሳል)] ሐረጉ ወደ ዕብራውያን አምላክ እንደሚያመለክት አድርገው ይወስዱታል፤ ስለዚህም ከፍተኞቹ የተነሣ የክርስቶስ ተቃዋሚ ራሱ አንድ እምነቱን የካደ አይሁዳዊ ይሆናል ብለው አጠቃለሉ። በብሉይ ኪዳን በማናቸውም ቦታ ይህ “የአባቶቻችሁ አምላክ” የሚለው ሐረግ በርግጥ ጌታን ራሱን ያመለክታል። ከዚህ የተነሣ የክርስቶስ ተቃዋሚ አይሁዳዊ ነው ማለት ግን በግድ አስፈላጊ አይሆንም። አሕዛብ ከቶ የአባቶቻቸውን አምላክ (አማልክት) አምልከው እንደማያውቁ በግልጽ ማስረጃት ካልተቻለ (ይህ ሊሆን አይችልም)፣ እንግዲህ የአሕዛብ ጉዳይ በሚነሳበት ጊዜ ብዙ ቁጥሩ ‘አማልክት’ ከነጠላው ቁጥሩ ‘አምላክ’ ይበልጥ የሚመረጥ ይመስላል።

ይህ ትንሽ ቀንድ ለማናቸውም አምላክ ክብር እንደማይሰጥ ቁ. 37 አጥብቆ ይናገራል። ይህ ደግሞ አንቲዮክስ ለመገበያየ በተሠራው የገንዘብ ቅርጹ ዜኦስን ከፍ ከፍ አድርጎ ያስተዋወቀውንና ተገዢዎቹ አይሁዳውያን መሥዋዕት እንዲያቀርቡና ለአሕዛብ አማልክቱ እንዲሰግዱ ለማስገደድ ማናቸውንም ነገር ያደረገውን ያመለክታል ማለትም ያስቸግራል። ስለዚህ ይህ በመጨረሻ ዘመን የሚነሣውን ተቃዋሚ ምሳሌውን፣ የኋለኛውን ዘመን አውሬ በግልጽ አምላክ - አልባ የሆነውን ወይም እግዚአብሔርን የማይፈራውን ቈራጭ ፈላጭ ገዢን ብቻ የሚመለከት ይሆናል። አውሬው ግን በንግግሩ የአማልክትን ህልውና ቢቀበልም ባይቀበልም፣ መንግሥቱን በሚመራበት አመራር በርግጥ ከሁላቸውም በላይ ራሱን አግኝቶ ይታያል። እርሱ (እንዲህ ያለ ነገር ቢኖር) ራሱን ሥጋ እንደ ለበሰ የአማልክት ኃይልና የአማልክት ፈቃድ አድርጎ ያቀርባል። በራሱ ፈቃድ በሰማይ ላይ ወዳሉት በማዕረግ እርሱን ሊበልጡ፣ ክርሱ በላይ ተቀምጠውም ሊፈርዱ ወደሚችሉ አማልክት አንድም አቤቱታ አይቀርብም።

ይሁን እንጂ አውሬው የሃይማኖትን ሥርዐት ሁሉ ዘግቶ እንደማያስቀር ቁ. 38 ግልጽ ያደርጋል። “በእነርሱ [ማለትም በአባቶቹ አማልክት] ፈንታ የምሽጎችን አምላክ ያከብራል፤ በአባቶቹ ዘንድ ያልታወቀውን አምላክ ያከብራል።” አንቲዮክስ በጣም በታወቀ መንገድ ራሱን ለይቶ ለዜኦስ አሊምፒያስ የሰጠው በርግጥ ያባቶቹ አምላክ ስለ ነበረ ነው። ይልቅስ ይህ ትንቢት የአንቲዮክስ ጋር የሚዛመድ ከሆነ፣ እርሱ ተይዞ በወጣትነቱ በርግ እስር ቤት በነበረበት ጊዜ ባህላዊ የአምልኮ ሥርዐቱ ዐቅፎ ይዞአቸው የነበሩትን አንዳንድ የሮማውያን አማልክት ሊያመለክት ይችላል፤ ይህም የሮማ የራሷ ተከላካይ አምላክ ስለ ነበረ ኃይለኛ መከላከያውን አንቲዮክስ ፈልጎት ሊሆን የሚችለውን ጁፒተር ካፒቶሊኦስን የሚጠቀሙ ይመስላል። በዚያ ሳቢያ በ168 ዓ.ቅ.ክ የኢየሩሳሌምን ቤተ መቅደስ ለይቶ አንደ ሰጠው አምላክ በማየት ዜኦስ አሊምፒያስን ከጁፒተር ካፒቶሊኦስ ጋር እኩል አድርጎት ሊሆን ይችላል።

ነገር ግን “የምሽጎች አምላክ” በግልጽ ወደ ካፒቶሊኦስ እንደሚያመለክት መታወቅ አለበት፤ ስለሆነም ይህ ሁሉ ትርጉም ባልተጨበጠ ማስረጃ ላይ የተመሠረተ ነው። ከብር፣ ከወርቅና ከከበሩ ድንጋዮች የስእላት መባዎችን ማቅረብ ምናልባት ተያይዞ የመጣ የመካከለኛው ዘመን አሮጌ የክርስትና ወግ ካልሆነ በቀር ከዐዲሱ ዘመን የሃይማኖት ልምድ ይልቅ የጥንቱን የቅድመ ክርስትና አደረጃጀት እንደሚመስል መጥቀስ ይገባል።

ቁጥር 39 ቀጥሎ ስለ ትንሹ ቀንድ ዘገባና ድል ስለደረገባቸው ወረራዎች ያወሃል። ይህ የሚጠቀሰው “የባዕድ አምላክ” ምንም እንኳ “አምላክ” በሚለው ቃል ላይ የሚጨመር ጠቋሚ ምልክት ቢታጣም፣ በቁ. 38 የተጠቀሰው ያው ራሱ ነው ተብሎ ይታመናል። የዚህ ቁጥር ወደ አንቲዮክስ ማመልከት ግልጽ ሊሆን አይችልም። አንዳንዶቹ ይህን ፈጽሞ ስለ ወደፊቱ የሚያሳይ አድርገው ይመለከቱታል።

ሠ. የክርስቶስ ተቃዋሚ ድልና ውድቀት (11፥40-45)

40 የዚህን ምዕራፍ የመጨረሻ ረድፍ ዝርዝር ሐሳብ ከታወቀው የአንቲዮክስ ኤጲፋንስ የሕይወት ተግባር ጋር

ለማገናኘት መሞከር ፈጽሞ ተስፋ ቢስ ይሆናል። እንደ ተመለከትነው ከ36-39 ያሉት ቊጥሮች ከአንቲዮክስ ጋር ሊጣጣሙ የማይችሉ ጠቃሚ ገጽታዎችን ይዘዋል። ከቊ 40 ጀምሮ ደግሞ በእርሱ የግል ተግባርና መጨረሻው በዚሁ በተገለጸ በትንሹ ቀንድ ተግባር መካከል ከሁሉ የበለጠ ሆኖ ንጽጽር ይገኛል። ዐልፎ ተርፎም የትዕይንቱ ወደ ኋለኛው ዘመን መዛወር “በመጨረሻው ዘመን” (ቃል በቃል ሲተረጎም “በጊዜው መጨረሻ”) በሚሉ የመግቢያ ቃላት አማካይነት ዕጥፍ ጫና ያገኘ ይመስላል። የኋለኛው ቊጥር በቀላሉ በአንድ የዕብራይስጥ አገናኝ መግቢያነት የጀመረ (ቃል በቃል “ከዚያ በኋላ ንጉሡ ደስ እንዳለው ያደርጋል” የሚል) ስለ ሆነ በቊ 35 እና 36 መካከል ያለው መሸጋገሪያ ይህን ያህል ግልጽ ሆኖ አልታየም።

በግብጽ ጽቶለማውያንና በሶርያው ሴሌውሲድ መካከል የነበረውን ትግል ስናነጻጽር፤ በመጨረሻው የቅርብ ምሥራቅ ትግል ውስጥ ደግሞ በቊ 43 የተጠቀሰውን በአንድ ረድፍ ሕዝቦች ሊብያንና ኑብያን (ወይም የዛሬዎን ሱዳንን) አጠቃልሎ ከግብጽ ጋር ከተባበሩትና የማእከላዊ ምሥራቅ ሕዝቦችን ማጎበር ባቀፈው የሶርያ ኅብረት መካከል የሚኖረውን ግብግብ ልንጠባበቅ እንችላለን፤ ሆኖም በፊተኛው ዘገባ ሐተታ ውስጥ ለሴሌውሲድ ነገሥታት ይጠቀስ የነበረው ተቃዋሚው የአንቲዮክስ ኤጲፋንስ ዐይነተኛው ምሳሌ፤ አሁን “የሶሜኑ ንጉሥ” በሚል ርእስ የተጠቁመ ከሆነ፤ ጉዳይ ያለን በሶርያዊ ደማስቆ ወይም (አሁን በቱርክ ቊጥር ሥር ባለችው ከተማ) በአንጾኪያ ካለው ገዢ ጋር እንደ ሆነ ሙሉ በሙሉ ርግጠኞች መሆን አንችልም። በመጨረሻው ዘመን እርሱን መስሎና አክሎ በቦታው ሊተካ ያለው አንድ ኢጣሊያዊ መሪ ሊሆን ይችላል። ያ “የሚመጣው ገዢ” (9፥26) አንድ ሮማዊ ወይም ከኋለኛው ዘመን የሮማ መንግሥት መታደስ ጋር እንደ ምንም ግንኙነት የሚኖረው መሆን ይኖርበታል። በታሪክ የታወቀው የሮማ መንግሥት ዋና ከተማውን በኢጣሊያ አገር አድርጎ በመካከለኛው ባሕር (ሜዲቴራኒያን) አካባቢ ያማከለ ነበር። ስለሆነም ያ “የሚመጣው ገዢ” ከቅርብ ምሥራቅ ይልቅ ከአውሮጳ ይሆናል ለማለት ጥሩ ምክንያት ይኖራል። ሆኖም ሙግት ሊያስነሣ የማይችል ነገር አይደለም። ቢያንስ ከሮማ ከ218-222 ዓ.ም. የገዛ አንድ ኤሌጋባሉስ የሚባል የሮማ ንጉሥ ሶርያዊ ወይም ፊንቄያዊ የነበረ ሲሆን፤ እርሱንም የተካው በአክር የተወለደው ያጎቱ ልጅ ሴቪሩስ እስክንድር የሚባለው ሶርያዊ ወይም ፊንቄያዊ የነበረ ነው።

በሁለቱ ኃያላን መንግሥታትና ተባባሪዎቻቸው መካከል ለነበረው ግጭት አስተዳደራዊ (ፖለቲካዊ) ምክንያቱ አልተገለጸም፤ ነገር ግን “ሠረገላዎቹን” “ፈረሰኞቹንና የጦር መርከቦቹን” መጥቀሱ ታላቅ የወታደር ብዛትና የጦር መሣሪያዎች የሚካፈሉበት ጦርነት አንደ ሆነ ግልጽ ነው። በዳንኤል ዘመን ለነበረው ትውልድ ለማስተላለፍ ሲባል የጥንቱ ተመሳሳይ መሣሪያዎች በእዚህ ላይ ቢጠቀሱም እንኳ ጦርነቱ በዘመናዊ የጦር መሣሪያ ሊካሄድ እንዳለ ይታመናል። በተመሳሳይ መንገድ በትንቢቱ አብዛኛዎቹ የአስተዳደር ክፍሎች ከንግዲህ እነዚህን ስሞች ይዘው እስከ መጨረሻው ዘመን ባይቆዩም፤ ጦርነቱ የሚካሄድባቸው ቦታዎች በአካባቢዎቹ በሚገኙት አገሮች ወይም ክፍላተ ሀገር የጥንት ስሞች ተጠቅሰዋል፤ ኤዶም፤ ሞዓብ፤ አሞን፤ አሦርና ባቢሎን ከብዙ ዘመናት ጀምረው አስተዳደራዊ (ፖለቲካዊ) ህልውናቸውን ዐጥተዋል፤ ቦታዎቻቸውም በኋላ መጥተው በወረራአቸው ሕዝቦች ተይዘውባቸዋል።

“እርሱ ብዙ አገሮችን ይወርራል፤ እንደ ጎርፍም አጥለቅልቆ ጦርነታቸው ይሄዳል” የሚለው ናዚዎች በሁለተኛው የዓለም ጦርነት መጀመሪያ ላይ ያገኙትን ድል የሚመስለውን ዐይነት ይጠቁማል። ቊጥራቸው የበዛ ትናንሽና ደካማ መንግሥታት (ሕዝቦችም) በሁለቱ የሶሜንና የደቡብ ኃያላን መንግሥታት መካከል ወደ ሚካኔደው ጦርነት ተሰበው እንደሚገቡ በተለይም መቆቋም በማይቻል ኃይል የክርስቶስ ተቃዋሚ ሥልጣኑን እንደሚያስፋፋ ጭምር ይገልጻል።

41 ይህ ቊጥር አስፈሪ ጦርነት ባነጣጠረባት በቅድስት አገር ላይ ያተኮራል። እስራኤል በክርስቶስ ተቃዋሚ የጦር ኃይሎች ትበዘበዛለች። በአሁኑ ዘመን የርዳናስ አካባቢ ካሉት በአንዳንድ ባልተገለጸ ምክንያት ከወረራው ከሚያመልጡት አገሮች በስተቀር በዙሪያዎ ያሉት ሌሎች አገሮችም እንደዚሁ ይበዘበዛሉ

(ያመልጡ ይሆናል የተባሉትም ምናልባት በእስራኤል ላይ ከተነሡት ኃይሎች ጋር ለመተባበር በመፍቀዳቸው ሊሆን ይችላል)። “መልካሚቱን ምድር” የሚለው ቅድስት አገርን ያመለክታል፤ መልካም ምድር የተባለችውም አገሪቱ በተፈጥሮ ባገኘችው ውበት ሳይሆን፤ በእግዚአብሔር ፊት ባላት ልዩ ሞገስ አንጻር ነው።

42-45 የደቡብ ንጉሥ በመጀመሪያ ከሶሜኑ ንጉሥ ጋራ ጦርነት ለመቀስቀስ በቂ ጥንካሬ ያለው መስሎ ቢሰማውም እንኳ፤ በግልጽ በክርስቶስ ተቃዋሚ (“በሶሜኑ ንጉሥ” ቊ 40) እጅ ሽንፈት ሊደርስበት ነው። ግብጽ ሙሉ በሙሉና ለዘለቄታው ወደ ክርስቶስ ተቃዋሚ ግዛት ብትጨመርም ባትጨመርም፤ በመጨረሻ ትሸነፋለች (ቊ 42)። እርሱ በምድር ቤት ተዘግቶባቸው የተጠበቁትን የብርና የወርቅ ክምችቶች ለመያዝ ወደፊት ይቀጥላል (ቊ 43)። ታማኞች ተባባሪዎቻቸው ከወደ ምዕራብ ሊብያውያን፤ ከወደ ደቡብ ኑብያውያንም (ወይም ሱዳናቸውም) ደግሞ በእጁ ገብተው እንዲገብሩ ይደረጋሉ። በመጨረሻም ወደ ደቡብ ባሉት ኃያላን ባላጋራዎቹ ላይ የሚያገኘው ድል ፈጽሞ ይጠቃለላል፤ ነገር ግን በማዕከላዊ ምሥራቅ የተነሣውን ሁከት የሚያወሁ ዜናዎች በፓለስቲና ያሉትን ተቃዋሚዎችን ለማድቀቅ በቊጣ ተነሣሥቶ ከግብጽ እንዲወጣ ስለሚያደርገው፤ በድሉ ያገኘው ርካታ ላጭር ጊዜ ብቻ የሚቆይ ይሆናል (ቊ 44)። እርሱ በዚያ በሜግዶ አካባቢ “በባሕሮቹ መካከል” (ቊ 45 [ማለትም በሙት ባሕርና በመካከለኛው (ሜዲቴራኒያን) ባሕር መካከል] የኢየሩሳሌምን ከተማ ራሷን በቀላሉ ለመምታት በሚያስችል ርቀት ላይ ይገኛሉል። “ውብ የሆነው ቅዱሱ ተራራ” ሞሪያ ቤተ መቅደሱ ያለበት ነው።

ቊጥር 45 እንደ አንድ የሚች ዐጭር የሕይወት ታሪክ መንገሪያ በድንገት ይጨርሳል፤ “ይሁን እንጂ ወደ ፍጻሜው ይመጣል፤ ማንም አይረዳውም።” የክርስቶስ ተቃዋሚ እርሱን የሚቃረኑትን ሁሉ የሚጠራርግ በሚመስልበት ወቅት ቅድስት ከተማን ወርረው በሚበዙበዟትና በሚደፍሯት አደጋ ጣዮች ላይ እንደሚደርሰው ዐይነት ያለ አጥፊ አደጋ ተቃዋሚውን ራሱን ያገኘዋል (ከዘካ 14፥12-13፤ ከራእ 19፥19-20፤ እንደ ገና ጋር ያነጻ ከራእ 16፥16 ጋርም ያነጻ)፤ ይህ በዳን 11፥36-45 የተጠቀሰው የክርስቶስ ተቃዋሚ የሚሞትበት ስፍራ ሊታይ፤ በኤሊማይስ በአንድ ቤተ መቅደስ ላይ ካደረገው ያልተሳካ ዘረፋ በኋላ በፋርስ የሞተውን አንቲዮክስ ኤጲፋንስን የሚመስለው ሊሆን እንደማይችል ያረጋግጣል። ከ40-45 ባሉት ቊጥሮች የተሰጡ ዝርዝር ሐተታዎች ከአንቲዮክስ ኤጲፋንስ የዕለት ተግባር ጋር የሚስማሙበት አንድም መንገድ አይገኝም።

፲፪. መከራውና የመጨረሻው የእግዚአብሔር ሕዝብ ድል (12፥1-13)

ሀ. ታላቁ መከራ

1 “በዚያን ጊዜ” የሚለው ሐረግ፤ የክርስቶስ ተቃዋሚ የዕለት ተግባሩን በሚፈጽምበት ወቅት የእግዚአብሔርን የቃል ኪዳን ሕዝብ ዕድሎች ያመለክታል። የምዕ. 11 መዝጊያ ቊጥሮች አንዳች ነገር ሳይደሳልቁበት ለይተው ስለ ወታደራዊውና ፖለቲካዊው (አስተዳደራዊው) የዕለት ኑሮ በሰፊውና በአጠቃላይ ንድፈ ሐሳብ ገልጸዋል፤ ዳሩ ግን በመንግሥቱ ውስጥ ላሉት የእግዚአብሔር ሕዝብ ያለው የውስጥ አስተዳደር ደንብ እስከዚህ ድረስ አልተጠቀሰም። እርሱ የሚታወቅበት ጠባዩ የእስራኤል ሕዝብ ወይም ምናልባት ሌላ ሕዝብ ቀምሶት ከሚያወቅ አማኝቸውም ነገር አብልጦ በአውራያዊ ጭካኔ በመጨቁንና በማሳደድ እንደ ሆነ በዚህ ተነግሮናል። ኢየሱስ በደብረ ዘይት ባደረገው ትምህርታዊ ንግግሩ ይህ የዳንኤል ትንቢት ከኋለኛው ዘመን ጋር እንደሚዛመድ ፍጹም ግልጽ በሆነ መንገድ አስፋፍቶ አብራራው (ማቴ 24፥21 ይመ)።

ሚካኤል በዚህ በሽብር ጊዜ ውስጥ “ስለ ሕዝብህ የሚቈመው” [ቃል በቃል በሕዝብህ ጐን የሚቆም] ታላቁ አለቃ ተብሎ ተገለጸ። እንደሚታወቀው እግዚአብሔር ለሕዝቡ ልዩ መከላከያ እንዲሆን ይህን ኃያል ንግባር ቀደም ተዋጊን መደበለት። እንደዚሁም እርሱ በመጨረሻው ዘመን የክርስቶስን ሕዝብ ለመከላከል ቊጥሩ ሚና ይኖረዋል (ራእ 12፥7)።

በብዝሃነና በከባድ ምርመራ ውስጥ ተጠብቀው ያለፉት ታማኝ ምእመናን ስማቸው “በመጽሐፉ ውስጥ ተጽፎ የሚገኝ” ሰዎች ተብለው ተጠቅሰዋል። መጽሐፉ በርግጥ “የሕይወት መጽሐፍ” ነው (ከዘፀ 32፥33 ጋር ያነጻ)፤ ከመካከላቸው ከሐዲዎች ስማቸውን ከተጻፈበት ዝርዝር ያስሰረዙ ቢሆኑ እንኳ እምነታቸውን በአንደበት ያስታውቁ የነበሩና በቃል ኪዳን ግንኙነታቸው ከእግዚአብሔር ጋር የቆሙ ምእመናን ስም የተጻፈበት መዝገብ ነው (ከመዝ 69፥28 ጋር ያነጻ፤ ደግሞም ሚሊ 3፥16 እና በተለይም ራእ 20፥12-15 ይመ)። ኢየሱስ ራሱ ስለዚህ ስማዎቹ ምዝገባ አውስቶ ነበር (ሉቃ 10፥20)። እነዚህን ጥቂማዎች ስናስተያይ ያ የሕይወት መጽሐፍ የተመረጡትንና በክርስቶስ ማመናቸውን በአፍ ብቻ የሚያስታውቁትን ሰዎች ስም ዝርዝር ይዞ አናገኛለን። ሆኖም ከእነርሱ በሕይወታቸው የእግዚአብሔርን ሥልጣንና ፈቃድ የሚክዱት ስማቸው ከተቤዠት ሰዎች ስም ዝርዝር መካከል ይሰረዛል።

እነዚያ ስማቸው በጌታ መጽሐፍ ውስጥ “ተጽፎ የተገኘ ው” ሁሉ እንዴት “ይድናል” በታላቁ መከራ ወቅት በአውሬው እጅ በሰማዕትነት እንዳይገደሉ ምሕረት አግኝተው ይለቃሉ? እጅግ ብዙ እውነተኛ አማኞች ወደ ኋላ ተመልሰው በመቃወም ያን ዓመፅ ዘመን እንኳ ሕይወታቸውን እንዲሰጡ ተገድደው ስለ ነበረ፤ ምናልባት ነጻ የሚለቀቁ አይሆኑም። የዚህ ክፍል ይዘት ቊርጥ አድርጎ ወደ መጨረሻው ዘመን የሚያመለክት ይመስላል፤ ቊ 2 ደግሞ በግልጽ ቀደም ብለው ወደ ሞቱት ነገር ግን የሙታን ትንሣኤን ወደሚያገኙት ያመለክታል። እነርሱ ከሰይጣን ንይልና ከ“ሁለተኛው ሞት” ርግማን ተላቅቀዋል (ራእ 21፥8)።

ለ. ትንሣኤና ፍርድ (12፥2-3)

2 እነዚያ የሙታን ትንሣኤ የሚመለከታቸው ሰዎች “በምድር ዐፈር ውስጥ ይተኛሉ” የተባሉት ናቸው፤ ይህም በሥጋቸው የመጀመሪያ ሞት የሚባለው ደርሶባቸዋል (ራእ 20፥4-6)፤ ተቀብረዋልም ማለት ነው። ሆኖም ፈጽሞ መደምሰስ ወይም ሥጋዊ አካላቸውን በሚመለከት በሞት እስራት ውስጥ ዘላቂ እስረኛነት አይደርስባቸውም። “ከምድር ዐፈር” እንዲነሡ መደረጋቸው በቀላሉ የነፍስ መታደስ ሳይሆን በርግጥ የአካል ከሞት መነሣትን ያሳያል፤ ከዚያ በኋላ እነርሱ በምድራዊ ኑሮአቸው በነበራቸው እምነት ወይም እምነት ቢስነታቸው መሠረት ወደሚቀጥለው የህልውና ገጽታ ይገባሉ።

ትንሣኤ አማኞችንም ሆነ የማይምኑትን፤ የዳኑትንም ሆነ ያልዳኑትን ሁሉንም ያጠቃልላል። የዳኑቱ ትንሣኤ ከአልዳኑቱ ጋር ሲነጻጸር፤ ያልዳኑቱ ትንሣኤ በረከትም ሆነ ደኅንነት የለበትም (ከዮሐ 5፥28-29 ጋር ያነጻ)። ያልዳኑቱ “ለውርደትና” ለ“ነቀፋ” ይጋለጣሉ (ከራእ 20፥11-15 ጋር ያነጻ)።

“ዘላለማዊ” የሚለው ቃል በመጀመሪያ “የሕይወት ዘመን”፤ “ተለይቶ የሚታወቅ ዘመን” ወይም “ዕድሜ” ማለት ነበር። ለእግዚአብሔር በሚጠቀሰበት ጊዜ ማለቂያ የለሽ የሚል ትርጉም ይኖረዋል (ማለትም ዘላለማዊነት ነው፤ ከመዝ 90፥2 ጋር ያነጻ)። ከዚህም የተነሣ አንዳንዶች የገሃነም ቅጣት ለ“ሕይወት ዘመን” ወይም “ለሰው ዕድሜ” ብቻ ነው ብለው ይከራከራሉ። ዳሩ ግን ገሃነም ዘላለማዊ ካልሆነ እግዚአብሔርም ዘላለማዊ አይደለም፤ ምክንያቱም በዕብራይስጥም ሆነ በግሪክ ለሁለቱም የገባው አንድ ዐይነት ቃል ስለ ሆነ ነው (ከራእ 4፥10፤ 20፥10፤ 21፥8 ጋር ያነጻ)።

3 ታማኞች የእግዚአብሔር ልጆች ብሩሁን የታዳጊያቸውን የጽድቅ ልብስ ለብሰው በክርስቶስ የፍርድ ወንበር ፊት ይገኛሉ (ለፍርዱ ተመሳሳይነት ከኢሳ 11፥3 እና ከሮሜ 2፥16 ጋር ያነጻ)። እውነተኛነት አማኞች በዚህ ቦታ “እነዚያ ጥበበኞች የሆኑ” እና “እነዚያ ብዙዎችን ወደ ጽድቅ የሚመልሱ” ተብለው ተጠቅሰዋል፤ “ጥበበኛ” የሚለው ቃል፤ የማስተዋል ወይም በቅዱሱ የእግዚአብሔር ፈቃድና ከመቃብር ወዲያ ባለው በኋለኛው የፍርድ ቀን አንጻር በማስተዋል የሚንቀሳቀሱ የሚለውን ትርጉም ይጠቀማል።

“እነዚያ ብዙዎችን ወደ ጽድቅ መንገድ የሚመልሱ” የሚለው ተወዳዳሪው የሐሳብ መግለጫ፤ ለጌታ የተማረኩ

ዐዳዲስ ምእመናንን ክርስቶስን ማእከል ባደረገ ሕይወት የሚያፈራረገው ፍሬዎች መሆናቸውን ይገልጻል። እነዚህ ታማኝ የነፍስ ማራኪዎች “እንደ ከዋክብት . . . ከዘላለም” እስከ ዘላለም ያበራሉ።” ያ “ከያዕቆብ ወጥቶ እንደ ኮከብ” የሚመጣው (ዘኁ. 24፥17) የራሱ ክብር በተከታዮቹ ላይ ተንጸባርቆ ያያል።

ቊጥር 2 እና 3 የትንሣኤንና የዘላለማዊነትን ቋሚ ትምህርቶች በግልጽ ያጠብቃሉ። ብሉይ ኪዳን ደግሞ የትንሣኤን ክብር መጠባበቅ በውስጡ ዐቅፎ ይዟል (ከኢዮ 19፥26፤ ከመዝ 17፥15፤ 73፥23-24፤ ከኢሳ 25፥8 ጋር ያነጻ)። በአንድ በኩል የትንሣኤንና የዘላለም ሕይወት ዋስትና የብሉይ ኪዳን ራዕይ ማስጌጫ ጉልላት ነው።

ሐ. የታተሙት (የታሸጉት) ትንቢቶች (12፥4)

4 በጥንቱ የቅርብ ምሥራቅ አስፈላጊ ሰነዶች “ይታሸጉ”ና “ማጎተም” ይደረግባቸው ነበር፤ ዋናው ሰነድ (“ታሸጉ”) የውሉ እንቅስቃሴ ለሚመለከታቸው ወገኖች ሁሉ ጥቅሞቹና መብቶቹ እንዲጠበቁ ዋስትና ባለው ቦታ ይቀመጥ ነበር። በሚሰጥታቸው ይደረግ ባህል እነዚህ “ሰነዶች” ከሸክላ በተወራ ጽላቶች ላይ ተቀርጸው፤ ለትክክለኛነታቸውም ማረጋገጫ ጸሐፊዎቹ ክብ ሆነው ሾጣጣ ቅርጽ ያላቸውን ማጎተሞችን በጽላቶቹ ግርጌ ላይ ያንከባልሉ ነበር። አንድ ሰነድ በዚህ ዐይነት ከታተመ ሕጋዊና የማይለወጥ ይሆናል። ሁለተኛው ጽላት ሕጋዊ ግልባጫ በተመሳሳይ መንገድ በማጎተም ይረጋገጣል፤ ዳንኤል ይህ እየወጣ ያለው ጽሁፍ ከእግዚአብሔር በመልአኩ አማካይነት ወደ እርሱ የተላለፈው መልአክት በትክክል የሰፈረበትና አስተማማኝ መሆኑን በራሱ ማጎተም ማረጋገጥ ነበረበት። በዚህ መንገድ ይህ ጽሁፍ ትንቢቶቹ እስከ ሚፈጸሙበት ዘመን ይጠበቃል።

“ወዲህና ወዲያ ይራወጣሉ” የሚለው የጆልባ መቅዘፊያ ውሃውን ሲመታ፤ ወይም ዋናተኛ እጁን ሲሰነዝር ከሚያሳየው ጋር በማመሳሰል ያለውን እንቅስቃሴ ይገልጻል። የማሰሪያ አንቀጽ ግንድ በፍጥነትና በንቃት ወደ ፊትና ወደ ኋላ የመንቀሳቀስን ጉጉት የሚያሳየውን ውጥረት ይገልጻል። በዚህም ከእግዚአብሔር ሕዝብ ብዙዎቹ፤ እነዚህን ትንቢታዊ አባባሎች በጥንቃቄ የሚከታተሉ አሁን እንዴት እየተፈጸሙ ወይም ለወደፊት እንዴት ሊፈጸሙ እንዳሉ ለማስተዋል በጉጉት ይሻሉ የሚል ትርጉም ያለው ይመስላል። የፋርስና የግሪክ ነገሥታትን በተመለከተ የተነገሩት ትንቢቶች በአራተኛው፤ በሦስተኛውና በሁለተኛው ምእት ዓመታት ቅድመ ክርስቶስ የሮማውያንን ወረራ በተመለከተ የተነገሩት ዳግም በመጀመሪያው ምእት ዓመተ ምሕረት ነው የተፈጸመት፤ ስለዚህ በአንቲዮክስ ኤጲፋጋስ ዘመን ሥልጣን በታየው በምሳሌያዊው መከራና በመጨረሻው ዘመን ሊታይ ባለው የዚህ ተቃራኒ በሆነው ታላቁ መከራ መካከል የሚኖረው ልዩነት ግልጽ ይሆናል። በዚህ አንጻር በዳንኤል ጊዜ በስድስተኛው ምእት ዓ.ቅ.ክ. ይኖሩ በነበሩትና የተለየ ወቅትን የሚያሳይ የማሰራሪያ ጽሁፉ በ400 ዓ.ም. ገደማ ብቅ ባለው በጀሮም ዘመን መካከል የቅዱሳት መጻሕፍት ተማሪዎች ዕውቀት እጅግ ጨመረ። ከጀሮም ዘመን ጀምሮ ተመሳሳይ ዕውቀት እየተስፋፋ፤ በተለይም በአርኬዎሎጂ (የጥንቱን የኑሮ ሁኔታ ቁፍሮ የማውጣት) እና የጥንት ቋንቋዎች ጥናት ዕውቀት እያደገ ይታይ ነበረ። ያውም የአይሁድ ሕዝብ ተመልሶ ወደ ቅድም አዶቶቹ አገር እስከ ገባበት እስከ 1948 ዓ.ም. ድረስ የተከናወኑትን ነገሮች ሳናነሣ ነው።

መ. የሦስት ዓመት ተኩሉ ትንቢት (12፥5-7)

5-7 ዳንኤል በጤግሮስ ወንዝ (ከ10፥4 ጋር ያነጻ) በሁለቱም ጎን ሁለት “ሌሎችን” አየ፤ ማለትም ከም. 10፥11 ጀምሮ እርሱን ያነጋግረው ከነበረው መልአክ በተጨማሪ ሌሎች ሁለት መላእክትን አየ። እነዚህ ሁለቱ መላእክት በየራሳቸው በእግዚአብሔር የመቤዠት ትልል ውስጥ በመምጣት ላይ ያሉትን ሁኔታዎች ለማውጣት ፍላጎት ያደረጋቸው ነበር (ከዘካ 1፥12-13፤ 2፥3-4፤ ከ1ጴጥ 1፥12 ጋር ያነጻ)። አንዱ መልአክ፤ “ይህ የክርስቶስን ተቃዋሚ አስመልክቶ የተነገረው አስደናቂ ትንቢት እስኪፈጸም ድረስ ምን ያህል ይቆያል?” (ም.11) ብሎ በፍታ የለበሰውን ሰው ጠየቀው። በፍታ የለበሰውም ሰው፤ እጆቹን ወደ ላይ አንሥቶ በፍጹም በማይታጠፍ መሐላ፤ በዚህ

መካከል ያለው ጊዜ፤ “ዘመን፤ ዘመናት እና ግማሽ ዘመን” (ማለት ሦስት ዓመት ተኩል) ይሆናል፤ ይህም የመጨረሻው ዘመን የእግዚአብሔር “ቅዱስ ሕዝብ” ኃይል የሚሰበርበት ጊዜ ነው። የክርስቶስ ተቃዋሚ እነርሱ ፈጽመው እስኪሸነፉና ድራሻቸው እስኪጠፋ ድረስ ሥጋት እንደሚጥልባቸው የታወቀ ነው። በዚያን ጊዜ እግዚአብሔር ጣልቃ ገብቶ ኃይል ፍርዱን በወራሪዎቹ ላይ ያመጣል፤ ወራሪዎቹም ፈጽመው ይደመሰሳሉ (ከዘክ 14፥3 ጋር ያነጻ)። እዚህ ላይ የተጠቀሰው የሦስት ዓመት ተኩል ጊዜ፤ ልክ በም 9፥27 የተሰጠው የ70ኛው ሰባዓ አጋማሽ ነው፤ ይህም (መገመት በሚቻለው መንገድ ሁሉ) በአርማኒዶን ውጊያ በአውሬው ላይ በሚደርሰው ጥፋት ስለሚደመደም የመጨረሻው ሰባዓ ሁለተኛው አጋማሽ መሆን አለበት።

ሠ. ለዳንኤል የተሰጠው የመጨረሻው ተልእኮ (12፥8-13)

8-9 እነዚህ ቀድመው የተነገሩ ነገሮች ስለ ተምታቱበት፤ ዳንኤል ምስጢር ለሆኑበት ትንቢቶች ማብራሪያ ጠየቀ። ይኸውም ኃይሉ “ሊሰበር” ስላለው የእግዚአብሔር ሕዝብ መሆኑ አያጠራጥርም። መልአኩ ለዳንኤል ጥያቄ ቀጥታ መልስ አልሰጠም። በድል የመዝለቅ ትርጉም እጅግ ግልጽ በሆነ መንገድ በቁ. 13 መዝጊያ ላይ የሚታይ ቢሆንም፤ መልአኩ መልሱን ከፍጻሜው ተአማኒነትና ትንቢታዊው የጥቅልል (የብራና) መጽሐፍ ራሱ በጥበቃ ሥር ከመቁየቱ ጋር ያያይዘዋል።

10 ጣልቃ በገባው በዚህ ወቅት የእግዚአብሔር ሕዝብ በፈተና ውስጥ በእምነታቸው ጸንተው እንዲቆሙና ዐላማቸው ጥርት ያለ አቋም እንዲኖራቸው ይደረጋል። ከዚያም በላይ የማያምነው ዓለም ክፋቱን ይጨምራል እንጂ፤ ከታማኞቹ ምስክርነት የተነሣ ምንም አይሻሻልም (ከ2ጢሞ 3፥13፤ ከራእ 22፥11 ጋር ያነጻ)። እነዚያ በቅዱሳን መጻሕፍት “ጥበበኞች” የሆኑት በእነዚህ ጊዜያት ውስጥ ምን እየተደረገ እንዳለ በሙሉ ቢረዱም እንኳ፤ “ከክፋቶቹ አንዳቸውም አያስተውሉም” የሚለውን እናነባለን።

11-12 ሰባተኛው ቍጥር ዝርዝሩን ሳይከተል በማጠጋጋት ብቻ ሦስት ዓመት ተኩል የሚል አጋዝ የሰጠው [ማለትም 1,278 ቀናት ለተባለው፤ በምዕ. 9፥24-26 የተሰጠውን ሐሳብ ይመ]፤ ይበልጥ ለተወጠረው ለሁለተኛው አጋማሽ የታላቁ

መከራ ወቅት ርዝመት ነበር። በቁ. 11 እንደሚታየው ግን “ጥፋት የሚያመጣው አስጸያፊ ርኩሰት” በተተከለበት ዘመን (ልክ በክርስቶስ ተቃዋሚና በእስራኤል ሕዝብ መካከል ቃል ኪዳን እንዲፈርስ ከተደረገበት ጀምሮ) እና አያሩሳሌም በመጨረሻ ከሰራዊቱ በዳነችበት መካከል ያለው ጊዜ ይበልጥ በትክክል ቢሰላ ከላይ ከታሰበው ሌላ 12 ቀናትን ይጨምራል፤ ወይም ጠቅላላ ድምሩ 1,290 ቀናት ይሆናል። ተከብበው የመጨረሻውን ጊዜ ሥቃይ በትዕግሥት ለሚጠብቁ ቅዱሳን ልክ ትድግና የሚያገኙበትን ቀን (ከማቱ 24፥22 ጋር ያነጻ) በትክክል ማወቅ ታላቅ ማረጋገጫ ይሆናቸዋል።

ቍጥር 12 ከሁሉ ይበልጥ ድፍንፍን ካሉት አረፍተ ነገሮች አንዱ ነው። በ1,290 እና በ1,335 ቀናት መካከል የ45 ቀናት ወይም የአንድ ወር ተኩል ልዩነት አለ። በዚያች ዐጭር ጊዜ ውስጥ እንዲከወን የተመደበው ሊገመት የሚቻል ብቻ ነው። ክርስቶስ ተመልሶ መጥቶ በዳዊት ዙፋን ላይ ሲቀመጥ የአንድ ሺህ ዓመት የምድራዊ ግዛቱ በግልጽ የሚጀምርበት ጊዜ ሊሆን ይችላል። ይህ በመሃከል የተገኘው ጊዜ የወደመውን ለመጠገኛ ወይም በአርማኒዶን ዘመቻ የሞቱትን አስከሬኖች ለመቅበሪያ ተለይቶ ሊመደብ ይችላል (ከሕዝ 39፥12 ጋር ያነጻ)። ተርፈው እስኪሆ ቀን የሚደርሱ እንደዚሁም ከአያሱስ ምድራዊ የዘውድ በዓል ክብር የሚካፈሉ ምእመናን “በፀዓን” ተብለው ይነገርላቸዋል። እነርሱ በሰው ዘር ታሪክ ሁሉ እጅግ በጣም አስደናቂ ገዢ በሚገዛበት እጅግ በጣም አስደናቂ ማኅበረ ሰብ ዜጎች ሊሆኑ ተቃርበዋል፤ ይህም የሚሆነው በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ በሺህ ዓመቱ መንግሥት ነው።

13 የመጽሐፉ የመጨረሻው ቍጥር ለአዛውንቱ ለዳንኤል አንድ የሚያበረታታ ቃል ይዞአል፤ “አንተ ታርፋለህ [ማለትም አስከሬን በመቃብር ውስጥ ያርፋል] ከዚያም በኋላ በመጨረሻው ዘመን የተመደበለህን ርስት ለመቀበል [በትንሣኤ ዕለት] ትንሣህ።” ራእይ 20፥4 ስለ “ዙፋኖችና በዙፋኖቹ ላይ ተቀምጠው ለመፍረድ ሥልጣን ስለ ተሰጣቸው ሰዎች” ያወሃል፤ ቀጥሎም እነዚያ በሰማዕትነት የተገደሉት በዚያን ጊዜ “ተመልሰው ይኖራሉ”፤ ከክርስቶስም ጋር ለሺህ ዓመት ይገዛሉ። በርግጥ ዳንኤል በጥበበኞች ጻኞችና ነገሥታት ጉባኤ መካከል ተለይቶ የሚታወቅ ሰው ይሆናል። ሆኖም እኛ ቅኖችና ታዛዦች የሆንን ምእመናን ሁላችን በመላዋ ምድር ላይ ከሁሉም የላቀ ሥልጣን በእጁ ከጨበጠ፤ ከተፈጥሮ ከላቀው “የሰው ልጅ” ከተባለው ክብር ድርሻ እንደሚኖረን እውነት ነው፤ (ከኢሳ 11፥9፤ ከዘክ 9፥10፤ ጋር ያነጻ)።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእስ
ዳን 7፥3-7	ራእ 13፥1-2	ከባሕር የወጡ አውሬዎች
ዳን 7፥10	ራእ 20፥12	የፍርድ መጻሕፍት ተከፈቱ
ዳን 7፥13-14	ማቱ 24፥30፤ 26፥64፤ ማር 13፥26፤ 14፥62፤ ሉቃ 21፥27፤ ራእ 1፥13፤ 14፥14	የሚመጣው የሰው ልጅ
ዳን 7፥21	ራእ 13፥7	ጦርነት በቅዱሳን ላይ ይነሣል
ዳን 7፥24	ራእ 17፥12	ዐሥር ነገሥታት እንደ ዐሥር ቀንዶች
ዳን 7፥25	ራእ 12፥14	ሦስት ዘመናትና ግማሽ ዘመን
ዳን 7፥27	ራእ 11፥15	የዘላለም መንግሥት
ዳን 9፥27	ማቱ 24፥15፤ ማር 13፥14	ጥፋት የሚያመጣው አስጸያፊ ርኩሰት
ዳን 10፥5-6	ራእ 1፥13-15	የሰውን ልጅ የሚመስል (ሰውን የሚመስል)
ዳን 11፥31	ማቱ 24፥15፤ ማር 13፥14	ጥፋት የሚያመጣው አስጸያፊ ርኩሰት
ዳን 11፥36	ራእ 13፥6	በእግዚአብሔር ላይ የሰድብ ቃል መናገር
ዳን 12፥4	ራእ 10፥4	የታሸጉ (የታተሙ) ቃላት
ዳን 12፥7	ራእ 12፥14	ሦስት ዘመናትና ግማሽ ዘመን

ትንቢተ ሆሴዕ

መግቢያ

1. ታሪካዊ ዳራ

የሰሜኑ የእስራኤል መንግሥት ነቢይ የነበረው ሆሴዕ ከአሦር መንግሥት መውደቅ በፊት በነበሩት የሁከት ወቅቶች ሲያገለግል ነበር። ነቢይ አገልግሎቱን በጀመረበት ወቅት፣ የመጨረሻው ዘመን እንደ ቀረበ ማንም ልብ ማለት አይችልም ነበር። ምክንያቱም ወቅቱ ኢየሱዳስም ዳግማዊ (793-753 ዓ.ም)፣ ከ217 14፣ 23-29 ጋር ያነጻ) የተባለው ብርቱ ንጉሥ ገዥ የነበረበት ወቅት ስለ ሆነ ነው። ይህ ንጉሥ በዳዊትና በሰላሞን ዘመን በይዘታ ሥር የነበረውን ግዛት በሙሉ የሚያካትተውን የምሥራቁንና የሰሜኑን ድንበር በማካለል ሁሉንም ስፍራ አስከብሮ ነበር። ይህ ስኬት በሜዲትራኒያን ጠረፍ አካባቢ ባሉ አገሮች ላይ ሁሉ ከፍተኛ ከበሬታን አትርፎለታል። በተመሳሳይ መልኩ ለሠላሳ ሰባት ዓመታት ያህል በኢየሱዳስም ዘመን የነበረው የይሁዳ ንጉሥ ገዢያንም ግዛቱን ቀደም ብሎ የደብብ መንግሥት ድንበር ይባል እስከ ነበረው ድረስ አስከብሮ ነበር። እስራኤልና ይሁዳ በአንድነት በእስራኤል ሁለት ታላላቅ ነገሥታት ተይዞ የነበረውን ግዛት እንደ ገና አስተካከሉት።

ዳግማዊ ኢየሱዳስም ሥልጣን ከመያዙ በፊት ሁኔታው እጅግ የተለየ ነበር። በአሦርና በሶርያ ወታደራዊ ጥቃት ስለ ደረሰባት፣ እስራኤል ለከፍተኛ ውርደት ተዳርጋ ነበር። በኢየሱዳስ ዘመን መንግሥት (የኢየሱዳስም አዳት ነው) የእስራኤል ሰራዊት ቁጥር ቀንሶ የተረፈው “ዐምሳ ፈረሰኞች፣ ዐሥር ሠረገሎችና ዐሥር ሺህ እግረኛ ወታደር ብቻ” ነበር። የሶርያ ንጉሥ የቀረውን አጠፋው፤ እንደ ዐውድማ ብናኝም አደረገው (21713፣7)። መልሶ የመቋቋም ሥራ የተጀመረው በኢየሱዳስም አባት በዮአስ ዘመን መንግሥት ነው። ዮአስ ሶርያውያንን ሦስት ጊዜ ድል አደረጋቸው (21713፣25)። ከዚያም ኢየሱዳስም ይህን እንቅስቃሴ በመቀጠል፣ አገሪቱን ከላይ ወደ ተጠቀሰው ከፍተኛ ደረጃ አደረሳት።

ከዚህ ተሐድሶ የተነሣ የሆሴዕ ትውልድ አገሪቱ ስለ ተዋረደችበት መሸነፍና ባዕድ መንግሥታት ስለሚደርሱት የግፍ ጭቁና የሚያውቀው አባቶቹ በሚነግሩት የታሪክ ትዝታ ብቻ ነው። በዚህ ጊዜ ለረዥም ዓመታት የዘለቀ ሰላም ነበረ፤ ከዚያም ጋር ተያይዞ የኢኮኖሚም ብልፅግና ነበር። ምድሪቱ የተትረፈረፈ ምርት ስትሰጥ (2ዜና 26፣10)፣ አያሌ ሰዎችም እጅግ ባለጠጋ ሆነው ነበር። የቅንጦት ኑሮ የተለመደ ሆነ። የሕንጻ ሥራ እያደገ በመምጣቱ (ሆሴ 8፣14)፣ የትምክሕት ስሜትም በስፋት ይታይ ጀመር (አሞ 3፣15፤ 5፣11፤ ከኢሳ 9፣10 ጋር ያነጻ)። የተሳሳቱና የሚያዋርዱ ማንበራዊና ግብረ ገባዊ ሁኔታዎች ተገለጡ። ከሀብት ጎን ለጎን፣ እጅግ የከፋ ድክነትም ነበር። በማጭበርበርና በሐሰተኛ ሚዛን በመሸጥ በሚገኝ ትርፍ ብርቱዎች ደካሞችን ዘረፉ (ሆሴ 12፣7፤ ከኢሳ 5፣8፤ ከአጥ 6፣5-6 ጋር ያነጻ)። ፍትሕ የለል ይመስላል፤ የፍርድ አደባባዮችም የሚያደርጉት ዕገዛ ጥቂት ነው።

ሃይማኖታዊ ሁኔታዎች የተሻሉ አልነበሩም። በምሥራ ዘመን መንግሥት (177 16፣29-33) የበአል ጣዖት አምልኮ ወደ ምድሪቱ ቢገባም፣ በዚህ ጊዜ ሙሉ በሙሉ ወደ ማብቃቱ ተቃርቦ ነበር (217 10፣19-28)፤ ይሁን እንጂ ብዙዎቹ አስከፊ ገጽታዎቹ ሙሉ በሙሉ አልጠፉም ነበር (ሆሴ 2፣8፤ 11፣2፤ 13፣1)። በግልጽ በቤተ ጣዖት ውስጥ ዝሙት ይፈጸም ነበር (4፣10-18)። በተጨማሪም ሕዝቡ “የመስገጃ ኩረብታዎችን” ሠሩ፤ “በእያንዳንዱ ኩረብታ ላይና በእያንዳንዱም የተንሰራፋ ዛፍ ሥር ዐምዶ ጣዖትንና የእሼራን ምስል ዐምዶች አቆሙ (217 17፣7-12)።

እንዲህ ዐይነት ንጠኦቶችን የሚያደርጉትን በመገሠጽ እየሰበከ በማገልገል ሆሴዕን ነቢይ አሞፅ ይቀድመው ነበር፤ ይሁን እንጂ ሕዝቡ ነገሩን ግምት አልሰጡትም። አሁን የሆሴዕ ተራ ነው፤ እርሱም በድፍረት በጊዜው የነበረውን ክፋት በመቃወም ተናገረ።

ከዳግማዊ ኢየሱዳስም ዘመን መንግሥት በኋላ የእስራኤል የፖለቲካ እድገቶች በፍጥነት ማሸቆልቆል ያዙ። ልጁና ወራሹ የሆነው ዘካርያስ (753 ዓ.ም)፣ ከ217 15፣8-12 ጋር ያነጻ) ስድስት ወር ብቻ ከገዛ በኋላ ሰላም በተባለ ሰው ተገደለ። ሰላምም በተራው አንድ ወር ብቻ ከገዛ በኋላ ምናሑም በተባለ ሰው ተገደለ (217 15፣13-15)። ከዚያም ምናሑም (752-742 ዓ.ም)፣ ከ217 15፣17-22 ጋር ያነጻ) ዐሥር ዓመት ገዛ። ዐጭር የአገዛዝ ዘመን እንደ ገና የተጀመረው ልጁ ፋቂስያስ ከጦር አለቆቹ አንዱ በሆነው በፋቂሌ በተገደለ ጊዜ ነበር (742-740 ዓ.ም)፤ ከ217 5፣23-26 ጋር ያነጻ)። እስከ 732 ዓ.ም ድረስ ፋቂሌ ለሃያ ዓመታት ያህል ዙፋኑን መጠበቅ ችሎ ነበር፤ ይህም ከ752-740 ዓ.ም ድረስ ያለውን ተደራራቢ የሆነውን አገዛዝ የሚጨምር ነው (217 15፣27)። የእርሱ አገዛዝ ችግር ውስጥ የገባው በ733 ዓ.ም የአሦር ንጉሥ ሣልሳዊ ቴልኤልቴልፌልሶር ከፍተኛ ወረራ ባደረገበት ጊዜ ነበር። ቀጣዩ የአሦር ንጉሥ ስልሞናሶር 5ኛ ወደ ግዛቷ ዘመተ፤ ዋና ከተማዬቱን ስማርያንም ከበባት። ይህች ጠንካራ ከተማ ለብዙ ወራት ተከላከለች። ይሁን እንጂ በመጨረሻ በ722 ዓ.ም እጅ ስትሰጥ አያሌ እስራኤላውያን ተማርከው ተወሰዱ፤ እስራኤል ሉዓላዊ አገር በመሆን የኖረችባቸውም ዘመናት አበቁ።

2. የመጽሐፉ ጸሐፊና የተጻፈበት ጊዜ

በደቂቅ ነቢያት መጻሕፍት የመጀመሪያ የሆነውን ይህን መጽሐፍ የጻፈው የብሔሪ ልጅ ሆሴዕ ነው (ሆሴ1፣1)። መጽሐፉ ሆሴዕ የሰሜኑ የእስራኤል መንግሥት ነቢይ እንደ ሆነ የሚገልጽን የሚረታ ማስረጃን የያዘ ነው። ዐልፎ ዐልፎ ይሁዳን ቢጠቅስም፣ መልእክቶቹ በቀጥታ የሚመለከቱት እስራኤልን ነው። ሆሴዕ የሰማርያን ገዥ፣ “ንጉሣችን” በማለት ይጠቅሳል (7፣5)፤ ብዙ ጊዜም የአረማይስጥ ቋንቋን ይጠቀማል፤ ይህም፣ የአረማይስጥ ቋንቋ የሚናገር ሕዝብ ያለውና በስተ ሰሜን የሚገኘው የሶርያ መንግሥት በእስራኤል ላይ ተጽዕኖ እንዳለው የሚያመለክት ነው።

ሆሴዕ ያገለገለበትን ዘመን ለማመልከት አራት የይሁዳ ነገሥታትን ስምና (ያዘያን፣ ኢዮአታም፣ አካዝ፣ ሕዝቅያስ) አንድን የእስራኤልን ንጉሥ ስም (ዳግማዊ ኢየሱዳስም) በዝርዝር ይጠቅሳል፤ ይኸውም በይሁዳ ያለው የዳዊት የዘር ግንድ ብቸኛው ሕጋዊ አገዛዝ መሆኑን ለማሳወቅ ነው (2ሳሙ 7፣12-13)። ትንቢቶቹን የተናገረበትን ጊዜ ለማመልከት የሚረዱ ጥቂት ፍንጮች ይገኛሉ። አንዱ ነገር፣ ትንቢቶቹ የተሰጡት በተመሳሳይ ጊዜ አለመሆኑ ነው። ስለ ሆሴዕ ጋብቻ የተነገሩት ቃላትና የመጀመሪያዎቹ ትንቢቶች የተላለፉት ከዳግማዊ ኢየሱዳስም መሞት በፊት ሳይሆን አይቀርም፤ ምክንያቱም በ1፣4 ሆሴዕ በኢዮ ቤት ላይ የሚመጣውን ቅጣት አመልክቶአል (ኢየሱዳስም የዚህ ቤት አባል ነው)። ይህም የተፈጸመው የኢየሱዳስም ልጅ ዘካርያስ ከነገሠ ከስድስት ወር በኋላ በተገደለ ጊዜ ነበር (217 15፣8-12)። በተጨማሪም ከአሦር ጋር ሊደረጉ ስላሉ ግንኙነቶች የሚያመለክቱ ጥቅሶች አሉ (ለምሳሌ፣ 5፣13፤ 8፣9፤ 12፣1)፤ ይህም ከሣልሳዊ ቴልኤልቴልፌልሶር ጋር የተደረገውን ግንኙነት ጨምሮ በምናሑም ጊዜ የተደረገውን የሚያመለክት ነው (21715፣19-20)። በመጨረሻም በ7፣11 ላይ እስራኤል ከግብፅና ከአሦር ጋር ግንኙነት እንደ ነበራት ተጠቅሶአል፤ ይህም፣ እስራኤል ግብፅን በአሦር ላይ ለማነጣጠል ሙከራ ባደረገችበት ጊዜ መጽሐፉ እንደ ተጻፈ የሚያመለክት ነው።

ነቢዩ ሆሴዕ ራሱ የኖረው እስከ ሕዝቅያስ ዘመን መንግሥት ነበረ (728-686 ዓቅክ)። ሰማርያ በአሦራውያን እጅ በ722 ዓቅክ እንደሞተው ድቅ በግልጽ ባያመለክትም፤ የሰሜኑን መንግሥት መውደቅ መስከሮአል፤ በግልጽ ሊናገር ያልቻለው ምናልባት ትንቢቱን ጽፎ ያጠናቀቀው ከዚያ ዘመን በፊት ስለ ነበረ ሊሆን ይችላል። ተማርኮ ስለ መወሰዱ የተጠቀሰ ማስረጃ የለም፤ ያለጥርጥር በምድሪቱ በመቅረት ኖሯል። የእርሱ አገልግሎት ረዥም ዘመን ያለው ሲሆን፤ ከ753-715 ዓቅክ ያለውን ዘመን ቢያንስ ያካልላል።

3. የሆሴዕ ጋብቻ

የሆሴዕ ጋብቻ ብዙ ወይይትን ያስነሣ ጉዳይ ነው። በምዕራፍ 1 ላይ እግዚአብሔር ሆሴዕን “ሂደህ አመንዝራ ሴት አግባ፤ የምንዝርና ልጆችንም ለራስህ ውሰድ” አለው። በምዕራፍ 3 ላይ ደግሞ “እርሷ በሌላ ሰው የምትወደድ አመንዝራ ብትሆንም፤ አሁንም ሂድና ሚስትህን ውደዳት” አለው። ሆሴዕም የታዘዘውን አደረገ፤ በብርና በገብስም ገዛት። ጋብቻውን በተመለከተ የሚጠቀሱት የተለያዩ አመለካከቶች በዋናነት አራት ናቸው፤ የመጀመሪያው አመለካከት፤ የመላምታዊ ጋብቻ አመለካከት ይባላል። በዚህ አመለካከት መሠረት ጋብቻው በውን አለመፈጸሙንና በእግዚአብሔርና ታማኝ ባልሆነችው በእስራኤል መካከል የራዲያዊ ወይም ተምሳሌታዊ ምስያ ግንኙነት እንደ ተፈጸመ የሚያመለክት ነው። ሁለተኛው አመለካከት፤ ከረከሰችው ከጎሜር ጋር ትክክለኛ ጋብቻ እንደ ተፈጸመ የሚጠቅሰው ነው። እንደዚህኛው አመለካከት ከሆነ ጋብቻው በትክክል ተፈጽሞአል፤ ጎሜር አመንዝራ ሴት፤ ምናልባትም በቤተ ጣዖት ውስጥ በዝሙት ዐዳሪነት የምትኖር ሴት እንደ ሆነች ይገልጻል። ሦስተኛው አመለካከት፤ መንፈሳዊ አለመታመንን የሚያመለክተው ነው። ይህም ሁኔታውን ከአካላዊነት ይልቅ መንፈሳዊ አለመታመን እንደ ሆነ አድርጎ ያቀርባል። ጎሜር አመንዝራ ነበረች፤ በሆሴዕ ዘመን እንደ ነበሩት እስራኤላውያን ሁሉ እርሷም ሐሰተኛ አማልክትን የምታመልክ ሆናለች።

ተመራጩና አራተኛው አመለካከት፤ በድንግልና ከኖረችው ከጎሜር ጋር ትክክለኛ ጋብቻ እንደ ተፈጸመ የሚጠቅሰው ነው። በዚህኛውም አመለካከት ጋብቻው በትክክል ተፈጽሞአል። ጎሜር ስታገባ ድንግል ነበረች፤ አመንዝራ የሆነችው ግን በኋላ ነው። ሆሴዕ ባገባት ጊዜ ጎሜር ዝሙት ዐዳሪ አልነበረችም። ስለዚህ የሥነ ምግባር ጥያቄ ሊፈጥር የሚችለው የታወቀችን ዝሙት ዐዳሪ የማግኘት ጉዳይ ግምት ውስጥ ሊገባ አይችልም። ምናልባትም ይህ አመለካከት ይበልጥ የሚረታ እንዲሆን ያደረገው፤ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ያለው ግንኙነት ከሆሴዕ ጋብቻ ጋር ተመሳሳይነት ስላለው ነው (ከ1፡2፡6-7፡9፤ ከ2፡2-13 ጋር ያነጻ።)። በብሉይ ኪዳን እንደ ተጠቀሰው፤ እስራኤል ድንግል በነበረችበት ጊዜ ነበር እግዚአብሔር በምድረ በዳ የተቀበላት (ኤር 2፡2-3)። ደግሞ ደጋግሞ እግዚአብሔር ፍቅሩን ለእስራኤል በሰፊው ገልጾለታል፤ ይሁን እንጂ እርሷ ታማኝነቷን በማጉደል ቀጠለች።

4. ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች

የትንቢተ ሆሴዕ ማዕከላዊ ሐሳብ እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር የገባው እንዲሁም ሕዝቡ ያፈረሰው ቃል ኪዳን ነው። እግዚአብሔር ሕዝቡን ይወዳል፤ ልጆቹ ብሎም ጠርቶአቸዋል (11፡1፤ ከዘፀ 4፡22 ጋር ያነጻ)። ይሁን እንጂ ባለፉት ዘመናት እግዚአብሔርን ትተው ሄደው ነበር፤ እየተከተለ አብዝቶ ቢጠራቸውም፤ ከእርሱ አብዝተው ርቀው ሄደዋል (11፡2)። እግዚአብሔር ከእነርሱ ጋር በምሕረቱ ያደረገውን ቃል ኪዳን በማፍረስ ንጢአት ውስጥ ጠልቀው ገቡ። ነቢዩ ሆሴዕ በተደጋጋሚ በሕዝቡና (4፡1-2፡9-19፤ 6፡4-11 ወዘተ) በሃይማኖት መሪዎች (4፡5-10) የተፈጸመውን ንጢአት በዝርዝር አቅርቦአል። በአንባቢዎቹ አእምሮ ላይ እነዚህን እውነቶች ለመቅረጽ ችግር ያለበትን የእርሱን የጋብቻ ግንኙነት ተጨባጭ ምሳሌ በማድረግ ተጠቀመ።

የትንቢተ ሆሴዕ ዋነኛ አስፈላጊነት ሊገለጽ የሚችለው እስራኤል ከንጢአታቸው እንዲመለሱ ባደረገው ከፍተኛ ጥሪ ነው። ኤልያስንና ኤልሳዕን የመሳሰሉት ሌሎች ነቢያት አስቀድመው ማስጠንቀቂያ ሰጥተዋል። የሆሴዕ ማስጠንቀቂያ ግን የመጨረሻው ነው። እግዚአብሔር እጅግ ትዕግሥተኛ

ሆኖአል፤ ነገር ግን ትዕግሥቱ እየመነመነ ሲሄድ፤ ከፍተኛ ቅጣት መምጣቱ አስፈላጊ ይሆናል። ይህም ቅጣት ምድሪቱ እንድትጠፋ (4፡3፤ 5፡1-15)፤ ሕዝቡም ተማርኮ እንዲሄድ በማድረግ ይገለጣል።

ነቢዩ በዚህ ጨለማነት ባለው ሥዕል ውስጥ አንድ የደስታ ማስታወሻ ጨምሮአል። የእስራኤል የወደፊት ቅጣት የመጨረሻውን የሚያሳይ አይሆንም፤ አስደሳች የተሐድሶ ጊዜን አስከትሎ ይመጣል። ሆሴዕ ይህን ጊዜ በሕዝቡ በኩል እንደ አንድ እውነተኛ የንስሐ ጊዜ (6፡1-3) እና በእግዚአብሔር እጅ ያለ የታላቅ በረከት ጊዜ (ከ1፡10፤ 2፡14-15 ጋር ያነጻ) አድርጎ ገልጾታል።

ትንተና

፩. የእስራኤል አለመታመን መገለጽ (1፡1-3፡5)

ሀ. ታሪካዊ መቼት (1፡1)

1 ይህ ጥቅስ የትንቢቱን ታሪካዊ ዳራ የሚያመለክት ነው (ከመግቢያው ጋር ያነጻ)።

ለ. ጋብቻና የሆሴዕ ልጆች (1፡2-9)

2 “አመንዝራ ሴትን” በተመለከተ በመግቢያው ላይ የተሰጠውን ይመልከቱ። “የምንዝርና ልጆች” (ቃል በቃል “የዝሙት ዐዳሪ ልጆች”) ማለት እንደ እናታቸው የሚሆኑ ልጆች ማለት ነው። አብዛኛውን ጊዜ የወላጆች ተጽዕኖ በልጆች የወደፊት ዕጣ ፈንታ ላይ ይንጸባረቃል። “ምድሪቱ ከእግዚአብሔር ተለይታ ታላቅ ምንዝርና እያደረገች” የሚለው ከሆሴዕ ጋብቻና እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር ካለው ግንኙነት ጋር ያለውን ተመሳሳይነት ያመለክታል። ጎሜር ስታገባ ድንግል ነበረች፤ ካገባች በኋላ ግን ታማኝነቷን አጉደለች። በተመሳሳይ ሁኔታም እስራኤል በእግዚአብሔር ከተመረጠች በኋላ ታማኝነቷን አጉደለች፤ ዘርቿም የእርሷን የሕይወት ዘይቤ ተከተለ።

3 ይህ ቀላል ባይሆንም፤ ሆሴዕ ጎሜር ምን ልትሆን እንደምትችል እያወቀ፤ እግዚአብሔርን ታዝዞ አገባት። አሁን በዚህ ጊዜ የተወለደው ወንድ ልጅ የዐዲሱ ጋብቻ ሕጋዊ ልጅ እንደ ሆነ ምንባቡ በግልጽ አቅርቦልናል።

4 ለሆሴዕና ለጎሜር ሦስት ልጆች ተወለዱ፤ ለእያንዳንዳቸውም ትእምርታዊ ስም ተሰጥቶአቸዋል። “ኢይዝራኤል” (ኢዩ “የአክሐብን ቤት” የፈጀበት ከተማ ነው 2ነገ 9፡7-10፡28) የሚለው ስም የሚያመለክተው፤ ኢዩ ያፈሰሰውን “ደም” ለመበቀል እግዚአብሔር በቅጣት የሚነሣበትን የወደፊቱን ቀን ነው። ኢዩ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ በመፈጸሙ መልካም ቢያደርግም (2ነገ 9፡1-10)፤ እግዚአብሔር ካዘዘው በላይ ብዙ ሰዎችን ገድሎ ነበር። የኢዩ ንጢአት የተቀጣው እስራኤል መንግሥት መሆኗ እንዲቆም በመደረጉ ነበር (ይህ በ722 ዓቅክ ሆኖአል)።

5 ቀስት ሥልጣንን ሲያመለክት፤ የተሰበረ ቀስት ደግሞ የሥልጣን መገርሰስን ያመለክታል። “የኢይዝራኤል ሽለቆ” ከኢይዝራኤል ከተማ በስተ ሰሜን ይገኛል። በስተ ምዕራብ ወደ ኤስድራኤሎን ሽለቆ ተደባልቆአል፤ ሁለቱም ስፍራዎች በታሪክ ውስጥ ትልልቅ ውጊያዎች የተካሄዱባቸው ናቸው። በዚህ ስፍራ የተነገረው ትንቢት በዚህ ሽለቆ እስራኤል የመጨረሻ ሽንፈቷን እንደምትጋፈጥ ለማመልከት ነው። ይህም የሆነው ቱልኔልቱልፌልሶር ሣልሣዊ ባካሄደው ዘመቻ ነው (ከመግቢያው ጋር ያነጻጽሩ)።

6 “ሎሩሃማ” ማለት “ያልተወደደች” ማለት ነው። በትንቢታዊ አነጋገር ፍርድን ካልሆነ በቀር፤ እግዚአብሔር ከእንግዲህ ለእስራኤል ፍቅርን እንደማያሳይ የሚያመለክት ነው። ይህን ያህል እስራኤል ልትቀጥል የቻለችበት ምክንያት እግዚአብሔር ስለ ወደዳት ነበር። “ከእንግዲህ ስለማልራራላቸው” የሚለው ቃል “መሉ በመሉ እወስዳቸዋለሁ” በሚል ሊተረጎም ይችላል። ይኸውም ከእንግዲህ ለእስራኤል ሕዝብ ፍቅርን አላሳያቸውም፤ በጎይል በፍርድ እወስዳቸዋለሁም ማለት ነው።

7 እግዚአብሔር ለአስራሔል ፍቅርን አያሳይም፤ ነገር ግን ለይሁዳ ፍቅርን በማሳየት ይቀጥላል። እነዚህ ቃላት ምናልባት የተጻፉት በይሁዳ ንጉሥ በዓዝያን ዘመነ መንግሥት ሳይሆን አይቀርም። ከአራቱ ጥሩ ነገሥታት (ዮአስ፣ አሚስያስ፣ ያዝያን፣ ኢዮአታም) ሦስተኛ የሆነው ዓዝያን “ጥሩ” ንጉሥ ነበረ (2ኛ 15፥3፤ 2ዜና 26፥4)። እግዚአብሔር ራሱን “በአምላካቸው በእግዚአብሔር” በሚል ስም መጥቀስ የአስራሔል ሕዝብ የረሱት የእውነተኛውን የአምላካቸውን ስም በማንሣት ሊያስደንቃቸው ስለ ፈለገ ነው። የይሁዳ ተስፋ በእግዚአብሔር ላይ ነው፤ ስለዚህም ይሁዳ ታመልጣለች።

8-9 ጎሜር ሁለተኛውን ልጅዋን ጡት ካስጣለች በኋላ ሦስተኛውን ወንድ ልጅ መውለዷ በዝርዝር መቅረቡ ትረካው ተምሳሌታዊ ወይም መንፈሳዊ ክመሆኑ ይልቅ ታሪካዊ መሆኑን ያሳያል። “ሎዓሚ” ማለት “ሕዝቤ አይደለም” ማለት ነው። ሕዝቡ ሌሎች አማልክትን በመከተል ከእግዚአብሔር ተለይተው ነበር። ስለዚህ እግዚአብሔር አስራሔል ሕዝቡ እንዳልሆኑ በመቀጠር ካዳቸው፤ እርሱም ከእንግዲህ አምላካቸው አይሆንም። “ሎሩሃማ” የሚለው ስም አለመወደድን ሲያመለክት፤ ሎዓሚ የሚለው ደግሞ ሙሉ በሙሉ መካድን ያመለክታል።

ሐ. የወደፊቱ የተስፋ ቀን (1፥10-2፥1)

10 በሆሴዕ ዘመን አስራሔል የሆነ ሕዝቡ እንዳልሆኑ እግዚአብሔር ቢናገርም በሚመጣው ዘመን ግን፤ “ሊሰፈርና ሊቁጠር እንደማይችል እንደ ባሕር አሸዋ” ያደርጋቸዋል። እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባውን የተስፋ ቃል (ዘፍ 22፥17)፤ ሕዝቡ ታማኞች ባይሆኑም እንኳ (ከሮሜ 9፥26 ጋር ያነጻ) ይፈጽማል።

11 “ስለ ይሁዳ ሕዝብና ስለ አስራሔል ሕዝብ” ስለ ሁለቱም በመናገር፤ ወደፊት የሚፈጸመው ተስፋ ሁለቱንም ሕዝቦች እንደሚያካትት ሆሴዕ በግልጽ ተናግሯል። “እንደ ገና አንድ ይሆናሉ አንድ መሪም ይሸማሉ” የሚለው ቃል ተስፋ የሚደረገውን ቀን የሚያመለክት ነው። ከባቢሎን ምርኮ በኋላ የአስራሔል ሕዝብ በሁለት አልተከፈለም ነበር፤ ነገር ግን እውነተኛ ራስ ገዝ መንግሥት እስከ ግንቦት 1948 ድረስ ሊመሠርቱ አልቻሉም። ተስፋ የተደረገውን ቀን የሚያመለክት ሌላ ማስረጃ “በምድሪቱ” የሚለው ቃል ነው። ይህም በተሻለ የሚገልጸው ግብፅን ቢሆንም፤ አስራሔል የሚበተኑባቸውን በዓለም ያሉትን መንግሥታት የሚያመለክት ነው (ከዘፍ 28፥68፤ ከ2፥14-15 ጋር ያነጻ)። ስለዚህ ያለንበት ሃያኛው ክፍለ ዘመን በሺዎች የሚቆጠሩ አስራሔል የሆነ ከምድር ሁሉ ወደ ፓለስቲና የሚመለሱበት ጊዜ ነው። “የኢይዝራኤል ቀን ታላቅ ይሆናል” የሚለው ቃል ቀኑ በተወሰነ መንገድ የተለየ እንደሚሆንና “የኢይዝራኤል ቀን” የሚለውንም ነገር ይበልጥ የሚያረጋግጥ ነው። በ2፥22-23 መሠረት ኢይዝራኤል የሚለው ቃል እንደ ገና ልትወለድና ልትበዛ ሕዝቡ በምድር ሁሉ በእግዚአብሔር “መዘራቱን” የሚያመለክት ነው። ሕዝቡ ለክብር እንደ ገና የሚወለድበትን ቀን ስለምታይ፤ የሚመጣው ቀን ታላቅ መሆኑን ያመለክታል።

2፥1 ሆሴዕ ከራሱ በኋላ ስምን ጋር በማነጻጸር፤ በሚመጣው የተስፋ ቀን በእግዚአብሔርና በአስራሔል መካከል የሚኖረውን መንፈሳዊ ግንኙነት አቅርቧል። በዚህ ጊዜ ግንኙነቱ የተመሰለው “ሎሩሃማ” እና “ሎዓሚ” (“ያልተወደደች” እና “ሕዝቤ አይደለም”) በሚሉ ስሞች ነው። ወደፊት በሚመጣው የተስፋ ቀን ግን ተገቢው ስም፤ “ሕዝቤ” እና “የምወደው” የሚለው ይሆናል። “ሕዝቤ ” የሚለው ወንድሞች ከሚለው ስም ጋር የተገናኘ ሲሆን፤ “የምወደው” የሚለው ደግሞ “አሳቶችን” የሚያመለክት ነው። ይኸውም “ሎዓሚ” የሚለው የወንድ ስም፤ “ሎሩሃማ” የሚለው የሴት ስም ስለ ሆነ ብቻ ነው (1፥8-9)።

መ. አስራሔል፣ አመንዝራዬቱ ሚስት (2፥2-13)

2 የዚህ ክፍል አነጋገር ታማኝ ስላልሆነችው የሆሴዕ ሚስት ቢሆንም፤ በቅድሚያ የታሰበው ግን አስራሔልን በተመለከተ ነው። “መሠላጽ” የሚለው ግስ በመሠረቱ ሲተረጎም፤ “መታገል ወይም መጣር” የሚል ይሆናል። በዚህ ስፍራ

የተተረጎመው ስለ ንጢአተኛ ሕይወቷ “እናታችሁን ለመገሠጽ ጥረት አድርጉ” በሚል ነው። “እናት” የተባለችው በአጠቃላይ አስራሔል ስትሆን፤ “ልጆች” የተባሉት ደግሞ እያንዳንዳቸው አስራሔል የሆኑ ናቸው። ስለዚህ አስራሔል የሆነ በእግዚአብሔር ፊት ሕዝባቸው ወደ ታማኝነት ሕይወት እንዲመለስ ጥሪ እንዲያደርጉ ተነግሯቸዋል።

“እርሷ ሚስቱ አይደለችም” የሚለው አረፍተ ነገር፤ ሆሴዕ ሚስቱን እንደ ተዋት የሚያመለክት ነው (3፥1 ይመ)። ልክ እንደዚሁ እግዚአብሔር አስራሔልን መተው፤ “ሎዓሚ” የሚለው ተምሳሌታዊ ስም ተገልጿል (1፥9)። “ሎቶቻ” የሚለው ቃል ምናልባት ውሽጦችዋን ለመሳብ ዕርቃኗን የሆነችበትን ሁኔታ ለማመልከት ነው። ስለዚህ አስራሔል ከእውነተኛው አምላኪ ዘወር በማለት ያለ ዕፍረት ጣየትን በማምለክና ቅጥ ያጣ ስግደትን ለሐሰተኛ አማልክት በማድረግ እግዚአብሔርን በድላለች።

3 አስራሔል ካልተለወጠች ዕርቃኑን እንዳለና ረዳት እንደሌለው ሕፃን ማለትም ስትወለድ እንደ ነበረችው ትሆናለች። ለአስራሔል የልጅነት ጊዜዋ ከግብጽ ከወጣች በኋላ በምድረ በዳ የኖረችበት ጊዜ ነው። በዚያ ጊዜ እግዚአብሔር አስራሔልን ጠበቃት፤ ነገር ግን ወደ እርሱ ካልተመለሰች እንደዚያ እንደ ደረቀና ባድማ እንደ ሆነ ምድር ትሆናለች።

4-5 ሆሴዕ እንደ ገና በእናትና በልጆች መካከል ያለውን ልዩነት አስቀምጦአል። “እናት” የሚለው እንደ ገና ሕዝቡን በአጠቃላይ የሚያመለክት ሲሆን፤ “ልጆች” የሚለው ደግሞ እያንዳንዱን አስራሔል የሚያመለክት ነው። የአስራሔል ሕዝብ በአጠቃላይ በደለኛና ቅጣት የሚገባው ነው፤ እያንዳንዳቸው አስራሔል የሆነም እንዲሁ። “ፍቅር” ለማንኛቸውም ሊገለጥ አይገባም። “የምንዝርና ልጆች” የሚለው የሚያመለክተው እነርሱም የእናታቸውን ንጢአት ስለሚያደርጉ “ልጆች” ተብለው የተጠሩትን ነው (ከ1፥2 ጋር ያነጻ)።

በቁ. 5 ላይ ታማኝ ያልሆነችውንና የእግዚአብሔር ሚስት የነበረችውን አስራሔልን የሚያመለክት ሲሆን፤ በተመሳሳይም ጎሜርን የሚመለከት ነው። ጎሜር ስጦታ የሚሰጣትን ውሽጦችዋን ትክተል እንደ ነበር፤ አስራሔልም በአካባቢዋ ያሉትን መንግሥታት የሐሰት አማልክት ትክተል ነበር። አስራሔል ከእነዚህ መንግሥታት ስጦታን ትቀበል ነበር፤ እነዚህም ስጦታዎች ያለጥርጥር የንግድ ስምምነት ውጤቶች ናቸው። ስለዚህ በንግድ የሚገኝ ጥቅም ፍላጎት አስራሔል ሌሎች አማልክትን እንድትከተል አድርጓታል።

6 እግዚአብሔር ውሽጦችዋን ከእርሷ ለማስቀረት ሲል “መንገዱን በእሾኽ በመዝጋት” ዐጠረው። በእርግጥ እርሷን በውስጥ አድርጎ እነርሱን በዙሪያዋ እንደ ቅጥር ማቆም በቻለ ነበር። እሾኹ የሚያመለክተው በሚከተሉት ዓመታት በአስራሔል ላይ የሚመጣውን ጦርነትና መከራ ሁሉ ነው (ከመግቢያው ጋር ያነጻ፤ ኢዮ 3፥23፤ 19፥8ን ይመ)።

7 የአስራሔል መንገድ ቢዘጋም በከንቱ “ውሽጦችዋን ተክትላ ለመሄድ” ትሞክራለች። “የቀድሞ ባሌ” የሚለው እግዚአብሔርን የሚያመለክት ነው። ሐሰተኛ አማልክትን በመከተል የደከመችው አስራሔል በመጨረሻ የእርሷን አምላክ ሉዓላዊነት ትረዳለች፤ ባዕድ አማልክትን ከተከተለችባቸው ጊዜያት ይልቅ እርሱን በተከተለችባቸው ጊዜያት የነበራት ሁኔታ የተሻለ መሆኑንም ታውቃለች። አስራሔል ሙሉ በሙሉ ወደ “ቀደመው ባሏ” የምትመለሰው በመጨረሻዎቹ ቀናት ብቻ ነው።

8 አስራሔል ታማኝ ያልሆነችበት ምክንያት እግዚአብሔር የጥቅማቸው ምንጭ መሆኑን ሕዝቡ ስላልተረዱ ነበር። የሐሰተኛ አማልክትን ምስል ለማበጀት አያሌ ብርና ወርቅ ፈጅተዋል (ለምሳሌ በኣል)። ኢዮ የበኣልን አምልኮ ለማስወገድ ብዙ ጥረት አድርጎአል (2ኛ 10፥19-28)፤ ይሁን እንጂ አምልኮው ቀጥሎ ነበር።

9 ጣየት አምላኪ ከመሆኗ የተነሣ እግዚአብሔር “እህሌን በመከር ጊዜ”፤ “ዐዲሱም የወይን ጠጅ በደረሰ ጊዜ”፤ “ሉፍና የሐር ልብሌን” እወስዳለሁ በማለት አስራሔልን ይቀጣል።

ከገጠአታቸው የተነሣ ሕዝቡ ምግብና ልብስ ያጣሉ፤ ይህም ምናልባት ዝናብ እንዳይዘገብ ከተከለከለ ነው።

10 “ነውሯን እገልጣለሁ” ማለት ቃል በቃል ሲመለስ “ነፍረቷን እገልጣለሁ” ማለት ነው (“ነፍረት” ማለት “ደረቅ የመሆን ሁኔታ” ነው። እግዚአብሔር የተትረፈረፈ በረከትን ስለሚይዝባት እስራኤል ትደርቃለች። ውሽጥቿ ሊያዋርዷት ይመጣሉ፤ በሥቃይ ላይ ካለችው ጋር ፍቅር ፈልገው አይደሉም። ከእግዚአብሔር እጅ “የሚያድናት የለም”፤ ይኸውም ውሽጥቿ ስለ እርሷ ጉዳያቸው ስላልሆነና እግዚአብሔርም ስለማይፈቅድ ነው።

11 እስራኤል ከእንግዲህ “በክብረ በዓሎችም”፤ “በዓመት በዓሎቿ” (ዓመታዊ የፋሲካ በዓል፤ በዓለ ጎምላ፤ የዳስ በዓል)፤ በወር መባቻዎቿ፤ በሰንበቶቿ ደስ አትሰኝም። “የተመረጠ በዓሎቿ” የተባለው ምናልባት በሌሎቹ በዓላት ያልተጠ ቀሱትንና የሚዘወተሩትን በዓላት የሚያመለክት ነው።

12 “የወይን ተክሎቿ” እና “የበለስ ዛፎቿ” የሚለው የምድሪቱን ምርጥ በረከት የሚያመለክት ሳይሆን አይቀርም፤ “ከውሽጥቼ የተቀበለሁት ዋጋ ነው” ስለምትልም እግዚአብሔር ያጠፋቸዋል። እነርሱንም የዱር አራዊት መፈንጫና መመገቢያ “ጫካ” ያደርጋቸዋል። በሌላ አነጋገር የመከላከያው ዐጥር ይነሣና ዕርሻን ማረስ ያበቃል ማለት ነው። እነዚህ ትንቢቶች በእስራኤል የመጨረሻ ቀናት ተፈጽመዋል። ምድሪቱ በአሦር ሰራዊት ሙሉ በሙሉ ተደመሰሰች፤ ከዚያም በ722 ዓክልበ ዓ.ም. በሙሉ በእነርሱ ቍጥጥር ሥር ሆነ። የእግዚአብሔር የማስጠንቀቂያ ቃል ፈጽሞ በቀላሉ የሚታይ አይደለም።

13 እነዚህ ቅጣቶች የመጡበት ምክንያት አሁን ይበልጥ ግልጽ ሆኗል፤ እስራኤል “ለበኣል አማልክት ዕጣን ያጠነቅባቸውን” ቀደም ያሉ ቀናት የሚመለከት ነው። እንዲህ ዐይነት ሁኔታ ተከሥቶ የነበረው በአክዓብና በልጆቹ ዘመነ መንግሥት ነው። አዩ የበኣል ሃይማኖት ካህናትን ከፈጀ በኋላ እንኳ የጣዖት አምልኮ በተወሰነ ደረጃ ቀጥሎ ነበር። የቀረው የጥቅሱ ክፍል የሚያመለክተው፤ እስራኤል በኣልን በተከተለችበት ጊዜ ዝሙት ዐዳሪ የሆነች ሴት ወንዶችን ለመሳብ የምታደርገውን የእንቅስቃሴ ባሕርይ ነው።

ሠ. የእስራኤል መባረክ (2፥14-23)

14 በረከትን የሚይዘው እግዚአብሔር የእስራኤል ንጢአት ተቀጥቶ እስኪያበቃ ድረስ በረከቶችን አይለቃቸውም። “አባብላታለሁ” የሚለው ቃል ውድ በሆኑ ጥቅማጥቅሞች ለመሳብ ጥረት ማድረግን የሚያመለክት ነው። “ምድረ በዳ” እና በቁ. 15 “ግብፅ” የሚሉት ቃላት እስራኤል ከግብፅ የተጓዘችበትን ታሪካዊ ምስሎች ለማመልከት ነው። እስራኤል ግብፅን ለቃ በመጨረሻም ወደ ተስፋይቱ ምድር እንድትጓዝ እግዚአብሔር እንዳስገደዳት ሁሉ፤ በመጨረሻው ቀን ከግብጽ መንፈሳዊ ውድቀት ወደ ተስፋይቱ ምድር የዕረፍት በረከት እንድትገባ ያስገደዳታል። በዚያ ቀን እግዚአብሔር ከተግሣጽ ቃላት (ቁ. 6-13) ይልቅ “በፍቅር ቃል” ያነጋግራታል።

15 በፍቅር ቃል ከማነጋገር በተጨማሪ እግዚአብሔር ለእስራኤል የወይን ተክሏን ይመልስላታል። የአኮር ሽለቆ (ከአያ 7፥24-26 ጋር ያነጻ) ወደ ፊት “የተስፋ በር” ይሆናል። ስለዚህ የእስራኤል የወደፊት ምላሽ በመጀመሪያ ወደ ከነዓን በገባችበት ጊዜ እንደ ሆነው በምስጋና መዝሙር የተገናኘ ይሆናል። በከፊልም ቢሆን እስራኤል ከባቢሎን ምርኮ በተመለሰችበት ጊዜ ትንቢቱ በመፈጸሙ የደስታ ዝማራ ነበረ። ነገር ግን ወደ ፊት ሕዝቡ ወደ ምድራቸው ሲመለሱና ክርስቶስ ንጉሣቸው ሲሆን የበለጠ የምስጋና ዝማራ ይሆናል።

16 “ባሌ” የሚለው ትእምርታዊ ስም ሕዝቡ ወደ እርሱ በሚመለሱበት ጊዜ ለእግዚአብሔር የሚሰጡት ስም ነው። እስራኤል በመንፈሳዊ ረገድ ትታደሳለች፤ እግዚአብሔር እውነተኛ ባሏ እርሷም ሚስት መሆኗን ትረዳለች። ከእንግዲህም “ጌታዬ” (ቃል በቃል “በኣሌ”) በማለት ለመጥራት አታስብም ማለት ነው።

17-18 በሚቀጥለው ዘመን እግዚአብሔር የበኣል አምልኮንና ማናቸውንም የበኣል አምልኮ ስም መታሰቢያ ከእስራኤል

ያስወግዳል። ከዚያም እግዚአብሔር በእውነት ይመለከዳል፤ እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር ትታረቃለች፤ በምድርም ላይ ሰላም ይሆናል። እግዚአብሔር ከምድር አራዊትና ከሰማይ ምፎች እንዲሁም በምድር ካሉ ትናንሽ ፍጥረታት ጋር ኪዳን ያደርጋል (ከኢሳ 11፥6-9 ጋር ያነጻ)። እንዲሁም ቀስትና ሰይፍ (በሆሴዕ ዘመን የነበሩ ዋና ዋና የጦር መሣሪዎች ናቸው) ከምድሪቱ ይወገዳሉ፤ ስለዚህ “ሁሉም በሰላም ይኖራሉ” (ከኢሳ 2፥4፤ ከሚክ 4፥3 ጋር ያነጻ)።

19 እስራኤል ለዘላለም ለእርሱ የታጨች እንደ ሆነች እግዚአብሔር ቃል ገባላት። ይህ የመታጨት ሁኔታ አያሌ ምርጥ የግንኙነት ክሥተቶችን የሚያካትት ሲሆን፤ አራቱ እንደሚከተለው ተጠቅሰዋል፤ እነርሱም “ጽድቅና ፍትሕ” (በመተጫጨት ሂደት ውስጥ ያለውን ማናቸውንም ሕጋዊ መስፈርት የሚያሟላ መሆኑን ያመለክታሉ) እንዲሁም “ፍቅርና ርኅራኄ” (እግዚአብሔር ለዐዲሷ ሙሽራ ያለውን የጠለቀ ስሜት ሁኔታ የሚያመለክት ነው) ናቸው።

20 ዐምስተኛው ምርጥ የግንኙነት ክሥተት ማለትም “ታማኝነት” በተጨማሪ በተስፋ ቃሉ ውስጥ ያለ ነው። ምናልባት በዚህ ስፍራ አጽንዖት የተደረገበት ጉዳይ እስራኤል ለእግዚአብሔር ሊኖራት የሚገባው ታማኝነት ነው፤ የእግዚአብሔር ታማኝነት ግን እንደ ተጠበቀ ነው። ይህ ዐዲስ ግንኙነት ያለ ጥርጥር “አንቺም” (እስራኤል) እግዚአብሔርን ታውቂዋለሽ” በሚል ተተርጉሟል።

21-22 ሊመጣ ባለው በዚህ ውብ በሆነው በእግዚአብሔርና በእስራኤል ግንኙነት ምክንያት እግዚአብሔር የሕዝቡን ፍላጎት ያሟላል። በዚህ ስፍራ ሰማያት ከእግዚአብሔር ጋር በምድር ላይ ዝናብ እንዳይዘገብ ሲለምኑ ይታያሉ፤ እግዚአብሔርም በቸርነቱ መልስን ይሰጣል። ምድርም ሰማያት ዝናብን እንዲሰጡ ስትለምን ትታያለች፤ ሰማያትም በቸርነት ይመልሳሉ። ሆሴዕ እህል፤ ዐዲስ የወይን ጠጅና ዘይት ምድር በረከቷን እንድትሰጣቸው ሲለምኑ ያያል፤ ምድርም ለዚህ ጥያቄ ሁሉ በቸርነት መልስ ሰጥታለች። በመጨረሻም ኢይዝራኤል እህልን፤ ዐዲስ የወይን ጠጅና ዘይትን በረከታቸውን እንዲሰጣት ስትለምናቸው ትታያለች፤ እነርሱም በቸርነት መልሱላት። በዚህ ስፍራ “ኢይዝራኤል” ተብሎ የተጠቀሰው መላውን እስራኤልን የሚያመለክት ሲሆን፤ ትርጉሙም “እግዚአብሔር ይተክላል” ማለት ነው (በግልጽ እስራኤል መሆኗን የሚያመለክተውን ቁ. 23ን ከዚህ ጋር ያነጻ)። የኢይዝራኤል ሽለቆ የምግብ ምርት ማዕከል ነው።

23 እስራኤል ማለትም “ኢይዝራኤል” በብዛት ትተክላለች፤ ትልቅ ሕዝብም ትሆናለች (ከ1፥10-11 ጋር ያነጻ)። ከሆሴዕ ዘመን ጋር ሲነጻጸር፤ “ያልተወደደች” (ሎሩሃማ) እና “ሕዝቧ አይደለም” (ሎዓሚ) በመባል የተሰጡት ተገቢ ስሞች (1፥6:8) በሚቀጥለው ዘመን ይለወጣሉ። “ላልተወደደችው” ፍቅር ይሰጣታል፤ ሕዝብ ያልሆነችውም “ሕዝቧ” ትባላለች (ከሮሜ 9፥25 ጋር ያነጻ)። እስራኤላውያንም በተራቸው “አንተ አምላኬ ነህ” ይላሉ። ስለዚህ ቍጥር 22-23 ለሦስቱ የጎሜር ልጆች ሁሉ የተሰጡ ምላሾች ናቸው።

ረ. ጎሜር እንደ ገና ተወደደች (3፥1-3)

1 ትረካው በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል ስላለው ግንኙነት ካወጣ በኋላ (1፥9-2፥23) በሆሴዕና በጎሜር መካከል ወዳለው ግንኙነት ደግሞ ዘወር በማለት ይናገራል። ጎሜር ሦስተኛ ልጇን ከወለደች በኋላ ሆሴዕን ትታ ከቤት ወጣች። እግዚአብሔር አገልጋዩን ይህችን ታማኝ ያልሆነች ሚስቱን መልሶ ቤቱ እንዲያስገባት ይነግረዋል። ጎሜር በዚህ ስፍራ ሴት ብቻ ተብላ ስትጠራ እንመለከታለን፤ የእርሱ መሆኗን የሚያመለክት ቅጽል አልገባም። ሆሴዕም እርሷን እንደ ማንኛ ዋም ሴት እንዲያያት መወሰኑ የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ለመተግበር አዳጋች ያደርግበታል። ነገር ግን ሆሴዕ መልሶ ቤቱ የሚያስገባት፤ እግዚአብሔር ለእስራኤል ያለውን ቀጣይ ፍቅር መግለጽ እንዲችል ነው፤ ይኸውም እስራኤል “ወደ ሌሎች አማልክት ዘወር” በማለትና የእስራኤላውያንን ጣዖት አምልኮ የሚወክለውን የጊዜውን ተወዳጅ ምግብ “የዘቢብ ጥፍጥፍን” በመውደድ በእግዚአብሔር ላይ ላመፁት የተገለጠውን ፍቅር ለማመልከት ነው።

2 ሆሴዕ ለጎሜር ወላጆች የከፈለውን ዋጋ መክፈሉ አጠራጣሪ ነው። ሁለቱ ተለያይተው ቢኖሩም፤ ጎሜር አሁንም የሆሴዕ ሚስት ናት፤ ስለዚህ ምንም ዓይነት ሕጋዊ ክፍያ ማድረግ አይኖርበትም። ምናልባት በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው ዋጋ ለጎሜር የተሰጣት የሰርግ ስጦታ ዐይነት ሊሆን ይችላል። መጠኑም ይህን ያህል ትልቅ አይደለም። ይህ ስጦታ፤ ማለትም ለዐዲስ ሙሽራ የሚሰጠው ዐይነት መካከለኛ ስጦታ ሲሆን፤ በሆሴዕና በጎሜር መካከል የነበረው መለያየት ስሜታዊ ብቻ መሆኑን ያመለክታል።

3 “ብዙ ቀን” የሚለው ቃል ያልተወሰነ ጊዜን ያመለክታል። ሆሴዕ የሚፈልገው፤ ጎሜር ግንኙነታቸውን ለረዥም ጊዜ መጠበቅ እንዳለባት ማወቁን ነው። ከእንግዲህ አመንዝራ ሆኖ መኖር የለባትም።

ሰ. የእስራኤል ወደ እግዚአብሔር መመለስ (3፥4-5)

ለሦስተኛ ጊዜ በብዙ ምዕራፎች እንደ ሆነው በእግዚአብሔርና በእስራኤል መካከል ያለው የወደፊት ዕርቅ ቀደም ብሎ ተጠቅሶአል። ተመሳሳይ የሆነው የሆሴዕ/ጎሜር ታሪክም ቀጥሏል።

4 እስራኤል ከእግዚአብሔር የተለየችበት ጊዜ ሦስት ጥንድ ነገሮችን በማጣቷ እንደሚከተለው ተገልጿል፤ (1) “ያለ ንጉሥና ያለ አለቃ”፤ እስራኤል ራሷን የምታስተዳድር አገር አልነበረችም። (2) “ያለ መሥዋዕትና ያለ ዐምደ ጣዖት”፤ እስራኤል ሃይማኖታዊ ሥርዐት ለረዥም ዘመን አልነበራትም። (“ዐምደ ጣዖት” የሚለው ቃል እስራኤል በአካባቢዋ ከነበሩ ሕዝቦች የወረሰችውን የጣዖት አምልኮ ሁኔታ የሚያመለክት ነው፤ ከ2ነገ3፥2፤ 10፥26-28፤ 17፥10 ጋር ያነጻ)። (3) “ያለ ኤፋድና ያለ ጣዖት ምስል”፤ እነዚህ የወደፊቱን ነገር ለመመርመር የሚረዱ ልዩ መሣሪያዎች ሲሆኑ፤ ፈጽሞ አልነበሩም ማለት ነው (ከዘፍ 31፥19-34፤ ከ1ሳሙ 23፥9፤ 30፥7 ጋር ያነጻ)።

5 በቀ. 4 ከተገለጸው ከብዙ ዘመን በኋላ፤ “እስራኤላውያን ተመልሰው አምላካቸውን እግዚአብሔርን ይፈልጋሉ”። ይህም “ንጉሣቸውን ዳዊትን” መፈለግን ይጨምራል። እስራኤላውያንም “በመንቀጥቀጥ” ወደ እግዚአብሔር ይመጣሉ። ይህ ሁሉ የሚሆነው “በመጨረሻው ዘመን” ነው። ስለ እነዚህ ነገሮች ሙሉ ፍጻሜ ለመረዳት እንደ ገና የክርስቶስን የሺ ዘመን አገዛዝ መመልከት ይኖርብናል። ከባቢሎን ምርኮ በኋላ እስራኤላውያን እግዚአብሔርን የፈለጉበት ሁኔታ መጠን የተወሰነ ሲሆን፤ በርግጥም “በመንቀጥቀጥ” አልነበረም። ሕዝቡ ሐሰተኛ አማልክትን መከተል ቢተዉም አምልኮአቸው እጅግ ቀዝቃዛና ልማዳዊ ነበር፤ በመካከላቸውም ብዙ ንጢአት ነበረ። ነገር ግን በሺ.ሁ ዘመን መንግሥት በዳዊት ዙፋን ላይ ተቀምጦ የሚገዛውን የዘመኑን ዳዊት፤ ማለትም ክርስቶስን አይሁድ አጥብቀው ይፈልጋሉ፤ በአውነትም በሰማይ ያለውን አምላክ ይፈልጋሉ (ኢሳ 12፥1-6፤ 66፥23፤ ኤር 33፥11፤ ሕዝ 20፥40 እና ሌሎችም)።

፪. በእስራኤል ላይ የቀረበ ክስ፤ ቅጣትና መልሶ መቋቋም (4፥1-14፥9)

ሀ. በእስራኤል ላይ የቀረበ ክስ (4፥1-7፥16)

1. በሕዝቡ ላይ የቀረበ አጠቃላይ ክስ (4፥1-4)

1 እግዚአብሔር በንጢአት ስለሚከሰታቸው፤ ሆሴዕ እስራኤላውያንን እንዲያዳምጡት አጥብቆ መከራቸው። የማይታሙኑ ነበሩ፤ ለሌሎች ርኅራኄን ማሳየት አልቻሉም፤ የእግዚአብሔርን ማንነትና ባሕርይ የመረዳትን እውነተኛ ዕውቀት ማግኘት አልቻሉም።

2-3 ግልፅ የሆነው የሕዝቡ ንጢአት በዝርዝር ቀርቦአል። “ደም ማፍሰስና ግድያ ይበዛል” (ቃል በቃል “ደምም ወደ ደም ደርሶአል”) የሚለው ሐረግ የከፋ ወንጀል የተለመደ እንደ ሆነና አንዱ ሲያልፍ ወዲያውኑ በሌላው ዐይነት የሚተካ መሆኑን ያመለክታል። የእነዚህ ንጢአቶች አስከፊ ውጤት እግዚአብሔር በፍርድ ምድሪቱን በድርቅ መምታቱ ሲሆን፤ የድርቁም መጠን

የምድር አራዊት የሰማይ ምፎች “ማለቃቸው” ነው (ከ1ነገ 17-18 ጋር ያነጻ)። በምድሪቱ ያሉት ወንዞችና ኩሬዎች በመድረቃቸውም ዓሦች ሞተዋል።

4 በእስራኤል የተከሰቱት ሁኔታዎች እጅግ አስደንጋጭ ቢሆኑም፤ የእርስ በርስ ውንጀላና ክስ መፍትሔ ሊያመጣ አልቻለም። ሌሎችን መክሰስ የሚያመጣው ችግሩን ማብዛት ብቻ ነው። ከቀ. 5-10 ላይ እንደ ተመለከተው ሕዝቡ ካህናቱን ይወነጅላሉ፤ ነቀፊታ ስለ ነበረባቸውም ክስ አግባብ ነበር።

2. የካህናቱ ንጢአቶች (4፥5-11ሀ)

5 ሆሴዕ በቀጥታ የሚናገረው ካህናቱን የሚመለከት ነው (ነቢያት በዚህ ስፍራ መጠቀሳቸው እነርሱም በክስ ውስጥ መካተታቸውን ለማሳየት ነው)። ሁለቱም ትክክለኛ መሪዎች መሆን ሲገባቸው፤ ንጢአትን በመፈጸም ቀንና ሌሊት ይደናበሩ ነበር። ቀዳማዊ ኢየሩብሳም “ከሕዝቡ የተለያዩ ክፍሎች ሁሉ” ካህናትን ሾመ (1ነገ 12፥31፤ 13፥33)። ስለዚህ አያሌ እውነተኛ ካህናት አለጥርጥርም እውነተኛ ነቢያት የሰሜኑን መንግሥት ተተው ሄደዋል (2ዘና 11፥13-16)። የእያንዳንዱ እስራኤላዊ እናት እንደ መሆኗ “እናታችሁ” የሚለው ቃል እስራኤልን ያመለክታል (ከ2፥2-5 ጋር ያነጻ)።

6 ካህናቱ ሕዝቡን ስለ እግዚአብሔርና ስለ ሕጉ አላስተማሩትም (ዘዳ 33፥10፤ ሕዝ 44፥23፤ ሚል 2፥7)፤ ስለዚህም ሕዝቡ “ጠፍቶአል”። ከዚህም በላይ እነርሱ ራሳቸው እግዚአብሔርና ሕጉን ማወቅን ሰለ ናቁ፤ እግዚአብሔር ካህናቱን ከአገልግሎታቸው አስወገዳቸው። የዚህ ጥቅስ ማጠቃለያ ቅኔያዊ ይዘት ባለው አገላለጽ እንደሚከተለው ቀርቦአል፤ ይኸውም እነርሱ ሕጉን “ስለ ናቁ” እግዚአብሔርም ልጆቻቸውን “እንደሚንቅ” የተናገረው ነው።

7-8 ካህናት አሁንም በዚህ ስፍራ ተጠቅሰዋል። ኀይላቸው በቁጥር በጨመረ መጠን፤ አብዝተው ንጢአትን ይሠሩ ነበር። ይበልጡኑ ለክፋት የተሰጡ ሆኑ፤ ሆሴዕም፤ “የሕዝቤ ንጢአት ለመብል ሆኖላቸዋል” አለ። ይህንን ያደረጉትም በሕዝቡ ንጢአት እነርሱ ተጠቃሚዎች በመሆናቸው ነው፤ ይኸውም ጉብ መቀበልና የንጢአት መሥዋዕትን መብል ማድረጋቸው ነው። በዚህም ምክንያት እግዚአብሔር “ክብራቸውን” ወደ “ውርደት ይለውጠዋል”።

9 ንጢአትን በማድረግ ረገድ ካህናቱ ከሕዝቡ የተለዩ አልነበሩም። ካህናት ከመሆናቸው በቀር፤ እነርሱም ከሕዝቡ እኩል ይቀጣሉ።

10-11ሀ ካህናቱ የሕዝቡን ንጢአት ቢበሉም፤ ክፋትን ለማድረግ ያላቸው ከፍተኛ ፍላጎት ፈጽሞ አይረካም። ሕዝቡ በከነዓናውያን የልምላሜ አምልኮ ሥርዐት መሠረት በቤተ ጣዖት የዝሙት ዐዳሪነት ሥራ ውስጥ ቢሳተፉም፤ ምርታማነትን አላተረፉም (ይህ የዝሙት ዐዳሪነት የሰውንና የእንስሳትን መባዛት እንዲሁም የጥሩ ምርትን መገኘት ለማረጋገጥ የሚካሄድ ነው)። ይህ እስራኤል የገባችበት አሳፋሪ ሥርዐት ሕዝቡ እውነተኛውን አምላክ በመተው የገባበትን የንጢአት ጉድጓድ የሚያመለክት ምሳሌ ነው።

3. የሕዝቡ ንጢአት (4፥11ለ-19)

11ለ-12 በዚህ ስፍራ ለእስራኤል ትኩረት ተደርጎ “ሕዝቤ” ተብለው ተጠርተዋል። ካህናት የስሕተት ድርጊት መሪዎች ሆነዋል፤ ነገር ግን ሕዝቡ ሁሉ በአጠቃላይ እነርሱን በቀላሉ ተከትለዋቸዋል። “አሮጌና ዐዲስ የወይን ጠጅ” በመባል የተጠቀሰው የሕዝቡን “ማስተዋል የወሰደውን” የስክርን ንጢአት ለማመልከት ነው። ከዚህም የተነሣ “ከዕንጨት የተሠራውን ጣዖት ምክር ይጠይቃሉ”። በምድሪቱ የተገለጠው “የአመንዝራነት መንፈስ” ሕዝቡንም ካህናቱንም ያካተተ ነው (ቀ. 10)። ለአምላካቸው ታማኝ አለመሆናቸው መገለጡ አመንዝራነቱ በመሠረቱ መንፈሳዊ መሆኑን የሚያመለክት ነው። እውነተኛ ከሆነው ከአምላካቸው ይልቅ ሕዝቡ የሚያመልኩትና ምሪትን የሚሾት ከሐሰተኛ አማልክት ነበር።

13 የተራራ ጫፎች፤ ከራሳቸው መልካም ጥላ ያላቸው የባሉጥ፤ የኮምቦልና የአሆማ ዛፎች ለባዕድ አምልኮ ተመራጭ ስፍራዎች ነበሩ (ዘፃ 12፥2፤ ኤር 2፥20፤ 3፥6፤ ሕዝ 6፥13 ይመ)። በሆሴዕ ዘመን የነበረው የመካከለኛው ምሥራቅ ሃይማኖት በአምልኮ ስፍራ የሚደረግን ዝሙት የልምምዱ ዋነኛ አካል አድርጓል። እስራኤላውያንም የዚህ ዐይነቱን ሃይማኖት ሌሎች ገጽታዎች እንዳሉ ስለ ተጠቀሙባቸው ሴቶች ልጆቻቸውና የወንዶች ልጆቻቸው ሚስቶች ለዚህ ዝሙት ዐዳሪነት ዐልፈው ተሰጡ።

14 ነገር ግን ወጣቶቹ ሴቶች ይበልጡኑ አግብረ ገባውያት ቢሆኑም፤ “ወንዶቹ” ከጋለሞቶች ጋር ስለሚሰሩ፤ ማለት ከቤተ ጣዖት ዝሙት ዐዳሪዎች ጋር ስለሚያመነዝሩ እግዚአብሔር አይቀጣቸውም። ወንዶቹ ወደ ዝሙት ዐዳሪዎች ዘወር ስላሉ፤ በወጣቶች ሴቶች ላይ ሊሰጥ የሚገባው ተገቢው ቅጣት ታገደ።

15 ሆሴዕ ትንቢት የተናገረው በመሠረቱ ለሰሜኑ መንግሥት ቢሆንም፤ በዚህ ስፍራ የደቡቡ መንግሥትም የእስራኤልን አስጸያፊ አምልኮ እንዳይከተል አስጠንቅቋል። ይሁዳ ለዚህ ዐላማ ወደ ጌልጊላም ሆነ ወደ ቤት አዌን መውጣት እንደሌለበት አጥብቆ ተናግሯል። በኤልያስና በኤልሳዕ ዘመን (2ኛ 12፥1፤ 4፥38) ጌልጊላ የነበረች ጉባኤ ማእከል ነበረች። አሁን ግን የሐሰተኛ አምልኮ ማእከል ሆነች (ሆሴ 9፥15፤ 12፥11፤ አጥ 4፥4፤ 5፥5)። ቤትአዌን ከቤቴል ጋር ተመሳሰሎአል (ከአጥ 4፥4፤ 5፥5 ጋር ያነጻ)፤ ትርጉሙም “የክፋት ቤት” ማለት ሲሆን፤ ሆን ብሎ ነቢዩ ሆሴዕ በቤቴል (ማለትም “በእግዚአብሔር ቤት” ምትክ ያስገባው ስም ነው።

ቤቴልን ቀዳማዊ ኢዮርብም ለመሠረተው የደቡቡ የጥጃ አምልኮ ማእከል አድርጓት ነበር (1ኛ 12፥28-29)። የእግዚአብሔር ሕዝብ በእግዚአብሔር ስም እንዲሞሉ በፈቀድላቸውም (ዘፃ 6፥13፤ 10፥20) አሁን በዚህ ስፍራ ሆሴዕ ይህን እንዳያደርጉ ሕዝቡን አስጠንቅቆአል። ይህንን ያደረገው ምናልባት በዚህ ጊዜ እንዲህ ዐይነቱ መሐላ የሚደረገው በጌልጊላና በቤቴል ከሚደረገው ከሐሰተኛ አምልኮ ጋር የተያያዘ ስለ ነበረ ሳይሆን አይቀርም።

16 ሐሳቡ እንደ ገና ተመልሶ ወደ ሰሜኑ ሕዝብ ዘወር ብሎአል። ሆሴዕም እነርሱን እንደ እልኸኛ ጊደር ከሆኑ፤ እንደ ታዛዥ በግ በመልካም መስክ እንዲሰማሩ መጠበቅ እንደሌለባቸው ነግሮአቸዋል።

17-18 የኤፍራም ሰዎች ከሰሜኑ ሕዝብ መካከል እጅግ የታወቁና ስመ ጥር ነገዶች ከመሆናቸውም በላይ፤ ብዙውን ጊዜ የሰሜኑ መንግሥት ተወካይ ተደርገው ይቈጠራሉ። በባዕድ አምልኮ ውስጥ እጅግ ከመዘፈቃቸው ዐልፈው ሊታረሙ በማይችሉበት ደረጃ ላይ ደርሰዋል። ስለዚህም የቅጣት ቀን እስኪመጣ ተትተዋል። ከዚህም በተጨማሪ የእስራኤላውያን ኅጢአት ጥልቀት ማስረጃ እንዲሆን “መጠጣቸው ባለቀ ጊዜ እንኳ ዘማዋነታቸውን አላቆሙም” በመባል ተጠቅሶአል (ወሲባዊ ልቅነታቸውን በማፈር እንኳ አልተወሰኑም ለማለት ነው)። ይህ የሆነው በአንድ በኩል “ገጥቻቸው ነውርን አጥብቀው” ስለ ወደዱ ነው።

19 የዚህ ጥቅስ የቃል በቃል ትርጉም ግልጽ አይደለም። “ዐውሎ ነፋስ ጠራርን [ኤፍራምን] ይወስዳቸዋል”፤ ይኸውም ለማጥፋት ነው። በሌላ አነጋገር መሥዋዕቶቻቸውም ኅፍረት ያመጡባቸዋል ይላል። ለሐሰተኛ አማልክትም ሆነ ለእግዚአብሔር የሚቀርቡ መሥዋዕቶቻቸው ከንቱ መሆናቸውን ይረዳሉ ማለት ነው።

4. ለካህናት፣ ለሕዝቡና ለንጉሡ የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (5፥1-7)

1 ሆሴዕ የሚከተሉት ሦስት የሕዝብ ክፍሎች እንዲያደምጡት ተማጽኖአል፤ እነርሱም ካህናት (ከምዕ 4 ጋር ያነጻ)፤ የእስራኤል ሕዝብና የንጉሣዊው ቤተ ሰብ አባላት ናቸው። የተጠቀሰው “ፍርድ” ያለ ጥርጥር በቁ. 2 ላይ የተነገረው ነው። “ወጥመዱና” “መረቡ” የሚያዘውን እንስሳ ማጥመጃ ሲሆኑ፤ የገለጻጁ “ምጽጳ” (ከመሳ 10፥17፤ 11፥29 ጋር ያነጻ)

እና የታወቀ ተራራ ደግሞ የዐደን ቦታዎች ናቸው። በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው ተምሳሌት በዘመኑ የሃይማኖትና የሕዝብ መሪዎች በመታደንና ወጥመድ ውስጥ በመግባት እየተጉዳ ያለው ሕዝብ ነው።

2-3 “ዐመፀኞች በግድያ በርትተዋል” የሚለው ሐረግ የሚያንጸባርቀው፤ የሕዝቡ ሥቃይ መታደን ብቻ ሳይሆን፤ መገደልም እንደ ሆነ ነው። ነገር ግን እግዚአብሔር ለዚህ ነገር ተጠያቂ የሆኑትን ብቻ ይቀጣል። የቤቴል መሠዊያ በእነርሱ ግዛት ስላለ፤ በተለይ የኤፍራም ነገድ ሰዎች በአመንዝራነት ግንባር ቀደም ናቸው። ይህ የሃይማኖት ማእከል የነበረው ስፍራ በራሱ መርከቡ ብቻ ሳይሆን (4፥10፤12ን ይመ)፤ በአጠቃላይ እስራኤልንም አርክሶአል። አሳዛኝ የሆነውን ታሪክ ሁሉ እግዚአብሔር ያውቃል፤ ምንም የተሰወረ ነገር የለም።

4 “የሠሩት ሥራ” የሚለው ሐረግ የልብን ውጤት የሚያሳይ ነው። የሕዝቡ ልብ አጥብቆ የሚሻው ማመንዝርን፤ ያም መንፈሳዊውንም ሥጋዊውንም ሊሆን፤ በተከታታይ እየሠሩት የነበረውም ክፋት ወደ እግዚአብሔር የመመለስ ርምጃን እንዲወስዱ አልፈቀደላቸውም።

5 እስራኤላውያን በጣዖት አምልኮ ኅጢአት ውስጥ ተዘፍቀው በመግባት በእግዚአብሔር ላይ ታቦዩ። ምናልባትም እግዚአብሔርን እጅግ ያስቈጣው ነገድ ኤፍራም እንደ ገና ተለይቶ በዚህ ስፍራ ተነቅሎአል፤ ይሁዳም እንዲሁ በአስቸጋሪ ባሕርይዋ ተከላለች (ቁ. 8-10 ይመ)።

6 “እግዚአብሔርን ለመሻት የበግና የፍየል መንጋ እንዲሁም የቀንድ ከብቶችን ነድቶ መሄድ” ማለት መሥዋዕትን በማቅረብ እግዚአብሔርን ለማማለል መጥከር ማለት ነው። ነገር ግን ያለ እውነተኛ እምነት ውጫዊ መሥዋዕትን ማቅረብ ምንም ማምጣት አይችልም (ከ6፥6፤ ከ1ኛ-15፥22-23 ጋር ያነጻ)። እንዲህ በመጨረሻ ሕዝቡ የተረዱት እርሱ ስለ ተለያቸው እርሱን ሊያገኙት አለመቻላቸውን ነው።

የታወቀ ተራራ (እዚህ በደቡብ አቅጣጫ የሚታይ) በሰሜኑ የእስራኤል መንግሥት ግዛት ከነበሩት ትላልቅ ተራራዎች አንዱ ነበር።

7 ታማኝ ባለመሆን (ከኤር 3፥20፤ ከሚል 2፥14 ጋር ያነጻ) ሕዝቡ “ዲቃሎችን” ወለዱ። ይኸውም ወላጆች ልጆቻቸውን በፈረሰ እግዚአብሔር ከማሳደግ ይልቅ በራሳቸው ኅጢአተኛ መንገድ አሳደጉ። “የወር መባቻ በዓላቸው” ግብዝ በሆነ አምልኮአቸው ረክሶአል፤ ከእግዚአብሔር በረከት ርቆአል፤ የሕዝቡንና የዕርሻውን መጥፋትም አምጥቶአል።

5. ለኤፍራምና ለይሁዳ የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (5፥8-15)

8-9 ሆሴዕ ኤፍራምን እያስጠነቀቀ ሳለ፤ ይሁዳንም አስጠነቀቀ። “መለከት” በተለምዶ ሊመጣ ያለውን አደጋ ለማስጠንቀቅ ጥቅም ላይ የሚውል የድምፅ መሣሪያ ነው። ጊብዓና ራማ በይሁዳ በስተ ሰሜን ወሰን በኩል ያሉ ወሳኝ ስፍራዎች ሲሆኑ፤ የብንያም ዋነኛ ከተሞች ናቸው። ቤትአዌን ምናልባት ቤቴልን

የሚያመለክት ሌላ ስም ሊሆን ይችላል (ለ4፥15 የተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)። በተለይ ብንያም በሚከተሉት ምክንያቶች ግጭቱን እንዲመራ ተጠርቶአል፤ (1) መልክአ ምድራዊ አቀማመጡ ለእስራኤል እጅግ ቅርብ ነው፤ እስራኤል በእርሷ ላይ ያለውን ተጽዕኖ ለመከታተል በተለይ ብንያም እጅግ ጥንቁቅ መሆን ይኖርባታል። (2) “ባድማ” ያደርጋት ዘንድ ቅጣት ፈጥኖ በኤፍሬም ላይ ይወርዳል። ያ በሚሆንበት ጊዜ ወራሪው ንይል ማለትም አሦራውያን ወዲያውኑ እንዳደረጉት ወደ ደቡብ አቅጣጫ በብንያም ላይ እንዲዘምት መንገድ ይከፍታል። የጥቅሱ የመጨረሻው ስንሻ ይህንኑ ያረጋግጣል።

10 ቀጥሎ ሆሴዕ በይሁዳ ላይ ቅጣት የሚመጣበትን ምክንያት ያቀርባል፤ መሪዎቿ “የወሰን ድንጋዮችን እንደሚነቅሉ ሰዎች ናቸው።” ይህም የባልንጀራን ንብረት ከመዝረፍ ጋር የሚተካከል ነው (ከዘዳ 19፥14፤ 27፥17 ጋር ያነጻ)። የድንበር ምልክት አብዛኛውን ጊዜ ምልክቱ ድንጋይ ብቻ ስለሚሆን፤ በቀላሉ በሌሊት ሊነሣ ይችላል። ይሁን እንጂ የይሁዳ መሪዎች የሚያሸሹት አካላዊ ድንበርን ብቻ ሳይሆን፤ እግዚአብሔር የመሠረተውን መንፈሳዊ ድንበርም ጭምር ነው፤ ይኸውም ትክክለኛ በሆነውና ትክክለኛ ባልሆነው መካከል ያለውን ድንበር፤ በእውነተኛውና በሐሰተኛው ሃይማኖት መካከል ያለውን ልዩነት፤ በእውነተኛው አምላክና በጣዖት ምስሎች መካከል ያለው ልዩነት ነው።

11 ሆሴዕ እንደ ገና ወደ ኤፍሬም በመመለስ፤ ነገዱ “እንደ ተጨቁነና በፍርድም እንደ ተረገጠ” በመግለጽ በመጨረሻ የተፈጸመበትን ያመለክታል። ለዚህም ምክንያት የሆነው ሕዝቡ “ጣዖትን” ለመከተል መውደዱ ነው። በዚህ ስፍራ ሊጠቀስ የተሞከረው ኢዮርብንም በቤቱልና በዳን ባሉት መሠዊያዎች (1ነገ 12፥27-30) ምትክ የጥጃ አምልኮን መመሥረቱ ነው።

12-13 ይህ ግልጽ የሆነ ዘይቤያዊ አነጋገር በቀኑ 11 ላይ የተጠቀሰውን ፍርድ ይገልጣል። ወደፊት የሚፈጸም ሳይሆን፤ ያኔውኑ በእነርሱ ላይ ያለ ነበር። በብልና በነቀዝ ግዑዝ ነገር እንደሚበላ ሕዝቡ እየተበሉ ነበር፤ ይኸውም በችግርና በመከራ ነው። ሁኔታውን በመመልከት ከእግዚአብሔር ይልቅ ኤፍሬም ርዳታን ከአሦር ፈለገ፤ ይህም ምናልባት ምናሔም ግብር ለአሦር በገበረበት ጊዜ ሊሆን ይችላል (2ነገ 15፥19-20፤ ከ2ነገ 16፥5-9 ጋር ያነጻ)። የኤፍሬም ችግሮች የውስጥ ሲሆኑ፤ ፊውስም ሊገኝላቸው አልቻለም።

14 እግዚአብሔር ከዚህ ከባድ መንግሥት ይልቅ ንይልኛ በመሆኑ፤ “እንደ አንበሳ” ሆኖ በሁለቱም በኤፍሬምና በይሁዳ ላይ ጥፋትን ስለሚያመጣ ርዳታ ከአሦር ሊመጣ አይችልም። ፍርዱ እንደ ፍቅሩ ሁሉ የግድ ያለ ተቃውሞ ይሠራል። ቅጣቱ በብልና በነቀዝ መልክ እየሠራ ያለው ርዳታው ሲናፈቅ በነበረው አገር ማለትም በአሦር በሚመጣው ጥፋት ደግሞ በእጅጉ እየጉላ ሄደ። ስለዚህ ሳልግደቱ ቴልጌልቴልሬልሶር በእስራኤል ላይ በሁለት የጥፋት ዘመቻዎች አማካይነት መጣ፤ የመጀመሪያው 743 እና 734-732 ዓቅክ ሲሆን፤ ኋለኛው በ722 ዓቅክ ነው። ስልሞናሶር 5ኛ የእስራኤልን ታሪክ ወደ መጨረሻው አደረሰው (2ነገ 17)። ስናክሬም ደግሞ በይሁዳ ላይ በ701 ዓቅክ ተነሣ (2ነገ 18፥17-37)።

15 ቅጣቱ ጉዳት እያደረሰ ሲሄድ፤ እግዚአብሔር የሚፈለገውን ውጤት ለመጣባበቅ ወደ ስፍራው ይመለሳል። ሕዝቡ ጥፋታቸውን ያምናሉ፤ ወዲያውኑም የእርሱን ሀልዎት ይሻሉ። የአሦር - ባቢሎን ምርኮ ሁኔታ በትንሹም ቢሆን የዚሁን ዐይነት የልብ ለውጥ ይመስክራል። ከዚያም ቋንቋው በጥቅሱ ውስጥ ከፍ በማለት ወደ ሺሁ ዘመን ይዘልቃል (ከ1፥10-11፤ 2፥14-23 ጋር ያነጻ)።

6. ንስሐ የገባችው እስራኤል ቃላት (6፥1-3)

ሆሴዕ በሦስት ጥቅሶች ውስጥ እስራኤል ንስሐ በገባችባቸው ቀናት የተናገረቻቸውን ቃላት አቅርቦአል። እስራኤል እንደ ሕዝብ እንዲህ ዐይነት ጸሎት ጸልያ አታውቅም ነበር።

1-2 ሕዝቡ በእውነት ወደ እግዚአብሔር ለመመለስ የቀጣቸው እርሱ እንደሚፈውሳቸውና ቁስላቸውን እንደሚጠገንላቸው በመተማመን እርስ በርስ ይመካከሩ ጀመር። “ሁለት ቀን” እና

“ሦስት ቀን” መጠቀሱ መልሶ መቋቋሙ በእውነትና በፍጥነት የመከናወኑን እውንነት የሚያመለክት ነው (ከኢዮ 5፥19፤ ከምሳ 6፥16፤ 30፥15-18፤ ከአጥ 1፥3፤ 6፤ 9 እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)።

3 ሕዝቡ እንደ ገና በዚህ ጊዜ “እግዚአብሔርን ለማወቅ” እርስ በርሳቸው አጥብቀው ይነጋገሩ ነበር። እግዚአብሔርን በትክክል ማወቅ ለእምነትና ለመታዘዝ መሠረት ነው። ሕዝቡ ይህን ዕውቀት የበለጠ ለማግኘት “መትጋት” እንዳለባቸው እርስ በርሳቸው ይመካከሩ ነበር። እግዚአብሔርም እነርሱም ርግጠኞች ናቸው፤ እርሱን በመፈለግ ቤተጉ እርሱም ይመልስላቸዋል፤ “እንደ ንጋት ብርሃን ይገለጥላቸዋል፤ ምድርን እንደሚያረሰርስ የበልግ ዝናብና እንደ ክረምት ዝናብ ይመጣላቸዋል”።

7. በሕዝቡ ላይ የቀጠለ ክስ (6፥4-11)

ጣልቃ ከገቡት የንስሐ ቃላት በኋላ ሆሴዕ መልሶ ሕዝቡን ስለ ንጢአታቸው ወደ መገሠጹ ዋና ሐሳብ ዘወር ብሏል። ለኤፍሬምና ለይሁዳ መናገሩን ቀጠለ። ይሁን እንጂ ምናልባት ኤፍሬምን በዚህ ስፍራ ልንፈጸም የምንችለው አንድ ነገድ ብቻ እንደ ሆነ ሳይሆን፤ መላውን እስራኤልን እንደሚወክል ነው።

4-5 በኤፍሬምና በይሁዳ በሁለቱም ላይ ከተሰነዘረው ብርቱ የግሣጼ ቃል፤ የተነሣ ሕዝቡ ለእግዚአብሔር ያለው ፍቅር “እንደ ማለፍ ጉም” እና “እንደ ጧት ጤዛ” ፈጥኖ እንደሚጠፋና ጽኑ እንዳይደለ በአጽንዖት ተገልጾአል። “ፍቅር” የሚለው ቃል የሚያመለክተው ቀጣይ የሆነውን ታማኝ ፍቅር ነው፤ ይሁን እንጂ ይህን ፍቅር አጥብቆ መያዝን በተመለከተ ሕዝቡ በሚያሳዝን ሁኔታ ከተገቢው ደረጃ በታች ናቸው። ከዚህም የተነሣ ፍርድንና ሞትን የሚያካትቱ ትንቢቶችን በማምጣት የማስጠንቀቂያ ቃላትን የሚናገሩ ነበሩትን ላክላቸው። እነዚህ “ፍርዶች” በግልጽና “እንደ መብረቅ” በሕዝቡ ላይ አበሩባቸው።

6 ነቢዩ በሌሎች የስምንተኛው ምእት ዓመት ነቢያት የተነገረውን ቃል ያስተጋባል (ከኢሳ 1፥11-17፤ ከአጥ 5፥21-24፤ ከሚክ 6፥6-8 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር ከባዶ መሥዋዕት ይልቅ እውነተኛ እምነት ይሻል (ከማቴ 9፥13፤ 12፥7 ጋር ያነጻ)። ይህ ማለት መሥዋዕትን እንዳል አለመቀበል ማለት አይደለም፤ ነገር ግን የማይቀበለው ተገቢ ያልሆነውን፤ እምነት የሌለበትን መሥዋዕት ብቻ ነው። ሕዝቡ መሥዋዕትን እንዲያቀርቡ እግዚአብሔር አዟል፤ ነገር ግን ሥርዐቱ መካሄድ ያለበት ተገቢ በሆነ የልብ ዝንባሌ ነው፤ አለበለዚያ ትርጉም የሌለውና ከንቱ ነው (ከ5፥6 ጋር ያነጻ)። “እግዚአብሔርን የማወቅ” አስፈላጊነት በቀኑ 3 ላይ እንደ ሆነው እዚህም ላይ ትኩረት ተደርጎበታል።

7 ሆሴዕ የሕዝቡን በደል በዝርዝር ማቅረብ ጀመረ፤ ይህንን ያደረገውም ኪዳንን በማፍረስ በተጀመረው በአጠቃላይ የሰው ልጅ ንጢአት ነው። ሕዝቡ ይህንን የሚያደርጉት አዳም የተከለከለውን ፍሬ እንደ በላ ዐውቀውና ሆነ ብለው ነው። “በዚያም” የሚለው፤ በኪዳን መሠረት እግዚአብሔር የሰጣቸውን የእስራኤልን ምድር ሲሆን፤ ምናልባትም በተለየ ሁኔታ ቤቱልን የሚያመለክት ነው (በ4፥15፤ 5፥11 ላይ የተሰጠውን ማብ ይመ)።

8-9 ዝርዝሩ ቀጥሏል። ገለጻድ በመጀመሪያ “የክፋዎች ሰዎች ከተማ” በመባል ተጠቅሷል። ይህ ስም በአብዛኛው በሰሜን ያለውና ከዮርዳኖስ ባሻገር ያለው አካባቢ ሁሉ የሚጠራበት ነው። ነቢዩ በመቀጠል በቡድን ሆነው ሰውን እንደሚያጠቁ ወንጌይዎች የተገለጹትን ካህናትን አመልክቶአል። ሴኬም ከዋና ከተማዬቱ ከሰማርያ፤ የሃይማኖት ማእከል እስከ ሆነችው እስከ ቤቱል ድረስ በተዘረጋው መንገድ ላይ ያሉት ናት። ሐሳቡ “ከሁሉም የንብረተ ሰብ ክፍል በኢዮርብንም የተሾሙት ካህናት” (1ነገ 12፥31) መንገደኞችን ይዘርፉና ይገድሉ እንደ ነበር የሚያመለክት ነው።

10-11 “የእስራኤል ቤት” የሚለው ያለ ጥርጥር የእስራኤልን ሕዝብ ለማመልከት የገባ እንጂ የተወሰነ ልዩ የአምልኮ ቤትን የሚያመለክት አይደለም። “የሚሰቀጥጥ ነገር” ተብሎ በተለይ

የተጠቀሰው የዘማዋነት ጎጠኦት ነው። ይሁዳ ከሆሴዕ አእምሮ ፈጽሞ የራቀች አትመስልም፤ “መከር” የተባለው የምትቀጣበትን ጊዜ የሚመለከት ነው (“መከር” በሌላ ስፍራ ይህን ትርጉም የያዘበትን ሐሳብ ለመረዳት ከኢየሱ 3፥13 ጋር ያነጻ)።

8. ጉዳት የሚያመጣ የአገር ውስጥ ፖሊሲ (7፥1-7)

1-2 የመጀመሪያዎቹ ሁለት ስንኞች እግዚአብሔር እስራኤልን ለመርዳትና ለመፈወስ ያደርግ ስለ ነበረው መከራ ይናገራሉ፤ እነዚህም መከራዎች ነቢያትን በመላክ ያቀረበውን ግሣዬና ምሬት የሚያካትቱ ናቸው። ነገር ግን የሕዝቡ ጎጠኦት ይበልጡኑ የሚታይና የተገለጠ ሆኑ። የነቢያቱ ጥረት ተንሰራፍቶ የነበረውን ጎጠኦት ወደ ብርሃን ሲያመጣ፤ የሕዝቡ በደል ብዙ እንደ ሆነ ታወቀ። “ኤፍሬም” አሁንም የሰሜኑ መንግሥት ተወካይ እንደ ሆነ ሲጠቀስ፤ ዋና ከተማዬቱ ሰማርያ የወንጀል ማእከል እንደሆነች ተጠቅሷለች። አንዳንዶቹ የተጠቀሱት ጎጠኦቶች ማጭበርበርን፤ ቤት ሰብሮ መግባትንና በየመንገዱ የሚደረግን የወንጃዎችን ዝርፊያ የመሳሰሉት ናቸው። እግዚአብሔር ስለ እነዚህ ሁሉ ያውቃል፤ ሕዝቡንም እንደ ከበባቸው ይረዳል፤ እነርሱ ራሳቸው ግን እግዚአብሔር ስለ ጎጠኦታቸው እንደሚያውቅ አልተገነዘቡም።

3-4 ለዚህ አሳዛኝ ሁኔታ ዋናው ምክንያት ንጉሡና አለቆቹ በሚያደርጉት ነገር ደስ መሰኝታቸው ነው። የግልሙትና ጎጠኦት እንደ ገና በተለየ መልኩ እዚህም ላይ ተጠቅሰዋል። ልቅ የሆነ አካላዊ የወሲብ ጎጠኦት በበኩል አምልኮ ውስጥ ቢካሄድም፤ እዚህ ላይ የተጠቀሰው በመሠረቱ መንፈሳዊ ምንዝርና ነው። ሕዝቡ ለዚህ ጎጠኦት ያላቸው ትጋት “እንደሚነድ ምድጃ” እንደ ሆነ ተገልጿል፤ ሲሰኝነትን የሚገልጽ አስደናቂ ማስረጃ ነው። የሚነድ ምድጃ ሌሊቱን ሙሉ ሳይጠፋ ቢተው፤ አሳቱ ሳይቆሰቁስ በማለጻ ጻቦ ለመጋገር የሚያስችል በቂ መቀት ይኖረዋል።

5-7 ነቢዩ ከቀ. 3-4 ባለው ክፍል በጋለ ምድጃ የተመሰለውን ጎጠኦት በአስገራሚ ሁኔታ ያቀርባል፤ ይኸውም የንጉሡን መገደል ለማመልከት ነው። ይህ የሆነው በልዩ የበዓል ቀን ነበረ። በበዓላት ቀናት ወንጀሉን ለመፈጸም ሲማከሩ የነበሩ ዋና መሪዎች ከንጉሡ ጋር ዐብረው ሰክረው ነበር። የምድጃውን ተምሳሌት በመጠበቅ፤ ሆሴዕ የዐድመኞቹ ልብ ይህንን ክፉ ሥራ ለመሥራት እጅግ የጋለ እንደ ነበረ አቅርቦአል። ወደ ንጉሡ በቀረቡ ቍጥር ልባቸው ይግል ነበር። ሌሊቱን ሙሉ ተጠባብቁ፤ ነገር ግን ቍጣቸው እንደ ጻቦ ጋጋሪው ምድጃ እሳት እየተንበለበለ እስኪነጋ ይጠባበቃል። ከዚያም የሰሜኑቸው እሳት በዐዲስ መልክ ይነጻል፤ የተፈለገውንም ክፉ ሥራ ይፈጽማል። ሆሴዕ አለቆችን ይጠቅሳል፤ ይህን ያደረገውም እንዲህ ዐይነቱ ክሥተት በእስራኤል ታሪክ በተደጋጋሚ መፈጸሙን ለማመልከት ነው (2ነገ 15፥10; 14; 25; 30)። በዚህ ዐይነት መንገድ አያሌ ነገሥታት ቢወድቁም በምድሪቱ እግዚአብሔርን ለርዳታ የጠራ አልተገኘም።

9. አደገኛ የውጭ ፖሊሲ (7፥8-16)

በእስራኤል የአገር ውስጥ ጉዳይ ያለውን ድካም በማመልከት፤ ሆሴዕ እኩል በእኩል አደገኛ የነበረውን የውጭ ግንኙነት በማስመልከት ይናገራል።

8-9 ባዕዳን ከእስራኤላውያን ጋር ተደባባቂው ይኖሩ ነበር፤ ይህንኑ ያደረጉትም እስራኤላውያን ራሳቸው ናቸው። እነዚህ አሕዝብ ባዕዳን አማልክትንና የጣዖት አምልኮ መንገዶችን ወደ አገሪቱ ውስጥ አስገቡ። “ያልተገለበጠ ቂጣ” የሚለው አባባል በአንድ በኩል ብቻ እሳት የገባው በሌላ በኩል ግን ሊጥ የሆነ ቂጣ ማለት ሲሆን፤ ይህም ሙሉ በሙሉ የማይጠቅም ነው። ከዚህም በላይ አድካሚ የሆነው የባዕዳን ጥቃት፤ ልቅ በሆነው ወሲባዊ የጣዖት አምልኮ ልምዳቸው አማካይነት የሚያደርሱት ጥፋት በእስራኤላውያን አለመታወቅ እጅግ የሚያሳዝን ነው። የጠጉር መሽበት ሽምግልናን የሚያመለክት ሲሆን፤ እስራኤል የሆነችውን ሳታስተውል እንዳረጀችና ደካማ እንደ ሆነች የሚያሳይ ነው።

10 ባለፉት ጥቅሶች እንደ ታየው የእስራኤል ጎጠኦት ቢጠቀስም፤ እስራኤል ወደ እግዚአብሔር ዘወር የማለትና እርሱን የመፈለግ ስሜት ፈጽሞ አልነበራትም።

11 ሆሴዕ ሕዝቡን ከርግብ ጋር ያወዳድራል፤ ይህም ገራገርነታቸውን ለመግለጽ በምሳሌነት የተጠቀሰ ነው (ከማቴ 10፥16 ጋር ያነጻ)። ርግቦች “በቀላሉ ተታልለውና ሳያስበት” በምግብ ወጥመድ ውስጥ ሊገቡ እንደሚችሉ ሁሉ በኋላ በእነርሱ ወጥመድ ውስጥ ሊገቡ እስራኤላውያንም በመጀመሪያ የድጋፍ ምንጭ በመሆን ግብዕንና አሦርን ረድተው ነበር፤ በተለይም አሦር በመጨረሻ እስራኤልን አጥምዳ ይዘች።

12 እግዚአብሔር መረቡን በእስራኤል ላይ እንደሚዘረጋና ለተግሣጽም ጉትቶ እንደሚያወርዳት የምና ዐዳኝ ተመስሎአል። “ሲቦር” የሚለው ቃል የእስራኤልን መሪዎች አገሪቷን አንድ ለማድረግ ከግብጽና ከአሦር ርዳታ ለማግኘት ያደረጉትን ጥረት የሚያመለክት ነው። “እይዛቸዋለሁ” የሚለው “እቀጣቸዋለሁ” በሚል ተተርጉሞአል፤ ከእግዚአብሔር የሚመጣው ይህ ቅጣት ሙሉ በሙሉ የሚፈጸመው እስራኤል በአሦር እንድትደመሰስ ሲፈቅድ ነው።

13 ሊመጣ ያለውን ቅጣት ነቢዩ፤ “ወዮ” እና “ጥፋት” በሚሉ ቃላት ባሕርዩን ገልጿል፤ ይህም ያለጥርጥር በሕዝቡ ላይ በአሦራውያን የሚደርሰውን የሚያመለክት ነው። እግዚአብሔር አጥብቆ ሊታደጋቸው ፈለገ፤ እነርሱ ግን ስለ እርሱ ዋሹ፤ ምናልባትም ሊረዳቸው እንደማይፈልግ ተናገሩ።

14-15 በማልቀስ ቃል ቢገቡም ሕዝቡ ልባቸውን ወደ እግዚአብሔር በእውነት አልመለሱም ነበር። በመለኮታዊ ተግሣጽ ሳቢያ ከምድሪቱ ጠፍቶ የነበረውን “እህልና ዐዲስ የወይን ጠጅ” ለማግኘት ሲሉ ብቻ ተሰብስበዋል። እነዚህን ከእግዚአብሔር ይፈልጋሉ፤ ነገር ግን ከእርሱ አብዝተው ሽሽተዋል። እርሱ ያሠለጠናቸውና ያጠነከራቸው አምላክ ቢሆንም እንኳ፤ ዐልፈው ተርፈው በእርሱ ላይ ዐድመው ነበር። ነቢዩ ዐደሙ ሲል፤ በተለይም በቤቱልና በዳን ያለውን የወርቅ ጥጃ ይኸውም ባዕዳን አማልክትን አመለኩ ማለቱ ነው።

16 ሕዝቡ ወደ ሁሉም አቅጣጫ ዘወር ብለዋል፤ ነገር ግን ዘወር ማለት ያለባቸው ወደ አምላካቸውና ሊረዳቸው ወደሚችለው ወደ “ልዑሉ” መሆን ነበረበት። ስለዚህ ወደ ተሳሳተ አቅጣጫ ፍላጾቹን እንደሚወረወር ዒላማውን እንደሳተ ቀስት ናቸው። “በሰይፍ ይወድቃሉ” በመባል የተጠቀሱት ዘካርያስን፤ ሰሎሞንን፤ ፋቂያስንና ፋቂቱን የመሳሰሉትን በሰው የተገደሉትን መሪዎች የሚያመለክት ነው (ከቀ. 5-7 ያለውን ማብራሪያ ይመ)። በዳግማዊ ኢዮርብዓም የብልጽግና ዘመን እስራኤል በታላቅ ጥንካሬዋ በመመካት ግብዕን በግልጽ ትቃወም ነበር።

10. የእስራኤል ቅጣት (8፥1-10፥15)

1. ስለሚመጣው ፍርድ የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (8፥1-14)

ሆሴዕ እስካሁን ስለ እስራኤል ጎጠኦት ሲናገር ቁይቷአል፤ አሁን ግን የጎጠኦቷ አስፈሪ ውጤት ስለ ሆነው ስለ ቅጣቷ በቅድሚያ ይናገራል።

1 ሆሴዕ የማስጠንቀቂያ መለክትን እንዲነፋ በእግዚአብሔር ታዘዘ። ንስሩ (ማለትም አሦር) “በእግዚአብሔር ቤት ላይ” ሊወርድ ነው። ይህን ሐረግ ሊያመለክት የሚችል ቤተ መቅደስ ለሰሜኑ መንግሥት ባይኖርም፤ እግዚአብሔር የሚያደርግባቸውና ሲያደርግባቸው የሚገባቸው ሕዝቡ እንደ መሆናቸው መጠን እስራኤልን የሚያመለክት ነው (ከ9፥15፤ ከዘኁ 12፥7፤ ከኤር 12፥7፤ ከዘክ 9፥8 ጋር ያነጻ)። የመጨረሻዎቹ ሁለቱ ስንኞች ይህ የቅጣት “ንስር” እንዲመጣ እግዚአብሔር ለምን እንደ ፈቀደ ያሳያሉ።

2-3 እስራኤል እግዚአብሔርን “ዐውቅሃለሁ” ብላ ብትጮኸም፤ ያ ጩኸት ከጭንቀቷ የተነሣ ያደረገችው እንጂ ከሚያምን ልብ የመነጨ ጩኸት አልነበረም። ሕዝቡ “በጎ” የሆነውን እግዚአብሔርን በእውነት የማወቅንና በእውነት የማገልገልን

ምስጢር ናቁ። ስለዚህ ጠላታቸው እንዲያሳድዳቸው ተፈቀደለት።

4 ከእግዚአብሔር ምሪትን ሳይጠይቁ፤ ሕዝቡ መሪዎቻቸውን ነገሥታትን ጨምሮ መረጡ። ስለዚህም ቀጣይ የሆነ ሥርወ መንግሥት አልተገኘም፤ በርግጥ ዘጠኝ የተለያዩ ሥርወ መንግሥታት በእስራኤል ወደ ሥልጣን መጥተው ነበር። ከዚህም በላይ ሕዝቡ በብርና በወርቅ ጣግታትን ሠሩ፤ ይህ በእስራኤል በስተ ደቡብና በስተ ሰሜን ጫፍ ያሉትን በተለይም በቤቴልና በዳን የነበሩትን የወርቅ ጥጆች የሚያመለክት ነው። የዚህ ጥቅስ የመጨረሻዎቹ ሁለት ስንኞች ጣግታትን መሥራት ለገዛ ጥፋት መሆኑን በማመልከት በቀኑ 1 ላይ የተሰጠውን ማስጠንቀቂያ እንደ ገና በአጽንዖት የሚገልጹ ናቸው።

5 “የጥጃ ጣግታትን ጣይ” የሚለው ቃል በቃል ሲተረጎም “ጥጃሽ ይገማል” የሚል ነው። በዚህ ስፍራ እንደ ገና እግዚአብሔርን እጅግ የሚያስጸይፋት በቤቴልና በዳን ያሉት የጥጃ ጣግታት ተወስተዋል። በዚህ ጥቅስ መጨረሻ ላይ ያለው መልስ ዐዘል ጥያቄ የሚያመለክተው በእስራኤል የነበረው የጣግታት አምልኮ ከገጢአት ነጽቶ የሚያውቅበት ጊዜ እንዳልነበረ ነው።

6 ጥጃዎቹ በእግዚአብሔር ፊት ጠረናቸው አስጸያፊ የሆነበት ምክንያት በሰው እጅ የተሠሩ ስለ ሆኑ አይደሉም (1ነገ 12፥28)። ስለዚህ እግዚአብሔር ተሰባብረው እንዲደቁ ያደርጋል። የጥጃው ጣግታት ከሰማርያ ጋር የተያያዘበት ምክንያት ዋና ከተማ የሆነችው ሰማርያ የሰሜኑን መንግሥት ለለምትወክል ብቻ ነው።

7-8 በዚህ ስፍራ በተምሳሌት የቀረበው የመዝራትና የማጨድ ምሳሌ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እጅግ የተለመደ ነው (ከ10፥12-13፤ ከኢዮ 4፥8፤ ከምሳ 22፥8፤ ከነላ 6፥ 7 ጋር ያነጻ)። “ነፋሱ” የእስራኤልን ንጢአት ባይነት ሲገልጽ፤ “ዐውሎ” ነፋሱ ደግሞ ሊደርስ ያለውን የእግዚአብሔርን የጥፋት ፍርድ ያመለክታል። ቅጣቱ ተጀምሮአል፤ አገዳው ዛላ የለውም፤ ዱቄት የሚሆን የሚፈጭ አህልም አይገኝበትም። እግዚአብሔር ዝናብን ከልክሎአል። ከዚህም በላይ አገዳው አህል አፍርቶ ቢገኝ፤ ለባዕዳን ብቻ የሚሆን ነው። ስለዚህ እስራኤል ልክ እንደ እህሉ ትበላለች፤ ይኸውም ብሔራዊ አንድነቷንና ነፃነቷን ታጣለች ማለት ነው። ስለዚህም ዋጋ እንደሌለው ሽክላ ዕቃ ሆናለች።

9 ዐውዱ የሚያሳየው የአሦር ምርኮ በዚህ ስፍራ እንዳልተጠቀሰ ነው፤ በአንጻሩ ግን እስራኤል ርዳታ ፍለጋ “ወደ አሦር መሄዱ” ተገልጿል። ሆሴዕ ይህንን ሁኔታ ያነጻጸረው፤ “ለብቻው እንደሚባዝን የዱር አህያ” ነው (ከኤር 2፥24 ጋር ያነጻ)። የዱር አህያች በተላላኩ አይገሩም፤ ስለዚህ እስራኤል እልኸኛ ሆና የራሷን መንገድ በመከተል የእግዚአብሔርን ምሪት ባለመቀበል ተቃወመች። ልክ እንደ ዝሙት ዐዳሪ ሰው ራሷን ለባዕዳን አገሮች ሸጠች (ከ2፥5 ጋር ያነጻ)።

10 ሆሴዕ በእስራኤል ላይ የሚፈጸመውን የአሦርን ምርኮ ሙሉ ንይል አስቀድሞ ዐወቀ። ሕዝቡ ወደ ባዕዳን አገሮች ለርዳታ “ቢሄዱም”፤ በራሱ ሕዝብ ላይ ይህን ቅጣት ለመፈጸም እግዚአብሔር “ይሰበስባቸዋል”። ከዚህም የተነሣ “በንጉሱ ንጉሥ ጭቁና ሥር” ቊጥራቸው ይመናመናል። ይህ የሚያመለክተው ምናልባት እግዚአብሔር ተጠቅሞበት ቅጣቱን የማያወርድበትን የአሦርን ገዢ ይሆናል (ከኢሳ 10፥8 ጋር ያነጻ)።

11 ሕዝቡ አምልኮአቸውን ያካሂዱ ዘንድ እግዚአብሔር በቤተ መቅደሱ መካከል ላይ አንድ መሠዊያን አዘጋጅቶ ነበር። የእስራኤል መንግሥት በተከፈለ ጊዜ አዮርብዓም ሃይማኖታዊ መሥዋዕቶች እንዲቀርቡባቸው ሐሰተኛ መሠዊያዎችን በቤቴልና በዳን አቆመ። ሆሴዕ በግልጽ የተናገረው፤ እነዚህ መሠዊያዎች በምንም መንገድ ለእስራኤል ሃይማኖት የሚረዱ ሳይሆኑ፤ እግዚአብሔር የሚመለከታቸው ንጢአት የሚሠራባቸው መሠዊያዎች መሆናቸውን ነው።

12 በዐምስቱ የሙሴ መጻሕፍት እግዚአብሔር ለሕዝቡ ፈቃዱን ያውቁ ዘንድ የሕጉን “ብዙውን ነገር” (ቃል በቃል “ዐሥር ሺህ ነገሮች”) ሰጣቸው። ነገር ግን እነርሱ ሕጉን

“እንደ እንግዳ” ወይም እንደ ባዕድ ነገር ቁጠሩት። ስለዚህ ስሕተቱ የሕዝቡ እንጂ የእግዚአብሔር አይደለም።

13 ሆሴዕ የመሠዊያዎቹን ጉዳይ በሐሳቡ በመያዝ፤ ሕዝቡ እግዚአብሔር የሚገባውን መሥዋዕት በማቅረባቸው እግዚአብሔር በንላፊነት እነርሱን እንደሚጠይቃቸው ይናገራል (ይኸውም መሥዋዕት መቅረብ ያለበት በተገቢው ቦታና ሁኔታ መሆን ስላለበት ነው)። ከዚህም በላይ እግዚአብሔር ከሚሠጡ የተለያዩ እንስሳት የተወሰነ ብልት ሊበላ እንደሚችል ቢፈቅድም፤ እነዚህ ሰዎች ግን በግልጽ የፈለጉትን ሁሉ በመብላት ንጢአታቸውን ያበዛሉ። በእግዚአብሔር እይታ በዚህ መንገድ የቀረበው መሥዋዕት “ሥጋ” ብቻ እንጂ የመሥዋዕት ዋጋ ያለው ፈጽሞ እንዳይደለ ነው። ስለዚህ ቅጣቱ ተገዶ ወደ “ግብፅ” መመለስ ነው፤ “ግብፅ” የሚለው ቃል እስራኤላውያን በቅርቡ ተማርከው የሚሄዱበትን አሦርን የሚወክል ነው።

14 እስራኤል የምትቀጣበት ተጨማሪ ምክንያት ሕዝቧ ፈጣሪያቸውን ረስተው ውብ በሆኑ አብያተ መንግሥቶቻቸው መመካታቸው ነው። ይሁዳም እንዲሁ በተመሸጉ ከተሞቿ መመካት አበዛች። ስለዚህ እግዚአብሔር በከተሞቻቸው ላይ እሳትን ይሰቃል፤ ምሽጎቻቸውንም ይበላል። ይህ የተፈጸመው ሆሴዕ መልእክቱን ከጸፈ ብዙ ዓመት ሳያልፍ በአሦራውያን ወረራ ነው።

2. የሚመጣው የአሦራውያን ምርኮ (9፥1-9)

የማስጠንቀቂያው መልእክት ቀጠለ፤ በተለይም ይበልጥ የሚናገረው ስለሚመጣው የአሦራውያን ምርኮ ነው።

1-2 የእስራኤል ሕዝብ ደስ መሰኘት አልነበረባቸውም፤ ወይም እንደ ሌሎች ሕዝቦች በዓል ማድረግ አይገባቸውም። እነርሱ የእግዚአብሔር ሕዝቦች በመሆናቸው ሐሰተኛ አማልክትን ከሚከተሉ አሕዛብ ከፍ ያለ የሕይወት መለኪያ ያላቸው ናቸው። የእስራኤል ውርደት የሆነው ሕዝቡ የራሳቸውን ልዑል አምላክ መከላከልና ለአሕዛብ አማልክት በረከቶቻቸውን አሳልፈው መስጠታቸው ነው። ይህ መንፈሳዊ ምንዝርና ሲሆን፤ በዝሙት ዐዳሪዎች ከሚፈጸመው አካላዊ ምንዝርና ጋር ተመሳሳይ ነው። “የእህል ዐውድማ” መጠቀሱ ምናልባት ዝሙት ዐዳሪነትን የሚያመለክት ተምሳሌት ነው፤ ከነፃናውያን ዘርን ለማፍራት በሚያደርጉት ሃይማኖታዊ ሥርዐት ዝሙትን ብዙውን ጊዜ በእህል ዐውድማዎችና በወይን በጭመቂያ ስፍራዎች ያደርጉ ነበርና። በቂ ዝናብ ስለማይኖር፤ የእህል ዐውድማዎችና የወይን መጭመቂያዎች ለሕዝቡ የሚሆን እህል እንደማይገኝባቸውም እግዚአብሔር አመልክቷል።

3 የእስራኤል ሕዝብ በቅርብ ጊዜ ተማርከው ከምድራቸው ይወሰዳሉ። ተማርከው የሚሄዱበትን ስፍራ አጠቃላይ ባሕርይ ለመግለጽ በመጀመሪያ “ግብፅ” (ከ8፥13 ጋር ያነጻ) ተብሎ ተጠርቶአል፤ በኋላም ሕዝቡ ተማርከው በትክክል የሚሄዱበት ስፍራ “አሦር” በሚል ስም ተጠርቷል (ከ11፥5 ጋር ያነጻ)። በዚያ የሚመገቡት ምግብ “የረከስ” ይሆናል፤ ይኸውም በሙሴ ሕግ መሠረት ስላልተመረጠና ስላልተዘጋጀ ነው።

4-5 በተጨማሪም ምርኮኞቹ እስራኤላውያን “የወይን ጠጅ ቊርባን” ወይም “መሥዋዕቶችን” ማቅረብ አይችሉም፤ ምክንያቱም የእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ በአሦር ስለማይኖር ነው (ዘዳ 12፥5-14)። ስለዚህ ማንኛውም የሚያቀርቡት መሥዋዕት “የሐዘንተኞች እንጀራ ይሆንባቸዋል” (ከዘዳ 26፥14 ጋር ያነጻ)፤ ይኸውም መሥዋዕቱ በሞተ ሰው ሬሳ የረከሰ ሐዘንተኛ እንደ ነካው ምግብ የረከሰ ይሆናል ማለት ነው (ዘኁ 19፥22)። ከእንዲህ ዐይነቱ መሥዋዕት ሥጋን የሚመገብ ሁሉ የረከስ ይሆናል። በቀኑ 5 ላይ የተጠቀሰው መልስ ዐዘል ጥያቄ እስራኤል የሚገጥማትን መጻኢ ሁኔታ በግልጽ ያስቀምጣል፤ ይኸውም ወደ አሦር ተማርከው እንደሚሄዱ እንዲሁም የታዘዙ የበዓል ቀናትንና ዓመት በዓሎቻቸውን ሊያከብሩበት የሚችሉበት ቤተ መቅደስ ወይም መሥዋዕቶች አለመኖራቸውን የሚያመለክት ነው።

6 እስራኤል ሙሉ በሙሉ ባትደመሰስም ሕዝቡ ተማርከው ይወሰዳሉ፤ በግብጽ ይሰበሰባሉ (አሦር እንደ ገና በምሳሌ ቀርባለች ከቀኑ 3 ጋር ያነጻ)፤ በሜምፎስም ይቀበራሉ (ይህች ሌላ ተምሳሌት ስትሆን፤ የጥንት የግብፅ ዋና ከተማና የቀብር

ሥርዐት ዘወትር የሚፈጸምበት ስፍራ ናት)። ከዚያም የራሳቸው ምርጥ ምድር (“የብር ሀብታቸው”) ዳዋ ይለብሳል፤ እሾኽም ይወርስዋል።

7-8 በብርቱ ኃይል ሆሴዕ በእስራኤል ላይ ሊመጣ ያለውን ቅጣት ያስታውቃል፤ ሕዝቡም ይህን እንዲያውቅ ጥሪ ያቀርባል። እስራኤል ግን በእጅጉ ንጢአት ውስጥ ስለ ተዘፈቀች ሕዝቡ ማናቸውንም ማስጠንቀቂያ የሚሰጣቸውን ነቢይ የሚቈጥሩት እንደ ዕብድ ወይም እንደ ሞኝ ነበረ። ነቢያቱ በኢፍራም ማለትም በሰሜኑ መንግሥት ላይ ካለው ከእግዚአብሔር ጋር ስለ ቆሙ፣ ሕዝቡ በከፍተኛ ጥላቻ ተነሣሥተው ሊያጠምዱአቸው ፈለጉ። ሆሴዕ ይህንን “በአምላኩ ቤት ጠላትነት ይጠብቀዋል” በማለት ይገልጻል (ይህም ሐረግ እስራኤልን የሚመለከት ነው፤ በ8፥1 ላይ ከተሰጠው ማብራሪያ ጋር ያነጻ)።

9 ሆሴዕ የእስራኤልን ንጢአት እንግዳቸው በነበረው በሌዋዊው ዕቁባት ላይ ጭካኔ የተሞላበት ወንጀል ከፈጸሙት ከጊብዓ ሰዎች ንጢአት ጋር ያነጻጽረዋል (መሳ 19-20)። ይህ እጅግ አሳፋሪ ምሳሌ የሆነው የብሉይ ኪዳን ንጢአት የሕዝብ ዐመፅን አስነሣ፤ የብንደምን ነገድም ከምድር ገጽ ሊያጠፋ የሚችል ጦርነት ተካሂደ።

3. ቶሎ የሚያልፍ የእስራኤል ክብር (9፥10-17)

ከአሦር ምርኮ በፊት ስለሚፈጸሙት ቅጣቶች ሆሴዕ እየተናገረ ሳለ፣ ማስጠንቀቂያው አሁን ወደ አጠቃላይ ጉዳዮች ዘወር ይላል።

10 ይህ፣ እግዚአብሔር እስራኤልን ባገኛትና በመረጣት ጊዜ የነበረችበትን ያለፈውን ዘመን ሁኔታ የሚያሳይ አሳዛኝ መግለጫ ነው። በዚያን ጊዜ “በምድረ በዳ ያለ የወይን ፍሬ” እና “የመጀመሪያ የበለስ ፍሬ ዐይነት” ነበረች። የወይን ፍሬ በምድረ በዳ ባይገኝም፤ በዚያ ሲገኝ ግን ልዩ ደስታን የሚሰጥ ነው።

የመጀመሪያው የበለስ ፍሬ ደግሞ የተለየ ጣዕም የሚሰጥ ነው። በሌላ አነጋገር እግዚአብሔር እስራኤልን በምድረ በዳ ባገኛት ጊዜ (ዘፍ 32፥10) እንዲህ ዐይነቱን ጣዕም ያለውን ነገር እንደ ማግኘት ነው። ይሁን እንጂ ሁኔታዎች ወዲያውኑ ተለውጠዋል። ወደ ተስፋዪቱ ምድር ከመግባታቸው በፊት በብዔል ፌጎር (ዘኁ 25፥3-18) ሕዝቡ በቀላሉ ለአካባቢው የበአል አምልኮ እጃቸውን ሰጥተው ነበር። ይህ፣ እስራኤል ንጢአት የሠራችበት የመጀመሪያ ጊዜ አይደለም፤ ነገር ግን በዚህ ስፍራ ጉዳዩ ለየት ብሎ ተገልጿል፤ ምክንያቱም እስራኤል ለመጀመሪያ ጊዜ በአልን ያመለከችበት ጊዜ ስለ ሆነ ነው፤ ይህም ሕዝቡ ንጢአት ተብትቦ እስኪይዛቸው ድረስ የቀጠሉበት አምልኮ ነው።

11-12 በምድረ በዳ ካገኛትና መልካም ሕዝብ ካደረጋት በኋላ እግዚአብሔር ለኤፍራም ማለትም ለእስራኤል የሰጣት “ክብር” በተደጋጋሚ ከፈጸመችው ንጢአት የተነሣ እንደ ዎፍ በሮ ይጠፋል። “መውለድ፣ ማርገዝና መፅነስ የለም” የሚለው አባባል የእስራኤል ሕዝብ እየተመናመነ እንደሚያልቅ ለማሳየት የቀረበ ዕጥር ምጥን ያለ አገላለጽ ነው። ልጆች እንኳ ቢወለዱ ወደ ጉልማሳነት ዕድሜ ሳይደርሱ በዐጭሩ ይቀጫሉ (ዘዘፍ 32፥25 ጋር ያነጻ)። እስራኤል ታማኝ ስላልሆነች፣ እግዚአብሔር ሞገሱን ከእርሷ ላይ ያነሣል። ይህ የቅጣት ዐይነት ወደ አሦር ተማርከው ከመሄዳቸው በፊት የሚቀድም ሲሆን፣ ምርኮው ራሱ ወደ ከፍተኛ ደረጃ ያደርስዋል።

13-14 እግዚአብሔር ለእስራኤል ደስ የሚያሰኝና ምቹ የሆነ ስፍራ ሰጥቶአት ነበር። ሜድትራኒያን ባሕር ያለው በስተ ምዕራብ፣ ምድረ በዳውም ያለው በስተ ምስራቅ ስለ ሆነ፣ ተጓዥ ነጋዴዎች ሁሉ ወደ ግብፅና ከዚያም በላይ ወደ ሰሜን አገሮች የሚያልፉት በእስራኤል ምድር መካከል አቋርጠው ነበር። ስለዚህም እስራኤል እንደ ጢሮስ ነበረች፤ ጢሮስም ለባሕር ላይ ንግዷ የተመቻች ስፍራ ላይ ተቀምጣ ነበር። ይሁን እንጂ እስራኤል ከግጢአቷ የተነሣ የነበረችበትን መልካም ስፍራ መረዳት አልቻለችም። በዚህ ፈንታ ልጆቿ ለነፍስ ገዳዮች ዐልፈው ይሰጣሉ፤ ይህም የሕዝቡ ቊጥር በግድያ፣ በሕዝብ ዐመፅና በጦርነት የሚመናመንበትን ሌላ ምክንያት ያሳያል።

ሆሴዕ በቊጥ 14 ላይ በምፀት የተናገረው ኃይለኛ እንደ መሆኑ ስሕተት የለበትም።

15 እስራኤል ያጋጠማቸው መጥፎ አያያዝ “በጌልጌላ ካደረጉት ክፋታቸው ሁሉ የተነሣ ” ነው። በዚህ ጊዜ ጌልጌላ በግልጽ የሐሰተኛ አምልኮ ማዕከል ሆና ነበር (ከ4፥15 ጋር ያነጻ)። “የጥላቻ” ፍቺ በዚህ ዐውድ ውስጥ “ከእንግዲህም አልወዳቸውም” በሚለው ሐረግ ተተርጉሟል። እግዚአብሔር በእስራኤል ላይ አዎንታዊ ጥላቻ አለው ማለት አይደለም፤ ነገር ግን ስለ እነርሱ የተሻለ መናገር አልቻለም ማለት ነው። “ስለ ሠሩት ንጢአት” እና ስለ መሪዎቻቸው ዐመፅ፣ እግዚአብሔር “ከቤቱ” ያሳድዳቸዋል፤ “ከቤቱ” የተባለው የእስራኤል ጉባኤ ነው፤ የ8፥1፣ 9፥8 ማብራሪያ ይመልከቱ።

16 ሆሴዕ ወደ ማስጠንቀቂያው በመመለስ የእስራኤል ሕዝብ ቊጥር እንደሚመናመን ደግሞ በተክል ተምሳሌት ገለጸ (ከቊጥ 10፥1፣ 10፥1፣ 14፥8 ጋር ያነጻ)። ሕዝቡ ከሥራቸው ይደርቃሉ (ከሚል 4፥1 ጋር ያነጻ)፤ ስለዚህም ፍሬ አልባና ተስፋ የለሽ ይሆናሉ።

17 በአጠቃላይ ሕዝቡ ባለመታዘዛቸው ስለ ጸኑ፣ እግዚአብሔር ይጥላቸዋል። ከዚህም የተነሣ “በአሕዛብ መካከል ተንከራታች ይሆናሉ”፤ ይህም ሊመጣ ያለውን የምርኮ ሁኔታ በተዘዋዋሪ የሚገልጽ ነው።

4. በደልና የሚመጣው ምርኮ (10፥1-8)

በዚህ ክፍል ሆሴዕ ይበልጥ ግልጽ በሆነ መንገድ በእስራኤል ላይ ሊመጣ ስላለው የምርኮ ዘመን ይናገራል።

1 ሆሴዕ እንደ ገና በይበልጥ (ከ9፥10 ጋር ያነጻ) የእስራኤልን የጥንት ታሪክ በማውሳት፣ ሕዝቡ እንደ ተንከረገገ ወይን የነበሩበትን ሁኔታ ያመለክታል። ነገር ግን “ፍሬው በበዛ መጠን” በመንፈሳዊ ረገድ ዝቅጠት ውስጥ ገቡ። የጣዖት “መሠዊያዎችን ሠሩ”፤ “የጣዖታት ማምለኪያ ዐምዶችንም አስጌጡ”። ስለዚህ ሕዝቡ እውነተኛውን አምላክ ከማምለክ ዘወር አሉ።

2 “አታላይ” (ቃል በቃል “ለስላሳ” ወይም “መደለል” በሚል የተተረጎመው ቃል በሌላ ስፍራ እውነተኛ ካልሆነ ከንፈር ወይም ምላስ ጋር በተመሳሰለ መንገድ ቀርቧል (ከመዝ 5፥9፣ 12፥3፣ ከምሳ 5፥3 ጋር ያነጻ)። በዚህ ስፍራም በደለኛ የሆኑት ሰዎች ልብ እንዲሁ ተመሳሳይ በመሆኑ፣ እግዚአብሔር ያበጁአቸውን መሠዊያዎችና የማምለኪያ ዐምዶች ይሰባብራል።

3 ከዚህም የተነሣ ሕዝቡ ስሙ የሚገባው ንጉሥ እንዳልነበራቸው እንዲያምኑ ይደረጋሉ፤ ይኸውም እግዚአብሔርን የሚፈራ አንድ ንጉሥ እንኳ ስላልመረጡ ነው። በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው ጊዜ ሊሆን የሚችለው ከምርኮ በፊት ነው። ይኸውም የእስራኤል ነገሥታት የሕዝባቸውን ችግር ለመፍታትና የአሦራውያንን ማስፈራራት ለመጋፈጥ ዐቅም እንዳልነበራቸው የታየበት ጊዜ ነው። የመጨረሻዎቹ ሁለት ስንዞች ተስፋ አስቈራጭ በሆነ ሁኔታ የሚያመለክቱት፣ ምድሪቱ በእውነት ችሎታ ያለው ንጉሥ ቢኖራትም እንኳ፣ ነገሮች መጥፎ ከመሆናቸው የተነሣ ለመርዳት ዐቅም እንደማይኖረው ነው።

4 ሆሴዕ በልብ አታላይነት ላይ ያለውን ሐሳብ ያስፋፋል (ከቊጥ 2 ጋር ያነጻ)፤ ይኸውም ከንቱ ተስፋ መሰጠቱን፣ ሐሰተኛ መሐላ መደረጉንና ውል መፈረመን ነው። በዚህ ስፍራ ያለው ሐሳብ ሕዝቡ እርስ በርስ የሚፈጽመውን ውል የተመለከተ ነው። የሕዝቡ ሕጋዊ መብት በመጣሉ፣ “ፍርድ በዕርሻ ውስጥ እንደሚገኝ መርዛማ ዐረም ይበቅላል” (ዘዘፍ 29፥17 ጋር ያነጻ)።

5 የሰማርያ ሕዝብ ማለትም የእስራኤል ሁሉ ወኪሎች የሆኑት ሊደርስ ያለውን አስጊ ቅጣት ከባድ ምልክቶች ሲያዩ፣ በቤት አዌን (ቤቴል ከ4፥15 ጋር ያነጻ) ስላለው “የጥጃ ጣዖት” ይፈራሉ እንጂ ስለ ራሳቸው ንጢአት አይደለም። “ሕዝቡም”፣ የዚህ ጥጃ ሕዝብ! የተባሉት እስራኤላውያን ጥጃውን

ከሚያገለግሉት አመንዝራ ካህናት ጋር ስለ ጉዳዩ ዐብረው ያለቅሳሉ (ከ2ገገ 23÷5 ጋር ያነጻ)።

6-7 ሆሴዕ አሁን በግልጽ ስለ አሦራውያን ምርኮ ይናገራል። አሳፋሪው ነገር ግን እጅግ ውድ ከሆነ ወርቅ የተሠራው የጥጃ ጣዖት እጅ መንሻ ይሆን ዘንድ ለድል አድራጊው የአሦር ንጉሥ ይወሰዳል። እስራኤልም ዕፍረትና ውርደት ይሰማታል። “ጣዖቱ” የሚለው ቃል በአብዛኛው “ምክሩ” ተብሎ ተተርጉሟል (ዐመት ማስታወሻ ይመ)። የቀድሞው ትርጉም ጥጃውን በንቀት “ዕንጨት ብቻ” እንደ ሆነ ያመለክታል፤ ሌላው ተለዋጭ ትርጉም “ምክር” ሲሆን፤ ይህም ስም የተሰጠው ቀዳማዊ ኢዮርብዓም የጥጃ አምልኮን በመጀመሪያ ሲያቋቁም ነው (1ገገ 12÷28)። የጥጃው ጣዖት ብቻ ሳይሆን፤ ሰማርያና ንጉሠ-ዋ ጭምር ይወሰዳሉ፤ ባዕድ ለሆነችው አሦር ዐልፈው ይሰጣሉ፤ በውሃ ላይ እንዳለ ከብትም ረዳት የለሽ ይሆናሉ።

8 “ማምለኪያ ኩረብታ” የተባለው በቤቴል ያለው የጥጃ ቤተ መቅደስ ነው (ቤት አዊን በ4÷15፤ 5÷8፤ 10÷5 ላይ ካለው ማብ ጋር ያነጻ)። አሦራውያን በዚያ የሚያደርጉት ውድመት ሙሉ በሙሉ ከመጠናቀቁም በላይ እሾኸና አሜክላ መሠዊያዎች የነበሩባቸውን ሕንፃዎች በሙሉ ይወርራቸዋል (ከከፍ 3÷18 ጋር ያነጻ)። በተጨማሪም ሕዝቡ ከመጨነቃቸው የተነሣ የውርደታቸውን ጊዜ እንዲያጠናቅቁላቸው ተራሮችን “ሸፍኑን”፤ ኩረብታዎችንም “ውደቁብን” ይላሉ (ከሱቃ 23÷30፤ ከራእ 6÷16 ጋር ያነጻ)።

5. ንጢአትና ቅጣት (10÷9-15)

ሆሴዕ እንደ ገና በአጠቃላይ የእስራኤልን ንጢአትና የሚያስከትልበትን ቅጣት ሁለቱንም በመጥቀስ ይናገራል፤ የምክር ቃልም ይሰነዝራል። የአሦራውያን ምርኮ በክፍሉ መጨረሻ ላይ እንደ ገና ይጠቀሳል።

9-10 ነቢዩ እንደ ገና በዚህ ስፍራ በጊብዓ የተፈጸመውን ንጢአት ይጠቅሳል (በ9÷9 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመ)። ከዚያ አሳዛኝ ጊዜ ጀምሮ እስራኤል በድፍረት በተመሳሳይ ትልቅ ንጢአት ቀጠለች፤ ተገቢው ቅጣትም ማለት እንደዚህ ዐይነቱ የመጀመሪያዎቹን ንጢአተኞች ባያገኛቸውም አሁን ግን ጊዜው ሆነ። ይህ ቅጣት በእግዚአብሔር ፍላጎት የሚፈጸመው አሕዛብ በእስራኤል ላይ ሲሰበሰቡ ነው፤ የምርኮውን ጊዜ ዐልፎ የሚፈጸመውን የሚጠቅስ ነው። “ድርብ ንጢአታችሁም” የሚለው ምናልባት እግዚአብሔርን የመተው ንጢአትና ከዳዊት ቤት አገዛዝ የመለየት ንጢአት ሳይሆን አይቀርም።

11 ኤፍሬም ማለትም እስራኤል ባለፈው ዘመን ከቀንበር ሥር ለመሆን እንደ ተገራች ጊደር በሚገባ ሠልጥኖአል። ይሁን እንጂ የምትወደውን የማበራየትን ሥራ እንድትሠራ መጥታለች፤ ይህ ለጊደር ምቹ ነው፤ ለመብል የሚሆናትን እህል እስክትጠግብ ታገኝበታለች። ነገር ግን እግዚአብሔር “በተዋበ ጫንቃዋ” ላይ የአውነተኛ ሥራን ቀንበር ያኖራል፤ ስለዚህ መሬትን በማረስና በማለስሰስ ከባድ ሥራ ውስጥ መጠመድ ይኖርባታል። ይሁዳ እንደ ገና በዚህ ሥራ ውስጥ ተጨምራለች (ከ6÷11፤ 8÷14 እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)። “ያዕቆብ” የሚለው ዐሥራ ሁለቱን ነገዶች የሚወክል ነው።

12 ሆሴዕ አሁን ቆም በማለት ምክርን ይሰጣል። ሕዝቡ “ጽድቅን” መዝራት አለባቸው፤ ይኸውም እርስ በርሳቸው በተገቢው ሁኔታ መተጋገዝ አለባቸው ማለት ነው፤ በምላሹም ቸርነትን ያጭዳሉ። ስለዚህ ያልታረሰ መሬት ይታረሳል ማለት ነው (ከቀ. 11 ጋር ያነጻ)። በርግጥ ማረስ ከባድ ሥራ ቢሆንም ለሕዝቡ የአኗኗር ዘይቤያቸውን መለወጥ እንዲሁ ከባድ ነው፤ ይሁን እንጂ መለወጥ የግድ ነው። ከሚመጣው ቅጣት ሊያመልጡ የሚችሉት እግዚአብሔርንና ጽድቁን በመፈለግ ብቻ ነው።

13 ነገር ግን ይህን በማድረግ ፈንታ ሕዝቡ ክፋትን ይተክሉ (ቃል በቃል “ይዘሩ”)፤ ንጢአትንም ያጭዱ ነበር። ማታለልና አስከፊ ውጤቶቹ (ቀ. 2-4) ተትረፍረፈው ያሉ ናቸው። እስራኤል በብርታቷና በተዋጊዎቿ ብዛት ስለ ተማመነች፤ እግዚአብሔር በሕዝቡ ላይ የጦርነትን ጨኸት ይፈቅዳል።

14 ውጤቱ በአሦር ጥቃት የእስራኤል ምሽጎች ሁሉ መፈራረስ ነው። ጊዜው ምን ያህል አስከፊ እንደ ሆነ ለመግለጽ፤ ሆሴዕ በቤት አርቤል የተፈጸመውን ሌላ አስደንጋጭና አሳዛኝ ግድያ ከዚህ ጋር ያወዳድራል (አሁን ይህን ለማወቅ እጅግ ያስቸግራል)። ስልማን የሚለው ስም ምናልባት እስራኤልን ማርኮ ለመውሰድ የአሦርን ንይል በመምራት ትልቅ ሥራ የሠራውን ስልምናሰር 5ኛን ለመጥቀስ ሊሆን ይችላል (2ገገ 17÷3-6)።

15 ስለዚህ ሆሴዕ በማጠቃለል በእስራኤል ያለ ክፋት ሁሉ ወክሏል፤ የጥጃ ምስል ጣዖት ማዕከል የሆነችው ቤቴል፤ ይህች ቤትአርቤል ያጋጠማት ዕጣ ፈንታ የእርሷም ይሆናል። በዚያን ቀን “የእስራኤል ንጉሥ” እንኳ “ፈጽሞ ይጠፋል”። ለእስራኤል የወደፊቱ ሁኔታ እጅግ አስፈሪ ይሆናል። ጥፋቷ የሚከሰተው ከጦርነቱ የመጀመሪያ ቀን እንሥቶ እንደ ሆነ ሆሴዕ ይተነብያል፤ የእስራኤል የመጨረሻው ንጉሥ የነበረውን ሆሴዕን ድል አድራጊው የአሦር መሪ ስልምናሰር 5ኛ የሰማርያን ከተማ ከብብ ከመያዙ በፊት ማርኮ እንደ ወሰደው መረዳት ተገቢ ነው።

ሐ. የእስራኤል ተሐድሶ (11÷1-14÷9)

1. የእግዚአብሔር ፍቅርና የእስራኤል ዐመፅ (11÷1-7)

አሁን የትንቢቱ ዋና ሐሳብ ከእስራኤል መቀጣት ወደ እስራኤል ተሐድሶ ዘወር ብሏል። በንጽጽር የቀረበውም በእግዚአብሔር የማይለወጥ ፍቅርና በእስራኤል ቀጣይ ክህደት መካከል ያለው ሁኔታ በመግቢያው ላይ ይታያል።

1 እንደ ገና ሆሴዕ (ከ9÷10፤ 10÷1-9 ጋር ያነጻ) የእስራኤልን ጥንታዊ ታሪክ ይጠቅሳል፤ በዚህ ጊዜ ወደ ኋላ መለስ በማለት እግዚአብሔር በዘፀ 4÷22-23 “እስራኤል በኩር ልጄ ነው፤ . . . ያመልከኝ ዘንድ ልጄን ልቀቀው” ያለውን ቃል ያነሣል። እስራኤል የእግዚአብሔር ልጅ የሆነበት ምክንያት እግዚአብሔር በተለይ እርሱን የራሱ አድርጎ ስለ መረጠው ነው (ከከፍ 12÷2-3 እና ከማቴ 2÷13-15 ጋር ያነጻ)።

2 እግዚአብሔር የእስራኤልን ሕዝብ በማብዛትና ወደ ከነዓን ምድርም ይዟቸው በመምጣት ንይሉን አሳያቸው። ከዚህ ክፍቅሩ ማስረጃ በተቃራኒ ግን እስራኤላውያን እርሱን ትተው ሌሎች አማልክትን ማምለክ ጀመሩ (መሳ 2÷11-13)። ወደ ራሱ ሊጠራቸው እግዚአብሔር በአያሌ ባዕዳን ጭቁና ሥር እንዲገዙ በማድረግ አሠለጠናቸው። እርሱ ይህን አብዝቶ ባደረገ ቍጥር ይበልጡኑ ከዱት።

3-4 ወላጅ የልጁን እጅ በመያዝ እንዲራመድ የሚያስተምርበት የርኅራኄ ተምሳሌት በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው፤ እግዚአብሔር እስራኤልን (ኤፍሬምን) ለማስተማር ያሳየውን ፍቅር ለማመልከት ነው። ነገር ግን እርሱ እነርሱን የፈወሰበትን ዐላማ ለማየት ዐይናቸው ታውሮ ነበር። ቅኔያዊ የሆነው አነጋገር በቀ. 4 ቀጥሎአል። እግዚአብሔር “በሰው የርኅራኄ ገመድ፤ በፍቅርም ሰንሰለት” “ሳባቸው” (ቃል በቃል “ጎተታቸው”)፤ በተጨማሪም ባለቤቱ በሬው በቀላሉ መመገብ እንዲችል ለማድረግ አንዳንድ ጊዜ ቀንበሩን ከበሬው ፊት እንደሚያነሣለት፤ “ቀንበሩን ከጫንቃቸው ላይ አነሣላቸው”። ስለዚህ ንጢአት ቢያደርጉም እግዚአብሔር ሕዝቡን በማባበል ይዟቸዋል።

5-6 ርግጠኛ መልስ የሚያሻው መልስ ዐዘል ጥያቄ ሲሆን፤ በቅርቡ የሚደርሰውን ተማርኮ የመሄድ ሁኔታ የሚያመለክት ነው፤ ይህም፤ እግዚአብሔር ጸጋውን ሲያበዛ እነርሱ በንጢአታቸው ስለ ጸኑ የእስራኤል ንጢአት ውጤት ነው። ግብፅ (ማለትም አሦር፤ በ8÷13፤ 9÷3 ላይ ያለውን ማብራሪያ ይመ) ስታጠቃ፤ ሰይፍ በከተሞች ሞትን ያመጣል፤ የከተሞች የመከላከያ ንይል ይሰበራል፤ ለመኖር ያለው የተስፋ ዕቅድ ሁሉ ይከላሻል።

7 ከክህደታቸው የተነሣ የእስራኤል ሕዝብ ታማኝ ባለመሆናቸው ጸንተው ነበር። የዚህ ጥቅስ የቀረው ክፍል መተርጎም ያለበት ሕዝቡን ነቢያት ወደ እግዚአብሔር እንዲመለሱ ቢነግሩአቸውም፤ እንዳልሰሙና በዚያ ምትክ ግን

በነጠላት ረገደው ውስጥ መቁየትን እንደ መረጡ በማስገንዘብ ይሆናል።

2. የመጨረሻው ዘመን ተሐድሶ (11፥8-11)

እነዚህ ጥቅሶች ወደ እግዚአብሔር ልብ ለመግባት እንደሚያስችል መስኮት ናቸው። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለው ፍቅር ትተውት እንዲሄዱ የሚያደርግ ፍቅር እንዳይደለ ያሳያል። እንደ መጽሐፉ የመጨረሻ ውብ ምዕራፍ ከሆነ፣ ጥቅሶቹ በቅርቡ ከሚፈጸመው ቅጣት ባሻገር ወደፊት ያለውን የሚያመለክቱ ናቸው፤ ይኸውም አሁንም ሩቅ የሆነው ጊዜ ማለትም እስራኤል ወደ አምላኳ ወደ እግዚአብሔር በእውነት የምትመለስበትና እርሱም እንደ ገና በይበልጥ እርሷን የሚባርክበት የሺሁ ዓመት ዘመን ነው።

8 እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን ጥልቅ ፍቅር የሚገልጽ ሁለት አሳዛኝ ጥያቄዎች ተገልጾታል። ታማኝ ባልሆነችው በእስራኤል ላይ ከሚመጣው ርግጠኛ ፍርድ ባሻገር እግዚአብሔር ምርጥ ሕዝቡን (በዚህ ስፍራ ኤፍሬምና እስራኤል ተብለው የተጠሩትን) ለዘላለም አሳልፎ ሊሰጥ አልቻለም። የእግዚአብሔር የማይለወጥ ፍቅር ከሰዶምና ከጎሞራ ጋር ሙሉ በሙሉ ከተደመሰሱት አዳማና ሲባዩ በተባሉት ሁለት ከተሞች ላይ የደረሰው ጥፋት እንዳይደርስ ከልክሎታል (ከዘፃ 29፥23 ጋር ያነጻ)።

9 በዚያ በሚመጣው ቀን እግዚአብሔር በአሦራውያን በኩል አሁን ሊያደርግ ባለበው ዐይነት እንደ ገና ሕዝቡን እስራኤልን አያጠፋም። እርሱ “ቅዱስ አምላክ እንጂ ሰው አይደለምና”፤ ይኸውም የእርሱ የማስገደብ መንገዶች የሰውን ንጢአታዊ መንገዶች ይበልጣል ማለት ነው። እርሱ ጻድቅ ስለ ሆነ ስሜት ወይም ምሬት ውሳኔዎቹን እንዲገዛ አይፈቅድም። ቢከተሉት ለሕዝቡ አስደናቂ በረከት እንደሚወርድ ቃል ገብቶአል (ከዘፃ 28፥1-14 ጋር ያነጻ)። ነገር ግን ወደፊት በሚሆነው በዚያ የተሐድሶ ቀን በሆሴዕ ዘመን ሊያደርግ እንዳለበው፣ በማንኛውም ከተማ ወይም ምድር ላይ በቀጣዩ አይመጣም።

10 በሚመጣው ዘመን እግዚአብሔር መልሶ ለማቋቋም የገባውን ቃል የሚፈጽምበትን ምክንያት ሆሴዕ ይናገራል፤ ይኸውም ሕዝቡ “እግዚአብሔርን እንዲከተሉ” ነው። የአንበሳ ማግኘት በተለዋጭ ዘይቤ መገለጽ የእግዚአብሔር ጥሪ በምድር ሁሉ በግልጽ እንደሚሰማ፣ ልጆቹም “እየተንቀጠቀጡ” (“በትሕትና”) ከምዕራብ እንደሚመጡ ለማመልከት ነው። የይሁዳ ሕዝብ ከባቢሎን ምርኮ የሚመለሱበት አቅጣጫ ምሥራቅ ነው። ነገር ግን በዚህ ስፍራ “ምዕራብ” መጠቀሱ ከቀደመው ይልቅ የዚህኛውን የወደፊት መመለስ አጉልቶ የሚያሳይ ነው (ከኢሳ 11፥11-12 ጋር ያነጻ)።

11 ሆሴዕ በመቀጠል የወደፊቱ የሕዝቡን መመለስ ፍጥነት ማለትም ዝግጁነትንና ፈጣን ምላሽ መስጠትን ከዎፎችና ርግቦች መብረር ጋር አወዳድሮአል። ግብፅና አሦር በስም የተጠቀሱት እስራኤል በግብፅ ያሳለፈችውን የባርነት ዘመናት እንዲሁም ሊደርስ ያለውን በአሦር ተማርከው የመወሰዳቸውን ሁኔታ ለማመልከት ነው። በዚህ ዐውድ ግብፅና አሦር ተምሳሌት የሚሆኑት በሚመጣው ዘመን የእግዚአብሔር ሕዝብ ወጥተው በሚመለሱባቸው አያሌ የአሕዛብ አገሮች ነው። ከዚያም እግዚአብሔር “በቤታቸው ያኖራቸዋል”፤ ያም በምድራቸው በዘላቂነት እንደሚኖሩ የተሰጣቸው ዋስትና ነው (ከ2፥19 ጋር ያነጻ)።

3. የእስራኤል ሞኝነት (11፥12-12፥14)

ይህ ክፍል ልክ እንደ ምዕራፍ 3 ወደ መጽሐፉ ዋና ሐሳብ ማለትም እስራኤል ለአምላኳ ታማኝ ስላለመሆኗ ወደ ተነጋገርዝበት የቀድሞ ሁኔታ ይመልሰናል። ይሁን እንጂ መጽሐፉ ማነጻጸሪያ ማስታወሻ በመስጠት የእስራኤልን የወደፊት መልሶ መቋቋም ያሳያል።

12 እግዚአብሔር እስራኤላውያንን የሚከሰው ልክ እንደ ማጥቃት በሐሰትና በተንኮል እንደ ከበቡት ነው። እንደ ገና የእስራኤል ንጢአት “በታመነው በቅዱስ” አምላካቸው ላይ ከተደረገው ከይሁዳ ዐመፅ ጋር በንጽጽር ቀርቧል።

12፥1 ኤፍሬም ማለትም እስራኤል “የነፋስ አረኛ ነው” ተብሎአል፤ ጥረቱም ሁሉ ለከንቱ ዐላማ እንደሚሆን ለማመልከት ነው። የዚህ ጥረት አንዱ ገጽታ አንዳንድ ጊዜ ለእስራኤል ቢጠቅምም ብዙውን ጊዜ ግን ያልበቃቸውን ከአሦርና ከግብፅ ጋር የደረሱባቸውን ስምምነቶች የሚያመለክት ነው (ከ2ነገ 17፥4፤ 18፥21፤ ከኢሳ 30፥7 ጋር ያነጻ)። እነዚህንም ስምምነቶች ሲያደርጉ “ሐሰትንና ዐመፅን ያበዛሉ”። በርግጥ እስራኤል በአንድ በኩል ከአሦር ጋር ስምምነት ስታደርግ፣ በሌላ በኩል ደግሞ በአሦር ላይ ስታምፅ ድጋፍ ለማግኘት የወይራ ዘይት ወደ ግብፅ ትልክ ነበር (ከ2ነገ 17፥4 ጋር ያነጻ)።

2 እንደ ገና ሆሴዕ እግዚአብሔር በይሁዳ ላይ ያለውን ክስና የምትከፍለውንም ዋጋ ይጠቅሳል። “ያዕቆብ” የሚለው ምናልባት ይሁዳንና እስራኤልን በአንድነት በጣምራ የሚያመለክት ነው፤ ያዕቆብ የእስራኤላውያን ሁሉ አባት ሲሆን፣ በቀ. 3-4 ያለውም የሚያመለክተው የእርሱን ታሪክ ነው። ዘርቹ ሁሉ ማለትም የሁለቱ የሰሜኑና የደቡብ መንግሥት ሕዝቦች በእግዚአብሔር ፊት በደለኞች ናቸው።

3 ያዕቆብ ሲወለድ የወንድሙን ተረከዝ ይዞ ነው የወጣው (ዘፍ 25፥24-26)። በመጨረሻም በያቦቅ ወንዝ ከራሱ ከእግዚአብሔር ጋር ታገለ (ዘፍ 32፥25-29)። በሆሴዕ ዘመን ለነበሩ ሰዎች እግዚአብሔርን ይከተሉ ዘንድ ምሳሌ ነው። ከእግዚአብሔር ጋር ያደረገው ትግል የአሸናፊነት ጊዜ ሲሆን፣ በዚያም አማካይነት የእግዚአብሔርን በረከት ተቀበለ። የመጀመሪያውን ሁኔታ በተመሳሳይ መልኩ መረዳት ያስፈልጋል። ያዕቆብ በእናቱ ማሕፀን ውስጥ ያደረገው፣ ብኩርናንና በረከትን ለማግኘት ያለውን ፍላጎት የሚያሳይ የእግዚአብሔር መግባት አቅጣጫ ትእምርት ነው። በተመሳሳይ መልኩ በሆሴዕ ዘመን ያላቸው እስራኤል ነፋሱን ከማባረር ይልቅ፣ የእግዚአብሔርን ሞገስና በረከት ለማግኘት ጥረት ማድረግ ይኖርባታል።

4 ሆሴዕ ያዕቆብ በያቦቅ ወንዝ ያደረገውን ትግል በስፋት በመግለጽ፣ በረከትን እጅግ ስለ ፈለገ “አልቅሶ በመለመን” እንኳ መልክን እንዳሸነፈ አመለከተ። ከዚያም ነቢዩ፣ ያዕቆብ በቤቴል ከእግዚአብሔር ጋር ወዳደረገው ንግግር ዘወር በማለት (ዘፍ 35፥1-15)፣ እግዚአብሔር ቃል የገባለትን በረከት እንደሚፈጽምለት ቃሉን እንዳጸናለት አመለከተ። መልክቱ ያዕቆብ እንዳደረገው ሁሉ እስራኤልም የእግዚአብሔርን በረከት ብትፈልግ፣ እግዚአብሔር ይህንኑ እንደሚያደርግ የሚያስገንዝብ ነው።

5 ሆሴዕ አሁን ወደ ራሱ ወደ እግዚአብሔር ዘወር በማለት ያዕቆብን የባረከው እርሱ ለእስራኤልም ተመሳሳይ ነገር እንዲያደርግ ፈለገ። ታላቅ ስሙ ተጠቅሷል፤ ይኸውም በልዕልናው ሁሉ ለእርሱ የሚቆም ስም ሲሆን፣ “ሁሉን የሚገዛ አምላክ እግዚአብሔር” (ቃል በቃል “የሰራዊት ጌታ እግዚአብሔር”) የሚለው ስም ነው። ምንጊዜም እስራኤላውያን ስለ እግዚአብሔር በዚህ መንገድ ማሰብ ይኖርባቸዋል፤ ለእነርሱ የገባላቸውን የተስፋ ቃል ሁሉ እንደሚፈጽምላቸውም ርግጠኛ ሊሆኑ ይገባል።

6 ሕዝቡ ንስሐ መግባትና ወደ እግዚአብሔር “መመለስ”፣ እርስ በርስ ያላቸውን ግንኙነት በተመለከተም “ፍቅርንና ፍትሕን መጠበቅ”፣ ለያዕቆብ የመጣውን ዐይነት ተመሳሳይ በረከትም እግዚአብሔር እንደሚያመጣላቸው “በመተማመን” ዘወትር እርሱን መጠበቅ አለባቸው። ይህን ሁሉ የሚያደርጉት በእግዚአብሔር ርዳታ ነው። የእግዚአብሔርን ሥራ በምንሠራው እግዚአብሔር ንይልን በሰጠን መጠን ነው (ከፈልጽ 2፥11-12 ጋር ያነጻ)፤ የእግዚአብሔር ሥራ የሚሠራው በዚህ መንገድ ብቻ ነውና።

7-8 ሆሴዕ በመቀጠል በእስራኤል ወደ ነበረ ለየት ወዳለ ንጢአት ዘወር አለ፤ ይኸውም “በሐሰተኛ ሚዛን የሚሸጠውን” እና “ማጭበርበርንም” የሚወደውን ነጋዴ የሚመለከት ነው። ምን ዐይነት መንገድ ነው መታወስ ያለበት? እስራኤል በዘመኑ ከነበሩት አገሮች ጋር የነበራት ግንኙነት የንግድ ግንኙነት ሲሆን፣ በማታለል የተበከለ ነበረ። እንዲህ ዐይነቱን ጥላ ያጠላበትን ነገር እያደረጉ ሕዝቡ በሀብታቸው ይመኩ፣ ምንም ዐይነት ንጢአት እንደማይገኝባቸውም ይናገሩ ነበር። ስለዚህ

ምንም ዐይነት ቅጣት ሊደርስባቸው እንደማይገባ ያስቡ ነበር። በግልጽ እንደሚታየው የሚያደርጉትን ነገር የሚያጸድቅላቸውን ሕግ ለማግኘት ቀዳዳ አበጅተዋል። ሆሴዕ ምናልባት በዚህ ስፍራ የሚናገረው እስራኤል በእጅጉ የበለጸገችበትን የዳግማዊ ኢየሱርብዓምን ዘመን በተመለከተ ሳይሆን አይቀርም።

9 ሕዝቡ በራሳቸው ብቁ እንደ ሆኑ ሲያስቡ፤ እግዚአብሔር ይህን ሐሳብ በመቃወም ከግብፅ ምድር ጀምሮ እርሱ አምላካቸው እንደ ሆነ ያሳስባቸዋል። ነገር ግን አሁን ከጎጠኦቻቸው የተነሣ ከብልጽግና ሕይወታቸው በማስወጣት በዳስ በዓል ጊዜ እንደሚያደርጉት (በምድረ በዳ ይኖሩ የነበሩበትን ሁኔታ የሚያስታውሳቸውን) “በድንኳኖቻቸው እንዲቀመጡ” ያደርጋቸዋል። ይህ የሚመጣውን የምርኮ ዘመን የሚያመለክት ነው። የዳስ በዓል ሕዝቡ ደስ የሚሰኝበት በዓል ሲሆን፤ ጊዜያዊ በሆነው በዚህ የምርኮ ዘመን እንኳ ከዚህ ቀደም እንዳደረገው ሁሉ እግዚአብሔር እንደ ገና በቸርነቱ ይባርካቸዋል።

10 ሆሴዕ በአጠቃላይ መናገር የጀመረውን ዋና ሐሳብ እንደ ገና ቀጠለ። በማስታወስም እግዚአብሔር በነቢያቱ፤ በራእይና በምሳሌ አማካይነት እስራኤልን ተናግሮ ነበር። ስለዚህ ሕዝቡ አላወቁትም ብለው መሟገት አይችሉም፤ ምክንያት ማቅረብም አይችሉም።

11 በዚህ ስፍራ የተጠቀሱት ገለጻድ (ከዮርዳኖስ በስተ ምስራቅ) እና ጌልጌላ (በስተ ምዕራብ ያለ) በአጠቃላይ ምድሪቱን የሚወክሉ ናቸው። ሁለቱንም በተመለከተ የሚነሡ መልስ ዐዘል ጥያቄዎች የሚያገለግሉት ክፉታቸውን አጉልቶ ለማሳየት ነው። በጌልጌላ ኮርማዎችን የመሠዋት ሐሳብ መነሣቱ የሚያመለክተው፤ ክፉት በዚያ ስፍራ መፈጸሙን የሚያሳይ አንድ መንገድ ነው፤ ለእንዲህ ዐይነቱም መሥዋዕት ትክክለኛ ያልሆነ ስፍራ ነው (ከ4፥15፤ 9፥15 ጋር ያነጻ)። ከዚህም የተነሣ እግዚአብሔር መሠዊያዎቹን “በታረሰ መሬት” ላይ የድንጋይ ክምር ያደርጋቸዋል፤ ይኸውም ከንቱና በከንቱነት የተወረሱ ይሆናሉ ማለት ነው።

12-13 በቀ. 3-4 ሆሴዕ ያዕቆብ ስለ ተቀበለው በረከት ጠቅሷል፤ በዚህ ስፍራ ያዕቆብ ከቤት ከወጣ በኋላ ስለ ተቀበለው መከራ ይናገራል። ነገሮች በጊዜአቸው ቢፈጸሙም፤ እግዚአብሔር ይህን አባት መባረኩን ለመናገር የጠቀሰው ሐሳብ ነው፤ ይኸውም ራሔልን ለማግኘት ረዥም ዘመን ያገለገለበት፤ ከዓሳው የሸሸበት ጊዜ በረከት ባይመስልም ለማለት ነው። እግዚአብሔር እስራኤልን “በነቢይ” (ምናልባትም በሙሴ አማካይነት ዘዳ 18፥18 ጋር ያነጻ) ከግብፅ ምድር ባወጣ ጊዜና ለእነርሱም እንክብካቤ ባደረገ ጊዜ በተመሳሳይ ሁኔታ የሚያስፈልጋቸውን ሰጥቷቸው ነበር።

14 ይህ ያለፈው ታሪክ እስራኤልን በእግዚአብሔር ፊት ትሑትና ታዛዥ ባደረጋት ነበር፤ ነገር ግን ፈጽሞ አላደረጋትም። በዚያ ፈንታ ኤፍሬም (እስራኤል) በብዙ ጎጠኦቻቱ እግዚአብሔርን “ክፉኛ አስቈጣችው”። ስለዚህ የኤፍሬም “ጌታ” ሕዝቡን “የደም አፍሳሽነቱን በደል” (ከዘሌ 20፥9፤ ከዘዳ 19፥10 ጋር ያነጻ) በላይ ላይ ያደርግበታል፤ ስለ ንቀቱም የሚገባውን ይከፍለዋል። በርግጥ ቅጣት መምጣቱ አይቀርም።

4. የእስራኤል ጎጠኦት ውስጥ መውደቅ (13፥1-16)

ሆሴዕ በመቀጠል የእስራኤልን ታማኝ አለመሆን ለእግዚአብሔር ይናገራል፤ በዚህ ጊዜ ግን ይበልጥ ታሪካዊ አካሄድን መርጧል።

1 ሆሴዕ በተደጋጋሚ ኤፍሬምን ሲጠቅስ በአጠቃላይ የሰሜኑን ሕዝብ መጥቀሱ ነበረ፤ በዚህ ጥቅስ ግን የታሰበው የኤፍሬም ነገድ ብቻ ነው። ባለፉት ዘመናት ኤፍሬም ሲናገር፤ ሌሎች ነገዶች ያደምጡት የነበረው በአክብሮትና በጨዋነት ነው። ኤፍሬም ብዙውን ጊዜ መሪነትን ለማሳየት ይጥራል፤ አንዳንዴም ተገቢ ባልሆነ መንገድ ነበረ (መሳ 8፥1-3፤ 12፥1-6፤ 1ነገ 12፥25 ይመ፤ ከ11፥26 ጋር ያነጻ)። ይሁን እንጂ የበኣል አምልኮ (ማለትም፡- በቤቴል የጥጃ አምልኮ) ሾልኮ በገባ ጊዜ ሁኔታዎች ለኤፍሬም ተለወጡበት። ቀዳማዊ ኢየሱርብዓም የጥጃ አምልኮን እንደ እስራኤል አምላክ አምልኮ አድርጎ

ቢያቋቋመውም (1ነገ 12፥26-33)፤ ያለጥርጥር የበኣል አምልኮ ልምምድ በዚያ ሳይፈጸም አልቀረም።

2-3 የበኣል አምልኮ ውጤት መንፈሳዊ ሞት ነው። ሕዝቡ በጎጠኦት ላይ ጎጠኦትን ከመሩ፤ ጥበቦች በሆኑ ባለ እጆች የሠሩአቸውን የብር ጣዖቶች ለራሳቸው በማድረግ ሰገዱላቸው (ከ8፥4 ጋር ያነጻ)። የቀ. 2 የመጨረሻዎቹ ሁለት ስንኞች ሁለት ትርጉሞችን ያቀርባሉ። ዐመት (NIV) “ሰውን መሥዋዕት አድርገው ያቀርባሉ” የሚል ትርጉም ቢሰጥም፤ በሌላ ስፍራ በቤቴል ወይም በዳን ሰውን መሥዋዕት አድርጎ የማቅረብ ልምምድ መኖር አለመኖሩን የሚያመለክት ክፍል አናገኝም። ተቀባይነት ሊኖረው የሚችለው ትርጓሜ የሚከተለው ነው፤ “የጣዖት ምስሎቹን [የጥጃ ምስሎቹን] በማክበር እነርሱ [የዚህ ዐይነቱ አምልኮ መሪዎች] ‘መሥዋዕት ማቅረብ ያለባቸው ሁሉ የጥጃ ምስሎቹን በመሳም ይህንኑ ያድርጉ’ ይላሉ”። ምስልን መሳም ማለት ለምስሉ አክብሮት መስጠት ማለት ነው፤ የአምልኮ መሪዎችም ይህንኑ በማድረግ ይቀጥላሉ። በዚህ ጎጠኦት መቀጠል የእስራኤልን መጥፋት ያመጣል (በቀ. 3 መጨረሻ ላይ የተጠቀሱት አራት አስደናቂ የንጽጽር ምሳሌዎች ነገሩ የቱን ያህል በርግጥና በፍጥነት እንደሚፈጸም ያመለክታሉ)።

4 ሆሴዕ እንደ ገና እስራኤል ከግብፅ በወጡ ጊዜ የቃል ኪዳን አምላካቸው የሆነው እግዚአብሔር ምን እንዳደረገላቸው ያስታውሳቸዋል። ከዚያም አምላካቸውና አዳኛቸው አድርገው እግዚአብሔርን ብቻ እንዲያውቁ በማስጠንቀቅ ይመክራቸዋል። ማስጠንቀቂያው ከመጽሐፉ አጠቃላይ ትርጉም ጋር ይስማማል።

5-6 ሆሴዕ ሕዝቡን ማሳሰቡን በመቀጠል በእነዚያ አስቸጋሪ የምድረ በዳ ዘመናት እግዚአብሔር እንዴት እንደ ተንከባካባቸው ያሳያቸዋል። ይህ ማሳሰቢያ በቀ. 4 ላይ የተሰጣቸውን ማስጠንቀቂያ ልብ እንዲሉም የሚያደርጋቸው ነው። እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያደረገው እንክብካቤ እርሱ እነርሱን በመና የመገበበትን ሁኔታ ይጨምራል፤ ይህም ሐሳብ ምናልባት በአጠቃላይ የእግዚአብሔርን ስጦታ ሁሉ መሸፈንን ታሳቢ ያደረገ ነው። ይህ ሕዝቡን አጥግቧል፤ ነገር ግን በኋላ “ታብዩ”፤ እግዚአብሔርንም ረሱ (ከዘዳ 8፥11-20 ጋር ያነጻ)። ይህ በምድረ በዳ ሆኗል፤ በመካከል ባሉት ዘመናትም ሲፈጸም ኖሯል።

7-8 ይህ ሆሴዕን ሲናገርበት ወደ ነበረው የሚመጣው ፍርድ ጭብጥ ይመልሰዋል። ቅጣትን ለማምጣት እግዚአብሔር ባመፀፀው ሕዝብ ላይ እንደ አንበሳና እንደ ነብር ዘሎ ይከመርባቸዋል (ከ5፥14 ጋር ያነጻ)። ምሳሌው ሊሆን የሚችል ነው፤ በቀ. 6 ላይ ሕዝቡ በእግዚአብሔር እንክብካቤ ሥር እንዳለ መንጋ ተገልጿል። ይህን ዋና ሐሳብ ለማብራራት፤ ግልገሎቿን የተነጠቀች ድብ ዕብደት ምሳሌነት ጥቅም ላይ ውሏል፤ እንደ ገናም የአንበሳ ምሳሌነት ይበልጥ በመቀጠል ቀርቧል። “የዱር አራዊት” የሚለው ቃል ከላይ የተጠቀሱትን ሦስቱን የምድር አራዊት የሚያመለክት ሲሆን፤ ሁሉም በፖለቲካና የሚገኙ፤ የሚያድኑትንም ፈጥነው በመግደል የሚታወቁ ናቸው።

9-10 በታሪክ ውስጥ የረዳትን እግዚአብሔርን በመቃወም ስለ ኖረች፤ እስራኤል ትጠፋለች። እስራኤል ንጉሥ አልባ አልነበረችም፤ ነገር ግን ሕዝቡን ከአሦራውያን ጥቃት ሊያድን የሚችል ደኅና ንጉሥ አልነበራትም። ይህን ሊያደርግ የሚችለው የተቃወሙት እውነተኛ ረዳታቸው እግዚአብሔር ብቻ ነው። “ገርቻህ” (ቃል በቃል “መሳፍንቶችህ”) የተባሉት የንጉሡ ረዳቶች ናቸው። የቀ. 10 የመጨረሻው ክፍል ሕዝቡ ንጉሥ እንዲያነግሥላቸው ሳሙኤልን የጠየቁበትን ጊዜ አያመለክትም (1ሳሙ 8፥4-6)፤ ነገር ግን የሰሜን ነገዶች በርብዓም ላይ ዐምፀው የራሳቸውን ንጉሥ ለማንገሥ የፈለጉበትን ጊዜ የሚያመለክት ነው (1ነገ 12፥16-20)።

11-12 ይህ ጥቅስ እንደሚከተለውም ሊተረጎም ይችላል፤ “ንጉሥ” እየሰጠኋችሁ ነበር፤ እርሱንም እየወሰዱሁባችሁ ነበር”። በዚህ ስፍራ አንድ የተወሰነ ንጉሥ አልተጠቀሰም፤ ነገር ግን መንግሥቱ ከተከፈለ በኋላ በእስራኤል ዙፋን ላይ በተከታታይ የተቀመጡትን ነገሥታት የሚያሳይ ነው።

እግዚአብሔር እንዲገዙ ፈቅዶላቸው ነበር፤ ነገር ግን ለእርሱ ታማኞች ባለመሆናቸው እርሱ ራሱ ሽርአቸዋል። የአብዛኛዎቹ መጨረሻ የተደመደመው በዐመፅ ነበር (የገጽ 7 ማብራሪያ ይመ)። ስለዚህ አስቀድሞ ከማለቡ በፊት “የኤፍሬም በደል ተከማችቶአል፤ ንጢአቱም በመዝገብ ተይዞአል”።

13 ሆሴዕ ይበልጥ የእስራኤልን ቅጣት በምጥ ላይ ካላች ሴት ጭንቅና ከዚያም ከእናቱ ከሚወለድ ልጅ ሁኔታ ጋር በማመሳሰል ያስረዳል። ይህ ልጅ “ጥበብ የሌለው ልጅ ነው” ይላል፤ “የሚወለድበት ጊዜ ሲደርስ ከእናቱ ማሕፀን መውጣት የማይፈልግ ሕፃን ነውና” (ከ2ነገ 19፥3፤ ከኢሳ 37፥3 ጋር ይነጻ)። በሌላ አነጋገር እግዚአብሔር በእስራኤል ላይ ቅጣትን ያመጣል፤ ስለዚህም ሕዝቡ እርሱ እንደ ፈለገው ይከተሉት ዘንድ እንደ ገና መወለድ ያስፈልጋቸዋል፤ ነገር ግን ይህን አጋጣሚ መያዝ ባለመቻላቸው ሞቾች ሆነዋል። እግዚአብሔር ለዓመታት እስራኤልን ለማስተማር አያሌ መንገዶችን ተጠቅሟል፤ ነገር ግን ምንም ጥቅም አልነበረውም።

14 ልክ እንደ 11፥8-11 ይህ ጥቅስ በቀኑ 13 እና በቀኑ 15 መካከል የሚገባ ቃል ነው። እግዚአብሔር ሰብሮ በመግባት ለሕዝቡ የማበረታቻና የተስፋ ቃል ይሰጣል። በሆሴዕ ዘመን ከፊት ለፊታቸው ከባድ ቅጣት ይጠብቃቸዋል፤ ነገር ግን አስደናቂ በረከት የእነርሱ ዕጣ ፈንታ የሚሆንበት ቀን ይመጣል። ሐዋርያው ጳውሎስ ስለ ትንሣኤ ድል አድራጊነት በተናገረበት ታላቅ ምዕራፍ ቀኑ 14ሰን ጠቅሷል (1ቆሮ 15፥55)። የፍጻሜው አንዱ ገጽታ ማለትም አማኝ የመንፈሳዊ አካል ትንሣኤን የሚለማመድበት ሁኔታ በዚያ ይገኛል። ነገር ግን የምዕራፍ 13 ዐውድ ሁኔታውን ከእስራኤል ምድራዊ ቅጣት ጋር ቢያያይዘውም የቀኑ 14ሰ ሌላ ገጽታ ወደ ፊት የሚፈጸም ይሆናል፤ ይኸውም በሺሁ ዓመት ክርስቶስ በምድር ላይ በሚገባበት ዘመን ማለት ነው (ከ11፥8-11 ጋር ይነጻ)።

ቀኑ 14ሀ ከመቃብር ንይል ቢዛነትን ስላገኙት ሰዎች ይናገራል። የሞትና የመቃብር አስፈሪ ጠላቶች እግዚአብሔር በተቤገዡ ሕዝብ ላይ ንይላቸውን ይለቃሉ። ምን ዐይነት አስደናቂ ሐሳብ ነው! የቀኑ 14 የመጨረሻው ስንኝ ቃል በቃል “ንስሐ ከዐይኖቼ ተሰውሮአል” በሚል ይነበባል። ይህ ከቀኑ 15 ይልቅ ከቀኑ 14 ጋር ቢወሰድ ይሻላል፤ ይህም ጥቅሱ የሚናገረውን ላለመፈጸም እግዚአብሔር ሐሳቡን አይለውጥም ማለት ነው።

15-16 የእስራኤል ሕዝቦች በጎረቤቶቻቸው መካከል እየበለጸጉ የመጡ ሕዝቦች ቢሆኑም፤ ከምድረ በዳ በሚመጣ የምሥራቅ ነፋስ ፈጥነው ይደርቃሉ። ከዚህም የተነሣ ምንጮችና የውሃ ጉድጓዶች ይደርቃሉ። ያ ዘመን ታላቅ ብልጽግና የታየበት የዳግማዊ ኢየሱርብም የእድገት ዘመን መሆን አለበት። አጥፊው የምሥራቅ ነፋስ የአግር መንግሥት መሆን አለበት፤ ይኸውም ከምሥራቅ የመጣ ንይል ሲሆን፤ የእስራኤልን ውድቀት በ722 ዓቅክ ያመጣ ነው። ከዚህም በላይ በዚያን ጊዜ አሦር በርግጥ የእስራኤልን “ማምጃ ቤት በዝብዛለች”። ይህ ወረራ የመጣው ሕዝቡ በአምላካቸው በእግዚአብሔር ላይ በማመፅ ከፈጸሙት “በደል” የተነሣ ነው። በቀኑ 16 ላይ የተዘረዘሩት አስደንጋጭ የጭካኔ ሥራዎች ስለ አሦራውያን ባሕርይ ከምናውቀው ነገር ጋር ዐብረው የሚሄዱ ናቸው። በዚህ ስፍራ የሰሜኑ መንግሥት ዋና ከተማ የሆነችው “ለማርያ” እስራኤልን ሁሉ የምትወክል ናት።

5. የእስራኤል ንስሐ መግባትና የእግዚአብሔር በረከት (14፥1-9)

ውብ በሆነ አገላለጽ የተነገሩት እነዚህ የሆሴዕ የመጨረሻ ቃላት ሊታወቁ ከሚገባቸው የብሉይ ኪዳን ምዕራፎች መካከል የሚቆጠሩ ናቸው። እነዚህ ምዕራፎች ከጥፋት ውሃ በኋላ እንደ ታየው ቀስተ ደመና የእስራኤልን የመጨረሻ የመልሶ መቋቋም ተስፋ ፍጻሜ የሚያወሱ ናቸው። በዚህ ስፍራ እምነት ለሌለው ሕዝብ የተገለጠ የማይለወጥ የእግዚአብሔር ፍቅር፤ የጸጋው ድል አድራጊነት፤ የፈውሱ ዋስትናና የሙላት ሐሳቡ በብስለት ተብረርተው እናያለን። ሁሉም የእግዚአብሔርን የፍቅር ልብ በሚገልጥ መልኩ በምስያ የቀረቡ ናቸው።

1-2 የእስራኤል ሕዝብ የተሰጣቸው ማሳሰቢያ ወደ አምላካቸው ወደ እግዚአብሔር “እንዲመለሱ” ብቻ ሳይሆን፤ ንጢአታ

ቸውንም ጭምር እንዲያውቁ ነው፤ እግዚአብሔርን ማወቅ ንጢአትን ከመገንዘብ ጋር ሊያያዝ ይገባዋልና። ነገር ግን አንድ ነገር ሳይይዙ ወደ እግዚአብሔር መመለስ ሳይኖርባቸው ይችላሉ፤ በአፋቸው ውስጥ እርሱ ያስቀመጠላቸውን ቃል ይዘው መቅረብ ይኖርባቸዋል። ምሕረትን ሲለምኑ፤ እግዚአብሔር በቸርነቱ ይቀበላቸዋል። “የከንፈራቸው ፍሬ” የተባለው ቃል በቃል ሲተረጎም “እንደ ኮርማዎች መሥዋዕት የከንፈራቸውን ፍሬ” ያቀርባሉ ማለት ነው (የዐመት ማብ ይመ)፤ ይኸውም የኮርማ መሥዋዕት ከማቅረብ ይልቅ ጸሎትንና ምስጋናን ለእግዚአብሔር ማሰማትን የሚያካትተውን የከንፈራችንን ፍሬ ለእግዚአብሔር እናቀርባለን ማለት ነው (ከዕብ 13፥15 ጋር ይነጻ)።

3 የቃል መሥዋዕት፤ ማለትም የንስሐ ቃል ሁሉ፤ ይቀጥላል ማለት ነው። እስራኤል መቀበል ያለባት አሦርም ሆነ ማናቸውም ወታደራዊ ንይል (“የጦር ፈረሶች” በሚል ትእምርት የተገለጸው) ሊያድናት እንደማይችል ነው። አንድ ጊዜ ለመጨረሻ “አማልክት” በማለት ያበጀቻቸውን ሰው-ሠራሽ ምስሎች መቃወምና መተው አለባት። ከዚህም በላይ እግዚአብሔር “ለድኻ አደጎች” ስለሚራራ (ከዘፀ 22፥22 እና ከዘፄ 10፥18 ጋር ይነጻ) እስራኤልም እንዲሁ እግዚአብሔር እንዲራራላት መጠበቅ ይኖርባታል።

4 ስለ እስራኤል የፀፀት ቃል እግዚአብሔር በእነርሱ ላይ በሚያወርደው አስደናቂ የበረከት ዝርዝሮች ምላሽ ሰጥቷል። ሆሴዕ በገለጠው መንገድ ሕዝቡ ወደፊት እስከሚመጣው እስከ ታላቁ የመከራ ዘመን ድረስ ንስሐ አልገቡም፤ በብሔራዊ ደረጃም ንስሐ አይገቡም፤ ስለዚህ ከቀኑ 4.8 የተዘረዘሩት ከእግዚአብሔር የሚመጡት በረከቶች ሙሉ በሙሉ እስከ ሺሁ ዘመን ድረስ አይሰጡም። የዚህ ምንባብ ሙሉ ትርጓሜ እውን የሚሆነው በዘመን ፍጻሜ ማለት እንደ ገና በሺሁ ዘመን ነው (ከ1፥10-11፤ 2፥14-23 እና ከሌሎችም ጋር ይነጻ)። በዚህ ስፍራ የእግዚአብሔርን ጸጋ በድርጊት እናያለን። ይኸውም የእነርሱን “ከዳተኝነት” መፈወስና ያለ ምንም ቅድመ ሁኔታ እነርሱን መውደዱ ነው። በርግጥም ቀጣውን ከእነርሱ ዘወር አድርጓል።

5-6 በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካሉት ታላላቅ ምሳሌያዊ አነጋገሮች መካከል እነዚህ ከዛሬችና ከአበቦች ጋር የተያያዙ ናቸው፤ እነዚህም እንደ ፓለስቲና ባሉ ከፊል በረሐማ በሆኑ አገሮች ለሚኖሩ ሰዎች ትርጉም የሚሰጡ ናቸው። በዚህ ስፍራ ሆሴዕ እስራኤልን የሚገልጽበት ወደፊት በሚኖራት በረከት ነው፤ ይኸውም እንደ ሊባኖስ ዝግባ፤ ከዛሬች ሁሉ እጅግ ጠቃሚ እንደ ሆነው እንደ ወይራ ዛፍም ነው። የቀኑ 6 ሁለተኛና ሦስተኛ ስንኞች የዚህን ጤናማ አድገት ውጤት እንደሚከተለው ያመለክታሉ፤ የዝግባ ዛፍ የወይራ ዛፍ “ውበት” ወይም ክብር ይኖረዋል፤ የራሱ የሊባኖስ ዝግባም ሽታ ይኖረዋል። ስለዚህ የእስራኤል ሕዝብ በዓለም ሁሉ የሚደነቅ ይሆናል።

7 የዚህ ቀጥር የመጀመሪያ ሁለት ስንኞች በዕብራይስጡ ቃል በቃል እንደሚከተለው ይተረጎማሉ፤ “በእርሱ ጥላ የሚኖሩ ለመብል የሚሆናቸውን እህል እንደ ገና ያመርታሉ”። “በእርሱ” የሚለው በአገር ደረጃ እስራኤልን የሚወክል ሲሆን፤ “እነርሱ” የሚለው ደግሞ ግለሰብ እስራኤላውያንን የሚወክል ነው። ወደፊት የእስራኤል ሕዝብ ዝናቸው እንደ ሊባኖስ የወይን ጠጅ እስኪወጣ ድረስ እንደ ወይን ተክል ይለመዋል፤ ያብባሉም፤ ሆሴዕ ከነበረበት ዘመን ይልቅ የወደፊቷ እስራኤል እንዴት የተለየች ትሆን!

8 በዚህ ስፍራ የተጠቀሰው መልስ ዐዘል ጥያቄ ከእስራኤል የሁልጊዜ ንጢአት፤ ያም ከጣዖት አምልኮ ጋር የተያያዘ ነው። በእግዚአብሔር ፊት ጣዖቶች ምንም አይደሉም፤ ለኤፍሬምም (ለእስራኤል) እንዲሁ ይሆናሉ። እስራኤልን በተጨነቀች ጊዜ የሚሰማትና “የሚጠነቀቅላት” እግዚአብሔር እንጂ ጣዖታት አይደሉም። እርሱ ለእርሷ “እንደ ለመለመ የጥድ ዛፍ ነው፤ ፍሬያማነቷም ከእርሱ የተነሣ ነው”።

9 ይህ ጥቅስ ልክ በመጨረሻ ላይ እንደሚቀርብ የከበረ ዐጭር ዝክረ ታሪክ ነው። በመልስ ዐዘል ጥያቄዎችና በመልሶቻቸው መካከል ያለው ሚዛናዊነትና ዕጥር ምጥን ያለ ተመሳሳይነት ያላቸው የከበሩት የመጨረሻዎቹ አረፍተ ነገሮች፤ የሆሴዕን መጽሐፍ መደምደሚያ ልዩ ከማድረጋቸውም በላይ የከበረና ሥልጣን ያለው መጽሐፍ መሆኑንም ያመለክታሉ።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእሰ ነገር
ሆሴ 1፥6-9	1ጴጥ 2፥10	የእግዚአብሔር ሕዝብ ያልሆነ
ሆሴ 1፥10	ሮሜ 9፥25-26	አሁን የእግዚአብሔር ሕዝብ የሆነ
ሆሴ 2፥23	ሮሜ 9፥25-26፤ 1ጴጥ 2፥10	አሁን የእግዚአብሔር ሕዝብ የሆነ
ሆሴ 6፥6	ማቴ 9፥13፤ 12፥7	መሥዋዕት ሳይሆን ምሕረት
ሆሴ 10፥8	ሉቃ 23፥20	ኮረብቶች ውደቁብን
ሆሴ 11፥1	ማቴ 2፥15	ልጄ ከግብጽ
ሆሴ 13፥14	1ቆሮ 15፥55	ድል በሞት ላይ

ትንቢተ ኢየሱስ

መግቢያ

1. ዳራ

ኢየሱስ በነበረው ያገለገለው የደቡባዊው ግዛት ዐሥረኛ መሪ የነበረው ንጉሥ ገዢያን በትረ ሥልጣን ጨበጠ በነበረበት ወሳኝና ዐዳዲስ ነገሮች በሚከሰቱባቸው ወቅቶች ነበር (792-740 ዓ.ክ)። ይህ ዘመን ከዚያ ቀደም ተመሳሳይ ያልነበረው ዐይነት ብልጽግና የሰፈነበት ነበር። በስተ ደቡብ አማካያ የተቆጣጠራትን ኤዶምን ማስገበሩን ከመቀጠሉም ባሻገር (2ኛ 14፥22፤ 2ዜና 26፥2) ከአራቢያ የሚያገናኙትን የሲራራ ንግድ መሥመሮችም ተቆጣጥሮ ነበር (2ዜና 26፥7)። በስተ ምሥራቅ አቅጣጫ የርዳናስን ተሻጋሪ ክልሎችንም ያስገብር ነበር (ቀ. 8)። በስተ ምዕራብ ፍልስጥኤማውያን ላይ በመዝመት ያሰችግር ጌትንና የባሕር ዳርቻ ደለሎችን በመያዝ ቀላፍ የሆኑ የንግድ መሥመሮችን (ቀ. 6-7) በግዛቱ ቁጥጥር ሥር አውሎ፤ የባሪያ ፈንጋይ ዘመቻቸው ወደ ምዕራባዊ ይሁዳ አፈግፍገው ከስፍራው እንዲወገዱ ለማድረግ ችሎ ነበር (3፥4-8)። በወታደራዊ ስልት ችሎታው የሚደነቀው ገዢያን ወታደራዊ ዝግጅቱ፤ በጠቅላላው ስራዊት መዋቅርና ትጥቅ መላው በመላው ዳግም ማደራጀትን ያካተተ ነበር (ቀ. 11-15)።

ከክርስቶስ ልደት በፊት በ750 ዓ.ክ ገዢያን ባልተገባ ድፍረት ወደ ሊቀ ካህናቱ ክፍል በመግባቱ በለምጽ ተመታ። በመሆኑም ልጁን ኢዮአታምን የሥልጣን ተጋሪ እና የሸንጎ ባለሥልጣን አድርጎ ሾመው። ይሁን እንጂ፤ ገዢያን በትረ መንግሥቱን በዋነኛነት መጨበጡን አላቆመም፤ ምክንያቱም ጸላጊነት ማልሳዊ በመጀመሪያው የምዕራብ ዘመቻ ሰርያን በወረረ ጊዜ የፀረሰርያውያን ጥምረት መሪ ሆኖ በዋናነት የተመረጠው ገዢያን ነበር። ገዢያን በተጨማሪም ለአገር ውስጥ ጉዳዮች ትኩረት በመስጠትም ይታወቃል። እንዲያውም ከወታደራዊ እንቅስቃሴዎቹ በርካቶቹ ኢኮኖሚያዊ ግብ ላይ ያገጣጠሩ ነበሩ። ከዚህም ባሻገር የዕርሻ ሥራ ዳግመኛ እንዲደራጅ በማድረግ ግንባር ቀደም የነበረው እርሱ ነበር (2ዜና 26፥10)።

በዐጭሩ፤ በስምንተኛው ክፍለ ዘመን ዓቅክ መጀመሪያ ገደማ ታላላቅ ምድራዊ አስተዳደራዊ ንግድ ዐቀፍ ግንኙነቶችና ኢኮኖሚያዊ መስፋፋቶች የተካሄዱበትና በደረጃ የሰሎሞን መንግሥት ብቻ የሚበልጠው የብልጽግና ዘመን ነበር። በመሆኑም የገዢያን ዝና ከጎልፈተ ሕይወቱም በኋላ መቀጠሉ አስገራሚ አይሆንም (2ዜና 26፥8ለ፤ 1፥5ለ)።

በዚህ ዘመን ነበር እግዚአብሔር ልባቸው በአገር ፍቅር የተቃጠለና ጥልቅ መንፈሳዊ ሸክም ያዘሉ መልእክቶቻቸውን በጽሑፍ የሚያስቀምጡ ነቢያትን ያስነሣው። መልእክቶቻቸው በመላው የዓለም ዐቀፍ ትዕይንት አኳያ ከራሳቸው ዘመን እስከ እግዚአብሔር የዘመን ፍጻሜ መርሐ ግብር ያለውን ወቅት የሚያካትት ነበር።

2. ጸሐፊ

የስሙ ትርጉም “እግዚአብሔር አምላክ ነው” የሚል ሲሆን ኢየሱስ በመጽሐፉ ሰፍሮ ከሚገኝ የተወሰነ መረጃ ውጪ ስለ ግል ሕይወቱ ሁኔታ እምብዛም የሚታወቅ ነገር የለም። ኢየሱስ የባቱኤል ልጅ ሲሆን የኖረውና ያገለገለው በይሁዳ ነበር (ከ2፥32፤ 3፥1፤ 17-18፤ 20 ጋር ያነጻ)። መቅደሱንና በውስጡ የሚካሄደውን አገልግሎት በተመለከተ ጠንቅቆ የሚያውቅና (1፥9፤ 13-14፤ 16፤ 2፥14፤ 17) የምድሪቱን መልክ ምድርና ታሪክ በቅርብ የሚከታተል ሰው ነበር።

ኢየሱስ መንፈሳዊ ንቃትና ብስለትን የተላበሰ ሰው ነበር። የወቅቱን አዝማሚያ ልብ ብሎ የሚያጤን ሰው እንደ መሆኑ፤ እግዚአብሔር ለይሁዳ ሕዝብ በእርሱ በኩል የላከውን መልእክት በሥዕላዊ መንገድና በጋላ ስሜት አቅርቧል።

3. መጽሐፉ የተጻፈበት ዘመን

መጽሐፉ ስለ ተጻፈበት ዘመን ርግጡን ማወቅ ባንችልም ከ9ኛ ክፍለ ዘመን ዓቅክ እስከ መቃባውያን ዘመን (ከምርኮ በፊት ወይም በኋላ) ሊሆን እንደሚችል የሚጠቀሙ መላምቶች ተሰንዝረዋል። ከምርኮ በፊት ተጻፈ የሚለው አማራጭም የበለጠ ያስኬዳል።

መጽሐፉ ከምርኮ በፊት የተጻፈ ነው የሚሉቱ ክፍለ ዘመኑን በመወሰን ረገድ በሦስት ይከፍላሉ፡- በዘጠነኛው፤ በስምንተኛው በሰባተኛው ክፍለ ዘመን። ኢየሱስ የትንቢት አገልግሎቱ የተፈጸመው በስምንተኛው ክፍለ ዘመን መባቻ ላይ ነው የሚለው ግምት ካሉት መረጃዎች ጋር የበለጠ የሚጣጣም በመሆኑ ተመራጭነት አለው። እነዚህም መረጃዎች የሚከተሉት ናቸው፤

1. አሦር፤ ባቢሎንና ፋርስ በመጽሐፉ አለመጠቀሳቸው፤ ይህም የበለጠ ግልጽ የሚሆንልን አሦር ከ782 ዓ.ክ እስከ 745 ዓ.ክ በጎይልና በጎናናነት እየተዳከመች የነበረችበት ዘመን መሆኑ ነው።
2. በኢየሱስ ዘመን ትንቢት ይናገሩ ከነበሩ ደቂቅ ነቢያት (ማለትም ሆሴዕ፤ አሞፅ፤ ዮናስ) አኳያ የኢየሱስ ሁኔታ።
3. በምዕራፍ 3፤ ስድስት የውጪ አገራት ዐውደ ገብ በሆነ መንገድ በረድፍ መሰለፋቸው።
4. ለአገር ውስጥ ጉዳዮች ትኩረት መስጠቱ።
5. ጉልተው ይታዩ የነበሩ የስምንተኛው ክፍለ ዘመን ዓ.ክ. ጉልተው ይታዩ የነበሩ ክሥተቶች፤ ዝንባሌዎችና ሥነ ጽሑፋዊ ጭብጦች በትክክል መንጸባረቃቸው።
6. ኢየሱስ ስለ ጌታ ቀን ትንቢት መናገሩ፤ ይህም አሞጽ የትንቢቱ ጊዜ በገዢያን ጊዜ ከደረሰው ርእይ ምድር ሁለት ዓመት ቀደም ብሎ እንደ ሆነ ከተናገረው ጋር ይዛመዳል (1፥2፤ ከዘካ 14፥5 ጋር ያነጻ)

4. መንሥኢና ዐላማ

ከዚያ ቀደም ታይቶ የማይታወቅ የአንበባ መንጋ ይሁዳን በመውረሩ የምድሪቱን ሰብል ሁሉ አወደመ። በሁሉም ደረጃ የሚገኙ የኅብረተ ሰብ ክፍሎች ተናወጡ። ከሁሉም የባሰው ጥፋት ግን፤ በዕርሻ ላይ በደረሰው ጉዳት ምክንያት የእህልና የመጠጥ ቀርባን የማቅረብ ሥርዐት አደጋ ላይ መውደቁ ነበር። ኢየሱስ ከነዚህ ክሥተቶች በመነሣት፤ እግዚአብሔር በይሁዳ ላይ ፍርድን እያመጣ መሆኑን ተገነዘበ። የገዢያን ዘመን ሰዎች፤ እግዚአብሔርንና በረከቶቹን ችላ ወደ ማለት እያዘነበሉ ነበር። ሕይወት አልባ የሃይማኖት ሥርዐት እምነትን ከመተካቱም በላይ ለአንበባ ወረራው የሰጠው ትርጉም፤ ሰዎች ንስሐ ገብተው ወደ እግዚአብሔር ባይመለሱ መምጣቱ የማይቀረውን የባሰ ፍርድ አመላካች እንደ ሆነ ነበር። ሕዝቡ ቢመለሱ እግዚአብሔር ይቅር ብሎ ምድራቸውን በመፈወስ ቀርባንን ለማቅረብ የሚያስፈልጋቸውን እህልና መጠጥ ዳግመኛ ይሰጣቸዋል።

5. ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች

ኢየሱስ እምነቱን በእግዚአብሔር ላይ ያኖረ ሰው እንደ መሆኑ በእግዚአብሔር በቂነት ስለ መታመንና በአማኝ ሕይወት ቀዳሚ የይገባኛል መብት እንዳለው አበክሮ ተናግሯል። መሠረታዊ መልእክቱም እግዚአብሔር የዓለምን ሁኔታ በሉዓላዊነት ለመምራት፤ አስቀድሞ ወደ ወጠነው ግብ የታሪክን ግሥጋሜ የማፋጠኑ እውነት ነው (1፥15፤ 2፥1-4፤25-32፤3፥1-21)። እርሱ ብቻውን አምላክ ነው (2፥13)፤ የምሕረትና የጸጋ (2፥13፤17)፤ የፍቅርና የትዕግሥት (2፥13)፤ እንዲሁም የፍትሕና የጽድቅ (1፥15፤ 2፥23፤ 3፥1-8) አምላክ ነው።

በጸጋ፣ በእምነት ድነትን ይሰጣቸው ዘንድ ከሚታመኑበት ተከታዮቹ እውነተኛ አምልኮን ይጠይቃል (2፥32)። አፍኣዊ የአምልኮ ሥርዐት ብቻውን በኳታ ፊት የተጓደለ ነው (2፥13-18-19-23-26-27-32)።

ኢዩኤል በተጨማሪም የእግዚአብሔር ሕዝብ ንጢአትን የሕይወት ዘይቤ ሲያደርግ፣ ፍርድን ሊቀበል ግድ እንደሚሆን አስተምሯል (1፥15፤ 2፥1፤ 11-13)። እግዚአብሔር በተፈጥሮአዊ ቀውሶች (ምዕ. 1) ወይም በፖለቲካዊ ነውጦች (2፥1-11) አማካኝነት በሕዝቡ ላይ ተግማጽን ያመጣል። ሕዝቡ በንስሐ ቢመቀስ (2፥12-13)፣ ከእግዚአብሔር ጋር ንብረታቸው ይታደሳል (2፥14፤ 19፤ 23)፣ ምድሪቱም እንደ ገና ትታደሳለች (2፥23-27)።

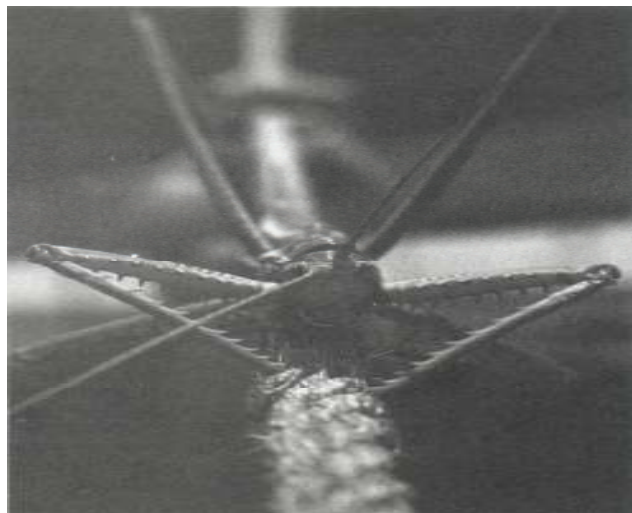
የኢዩኤል ሥነመለኮት ስለ መጨረሻ ነገሮችም ትምህርት ይዘላል። ዋናው ትኩረቱም እግዚአብሔር ለሕዝቡ (ለእሥራኤላውያን) ያለው ተግባር ነው (1፥6፤ 13-14፤ 2፥12-14)። እግዚአብሔር ሌሎች አሕዛብን በመጠቀም እስራኤልን ስለ ንጢአቷ የሚቀጣት ቢሆንም፣ ለራሱ ያስቀራቸው ትሩፋን ግን አሉ (2፥28-32)፤ በእነርሱ ላይ መንፈሱን ያፈስሳል (2፥28-29)፤ በድንቅና በታምራት ራሱን ይገልጥላቸዋል (2፥30-31)፤ ዳግም በአንድነት ስብስቦ ወደ ተስፋዪቱ ምድር ያመጣቸዋል (2፥32-3፥1)። በእግዚአብሔር ሕዝብ ላይ ጥፋት ያደረሱ አሕዛብን ለፍርድ ይሰበስባቸዋል (3፥2፤ 12-13)፤ በኢየሩሳሌም አቅራቢያ ለሚካሄደው ለታላቁ ጦርነት ያዘጋጃቸዋል (3፥9-16)። በዚያ አስፈሪ ቀን (ቍ. 15)፣ እርሱ ራሱ ሕዝቡን በድል በመምራት (ቍ. 16-17)፣ በየትኛውም ዘመን ታይቶ ወደማይታወቅ የሰላምና የብልጽግና ዘመን ያሸጋግራቸዋል (ቍ. 17-21)።

ትንተና

፩. የኢዩኤል የጊዜው መልእክት፡- ስለ አንበሳ መንጋ ወረራ (1፥1-2፥27)

ሀ. መንሥኢው፡- የአንበሳ ወረራ (1፥1-4)

1-4 ኢዩኤል ትንቢቱን የሚጀምረው ማንነቱንና የትውልዱን ሁኔታ በመግለጽ እንዲሁም የትንቢቱ መገኛ እግዚአብሔር ራሱ እንደ ሆነ በማያሻማ መንገድ በማስገንዘብ ነው። የአንበሳው ወረራ በመጠነ ሰራነትና በኃይልነት ከዚያ ቀደም አቻ የሌለው በመሆኑ የሚያቀርበውን መልእክት ለልጅ ልጆቻቸው እንዲናገሩት ያሳስባቸዋል። በቍጥር 4 ላይ አንበሳ የሚለውን ቃል ለመወከል አራት የተለያዩ የዕብራይስጥ ቃላት ጥቅም ላይ የዋሉት ምናልባት የመቅሠፍቱን ኃይልነት ለማሳየት ምድሪቱን ባደማ ያደረጋትን ተከታትሎ የመጣውን የአንበሳ ሰራዊት ግዝፈት ለማመልከት ይሆናል።

“የአንበሳ ጥርሶች” እና “የአንበሳዪቱ ክራንቻ” ዐይነት ያላቸው የግዙፍ አንበሳዎች ወረራ፣ እስካሁን በመካከለኛው ምሥራቅ ዛሬም ይከሰታል። እነዚህ ሁለት ሥዕሎች፣ በ1993 የተወሰዱ፣ ሊታመን የማይችል መጠን ያላቸውን አንበሳዎችና ውድመት የማድረስ ኃይላቸውን ያሳያሉ።

ለ. መልእክቱ፡- የአንበሳ መቅሠፍቱን የተመለከተ (1፥5-2፥27)

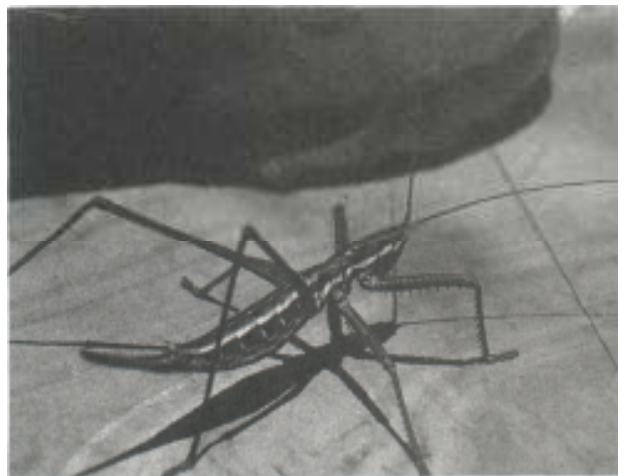
1. ከአሁን አዋኪ ሁኔታ አኳያ የቀረቡ ማስጠንቀቂያዎች (1፥5-20)

ሀ. ኢዩኤል ለንስሐ ያቀረበው ጥሪ (1፥5-13)

5-7 ኢዩኤል የንስሐ ጥሪውን የሚጀምረው ሕይወታቸውን ለፈንጠዝያ ብቻ ያዘጋጁትን ሦስት የኅብረተ ሰብ ክፍሎች፣ ያም ለጠቅላላው ዜጋ፣ ለገበሬዎችና ለካህናት ብርቱ ማስጠንቀቂያ በማቅረብ ነው። እነዚህን ሰዎች ከስካር እንቅልፍ እንዲነቁ ያሳስባቸዋል (ከምሳሌ 23፥35 ላይ ያገኛል)። ይህን በማድረጉም የኅብረተ ሰቡን ግብረ ገባዊ ዝቅጠት ብቻ ሳይሆን ስላሉበት ሁኔታ መታወራቸውና ውርደታቸውን ለይተው ለመገንዘብ ያለመቻል ድንዝዜአቸውን ያመለክታል። በገዢያን ዘመነ መንግሥት እንደታየው የብልጽግናና የድሎት ጊዜያቱ እንደ አለመታደል ሆኖ የግብረ ገባዊና ማኅበራዊ ደረጃ ማሽቆልቆል ወቅቶች ነበሩ።

ኢዩኤል ሕዝቡ ወይንን አለቅጥ መውደዳቸው ወደ ሰካራምነት፣ ወዳልተገባ የተደላ ፍቅርና መንፈሳዊ ድንዝዜ እንደ መራቸው ይነግራቸዋል። በመሆኑም አንበሳው እንደ ኃይል ሰራዊት የምድሩን ዕፀዋት ሁሉ አራቁተ። እነዚህ አግባብሻ በላተኛ የሆኑ ተባዮች ጥርሳቸው እንደ አንበሳ ጥርስ ነበር። የእግዚአብሔር በረከት ምልክት የሆኑት ወይንና የበለስ ዛፎች ቅጠልና ፍሬአቸው ተራቁተው ግንዳቸው ብቻ ቀርቷል።

8-10 የአንበሳ መንጋው ካደረሰው አደጋ በላይ ትልቅ ጉዳት የገጠመው የሰዎች መንፈሳዊ ሁኔታ ነበር። ሌላው ይቅርና ለእግዚአብሔር የሚቀርበው አምልኮ እንኳ ቀጣይነቱ አጠራጣሪ እየሆነ የመጣበት ወቅት ነበር። ኢዩኤል ለዚህ መንፈሳዊ ክስረታቸው የልጅነት ዕጮኛዋን እንደ ተነጠቀች ድንግል ማቅ ለብሰው እንዲያለቅሱ ይነግራቸዋል። የዚህች ድንግል ሐዘንና መሪር ዕጣ ምንኛ ጥልቅ ነው! እንደዚሁም የይሁዳና የኢየሩሳሌም ሕዝብ ምድሩ ባደማ ሆኖ በመቅረቱ በተከሠተው የዛይማኖታዊ ሥርዐት መጓደል ማዘን ነበረባቸው። የዕርሻ ምርት መታጣቱ የእህልና የመጠጥ ቍርባን ያለ ጊዜው ከእግዚአብሔር ቤት እንዲቋረጡ አደረገ። የመሥዋዕት መቋረጥ ለሕዝቡ ስለ ነበሩበት አስከፊ መንፈሳዊ ሁኔታ ማስጠንቀቂያ ሊሆናቸው በተገባ ነበር። በኢዩኤል የአግልግሎት ዘመን ቍርባን ማቅረብ ሕይወት አልባ የሥነ ሥርዐት ድግግሞሽ ወደ መሆን ደረጃ ወርዶ ነበር (ከሆሴ 6፥6፣ ከአጥ 4፥4-5 ጋር ያገኛል)። ይባስ ብሎም እስራኤላውያን የመሥዋዕት ማቅረቢያ ጊዜውን የመጠጥና የፈንጠዝያ ወቅት እስከ ማድረግ ድርሰው ነበር (ሆሴ 2፥5 አጥ 2፥8)። ስለዚህም፣ አስቀድሞ እንዳስጠነቀቃቸው፣ እግዚአብሔር የአምልኮ ንጽሕና ምልክት የሆነውን የቍርባን መሥዋዕት በረከትን ወስደባቸው። ምንም እንኳ የቍርባኑ መቋረጥ ስለ ነበሩበት ሁኔታ ብርቱ ማስጠንቀቂያ ሊሆናቸው የተገባ ቢሆንም፣ በራሱ ጽኑ የሆነ የተግማጽ ርምጃ ነበር።

ኢዩኤል የጌታ አገልጋዮች የሆኑት ካህናት በሁኔታው ዐዘነው እያለቀሱ መሆናቸውን ይገልጻል። ከዚያ ቀደም ምርታማ የሆኑት ዕርሻዎች ልምላሜ ከማጣታቸውም በላይ ባደራሸቸውን ቀርተዋል (ከሚክ 2፥4 ጋር ያነጻ)፤ መሬቱ ራሱ ከካህናቱ እኩል የሐዘን ማቅ ለብሏል (ከአሞ 1፥2 ጋር ያነጻ)። እህል (የተበራየ ስንዴ)፤ ወይን (እንደ ተጠቁረጠ በትኩሱ የተጠመቀ ፍሬ)፤ ዘይት (በትኩሱ የተጨመቀ) እነዚህ ሁሉ የእግዚአብሔር በረከት መገለጫዎች ናቸው። እነዚህ ሁሉ በሕዝቡ ንጠአት ምክንያት ከምድሪቱ እየተነሡ ነበር (ሆሴ 2፥8-13)።

11-12 ኢዩኤል በተጨማሪም ገበሬዎችና የወይን ተንክባካቢዎች እንዲያዝኑ (ከኢዮ 6፥20፤ ከኢሳ 1፥29፤ 20፥5 ጋር ያነጻ)፤ ዋይ እንዲሉ (ከቀ. 5 ጋር ያነጻ) እንዲሁም እስራኤል ከእግዚአብሔር ጋር ያላትን ኅብረት በምልክትነት የሚያሳዩት የማሣው ምርት እና ወይን በመጠውለታቸው እንዲተክዙ ጥሪ ያቀርብላቸዋል (መዝ 80፥8-15፤ ኢሳ 5፥21-26፤ ኤር 2፥21ን ይመ፤ ከማቴ 21፥18-21፤28-46 ጋር ያነጻ)። ኢዩኤል በተጨማሪም ለምድሪቱ ኢኮኖሚ የሚጠቅመው ብቻ ሳይሆን መንፈሳዊ ብልጽግናን፤ ደስታንና የአማኝን ሕይወት ፍሬያማነት የሚያመለክቱ ሌሎች ዕውቀትን ይጠቅሳል (ከዘዳ 8፥6-10፤ መዝ 92፥12፤ ከማሕ 2፥3 ጋር ያነጻ)።

13 ኢዩኤል ይህን ክፍል የሚቋጩው በኅብረተ ሰቡ መካከል ተጠቂ አባላት በመሆን ሁለተኛ ለሆኑት ለካህናት የተለየ ተማጽኖ በማቅረብ ነበር። ማቅ ለብሰው እንዲያዝኑና ዋይ እንዲሉ ይነግራቸዋል። ነቢዩ ሌሊትን ሁሉ ማቅ ለብሰው እንዲያደር በመንገር በዕለታዊው ቀርባን መቋረጥ የተነሣ ሁኔታው አጣጭ ምላሽ የሚሻ መሆኑን ያስታውሳቸዋል (ከአስ 4፥1-4 ጋር ያነጻ)።

ለ. ኢዩኤል ያቀረበው የጸሎት ጥሪ (1፥14-20)

14-18 የአንበባ መንጋ ወረራው ቀጥሎ የሚመጣውን የባለ ፍርድ የሚያመለክት በመሆኑ ኢዩኤል የተቀደሰ ጉባኤ እንዲጠራ ያሳስባል። ካህናቱ የቅዱስ ጾምና ጸሎት በማወጅ ሕዝቡን ለንስሐ እንዲያቀርቡ ተነግራቸው (ከነህ 9፥1-3፤ ኤር 36፥9 ጋር ያነጻ)። ነቢዩ፤ ሕዝቡ አሁን ከገጠማቸው መቅሠፍት የባለ እንዳይመጣባቸው ከልብ በሆነ የንስሐ ጩኸት እግዚአብሔርን የመጣራታቸው ነገር አሳስቦታል።

በንስሐ ወደ እግዚአብሔር መጮኽ ያለባቸው የጌታ ቀን በመቃረቡ ነው። የአንበባ መንጋ ወረራው ጌታ በይሁዳ ምድር ላይ የሚያመጣው ፍርድ በደጅ መሆኑን የሚጠቀም ጽኑ ማስጠንቀቂያ ነበር። የጌታ ቀን እግዚአብሔር ለእስራኤል የሚሟገትበት ሳይሆን የእስራኤልን ማክተም የሚያመለክትበት ነበር (አሞ 5፥16-10)። የጌታ ቀን ቅርብ ብቻ ሳይሆን አይቀሬም ነበር - “ሁሉን ከሚችል አምላክ እንደ ጥፋት ይመጣል”።

በምድሪቱ ላይ የተከሠቱት አስደንጋጭ ሁኔታዎች ሕዝቡ በንስሐና በጸሎት ወደ እግዚአብሔር መመለስ እንደሚኖርበት አመልካች ሊሆኑ ይገባ ነበር። ሰብል ባለመኖሩ በኅላትም ሆነ የደስታ መሥዋዕት ቀርተዋል። ከሁሉ የከፋው ግን ይህ ክሥተት በአምላካችን ቤት የሚካሄደውን አምልኮ ጭምር ማስተንጉሎ ነበር። ምድሪቱም ራሷ ብርቱ ጉስቀኤና ውስጥ ወድቃለች። ለአዝመራ ያልደረሰው (ያሸተው) እህል ጠውልን ደርቋል፤ ጉተራዎች ባዶ ሆነዋል፤ ግምጃ ቤቶችም ተሰባብረዋል። ከብቶችም መሰማሪያ የላቸውም።

19-20 ኢዩኤል ራሱን ለሕዝቡ አብነት (ምሳሌ) በማድረግ ይቅር ሊልና ሊታደግ ወደሚችለው ጌታ የጨኸት ጥሪ ያቀርባል። በዚህም ክፍል ስለ መሰማሪያ መታጣትና ስለ ዛፎች መራቁት ይናገራል። አንበባዊ ያላወደሟቸው ዕውቀት በበጋ ትኩሳትና ድርቅ ጠውልገዋል።

በተመሳሳይ ሁኔታ የሜዳ አራዊት እንኳ የሚጠጡት በማጣታቸው ወደ እግዚአብሔር ያለከልኩ ነበር። መሰማሪያ በማጣታቸውና ወራጅ ውሃ በመድረቁ ዐይኖቻቸውን ወደ ላይ አቀኑ። እዚህ ላይ ኢዩኤል እንደሚጠቀመው አራዊቱ ወደ እርሱ በማለብክላቸው፤ ከእግዚአብሔር ሕዝብ በተሻለ መንገድ የተከሠተውን ሁኔታ ባሕርይ ተረድተውት ነበር (ከኢሳ 1፥3 ጋር ያነጻ)። የእግዚአብሔር መልእክት ግልጽ ሆኖ የቀረበ ነው።

የምድሪቱ መራቁት፤ የሕዝቡን ልብ መድረቅና መዛግን የሚጠቀም ነበር። ልባቸው ደንዳና ንስሐን አሻፈረኝ የሚል ከሆነ የባለ ፍርድ ክፍት ለፊታቸው ተደቅሞባቸዋል።

2. ከተጋረጠው ግጭት አንጻር የተነገሩ ማስጠንቀቂያዎች (2፥1-27)

ሀ. ኢዩኤል ለዝግጅት ያቀረበው ተማጽኖ (2፥1-11)

1 ኢዩኤል የአንበባ መንጋውን ወረራና የፍርድ ማስጠንቀቂያ መልእክትን በማቅረብ (1፥15)፤ እየመጣ ያለውን ሰራዊት፤ ያም በስምንተኛውና በሰባተኛው ዓቅክ የተነሣውን የአሦራውያንን ሰራዊት ያመለክታል። የአንበባዊ መልክና ተግባራት ከአውነተኛ ሰራዊት ጋር ምስልሎሽ አላቸው። የምስልሎሹ ተዛማጅነት በኢዩኤል ገለጻ በሚከተሉት ክሥተቶች ቀርቦአል፡- የቀኑ መጨለም (ቀ. 2፥10)፤ የአንበባ መንጋው ድንገተኛ ክሥተት (ቀ. 2)፤ መልካቸው እንደ ፈረሰ መሆኑ (ቀ. 4)፤ ስልፋቸው ሥርዐትን የተከተለና መሥመር የጠበቀ መሆኑ (ቀ. 7-8)፤ ወረራቸው ስፍራን ያልለየ መሆኑ (ቀ. 3፥9) ናቸው። አንበባና የጠላት ጦር ሠራዊት ሁለቱም የእግዚአብሔር የመቅጫ መሣሪያዎች በመሆኑ ይታወቃሉ (ለምሳሌ፤ ዘዳ 28፥38-39፤ 1ነገ 8፥35-39፤ ኢሳ 45፥1፤ አሞ 4፥9)። ነገር ግ ትዕይንቱ፤ ቃል በቃል ከአንበባ መቅሠፍት ያልፋል (ለምሳሌ፤ ቀ. 3፥ 6፥ 10)፤ በተለይ በ2፥12-27 (ከቀ. 17፥ 20፥ 26-27 ጋር ያነጻ) ተመርኩዞ በመንፈሳዊ ማነሣሣት ረገድ እንደ አጎላ ማለት ነው።

ኢዩኤል ወራሪዎቹ የከተማዬቱን ቅጥር ሲሞሉ በመመልከቱ ድምፁን ከፍ አድርጎ እንዲህ ሲል ይጣራል፤ “መለከትን ንፉ . . . የማስጠንቀቂያውን ድምፅ አስመ!”። መለከት ከአውራ በግ ቀንድ የተሠራ ከጥንት ዘመን ጀምሮ ለዘመቻ (ከተት ሰራዊት) ጥሪ ጥቅም ላይ ይውል የነበረ መሣሪያ ሲሆን (መሳ 3፥27፤ 6፥34)፤ ወይም በዚህ ክፍል እንደ ተመለከተው በደጅ ያለ አደጋን ያመለክታል (ለምሳሌ፤ ሆሴ 5፥8፤ 8፥1፤ አሞ 3፥6)። “በቅዱስ ተራራዬ” የሚለው ሐረግ የክንውኑን መንፈሳዊ መሠረት ያጸናል። የማስጠንቀቂያው ድምፅ ሲሰማ ሊሆኑ ባሉት ነገሮች አስፈሪነት የተነሣ ሰው ሁሉ ብርክ ይይዘዋል። ጌታ ቀን አስከትሎ በሚያመጣቸው አስፈሪ ነገሮች ይገለጣል።

2-3^ሆ ያ የፍርድ የጨለማና የጭጋ እንዲሁም የደመናና የድቅድቅ ጨለማ ቀን ይሆናል (ከአሞ 5፥18-20 ጋር ያነጻ)። ጎሕ በተራሮች ላይ በድንገት እንደሚቀድ ሁሉ፤ በምድሪቱ ላይ ጥላውን የሚያጠላ ንያል ሰራዊት በመምጣት ላይ ነው። ይህ ሰራዊት ከኢዩኤል ዘመን በፊት በነበረ የታሪክ መዛግብት ከተጻፉ ክሥተቶች መሰል የለለው ሲሆን በዚያ ጊዜ እንኳ የአሦር ውድቀት በስኩተሳውያን፤ በምድያማውያንና በባቢሎናውያን የጥምረት ዘመቻ ሳቢያ የተከሠተውን ያህል ውስጣዊ ውጥረቶችም ከነዚህ ያልተናነሱ ድርሻ አበርክተዋል።

3^ላ የዐይን ማረፊያ የነበረው የማረ ምድር አሁን ሙሉ የሆነ ውድመት ወርሶታል። ከዚህ ጥቃት የሚተርፍ አንዳች ነገር አይኖርም።

4-6 የአንበባ መንጋውንና የሰራዊቱን ዘመቻ ጣምራ ምሳሌ ልብ ማለት ይኖርብናል። በአንድ በኩል አንበባዎቹ የፈረሰ መልክ አላቸው (ከኢዮ 39፥19-20፤ ከራእ 9፥7 ጋር ያነጻ)። ፍጥነታቸውና ሥርዐትን በጠበቀ አሰላፋቸው በአግባቡ የተመራ የፈረሰኛ ጦር መምሰላቸው ብቻ ሳይሆን መልካቸው ሁሉ እንደ ፈረሰ ነው። የአንበባ መንጋው ሲተም የሚፈጥረው ድምፅ ልክ አስፈሪ የጦር ሠረገላ ወይም በሰደድ እሳት የሚንጣጣ ገለባ ይመስላል። የማሥጋሪያቸው ሥርዐት፤ በውጊያ ሰልፍ እንደ ተዘጋጁ ሰዎች ያስመስላቸዋል። የአመጣጣቸው አስፈሪነት ታላቅ የልብ ርደትን ይፈጥራል።

በሌላ በኩል ኢዩኤል የቀደመውን ትዕይንት አስፈሪነት በአሦራውያን ሰራዊት ከሚከሠተው ጥፋት ጋር ያዛምደዋል። በቅድሚያ የጦር ፈረሶችን፤ ቀጥሎም በይሁዳ ከተሞች በላይ ባሉት ተራሮች ጫፍ ላይ እየዘለሉ የሚመጡ የጦር ሠረገሎችን ግስጋሜ ይገልጻል። የማሥጋሪያቸውን ፍጥነትና የሚፈጥሩትን ድምፅ ከሰደድ እሳት ጋር ያመሳስላቸዋል። በሥርዐት የሠለጠኑትንና ማንም ሊገታቸው የማይችላቸውን የዚህን

ሰራዊት መሥመር የጠበቀ አሰላለፍን ይሥልልናል። የአንበባ መንጋው ያን ያህል ሽብር የሚፈጥር ከሆነ፤ ወራሪ ወታደሮች ከዚህ የከፋ ጉዳት እንደሚያደርሱ ጥርጥር የለውም።

7-9 የዚያ ኀያል ሰራዊት ጥቃት የአንበባ መንጋው ዐይነት ነው። ውጊያቸውም እንደ ጀግና ጦረኞች ነው፤ የከተማውን ቅጥር እየዘለሉና በጉዳናዎቹ ሁሉ እየተዘዋወሩ በየስፍራው ይገባሉ። ከተማዬቱን ሲወሩ መግቢያ መውጫው አይቀራቸውም። እነዚህ ብርቱ ጦረኞች በመጀመሪያ የቅጥሩን ግድግዳ በማጥቃት ከዚያም በላይ ላይ ተረማመዱበት። ሁሉም የሚራመዱት ፊት ለፊታቸውን ይዘው ነው (ከኢያ 6፥5 ጋር ያነጻ)። ሳይገፋፉ፤ መስመራቸውን ጠብቀው ይሄዳሉ። ወራሪ ወታደሮቹ የከተማዬቱን መከላከያ ግንቦች እየጣሱ በአይበገሬነት ሲተሙ ማንም ሊመክታቸው እንደማይችል ኤዩኤል ይገልጻልናል። የሚያደርሱት ጥቃት ብርቱና ቅጽበታዊ ነው።

10-11 ኤዩኤል ይህን ክፍል የሚያመድመው ሰራዊቱ በርግጠኝነት ድል እንደሚሰጥ በማስረዳት ነው። ለዚህም ምክንያቱ የሰራዊቱ አዝማች ሌላ ማንም ሳይሆን ሁሉን የሚችለው ሉዓላዊው እግዚአብሔር በመሆኑ ነው። ኤዩኤል ከእስራኤላውያን የምድረ ግብፅ መውጣት አንሥቶ ከታሪካቸው የሚያውቁትን ቅፅል በመጠቀም፤ እግዚአብሔር በታላቅ ኀያል ሰራዊት የሆነውን የአሦራውያንን ጭፍራ እንደሚያጅብ ያመለክታል። እነዚህም በምድር (ታላቅ ነውጥ) እና በሰማይም (የብርሃን ምንጮች መጨለም) የሚታዩ ምልክቶች ናቸው። ሰራዊቱ እየገሠገሠ ሲመጣ ነጉድንዱ ምድሪቱን ያደባለልቃል። ሕዝቡ የአሦርን ሰራዊት አመጣጥ በማየት በፍርሀት ልባቸው ራደ። የሚታየው የእግዚአብሔር መገኘት አጃቢ ምልክቶች እጅግ የደነደነን ልብ ሳይቀር በፍርሀት የሚያቀልጡ ነበሩ። ይህ ቀን ጌታ በራሱ ሕዝብ ላይ የሚፈርድበት የራሱ የፍርድ ቀን ነው ማለት ይቻላል። ይህን የቀራጣ ጉብኝት ማን ሊቋቋመው ይችላል?

ለ. የኤዩኤል ተማጽኖና መመሪያ (2፥12-27)

12-14 ኤዩኤልም “አሁንም ቢሆን ይላል እግዚአብሔር” የሚለውን መክፈቻ በመጠቀም እግዚአብሔር ለሕዝቡ ግድ እንደሚለው ይነግራቸዋል። ኤዩኤል በተሰበረና ባዘነ ልብ ወደ እግዚአብሔር እንዲመለሱ ሕዝቡን ይማጠናል (ከመዝ 51፥17 ጋር ያነጻ) “ወደኔ ተመለሱ”። ኤዩኤል ይህን የንስሐ ጥሪ በአጽንዖት ካቀረበ በኋላ ወደ እግዚአብሔር ለመመለስ የሚወስዱትን ርምጃ በመልካም እንደሚመለከት ያስረግጣቸዋል። እግዚአብሔር ለተቸገሩ የሚራራ የጸጋና የምሕረት አምላክ (ከዮና 4፥2 ጋር ያነጻ) ብቻ ሳይሆን ራሱን በቤዛነት ጸጋ የገለጠ የጸጋ አምላክ የመሆኑን (ከዘፀ 34፥6 ጋር ያነጻ) እውነት በማጽናት ይገልጽላቸዋል። እግዚአብሔር ለቀራጣ የዘገየ፤ ለሰው ልጅ መንፈሳዊ ደኅንነት በጽድቅ ግድ የሚለውና በንጢአት የወደቀ ሕዝቡን ይቅር ለማለት የሚወድ ነው። ክፉ ነገር ከማምጣት ይታገሣል።

ፍርድ እግዚአብሔር ያስቀመጠውን ልክ ለማሟላት ባለመብቃት ላይ የተመሠረተ በመሆኑ ሰው ከንጢአት በንስሐ ሲመለስ እግዚአብሔር በጽድቁ ያቀረበለትን መግባት በመቀበል ከእርሱ ጋር ሲገናኝ ታቅዶ የነበረው ፍርድ ይቀለበሳል። ከሰብአዊ እይታ አንጻር፤ እግዚአብሔር “ሐሳቡን የለወጠ” ወይም ሊያመጣው ካለበው ጥፋት የተጸጸተ መስሎ ሊታይ ይችላል (ከዘፀ 32፥14፤ 24ኛው 24፥16 ጋር ያነጻ)። ከዚህም ዐልፎ እግዚአብሔር የተወሰዱ በረከቶችንና የምድሪቱን ልምላሜ በመመለስ የተቋረጠ ቍርባን፤ ደግሞም በንስሐ ልብ ሊያቀርቡ ብቃት ሊሰጣቸው ይችላል።

15-17 ኤዩኤል የተቀደሰ ጉባኤ እንዲጠራ ሌላ ጥሪ ያቀርባል (ከ1፥14 ጋር ያነጻ)፤ የዚህኛው ጉባኤ ዐላማ፤ ሕዝቡ ፊት ለፊታቸው ከተጋረጠው የወረራ ጥቃት አኳያ ራሳቸውን በማዘጋጀት እንዲሰባሰቡ ነው። ሁሉም የማኅበረ ሰቡ አባላት ከእግዚአብሔር ጋር በመገናኘት ትእዛዙን ልብ ማለትና መታዘዝ ግዴታቸው ነበር።

ካህናቱ ንስሐ በመግባት ቀዳሚ በመሆን ከዚያም ሕዝቡን ይህንን እንዲያደርግ ይመሩታል። ትኩረት የተሰጠው ዐቢይ ጉዳይ የጸጋ ሁሉ አምላክ የሆነው እግዚአብሔር ለሕዝቡ እንዲራራ፤ ይህም ለእነርሱ ሲል ብቻ ሳይሆን ርስቱ በአሕዛብ

ፊት መዘባበቻ እንዳይሆንና በእነርሱም ምክንያት የእርሱ ስም እንዳይሰደብ ነበር።

18-19 እግዚአብሔር ንስሐ ለሚገቡት፤ (ባል ለሚስቱ እንዳለው ዐይነት) ቀናኢ ፍቅሩ ምሕረት እንዲያደርግላቸው እንደሚቀስቅሰው የተስፋ ቃልን ይሰጣቸዋል። በአንበባ መንጋው የወደመውን ሁሉ በቶሎ ይመልስላቸዋል፤ ለእነርሱም ሙሉ ጥጋብ ይሆንላቸዋል (ከዘፀ 6፥10-11፤ 8፥7-10፤ 11፥13-15 ጋር ያነጻ)፤ በአሕዛብ ዘንድ መዘባበቻ መሆናቸውም ይቀራል።

20 እግዚአብሔር በተጨማሪም የሰሜንን ሰራዊት ከምድራቸው እንደሚያስወግድ ቃል ይገባላቸዋል፤ ይህም በተለይ ከሰሜን የዘመቱትን የውጪ ወራሪዎች (ማለትም አሦራውያንን) የሚያመለክት ሳይሆን አይቀርም። ይህ ትንቢያ የተመረከዘው በአንበባ መንጋው ወረራ ላይ ነው። እግዚአብሔር፤ ሕዝቡ በእውነተኛ ንስሐ ወደ እርሱ ቢመለሱ እየገሠገሠ ያለውን ሰራዊት ጠፈና ባድማ ወደ ሆነው ምድር መልሶ እንደሚሰደው ይነግራቸዋል። ይህ ምድረ በዳ በርግጠኝነት ከሙት ባሕር በስተ ምዕራብ፤ ከይሁዳ በስተ ደቡብና በስተ ደቡብ ምሥራቅ የሚገኝ ነው።

ለዚህ ታስቦ የነበረው ፍርድ የተቀለበሰበት ተጨማሪው ምክንያት አሦር የጌታ ሰራዊት ለመሆን ብትመረጥም ተሰቢቷ ተገቢውን ልክ (መጠን) እንድታልፍ ያደረጋት መሆኑ ነው (ከመዝ 35፥26፤ 38፥16፤ በተጨማሪም ከሰፄ 1፥9 ጋር ያነጻ)፤ ወደዚህ መታበይ የመራት ይህን ጥፋት ልታደርስ የቻላቸው በገዛ ራሷ ዐቅምና ብርታት እንደ ሆነ በመገመት ራሷን ማተላቅ ስለ ጀመረች ነው (ከሕዝ 35፥13፤ ከዳን 8፥4፤ 8፥ 11፤ 11፥36-37 ጋር ያነጻ)።

21-27 ሕዝቡ ከልባቸው በንስሐ ወደ እግዚአብሔር ቢመለሱ እንደሚታደሱ፤ ዕረፍት እንደሚያገኙና እግዚአብሔር ከለላ እንደሚሆናቸው የገባላቸው የተስፋ ቃል በሕይወታቸው እውን ከመሆኑም ባሻገር፤ የሌሎች ተጨማሪ በረከቶችም ተቀባይ ይሆናሉ። የተሰጣቸው መልእክት መጽናናትን ያዘለና “አትፍሩ” የሚል ነበር።

እግዚአብሔር አስቀድሞ የማጽናናት ቃሉን የሚያመጣው አያሌ ጉዳት ለደረሰባት ለምድሪቱ ነው። ደስ እንዲላት፤ ሐሣቡም እንድታደርግ ይነግራታል (ከ1-16 ጋር ያነጻ)። ታላቅን ነገር የሚያደርገው እግዚአብሔር (ቍ 20) እርሱ የሚያስፈልጋትን ያዘጋጃልታል። በመቀጠል እግዚአብሔር የማጽናናት ቃሉን የሚልከው ለዱር እንስሳት ሲሆን (ከ1፥18-20 ጋር ያነጻ) እነርሱም የሚበሉትን እንደ ልባቸው ያገኛሉ። ከዚህም ባሻገር እስራኤል ከአምላኳ ጋር ያላትን ግንኙነት በምልክትነት የሚወክሉት (ከ1፥7-12 ጋር ያነጻ) የበለስ ዛፍና የወይኑ ተክል ዳግመኛ ለምልመው እጅግ ፍራያማ ይሆናሉ።

ይህ፤ ሦስተኛና ማእከላዊ ወደ ሆነችው የመለከታዊው መጽናናት ተቀባይ ወደ እስራኤል ይመራናል። የጽዮን ሰዎች (እውነተኛ እስራኤላውያን ሁሉ) መታደስን ባመጣላቸው በአምላካቸው በእግዚአብሔር ደስ እንዲላቸውና ሐሣት እንዲያደርጉ ይነግራቸዋል። ለምድራቸው መታደስ የበልግና የጸደይ ዝናብ ይልክላቸዋል። የበልግ ዝናብ (በዝናብ ወራት መጀመሪያ ላይ ጥቅምትና ኅዳር የሚጥል) እና የጸደይ ዝናብ (መጋቢትና ሚያዝያ የሚጥል) ሳይዛነፉ መዝነብ እግዚአብሔር በንስሐ በሚመለሱበት ወቅት የሚሆንላቸውን በረከት ያመለክታል (ከዘፀ 11፥13-17፤ ከኤር 5፥24-25፤ ከሆሴ 6፥13 ጋር ያነጻ)።

ኤዩኤል ከዚህ በመቀጠል የሕዝቡ ሦስተኛ ፍላጎት የሆነውን የበረከት ዘመን መታደስ እንደሚያመጣላቸው ይናገራል፤ ያም የዐውድማዎች በእህል መሞላትና፤ የመጥመቂያ ጉድጓዶችም በዐዲስ የወይን ጠጅና ዘይት መትረፍረፍ ናቸው። እግዚአብሔር የአንበባው ወረራ ያሳሳቸውንና በረከቶቻቸውን የወሰዱባቸውን ዓመታት በሙሉ ይመልስላቸዋል (ከ1፥4፤ 10፤ 17፤ 2-19 ጋር ያነጻ)። በቀደሙት ዓመታት የአንበባ መንጋው ሰብሉን በመምታት ለረጋብ ቢዳርጋቸውም፤ አሁን ግን የምድሪቱ ነዋሪዎች ሞልቶ በሚተርፍ ምግብ ይጠግባሉ (ከ2፥19 ጋር ያነጻ)። በመሆኑም እግዚአብሔር የገለጠላቸው ስሙ (ባሕርያቱ) የተሸከመውን ትርጉም ሙሉ በሙሉ ዐውቀው እርሱን ማመስገን ይችላሉ

(ከዘፀ 6፥3፤ ከዘፃ 12፥7፤ መዝ 8፥1-20፤ 66፥8-15፤ 67፥57፤ ከአሞፅ 5፥8-9፤ 9፥5-6 ጋር ያነጻ)።

አሁን ሕዝቡ ከእግዚአብሔር ጋር ያለው ግንኙነት በመታደሱ፤ እግዚአብሔር ሕዝቡ ብሎ ይጠራቸዋል። ከእንግዲህ ወዲያ በአንበሳች ጥቃትም (1፥11) ሆነ በአሕዛብ (2፥17) ወይም በመላው ዓለም ፊት (ከኢሳ 29፥22፤ 49፥22-23፤ 54፥4 ጋር ያነጻ) “አያፍርም”። ከሁሉም በላይ እግዚአብሔር በመካከላቸው እንደሚኖር በማወቅ ይደሰታሉ (ከ2፥17፤ 3፥17፤ 21፤ ከሆሴ 11፥9 ጋር ያነጻ)።

፪. የእግዚአብሔር የወደፊት ሐሳቦች፡- ሊመጡ ያሉ ኹነቶች (ዘመነ ፍጻሜ)

ሀ. የግል በረከት የተስፋ ቃል (2፥28-32)

የቀደመው ክፍል የቅርብ ጊዜ መጻሕፊት ጊዜን የሚያመለክት ሲሆን እዚህ ላይ የተተነበዩት ክሥተቶች ግን በሩቅ ዘመን መጻሕፊት ጊዜ የሚፈጸሙ ናቸው። እንዲያውም እነዚህ ምዕራፎች የሚገልጹት ጊዜ በመጨረሻው ዘመን የሚከናወኑትን የሚመለከት ነው። በዚያን ዘመን እየተለመደ የነበረውን የዘመነ ፍጻሜ ዘይቤ በመጠቀም፤ ኢየሱስ ሁለት ቀዳሚ ሐሳቦችን በአጽንዖት ያስቀምጣል። ጌታ የእርሱ ለሆኑት ሕዝቡ የሚያስናዳቸውን በረከቶች የተስፋ ቃል (2፥28-32) እና በሰው ልጅ ታሪክ መገባደጃ ላይ ጌታ ስለ ሕዝቡ ተዋግቶ ድል እንደሚነሣ (ምዕራፍ 3) ያውሃል።

1. የመንፈስ መፍሰስ (2፥28-31)

28-31 ጌታ በመጀመሪያ መንፈሱን እንደሚያፈስ የተስፋ ቃልን ይሰጣል። ሆሴዕ በትንቢቱ ጌታ በጣዖት አምላኪዋ እስራኤል ላይ ቊጣውን ሊያፈስ እንደሚገባ ሲያስታውቅ (5፥10)፤ ኢየሱስ ከዚህ የተግሣጽ ቃል ባሻገር ወደፊት ረዥም ዘመንን አሻግሮ ይመለከታል (ከሕዝ 35፥16-38 ጋር ያነጻ)። በዚያም ዘመን አሁን በተስፋ ቃል ከተነገረው ዝናብ በላቀ ሁኔታ (2፥22-26) እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱሱን በጎይል ያፈሳል። በእነዚህ ቀናት (ከኤር 33፥15 ጋር ያነጻ)፤ ጎይል በሥጋ ለባሽ ሁሉ ላይ ይወርዳል (ከኢሳ 40፥5-6፤ 66፥23፤ ዘክ 2፥12-13 ጋር ያነጻ)።

ቀዳሚ ትኩረት የተሰጠው ለእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ሕዝብ ነው። ኢየሱስ እንደሚያመለክተው የጌታ ዕቅድ ዕድሜ፤ ጾታና የኑሮ አቋም ሳይለይ በሚያምኑ ሁሉ ላይ መንፈሱን ማፍሰስ ነው። ይህ መጻሕፊት ወቅት፤ የመንፈሳዊ እንቅስቃሴ መታደስ፤ የትንቢት መናገር፤ የህልምና የራእይ መበርከት ዘመን ይሆናል (ከዘክ 12፥6 ጋር ያነጻ)።

እግዚአብሔር ለሚያከናውናቸው ልክል ተፈጥሮአዊያን ኹነቶች ምልክት ይሆን ዘንድ በፍጥነት ያልተለመዱ ክሥተቶች እንዲታዩ ያደርጋል። በቀዳሚነት የተጠቀሱት ሰማዊት ቢሆኑም የክሥተቶች ቅደም ተከተል ግን ከምድር ወደ ላይ እያደገ የሚሄድ ዐይነት ነው። በምድር ከሚከሰቱ ኹነቶች (ደም፤ እሳትና የጢስ ዐምድ) ይጀምርና ከሰማይ ወደሚታዩ ምልክቶች (የፀሐይና ጨረቃ) ከፍ አያለ ይሸጋገራል።

ምድራውያን ክሥተቶቹ ያለጥርጥር በዘመኑ ከነበሩ ማኅበራዊና ፖለቲካዊ ነውጦች ጋር የተዛመዱ ናቸው፤ ደምና እሳት ጦርነትን አመልካች ናቸው (ከዘክ 21፥28፤ ከመዝ 78፥63፤ ከኢሳ 10፥16፤ ከዘካ 11፥1፤ ከራእ 8፥8-9፤ 14፥14-20 እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)። የጢስ ዐምዱ የፈራረሱ ከተማችን የመልክታል (ከመሳ 20፥38-40 ጋር ያነጻ)፤ በርግጥ ከማኅበራዊና ከፖለቲካዊ ነውጦች በተጨማሪም እግዚአብሔር በምድር የሚያደርገው ክንውንም ለእነዚህ ክሥተቶች የራሱ የሆነ ድርሻ አለው (ከዘፀ 19፥9፤ 16-18፤ ከራእ 6፥12፤ 17 ጋር ያነጻ)። እነዚህ በሚገባ የሚታወቁ የእግዚአብሔር ቅዱስ ሀልዎች ምልክቶች ተደርገው መወሰድ ይኖርባቸዋል (ደምን በተመለከተ ከዘፀ 7፥17፤ 12፥22-23፤ እሳትን በሚመለከት ከዘፀ 3፥2-3፤ 13፥21-22፤ ከሕዝ 1፥27፤ ከሐሥ 2፥3፤ ከዕብ 12፥18፤ ከራእ 1፥14፤ ጢስን በተመለከተ ከዘፀ 19፥16-18፤ ከኢሳ 4፥4-5፤ 6፥4፤ ከራእ 15፥8 ጋር ያነጻ)። እነዚህ ምልክቶች በራሳቸው የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለማድረግና መልእክቱንም ከፍርድ

በታች ለሚገኝ ትውልድ ለማድረስ የሚጓጓዩ ዐርነት የወጣ የተቀደሰ ሕዝብን ያመለክታሉ።

ሰማያውያን ክሥተቶችም ታምራዊ ባሕርይ ያላቸው አመልካቾች ናቸው። ፀሐይ በቀን ተጋርዳ ትጨልማለች (ከ3፥15፤ ከአሞፅ 5፥18-20፤ 6፥9 ከሶፎ 1፥15 ጋር ያነጻ)፤ በሌሊትም ይህን ተከትሎ ሊከሰት ከሚችል ርዕደ ምድር ጋር ተያይዘው በሚሆኑ ነገሮች ሳቢያ ጨረቃ ደም መስላ ትታያለች (ከኤር 4፥23-24፤ ከራእ 8፥12-13 ጋር ያነጻ)። እነዚህ ሁሉ የታላቁንና የሚያስፈራውን የጌታን ቀን ምጽአት የሚያመለክቱ ናቸው። የአሦራውያን ወረራ የሚፈጸምበት ቀን “ታላቅና የሚያስፈራ” ከሆነ (2፥11)፤ ይልቁንም “ታላቁና የሚያስፈራ የጌታ ቀን” ተብሎ የተሰየመው የመጨረሻ ዘመን ምንኛ የበለጠ የሚያሸብር ይሆን?

ስለዚህም የጌታ ቀን ከፍርድ ጋር የተገናኘ እንደ ሆነ እንመለከታለን። የፍርድ ጊዜ አሁን (1፥15)፤ በቅርብ ጊዜ (ኢሳ 2፥12-22፤ ኤር 46፥10፤ ሕዝ 13፥5፤ አሞፅ 5፥18-20) መጨረሻውን የመጨረሻው ዘመን (ኢሳ 13፥6፤ 9፤ ሕዝ 30፥2-3፤ አብ ቊ 15 ሌሎችም) ወይም ሙሉ በሙሉ የመጨረሻው ዘመን (ኢየሱ 3፥14-15፤ ዘክ 14፥1-21፤ 1ተሰ 5፥1-11፤ 2ተሰ 2፥2፤ 2ጴጥ 3፥10-13) ሊሆን ይችላል። የመጨረሻ ዘመንን የሚያመለክተው የጌታ ቀን በተጨማሪም ዳግመኛ ለሚሰበሰቡትና በንስሐ ለሚመለሱት እስራኤላውን የዐርነት ወቅት ይሆንላቸዋል (ኢየሱ 3፥16-21፤ ዘክ 14፥3፤ ሚል 4፥5-6)። በተጨማሪም በዐዲስ ኪዳን እንደ ተመለከተው፤ የታሪክ መገባደጃ የሆነው የጌታ ቀን በጌታ በክብር መመለስ (ራእ 19፥11-16)፤ በአርማኔዶን ውጊያ (ራእ 16፥16፤ 19፥17-21፤ ከሕዝ 38-39 ጋር ያነጻ) የሚፈጸም ሲሆን የሺሁ ዘመን መክፈቻ በመሆንም (ኢሳ 2፥1-4፤ 11፥1-12፥6፤ ሚክ 4፥1-5፤ ራእ 20) በዘላለም መንግሥት መጀመር (2ጴጥ 3፥10-13፤ ራእ 21-22) ይደመደማል።

2. የድነት ፍጻሜ (2፥32)

32 ከመንፈስ ቅዱስ መፍሰስ በተጨማሪም፤ ሕዝቡን በሚቤዠው በእግዚአብሔር በእውነት ለሚታመኑ የድነት መፍሰስ ይሆንላቸዋል። የጌታን ስም መጥራት በእርሱ መታመንና ወደ እርሱ መጮኽ ማለት ነው (መዝ 99፥6፤ 145፥18፤ ሮሜ 10፥3)፤ ይህ አካላዊ መጠበቅና ትድግና ብቻ ሳይሆን መንፈሳዊ ለውጥ፤ ሰላምና ብልጽግና ወደ ሰፊነት ወደ ታላቁ የሺህ ዘመን መንግሥት መግባትን ያቀዳጃል። በዚያ የሺህ ዘመን መንግሥት ይሁዳና ኢየሩሳሌም፤ ዳግመኛ ለምትዋጀው እስራኤል መንፈሳዊ ማእከላት ይሆናሉ (ከሆሴ 3፥5፤ ከሚክ 4፥6-8 ጋር ያነጻ)።

ኢየሱስ ይህን ምዕራፍ የሚደመድመው ይህን ሐሳብ ከሌላ እውነታ ጋር በሚዛን በማስቀመጥ ነው። ድነት ወይም ትድግና በዚያን ቀን በእውነት የጌታን ስም ለሚጠሩ የሚሰጥ (ከ2፥26 ጋር ያነጻ) ሲሆን እነዚያን ትሩፋን የሚጠራቸውም እግዚአብሔር ራሱ ነው።

በሐዋርያት ሥራ 2 ጴጥሮስ የኢየሱስ ትንቢት በበዓለ ኅምሣ ተፈጻሚነት እንዳገኘ ተናግሯል (ሐሥ 2፥16ን ይመ)። በወቅቱ የሰበከው ስብከትና ቀጣይ ንግግሩ ከኢየሱስ መልእክት ጋር በቅርብ የሚመሳሰሉ ናቸው (ከኢየሱ 20፥30-31፤ ከሐሥ 2፥22-24 ኢየሱ 2፥32፤ ከሐሥ 2፥38-40 ጋር ያነጻ)። የኢየሱስ ትንቢት ዋና ዐላማ የትንቢት ስጦታ መታደስ ብቻ ሳይሆን ይህ ስጦታ ለሁሉም ዐይነት ሰዎች በነጻ የቀረበ መሆኑ ነው። ሐዋርያቱ በበዓለ ኅምሳ የተናገሯቸው በመንፈስ ጎይል የተሞሉ ቃላት የኢየሱስን ትንቢት ትክክለኛነት ያስረግጣሉ። በተጨማሪም ክርስቶስ መንፈስ ቅዱስን እንደሚልክ የሰጠው የተስፋ ቃል ቀጥተኛ ፍጻሜም ናቸው (ሉቃ 24፥49፤ ዮሐ 14፥16-18፤ 15፥26-27፤ 16፥7-15፤ ሐሥ 1፥4-5፤ 8ን ይመ)።

ጴጥሮስ፤ ኢየሱስ “ከዚህም በኋላ” ሲል የተናገረው ቃል የመጨረሻውን ዘመን ለማመልከት መሆኑ መታወቅ እንዳለበት (ኢየሱ 2፥28፤ ከሐሥ 2፥17 ጋር ያነጻ) አበክሮ ይናገራል። ጴጥሮስ በሐሥ 2፥16 የተናገረው ቃል አንኳር ነገር “እነዚያ ቀናት” ተብለው የሚታወቁት ጊዜያት የመጀመሪያ ቀናት በኢየሱስ ምጽአት የሚጠናቀቁ መሆናቸው ነው። በዚህም

ሁኔታ ለነዚህ የመጨረሻ ኹነቶች ጅማሪና ባሕርይ ማስረገጫ ይሆናል።

የመንፈስ መፍሰስ፣ ለአብርሃምና ለቀደሙት አባቶች ተሰጥቶ ለዳዊት የጸናውና በዐዲሱ ቃል ኪዳን ውል ታስሮ፣ በመሰሉ ኢየሱስ ሰብእናና ሥራ ፍጻሜ ያገኘው መሠረታዊ የመለኮታዊ ተስፋ ሥረ መሠረት አባሪ ገጽታ ነው (ከዘፍ 12፥1-3፤ 15፤ 17፤ ከ2ኛው 7፥11-29 እና ሌሎችም ጋር ያነጻጽሩ)።

በበዓለ ንምሳ ወቅት ሁለት የትንቢት ጆረቶች ተቀላቀሉ፤ በአንድ በኩል የክርስቶስ ትንቢታዊ የተሰፋ ቃል በጥታ ተፈጸመ፤ በሌላ በኩል የኤፍኤል ትንቢት ሙሉ በሙሉ ባይሆንም እንኳ ተፈጽሟል። ሙሉ ፍጻሜው በጌታ ቀን በእስራኤል ብቻ በሚፈጸመ ክሥተቶች ይደመደማል።

ለ. የፍጻሜው ድል ትንቢዩ (3፥1-21)

1. የመከራው ዘመን (3፥1-17)

ሀ. የፍርድ መድረክ (3፥1-8)

1-3 በዚህ ክፍል፣ ኢፍኤል ዐዲስና ዐቢይ የሆነ ዕወጃ ያቀርባል። በነዚህ መጻሕ ዘመናት (ከ2፥29 ጋር ያነጻጽሩ) እግዚአብሔር ለቃል ኪዳን ሕዝቡ መልካም በሚያደርግባቸው ዘመናት (ከኤር 33፥15-18 ጋር ያነጻጽሩ)፣ አሕዛብን ሁሉ በአንድ ላይ በመሰብሰብ (ከሶፎ 3፥8 ጋር ያነጻጽሩ) በሕዝቡ ላይ ላደረሱት በደል በኢየሣፍጥ ሽለቆ ይፋረዳቸዋል (ከሮሜ 11፥25-26 ጋር ያነጻጽሩ)።

ይሁዳና ኢየሩሳሌም ዳግመኛ የእግዚአብሔር ዐይን ማረፊያዎች ይሆናሉ። በቍጥር 1-17 የተገለጸው ወቅት ለያዕቆብ ሁከት የሆነውን ታላቁን መከራ ያመለክታል (ኤር 30፥7፤ ከማቴ 24፥21፤ ከማር 13፥19-24 ጋር ያነጻጽሩ)፤ ይህ ወቅት ለእስራኤልም የጭንቅ ጊዜ ሲሆን (ዘጸ 4፥30፤ ዳን 12፥1)፣ እግዚአብሔር ንጢአተኛ በሆኑት የምድር ሕዝቦች ላይ ቍጣውን የሚያፈስበትም ይሆናል (ኢሳ 13፥9-13፤ 26፥20-21፤ ሶፎ 1፥15-18፤ ሮሜ 2፥5-10፤ 1ተሰ 1፥10፤ 5፥10-11፤ 2ተሰ 1፥6-7፤ ራእ 6፥16-17 እና ሌሎችም)፤ በመጨረሻም በክርስቶስ በክብር መመለስና በፍርድ ይደመደማል (ማቴ 24፥27-31፤ ማር 13፥24-27፤ ራእ 19፥11-21)።

“የኢየሳፍጥ ሽለቆ” (የቃሉ ጥሬ ትርጉም የፍርድ ሽለቆ ነው) እግዚአብሔር አሕዛብ በሕዝቡ ላይ ላደረሱት በደል የሚፈርድበት ስፍራ ሲሆን አሻሚ ትርጉም በመያዝም በእውን የሚታወቅ ስፍራ አይደለም። ኢፍኤል በሌላ ስፍራ “ፍርድ የሚሰጥበት ሽለቆ” (ቍጥር 14) ብሎ ይሰይመዋል። ወረድ ብሎ በኢየሩሳሌም አቅራቢያ ያለውና በነውጠኛ ርዕደ ምድር የተፈጠረው የፍጻሜው ውጊያዎች ወይም ደግሞ የመጨረሻው ክሥተት ዘውድ ይሆናል።

ቍጥር 2ሐ እግዚአብሔር በአሕዛብ ላይ ያመጣውን ክስ በድጋሚ ያጸናል። በመጀመሪያ፣ እነዚህ ሰዎች ሕዝቡን በአሕዛብ መካከል በትነዋል። ይህን ያደረጉት ከኢየሩሳሌም ውድቀት በኋላ ብቻ ሳይሆን እስከ መጨረሻው በሚያካሂዱት የመበተንና የማሳደድም ሥራ ነው። እግዚአብሔር ራሱ ሕዝቡን ወደ ገዛ ምድር መልሶ ይጠራል (ከኤር 50፥17-26 ጋር ያነጻጽሩ)። ሁለተኛ፣ ሕዝቡ ርስቱን ቢከፋፈልም እንኳ (ከአሞ 717 ጋር ያነጻጽሩ)፣ እግዚአብሔር በመረጠው ሕዝብና ምድር ላይ ያለውን የባለቤትነት መብት አላነሳም። ሦስተኛም፣ የእግዚአብሔር ሕዝብ እጅግ ተዋርደው ነበርና በነርሱ ላይ ዕጣ ተጣጣሉባቸው፣ ይባስ ብለውም፣ ወንዶች ልጆችን ለዝሙት ዐዳሪ ሴቶች ለወጡ፤ ይህን ያደረጉትም ለወይን ጠጅ ሲሉ ነበር።

4-8 ኢፍኤል በመቀጠል የሚዘግበው እግዚአብሔር በአሕዛብ ላይ ፍርድን በርግጥ እንደሚያመጣ ስለ ተናገረው የተሰፋ ቃል ነው። ይህንንም ክፍል፣ “እንግዲህ በእኔ ላይ ምን አላችሁ?” ሲል እግዚአብሔር ስለ ዕቅዳቸው የሚያቀርብላቸውን ጥያቄ በማስቀደም ይጀምራል። ምዕራብ ከነዓን፣ ጢሮስና ሲዶና (እነዚህ በጥንቱ ዘመን የታወቁ የባርያ ፈንጋዮች ናቸው) እና የፍልስጥኤም ዳርቻ (ነቢያት ከፊንቃውያን ጋር አዘውትረው

የሚነቅፏት) ቀዳሚ የይሁዳ ባለጋራዎች ሆነው ቀርበዋል። እነዚህ ሰዎች ከወንጀሎች ሁሉ አስከፊ የሆነውን የባርያ ሽያጭ የሚያካሂዱ ነበሩ። እግዚአብሔር አሁን የሚሰጣቸው ማስጠንቀቂያ፣ ያለአንዳች ሰብ በጌታ ሕዝብ ላይ የበቀል ርምጃ በመውሰድ ችግሩን ቢያባብሱ፣ እግዚአብሔር በርግጠኝነት ይህንን በነርሱ ላይ መልሶ እንደሚያደርግባቸው ነው።

አሕዛብ በሕዝቡ ላይ ከዋሉአቸው በደሎች መካከል የእግዚአብሔርን ሕዝብ ብርና ወርቅ መመዝበራቸውና (ግሩም ሆነው የተበጁ ቤቶቻቸውን በመዝረፍ) ወደ ቤተ መቅደሳቸው ማዛውራቸው አንዱ ነው። ይህም ሳይበቃቸው የአይሁድ ልጆችን ለግረክ የባርያ ፈንጋዮች በመሸጥ ከምድራቸው እንዲነቀሉ አደረጓቸው።

እግዚአብሔር በነዚህ የሕዝቡ ጠላቶች ላይ በጽድቅ በመፍረድ በገዛ ራሳቸው ላይ ያደረጉትን እንደሚመልስላቸው በጽኑ ያስታውቃቸዋል (ከኢሳ 24፥14-23፤ ከ2ተሰ 1፥6-8 ጋር ያነጻጽሩ)። እንደዚሁም፣ የተበተኑትንና በምርኮ የተወሰዱትን ሕዝቡን በግዞት ከሄዱባቸው ሩቅ ምድሮች መልሶ በመጥራት ይሰበስባቸዋል። ቀደም ሲል እንዳስጠነቀቃቸውም (ቍ 4) እነዚህ ባርያ ፈንጋዮች ያደረሱትን በደል በራሳቸው ላይ ያደርስባቸዋል። የነርሱም ልጆች ባለተራ ይሆኑና በይሁዳ ልጆች ግዞት ተወስደው በሩቅ ላሉት የሰባ ሰዎች ይሸጣሉ።

የኢፍኤል ትንቢት ለመጨረሻው ዘመን የታለመ ቢሆንም እንኳ እርሱ በኖረበት ዘመን ሁኔታዊ ላይ የተመሠረተ በመሆኑ ታሪካዊ ተዛማጅነት አለው። የመጻሕው ዘመን የጋራ ጥምር አገራት ያለጥርጥር የሚፍረከረኩ ከመሆናቸው ባሻገር ያዘያን ዳግመኛ ዓጽዮ ጋብርን መያዙና ፍልስጥኤማውያን ላይ የተሳካ ዘመቻ ማካሄዱ እነዚህ በንግድ ጥቅም የተጣመሩ የይሁዳ ጠላቶች የነበሩበትን አሥጊ ሁኔታ ያመለክታል ማስጠንቀቂያ ነበር።

ለ. የተደቀነው የፍርድ ፈተና (3፥9-17)

9-12 በአሕዛብ መካከል የጌታ መልእክት ይታወጃል (ከአሞ 3፥6-11 ጋር ያነጻጽሩ)። ከጦርነት በፊት የሚከናወኑ ተገቢ መንፈሳውያን ሥርዐቶች በሚጠይቁት መሠረት በአንድነት ይሰባሰባሉ (ከ1ኛው 7፥5-9 ያነጻጽሩ)። ምክንያቱም የኋለኛ ዘመናትን ስንመለከት ይህ ውጊያ ቅዱስ ውጊያዎች በሙሉ ፍጻሜ የሚያገኙበት በመሆኑ ነው። ንያል ጦረኞች ሁሉ ለጦርነት ሃዳጅ እንዲዘጋጁ ጥሪ ቀርቦላቸዋል (ከ2፥7 ጋር ያነጻጽሩ)። ሁሉም የኅብረት ሰብ ክፍሎች ራሳቸውን ለጦርነት ያዘጋጃሉ። ኢኮኖሚውም ሳይቀር ለጦርነት የተዘጋጀ ይሆናል። ሕዝቡ የማረሻ መሣሪያዎቻቸውን ቀጥቅጠው ሰይፍ እንዲሠሩባቸው ታዘዋል። ደካማና ፈሪ ሰዎች ራሳቸውን እንደ ብርቱ ጦረኞች መቍጠር ይጠበቅባቸዋል። አሕዛብም እግዚአብሔር በውጊያ ብርቱ መሆኑን ፈጥነው ይገነዘባሉ (ከዘፀ 15፥3፤ ከመዝ 24፥8 ጋር ያነጻጽሩ)።

በቀጣይነት አጎራባች ሕዝቦች ፈጥነው እንዲመጡና እንዲሰባሰቡ ትእዛዝ ተሰጥቶአቸዋል (ከመዝ 2፥1-2፤ 110፥1-3፤ 5-6 ጋር ያነጻጽሩ)። የሚሰባሰቡትም የምድር ታሪክ መቋጫ ለሆነው ለታላቁ ውጊያ ነው (ከኢሳ 17፥12፤ 24፥21-23፤ ከሚክ 4፥11-13፤ ከዘክ 12፥2-33፤ 14፥1-3፤ ከራእ 16፥14-10፤ 19፥17-19 ጋር ያነጻጽሩ)። ነቢዩ ስለዚህ ታላቅ ጦርነት ሲያስብ “እግዚአብሔር ሆይ፤ ተዋጊዎችህን ወደዚያ አውርድ!” ብሎ ይጮኻል፤ ይህም የኅያሉ አምላካችንን መልአካዊ ሰራዊት ያመለክታል (ከዘጸ 33፥2ለ-3፤ ከመዝ 68፥17፤ 103፥19-20፤ ከዘክ 14፥5 ጋር ያነጻጽሩ)። የአሕዛብ ሰራዊት የእግዚአብሔር መጠቀሚያ የነበሩ ንያል ሰራዊት የነበሩ ቢሆንም (ምዕራፍ 2)፣ አሁን ግን እግዚአብሔር በነዚህ ጦረኞች ላይ ይዘምትባቸዋል። ኢፍኤልም የእጃቸውን እንዲያገኙና ፍርድ እንዲቀበሉ በመማጸን ወደ እግዚአብሔር ይጮኻል።

አሕዛብ ወደ ኢየሣፍጥ ሽለቆ እንዲመጡ ተጠርተዋል (በቍጥር 2 ላይ የተሰጠውን ሐተታ ይመ)። ጌታ የሕዝቡን ጠላቶች እንዲሚፋረዳቸው ይናገራል። አሁን ደግሞ የሚገባቸውን ፍርድ ለመስጠት እንደ ፈራጅ ይሠየማል (ከኢሳ 28፥5-6፤ ማቴ 25፥31-46 ጋር ያነጻጽሩ)።

13-17 በዚህ ክፍል እግዚአብሔር ዐጫጆችን ወደ መከሩ (ከራእ 14፥14-20) እና ወደ ፍርድ ወይን መጥመቂያው (ኢሳ

63፥3) እንደሚልክ ሆኖ ይታያል (ከራስ 14፥14-20 ጋር ያነጻ)። ይህም ክፋታቸው ታላቅና ሞልቶ ወደ መፍሰስ በመድረሱ ፍርድ የሚቀበሉበት ጊዜ ስለ ቀረበ ነው። በዚህ የፍርድ ቀን እርስ በርስ የሚተራመሱት አሕዛብና ይህ ትርምስ የሚፈጥረው ጨኸትና የውጊያ ተማታ ግልጽ በሆነ መንገድ ተሥለዋል (ከሐዘ 38፥21-23፤ ከዘካ 14፥13 ጋር ያነጻ)። ይህ የፍጻሜ ጦርነት እንደ መሆኑ መጠን ኢዮሳፍጥ ተብሎ የሚታወቀው ሸለቆ (3፥2:12) አሁን “ፍርድ የሚሰጥበት ሸለቆ” ተብሎ ተሠይሟል።

ፍርዱን ተከትለው የሚከሰቱ ሁነቶች በዚህ ክፍል ቀርበዋል። በአሦር ወረራ (2፥10A) ዘመን በቅርብ ሊሆን የነበረውና በተወሰነ ደረጃ የታየው ውጊያ አሁን በፍጻሜያዊ ልቀት ተገልጿል። እግዚአብሔር ከጽዮን እንደሚያገሣ አንበሣ ጮኾ ይናገራል (ከአም 1፥2 ጋር ያነጻ)። አሕዛብ በእግዚአብሔር ሕዝብ ላይ በማንከለብኝነት በመደንፋታቸው (ኢሳ 5፥25-30)፤ እግዚአብሔር ለሚመለሱት ትሩፋት በመሟገት ታዳኙን እንደሚከተል አንበሳ ያሸብራቸዋል (ሆሴ 11፥10-11፤ ከኤር 25፥30-33 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር ራሱን በአሕዛብ መካከል ሲገልጥ ሰማይና ምድር ይናወጣሉ (ከመዝ 29፤ ከኢሳ 29፥6-8፤ 30፥30-31፤ ከዘካ 14፥37፤ ከራስ 16፥16-18 ጋር ያነጻ)።

የጌታ ምጽአት መገለጫዎች አሕዛብን የሚያሸብሩ ይሁኑ እንጂ (ከራስ 6፥12-17 ጋር ያነጻ)፤ የእግዚአብሔር ሕዝብ ለሆኑት ግን የከለላና የብርታት ዋስትናን የሚሰጡ ናቸው (ከኢሳ 26፥20-21 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር በአሕዛብ ላይ በመፍረድ ለራሱ ሕዝብ በሉዓላዊነት መጠንቀቁን (ከሐዘ 6፥7 ጋር ያነጻ)፤ እስራኤል አሁን ዐርነት በመውጣቷና እርሱ ለዘለቂታው ከእርሷ ጋር በመሆኑ ዘላለማዊ ርኅራኤውን ታውቃለች (ከ2፥27 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር በእውነት ማን እንደ ሆነ በፍርድ አማካኝነት ከሚያውቁት አሕዛብ አንጻር (ከሐዘ 6፥36-38፤ 39፥6-7 ጋር ያነጻ)፤ እስራኤል ዐርነት የሚያገናኝፈውን የእግዚአብሔር ንይልና የከበረው ሀልዎቱ ለዘላለም ከእርሷ ጋር እንደሚሆን በማወቅ የምትደሰት ትሆናለች (ከኢሳ 49፥22-26፤ ከኤር 24፥7፤ ከሐዘ 34፥27-30፤ ከዘካ 2፥8-9 እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)። ጌታ ራሱ በኢየሩሳሌም ስለሚያድር (ከ2፥32፤ 3፥21 ጋር ያነጻ)፤ ከተማዬቱ ለዘላለም ቅድስት ትሆናለች (ከኢሳ 52፥1፤ 60፥14: 21፤ ዘካ 14፥21፤ ራስ 21፥2 ጋር ያነጻ)። ከእንግዲህ ወዲህ የእርሱ ከሆኑት ሕዝብ በቀር ባዕዳን እግራቸውን አያሳርፉባትም።

2. የሺህ ዘመን ብልጽግና (3፥18-21)

18 ኢየሩሳሌም ከታላቁ ውጊያ ባሻገር ወደ ቀጣይ የሺህ ዘመን ትዕይንት ዐይኑን ያቀናል። ትንቢቱን የሚደመድመው በአሕዛብ ላይ የሚወሰነውን ፍርድ (ይህ ፍርድ የእስራኤል የረዥም ጊዜ ባላጋራ በሆነችው በኤዶምና የመንፈሳዊ ውድቀቷ ቀጣይ ምንጭ በሆነችው በግብፅ በአብነት ታይቷል) በንስሐ በሚመለሱት፤ በሚታደሱትና ዳግም ብርታትን በሚቀበሉት የእግዚአብሔር ሕዝብ ላይ ከሚወርደው በረከት ጋር በንጽጽር ቀርቧል።

ኢየሩሳሌም በብሩህና በከሸታዊ (ግነታዊ) መንገድ በመጨው የሺህ ዘመን መንግሥት ወቅት የሚከሰተውን የዐፈሩን ልምላሜ ይገልጻል። በኢየሩሳሌም ዘመን በጎጢአት ምክንያት በአንበባ መንጋ ወረራ የተቋረጠው ቍርባን (1፥5) የቅዱሱ ጌታ ሀልዎት መላውን ምድር በሚሞላበት ዘመን በምልክት ይቀጥላል (ከ2፥19-27፤ ከኢሳ 55፥1 ጋር ያነጻ)። በቀደመው ዘመን ባድማ የነበሩት ኩረብቶች ዳግመኛ በልምላሜ ይሸፈናሉ። እግዚአብሔር በምድሪቱ ላይ በላከው ፍርድ

ደርቀው የነበሩ ሐይቆች እንደ ገና በውሃ ይሞላሉ። እግዚአብሔር በንስሐ በታደሱት ሕዝብ ላይ በረከቱን በሚያፈስበት ወቅት (ከኢሳ 30፥25-26፤ ከሐዘ 34፥13-14 ጋር ያነጻ)፤ ሐይቆቹም ለምድሪቱ የታደሰ ጉልበትን ይለግሱአታል።

በኢየሩሳሌም ከእግዚአብሔር ቤት ምንጭ ይፈልቃል። ሕዝቅኤል (47፥1-12) እንደሚነግረን፤ ይህ ውሃ ከሙት ባሕር ጋር በመቀላቀል ጨውማውን ውሃ ወደ መልካም ውሃ ይለውጠዋል። ዘካርያስም በበኩሉ (14፥8)፤ ከኢየሩሳሌም ፈልቆ ወደ ሙት ባሕርና ወደ ሜዲቴራኒያን ባሕር ስለሚቀላቀለው ምንጭ ይነግረናል። ይህ ትንቢት በአንድ ወቅት ጨርሶ ተአማኒነት ሊሰጠው እንደማይችል ይቈጠር የነበረ ቢሆንም፤ የቅርብ ጊዜ የክርስ ምድር ግኝቶች እውነተኝነቱን አረጋግጠዋል።

ኢየሩሳሌም ይህ ምንጭ የሰጢምን ሸለቆ እንደሚያጠጣ ይናገራል (የዐመትን ማስታወሻ ይመ) ይህ ስፍራ የት እንደሚገኝ ተለይቶ የሚታወቅ ባለመሆኑ በርካታ ግምቶች ተሰንዝረዋል። ምናልባት ከይሁዳ በስተ ምሥራቅ የሚገኘው ጠፍ ሸለቆ ሊሆን ይችላል ብሎ መገመቱ ለእውነታው የቀረበ ይሆናል። ይህ ሸለቆ እስራኤላውያን ወደ ተስፋዪቱ ምድር ከመግባታቸው አስቀድሞ የመጨረሻውን ድንኳን ከመትከላቸው በፊት መንፈሳዊ ውድቀት ውስጥ የገቡበት ስፍራ ነው (ከዘካ 25፥1፤ 33፥49፤ ከኢያ 3፥1 ጋር ያነጻ)።

19 በመቀጠል ኢየሩሳሌም የይሁዳንና የኢየሩሳሌምን መጻኢ ሁኔታ የእስራኤል የቁዩ ጠላቶች ከሆኑት ከግብጽና ከኤዶም ጋር ያነጻጽራል። ይሁዳና ኢየሩሳሌም ባድማ መሆናቸው ቀርቶ ለዘላለም ሕዝብ የሚኖርባቸው ይሆናሉ። የይሁዳ ንጢአቶች በሙሉ ይቅር ይባላሉ፤ ጌታም ራሱ በመካከሏ ለዘላለም ይኖራል (ከሐዘ 48፥35 ጋር ያነጻ)።

20-21 የኢየሩሳሌም የመጨረሻ ትንቢታዊ ምልክታ የእስራኤል ዘላለማዊ ደስታ ፍስሐ ነው። ለዚህ ማለቂያ ለሌለው የደስታ ዘመን ምክንያቱ ግልጽ ነው። ጌታ ራሱ በሙሉ ክብሩ በጽዮን ይኖራል (ከ3፥17፤ ከዘካ 8፥3-8 ጋር ያነጻ)። በዚህ ስፍራ ጥቅም ላይ ከዋለው ሽክን ከሚለው የዕብራይስጥ ቃል በመነሣት የነገረ መለኮት ሊቃውንት ስለ ጌታ የሼኪና ክብር ይናገራሉ። በመላው ብሉይ ኪዳን፤ ይህ የሼኪና ክብር ወደ ሀልውና ያመጣውን ፍጥረት ዓለም የሚልቀውን የማይታየውን አምላክ ብሩህ መገኘት (ሀልዎት) ያመለክታል። ይሁንና ለሕይወት አልባ ሃይማኖታዊ ሥርዐት እና ለገሃዳዊ የጣዖት አምልኮ ምክንያት በሆነው መንፈሳዊና ግብረ ገባዊ ልሽቀት ሳቢያ ያ ክብር መቅደሱንና ኢየሩሳሌምን ተለይቷል (ሐዘ 10፤ 11፥22-25)። ክብሩም፤ በመጻኢው ዘመን የሚገነባው የእግዚአብሔር መቅደስ እስከሚቆምበት ቀን አልተመለሰም (ሐዘ 43፥1-12)፤ በዚያ ቀን እግዚአብሔር ሕዝቡን ዳግመኛ በመበገር፤ በንስሐ በተመለሱ፤ ዳግም በተወለዱና አመስጋኝ በሆኑት መካከል ያድራል (ዘካ 2፥10-13)።

ከዚያ የሺህ ዘመን መንግሥት በፊት እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ሌላ ማደሪያ እንደሚተክል ዐዲስ ኪዳን ይገልጽናል። የእግዚአብሔር አንድያ ልጅ ሥጋ ለብሶ በኛ ዘመን በማደር (ዮሐ 1፥14)፤ በተስፋ ቃል የተነገረለት አማኑኤል (ኢሳ 7፥14) ሆኗል። በሞቱና በትንሣኤው የጠፋውን የሰው ልጅ ዋጅቶ ወደ ሰማይ ካረገ በኋላ ከራሱ ጋር ኅብረት እንዲያደርጉ ወደ ራሱ ባቀረባቸው በሕዝቡ ውስጥ እየኖረ ነው (ኤፌ 1፥15-2፥21፤ ቆላ 1፥15-22፤ 27፤ 2፥9-10)። ድልነሺ ተቤገር እንደ መሆኑ መጠን አካሉ ለሆነችው ለቤ/ክ ባላደራ ሆና የምትጠብቀውን ስጦታ አበርክቶላታል (ኤፌ 4፥8-10)። የአማኝ ዕጣ ፈንታም ለዘላለም በእግዚአብሔር ሀልዎት መደሰት ነው (ራስ 21፥2-3)።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእሰ ጉዳይ
ኢዩ 2፥28-32	ሥራ 2፥17-21	የእግዚአብሔር መንፈስ መፍሰስ
ኢዩ 2፥32	ሮሜ 10፥13	በጌታ የተገኘ ድኅነት

ትንቢተ አሞጽ

መግቢያ

1. ታሪካዊ ዳራ

በብዙ ሁኔታ ስምንተኛው ምእት ዓመት ዓቅክ፤ በይሁዳና በእስራኤል ታሪክ ውስጥ ልዩ ስፍራ ነበረው። የሰሜኑ መንግሥት የነበረውን ክፍተት ኤኮኖሚያዊ ብልጽግናና ዓለም ዐቀፋዊ ተጽዕኖ ዐጥቶ ሙሉ ለሙሉ በሌሎች እንግዳ መንግሥታት አገዛዝ ሥር የወደቀበት ምእት ዓመት ነበር። ይሁዳም የፈረሰችው ብዙም ሳይርቅ በዚያው ዘመን ነበር፤ በሕዝቅያስ የጻፉት እጅ ብቻ የተቀለበሰ ቢሆንም፤ የይሁዳን ጥፋት ከማዘግየት በቀር ያመጣው ፋይዳ የለም።

በተመሳሳይ ሁኔታ፤ በስምንተኛው ምእት ዓመት ዓለም ከዚህ በፊት አይታ የማታውቃቸውን ብርቱ የግብረ ገብ ሰራዊት ማለት የጸሐፍት ነቢያትን መነሣት አበሠረ። እነዚህ ሰዎች እግዚአብሔር እነርሱን ለጠራበት ዐላማ ማንም የማይቋቋመው ጽኑ እምነት ነበራቸው። በዘመናቸው የነበረውን ንጠላት ኩነት፤ በተጨማሪም ስለ አይሁድና አሕዛብ ትድግና በተናገሩት ውስጥ የወደፊቱን አሻግረው ተመለከቱ።

ስምንተኛው ምእት ዓመት የጀመረው ለእስራኤልና ለይሁዳ ዐዲስ ተስፋን ይዞ በመምጣት ነበር። የአሦር ንጉሥ ሃልሳዊው አዳድ ኒራሪ በ802 ዓቅክ ደማስቆን ድል ባደረገ ጊዜ እስራኤል ለደማስቆ መገዛቷ በድንገት አበቃ። እንዲሁም ይሁዳን ሲያውኳት የነበሩት ውስጣዊ ችግሮች ምዘያን በነገሠ ጊዜ ተወገዱ (792-740 ዓቅክ)። ምዘያን ጠንካራ ሰራዊት ገነባ፤ የይሁዳንም የንግድ እንቅስቃሴ አሳደገ። ምዘያን ከነገሠ ከጥቂት ጊዜ በኋላ በሰሜኑ መንግሥት ላይ የነገሠው ዳግማዊ ኢዮርብዓም መግዛት ጀመረ (793-753 ዓቅክ)። የእስራኤል ንጉሥም በደማስቆ እጅ ወድቀው የነበሩትን አብዛኞቹን ግዛቶች አስመለሰ (2ኛ 14፥28)።

የደማስቆ ድል መሆኑና የአሦር ዝም ማለት ከምዘያንና ከኢዮርብዓም ድንቅ አመራር ጋር ተጣምሮ ከወርቃማው የሰሎሞን ዘመን ቀጥሎ ይሁዳንና እስራኤልን ወደ ታላቅነት አመጣቸው። መንግሥቶቻቸው በለጽጉ፤ ድንበሮቻቸውም ሰፉ። ነገር ግን ኢኮኖሚያዊ ብልጽግናቸውና ብሔራዊ ጥንካሬአቸው አስተማማኝ ደኅንነት እያገኙናጸፋቸው በመጣም በውስጣቸው ንቅዘት ነበር። ንቅዘቱም በቀዳሚነት ግብረ ገባዊ ነበር፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር በሲና የመሠረተውን ኪዳን የመተላለፍን ጉዳይ ያካተተ በመሆኑ ነው።

ኪዳናዊ ስምምነቱ ለእግዚአብሔር ታማኝ መሆኑና ባልገጅራን መውደድን ይጠይቃል። አሕዛብ ከሆኑ ጎረቤቶቻቸው ወደ እነዚህ ሁለት መንግሥታት የጣዖት አምልኮ ሠርጎ በመግባቱ እንግዳ የሆነ ቅይጥ አምልኮን አስከትሏል። የአሕዛብ የአምልኮ ኩረብታዎች አገሩን የሚያዋስኑና ሕዝቡም በከተሞች ውስጥ ያሉትን ጣዖቶች በማምለክ እግዚአብሔርን የማይታዘዙ ሆነው እያሉም “በእግዚአብሔር ቀን” (5፥18) እና በሌዋዊ አምልኮ (4፥4-5) ማመናቸውን አላቋረጡም። በተጨማሪም የሕጉን ማግባራዊ ሕግ ተላለፉ፤ አሞጽ በተለየ ሁኔታ የማግባራዊ ሕይወት ግዴልሽነትን በጽኑ ኩንኋሏል።

የእስራኤል ማግባራዊ መዋቅር መሸርሸሩን በቀዳሚነት ያሳየው በሀብታምና በድኻሙ መካከል በተፈጠረው ክፍተት ነው። በእስራኤል የተሻሻለው ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ባለጸጎች እንዲጨምሩ አድርጓል፤ እነርሱም ድኾችን ቸል የሚሉ ብቻ አይሆኑ፤ የበለጠ ሀብትን ለማከማቸት በድኾች ጉልበት የሚጠቀሙ ነበሩ። በእስራኤል ላይ ተግባራዊ የሚሆነው የእግዚአብሔር ፈቃድ ቸል ተባለ፤ ይህም ለስምንተኛው ምእት

ዓመት ነቢያት ተግባር መነሣት ምክንያት ሆነ። ተቃውሟቸው በእምነት የጸኑ ትሩፋንን ለማስገኘት ትልቅ አስተዋፅኦ አድርጓል። ነቢያት እግዚአብሔር ተስፋውን እንዳልተወው ለሕዝቡ በማረጋገጥ እምነት እንዳይጠፋ አደረጉ።

2. ጸሐፊና የተጻፈበት ዘመን

ትንቢተ አሞጽ ስሙ እንደሚያመለክተው በጽሑፉ ውስጥ ስሙ የተጠቀሰው ጸሐፊ እውነተኛ የሥራ ውጤት መሆኑን ሁሉም ይስማማበታል ማለት ይቻላል። ከስምንተኛው ምእት ዓመት ማግባራዊ ሕይወት ጋር መልእክቱ ስምም ሆኖ መገኘቱና ቀጥተኛ የሆነው የአጻጻፍ ስልቱ፤ ጸሐፊው ሌላ ሰው እንዳልሆነ በግልጽ ያሳያሉ። ዐጭር ከሆነው ከላዕላይ ጽሑፉና ከትንቢቱ ውጪ ስለ እርሱ የምናገኘው መረጃ በጣም አናሳ ነው። አሞጽ የኖረውና ሥራ የሠራው ከደቡባዊ እስራኤል ዐሥራ ስድስት ኪሎ ሜትር ርቃ በምትገኘው በቴቁራ ከተማ ነበር (1፥1)። እረኛና የባሉ ፍሬ ለቃሚ ነበር (7፥14)። ከዚያም እግዚአብሔር ነቢይ እንዲሆን ጠራው። በአስከፊው የቴቁራ ሰንሰለታማ በረሃ ውስጥ የተፈተነው ባሕርይ እግዚአብሔር የሰጠውን ቃል በካህናትና በሕዝቡ ፊት ቆሞ ለመናገር አስችሎታል።

አሞጽ የነቢይነት አገልግሎትን የሰጠው በዳግማዊ ኢዮርብዓም የኋለኛው አጋማሽ ዘመነ መንግሥት ወቅት ሳይሆን አይቀርም (793-753 ዓቅክ፤ ከ7፥10 ጋር ያነጻ)። በኢዮርብዓም ዘመነ መንግሥት የነበረው ብልጽግና ማግባራዊ ንቅዘትን የማስከተል ነገር የተወሰነ ጊዜ ወስዷል፤ ይህም ንቅዘት አሞጽ አገልግሎቱን በሰሜኑ መንግሥት በጀመረበት ወቅት እጅግ ተስፋፍቶ ነበር። ነገር ግን አሞጽ አገልግሎቱን ያከናውነበትን ትክክለኛ ጊዜ ማግኘት አስቸጋሪ ነው። የምዘያን ልጅ ኢዮአታም በ750 ዓቅክ አካባቢ ምዘያን በለምጽ በተመታ ጊዜ በይሁዳ ላይ ነገሠ። ምዕ. 1፥1 ኢዮአታምን ሳይጠቅስ ምዘያንን ብቻ መጥቀስ፤ ኢዮአታም ከመንገሡ በፊት የነበረውን ዘመን የሚያሳይ ነው። በምዕ. 1፥1 ላይ፤ “የምድር መናወጥ ከመሆኑ ከሁለት ዓመት በፊት” የሚለው ሐረግ ትንቢቱ የተነገረበትን ጊዜ ያሳጥረዋል። በአጸር በተካሄደው የመሬት ቍፋሮ መሠረት ይህ የመሬት መንቀጥቀጥ የሆነው በ760 ዓቅክ ሳይሆን አይቀርም። ስለሆነም አሞጽ ነቢያዊ አገልግሎት ከ760 ዓቅክ በፊት ነበር የሚለው ሐሳብ የተሻለ ሳይሆን አይቀርም።

3. ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች

የአሞጽ መልእክት ማእከላዊ ሐሳብ በመለኮት ሉዓላዊነት ላይ ያለው እምነቱ ነው። እግዚአብሔር የታሪክ ጌታ ነው። ሕዝቦች እንዲፈልሱ ያደርጋል (9፥7)፤ የተፈጥሮአዊ ክሥተትን ሥርዐታዊ ሂደትም ይቆጣጠራል (4፥3፤ 5፥8)። ሆኖም በዚህ ሉዓላዊ ክልል ውስጥ ለእግዚአብሔር በመስገድ ለመግዛት ወይም እርሱን ለመቃወም የሰው ልጆች ነጻነት አላቸው።

አሞጽ የእስራኤልን ታሪካዊ መመሪያ በርግጠኛነት ተናግሮአል (3፥2)። ነገር ግን ያለምንም ቅድመ ሁኔታ እግዚአብሔር የሕዝቡ ነው በሚለው የተሳሳተ የምርጫ ፅንሰ ሐሳብ ላይ ጽኑ ተቃውሞ በማሰማት አስተምሮአል፤ መመረጣቸው ብቻ ለብሔራዊ በረከታቸው ዋስትና አይሆንም፤ ምክንያቱም ሉዓላዊው እግዚአብሔር ሕዝቡ እስራኤል ገንዘቢ (ዘጸ 19፥5) ይሆናል ብሎ የተስፋ ቃል የሰጠው ከታዘዙትና ኪዳኑን ከጠበቁ ብቻ ነው።

በአሞጽ ትምህርት ውስጥ ልዩ የሆነው ጽንሰ ሐሳብ ስለ እግዚአብሔር ቀን የተናገረው ነው። ይህም ብሔራዊ የትድግና ቀን ሳይሆን፤ በሕዝቡ ላይ ሳይቀር እግዚአብሔር በንጢአት ሁሉ ላይ የሚፈርድበት ጊዜ ነው። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያ ቀን ጨለማ እንደ ሆነ መገለጹ የአሞጽ ተደራሲያን ብዙ በደሎችን ፈጽመው እንደ ነበር ያሳያል። ነገር ግን ከክብረ የተስፋ ቃል ጋር የተስፋ ብርሃን ሲያበራ ሌላ የሚመጣ ቀን እንዳለ አሞጽ ተነበየ

(9፥13-15)። ይህ ለዳዊት የተሰጠው የተስፋ ቃል እውን የሚሆነው፤ የዳዊት መንግሥት ስትታደስና አይሁድና አሕዛብ በዳዊት ታላቅ ልጅ መንግሥት ውስጥ አንድ ሲሆኑ ነው።

ትንተና

፩. ላዕላይ ጽሑፍ (1፥1)

1 ትንቢቱ የሚጀምረው “የአሞጽ ቃል” በሚለው ነቢያዊ ቀመር ነው። ይህ ዐይነቱ አገላለጽ ጥቅም ላይ የሚውለው ምሳሌዎችን ወይም ንግሮችን ለማመልከት ነው (ከ1፥1፤ ከምሳ 30፥1፤ 31፥1፤ ከመክ 1፥1 ጋር ያነጻጽሩ)።

“እረኛ” ተብሎ የተተረጎመው ቃል “እረኛን” የሚገልጽ የተለመደ ቃል አይደለም፤ አሞጽ በግ አርቢና ነጋዴ እንደ ነበር የሚያመለክት ይመስላል (2ነገ 3፥4)። በአሞ 7፥14 ላይ የአሞጽን ተግባር በሚያሳይ መልኩ እረኛ የሚለው ቃል ጥቅም ላይ ውሎአል። ይህም ቃል አሞጽ በግ አርቢ ብቻ ሳይሆን የቀንድ ከብት አርቢም እንደ ነበረ ያሳያል። ስለዚህ አሞጽ የተለያዩ እንስሳትን ያረባ የነበረ ሰው ሳይሆን አይቀርም።

የአሞጽ ባሕርያትና አስተሳሰብ ቅርጽ የያዙት በምድረ በዳ ነበር። “ነቢይ ወይም የነቢይ ልጅ ባለመሆኑ” (7፥14) በይሁዳ ምድር የነቢይነት አገልግሎት ሚና አልነበረውም። የምድረ በዳ ቈይታው በከተማ የነበረውን ክፋት ለማየት ያስቻለው ስለ መሆኑ ምንም አያጠራጥርም።

አሞጽ እስራኤልን በተመለከተ የተናገረው የትንቢት ቃል በማያሻማ መልኩ የሰሜኑን መንግሥት የሚመለከት ነበር። በሰሜን በርካታ ቦታዎች መጠቀሳቸውና ከአሜሪያስ ጋር የገጠመው ተግዳሮት መገለጹ ይህንኑ ያረጋግጣሉ።

የይሁዳ ንጉሥ ያዝያን (ወይም ዓዛርያ)፤ በስምንተኛው ምእት ዓመት ባወጣው መርሐ ግብር ለይሁዳ ማንሰራራት ትልቅ አስተዋፅኦ ያደረገ ብርቱ ንጉሥ ነበር። የኢላትን ከተማ እንደ ገና ገነባ፤ የኢየሩሳሌምን መከላከያ ምሽጎችንም አጠናክረ። የእስራኤል ንጉሥ የነበረው ዳግማዊ ኢዮርብዓም ብርቱ መሪ ነበር። ይህ ንጉሥ ያከናወነው ትልቁ ተግባር እስከ ዮርዳኖስ ማዶ ድረስ የእስራኤልን ግዛት ማስፋፋቱ ነበር (2ነገ 14፥23-29)።

፪. የትንቢቱ መግቢያ (1፥2)

2 ቊጥር 2 አሞጽ ለተናገረው ትንቢት ሁሉ የሚያገለግል ትክክለኛ መግቢያ ነው። በትንቢቱ መግቢያ ላይ የምናገኘው “ጌታ (ያህዌ)” የሚለው ስም የእግዚአብሔርን ቤዛዊና ኪዳናዊ ሐሳብ የሚያመለክት ነው። ጸሐተ እስራኤል (ወይም የእስራኤል መውጣት) ለዚህ ስም ትልቅ አስተርጓሚ ትርጉሙን እንዲያገኝ አድርጎአል። ሙሴ ከእግዚአብሔር ጋር በተገናኘበት ቅጽበት ስለ እግዚአብሔር ባሕርይ የነበረው ግንዛቤ የቅድስናውን አስፈሪነት የሚመለከት ነበር (ዘጸ 3፥5)። በሲና ተራራ ላይ ከእግዚአብሔር መውረድ ጋር ተከትሎ የመጣው የአስፈሪነት ክሥተትና (ዘፀ 19፥16-25) ከተሠመረው ወሰን ዐልፈው እንዳይቀርቡት የተደረገው እገዳ (ዘፀ 19፥10-15) የቅድስናውን ፅንሰ ሐሳብ የሚያጠናክር ነው።

ነቢዩ እግዚአብሔርን ከጽዮን እንደሚያገላ አንበሳ አድርጎ በመገለጽ አስደንጋጭ ነገርን ይናገራል (ከኢዮል 3፥16 ጋር ያነጻ)። በትንቢተ ኢዮኤል ውስጥ ከእግዚአብሔር ጩኸት ጋር ተያይዞ የተገለጸው በትንቢተ አሞጽ ላይ ከሚያወድም ነጉድጓድ ጋር ተያይዞአል (ከኢዮ 37፥4 ጋር ያነጻ)። “ነጉድጓድ” የሚለው ቃል በታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔርን ጣልቃ ገብነት በሚያሳይ መልኩ በብዙ ክፍሎች ውስጥ ይገኛል (መዝ 18፥13 ይመ፤ ከኢዮ 6፤ ከ46፥6-11፤ ከኤር 10፥13፤ ከ51፥16፤ ከኢል 2፥11 ጋር ያነጻ)። ከእነዚህ ክፍሎች በአንዳንዶቹ ውስጥ የእግዚአብሔር ንይል አብዛኛውን ጊዜ አስፈሪ የነጉድጓድ ድምፅ ሆኖ በተፈጥሮአዊ ክሥተት ተገልጾአል።

እግዚአብሔር ድምፁን ከፍ አድርጎ ማሰማቱ ከሥነ ፍጥረት ለውጥ ጋር ተያይዞ ተጠቅሶአል። ይሁን እንጂ ከወውሎ ነፋስ ይልቅ እግዚአብሔር በቊጣው ለሰሜኑ መንግሥት የወሰነ ምልክት የሆነውን የቀርሜሎስ ዐናት ልምላሜ በከባድ ድርቅ እንዲጠፋ ያደርገዋል።

፫. ትንቢታዊ ፍርዶች (1፥3-6፥14)

ሀ. በእስራኤል ጎረቤቶች ላይ የተሰጠ ፍርዶች (1፥3-2፥5)

በእነዚህ ንግሮች (ፍርዶች) ውስጥ በአስገራሚ መልኩ በወጥነት ተመሳሳይ የሆነ ቅርጽ እናገኛለን። ነቢዩ ሩቅ ከሆነችው ከደማስቆ ከተማ ጀምሮ እርስ በርሳቸው ጥብቅ ግንኙነት አስከፋቸው ስፍራዎች ድረስ ይዘልቃል፤ በመጨረሻም በእስራኤል ላይ ፍርድን ይናገራል። የአሞጽ ተደራሽያን በእነዚህ አሕዛብ መንግሥታት ላይ የቀረበውን ክስ እግዚአብሔር ይሁዳን መወንጀሉን ጨምሮ በደስታ መቀበላቸውን መገመት ይቻላል። ነገር ግን አሞጽ አድልዎ አላደረገም፤ ይህ ይሆናል ብለው ባልጠበቁት እስራኤላውያን ላይ እንኳ ሳይቀር ድንገተኛ ነገር አወረደባቸው።

1. በሶርያ ላይ የተሰጠው ፍርድ (1፥3-5)

3 ደማስቆ መላውን የሶርያን መንግሥት (አራምን) ትወክላለች። ከአክፃብ ዘመን ጀምሮ ስምንተኛው ምእት ዓመት እስከ ጀመረበት ድረስ በእስራኤልና በደማስቆ መካከል ጠብ ነበር። በተለይም ሶርያ በኢዮ ዘመነ መንግሥት የእስራኤላውያንን ግዛት ድንገት መውረሩ አሳፋሪ ነገር ነበር (2ነገ 10፥32-33)።

“ስለ ሦስቱ . . . ስለ አራቱ” የሚለው አንዛዊ አገላለጽ በሴማውያን ሥነ ጽሑፍ የተለመደ ነገር ሲሆን (ለምሳሌ፤ ኢዮ 5፥19፤ 33፥29፤ ምሳ 6፥16፤ 30፥15;31፤ መክ 11፥2፤ ሚኪ 5፥5-6)፤ ሁልጊዜ ጥሬ ትርጉም አይኖረውም። አንዳንድ ጊዜ በዚህ ቦታ ላይ እንደ ተገለጸው በቊጥር የማይወሰን ነገር ያመለክታል። አሞጽ በዚህ የፍርድ ትንቢት ውስጥ የሚናገረው፤ ደማስቆ ስለ ሠራቸው አንድ ወንጀል ብቻ ነው። “ስለ ሦስቱ የደማስቆ ጎጠኦት” ከሚለው አባባል በኋላ የቅጣቱን ዐይነት ነጥሎ የሚገልጽ መረጃ ባለመኖሩ ርግጠኛ ያለመሆኑን ስሜት ይፈጥራል። የተደራሽያኑ ሐሳብ በነቢዩ ቃል ሊማረክ ይችላል የነበረው፤ በፍርድ ቃሉ መጨረሻ ላይ ግልጽ የሆነውን ፍርድ ለመስማት በሚጠበቁበት ጊዜ ነበር። ደማስቆን ለፍርድ የዳረጋት ወንጀል ገለፃድን በብረት ጥርስ ማሄጃ ማሄጃ ነበር። ገለፃድ ከዮርዳኖስ ወንዝ በስተ ምሥራቅ የምትገኝ ሰፊ ግዛት ስትሆን፤ በጥቅጥቅ ደኗና (ኤር 22፥6-7) በሚቀባ መድኃኒቷ (ኤር 8፥22) የበለጸገች ነበረች። ሀብቷ ወሰንተኛ አገር ከመሆኗ ጋር ተደምሮ ለአሞንና ለሶርያ ተደጋጋሚ ጥቃት እንድትጋለጥ አደረጋት።

አሞጽ እዚህ ቦታ ላይ የጠቀሰው፤ ምናልባት አሦር በድንገት እስራኤልን በመውረር የኢዮአካዝን ሰራዊት፤ “እንደ ዐውድማ ብናኝ ስለ አደረገው” ተብሎ የተገለጸበትን የ2ነገ 13፥1-9 ታሪክን ሳይሆን አይቀርም። ማሄጃ መንኲራኩሩ እኩል ከሆኑና ጫፋቸው ሹል ከሆኑ ተጓዳኝ ዕንጨቶች የተሠራ ነበር። ይህ ዘይቤአዊ አገላለጽ የሚያመለክተው አስከፊ ጥፋትን፤ ጭካኔን ወይም ኢስብአዊነትን ነው።

4 እግዚአብሔር በሶርያ ላይ አመጣለሁ ያለው ፍርዱ “... በአሣሌ ቤት ላይ እሳት እስዳለሁ” የሚለው ነበር። አሣሌል በሶርያ ላይ ከ841-806 ዓቅክ ነገሠ (ከ2ነገ 8፥13 ጋር ያነጻ)፤ አሣሌል በእስራኤል ላይ ጭካኔ የጥላበትን ተግባር እንደሚፈጽም እግዚአብሔር ተናገረ (2ነገ 8፥12)። ወደ ዙፋን በመጣ ጊዜ ከኢዮራምና ከአካዝያስ ጋር በፊማት ዘገለፃድ ተዋጋ፤ ኢዮራምም በጽኑ ቈለል (2ነገ 8፥28-29)።

ቤን ሀዳድ “የሀዳድ ልጅ” ማለት ሲሆን በጥንት ጊዜ የዐውሎ ነፋስ ወይም የማዕበል አምላክ ሲሆን የሁለት ምናልባትም የሦስት የአሦር ነገሥታት ስም ነበር። ይህ ስም የሥርወ መንግሥት ስም ሳይሆን አይቀርም። በእስራኤል ንጉሥ በባኤሳምና (909-886 ዓቅክ) በይሁዳ ንጉሥ በአሳ ዘመነ መንግሥት (911-870 ዓቅክ) የነበረው ቀዳማዊው ቤን ሀዳድ፤

ከባኣላም ግዛት ሰፊ መሬትን በጦርነት የራሱ አደረገ (1ነገ 15÷20)። በቤን ሀዳድ ስም የነገሡ ነገሥታት በነገሡበት ዘመን ሁሉ በእስራኤል ላይ የነበረው ጥላቻ እንደ ቀጠለ ነበር። በአሞጽ ሐሳብ ውስጥ የነበረው ቤን ሀዳድ የአዛዛል ልጅ ሳይሆን አይቀርም (2ነገ 13÷3)።

“እሳት” የሚለው ቃል ከደማስቆ ጋር ብቻ የተያያዘ የተለየ ድርጊት መግለጫ አይደለም፤ ነገር ግን በእስራኤል ላይ ከተሰጠው ፍርድ በስተቀር (2፥6-16) ለሌሎች በተሰጠው ፍርድ ሁሉ ውስጥ ይገኛል። ምናልባት የእግዚአብሔርን ፍርድ የሚወክል ዘይቤአዊ አገላለጽ ሳይሆን አይቀርም (ከ7፥4 ጋር ያነጻ)።

5 የደማስቆ ጥፋት የደማስቆ በሮች መሰባሰብን የሚጨምር ነበር። የጥንት በሮች ትላልቅ የማገጃ የብረት መወርወሪያዎች ሊሆኑ ይችላሉ (ነገ 4፥13)። የማገጃ የብረት መወርወሪያዎች መሰባሰብ፣ ጠላት ወደ ከተማዋ ለመግባት መግቢያ ማግኘቱን ያመለክታል።

በዚህ ጥቅስ ላይ የተገለጹትን ቦታዎች በትክክል ለማወቅ አዳጋች ነው። የአዌን ሸለቆ ሊባላቸው በሊባላቸው ትይዩ መካከል ያለ ለጥ ያለ ሜዳ ሳይሆን አይቀርም። ቤት ዔዶን በኤፍራጥስ ወንዝ ዳርቻ ያለች ወሳኝ ከተማ ነበረች። አሞጽ ቂርን የገለጸት የአሦራውያን የመጀመሪያ የዜግነት መሠረታቸውና ተመልሰው የሚመጡበት ስፍራ እንደ ሆነች አድርጎ ነው (አሞ 9፥7)። ቲግላጽ ፒልስር የደማስቆ ሰዎችን ማርኮ ወደ ቂር ባጋዘቸው ጊዜ የተናገረው ትንቢት ተፈጽሞአል (2ነገ 16፥9)።

2. በፍልስጥኤም ላይ የተሰጠ ፍርድ (1፥6-8)

6-8 ነቢዩ ለዓመታት የእስራኤላውያን ጠላት ስለ ሆኑት ፍልስጥኤማውያን በመጥቀስ ይጀምራል፤ የዜግነታቸው መሠረታም ስለ ኤጂያን አካባቢ ምናልባትም ቀርጤስ ሳይሆን አይቀርም። በፓለስቲና ደቡብ ምዕራብ የሚገኙ የጠረፍ ሜዳዎችን ተቈጣጥረዋል፤ በንጉሥ ዳዊት ድል እስከ ሆኑበት ዘመን ድረስም በእስራኤላውያን ላይ በተደጋጋሚ ድንገተኛ ዐደጋ ይጥሉ ነበር።

አሞጽ ከፍልስጥኤማውያን ዐምስት ከተሞች መካከል ጌትን ሳይጨምር አራቱን ከተሞች ጠቅሶአቸዋል። በ2ዜና 26፥6 እንደ ተገልጸው ጌት ያልተጠቀሰችው በንጉሥ ያዝያን ወረራ ስለ ፈረሰች ሳይሆን አይቀርም። ይህም የሆነው በአሜስያስ ሞትና (767 ዓቅክ) በአሞጽ አገልግሎት (760 ዓቅክ) መካከል ሳይሆን አይቀርም። ከትንቢተ አሞጽ በኋላ ጌት በፍልስጥኤም ከተሞች ዝርዝር ውስጥ አልተጠቀሰችም (ኤር 25፥20፤ ሶፎ 2፥4፤ ዘካ 9፥5-6)።

ፍልስጥኤማውያን ሰውን ባሪያ የማድረግ ማኅበራዊ ወንጀል በመፈጸማቸው ምክንያት ተወግዘው ነበር። ይህም ባሮችን እያጋዙ ለኤደማውያን ለመሸጥ ተደጋጋሚ የድንበር ጥቃቶች ይደረጉ የነበሩበትን ሁኔታ ሳይመለከት አይቀርም። አንድ ሙሉ ማኅበረ ሰብ ለባርነት ይጋዝ ነበር፤ ይህም የወንጀሉን ስፋት አመላካች ነው። በተመሳሳይ ሁኔታ በእስራኤላውያን ላይም ወንጀሉ ተፈጽሞአል። በዚህ ምክንያት ፍልስጥኤማውያን የደረሰባቸው የሥቃይ ቅጣት ፍጹም መደምሰስ ነበር።

3. በጢሮስ ላይ የተሰጠ ፍርድ (1፥9-10)

9-10 አሁን ደግሞ አሞጽ በሰሜን ምሥራቅ ከምትገኝዋ የደማስቆ ወደ ደቡብ ምዕራብ የፍልስጥኤማውያን ግዛት አቅጣጫውን ያዞራል። አቅጣጫውን ያዞረው በእስራኤል በስተ ሰሜን በደማስቆ በስተ ደቡብ ምዕራብ ወደምትገኝዋ ጢሮስ ሲሆን፤ ይህም ከደማስቆና ፍልስጥኤማውያን ከተሞች ይልቅ ወደ እስራኤል ቀረብ ይላል። ጢሮስ በዚያ ዘመን የፊንቄ ዋና የንግድ ከተማ ነበረች።

ጢሮስም መላውን ማኅበረ ሰብ በባርነት ቀንበር ሥር በማድረግ ወንጀል ተካፋይ ነበረች፤ ነገር ግን አሞጽ ይህንን፤ “የወንድማማችነትን ቃል ኪዳን በማፍረስ” ብሎ ይገልጻል። ይህም በጢሮስ ንጉሥ በኪራምና በንጉሥ ሰሎሞን መካከል የተደረገውን ቃል ኪዳን ሳያመለክት አይቀርም (1ነገ 5፥12፤ በ1ነገ 9፥13 ላይ “ወንድሜ” ከሚለው ጋር ያነጻ)። ይህም

ግንኙነት ንጉሥ አክዓብ፣ የሲዳናውያን ንጉሥ የኤትብኣልን ልጅ ኤልሳቢልን በማግባቱ እየተጠናከረ መጣ (1ነገ 16፥31)፤ ኢዩ የአክዓብን ቤተ ሰብ በማጥፋቱ ምክንያት (2ነገ 10) በእነዚህ ሁለት መንግሥታት መካከል የነበረው መልካም ግንኙነት ቢደፈርስም እንኳ፤ አሞጽ ሊያመላክት የፈለገው በጥቅሉ እነዚህ መንግሥታት በረጅም ጊዜ ታሪካቸው ውስጥ የነበራቸውን ወዳጅነት ነው።

ይህ ፎቶ የሚያሳየው ከዐምስቱ የፍልስጥኤማውያን ከተሞች መካከል በምስግ ቅጥሮች ተከባ የነበረችውን የአስቅሎናን ከተማ ፍርስራሽ ነው (ከኢያ 13፥3 ጋር ያነጻ)።

ይሁን እንጂ የተረጋጋ ጊዜ ዘላቂነት አልነበረውም። ጸጥታው በአሦር መንግሥት የረጅም ጊዜ የበላይነት ሰፍኖ በነበረበት ወቅት በአሦራውያን ተቈጣጣሪነት ነበር ሊገኝ የቻለው። ነገር ግን ወደ ንይልና ወደ ብልጽግና ለመግባት ከአሦራውያን ቊጥጥር ወጣ። ቈይቶም ጢሮስ በናቡከደነፆር ሰራዊት ተከበበ፤ ሙሉ በሙሉ ማንስራራትም ፈጽሞ አልቻለም። ጢሮስን ለመከላከል የተደረጉ ታላላቅ ጥረቶች ከተማዋን በከፍተኛ ሁኔታ አዳክሟት።

4. በኤደም ላይ የተሰጠ ፍርድ (1፥11-12)

11 እጅግ ሰፊና ተራራማ ግዛት የሆነችው ኤደም በደቡብ ምሥራቅ የሙት ባሕር ጫፍ ከአራባህ በስተ ምሥራቅ ትገኛለች። አሞንንና ምዓብን ጨምሮ ከዮርዳኖስ ማዶ ካሉት ሦስት መንግሥታት መካከል አንዱ ነበር። የኤደም ንጢአት፤ “ወንድሙን በሰይፍ” ማሳደዱና መጥፋቱን ሳያቋርጥ ማውረዱ ነበር፤ ይህም ኤደም በእስራኤላውያን ላይ በዘላቂነት ያሳደረችውን ጠላትነት ያመለክታል።

ኤደም የዔሳው ሌላው ስሙ ሲሆን የያዕቆብ መንትያ ወንድም ነበር። ኤደማውያንና እስራኤላውያን የተቀራረቡ የዘር ግንኙነት (በዘኁ 20፥14 ላይ “ወንድምህ” የሚለውን ቃል ይመጥ፤ ዘዳ 23፥7፤ አብ ቊ 12)። በዔሳውና በያዕቆብ መካከል የነበረው መራር ግንኙነት በሁለቱ አገሮች መካከል ባሉት ግንኙነቶች ላይም በተደጋጋሚ ተከሥቷል። እስራኤላውያን በምድረ በዳ እየተጓዙ ሳሉ የንጉሡን ዐውራ ጉዳና ይዘው በኤደም ግዛት ለማለፍ ፈለጉ፤ ነገር ግን ኤደማውያን አልፈቀዱም፤ እንዲያውም እንዳያልፉ ለማድረግ የጦር ሰራዊት ሰደዱባቸው (ዘኁ 20፥14-21)። ከጊዜ በኋላም ኤደማውያን የካልል (1ሳሙ 14፥47)፤ የዳዊትና (2ሳሙ 8፥14) የኢዮራም (2ነገ 8፥20-22) ጠላቶች ሆኑ። ኤደማውያን በእስራኤላውያን ላይ ያላቸው ከፍተኛ ጥላቻ የተገለጠው፤ ኢዮራሴም በናቡከደነፆር በ587 ዓቅክ በተደመሰሰበት ወቅት ነበረ። በዚያን ወቅት ኤደማውያን በእስራኤላውያን መጥፋት ሐሣብ አደረጉ፤ ብዙዎችን ለማራከራቸው አሳልፈው በመስጠትም የተረፉት እንዳያመልጡ ከለከሏቸው (አብ ቊ 10-14)።

የኤደማውያን በደል አሞጽ ከጠቀሳቸው የአክዛብ መንግሥታት በደል ጋር በብዙ መንገድ ተመሳሳይ ነው፤ ይኸውም በወገን ላይ ክፉ ነገር ማድረግ ነው። ኤደማውያን “ርሳራቴ” ያልነበራቸው መሆናቸውን አሞጽ በአጽንዖት ገልጿል (ከያዕ 4፥11፤ ከ1ዮሐ 2፥9 ጋር ያነጻ)።

12 በዚህም ክፉ ሥራቸው ምክንያት ቴማንና ባሪራ ተደመሰሱ፤ በኤዶም ከነበሩት ከተሞች መካከል ትልቁ ከተማ የነበረችው ቴማን እንዲሁም በሰሜን ኤዶም የምትገኘው ጠንካራ ምሽጎች የነበሩት ባሪራ መላው ኤዶምን የሚወክሉ ከተሞች ነበሩ (ከኢሳ 34፥8፤ 63፥1፤ ከኤር 49፥13-20፤ ከሕዝ 25፥13፤ ከአብ 9 ጋር ያነጻ።)። በ732 ዓቅክ ለሃልሳዊ ቲግላጽ ጴጃጸር መገበር ጀመሩ፤ ቈይቶም በናባጥያውያን አገዛዝ ሥር ወደቁ።

5. በአሞን ላይ የተሰጠ ፍርድ (1፥13-15)

13 አሞን የሚገኘው በሙት ባሕር ሰሜን ምሥራቅና በሞዓብ በስተ ሰሜን ነበር። ምንም እንኳን በአሞን በስተ ሰሜን የሚገኘው የላይኛው ያቦቅ ሽለቆ ለም ቢሆንም፤ አካባቢው በአብዛኛው በረሃማ ነበር። አሞናውያንና ሞዓባውያን እውን የሆኑት፤ ሎጥ ከሁለት ሴት ልጆቹ ጋር በፈጸመው ዝሙት የተነሣ ነበር (ዘፍ 19፥30-38 ይመ)። አሞናውያን አብዛኛውን ጊዜ ግዛታቸውን ማስፋት ይፈልጉ ነበር፤ ለዚህም አንዳንድ ጊዜ የሞዓብንና የሶርያን ርዳታ ይሹ ነበር (ከመሳ 16፥6-9 ጋር ያነጻ)። አሞናውያን በእስራኤል ላይ ያሳደሩት ብርቱ ሥጋት በሳኦል ጠንካራ አመራር ከሸፏል (1ሳሙ 11፥1-11)። በመጨረሻም በዳዊት ዘመን ለእስራኤል ተገዙ (2ሳሙ 12፥26-31)።

አሞጽ አሞናውያን ፈጸሙት ያለው ወንጀል ሌሎቹ የአሕዛብ መንግሥታት ከፈጸሙት ጋር ተመሳሳይ ነው። “የገለጻውን ነፍሱ ጡር ሴቶች ሆድ” ቀደዋል። ገለጻው የጋድና የምናሴ እኩሌታ ነገዶች ግዛት በሆነው በዮርዳኖስ በስተ ምሥራቅ የሚገኝ ተራራማ ግዛት ነበር። ይህንንም በደል የፈጸሙት በእስራኤል ሰበብ ግዛታቸውን ለማስፋፋት ባካሄዱት መከራዎች ነበር (ከ2ነገ 8፥12 ጋር ያነጻ)፤ ይህ ወንጀል በጦርነት ወቅት ከሚፈጸሙት ድርጊቶች ያለፈና አሞናውያን የእስራኤልን ግዛት ለመውሰድ የነበራቸውን ጽኑ ፍላጎት የሚያመለክት ነው። ይህም አስከፊ ሁኔታ እንደ ነበር በግልጽ ያሳያል። ስለዚህ ጉዳይ መናገር የአሞጽ አድማሮች በጥላቻ ስሜት እንዲነሣሉ ያደርጋል።

14-15 ረባት፤ የጥንቱ አሞን ዋና ከተማ ነበረች። አሞን በጦርነት ጩኸትና “በወውሎ ነፋስ” በእሳት መቃጠል ነበረባት። “በጦርነት ቀን በጩኸት” የሚለው ንኡስ ሐረግ በጦርነት ቀን የሚለማ የባለጋራ ጩኸትን የሚያሳይ ሲሆን፤ ጠላት ከተማን ለመውሰድ በሚጥርፍበት ሰዓት የሚለማና ሕዝብን የሚያሸብር ድምፅ ነው። “በወውሎ ነፋስ” የሚለው ቃል የሚገልጸው ከተማን እንደ ማዕበል የሚወርን ታላቅ የጠላት ስራዊት ነው። የአሞንም ንጉሥ ከሹማምቱ ጋር በምርኮ ተጋዘ። ሕዝቅኤልም በኢየሩሳሌም መውደቅ ሐሜት ያደረጉትን ገሠጸቸው (ሕዝ 25፥1-7)። ሆኖም ደስታቸው ብዙም አልዘለቀም፤ እነርሱም በተመሳሳይ ሁኔታ እስራኤልን በጉዳት ተመሳሳይ ወጥመድ ተያዙ። ናቡከደነፆርም የረባትን ከተማ በመማረክ ካጠፋት በኋላ ቊራቸው እጅግ ብዙ የሆኑ የከተማዋን ነዋሪዎች አጋዘ። ከዚህም በኋላ የአሞናውያን ታሪክ እስከ ምንጊዜውም አከተመ።

6. በሞዓብ ላይ የተሰጠ ፍርድ (2፥1-3)

ሞዓብ ከሙት ባሕር በስተ ምሥራቅ፤ በአሞንና በኤዶም መካከል ትገኛለች (ስለ ሞዓብ አመጣጥ የ1፥13 ማብ ይመ)። እስራኤላውያን በሞዓብ ምድር በንጉሡ ዋና መንገድ አቋርጠው ለመሄድ ፈቃድ በጠየቁ ጊዜ በመከልከላቸው፤ ከዚያን ጊዜ አንገሥቶ በእስራኤላውያንና ሞዓባውያን መካከል ጠላትነት እየጉለበተ መጣ (መሳ 11፥17)። ከዚህም የተነሣ ሞዓባውያን ከእስራኤል ጉባኤ እንዲገለሉ ተደረገ (ከዘፍ 23፥3-4 ጋር ያነጻ)።

እስራኤላውያን ወደ ከነዓን ከመግባታቸው በፊት በሞዓባውያን ዐምባዎች ሰፍረው ነበር (ዘኁ 22፥1)። የሞዓብም ንጉሥ እስራኤላውያንን ለመርገም ከባለ ራሕዩ ከበለጸም ጋር ቃል ተገባባ (ዘኁ 22፥4-6)። በዚያም ወደ ጣዖት አምልኮአቸው እንዲሳቡ ሞዓባውያት ሴቶች በእስራኤላውያን ፊት ወጥተው አሳሳቷቸው (ዘኁ 25፥1-3)። እስራኤላውያን ዐቅመ ቢስ በሆኑበት ዘመን ለሞዓባውያን፤

ለአሞናውያንና ለአማሌቃውያን ዐሥራ ስምንት ዓመት ተገዙላቸው (መሳ 3፥13-14)።

ዳዊት ሞዓባውያንን ድል እንዳደረጋቸው ሁሉ (2ሳሙ 8፥2) ሳኦልም ድል አደረጋቸው (1ሳሙ 14፥47)። በሰሎሞን ዘመን ንጉሡ ምንም ከሞዓባውያት ሴቶች መካከል ብዙ ሴቶችን ሚስቶች በማድረጉ፤ ሞዓባውያን በእስራኤላውያን አገዛዝ ሥር ሳይሆኑ አልቀረም (1ነገ 11፥1)። አክዓብ ከሞተ በኋላም የሞዓብ ንጉሥ ሚሽ በእስራኤል ላይ ዐመፀ (2ነገ 1፥1)። የእስራኤል ንጉሥ ኢዮራምና የይሁዳ ንጉሥ ኢዮሳፍጥ ከኤዶም ንጉሥ ጋር በመተባበር እንዲገዙላቸው ለማድረግ ሙከራ አደረጉ (2ነገ 3)። ኋላ ላይ ግን የሶርያ ንጉሥ የሆነው አዛሄል አወዛጋቢ የነበረውን በሰሜን አርኖን የሚገኘውን የሞዓባውያንን ግዛት ከኢዩ በኑይል ነጠቀ (2ነገ 10፥32-33)።

አሞጽ ሞዓባውያንን የከሰሰበት ወንጀል የኤዶምን ንጉሥ ዐፅም ማቃጠላቸው ነበር። ይህም የሆነው የሞዓባውያንን ዐመፅ ለመግታት የእስራኤል፤ የይሁዳና የኤዶም ነገሥታት ባበሩበት ወቅት ነበር (2ነገ 3)። “ዐጥንት . . . አቃጥሎአል” የሚለው አገላለጽ የፊሳውን ዋና ዋና ቅሪት ሊያመለክት ይችላል (2ነገ 23፥20፤ ከቊ 16 ጋር ያነጻ፤ በተጨማሪ ከ1ነገ 13፥2፤ ከሕዝ 24፥10 ጋር ያነጻ) ወይም አስከፊነትን ማቃጠል ሊሆን ይችላል (አሞ 6፥9-10)። ስለሆነም፤ የሞዓባውያን በደል የኤዶማውያንን ንጉሥ ዐፅም ማቃጠልን የሚጨምር ነው።

2-3 በሞዓብ ላይ የተሰጠው ፍርድ ዋና ከተማዋ የሆነችው የቂርዮት በእሳት መቃጠል ነበር (ኤር 48፥24)። አሞጽ ለሞዓብ መጣል ምክንያት የሆነውን ግጭት የገለጸው ቁልጭ ባለ ሁኔታ ነበር። አንድ ሰው “የጦርነት ጩኸት”ንና የ“መለከት ድምፅ”ን መስማት ይችላል።

በ734 ዓቅክ ሞዓባውያን በሃልሳዊው ቲግላጽ ጴጃጸር አገዛዝ ሥር ወደቁ። በኋላም በሰናክራም በከሸፈው በአሦራውያን አገዛዝ ላይ ዐምፀው ነበር። ባቢሎናውያን ልዕለ ኀያል በነበሩበት ዘመን ሞዓባውያን ለባቢሎን ለመገበር ተገደው ነበር። ብዙም ሳይቈይ በ598 ዓቅክ ሞዓባውያን በባቢሎን ላይ ዐመፀ፤ ነገር ግን በናቡከደነፆር ድል ሆኑ። እንደ አሞን ሁሉ የሞዓብ ሕዝብ መታሰቢያ እስከማይኖረው ድረስ ከታሪክ መዝገብ ተሰረዙ።

በዚህ ክፍል ላይ አሞጽ እስራኤላውያንን ባልሆኑ ሕዝቦች ላይ ለሠሩት ማኅበራዊ ወንጀል የእግዚአብሔርን ፍርድ ማስተላለፉ ትርጉም ያለው ነበር። በሌሎቹ ትንቢታዊ ፍርዶቹ ውስጥ የተጠቀሱት ወንጀሎች አብዛኛውን በቃል ኪዳኑ ሕዝብ ላይ የተፈጸሙ ናቸው። አሞጽ የእግዚአብሔር ሕግ ከእስራኤል ባሻገር በሌሎች ላይም እንደሚሠራ ተገንዝቦ ነበር። ግብረ ገባዊው ሕግ የቃል ኪዳን ሕዝብ ባልሆኑት ሕዝብ ላይ እንኳ የሚሠራ መሆኑን አሞጽ አስረግጦ የተናገረ ሲሆን፤ ሕጉ ከተጣሰም ፍርድን እንደሚያስከትል አስገንዝቧል። ሞዓባውያን “ሰብአዊነትንና የሕዝብ መብቶችን ማክበር” ለሚለው ማኅበራዊ ሕግ ተጠያቂዎች ነበሩ።

7. በይሁዳ ላይ የተሰጠ ፍርድ (2፥4-5)

4-5 አሞጽ በተለያዩ የአሕዛብ መንግሥታት ላይ የፍርድ ቃል ሲናገር ቈይቶ አሁን ወደ ይሁዳ ያቀናል። ይሁዳም “የእግዚአብሔርን ሕግ” በመናቃቸው የእግዚአብሔር ፍርድ አግኝቷቸዋል። አሞጽ በተናገራቸው የፍርድ ቃሎች ውስጥ ይህ ዐይነቱ አገላለጽ ሲከሰት የመጀመሪያ ሲሆን ፋይዳውም የታወቀ ነው። ኪዳን ያላቸው ሕዝብ ፍርድን የሚቀበሉት በተለመደው የኅሊና ሕግ ሳይሆን ከእግዚአብሔር ሕግ ባገኙት ብርሃን መጠን ነው።

በቊ. 4 ላይ “ስተዋልና” የሚለው ቃል መቅበዝበዝን የሚያሳይ ነው። የቃሉን ሥረ ትርጉም ብንመለከት የሚቅበዝበዙ እንስሳትንና የሰከሩ ሰዎችን ያሳያል። ይሁዳም “በሐሰት አማልክት” ስታለች፤ በቊ. 4 ላይ “በተከተሏቸው” የሚለው ቃል በአብዛኛው ሐሰተኛ አማልክትን ከመከተል ጋር የተቈራኘ ነው። ይህም አምልኮተ ጣዖት ይሁዳ የእግዚአብሔርን ሕግ እንድትንቅ አድርጋታል። እንደ ቀድሞ አባቶቻቸው ለአሕዛብ አማልክት ማጠንና ፈጣሪን መናቅን አላቆሙም።

በይሁዳ ላይ የተላለፈው ፍርድ በሌሎቹ የአሕዛብ መንግሥታት ላይ ከተሰጠው ፍርድ የተለየ አይደለም፤ ይኸውም

የጦርነት እሳት ስለባ መሆን ነው፤ ይህም ኢየሩሳሌም በ612 ዓቅክ በባቢሎናውያን በተማረከች ጊዜ ተፈጽሟል።

ለ. በእስራኤል ላይ የተሰጠ ፍርድ (2፥6-6፥14)

1. ከታሪክ የተገኘ ትምህርት (2፥6-16)

6 እስራኤላውያን “ጸድቁን ስለ ጥሬ ብር” እንዲሁም “ችግረኛውንም” ስለ ጥንድ ጫማ” በመሸጣቸው ክስ ቀርቦባቸው ነበር። “ጸድቁን” የሚለው ቃል “ችግረኛውንም” ከሚለው ቃል ጋር ግንኙነት ያለው ተጓዳኝ ቃል ነው። “ጸድቁ” የሚለው ቃል “ነቀፋ የሌለበት” ከሚል ስሜት ሳይሆን “ትክክለኛነት” ወይም “ፍትሕ” ከሚል እሳቢ ጽድቅን የሚያሳይ ነው። ችግረኛ ሰው ትክክለኛ እንደ ሆነ ወይም ፍትሐዊ ምክንያት እንዳለው ይታሰባል (ከዘፀ 23፥7 እና ከዘዳ 25፥1 ጋር ያነጻ።)፤ ይህም ድህረ ስለ ፍትሐዊ መብታቸው ይታገሉ የነበረበትን የዚያን ዘመን ማህበራዊ ሁኔታ ያሳያል።

“ይሸጡታልና” የሚለው ቃል ውስጥ ሻጮቹ ጨቋኝ ሹማምት ሲሆኑ በተለይም ጻዮችንና አበዳሪዎችን ያሳያል። እነዚህ ሥልጣንና ኃይል ያላቸው ሰዎች ጉቦ በመቀበላቸው ምክንያት በደለኞች ናቸው። እነዚህ ጨቋኞች ተጨቋኙን ክፍል እንደ ተራ ነገር ስለሚቁጥሩት አንድ ጥንድ ጫማ ሳይቀር ጉቦ ይቀበላሉ።

7 አሞጽ በተጨማሪ የድህረ ስለ “የድህረ ስለ” በምድር ትቢያ ላይ ይረግጣሉ” በማለት ይገልጻል። “ይረግጣሉ” የሚለውን ቃል ሥረ ትርጉም ብንመለከት ትንፋሽ ቁርጥ ቁርጥ እያለ ማለክለክን ወይም መጣጣርን ያሳያል፤ ጨቋኝ ክፍል ደህንነት ከልክ ባለፈ ሥቃይ ውስጥ ሲያልፉ ማየትን እንደሚናፍቅ ያመለክታል፤ አሊያም ድካው በራሱ ላይ ዐፈር ነስኦ በቀዘነ ትቢያ ላይ እንዲቀመጥ ይመኛ ሉ (ለምሳሌ፤ 2ሳሙ 1፥2፤ ኢዮ 2፥12 ይመ)።

እስራኤል በሥነ ምግባር የመዝቀጣ ምልክት ሲሰኝነቷ ነበር። “ከአንዲት ሴት ጋር” የሚለው አገላለጽ በተለይ ስለ አንዲት ሴት የሚናገር ሳይሆን ሴትን ሁሉ የሚመለከት ጥቅል አነጋገር ነው። ከዚህ ላይ የተጠቀሰው ንጢአት “ቅዱስ ስሜን ያረከሳሉ” ተብሎ እንደ ተገለጸው፤ በአብዛኛው በሥጋ ዘመዳሞች መካከል የሚደረገውን ወሲብ በመቃወም ከወጣው የጥንት ሕግ ጋር የተያያዘ ነው ዘሌ 18፥6-18፤ 20፥17-21)። (ይህንንም ሰፋ ባለ መልክ በግልፅ በማህበራዊ ሕይወት ንጽሕና ላይ ትኩረት ከተሰጠበት (ከዘሌ 22፥32 ጋር ያነጻ)።) አባትና ልጅ ከአንዲት ሴት ጋር የመተኛታቸው ነገር ሴሰኝነት ከሆነው ልጅ የአባቱን፤ አባትም የልጁን ዕርቃን ከመግለጡ ጋር ተመሳሳይ ነው። በተጨማሪ እግዚአብሔርን ከሚፈሩ አባቶች ይጠበቅ የነበረው የትዳር ንጽሕና ታማኝነት አልተገኘም፤ ምክንያቱም አባትና ልጅ ሆነ ብለው እግዚአብሔርን ስለማ ይታዘዙ ነው።

8 አሞጽ እርሱ የሚገኝበትን ማንበረ ሰብ አባላት “በመያዣነት በተወሰደው ልብስ” ላይ፤ በመሠዊያ ሥር እንደ ተኙ አድርጎ ይገልጻቸዋል። ልብስ ለዕዳ እንደ መያዣ የሚያገለግል ጠቃሚ ነገር ነበር። እንዲያውም የዕብራውያን ሕግ ይህ ልብስ (ወይም መጥፋጫ) ማታ የሚተኛበት ልብስ ስለ ሆነ ለባለቤቱ በየምሽቱ እንዲመለስ ያዛል (ዘጸ 22፥26-27)። በርግጥ ብዙዎች ይህንን ሕግ አላከበሩም። እንዲህ ዐይነት ተግባር “በየመሠዊያው” መፈጸሙ በእስራኤላውያን ዘንድ በእምነትና በምግባር መካከል ከፍተኛ ክፍተት መኖሩን ያመለክታል ድርጊት ነው። በተጨማሪ ሰዎች “በእምነታቸው ቤት” በመቀጫነት የተወሰደውን የወይን ጠጅ ይጠጡ እንደ ነበር መገለጹ ይህንን እውነታ የበለጠ ያጠናክረዋል።

9 አሞጽ ለእስራኤል በቀድሞ ዘመነ እግዚአብሔር ያደረገውን የቸርነት ሥራ መዘርዘር ይጀምራል። “አሞራውያን” የሚለው ቃል ቅድመ ምርኮ የነበረውን የከነዓንን ሕዝብ ለማመልከት አንዳንድ ጊዜ ውሎ ይገኛል (ዘፍ 15፥16)። ነቢዩ ሕዝቡን፤ ሊወርሱ በሄዱበት ወቅት ብርቱ የነበሩትን ከነዓናውያንን እግዚአብሔር እንዴት እንዳጠፋቸው ያሳታውሳቸዋል። የከነዓናውያን ትላልቅና ኃያላን መሆን

ስላዮቹ ከነዓንን ዐሥሠው ሲመለሱ የተጀመረውን ትውፊት ያንጸባርቃል (ዘኁ 13፥22-33)። የእነርሱን አይበገሬነትና ከእግዚአብሔር ኃያልነት ጋር የተደረገውን ንጽጽር አመለክቷል። አሞጽ ስለ ፍሬና ሥር የተጠቀመበት ዘይቤአዊ አገላለጽ፤ እስራኤላውያን የተሰፋዩቱን ምድር በሚወርሱበት ጊዜ ከነዓናውያን አንዴት እንደ ጠፉ በሥዕላዊ አገላለጽ የሚያሳይ ነው።

10 አሞጽ የእስራኤላውያንን ከግብፅ መውጣትና የአርባ ዓመታት የምድረ በዳ ጉዞ የገለጸው የእግዚአብሔር ቸርነት መገለጫ እንደ ነበር በማሳየት ነው። በዚያን ዘመን እስራኤላውያን የማይታዘዙ እንደ ነበሩ መገለጽ ለአሞጽ አሳስፈሰውም። ነገር ግን የገለጸው ነገር ቢኖር እግዚአብሔር “የአሞራውያንን ምድር” አሳልፎ እንደ ሰጣቸው ነው።

11-12 ሌላው የእግዚአብሔር የቸርነት ሥራ ነቢያትንና ናዝራውያንን ማሥነግቱ ነበር። ነቢያትና ናዝራውያን ለእስራኤል የእግዚአብሔርን ቃል የሚናገሩ ሲሆን፤ እነርሱም እግዚአብሔር ለሕዝቡ መንፈሳዊ ሕይወት የሚያደርገውን እንክብካቤ ያሳያሉ። “ናዝራዊ” የሚለው ቃል “መለየትን” የሚያሳይ ሲሆን ናዝራውያን የቅድስና ሕይወትን ለመኖር ራሳቸውን መቀደሳቸውን ያመለክታል። ናዝራውያን በልዩ ሁኔታ ራሳቸውን ለእግዚአብሔር የለዩ ሲሆኑ (ከዘኁ 6፥1-12 ጋር ያነጻ)፤ የወይን ጠጅ አይጠጡም፤ ምሳጭ ራሳቸውን እንዳይነካና ወደ ራሳቸው እንዳይቀርቡ ስለላቸው ተስለዋል። በእስራኤል መካከል በጎ ተጽዕኖ አምጪ ናቸው። ነገር ግን እስራኤላውያን የወይን ጠጅ እንዲጠጡና ስለታቸውን እንዳያፈርሱ ያስገድዳቸው ነበር፤ የነቢያት አፍ እንዲለጉምም አድርገው ነበር። ይህም የእግዚአብሔርን ቃል የመናቅ ያህል ነበር።

13-16 አሞጽ ከግብፅ አንሥቶ እስከ ደረሰበት ድረስ ስለ እነርሱ ይሠራ የነበረውን እግዚአብሔርን ስለ ናቁት እስራኤላውያን በተደጋጋሚ ሲናገር ቈይቶ በፍርድ ቃል ይደመድማል። ሊመጣ ያለውም ፍርድ ተከታታይነት ባለው ሥዕላዊ አገላለጽ ከአንዱ ወደ ሌላው፤ ወዲያው ወዲያው የሚሸጋገር መልኩ ተገልጿል። በመጀመሪያ አሞጽ እስራኤል በእህል በተሞላ ጋሪ እንደሚደቁ በሥዕላዊ አነጋገር ተናገረ። ይህም አሞጽ ስለ ዕርሻ በቂ ግንዛቤ እንደ ነበረው ያሳያል። የሚቀጥለው ሥዕላዊ አገላለጽ ፈጣን ሯጭን፤ ብርቱ ሰውንና ኃያል ሰውን የሚያሳይ ሲሆን፤ ሁሉም እስራኤል ሊመጣ ካለው ፍርድ ማምለጥ እንደማትችል ያመለክታል። ቀስተኛውም ጸንቶ መቆም አይችልም። ፈጣን ጦረኞችም የጦር መሣሪያቸውንና ዕቃቸውን በጦር ሜዳ ጥለው ይሸሻሉ። በሌላ አነጋገር ለእነርሱ የተዋጋው የእግዚአብሔር ሰይፍ ተመልሶ እነርሱን ያገኛቸዋል ማለት ነው። የፍርድ ውሳኔውም የተቋጨው፤ “ይላል እግዚአብሔር” በሚለው አስፈሪ አባባል ነው።

2. መንሥኢንና ውጤትን መሠረት ያደረገ ትምህርት (3፥1-12)

1 “እግዚአብሔር የተናገረውን ይህን ቃል ስሙ” የሚለው ጥሪ የፍርዱ ውሳኔ መግቢያ ነው። ፍርዱ ያነጣጠረው “እግዚአብሔር ከግብፅ ባወጣሁት ሕዝብ ሁሉ ላይ” በሚለው ሲሆን ይሁዳንና እስራኤልን ሳይጨምር አይቀርም። አሞጽ ለይሁዳ የተናገረው ከፍ ያለ ተስፋ የለም (2፥5)፤ የእግዚአብሔር ቁጣ እንደማይመለከታቸው አልተናገረም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔርን የማይታዘዙ በመሆናቸው ነው። ለሰሜኑ መንግሥት በቀዳሚነት የተነገረው የፍርድ ቃል የእግዚአብሔር ምርጥ በመሆናችን ምንም አንድም በማለት ለሚኩራሩ ይሁዳና እስራኤል ማስጠንቀቂያ ይሰጣል።

2 “ከምድር ወገን ሁሉ፤ እናንተን ብቻ መረጥሁ፤” የሚለው አረፍተ ነገር እስራኤል በልዩ ቸርነት መመረጧን ያሳያል። “መመረጥ” የሚለው ቃል በቀሙ “መታወቅ” ማለት ሲሆን ልዩ ቅርበትን ያሳያል። የእግዚአብሔርን ሉዓላዊ ሥራ በውስጡ ያዘለ ሲሆን፤ በእርሱ የታወቁት ለመለኮታዊ ዐላማ ይለያሉ፤ ወይም ይመረጣሉ (ከኤር 1፥5 ጋር ያነጻ)። እስራኤል የእግዚአብሔር ምርጥ መሆኗ ከፍርድ አላዳናትም፤ መመረጥ፤ ከነገራነት ተነጥሎ አይታይም። እስራኤል ለቅድስና ጥሪዋ ታማኝ ባለመሆኗ ፍርድ ይጠብቃታል (ከቀ 11-12 ጋር ያነጻ)።

3-5 የፍርድ ቃልን ተከትሎ የአሞጽን ነቢያዊ ሥልጣን የሚያረጋግጡ ተከታታይ ጥያቄዎችን እናገኛለን። የመጀመሪያዎቹ ጥያቄዎች ሁሉ አሉታዊ መልስን ያዘሉ ናቸው። አሞጽም በውኑ ሁለት ሰዎች ሳይስማሙ ዐብረው መጓዛቸው የተለመደ ነገር ነውን? በማለት ይጠይቃል። ያለ ጥርጥር፣ ረጅም ጊዜ ዐብረው መጓዝ አይችሉም። በውኑ አንበሳ እንስሳን ለማደን አድብቶ እያለ ያገሣልን? በፍጹም። ወጥመድ ሳይዘጋጅ ወፍ ሊጠመድ ይችላል? ወይም ወጥመድ አንድ ነገር ሳይዝ እንዲሁ ይስፈነጠራል? በጭራሽ።

6 እስከ አሁን የተመለከትናቸው ጥያቄዎች የጀመሩት መንግሥትን በማስከተል፣ ውጤቱን ግን በማስቀደም ነበር። ከዚህ ቀጥሮ በኋላ ግን ቅደም ተከተሉ በተቃራኒው ይሆናል። በዚህ ቀጥሮ ላይ መንግሥት የመለከት ድምፅ መስማት ሲሆን፣ ውጤቱ ደግሞ በከተማዋ ነዋሪዎች ላይ ያመጣው ፍርሀት ነው። ከከተማው ቅጥር ላይ የተሰማው የመለከት ድምፅ ወራሪ ጦር ስለ መምጣቱ ቅድመ ማስጠንቀቂያን የሚሰጥ ነው። ወይም በአደባባይ ላይ የመለከት ድምፅ የሚሰማው መልካም ዜና ሳይኖር ሲቀር ነው። ዞሮ በከተማዋ ላይ ለሚመጣው ጥፋት ቀዳሚው መንግሥት እግዚአብሔር ነው። በእነዚህ ጥያቄዎች ውስጥ የሚገኙት ሥዕላዊ አነጋገሮች የግድ እስራኤልን ወይም ጠላቶቿን ይወክላሉ ማለት አይደለም፤ ነገር ግን ሊሆን ያለውን ፍጻሜ በአስረጅ ምሳሌ ለመግለጥ ከተለመደው የሕይወት እንቅስቃሴ ውስጥ የተወሰዱ ምስሎች ናቸው (ቁ. 8)።

7 “ምስጢር” የሚለውን ቃል መሠረታዊ ትርጉም ስንመለከት “ቅርበትን” የሚያሳይ እሳቤ አለው። የቅርብ ግንኙነትን (ዘፍ 49፥6፤ ኢዮ 29፥4፤ መዝ 111፥1፤ ኤር 6፥11) ወይም በሌሎች ላይ ለማደም ማቀድን ያመለክታል (መዝ 64፥2፤ 83፥3)። የምስጢርን ያህል ቅርብ የሆነን ነገር (ምሳ 11፥13፤ 25፥9) ወይም ከንደኛ ጋር የሚኖረውን የቅርብ ወዳጅነት ያሳያል (መዝ 55፥14)። ለእግዚአብሔር ሲሆን የእርሱን የምስጢር “መማክርት ጉባኤን” (ኢዮብ 15፥8) ወይም ኪዳንን የሚያሳውቃቸውንና (መዝ 25፥14) ምስጢሩን የሚገልጥላቸውን (ምሳ 3፥32) ጸድቃን ከእግዚአብሔር ጋር የሚኖራቸውን የቀረበ ግንኙነት ያሳያል።

8 “አንበሣ አገሣ” የሚለው አባባል የማስጠንቀቂያ ጽምፅን ያሳያል። እዚህ ላይ የፍርሀት መንግሥትን እናያለን፤ ሆኖም የፍርሀቱ መንግሥት አንበሣ ወይም የመለከት ድምፅ ሳይሆን፣ በነቢያቱ በኩል የሚመጣው የእግዚአብሔር ድምፅ ነው። እግዚአብሔር ተናገረ፤ የእርሱንም ቃል ሊቋቋም የሚችል ማንም የለም። በመሆኑም አሞጽ በሕዝቡ ላይ ፍርድ ሊያስተላልፍ ተዘጋጅቷል።

9 አሞጽ በሰማርያ እየተሠራ ላለው ግፍ ምስክር ይሆኑ ዘንድ ግብዓውያንንና ከፍልስጥኤም የሆኑትን አዛዦችን ያደገው ይጠራል። አሞጽ እነዚህን አገሮች የመረጠው በቀደሙት ዘመናት በእስራኤል ላይ ግፍ ይሠሩ ስለ ነበር ሳይሆን አይቀርም። አሞጽ እነዚህን አገሮች፣ በባለጠጎችና በንያላን አማካይነት በጎረቤታቸው በሰማርያ ባሉ ድኾች ላይ እየተሠራ ያለውን፣ አሕዛብ እንኳ ሠርተውት የማያውቁትን ዐይነት ግፍ እንዲመለከቱ ይጠይቃቸዋል።

10 እስራኤላውያን ከሌሎች ጠብ ጫሪ ሕዝቦች የተለዩ ናቸው፤ ምክንያቱም በጦርነት ላይ ሆነው የሚዘርፉትና ምርኮ የሚሰበሰቡት በምሽጎቻቸው ውስጥ እንጂ በጠላት ግዛት ውስጥ አልነበረም። በድኻው ክፍል ላይ ግፍ በመሥራት የዝወገናቸውን ንብረት ይዘርፉ ነበር። አዛዦችና ግብፅም ለሆነው እኩይ ድርጊት ምስክር እንዲሆኑ ተጠርተው ነበር፤ አሞጽ ስለ እስራኤላውያን ሲናገር “በጎ ነገር ማድረግን አያውቁም” ብሏል። ግብረ ገባዊ ሁኔታቸው መልካምና ክፉን መለየት እስከሚሳናቸው ድረስ ተበላሽቷል።

11 “ስለዚህ” የሚለው ቃል በትንቢት ውስጥ የፍርድ ውሳኔውን የሚያሳየውን ክፍል በቁ. 10 ላይ ከተገለጸው ክስ ጋር የሚያገናኝ አያያዥ ቃል ነው። በመቀጠልም ጥፋት እንደሚመጣ የሚያሳየው ክፍል፣ ያለ ዕፍረት ቅዱሱን ጌታ በመናቅ ኪዳንን ለተላለፉ ሰዎች ማስጠንቀቂያ የሚሰጥ ነው። ምንም እንኳ አሞጽ የእስራኤልን ምድር ስለሚወረው ጠላት

የተናገረው ነገር ባይኖርም፣ አሦር እንደ ሆነ ከታሪክ እንገነዘባለን።

12 አሞጽ ይህን ንግር የሚደመድመው የእንስሳውን ቅሪት ከአንበሳ አፍ በሚያስጥል (በሚያስመልስ) የአረኛ ምስያ ነው። ይህም በሙሴ ሕግ ውስጥ እረኛ እንስሳው በዱር አራዊት ተበልቶበት ከሆነ፣ እንዳልሰረቀ ማስረጃ ይሆን ዘንድ ከአውሬው የተረፈውን ማምጣት ይኖርበታል የሚለውን ያንጸባርቃል (ዘጸ 22፥13)።

አሞጽም መናገሩን በመቀጠል “እንዲሁም በሰማርያ በዐልጋቸው ጫፍ ላይ፣ በደማስቆም በምንጣፋቸው ላይ የተቀመጡ” በማለት እስራኤላውያን እንዴት እንደሚድኑ ይገልጻል። የታረደ እንስሳ ቅሪት እንስሳው የሞተ መሆኑን እንደሚያስረጅ ሁሉ ተሰባብሮ የሚገኘው የእስራኤል ሀብት ቅሪትም፣ መንግሥቱ ፈጽሞ የወደመ ለመሆኑ አሳዛኝ ምስክር ነው።

3. በያዕቆብ ቤት ላይ የተሰጠ ፍርድ (3፥13-15)

13 “ይህን ስሙ፤” የሚለው ትእዛዝ ለእስራኤል አይደለም፤ ምክንያቱም “... በያዕቆብ ቤት ላይ መስክሩ” በማለት የሚቀጥል በመሆኑ ነው። ሆኖም ይህን መልስ ዐዘል አረፍተ ነገር እንደ ሆነ መረዳት የተሻለ ነው፤ ይህም ከ3፥9 (“ዐውጁ”) ጋር ተመሳሳይ ሲሆን፣ አሞጽ ትንግርታዊ ለሆነ ውጤት ወይም ከእግዚአብሔርና እንደ ባለጋራ ከእስራኤል ጋር የክስና የዳኝነት ሁኔታን ለመመሥረት ምናባዊ ለሆነ ምስክር የተናገረበት ነው (ኢሳ 1፥2፤ ከዘጸ 32፥1 ጋር ያነጻ)።

“በያዕቆብ ቤት” የሚለው አገላለጽ የእስራኤልን ውርስ የሚያስታውስ ሲሆን በተለይም እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ላለው ግንኙነት መሠረት የሆነውንና ለርእሳን አበው የተሰጠውን የተስፋ ቃል የሚያስታውስ ነው። ኪዳን፣ የዘላለሙ የተስፋ ቃል (ዘፍ 15፥12-20) ውጫዊ ምሳሌ ሆኖ ወደ መታዘዝ የሚመራ መሣሪያ ሆኗል። እስራኤልም ኪዳንን በመተላለፍ በተስፋ ቃል ውስጥ ያለውን በረከት የማግኘት መብት ሁሉ ተነፍሯል።

14-15 እስራኤል፣ ባለመታዘዝ ምክንያት የቤቴል መሠዊዎች ይፈርሳሉ፤ ምቹና ያጌጡ ቤቶችም ይደመሳሳሉ። አሞጽ ትኩረት ያደረገው እስራኤል ባልታዘዛቸባቸው ሁለት ዐበይት ነገሮች ላይ ነው፤ እነርሱም የጣዖት አምልኮ፣ ብልጥግናንና ንይልን ያለ አግባብ መጠቀም ናቸው። በእስራኤላውያን ሕግ መሠረት መጸተኛ የመሠዊዎችን ቀንድ በመያዝ መሸሽ ይችላል (1ነገ 1፥50)፤ ሆኖም ይህም የመጨረሻ መሸሽ እንኳ ይጠቅሳል። በጋና የክረምት ቤቶች ተብለው የተጠቀሱት ሁለት የተለያዩ ቤቶችን የሚያሳይ ነው። ሁለቱም ግን በአንድ ላይ ይደመሳሳሉ።

4. የሰማርያ ቅምጥል ሴቶች (4፥1-3)

1 ባላን በምርጥ ላሞች የሚታወቅ ክልል ሲሆን (መዝ 22፥12፤ ሕዝ 39፥18)፣ አሞጽ ከሰማርያ ሴቶች ጋር በማነጻጸር አቅርቦታል። በማኅበረ ሰቡ ውስጥ በነበሩት ተባታይ መሪዎች ላይ ክስ እንዳቀረበ ሁሉ፣ በድኾች ላይ ግፍን በሠሩ ባለጠጋ ሴቶቿ ላይ ክስ ያቀርባል። ምናልባት ድኻውን ከመበደል አኳያ ቀጥተኛ በሆነ መንገድ ተሳታፊ ባይሆኑም የነበራቸው የማያቋርጥ የቅንጦት ፍላጎት ባሎቻቸውን ወደ ባሰ ኢፍትሐዊነት ገፋፍቷቸዋል። “መጠጥ አቅርቡልን” የሚለው ትእዛዛቸው ግልጽ በሆነ መንገድ ስንፍናቸውን ያመለክተ ነበር።

2-3 “ጌታ እግዚአብሔር በቅድስናው እንዲህ ሲል ምሎአል” የሚለው መሐላ በዚህ ንግር ውስጥ የሚገኘውን ፍርድ የሚያስተዋውቅ ነው። አንድ ሰው በመሐላ ቀመር የሚምልበት ነገር ነገሩ እንዲጸና ውጫዊ ዋስትና ይኖረዋል (ከዕብ 6፥16 ያነጻ)። እግዚአብሔር መሐላ ሲምል ብዙውን ጊዜ ያ የተማለበት ነገር፣ ባሕርይ ጋር የተያያዘ ነው። ለምሳሌ በኤር 44፥26 እንደምናነበው እግዚአብሔር በታላቅ ስሙ ምሎአል፤ ይህም በንይሉና በሥልጣኑ ከሚሠራው ታላቅ ሥራ የተነሣ የተጐናጸፈውን ክብር ያሳያል። በዚህ ቦታ የእግዚአብሔር “ቅድስና” እርሱ ከማንኛውም ዓለማዊነት ወይም ርኩሳት ፍጹም የተለየ መሆኑን ያመለክታል። እግዚአብሔር ፍርዱ አይቀራ መሆኑን ያረጋግጥላቸዋል፤ ምክንያቱም ቅዱስ የሆነው ጌታ

አይዋሽም፤ ወይም ከቅዱስነቱ የተነሣ ንጢአትን ሳይቀጣ ሊተወው አይችልም፡፡

በእስራኤል ላይ የተሰጠውን ፍርድ ለመግለጽ ጥቅም ላይ የዋለው የዕብራይስጡ ቃል ትርጉም ብዙም ግልጽ አይደለም፡፡ በመሠረቱ “መንጠቆ” እና “በዓሣ መንጠቆ” የተባሉት አገላለጾች ከአሾህ ወይም ከመንጠቆ ጋር የተያያዙ ናቸው፡፡ “በመንጠቆ” የሚለውን ቃል የሚገልጸው የዕብራይስጥ ቃል “ጋሻ” የሚል ትርጉም አለው፡፡ ምናልባት በምቹና በጌጠኛ ዐልጋ ላይ የሚጋደሙትንና በጠላት ጋሻ ላይ ተማርከው የሚወሰዱትን እነዚህን ሰነፍ ሴቶች ሳያመለክት አይቀርም፡፡ “የዓሣ መንጠቆ” ለሚለው ቃል የተለመደው ትርጉም “ማሰሮ” ወይም “የዕቃ መያዣ ዕቃ” ነው፡፡ ከዓሣ ጋር መያያዙም የዓሣ መያዣ ዕቃ ወይም የዓሣ መቀቀያ ስታቱ ድስት የሚል ትርጉም ሳይኖረው አይቀርም፡፡ ያም ሆነ ይህ እነዚህ ሴቶች በኢየሩሳሌም ቅጥር በተነደለው መስላኪያ በኩል በውርደት ይወሰዳሉ፡፡

5. የረከሰ አምልኮ (4፥4-5)

4 አሞጽ ሕዝቡን “ወደ ቤቴል ሂዱና ንጢአትን ሥሩ” በማለት አስደንጋጭ ትእዛዝ ይሰጣቸዋል፡፡ ቤቴል የሰሜኑ መንግሥት ዋነኛ የአምልኮ ማእከል ነበረች፡፡ በአንድ ወቅት ታቦቱ ያረፈባት ስፍራ ስትሆን፤ ሳሙኤል ሲዘዋወርባቸው ከነበሩት ከተሞች አንዷ ነበረች (1ኛው 7፥16)፡፡ የእስራኤል መንግሥት ለሁለት ተከፍሎ ብዙም ሳይቆይ ቀዳማይ ኢዮርብንም በኢየሩሳሌም ከነበረው የአምልኮ ስፍራ ሌላ አማራጭ የአምልኮ ስፍራ እንድትሆን አደረገ (1ነገ 12፥26-29)፡፡ በዘመነ አሞጽ ቤቴል የ“ንጉሡ መቅደስ” በመባል ትታወቅ ነበር (7፥13)፡፡ የንጉሥ መኖሪያና የሃይማኖት በዓላት የሚከበርባት ነበረች፡፡

በቤቴል ይካሄድ የነበረው ሥርዐተ አምልኮ እስራኤላውያን ለኪዳኑ ያላቸውን ተአማኒነት ሽርሽሮ ቅይጥ አምልኮ ውስጥ ካስገባቸው ከከነዓናውያን የአምልኮ ፅንሰ ሐሳብ ጋር የተቀየጠ ነበር፡፡ በእስራኤል አምልኮ ውስጥ ይገኙ የነበሩ ነገሮች በዚያም ይታዩ ነበር (4፥4-5፤ 5፥21-23)፡፡ ነገር ግን የጣዖት አምልኮው ጥሏቸው ያለፋቸው አሻራዎች ነበሩ፡፡ የእስራኤላውያን የአምልኮ ሕይወት ማእከል የነበረው ልባቸው እንዳልነበር ሆኗል፤ በኪዳኑ መሠረት ለእግዚአብሔር ሊሰጡት የሚገባውን ምላሽና ለባልንጀራቸው ማሳየት ያለባቸውን ፍቅር ፈጽሞ ረስተውታል፡፡

ጌልጌላ በዘመነ አሞጽ የነበረ ሌላው የእስራኤላውያን የአምልኮ ስፍራ ነበር (5፥5፤ ከሆሴ 4፥15፤ 9፥15፤ 12፥11 ጋር ያነጻ)፡፡ ሕዝቡ ግን ቤቴል ንላፊነቱን የሚሸከም ብቸኛው የአምልኮ ቦታ መሆን እንዳልበት ያስባሉ፤ ነቢያም ጌልጌላን በዚህ ውስጥ ያካትታል፡፡

“ንጢአት” የሚለው “ዐመፅ” የሚል መሠረታዊ ጽንሰ ሐሳብ አለው፡፡ እነዚህ አምላኪዎች ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸውን ግንኙነት ለመጠበቅ ሲሉ በሃይማኖታዊ ሥርዐቶች በተሳተፉ ጊዜ፤ በእግዚአብሔር ላይ ያመፁ መሆናቸውን የሚያውቁት በጥቂቱ ነበር፡፡ በየማለዳው ይቀርቡ የነበሩት የሚቃጠሉ መሥዋዕቶች በየዕለቱ ጠዋትና ማታ የሚቀርበው የሚቃጠል መሥዋዕት ላይሆኑ ይችላሉ (ዘፀ 29፥38-41፤ ዘሌ 6፥8-13፤ ዘኁ 28፥3-4)፤ ከዚያ ይልቅ አሞ 4፥4-5፤ ግለሰቦች ወደ አምልኮ ስፍራዎች በመሄድ መሥዋዕት እንደሚያቀርቡ ይናገራል፡፡ በቀ 5 ላይ ዐሥራት፤ የምስጋና መሥዋዕትና በፊቃድ የሚቀርብ ቊርባን ተብለው የተጠቀሱት የአምልኮ ገጽታዎችም የግለሰብ ግዴታዎች ናቸው፡፡

5 አሞጽ በእርሱ ዘመን በነበሩት የአምልኮ ስፍራዎች ይደረግ የነበሩ ሃይማኖታዊ ጉዞዎችን በተመለከተ ስለ ሰፈሩት ሃይማኖታዊ ሥርዐቶች ሳይናገር አልቀረም፤ ነገር ግን ብዙ መሥዋዕቶችን የመሠዋትንና ዐሥራት የመስጠትን ከንቱነት ለማሳየት የተጠቀመበት ግንታዊ አገላለጽ ሊሆን ይችላል፡፡ ይህም የምንባቡን ዐቢይ ዐላማ የሚያንጸባርቅ ይመስላል፤ ምክንያቱም አሞጽ “ማድረግ የምትወዱት ይህ ነውና” ብሎ በመናገሩ ነው፡፡ መሥዋዕታቸውን በየዕለቱ ያቀረቡትና ዐሥራታቸውንም ያለማቋረጥ የሰጡት በኩራት ቢሆንም

እንኳ፤ በመጨረሻው በእግዚአብሔር ላይ በሚካሄድ ዐመፅ ይሳተፉ ነበር፡፡

6. ያለፉት ዘመናት ቅኝት (4፥6-13)

ይህ ክፍል በታሪክ ውስጥ እግዚአብሔር መኖሩን የሚያስረዳ ነው፡፡ እግዚአብሔር ለእስራኤል ሲል ጣልቃ ገብቶአል ብሎ በመተርጎም፤ አሞጽ የእስራኤልን የኋላ ታሪክ ተከታታይ ሁኔታዎች ያገናኛል፡፡ እነዚህ መቅሠፍቶች አስከፊ የነበሩ ሲሆን፤ እግዚአብሔር ከፍቅሩ የተነሣ እስራኤል ንጢአቷንና የፍርድን አይቀራንት እንድታውቅ ያቀዳቸው ነበር፤ ሆኖም እርሷ አልተመለሰችም (ቍ 11)፡፡ ይህ ክፍል መከራ እንደሚመጣ የሚናገረውን የእግዚአብሔርን ፈቃድ በግልጽ በሚያሳይ ምሳሌ ያስረዳል፤ ይኸውም ገንዘቡ የሆነው ሕዝቡ ወደ እርሱ ይቀርብ ዘንድ ነው (ዕብ 12፥6)፡፡

6 ይህ ቊርባን በቊርባኑ “የጠራ ጥርስ ስጠኝታሁ” (የዐመት ማብ ይመ) ማለት ሲሆን ፍጹም የሚላስ የሚቀመስ ምግብ ማጣትን የሚገልጽ አባባል ነው፡፡ ምንም እንኳ ስለ እስራኤል እግዚአብሔር በታሪክ ውስጥ ያለማቋረጥ እየሠራ ያለውን ሥራ የሚያንጸባርቅ ቢሆንም፤ በታሪክ ውስጥ የተጠቀሱትን መቅሠፍቶች ለይቶ ማወቅ ግን አዳጋች ነው፡፡

7-8 “ዝናብ ከሐከልኝታሁ” የሚለው ኋለኛውን ዝናብ ሲሆን፤ ለእህሉ የተሟላ እድገት እጅግ ወሳኝ ነው፡፡ ይህም ዝናብ በአንዳንድ ከተሞች መዝነቡና በሌሎች ዘንድ አለመዝነቡ እግዚአብሔር በመቅሠፍት እየመታቸው እንደ ነበር ያሳያል፡፡ ይህም ሆኖ ግን መከራው ወደ ንስሐ አላመጣቸውም፡፡

9-10 የደረቀው የአትክልት ስፍራና እየሞቱ ያሉ ዛፎች እንኳ ሕዝቡ ያለበትን መንፈሳዊ ንላፊነት እንዲያስታውስ አላደረጉትም፤ በግለሰቦች ላይ የመጣው የእግዚአብሔር ፍርድም እንዲሁ መቅሠፍትና ሰይፍ መጠቀሳቸው ከእግዚአብሔር መንገድ በተቃራኒ በሚሄድ ሕዝብ ላይ የሚመጣውን በዘሌ 26፥25 ውስጥ ያለውን ርግማን እንድናስታውስ ያደርጋል፡፡ “በሰይፍ” የሚለው ቃል ጦርነትን የሚያመለክት ሲሆን፤ ይኸውም ከሶርያ ጋር የተደረገውን ረጅም የጦርነት ዘመን የሚያስታውስ ነው (2ነገ 13፥3)፡፡

11 አሞጽ የአንዳንድ የእስራኤል ከተሞችን መገልበጥ ከሰዶምና ገሞራ መገልበጥ ጋር ያነጻጽራል፤ ይህም በብዙ ምንባቦች ውስጥ የጥፋት ምሳሌ ሆኖ ጥቅም ላይ ውሏል (ኢሳ 1፥9፤ 13፥19፤ ኤር 50፥40፤ ሶፎ 2፥9)፡፡ ከዚህ የተነሣ በሶርያውያን ወረራ ወቅት ሥቃይን ባዩ አንዳንድ የእስራኤላውያን ከተሞች የነበረውን ሁከት ያሳያል፤ “ከእሳት እንደ ተነጠቀ ትንታም” የሚለው ምሳሌአዊ አነጋገር ምናልባት ፈጽሞውኑ የጠፉ፤ በጦርነት ድል የተደረጉ ከተሞችን ሳያሳይ አይቀርም፡፡ ጣልቃ በገቡ አንዳንድ ታዳጊዎች ምክንያት ከጦርነት እሳት ተነጥቀው ወጥተው ተሐድሶን በማግኘት ከሕዝባቸው ጋር ተቀላቅለዋል (2ነገ 13፥1-9 ይመ)፡፡

መለኮታዊ መቅሠፍት እግዚአብሔር ልጆቹን ወደ እርሱ ለመመለስ የሚጠቀምበት መንገድ ነው (ከኢዮ 33፥19-33፤ ከምሳ 3፥11 እና ከዕብ 12፥5-11 ጋር ያነጻ)፡፡ ሆኖም መከራ ሁልጊዜ እንዲህ ዐይነት ዐላማ አለው ማለት አይደለም፡፡ ከቀ 6-11 ባለው ክፍል ውስጥ የሚገኘው ዐቢይ ሐሳብ እስራኤላውያን መንፈሳዊ ድንዳኔ ውስጥ ስለ መግባታቸው የሚያሳይ ነው፡፡ አሞጽ አድማጮቹ ይህንን እንዳይዘነጉ ስለ ፈለገ ዐምስት ጊዜ ያህል “እናንተ ግን ወደ እኔ አልተመለሳችሁም” በማለት ይናገራል (ቍ 6፡ 8፡ 9፡ 10፡ 11)፡፡

ከላይ ያሉት ጥቅሶች፤ ሙሴ የመታዘዝ በረከቶችንና ያለመታዘዝ ርግማኖችን ከገለጸበት ከዘዳግም 28-29 ጋር ብዙ የሚያገናኛቸው ነገር አለ፡፡ ስለሆነም አሞጽ ይመጣል የተባለው ጥፋት በቀደመው ዘመን እስራኤልን በንጢአቷ ምክንያት እግዚአብሔር እንደ ቀጣት ማስረጃ መሆኑን ለእስራኤል ያሳያታል፡፡ በዘዳግም ውስጥ የተገለጹት ርግማኖች እውን ሆነዋል፡፡ ብዙም ሳይቆይ የመጨረሻው ርግማን ይከተላል፤ “ከዚያም እግዚአብሔር ከአንዱ የምድር ዳርቻ እስከ ሌላው ዳርቻ በሕዝቦች ሁሉ መካከል ይበትንሃል”(ዘዳ 28፥64)፡፡

12 ፍርድ ተቃርቧል፤ ነገር ግን አሞጽ ስለሚመጣው የፍርድ ዐይነት ምንም የገለጸው ነገር የለም። “እንደዚህ” የሚለው ቃል ከቀ. 6-11 ያለውን ጥፋት የሚያመለክት አይመስልም፤ ምክንያቱም የተጠቀሱት ነገሮች አሞጽ በሌላ ስፍራ ፍርድ ተቃርቧል በማለት ከተናገረው በላይ መጠነ ሰፊ ናቸው። በአሞጽ ንግግር ውስጥ መቼ እንደሚሆን ሳይገለጽ በተደጋጋሚ መነገሩ አስፈሪው ፍርድ በጣም እየተቃረበ መሆኑን ያመለክታል። እስራኤል ከአምላኳ ጋር የምትገናኘው ፊት ለፊት ሳይሆን ጥፋት ሊያመጣባት በታሪክ ውስጥ ጣልቃ በሚገባበት ጊዜ ነው። “እስራኤል ሆይ፤ አምላክህን ለመገናኘት ተዘጋጅ” የሚለው ትእዛዝ የመጨረሻውን ልዩ ሁኔታ የሚያንጸባርቅ ነው። በመጨረሻም እስራኤል አምላኳን ስትገናኝ ሊመጣ ያለውን ፍርድ ባሕርይ ምን እንደ ሆነ ትገነዘባለች።

“ተዘጋጅ” የሚለው ትእዛዝ እስራኤል ንስሐ እንድትገባ የቀረበላት ልመና እንደ ሆነ አያሳይም። በቀጣቸው ጊዜ ወደ እግዚአብሔር አልተመለሱም (ቀ. 6-11)፤ አሞጽ አሁንም ሙሉ በሙሉ ንስሐ ይገባሉ ብሎ ተስፋ አያደርግም። ሕዝቡ በብሔራዊ ደረጃ ሊሆን ላለው ጥፋት ዝግጁ መሆን ነበረባቸው።

13 ይህ ክፍል የሚያበቃው የእስራኤልውያንን አምላክ ባሕርይ አንድ ገጽታ በሥዕላዊ አገላለጽ በመግለጽ የፍርድን አይቀራነት በሚያሳየው ማሕታታዊ ስንኝ ነው። “የሚሠራ” የሚለው ቃል በፍጥረት ውስጥ ያለውን የእግዚአብሔርን ሥራ የሚያሳይ ሲሆን “የሚፈጥር” ከሚለው ቃል ጋር ተጓዳኝ ነው። እግዚአብሔር ተራሮችን የሠራና ነፋሳትን የፈጠረ ብቻ ሳይሆን ለሰው ልጆች ሐሳቡን የሚገልጥ ነው። “ሐሳቡንም” የሚለው ቃል የእግዚአብሔርን ሐሳብ ለማሳየት ጥቅም ላይ አልዋለም፤ አሞጽ እግዚአብሔር ሐሳቡን ለሕዝቡ ሁሉ እንደ ገለጠ ያምናል ብሎ መቀበል አዳጋች ነው (ከ3፥7 ጋር ያነጻ)። ሆኖም የእግዚአብሔርን የሰው ልጆች ልብ የመመርመር፣ የተደበቀ ሐሳባቸውንና ተነሣሥቶቻቸውንም የመግለጥ ሥራን ያሳያል ብሎ መናገር የተሻለ ነው።

“የምድር ከፍታዎች” የሚለው ቃል የአሕዛብን ሃይማኖታዊ ቤተ ጣዖት ሊያመለክት ይችላል (ኤር 7፥31)፤ ነገር ግን ከዚህ ይልቅ ተራሮችንና ኩረብቶችን ሳያመለክት አይቀርም። በጥንት ጊዜ በጠላት ግዛት ያሉትን ከፍታዎች መቁጣጠር ማለት ጠላት በቀጥተኛ ሥር ገብቷል የማለት ያህል ነው (ዘጸ 33፥29፤ ሕዝ 36፥2)። የእግዚአብሔርን ክብርና ግርማ በኩረብቶችና በተራሮች ላይ መንሠራፋቱን በዘይቤአዊ አገላለጽ መግለጹ በምድር ላይ ያለውን ሉዓላዊነት ያሳያል (ከሚክ 1፥37፤ ከ3፥9-12 ጋር ያነጻ)። ይህ ሥዕላዊ አገላለጽ ያመጣው ፍርሀት በመጨረሻ መሥመር ላይ ጐላ ብሏል፤ ይኸውም “የሰራዊት አምላክ እግዚአብሔር” የሚለው ነው። “ሰራዊት” የሚለው ቃል በሰማይ ያሉ አካላትን ወይም የሰማይ ሰራዊትን ያሳያል ተብሎ ይታመናል።

7. ለወደቀችዋ እስራኤል የተደረደረ የሙሾ ቃል (5፥1-3)

1-2 አሞጽ ከዚህ በኋላ በእስራኤል ውድቀት በማዘን ሙሾ ይደረግራል። የተናገረው ነገር እንደሚፈጸም በጣም ርግጠኛ ነበር፤ እንደ ተከናወነ እውነታ ቁጥሮታል። እስራኤልን የተመለከታት በአፍላ ወጣትነቷ ዘመን ሕይወቷ እንዳከተመ ድንግል ነበር። ተስፋ ቢስቷት “ከእንግዲህ አትነሣም” በማለት ሲገልጸው ጥፋቷን ደግሞ “በዝግ ምድሯ ተጣለች፤ የሚያነሣትም የለም” በማለት ይገልጻል።

የእስራኤል መጻሕ ዕጣ ፈንታ ታላቅ ሕዝብ አድርግላለሁ ብሎ እግዚአብሔር ለአብርሃም ከሰጠው የተስፋ ቃል ጋር በመነጻጸር የሚታይ ነው (ከዘጸ 12፥5 ፤ ከ15፥15 ጋር ያነጻ)። ነገር ግን አሞጽ እስራኤል ልጆችን ወልዳ እንደሚታወቅ ድንግል መጣሏንና ጠላትም ብዙም ሳይቄይ ወደ ምድሩ ማርኮ እንደሚወስዳት ተናገረ። ይህ ምንባብ በአስረጅ ምሳሌ የሚገልጸው፣ ስለማይቀላበሰውና ዘላለማዊ ስለ ሆነው፣ እንዲሁም በተቀባዮቹ መታዘዝ ላይ ስለ ተመሠረተው የእግዚአብሔር የተስፋ ቃል በረከቶች ነው (ዘፍ 13፥15፤ 17፥19፤ ከዕብ 6፥13፤ 17-18 ጋር ያነጻ)። ዘላለማዊነቱ

አስተማማኝ ዋስትና የነበረው እግዚአብሔር በታሪክ ውስጥ በሚሠራው ሉዓላዊ ሥራ፣ ለኢዱም መመሪያዎች በመታዘዛቸውና እግዚአብሔር የተስፋውን ቃል በእነርሱ በኩል እንደሚጠብቅ ምልክት የሆኑ አማኝ ትሩፋን በእስራኤል ውስጥ በመኖራቸው ላይ ነበር።

3 ይህ ቀጥር የእስራኤልን የፍጻሜ ጥፋት ይገልጻል። ከተሞቹ ወራሪውን የሚመክት ሰራዊት ቢያዘምቱም ድል ይሆናሉ። ከእስራኤል ኩሩ ሰራዊት መካከልም እፍኝ የማይሞሉና ጦርነት የታከታቸው ሰዎች ብቻ ናቸው የቀሩት።

8. እውነተኛ ፋይዳዎችን መፈለግ (5፥4-17)

4 “ፈልጉ” የሚለው ቃል እግዚአብሔርን በተመለከተ ሲገባ፣ በማመንና በመተማመን ወደ እርሱ መመለስ ማለት ነው (መዝ 34፥4፤ 77፥2፤ ኤር 10፥21)። አሞጽ “ትኖራላችሁ” የሚለውን ቃል የተጠቀመው ስለ ብሔራዊ ውድቀት በተናገረበት ዐውድ ውስጥ ነው። እስራኤል የወደቀች መንግሥት እንደ ሆነች እስከ ተናገረ ድረስ፣ የዚህ ቃል ትርጉም “ብሔራዊ ሕይወት” ወይም “ተራድሶ” መሆኑ አግባብነት ያለው ነው (ከቀ. 14 ጋር ያነጻ)። ስለሆነም አሞጽ የተናገረው በሕዝቡ ላይ ጥፋት እንደሚመጣ ብቻ ነው ማለት አይቻልም። አሞጽ የምሕረት ግብዣንም ያቀረበ ቢሆንም፣ የሚያመለክተው መዓት እንደሚመጣ ነበር፤ ምክንያቱም ብዙዎች ንስሐ እንደማይገቡ ያውቅ ስለ ነበር ነው። ግብዣው አንዳንዶች እግዚአብሔርን እንዲፈልጉ በማድረግ ስትሩፋን መገኘት አስተዋዕክ ሳያደርግ አልቀረም።

5 ሕዝቡ ርዳታን ለማግኘት በአምልኮ ቦታዎች መደገፋቸውን እንዲያቆሙ ማስጠንቀቂያ ደርሷቸዋል። ወራሪው በመጣ ጊዜ ልክ እንደ ሌሎቹ የእስራኤል ከተሞች ሁሉ እነዚህ ስፍራዎች ይፈርሳሉ።

ቤቴል ያዕቆብ ከእግዚአብሔር ጋር የተገናኘበትና (ዘፍ 28፥10-15) እግዚአብሔርም የተስፋውን ቃል ዳግም ለያዕቆብ የተናገረበት ስፍራ ነው (ዘፍ 35)። ነገር ግን አሞጽ በነበረበት ዘመን ቤቴል ውጫዊ ሃይማኖትን ብቻ የምትወክል ነበረች (የአሞ 4፥4 ማብ ይመ.)። በዚያም ይለማመዱት የነበረው አምልኮተ ጣዖት የሚመራው ከእግዚአብሔር ወደ መለየትና ወደ መጨረሻ የሕዝብ መጥፋት ብቻ ነበር። ቤርሳቤህ የሚለው ቃል የሚያሳየው እስራኤልውያን በይሁዳ ምድር ባለው ቤተ መቅደስ ለአምልኮ የደቡቡን መንግሥት ድንበር መሸገር አላማቋረጣቸውን ነው።

6 “የዮሴፍን ቤት” የሚለው ስም ስሜኑን መንግሥት የሚያሳይ ሲሆን ይህም ከትውልደ ዮሴፍ የሆነውን ትልቁን ነገድ ኤፍራንም ያመለክታል። አሞጽ የጠቀሰው “እሳት” የሚለው ቃል በምዕ 1፥3-2፥11 ንግሮች ውስጥ ፍርድን የሚያስታውስና ሊመጣ ያለውን ምርኮ በትእምርትነት የሚያሳይ ነው። “አለበለዚያ” የሚለው ቃል ለሕዝቡ ግልጽ የሆነ አማራጭ እንደ ቀረበላቸው ያሳያል። ምርጫውም ዐብሮት ከሚመጣው በረከትና ችርነት ሁሉ ጋር እግዚአብሔርን መፈለግ ወይም ጥፋትን ማስተናገድ ነው።

7 “ፍትሕ” የሚለው ቃል የሙሴ ሕግ የሚጠይቀውን ሚዛናዊና አድልዎ የሌለበት አስተዳደርን ያንጸባርቃል፤ ይኸውም ለሌሎች ግድ መሰኘትን የሚጠይቅ (ዘፀ 23፥4-5፤ ዘጸ 24፥17-22) ነው። እነዚህ ዕንሰ ሐሳቦች በዘመነ አሞጽ ተጥሰው ነበር፤ ፍትሕ ወደ “መራራነት” ተለውጦ ነበር (ቃል በቃል “የሽቱ ዕንጨት” ማለት ነው፤ ከኤር 9፥15፤ ከሰቄ 3፥15፤19፤ ከአሞ 2፥6-7 ጋር ያነጻ)።

8-9 አሞጽ በአስገራሚ ቃላት፣ ጌታ በአንድ ስፍራ ቋሚ የሆኑ የከዋክብት ክምችቶችን የሠራበትን የመፍጠር ንይሉን፣ ቀንና ማታ ሳይቋርጡ እንዲፈራረቁ ማድረጉንና የባሕርን ውሃ ጠርቶ አብዛኛውን የምድር ገጽ እንዲሸፍን ማድረጉን ይገልጻል። ነቢያ ከዚህ በኋላ ግን እግዚአብሔር በፍጥረት ላይ ወዳለው ሉዓላዊነት በማተኮር፣ እግዚአብሔር ብርቱ ወትደራዊ ምሽጎችን ሲያፈርስ በማሳየት በሰው ዘር ታሪክ ላይ ወዳለው ሉዓላዊነቱ ይመለሳል።

10 “በፍርድ አደባባይ” የሚገሥጸውን በመጥላት ረገድ፣ አሞጽ በከራያው ስለ ነበረው ሁኔታ በተናገረው ላይ የሚሰነዘረው ክስ አላቆመም (ቃል በቃል በር ማለት ነው)፤ የከተማው በር የፍርድ

ጉዳይ የሚካሄድበት አደባባይ ስፍራ ነበር (ከቀ. 12 እና 15 ጋር ያነጻ፤ የሩት 4፥1 ማብ ይመ)። “የሚገገሙትን” የሚለው ቃል በፍርድ አደባባይ የነበረውን የኢፍትሐዊነት ጨካኝነት ያስተጋባል፤ በፍርድ አደባባይ እውነትን በመናገራቸው ተጠሉ።

11 አሞጽ በመቀጠል ድኻው ስለተበዘበበትና ባለጸጋው ይበልጥ ባለጸጋ እንዲሆን ስለ ተደረገበት ጭቁናዊ ድርጊት በግልጽ ይናገራል። የእስራኤልን ብልጽግናና ሥሥት የሚያሳዩት እነዚህ ትእምርቶች የእግዚአብሔር ቀጣ ማረፊያ ነበሩ። በእስራኤላውያን ላይ አስከሬ ጥፋት እውን መሆን ነበረበት (ይህም የዘፃ 6፥10-11ን ተቃራኒ ያሳያል)። እስከ አሁን ግን ሙሉ በሙሉ አልተገለጸም፤ ይሁን እንጂ አሞጽ ስለዚህ ጉዳይ በተዘዋዋሪ መንገድ የሚናገረው እያንዳንዱ ነገር ወደ ሙሉ አረፍተ ነገር እስከ ደረሰበት እስከ ምዕራፍ 9 ድረስ በሌላው ላይ እየተገነባ ይሄዳል።

12-13 ይህ ሁሉ ፍርድ የሕዝቡ የተለያዩ ኀጢአቶች ውጤት ነው፤ እነዚህም ኀጢአቶች ዐመፅና እግዚአብሔር ባስቀመጠው መስፈርት መሠረት መኖር አለመቻል ናቸው። በዚያን ዘመን ከነበረው ንቅዛት አኳያ አስተዋይ ሰው ምንም አልተናገረም፤ ምክንያቱም ሊናገር ያለው ማንኛውም ነገር ከንቱ ሆኖ ሊቀር ስለሚችል ነው። ተቃውሞም ሁኔታውን የበለጠ አስከሬ ያደርገዋል፤ ታላቅ ወዮታንም ያስከትላል።

14 አሞጽ፤ መልካምን እንዲፈልጉና ክፉን የሕይወት ዘይቤአቸው እንዳያደርጉ ሕዝቡን ይመክራል። እስራኤላውያን “በሕይወት” እንዲኖሩ ለማድረግ ብቸኛው መንገድ መልካምን እንዲፈልጉ ማሳሰብ ነበር። ይህ ከሆነ “የሰራዊት አምላክ እግዚአብሔር (የ4፥13 ማብ ይመ) ከእናንተ ጋር ይሆናል”። ይህ አገላለጽ ሀልዎተ እግዚአብሔርን የሚያመለክት ነው፤ ይኸውም ብሔራዊና ግላዊ በረከትን ለመስጠት ብቻ ሳይሆን ለመከላከልና ለሕዝቡ ለመዋጋትም ነው (ከዘፃ 31፥8 ፤ መሳ 6፥12 ጋር ያነጻ)።

15 ሕዝቡ ማቆም ያለባቸው ክፉን መፈለግን ብቻ አይደለም (ቀ. 14)፤ ነገር ግን ክፉን መጥላትና መልካምን መውደድ አለባቸው። ይህ ብቻውን በሕይወት እንዲኖሩ ያደርጋቸዋል፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር ለ“ኖሴፍ ትሩፍ” ምናልባት ይራራ ይሆናል (ከቀ. 6 ጋር ያነጻ)፤ “ትሩፍ” ቅሬታ የሚለው ቃል የአንድን ነገር ከፊት ያሳያል። አሞጽ በቀ. 14 ላይ በሰጠው ምክር ውስጥ እንደ ሕዝቡ ንስሐ የሚገቡ ከሆነ የተሐድሶ ዕድል እንዳላቸው ቢገልጽም፤ በቀ. 15 ላይ ያለውን ተመሳሳይ ልመና ወደ ፊት በርቀት እንደሚፈጸም አድርጎን ማየት የለብንም፤ ነገር ግን የሰሜኑ መንግሥት ከእግዚአብሔር ፍርድ ሊተርፍ የሚችልበትን ሁኔታ ወይም ትሩፍን ሊያመልጡ የሚችሉበትን ሁኔታ ያመለክታል።

ይህ የንስሐ ጥሪ አሞጽ በሌላ ስፍራ አይቀራ ስለ ሆነው ጥፋት ከተናገረው ነገር ጋር ዐብሮ የማይሄድ ቢመስልም እንኳ ጥቂቱም ብቻ ወደ ንስሐ የሚመለስ ሆነው ሕዝቡ በአጠቃላይ ተስፋ እንደሌላቸው ቢያይም፤ ነቢዩ የተድግናን የቸርነት ስጦታ መናገሩን ቀጠለ።

16-17 “ስለዚህ” የሚለው ቃል ከዚህ ቀደም ከተነገረው ከቀ. 7-12 ካለው ክስ ጋር የተያያዘ ሲሆን የእግዚአብሔርን ፍርድ የሚያስተዋውቅ ነው። እግዚአብሔር በጽኑ በኩነት ኀጢአት ላይ በመፍረድ በመካከላቸው ሲያልፍ ሕዝቡ እንደሚያሰቅሱ አሞጽ ይናገራል።

9. የእግዚአብሔር ቀን (5፥18-20)

ይህ ጥቅስ በአሞጽ ዘመን በሰፊው ተቀባይነት ስለ ነበረው ነገረ መለኮት ፍንጭ ይሰጣል። “የእግዚአብሔር ቀን” የሚለው አገላለጽ በነቢያት መጻሕፍት ውስጥ የሚገኝ ወሳኝ ዕንሰ ሐሳብ ነው። ጌታ በፍርድ ቀን ጠላቶቹን ድል ለመንግሥትና በዓለም ላይ ሉዓላዊ አገዛዙን ለማስፈን በሚመጣበት ወቅት የሚሆኑትን ውስብስብ ሁኔታዎች ያሳያል። ሕዝቡ ያንን ቀን አሻግረው ይመለከቱ ነበር። በግልጽ የሚገባቸው ነገር ቢኖር፤ ያ ጊዜ ጌታ ስለ እነርሱ ጠላቶቻቸውን ድል ነሥቶ መንግሥተ እስራኤልን ሕዝቡ አድርጎ ለዘላለም እንደሚመሠርት ነው። መመረጣቸውን በእግዚአብሔር ፊት ሞገስ ለማግኘታቸው

ዋስትና እንደ ሆነ ይቈጥራሉ። ነገር ግን የእግዚአብሔር ቀን የእነርሱንም ጨምሮ እግዚአብሔር በኀጢአት ሁሉ ላይ የሚፈርድበት ቀን እንደ ሆነ አልተገነዘቡም። የእግዚአብሔርን ስም ይጠራሉ፤ ትእዛዛቱን ግን አልጠበቁም። አሞጽ የሚመጣው ያ ቀን ለእነዚህ ሰዎች የጨለማ ቀን መሆኑን ነገራቸው።

19-20 አሞጽ በዚያን ዘመን ስለ እግዚአብሔር ቀን በሰፊው ተቀባይነት የነበረውን ጽንሰ ሐሳብ ስሕተት ለማሳየት ሁለት ዘይቤአዊ አገላለጾችን ይጠቀማል። ሰው ከአንበሳ ቢሸሽ ድብ ያገኘ ዋል። ሌላው አስተማማኝ ነው ወዳለው ቤቱ ይገባል፤ ነገር ግን እባብ ይነድፈዋል። ፍቺው ግልጽና ጎይል ያለው ነው። እስራኤላውያን የእግዚአብሔርን ቀን የመጽናናት ቀን አድርገው ይመለከቱ ነበር። እምነት የሌላቸው እስራኤላውያን ግን ለእነርሱ የፍርድ ቀን ሆኖ አግኝተውታል። የብርሃን ጸዳል የማያመጣ በመሆኑ በዚያን ቀን ለእነርሱ ምንም ተስፋ የለም።

10. ተቀባይነት የሌለው አምልኮ (5፥21-27)

21 የመጽናናት ቀን አድርገው የሚያዩትን የመጨረሻ ቀን ተከትሎ ሌላ አስደንጋጭ ነገር እንዳለ አሞጽ በመናገሩ ሕዝቡ ተደናገጠ። አምልኮአቸውን አስመልክቶ እግዚአብሔር ሃይማኖታዊ ምግባሮቻቸውን መጥላቱን ይነግራቸዋል፤ ምክንያቱም በሥራ የሚታይ የእውነተኛ እምነት ምልክቶች የሆኑትን ፍቅርን፤ ግድ መሰኘትንና ትሕትንን የተሞላ መታዘዝ ለእግዚአብሔር ስለሌላቸው ነው። ዘወትር የሚከናወነው እያንዳንዱ ሥርዐተ ሃይማኖት መታዘዝ የሌለበት ተግባር ነው፤ ምክንያቱም የሕጉን ዋና ነገር ይኸውም እግዚአብሔርን መውደድና ለሌሎች ግድ መሰኘትን ቸል ያለ ነው።

22-23 አሞጽ እንዳለው ሕዝቡ መሥዋዕቶችን ማምጣት ላያቋርጡ ይችላሉ፤ ነገር ግን እግዚአብሔር አይቀበላቸውም። “የሚቃጠል መሥዋዕት” ሙሉ በሙሉ የሚቃጠል መሥዋዕት ነው። “የእህል ቍርባን” ለእግዚአብሔር የሚሰጥ ማንኛውም ስጦታ ነው። “የኅብረት መሥዋዕት” በከፊል ለእግዚአብሔር የሚቀርብ ሲሆን የተቀረውን ግን መሥዋዕት አቅራቢው፤ ቤተ ሰብና ወዳጆቹ ይካፈሉታል። ዝማራካቸውን ሳይቀር እግዚአብሔር ተጸይፎት ነበር። ከእርሱ መራቅ እንዳለባቸው እግዚአብሔር ተናገረ።

24 የሕዝቡን ከንቱ አምልኮ ተቀባይነት ወዳለው አምልኮ የሚለውጡት ነገሮች ከማንበራዊ ሥርዐት ጋር የተያያዙት “ፍትሕና” እና “ጽድቅ” የተባሉት ዕንሰ ሐሳቦች ናቸው። አምልኮአቸው ተቀባይነት የሚኖረው በግል ሕጉን የማክበር ሁኔታ በማንበራዊ ውቅራቸው ውስጥ ሲሠርጽና ከሌሎች ጋር ያለው ግንኙነት ፍትሐዊ ሲሆን ብቻ ነው። ፍትሕና ጽድቅ እንደ ወንዝ . . . እንደማይደርቅ ምንጭ መፍሰስ አለባቸው።

25-27 በቀ. 25 ውስጥ ያለው ጥያቄ አሉታዊ ምላሽ ያለው ነው፤ እስራኤላውያን በምድረ በዳ መሥዋዕት አላቀረቡም። ይህ አርባ ዓመት (እስራኤላውያን በቃዴስ ኀጢአት ከሠሩበት ጊዜ ጀምሮ፤ ከዘኁ. 14፥33-34 ያነጻ) ለሌዋይ ሥርዐቶች መታዘዝ ያስቈለቁለበት ጊዜ ነበር (ኢያ 5፥5-6)፤ በተጨማሪ ሕዝ 20፥10-26፤ ሆሴ 9፥10፤ 13፥5-6) ይመጣል።

በቀ. 26 ላይ “አንሥታችሁ ተሸከማችሁ” የሚለው ሐረግ ተቃውሞን የሚያሳይ ይመስላል። እስራኤል በእግዚአብሔር ላይ ዐመፀች፤ መሥዋዕት ማቅረብን ቸል በማለት ወደ ጣዖት አምልኮ ዘወር አደረገ። አሞጽ ጥንት በታሪካቸው ውስጥ ለማይታወቁ የከዋክብት አማልክት ይደረግ ስለ ነበረው የጣዖት አምልኮ ያብራራል። በሌላ አነጋገር ምንም እንኳ ስለ ፍርድ የሚናገረው ክፍል ዐመፀኞች መሆናቸውን ያረጋገጠ ቢሆንም (ቀ. 25-26)፤ ቀ. 24 እንዲታዘዙ ጥሪ ያደርጋል፤ የተተነበባቸው ፍርድ መሠረትም (ቀ. 27) ለረጅም ጊዜ ለእግዚአብሔር ታማኝ አለመሆናቸው ነበር።

11. በራሷ ረክታ ለተቀመጠች እስራኤል የተሰጠ ማስጠንቀቂያ (6፥1-7)

1-2 አሞጽ በሚያስገርም ምፀታዊ አነጋገር ራስ ወዳድ ለሆኑና በንዋያቸው ብዛት ምንም እንደማይነካቸው ለሚያስቡ ባለጠጋዎች መልእክት ያስተላልፋል። የጠቀሳቸው ከተሞች በባለጠጋዎቹ ላይ የሚመጣው ጥፋት አላገኛቸውም። ይልቁን

የተጠየቀው ጥያቄ ሥላቃዊ ሐሳብ አለው፤ “ወደ (እነዚህ ከተሞች) ሂዱ፤ ተመልከቱ፤ . . . ከእነዚህ ከሁለቱ መንግሥታቶቻችሁ (ይሁዳና እስራኤል) ይሻላሉን?” “ሌሎቹን አገሮች ተመልከቱ፤ ከእኛ የሚሻል ምንም የለም” በማለት እግዚአብሔር እስራኤላውያን ይናገሩት የነበረውን የሚያስተባባይ ይመስላል። “እናንተ የአሕዛብ አለቆች” ሆይ የሚለው ሥላቃዊ ሐረግ ለዚህ ድጋፍ ይሰጣል። በአሞጽ ዘመን የነበሩት ሕዝቦች በብሔራዊ ደኅንነታቸውና ንጹላቸው ሳይከራከሩ አልቀሩም፤ ነቢዩ ግን በመንግሥታቸው ንጹህ ለሚታመኑ ወዮውላቸው፤ በማለት ያስጠነቅቃቸዋል። ነቢዩ የእስራኤልን በራስ መተማመንና ብሔራዊ ከራት ደጋግሞ ማንግቱ በራሳቸው ያላቸውን ርካታ አጉልቶ ለማሳየት ሲሆን፤ ከንቱ ከራታቸውንም ይመጣል ብሎ ከተነበየው ጥፋት ጋር በማገጸጸር በሚቀጥለው ዐውድ ውስጥ ይገልጻል።

3 እስራኤላውያን አሞጽ ስለሚመጣው “ክፉ የጥፋት ቀን” የተናገረውን ለመስማት ፈቃደኛ አልነበሩም፤ ሆኖም ሁሉም ድኻ አደጉን ለመጨቁን ወደ ኋላ አይሉም።

4-7 እነዚህ ቊጥሮች እጅግ ባለጠጋ ስለ ሆነው የእስራኤል ማኅበረ ሰብ ይናገራሉ። ለአሞጽ የእስራኤል ቅምጥልነትና በድሎት መፈንጠዝ ራሳቸውን ከፍ ከፍ ያደረጉበት የጭቁና ትእምርት ነው። ይህን ሁሉ ሀብት ያከማቹ በምርኮ በመጋዝ (ቊ 7) የመጀመሪያዎቹ ይሆናሉ።

12. ወደ ውድቀት የሚያመራው ትዕቢት (6፥8-11)

እግዚአብሔር በዚህ የፍርድ ውሳኔ መቅድም ላይ በራሱ ይምላል (በ4፥2-3 ላይ ያለውን ማብ ይመ)። በዚህ የፍርድ ውሳኔ ተጓዳኝነት ውስጥ “የያዕቆብ ትዕቢት” የሚለው ሐረግ እስራኤላውያን በምሽንቻቸው ከመከራራታቸው ጋር የተቁራኝ ነው፤ (ይህም ታላላቅ ጌጠኛ ቤቶች እንደ ነበሯቸው የሚያመለክትና የግፈኛነታቸው ምልክት ነው ከ3፥10 እና 15 ጋር ያነጻ)። “ከተማዬቱን” የተባለችው ሰማርያ ስትሆን ያላት ሀብት ሁሉ በጦር ድል ላዳረጋት ዐልፎ ይሰጣል።

9-11 በቊ 8 ላይ የተነገረው ፍርድ ከቊ 9-10 በአስረጅ ምሳሌ በግልጽ ተብራርቷል። በአንድ ቤት ወይም ምሽግ ውስጥ ዐሥር ሰዎች ቢኖሩ ሁሉም ይሞታሉ። ከሞቱት መካከል የአንዱ ሚች ዘመድ መጥቶ በድኑን ለማቃጠል በመጣ ጊዜ በሕይወት ያለ አንድ ሰው ቢያገኝ፤ ያ ሰው የእግዚአብሔር ቊጥ ዳግም ያገኘናል ብሎ ስለሚፈራ፤ የእግዚአብሔርን ስም እንዲጠራበት አይፈልግም። እነዚህ ቊጥሮች አንድ ሰው የሞቱ የቤተ ሰቡ አባላት በድኖችን የመቅበር ንግራነት እንዳለበት ያመለክታሉ። በድን ማቃጠል በጥንቱ እስራኤል ዘንድ ተቀባይነት የሌለው ነገር በሆነም በዚህ ክፍል የምናገኘው በመቅሠፍት የተመቱ ሰዎችን በድን ማቃጠልን ሳይሆን አይቀርም። ቊጥር 11 በግፈኛዋ እስራኤል ላይ አይቀሬ የሆነውን ጥፋት አጉልቶ የሚያሳይ አገላለጽን ይሆካል።

13. አስከፊ ሁኔታን የሚያሳይ ጣይ አንሺ (6፥12-14)

12-13 አሞጽ ጠንካራ የሆነውን ተግማጽ በሁለት የሞኝ ጥያቄዎች በሚመስሉ ያስተዋውቃል። አንድ ሰው ከፍርድ ቤት ፍትሕ ሲጠባበቅ ባለጋዎችና ጉልበተኞች በመርዛቸው የጽድቅን ፍሬ ወደ መራራነት ለወጡት። ይህንን ያደረጉት ሰዎችም ሎዶባርን በማሸነፋቸው ደስ አላቸው፤ ቃርናይምን በብርታታችን ይዘናል አሉ፤ እነዚህ ቦታዎች ዳግማዊ ኢየሩሳሌም ከአሦራውያን ግዛት በጦርነት ድል አድርጎ የወሰዳቸው ናቸው። ሒሳዊ በሆነው በዚህ ሥላቅ አሞጽ እያቆጠቁጠ የነበረውን የበላይነታቸውን ፈጽሞ ከንቱ መሆኑን ነገራቸው። ቃርናይም ማለት “ቀንዶቹ” ማለት ሲሆን የጥንካሬ ምልክት ነው። የሕዝቡ ከራት በራሳቸው “ንጹህ” በመተማመን የተገለጸ ሲሆን ቃርናይምን በራሳችን ብርታት ይዘናል በሚለው ሐረግ ውስጥ ተንጸባርቋል።

14 ይህ ጥቅስ በእስራኤላውያን ላይ ስለሚመጣው ፍርድ በግልጽ ይናገራል፤ አሞጽ በስም ያልጠቀሰው ይህ መንግሥት እስራኤልን ከሰሜኑ ድንበራቸው ከሚጀምረው “ከሐማት መግቢያ” (ከዐመት ማብ ጋር ያነጻ) ጀምሮ እስከ ንዓረብ ሸለቆ

ድረስ (ከ2ነገ 14፥25 ያነጻ) ያስጨንቃቸዋል። ይህም መንግሥት አሦር ሳይሆን አይቀርም።

፬. ትንቢታዊ ራእዮች (7፥1-9፥15)

ሀ. ስለ አንበጣ እሳትና ቱንቢ ያየው ራእይ (7፥1-9)

1 በቀሪው የአሞጽ መጽሐፍ ክፍል የጉላ ስፍራ የሚኖራቸው እነዚህ የመጀመሪያ ተከታታይ ራእዮች ሦስት አስገራሚ ነገሮች ይገኙባቸዋል። የመጀመሪያው እህል ከተሰበሰበ በኋላ ገባው መብቀል ሲጀምር ስለሚመጣው የአንበጣ መንጋ የታየው ራእይ ነው፤ (ይህም በጋው ከመምጣቱ በፊት ነው።) ሥጋቱ እውን ከሆነ፤ የሚቀጥለው መሽር እስኪመጣ ድረስ ሕዝቡ እህል አይኖረውም ማለት ነው። ንጉሥ የመጀመሪያውን የዐጨዳ ክምር የራሱ የማድረግ መብት አለው። በዚያን ዘመን የመንግሥት ፍላጎቶች ከፍተኛ ነበሩ፤ ወታደራዊ ድርጅትም ከፍተኛ ርዳታን ይፈልግ ነበር።

2-3 አሞጽ አንበጣች ያመጡትን ጥፋት በራእይ በተመለከተ ጊዜ እውን እንዳይሆን ለመነ፤ ምክንያቱም እስራኤል ሊቋቋመው አይችልም። አሞጽም “ያዕቆብ ታናሽ ነው” በማለት ተናገረ። ይህ ተማጽኖ እስራኤል ካላት ሰፊ ግዛትና የኤኮኖሚ ብልጽግና አኳያ ሲታይ ግራ ያጋባል። ሆኖም አሞጽ በራእይ አስፈሪ ሆኖ የተገለጠውን የጌታን ንጹህነት ተመልክቷል፤ ከዚያ ጋር ሲነጸጸር ሰብአዊ መንግሥት አናሳና ዐቅመ ቢስ ነው። የአሞጽም ጸሎት ምላሽ አገኘ። እግዚአብሔርም በመጽሐፍ ፍርዱ ተቀላብሶ።

4-6 የራእይ ሁለተኛ ገጽታ የቅጣት እሳት እንደሚመጣ የሚያመለክት ሲሆን፤ እሳቱም ሁሉን የሚበላና ባሕርንና ምድርን የሚያደርቅ ነው። አሁንም የአሞጽ ጸሎት ምላሽ አገኘ፤ እግዚአብሔርም በመጀመሪያው ራእይ እንዳደረገው ተጸጸተ።

7-9 የራእይ ሦስተኛ ገጽታ ከአየር ንብረት ጠባይ ጋር የተያያዘ ሲሆን የራእዩን ግብረ ገብ ዐዘል ትምህርት የያዘ ነው፤ እግዚአብሔር በእጁ ቱምቢ ይዞ በቱምቢ በተሠራ ቅጥር አጠገብ ቆሞ ነበር። “ቆሞ ነበር” የሚለው ዐጭር ሐረግ የጽናትንና የቀርጠኝነትን ስፍራ ያመለክታል፤ ይህም በመጀመሪያዎቹ ሁለት ራእዮች ውስጥ ጌታ ካደረገው የሐሳብ ለውጥ ጋር ተነጸጸሯል።

ቱንቢ፤ ቅጥር ከላይ ወደ ታች ውሃ ልኩን ጠብቆ መገንባቱን ለመፈተሽ የሚለካበት መሣሪያ ነው። እንደዚሁም እግዚአብሔር ሕዝቡን በመለኪያ ይልካል። በመጀመሪያዎች ሁለት ራእዮች ውስጥ መለኪያ አልነበረም። ስለሆነም አስፈሪው ፍርድ ሊቀር ይችል ነበር። ነገር ግን ከቱንቢው ራእይ በኋላ እግዚአብሔር ፍርድን ቢያመጣ በፍርድ ገምደልነት ሊወቀሥ አይችልም። ሕዝቡ የእግዚአብሔር ርስት የመሆን ዕድል እንደማግኘታቸው መጠን ተገቢውን ሕይወት መኖር አቅቷቸው ነበር። ለቅዱስ ኑሮ ተጠርተው ነበር (ዘፀ 19፥6)፤ ነገር ግን ይህ ጨቋኝ ማኅበረ ሰባቸው የቅድስና መለኪያዎችን ጥሰዋል። ለኪዳኑ አምላክ የከንፈር አገልግሎትን ይሰጡ ነበር፤ ነገር ግን ተነጥለው ሊታዩ የማይችሉትን ማኅበራዊ ጉዳዮች ችላ ብለዋል። መለኪያው በመጣ ጊዜ ከመለኪያው በታች ሆነው ተገኙ፤ ቱንቢውም እግዚአብሔር ፍርድ ገምድል ዳኛ አለመሆኑን መስክሯል።

መጨረሻው ፍርድ በእስራኤል ማምለኪያ ከረብታዎችና በኢየሩሳሌም ሥርወ መንግሥት ላይ ይሆናል። ስለሆነም በእስራኤላውያን ኑሮ (ሕይወት) ውስጥ ዐቢይ ተጽዕኖ አምጥተው የነበሩት ሁለት ነገሮች ፈጽመው ይወገዳሉ።

ለ. ታሪካዊ ክፍተት (7፥10-17)

አሞጽ ያያቸው ራእዮች ስለ አሞጽ ስለ ራሱ አስፈላጊ የሆነ መረጃ በሚሰጥ ሌላ ምንጣብ እዚህ ቦታ ላይ ለአፍታ ያህል ተቋርጠዋል። ምናልባትም በዚህ ቦታ ላይ የሆነበት ምክንያት ከዚህ በኋላ አሞጽ ቀድሞ ስላየው ራእይ በግልጽ የሚዘግብ በመሆኑ ነው።

10-13 የቤቱል ቤተ መቅደስ ካህን የሆነው አሜስያስ አሞጽን አረጋግጦ በማለት ክስ አቀረበበት። የአሜስያስ ክስ በቊ 9 ላይ አሞጽ በተናገረው የፍርድ ቃል ላይ የተመሠረተ ነው። ኢየሩሳሌም ያደረገው ነገር ባይገለጽም፤ አሜስያስ በአሞጽ ላይ

ካስተላለፈው ትእዛዝ የተለየ እንደሚሆን መገመት ይቻላል፤ አሞጽ ራዕይ ያየ በመሆኑ እዚህ ቦታ ላይ “ባለ ራዕይ” የሚለው ቃል ጥቅም ላይ መዋሉ ትክክል ነው። ቃሉም በ2ኛ ነገ 17፥13 ላይ ከነቢይነት ጋር ተያይዞ ጥቅም ላይ ውሏል።

14-15 አሞጽ ለአሜሪካ በሰጠው ምላሽ ውስጥ ለመተርጉም አስቸጋሪ የሆነ ነገር ይገኛል። አሞጽ ያለው “ነቢይ አይደለሁም” ነው ወይስ ቀድሞውኑ “ባለ ራዕይ አልነበረሁም”። ኋለኛው ሐሳብ የተሻለ ይመስላል። አሞጽ ነቢይነትን የመተዳደሪያ መያያዣ ያላደረገ ሰው መሆኑን በመግለጽ፤ ነቢይ መሆኑ የመለኮታዊ ጥሪ ጉዳይ እንደ ሆነ አስረግጦ ይናገራል። ለነቢይነት ከመጠራቱ በፊት እረኛና የባለጥ ፍሬ ለቃሚ ነበር።

16-17 አሞጽ በእስራኤል ላይ የሚያደርገውን ስብከት እንዲያቆም አሜሪካ በወተውትም እንኳ፤ አሞጽ ከአሜሪካ በጋር የነበረው ግንኙነት ያከተመው በእስራኤል ላይ የባለ ፍርድ እንደሚመጣ በመናገር ነበር። በአሜሪካና በቤተ ሰቡ ላይ የመጣው ፍርድ በባሕርይ ማላዊ ነበር። የወራሪው ጦር ወታደሮች የአሜሪካን ሚስት ሳይረክቧት አልቀሩም፤ ልጆቹም ተገደሉ፤ አሜሪካም ያለውን ንብረት ሁሉ ዐጥቶ “በአረማውያን” (በረከሰ) ምድር ይሞታል። ቅድስናን መጠበቅ የነበረበት ካህኑ አሜሪካ በረከሰው የአሕዛብ ምድር ይሞታል።

ሐ. ስለ ጉመራው ፍሬ ያየው ራዕይ (8፥1-14)

1-2 አሞጽ እግዚአብሔር ራሱን ለመግለጥ የተጠቀመበትን የጉመራ ፍሬ የሞላበት ቅርጫት የተመለከተ ቢሆንም፤ በዚህኛ ው የመጽሐፉ ክፍል ውስጥ መገኘቱ ሌላ ያየው ራዕይ ሳይሆን አይቀርም። የጉመራ ፍሬ የሚለው ቃል አሞጽ በሌላ ስፍራ እግዚአብሔር “በሕዝቡ በእስራኤል ላይ ፍጻሜ መጥቷል” ብሎ በተናገረው ውስጥ ካለው ሌላ ቃል ጋር ተመሳሳይ ነው። በተለምዶ ከሐሜትና ከመከር አቅርቦት ጋር የሚያያዘው የበጋ ፍሬ የሞላበት ቅርጫት ለፈዝ ሆነ። በመከር በዓል ጊዜ የነበረው መልካም ትዝታ እግዚአብሔር “ፍጻሜ መጥቷል” ብሎ በተናገረው ቃል አከተመለት።

3 የጉመራው ፍሬ ተስፋ “በእስራኤል ላይ ጥፋት ይሆናል” በሚለው የፍርድ ውሳኔ እንደ ተለወጠ ሁሉ፤ የእግዚአብሔር ቍጣ በእስራኤል ላይ በሚወድቅበት ጊዜ ሐሜት የሞላበት የቤተ መቅደስ ዝምሬም (ከ6፥5 ጋር ያነጻ) ወደ ዋይታ ይለወጣል። በቡ 3 መጨረሻ ላይ “እጅግ ብዙ የሆነ የሰው ሬሳ ውድቆ ይገኛል” የሚለው ሐረግ በዐጭርና በተቈራረጠ መልኩ የተጻፈ፤ የተለመደ የአሞጽ የአጻጻፍ ዘዴ ነው። በዚህ የመጨረሻ ሐረግ ላይ የአስደንጋጩ ትዕይንት ክሥተት፤ ፍርሀት የሞላበት አክብሮት እንዲኖር ጥሪ ያደርጋል።

4-6 ይህ ትዕይንት ከመከሠቱ በፊት እግዚአብሔርን በማይታዘዙ ሰዎች፤ ተደጋጋሚ ማኅበራዊ ወንጀሎች የሚፈጸም ሲሆን፤ ለአልቂቱም ቀጥተኛ ተጠያቂዎች አነርሱው ናቸው። ነጋዴዎቹ በሐሰተኛ ሚዛን ሀብትን ያጋብሱ ዘንድ በመጨረሻ የሚመጣውን የተቀደሰውን ቀን ሊጠቀሙ አልቻሉም። ዋጋቸውን ከፍ ለማድረግ ግርዱን ሳይቀር ይሸጣሉ። ሆኖም እነዚህ በዝግጦች የሰንበትን ቀን ጠንቅቀው ይጠብቃሉ። በሰንበት ቀን ግብይት ባይኖር እንኳ ያለ ጥርጥር ንግድ ጣይታቸው ነው፤ የአነርሱ የእምነት መመሪያም “በምንም መንገድ ቢሆን ማትረፍ” የሚል ነበር።

7-8 በመሐላው ቀመር ውስጥ “በያዕቆብ ክብር” የሚለው ዐጭር ሐረግ ለእግዚአብሔር እንደ ማዕረግ ነው (የ4፥2፤ 6፥8 ማብ ይመ)። በያዕቆብ ክብርነቱ ለዚህ መሐላ ዋስትና የሰጠው ራሱ እግዚአብሔር ነው። ሊመጣ ያለው ፍርድ በርግጠኝነት የሚመጣው፤ እግዚአብሔር የክብር ስሙ እንዲገድፍ ስለማይፈቅድ ነው። ቍ 8 ምድሪቷ የሚደርስባትን ክፉ ሥቃይ ያብራራል። የምድር መንቀጥቀጥ የተገለጸበት አስገራሚው ዘይቤ አሞጽ በመጽሐፉ ውስጥ ሁሉ የጠቀሰውን መፍት የሚወክል ነው።

9 “በዚያ ቀን” የሚለው ቃል የሚያሳየው ዕለተ መፍትን እንጂ ሥነ ፍጻሜን አይደለም። ሊመጣ ያለውን ፍርድ የሚገልጸውን ቀጣይ ክፍል የሚያስተዋውቅ ነው። የፀሐይ በቀትር መጥለቅ በምድር በሚኖሩ ነዋሪዎች ሁሉ ላይ

ፍርሀትንና ድንጋጤን እንደሚፈጥር የሚገልጽ የሥርዐተ ተፈጥሮ ጣልቃገብነት ነው። ይሆናል ተብሎ በአሞጽ የተተነበየው ቍጣ፤ የሥርዐተ ተፈጥሮ እንቅስቃሴ ከሚፈጥረው ድንጋጤ ጋር ተመሳሳይ በሆነ መልኩ ሕዝብን አናውጦ በልባቸው ፍርሀትንና ድንጋጤን የሚፈጥር ነው።

10-13 በሰማሪያ ላይ የሚመጣው ጥፋት መራራ ሐዘንን ያመጣል። አሞጽም “ለአንድያ ልጅ ሞት” በሚለቀስ ልቅሶ ይገልጻል። ሊመጣ ያለውም ድርቅ የመብል ወይም የመጠጥ ሳይሆን የእግዚአብሔርን ቃል የመራብ ረኝብ እንደ ሆነ ይናገራል። ይህንንም በረኝብ ምክንያት ምግብ ወይም ውሃን ፍለጋ ከመንከራተት ጋር በማመሳሰል የእግዚአብሔርን ቃል እንደሚጠሙ ይናገራል። ሆኖም ለቃሉ ዋጋ ባለመስጠት የተቃወሙት በመሆኑ ለዘላለም አያገኙትም (ከሉቃ 17፥22 እና ከዮሐ 7፥34 ጋር ያነጻ)።

14 “ንፍረት” የሚለው ቃል በመጀመሪያ የነበረው ትርጉም “በደል” የሚል ነበር (ከ2ዜና 24፥18፤ ከ33፥23 ጋር ያነጻ)። ዳን በኢየሩብሃም ዘመን በወርቅ ጥጃ አምልኮ የሚካሄድበት ስፍራ ነበር፤ ሕያው የቤርሳቤህ አምላክን የሚለው ሐረግ በሌላ የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ወደ ቤርሳቤህ መንገድ የሚል ሲሆን ወዲዚያ ስፍራ የሚደረገው ሃይማኖታዊ ጉዞ ያሳየው፤ አሞጽ የገለጸቸው የተለያዩ ቤተ ጣዖቶች ስለ ያህዌ ባለው ፅንሰ ሐሳብ የነበረውን መልክእ ምድራዊ መለያየት ያሳያል። ይህ ልዩነት ከካንታን አምላክ ከበኣል መለየትን ጭምር የሚመለከት ነው፤ ስለዚህ ያህዌን ማምለክ ጣዖትን ማምለክ ሆነ። ስለሆነም በተሳሳተ የአረማውያን አመለካከት በያህዌ ላይ እምነት ያላቸው ሰዎች ይጠፋሉ።

መ. እግዚአብሔር በመሠዊያው አጠገብ ቆሞ ያየው ራዕይ (9፥1-15)

1. የቤተ መቅደሱ መጥፋት (9፥1-6)

1-4 አሞጽ ጌታን በመሠዊያው አጠገብ ቆሞ በራዕይ ተመለከተ። ጌታም አንድ የሚያመልጥ እስከማይኖር ድረስ ቤተ መቅደሱ ተደርጎ በሕዝብ ላይ እንዲወድቅ አዘዘ። እዚህ ላይ የተጠቀሰው ቤተ መቅደስ አማካኛ ቤተ መቅደስ አይደለም፤ ይህ ቢሆንም በሚደረመስበት ጊዜ የሚጉዳው ጥቂቶችን ብቻ ይሆናል። ነገር ግን መጨረሻ ላይ አማንያኑን ለጥፋት የዳረጋቸውን የሰሜኑን መንግሥት እምነት የሚወክል ነው። የውጫዊነታቸው ውጤት የሆነው ማኅበራዊ ንቅዛት የሚያመራው ወደ አገር ጥፋት ብቻ ነው። ጸያፍ የሆነው የጣዖት አምልኮም የሚያመራው ወደ ፍርድ ብቻ ነው። የሥሥት አምላክም ሰዎችን አዋራጅና አብዛኛውን ጊዜ ተከታዮቹን የሚያራቁት፤ አልጠግብ ባይ ነው። አሞጽ ማንም ሸሽቶ እንደማያመልጥ ተናገረ።

5-6 በማሕላታዊ አገላለጽ መገለጹ ለወውዱ ተገቢ ነው፤ ምክንያቱም “አመጣጣኝጋለሁ” ያለውን እንደሚያደርግ የእግዚአብሔርን ንገራትን በግልጽ ያሳያል። ይህ ማሕላት በሌሎች ትንቢታዊ ማሕላቶች ውስጥ የሚገኙ በርካታ ነገሮችን ይዞአል። ለአብነት ያህል ሰማያትንና “የውጥኛን” መጣራት መጥቀስ ይቻላል (5፥8)።

2. እስራኤልና የአሕዛብ መንግሥታት (9፥7)

7 ኩሽ ከኢትዮጵያና ከኑቢያ ጋር በተቀራረቡ ትይዩ የሚገኝ ግዛት ነው። በብሉይ ኪዳን ውስጥ እምብዛም ያልተጠቀሰ ሲሆን ከምድረ እስራኤል እጅግ ርቆ ያለ በመሆኑ ይህ አገር ሳይመረጥ አልቀረም። በጥንት የሩቅ ምሥራቅ ወሰን መንግሥታት ዳርቻዎች ላይ ይገኛል። በዘመነ አሞጽ ምናልባት ብዙም ትኩረት ያልተሰጠው ክልል ሳይሆን አይቀርም። ስለሆነም በመመረጣቸው ለሚመኩ እስራኤላውያን በእግዚአብሔር ዐይን ሲታይ ከኢትዮጵያውያን እምብዛም ያልተለዩ መሆናቸውን ቢሰሙ ለእነርሱ አስደንጋጭ ነገር ይሆናል።

በተጨማሪም እስራኤላውያን ከፍልስጥኤም ወይም ከሶርያውያን የተለዩ አልነበሩም፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከግብጽ መርቶ እንዳመጣ ሁሉ የእነዚህንም አገር ስደተኞች የመራው እርሱ ነው። በጸአተ እስራኤል ምክንያት እስራኤላውያን እንደ ሕዝብ እግዚአብሔር የሌለው

ሕዝብ አምላክ ሳይሆን የእነርሱ ብቻ አምላክ እንደ ሆነ ያምናሉ። ነገር ግን አሞጽ እግዚአብሔር በሕዝቦች ሁሉ ላይ ለዓላዊ እንደ ሆነ በመግለጽ ይህን የተሳሳተ እምነት ከንቱ አደረገው።

3. የዳዊት መንግሥት ማቆጥቂያ (9፥8-12)

8-10 ሕዝቡ ፈጽሞ መጥፋት የነበረበት ቢሆንም፤ የሚጠፋው ግን ሙሉ በሙሉ አይደለም። እዚህ ቦታ ላይ የተስፋ ብርሃን ፈንጥቆ እናያለን። በስምንተኛው ምእት ዓመት የነበሩት ነቢዮች የመጨረሻው ዘመን ተስፋቸውን በዳዊት መንግሥት በተመሰለው መንግሥት ላይ አድርገው ነበር (ኢሳ 9፥7፤ ሚክ 8፥2)። አሞጽ ለእስራኤል ሕዝብ የሚሆን ተስፋ የሌለው መሆኑ እውነት ነው። ይህ ማለት ግን በትሩፋን ምንም ተስፋ የለውም ማለት አይደለም። በአሞጽ መልእክት ውስጥ ከተገለጡት ወሳኝ እውነታዎች አንዱ መላው ሕዝብ እስራኤል፤ ከትሩፋኑ ጋር በአቻነት አይታዩም የሚለው ነው። እንዲያውም አሞጽ የተቃወመው ይህንን ሐሳዊ ተስፋ ነበር፤ እውነተኛዎቹ ትሩፋን ግን በሕይወት ይኖራሉ (ኤር 30፥11)።

ቁ. 9 ዘይቤአዊ በሆነ አገላለጽ ቁ. 8ን ያብራራል። የማበጠሩ ጽንሰ ሐሳብ እህልን በወንፊት መንፋት ተብሎ በተገለጸው ሥዕላዊ አገላለጽ ውስጥ ይገኛል። አሞጽ ይህ ሕዝብ ተማርኮ እንደሚሄድ ተንብዮአል (7፥17)። ይህም “እህል በወንፊት እንደሚነፋ” ከሚለው ጋር የሚስማማ ነው። በወንፊት አበጥሮ የመለየት ነገር የሚካሄደው በጠፋው መንግሥትና በትሩፋኑ መካከል ነው።

11 “በዚያ ቀን” የሚለው ንጉስ ሐረግ በወንፊት የመንፋቱ እንቅስቃሴ የተጀመረበትን ጊዜ የሚያመለክት ነው። ይኸውም ዘመነ ምርኮ ነው (ቁ. 9-10)። ነቢያቱ ይህንን ወቅት የተመለከቱት መሲሔ እስከሚመጣ ድረስ የሚቀጥልና ዘመነ ክርስትናን የሚያካትት አድርገው ነው።

“ድንኳን” የሚለው ቃል የሚያመለክተው እንደ ነገሩ የተሠራን መጠለያ ወይም ጉጆ ቤትን ሲሆን የዳዊት ቤት የፈረሰና የወደቀ እንደ ነበር ያሳያል (ከ2ሳሙ 7፥11 ጋር ያነጻ።) በዘመነ አሞጽ የዳዊት ሥርወ መንግሥት ተብሎ መጠራት እስከሚያችል ድረስ ተደምስሶ ነበር። ይህ ሥርወ መንግሥት በዙውን ጊዜ የዳዊት ቁጥጭጦ ተብሎ በሚጠራው በመሲሔ አማካይነት እንደሚቀጥል በትንቢት ተነግሯል (ኢሳ 9፥6-7፤ ኤር 33፥15-17፤ ሚክ 5፥2)። በመሆኑም አሞጽ የዳዊት ቤት ዘላለማዊ መሆኑን አስረግጦ ይናገራል። ለይሁዳና ለእስራኤል ውድቀት እንዲሁም ለመንግሥተ ይሁዳ መፍረስ ምክንያት የሆነው ብሔራዊ ኩራት (ትዕቢት) የእግዚአብሔርን ተስፋ ዋጋ ቢስ አያደርገውም። ምክንያቱም የነገሥ ልጅ የሆነው ገና አልመጣም። የዳዊት ሥርወ መንግሥት በታላቁ የዳዊት ልጅ ለዘላለም ይኖራል።

በ2ኛ ሳሙኤል ለዳዊት ተስጥቶት የነበረው ተስፋ የዘላለም መንግሥት ተስፋንም በውስጡ ይዞአል (2ሳሙ 7፥12-13)። በአሞጽ ትንቢት ውስጥ የዳዊት ሥርወ መንግሥት ዐቢይ ሐሳብ ቢሆንም፤ ይህን ፅንሰ ሐሳብ ከንጉሣዊ ሥልጣን ወይም አግዛዝ መነጠል በጣም አዳጋች ነው። ምናልባት ሁለቱ እሳቤዎች በአንድ ላይ ይኖራሉ፤ በዘመነ አሞጽ ሥርወ መንግሥቱ ገና ፈጽሞ ተንኩታኩቶ አልወደቀም፤ ፍጹም ወደ መፍረስ የሚወስደው ሁኔታ ግን ተከሥቶ ነበር።

ጌታም የወደቀውን “ድንኳን” እንደሚያነግሩ የተሰበረውንና የፈረሰውን መንግሥት እንደሚጠግንና እንደሚያድንም ተናገረ። “የፈረሰውን” የዳዊትን “ድንኳን” ያድሳል። በአሞጽ ትንቢት መሠረት በድንኳን የተመሰለው የዳዊት ሥርወ መንግሥት ይታደሳል።

12 በዐዲስ ኪዳን የሚገኘው ሐሥ 15፥17፤ “ስለዚህ የኤዶምን ትሩፍ ይወርሳሉ” በማለት ፈንታ “የቀሩት ለዎች ጌታን እንዲፈልጉ” በማለት የሰብዓ ሊቃናትን ትርጉም ይከተላል። ይህ ምንባብ የተጠቀሰበት የሐሥ 15፥12-21 ርእስ ጉዳይ አሕዛብ በቀደመችም ቤተ ክርስቲያን የመጨመራቸው ሁኔታ ነው። ያዕቆብም አሕዛብ በቤተ ክርስቲያን መጨመራቸው ትክክል መሆኑን ለማስረዳት ይህን ምንባብ

ድጋፍ አድርጎ ተጠቅሞበታል። የተጠቀሰውን ሐሥ 15፥12-21ን ስንመለከት፤ በመጀመሪያዋ ቤተ ክርስቲያን አሕዛብም የድነት ተቋዳሽ “ስሜን የተሸከመ” ናቸው የሚለው ሐረግ ሁልጊዜ የእግዚአብሔር ገንዘብ የሆነውን የማሳየት አንድምታ ያለው ነው (ዘዳ 28፥10፤ 2ዜና 7፥14፤ ኤር 14፥9፤ 15፥16)። የያዕቆብም ሐሳብ በትክክል ይኸው ነበር።

በአሞጽ ትንቢት መሠረት አሕዛብ የዘላለም ድነት ተካፋይ የመሆናቸው ነገር፤ በዳዊት ዘር መንግሥት ውስጥ መንግሥት ተመሥርቷል ብሎ ማሰብ ይቻላል። አሁን ግን አይታይም፤ ነገር ግን ታላቁ የዳዊት ልጅ የሆነው ክርስቶስ ተመልሶ ሲመጣ በአስደናቂ ንይል ይገለጣል። አሞጽ በዚህ ምንባብ ውስጥ በሺህ ዓመቱ መንግሥት እውን ስለሚሆነው የአሕዛብ መጨመር የሚተነብይ ከሆነ፤ በመጀመሪያው ምእት ዓመት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ያዕቆብ ቤተ ክርስቲያን አሕዛብን ያቀፈች ዐዲስ ማኅበረሰብ መሆን እንዳለባት ለመግለጽ የተናገረውን ነገር ለመረዳት አስቸጋሪ ይሆናል። ሆኖም የመጀመሪያዋ ቤተ ክርስቲያን ለገጠማት ችግር ፋይዳ ያለው ነገር መሆኑ ግልጽ ነው። ያዕቆብ በእርሱ ዘመን በነበረችው ቤተ ክርስቲያን ዘንድ የሚታይ ባይሆንም እንኳ የመንግሥት ዳዊት መታደስ ምልክት እንደ ሆነ በውል ተረድቷል።

4. የታደሰው መንግሥት በረከቶች (9፥13-15)

13 “... ዐጫጅ ዐጭዶ ሳይጨርስ ዐራሹ በላዩ የሚደርስበት” የሚለው አገላለጽ ከዕርሻ ቦታ የሚገኝን እጅግ የተትረፈረፈ ምርት ያሳያል። የወይን ፍሬ ለጨመቃ ዝግጁ ከመሆኑ በፊት የወይን ችግኝ አይተክልም። በዚህ ዘመን የተትረፈረፈ ወይን እንደሚመረት የተገለጸው ነገር ዐዲስ የወይን ጠጅ እንደሚጠጠጠጠ የሚያሳይ ሥዕላዊ አገላለጽ ነው። በሌላ አነጋገር አሞጽ የእስራኤል የወደፊት ዕጣ ፈንታ ሥር ነቀል በሆነ ለውጥ እንደሚቀሰበስ ተመልክቶ ነበር ማለት ነው። በቋንቋ ሊገለጽ የማይችል የእግዚአብሔር በረከት ተትረፍርፎ የሚፈስበት ዘመን እንደሚመጣ ተናግሮአል።

14-15 ይህ የመትረፍረፍ ዘመን እስራኤል ወደ ቀድሞ ምድሯ እንደምትመለስ የሚያመለክት ነው። የፈረሱ ከተሞች ዳግም ይገነባሉ፤ እስራኤልም ዳግም እንደ መንግሥት ታንሰራራለች። ይህ ለዘላለም የሚሆን ተሐድሶ እንደሆነ አሞጽ ተናግሯል። አስከትሎም እስራኤል በምድሯ ካሁን በኋላ ሳትነቀል እንደምትተክል ጨምሮ ገልጸአል። የተናገረውን ነገር በድኅረ ምርኮ ዘመን እንደሚፈጸም መረዳት አዳጋች ነው። በዚያን ዘመን የነበረው የኢኮኖሚ ሁኔታ አሞጽ ይሆናል ብሎ ከተናገረው ትንቢት ጋር አለመስማማቱ ብቻ ሳይሆን፤ ጊዜያዊ መሆኑም ጭምር ጊዜውን በውል የመለየቱን ጉዳይ በዕጥፍ አስቸጋሪ ያደርገዋል።

ነቢዩ የተጠቀመበት ቋንቋ ፍቺ (ትርጉም) እጅግ ውስን ካልሆነ በቀር ከማይታየው መንግሥትና ከቤተ ክርስቲያን ጋር በተያያዘ መልኩ ያለውን አፈጻጸም (ተግባራዊነት) መረዳት አስቸጋሪ ነው። ሆኖም ይህ መንግሥት አሁን ያለና የሚመጣ እንደ ሆነ በማሰብ ከተረዳነው ችግሩ በአብዛኛው በጣም ይቃላላል። በርግጥ ዐዲስ ኪዳን አሁን፤ የእግዚአብሔር መንግሥት የማይታየው ገጽታ ቤተ ክርስቲያን እንደ ሆነች ያስተምራል። የሺሁ ዓመት መንግሥት ግን በሰው ልጅ ታሪክና በተፈጥሮአዊ ሥርዐት ግዛት (ክልል) ውስጥ የእግዚአብሔር ገዢነት (ንጉሥነት) እውን የሚሆንበት ሌላው የእግዚአብሔር መንግሥት ገጽታ ነው። አሞጽ የተነበየው የእግዚአብሔር መንግሥት በረከቶች እውን የሚሆኑት በሺሁ ዓመት መንግሥት ሁኔታ ውስጥ ሳይሆን አይቀርም።

አሞጽ የተናገረው ተስፋ ለብቻው ተነጥሎ በዚሁ መጽሐፍ ውስጥ ብቻ ሙሉ ትርጉም አይኖረውም ወይም ከሌሎቹ የብሉይ ኪዳን ትውፊቶች ጋር ምንም ግንኙነት (ዝምድና) የሌለው ትንቢታዊ ትውፊት ብቻ አይደለም። በብሉይ ኪዳን ነገረ መለኮት ውስጥ ካሉት ዐቢይት ርእሶች ውስጥ አንዱ ነው። ይኸውም “የተስፋ ቃል” የሚል ነው። ይህም የተስፋ ቃል በመጀመሪያ ለአብርሃም ቀጥሎም ለርእሳን አበው ተሰጠ፤ ወደ ዳዊትም ለሽጋገረ፤ በብሉይ ኪዳን ዘመን ሁሉ ተደጋግሞ ተገለጸ፤ እግዚአብሔርም ተስፋውን በሰጠው ዘር አማካይነት የማዳኑን በረከት ለአይሁድና ለአሕዛብ እንደሚያፈስ የተስፋው ቃል ያረጋግጣል። በነቢያት መጻሕፍት ውስጥ ይህ ዘር ከዳዊት ዘር የሆነው መሲሔ ሲሆን፤ በዐዲስ ኪዳንም ክርስቶስ ነው።

አሞጽም የእግዚአብሔር የተስፋ ቃል እንዳልታጠፈ በርግጠኝነት ይናገራል። እርሱ በነበረበት ዘመን በነበረው መንግሥት ዘንድ ውስጣዊ ሁከት የነበረ ቢሆንም እንኳ፤ እግዚአብሔር የዳዊትን መንግሥት ያቆማል፤ በዚህም መንግሥት አማካይነት የእግዚአብሔር በረከት “በምድር ሁሉ ባሉ ሕዝቦች ላይ” ይፈሳል (ዘፍ 12፥3)።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእሰ ጉዳይ
አሞ 5፥25-27	ሐሥ 7፥42-43	ንጢአትና ፍርድ
አሞ 9፥11-12	ሐሥ 15፥16-17	ተሐድሶ ለሁሉም

ትንቢተ አብድዩ

መግቢያ

1. ታሪካዊ ዳራ

ኤደም በቀደሙት የእስራኤላውያን አባቶች ዘመን በሴይር ተራራ አካባቢ ተመሥርታ (ከዘፍ 36 ጋር ያነጻ)፤ በዮርዳኖስ ወንዝ ማዶ ያለውን ደጋማ ስፍራ የምትሸፍን ትንሽ ግዛት ነበረች። ኤደም በዐሥራ ሦስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ዓቅክ ከሙት ባሕር በስተ ደቡብና በስተ ምሥራቅ ባለው አካባቢ በሚገባ ተመሥርታ ነበር፤ በነገሥታቱ ዘመን ደግሞ ዳዊት ኤደምን በቊጥጥር ሥር አደረጋት፤ ከዚያ ጊዜ ጀምሮ ግንኙነቱ አብዛኛውን ጊዜ የቅራኔ ግንኙነት ነበረ። ኤደምን በተመለከተ በትንቢተ አብድዩ ውስጥ ልዩ ትኩረት የሚደረግባቸው ሁለት ጥያቄዎች ናቸው፤ እነርሱም (1) በኤደምና በይሁዳ መካከል ጸንቶ የቆየው ጥላቻ በቊ 10-14 የተገለጸውን የኤደማውያን ክሕደት የሚያሳየው መቼ ነው? (2) በኤደም ታሪክ ውስጥ የአብድዩ የትንቢት ቃሎች የተፈጸሙት መቼ ነው? የሚሉት ናቸው። የመጀመሪያው ጥያቄ በቊ 14 ትርጉም ውስጥ የሚብራራ ሲሆን የኋለኛው ጥያቄ ግን እዚሁ ላይ ይገለጻል።

ኤደም ምንም እንኳ አንዳንድ ጊዜ በይሁዳ ቊጥጥር ሥር የነበረች ቢሆንም፤ በ594-593 ዓቅክ ነጻ መንግሥት ሆና እንደ ተመሠረተች የሚያሳይ ግልጽ ማስረጃ አለ (ከኤር 27፥3 ጋር ያነጻ)። በዚያን ጊዜም ከይሁዳ ለሚኩብልሉት ስደተኞች ቢያንስ ቢያንስ ከፊል መጠለያ በመሆን አገልግላለች (ከኤር 40፥11 ጋር ያነጻ) ምንም እንኳ አሞንና ሞዓብ እንደ ይሁዳ ሁሉ በስተኋላ ላይ ለናቡከደነፆር የተገዙ ቢሆንም (ከኤር 21፥18-20:28 ጋር ያነጻ)፤ በዚህ ውስጥ ኤደም አልተጠቀሰችም፤ ይህም በሰላም እጁን እንድትሰጥ የተነገረውን የኤርምያስን ምክር በመስማቷ ሊሆን ይችላል (ኤር 27፥6-7)። ኤደም በስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በህልውና ጸንታ የቆየች አገር መሆኗን በዴጃሮንጋብር የተደረጉ የክርሠ ምድር ቊፋሮዎች ያመለክታሉ። የኤደም ግዛት ጸንቶ መኖር በምርኮ ዘመን በተጻፉት የብሉይ ኪዳን ጽሑፎች ውስጥም ይንጸባረቃል (ሰቄ 4፥21-22፤ ሕዝ 25፥12-14፤35፤ ዳን 11፥41)።

ጴጥራ በ312 ዓቅክ የዘለን ዐረቦች ነግ በሆኑት በነገደ ነባሮት ተይዞ እንደ ነበረች ተረጋግጦአል። ከዚያ በፊት በዐምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በዚሁ በዐረብ ተጽዕኖ ሥር ወድቃ እንደ ነበረ ማስረጃ አለ። አሞንና ሞዓብ በነህምያ ዘመን የይሁዳ ጥቅም ተቀናቃኞች እንደ ነበሩ ተጠቅሰዋል (ነህ 2፥10:19፤ 4፥3:7፤ 6፥1-15፤ 13፥1-2:23)። ኤደም ግን በኔሳም መሪነት ከፍተኛ ሚና በነበራቸው በዐረቦች ስለ ተተካች፤ ከይሁዳ የዘር ጠላቶች መካከል አልተጠቀሰችም (ነህ 2፥19፤ 4፥7፤ 6፥1-2፤ 2ዜና 17፥11፤ 21፥16፤ 22፥1፤ 26፥7)። የዚህ ዐይነት ለውጥ በዴጃሮንጋብርም ተፈጽሞአል፤ ይኸውም ይህ ሥፍራ በፋርስ ዘመን በዐምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በዐረቦች ቊጥጥር ሥር ስለ ወደቀ፤ ኤደማዊ ስሞች በዐረባዊ ስሞች መተካታቸው ይታወቃል (ከስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ እስከ አራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን)።

ስለዚህ የኤደም መጥፋት በግምት በስድስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ሁለተኛው አጋማሽ ውስጥ ነበረ ማለት ይቻላል። ይህ ሁኔታ በነቢዩ በሚልክያስም ተደግፎአል፤ ይኸውም ስለ ዔሳው ሲናገር፤ “ተራሮቹን ባደማ አደረገሁ፤ ርስቱንም ለምድረ በዳ ቀበሮዎች ሰጠሁበት” ሲል በመግለጹ ነው (ሚል 1፥3-4፤ ከኤር 32፥29 ጋር ያነጻ)፤ ነገር ግን ነቢዩ ሚልክያስ ኤደም በምርኮ ሥር የነበረች ብትሆንም፤ ማንነቷንና ብሔራዊ ስሟን ጠብቃ እንደ ቆየች መገመቱ አልቀረም፤ (ሚል 1፥4-5)።

2. ጸሐፊና የተጻፈበት ጊዜ

ስለ ትንቢተ አብድዩ ጸሐፊ የሚታወቅ ነገር የለም። የስሙ ትርጉም የእግዚአብሔር ባሪያ ማለት ሲሆን በዚህ ስም የሚጠሩ ቢያንስ ቢያንስ ዐሥራ ሁለት የብሉይ ኪዳን ሰዎች አሉ፤ ከነዚህም መካከል አንዳቸውም የዚህ መጽሐፍ ጸሐፊ መሆናቸው በግልጽ አይታወቅም። መጽሐፉ የተጻፈበትን ጊዜ በትክክል ለማስቀመጥ ሊቃውንት ያደረጓቸው ብዙ መከራዎች ስምምነት ያላቸው አይደሉም።

አብድዩ የተጻፈበት ጊዜ አከራካሪ ሆኖ መቀጠሉ አይቀርም። ትንቢቱ እስራኤላውያን በውጭ ንይሎች በተወረሩ ጊዜ የተሰጠ ምላሽ መሆኑን በግልጽ የሚያሳይ ሲሆን፤ ይህም ኤደማውያን ከጠላት ጋር ትብብር ማድረጋቸውን ያመለክታል (ቊ 15 ይመ)። ይህ ወረራ በ586 ዓቅክ በናቡከደነፆር የተካሄደው ወረራ ከሆነና ኤደምም ራሷ በዐምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በነገደ ነባሮት ቊጥጥር ሥር ከዋለች፤ መጽሐፉ የተጻፈበት ጊዜ ከ586ቱ የጽዮን መወረር በኋላ ነው ብሎ መገመት የተሻለ ይሆናል።

ትንተና

፩. ከእግዚአብሔር የመጣው መልእክት (ቊ 1)

1 ትንቢተ አብድዩ ስለ ኤደም ወይም በኤደም ላይ የተላከውን የእግዚአብሔርን መልእክት በግልጽ በማስታወቅ የሚጀምር ሲሆን (ከመዝ 137፥7 ጋር ያነጻ)፤ ይህም በሚቀጥሉት መሥመሮች ተደጋግሞ ይገኛል። ኤደም የያዕቆብ ወንድም ለሆነው ለዔሳው የተሰጠ ተለዋጭ ስም ነው (ዘፍ 36፥1:8:43፤ ከኦብ 6:8-9:18-19:21 ጋር ያነጻ)። በተጨማሪም ይህ ስም ከእስራኤል ጋር የደም ግንኙነት ያላቸው መሆኑ (ዘኁ 20፥14፤ ዘጳ 23፥7፤ አሞ 1፥11፤ ሚል 1፥2 ይመ፤ ከኦብ 10:12 ጋር ያነጻ)፤ በብሉይ ኪዳን በተደጋጋሚ የተገለጸውን የዔሳውን ትውልድ ያመለክታል (ዘፍ 36፥9:16-17፤ ከ36፥31:43 ጋር ያነጻ)፤ ደግሞም እነርሱ ይኖሩበት የነበረውን መሬት ያመለክታል (ዘኁ 20፥23፤ 21፥4፤ 34፥3፤ ከኦብ 18-21 ጋር ያነጻ)።

‘መልእክቱ’ ‘ከእግዚአብሔር’ ዘንድ በመምጣቱ መለኮታዊ መገለጥ መሆኑ የተረጋገጠ ሲሆን በትንቢቱ ውስጥም ‘ራእይ’ መባሉ ይህንኑ ያጠናክራል (ከዕን 1፥1፤ 2፥2-3 ጋር ያነጻ)። እንደዚህ ያለው መገለጥ በዋነኛነት በነቢያት የሚነገር ነበር፤ “ለምተናል” የሚለው የብዙ ቊጥር ስሜዎቹ የነቢያት ቡድን መሆናቸውን የሚያመለክት ሲሆን፤ ደግሞም መገለጡ የመጣላቸውን የአማኞቹን ማኅበረ ሰብ የሚያጠቃልል ሳይሆን አልቀረም።

“መልእክተኛው” የሚለው ቃል በአብዛኛው የሰው መልእክተኛን የሚያመለክት ሲሆን ይህም የሚያገለግላቸውን ባለሥልጣኖች ወክሎ የተላከ መሆኑን ያሳያል በቊ 1 ላይ “እንውጣ” የሚለው ቃል ይህ መልእክተኛ ከተዋጊዎቹ አንዱ መሆኑን ያመለክታል።

በቊ 1 ላይ የሚታየው ድርብ አካሄድ የሰው ልጅ ታሪክ እንቅስቃሴ ሁለት ደረጃ ያለው መሆኑን ያመለክታል። ዋናው

አንቀሳቃሽ እግዚአብሔር ሲሆን፤ በሌላ በኩል ግን ከራስ ወዳድነት የመነጨ ዓለም ዐቀፋዊ የፖለቲካ ስምምነት አለ (ቍ. 5-7 ይመ)። አሕዛብም እንኳ ቢሆኑ ስፍር ቍጥር በሌላቸው መልእክተኞቹ አማካይነት የሰዎችን ታሪክ የሚቀርጸውን የእግዚአብሔርን ፍላጎት ያገለግላሉ (ኢሳ 45፥4-7 ይመ)።

፩. የኤዶም መዋረድ (ቍ. 2-9)

ሀ. የኤዶም ባሕርይ (ቍ. 2-4)

1. የወደፊቱ የኤዶም ታናሽነት (ቍ. 2)

2 ይህ ቍጥር “ታናሽ” እና “የተናቅህ” በሚሉት ቃላት የኤዶምን መዋረድ ይገልጻል፤ የኤዶም ታናሽነት ከተናቀውና ከተዋረደው ባሕርይዋ የተነሣ የሚደርስባት የጥራት ታናሽነት ነው።

2. የአሁኑ የኤዶም ትዕቢት (ቍ. 3-4)

3-4 “ትዕቢት” የሚለው ቃል “መፍላት” ወይም “መገንፈል” ከሚል ግስ የተገኘ ቃል ነው። የዚህ ቃል አመጣጥ ሥሩ ከዓሳው ብኩርና ጋር በተያያዘ ሁኔታ ሦስት ጊዜ ተጠቅሶአል፤ የትዕቢት ባሕርይ ራስን ያለ ልክ ክፍ አድርጎ ከመገመትና ካለመገዛት የሚመጣ ነው። ኩራተኛ ሰው የእግዚአብሔርንም ሆነ የሰውን ሥልጣን ይቃወምና ለራሱ ይወስደዋል።

የኤዶም ትዕቢት “በከፍታ ስፍራ” በሆነው የመልክአ ምድር አቀማመጧ ላይ የተመሠረተ ሲሆን፤ በዚህም የዋስትናና በራስ የመተማመን ስሜት ዐድርባታል፤ የተፈጥሮ መከላከያዎቿ የሚያስመኩ ነበሩ። የሥልጣኔዎቿ ዋና ማእከሎች የሚገኙት ከሙት ባሕር በስተ ደቡብ ምሥራቅ ባለው ተራራማ መሬት ቀጭን ጫፍ ላይ ነበረ። የዚህ ተራራ ጫፍ በስተ ሰሜን በኩል ከ4,000 ጫማ በላይ ሲሆን በስተ ደቡብ በኩል ደግሞ እስከ 5,700 ጫማ የሚሆን ክፍል ነበረው። ይህ የጠረጴዛ ቅርጽ ያለው የተራራ ጫፍ በምዕራቡ በኩል ከዐረብ ምድር ጋር የተገናኘ ሲሆን፤ ይኸውም በጥቂት ማይል ርቀት ከ4,000 ጫማ በላይ በሚሆን ቍጥር የተሰጠ ወደ ታች ይወርዳል። የሰሜኑ ወሰን እንደዚሁ በዋዲ ዘረድ የወንዝ ሽለቆ የተከለለ ሲሆን፤ በስተ ደቡብ በኩል ደግሞ የዋዲ ሄስሚህ ወንዝ የሚገኝበት ገደል ለጥ ያለውን ዐምባ ምድር ከታች ከበረሐው ጋር ያገናኘዋል። ከእነዚህ የተፈጥሮ ምሽጎች በተጨማሪ ኤዶም በተርታ በተሠሩ የብረት ዘመን ምሽጎች የተከለለች ናት፤ በተለይም መሬቱ ቀስ እያለ ወደ በረሐው በሚወርድበት በምሥራቁ ወሰን ይህ በብዛት ይታያል።

የኤዶም ምሽግ እንደዚህ “በስንጣቃ ዐለት ውስጥ” የመኖር ሁኔታ የሚታይበት ያለው ነበረ (ማሕ 2፥14፤ ኤር 49፥16)፤ እንዲህ ዐይነቱ ጠንካራ አካባቢ የአልበገር ባይነት ስሜትን ያሳድራል። “ሌላ” የሚለው ቃል (በዐዲሱ መደበኛ ትርጉም በቍ. 3 ላይ ያለውን የግርጌ ማስታወሻ ይመልከቱ) በአሜሪካ ለተማረከው ለኤዶማውያን ሰፈር የተሰጠ ስም ነበረ (2ኛ 14፥7)። ይህም ደግሞ ከብዙ ጊዜ በኋላ ከተመሠረተችው ጴጥራ ከተባለችው የነገደ ነባዮት ዋና ከተማ ጋር የተያያዘ ሲሆን ትርጉሙም “ዐለት” ማለት ነው (ከማቴ 16፥18 ጋር ያነጻጽ)።

ኤዶም የዋስትና ስሜቷ አታለላት። ምንም እንኳ በሰው ኀይል የማትደፈር ብትመስልም፤ በእግዚአብሔር ጥበብና ኀይል ፊት ኤዶም ፍጹም ደካማ ነበረች። የኤዶም አታላይ ትዕቢት “ማን ወደ ምድር ሊያወርደኝ ይችላል?” በሚል የልቦ ሙሉነት አነጋገር ተገልጾአል። ጥያቄው “ከዚያ አወርድሃለሁ” የሚል ቀጥተኛ መልስ የተሰጠው ሲሆን፤ ይህም የትንቢቱን ማእከል ያዘለ አነጋገር ነው።

ለ. የኤዶም አደጋ (ቍ. 5-9)

1. የኤዶም መዘረፍ (ቍ. 5-6)

5-6 ሌቦች ቤትን እንደሚዘርፉ ሁሉ “ወይን ለቃሚዎች” ደግሞ የወይን ቦታን ያራቁታሉ፤ ይሁን እንጂ በሁለቱም አንጻር ከእይታና ከዝርፊያ ያመለጠ ጥቂት ትራፊ ይኖራል፤ ከዚህ አንጻር ሲታይ ግን ዓሳው ምንም ነገር ሳይተርፍለት ተመዘበረ (ከቍ. 8-9፤ ከኤር 49፥9-10 ጋር ያነጻጽ)። ይህ ምንም

ነገር የማይሸሸግበት የራሱ የእግዚአብሔር የፍርድ አሠራር ነው። እግዚአብሔር ለያዕቆብ ትሩፍ (ቅሬታ) ለመተው በተደጋጋሚ ቃል የገባ ሲሆን፤ ለኤዶም ግን እንደዚህ ያለ የተስፋ ቃል አልተሰጠም።

2. የኤዶም ወጥመድ (ቍ. 7)

7 ኤዶምን ጓደኞቿ ያታልሉአታል። ይህ ማታለል ሆነ ተብሎ የታሰበ የጠላትነት መግለጫ ስለ መሆኑ “ያሸንፋህማል” የሚለው ግስ ያመለክታል። “አታልሉሃል” የሚለው ቃል “ጓደኞች” ከሚለው ጋር ዐብሮ መቀመጡ የተፈጸመውን ክሕደት ግልጽ ያደርጋል። ኤዶማውያን ከወዳጆቻቸው ርዳታንና መሸሸጊያን ፈልገው ሳለ የደረሰባቸው ይህ መታለል እንግዲህ “በወዳጆቻቸው” መገፋታቸውን ያመለክታል። ኤዶም ርዳታና መሸሸጊያ አለማግኘቱ አግባብነት ያለው ነገር ነበረ፤ ምክንያቱም እርሱም ከወንድሙ ከያዕቆብ “የተረፋትን” ልክ እንደዚሁ አድርጎ ነበረ (ቍ. 10፡ 12፡ 14)።

3. የእግዚአብሔር ተነሳሽነት (ቍ. 8-9)

8-9 “ይላል እግዚአብሔር” የሚለው አነጋገር የዐዲስ ክፍል መክፈቻ ሲሆን ይህም እየቀረበ ለመጣው የኤዶም መጥፋት እግዚአብሔር ራሱ ያለውን ተነሣሽነት የሚያመለክት ነው። “በዚያ ቀን” የሚለው ሐረግ ብዙ ጊዜ እግዚአብሔር በሉዓላዊነቱ በፍርድና በማዳኑ ኀይል በሰው ልጅ ታሪክ ውስጥ ጣልቃ የሚገባበት አንድ የተወሰነ ጊዜ መኖሩን የሚያሳይ ነው። እግዚአብሔር የኤዶምን “ጥበበኛ ሰዎች” እና “አስተዋዮችን” ያጠፋል። ሲወርድ ሲዋረድ የመጣው የኤዶም ጥበብ መውደቅ (ከ1ኛ 4፥30፤ ከኢዮ 1፥1፤ 4፥1፤ ከኤር 49፥7፤ ከሰቄ 4፥21 ጋር ያነጻጽ) የመታለልን ፍሬ ሐሳብ እንደገና አጉልቶ የሚያሳይ ነው፤ ፍሬ ነገሩ ኤዶም የተታለለው እግዚአብሔር ለመታለል አሳልፎ ስለ ሰጠው መሆኑ ነው።

ቲማን የሚለው ቃል በሰሜን ኤዶም ያለውን ክፍል የሚገልጽ ሲሆን፤ የኤዶምን ሕዝብ በሙሉ የሚመለከት ነው፤ በአሕዛብ እጅ የሚፈጸመውን የኤዶምን መጥፋት በሚመለከት የትንቢቱን ታሪካዊ ውጤት በርግጠኝነት ለማወቅ አልተቻለም፤ ዳሩ ግን ታላቅ ግድያ ከፊት ለፊት ይታያል።

፫. በኤዶም ላይ የመጣው ክስ (ቍ. 10-14)

ሀ. የክሱ ምክንያት (ቍ. 10)

10 “ግፍ” የሚለው ቃል የሞራል ክፋትንና በግልጽ የሚታይ ጭካኔን የሚያሳይ ሲሆን (ከዕን 1፥2 ጋር ያነጻጽ)፤ ሁለቱም ኤዶም ከእስራኤል ጋር የነበራትን ግንኙነት የሚገልጹ ናቸው። ይህ ወደ ሁለቱ ሕዝቦች ጥንተ መሠረት፤ ማለት ዓሳው በወንድሙ በያዕቆብ ላይ ወደ ነበረው ጥላቻ ያመራል (ዘፍ 27፥40-41)። ይህ ጥላቻ እንደገና ከፀአተ እስራኤል በኋላ ኤዶም ለእስራኤል ባሳየው ጠላትነት ተገለጸ (ዘፀ 15፥15፤ ዘኁ 20፥14-21፤ ዘዳ 2፥4፤ መሳ 11፥17-18)፤ ኤዶምም በሳኦል ከመሸነፋቸው በፊት እስራኤልን ይዘርፉት ከነበሩት ጠላቶች መካከል አንዱ ነበረ (1ኛሙ 14፥47-48)። በኋላም ዳዊት ያደረጋቸው ዘመቻዎች የሚታዩት ከዚህ የጠብ አጫሪነት ታሪካዊ ዳራ አንጻር ነው (2ኛሙ 8፥13-14፤ 1ኛ 11፥15-16፤ 1ዜና 18፥11-13፤ መዝ 60)። ይህ ሁሉ ኤዶም በኢየሩሳሌም መጥፋት ሐሜት በማድረግ ተደመደመ (መዝ 137፥7፤ ሰቄ 4፥21-22፤ ሕዝ 25፥12፤ 35፥5፤ 15፤ 36፥5፤ ኢዩል 3፥19)።

ለ. የክሱ መግለጫ (ቍ. 11-14)

1. ክሱ ተገለጠ (ቍ. 11)

11 ኤዶም ከእንግዶች ጋር መተባበሩ በመጀመሪያዎቹ ሁለት መሥመሮች ላይ የታወቀ ሲሆን፤ አንድነቱም በመጨረሻው መሥመር ላይ ተገልጾአል። ቢሆንም በእነዚህ ሕዝቦች መካከል ግልጽ የሆነ ልዩነት አለ፤ ምክንያቱም “ገለልተኛ” የሚለው ቃል በኤዶምና በነዚህ ሥሥታም እንግዶች መካከል የነበረውን ትልቅ ልዩነት ስለሚገልጽ ነው። እንግዶቹ ኢየሩሳሌም ውስጥ ገብተው በተማረከው ንብረትና ምናልባትም በዜጎቹ ላይ ዕጣ ሲጣጣሉ (ከኢዩ 3፥3፤ ከናሆ 3፥10 ጋር ያነጻጽ)፤ ኤዶም በዚህ ዘረፋ አልተሳተፈም (በተጨማሪ ቍ. 13 ይመ)። ቢሆንም

በእግዚአብሔር ፊት፤ የሞራል ተጠያቂነትን በሚመለከት በተግባር ንጢአትና ተግባሩ እንዲፈጸም በሚፈቅደው ውስጣዊ የንጢአት ዝንባሌ መካከል ብዙ ልዩነት የለም (ከማቴ 5፥21-32 ጋር ያነጻ)።

2 ክሱ ሲደገምና ሲገባ (ቍ 12-14)

በእነዚህ ቍጥሮች ውስጥ አጽንዖት የተደረገው ኤዶም በእስራኤል ላይ ከፈጸመው ግዙፍ ዐመፅ ይልቅ ባሳየው የጥላቻ አዝማሚያ ላይ ነው።

12 “መደሰት” ለሚለው ቃል የመጀመሪያው የዕብራይስጡ ግስ “መመልከት” የሚል ትርጉም አለው፤ ይህ ደግሞ ከወውደ ምንባብና ከተጓዳኝ ግሶች እንደምናየው የንቀትን፤ ዝቅ አድርጎ የማየትንና በሌላው ሥቃይ የመደሰትን ስሜት የሚያመለክት ነው። “ሐሢት ማድረግ” እና “በትዕቢት መናገር” የሚሉት ሐሳቦች ለወንድማዊ የቃል ኪዳን ታማኝነት ምንም ደንታ ያልነበረውን የዚህን ዐይነተኛ ጠላት ጠማማና ተነቃፊ ባሕርይ የሚያመለክት ነው።

13 ይህ ቍጥር ባዕዳን (ቍ 11) እንዴት እንደ ተገለጹ የሚያሳይ ሲሆን፤ ባሕርያቸውም በቀጥታ ከኤዶም ጋር የተያያዘ ነው። ቢሆንም በቍ 11 ላይ ኤዶም ከባዕዳን ጋር በሐሳብ እንጂ በግልጽ በተግባር አልተባበረም። አሁን ግን ኤዶም በኢየሩሳሌም ዝርፊያ ቀጥተኛ ተሳትፎ በማድረግ ወንጀል ተከስሷል፤ ቀጥተኛ ተሳትፎ ለማድረግ እየተቃረበ ቢሆንም እንኳ፤ የኤዶም ታሪካዊ ሚና በዋነኛነት የዝንባሌ ጉዳይ ነበር (“ንቀት ማሳየት”)።

14 መጠባበቅ የሚለው ግስ በቍ 11 ላይ ኤዶም የሠራውን ሥራ፤ ማለትም ገለልተኛነቱን የሚያስተጋባ በመሆኑ፤ በዚህ ቍጥር ላይ በድርጊትና ለማድረግ በማሰብ መካከል ያለው ልዩነት መጥፋቱን እናስተውላለን። ቍጥሩ ከይሁዳ ለተረፉት ሰዎች ኤዶም የነበረውን አያያዝ የሚገልጽ ሲሆን፤ በዚህም በከተማው ውስጥ ከሚታየው ከዋናው የተግባር እንቅስቃሴ የራቀ ነበር የሚልን ሐሳብ የሚያስይዝ ነው፤ ምክንያቱም ስደተኞቹ ከከተማው እየሸሹ ነበረ። ከዚህም በላይ ደግሞ ይህ ቍጥር እንደሚሳየው ኤዶማውያኑ ገለልተኛነቱ የለየለት ወረራ በስደተኞቹ ላይ ይፈጽመው ነበር።

የእነዚህ ቍጥሮች ማእከላዊ ትኩረት የይሁዳ ሕዝብ በመጣባቸው ቀን ላይ ያነጣጠረ ነው። ይህም ቀደም ሲል ከተሰጡት መግለጫዎችና በተደጋጋሚ ከተገለጸው ከባድ የሞት ድምፅ እንደምንረዳው ታላቅ ውድቀትን የሚያመለክት እንደ ሆነ እናያለን (ከሶፎ 1፥14-16 ጋር ያነጻ)። “በጭንቀታቸው” (እንደገና ቍ 12) እና “በጥፋታቸው” (ቍ 12) የሚሉት ቃላት ሁኔታው መጠነ ሰፊ የሆነ ብሔራዊ መቅሠፍት መሆኑን ያሳያል፤ ኢየሩሳሌም የተወረረችበት፤ ንብረቷ የተዘረፈበት፤ ሕዝቧ ለባርነት የተዳረገበት ወይም በሰፊው የታረዱበትና ኤዶምም ገለልተኛ ሆኖ በመሣለቅ የተሳተፈበት እንዲሁም ከባዕዳን ወራሪዎች ጋር የተባበረበት አንድ ልዩ የመቅሠፍት ጊዜ እንደ ነበረ ለይተን ማወቅ እንችላለን? በኢየሩሳሌምና በይሁዳ ታሪክ ውስጥ በዚህ ዐይነት የሚታሰቡ ስድስት ወቅቶች ሲኖሩ፤ ከእነዚህም ውስጥ የመጨረሻው (586 ዓቅክ) ከእነዚህ መመዘኛዎች ጋር በጣም ይቀራረባል።

ቀደም ሲል በ597 ዓቅክ በናቡከደነፆር የተፈጸመውን የኢየሱዳምን መማረክ ተከትሎ ይህ በባቢሎናውያን የተካሄደው የመጨረሻ የኢየሩሳሌም ወረራ ሲደረግ፤ ኤዶም ገና ነጻ አገር ነበረ። በሁለቱም ወቅቶች የከተማዋ ሀብት ተዘርፎአል፤ ሕዝቧም በጅምላ ተግዝላል (2ነገ 24፥13-16፤ 25፥4-17፤ 2ዜና 36፥18-20)። በ586 ከተማዋ ቤተ መቅደሱን ጨምሮ በሙሉ ተቃጠለች (2ነገ 25፥9-10፤ 2ዜና 36፥19)፤ አብዛኞቹ ነዋሪዎቿም ተጨፈጨፉ (2ነገ 25፥8-21፤ 1ዜና 36፥17፤ ከኤር 6፥1-9፥22፤ ከሕዝ 4፥1-7፥27 ጋር ያነጻ)። ንጉሡ ከተከታዮቹ ጋር ባደረገው የማምለጥ ሙከራ ዘገባ ውስጥ ያልተሳሳቸው ስደተኞች እንደ ነበሩም በግልጽ ተጠቅሶአል (2ነገ 25፥4-5)። በዚህ መግለጫ ውስጥ ልዩ ትኩረት የሚሰጠው በዚያ ጊዜ የነበረው የኤዶም ባሕርይ ነው። በናቡከደነፆር ላይ ለማመፅ በተቋቋመው የፓለስቲና ግዛቶች ኅብረት ውስጥ ተሳትፎ የነበረው ይመስላል (ኤር 27፥3፤ 40፥11)፤ ይሁን እንጂ በኃላ እስራኤላውያን ቅጣታቸው እጅግ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ

ፍዳቸውን በሚቀበሉበት ጊዜ (ሕዝ 35፥5፤ ከሰቄ 1፥17 ጋር ያነጻ) ኤዶም በይሁዳ ላይ ቂም በቀል በመፈጸምና (ሕዝ 25፥12) እስራኤላውያንንም ለሰይፍ ስለት አሳልፎ በመስጠት ተወንጀሎአል፤ ደግሞም በዚሁ ጊዜ ኤዶም በኢየሩሳሌም መጥፋት ሐሢት በማድረግ ወንጀልኛ ሆኖአል (መዝ 137፥7፤ ሰቄ 2፥15-17፤ 4፥21፤ ሕዝ 35፥11-15፤ 36፥2-6)፤ ስለሆነም የኤዶም ውድመት ትንቢታዊ ዐዋጅ ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰው በዚህ ጊዜ ነበረ (ኤር 9፥26፤ 25፥21፤ ሰቄ 4፥21-22፤ ሕዝ 25፥13፤ 32፥29፤ 35፥3-4፤7-9፤11፤ 14-15፤ 36፥7)።

፬. የእግዚአብሔር ቀን (ቍ 15-21)

ሀ. የዳሳው ፍርድ (ቍ 15-18)

15-16 “የእግዚአብሔር ቀን” በእስራኤል ነገረ ፍጻሜ ውስጥ ታላቅ ትኩረት የተሰጠው ጉዳይ ሲሆን፤ አብድዩ አስቀድሞ ለጠቀሰው “ቀን” የመጨረሻ መግለጫ ነው። “ታላቁና የሚያስፈራው የእግዚአብሔር ቀን” በተባለው ውስጥ የኤዶምና የይሁዳ ውድቀት ይታያል (ኢዩኤል 2፥31)። ይኸውም በሰዎች ታሪክ ውስጥ የእግዚአብሔር ግዛት የተቋቋመ ለመሆኑ የመጨረሻው ምልክት ሰጭ ሲሆን፤ በዚህም የእርሱን የበላይነት በሚቃወሙ ጠላቶች ላይ ፍርድን ያመጣል። እንደዚህ ያለው ፍርድ ከሐዲና ዐመፀኛ የሆነችውን እስራኤልን የሚጨምር ሲሆን፤ ይህም ይበልጥ ግልጽ የሚሆነው በሰማርያና በኢየሩሳሌም ውድቀት ነው። ከዚያም በኋላ ፍርዱ ለእግዚአብሔር ለዓላዊነት በማይሰጥ ሐሳብ “አሕዛብ” ላይም መጣ። እንግዲህ በቍ 1-9 እና በ15-21 የተጠቀሰው ይህ “ቀን” የኤዶምንና የአሕዛብን ዕጣ ፈንታ ይወስናል። አሕዛብ በእግዚአብሔር ቅዱስ ተራራ ላይ ይህን “ቀን” ካዩ በኋላ የእርሱ “ቀን” ማንም ርምጃውን በማይገታው ሁኔታ ይመጣል። ይህ ቀን በመጀመሪያ ደረጃ ታማኝ ለሆኑት የእስራኤል ትሩፋን የቅድሚያ ፍጻሜ እንዳለው ሆኖ የተነገረ የተስፋ ቃል ነው፤ እንግዲህ አብድዩ ለተቀደሰው ሕዝብ ነጻ የመውጣትንና የድልን የተስፋ ቃል ያገኘው ከዚህ ለያዕቆብ ቤት ከተሰጠው የበረከት ተስፋ የተነሣ ነው (ቍ 17-21)።

የቍ 15 የመጀመሪያው መሥመር ቀደም ላለት ቍጥሮች ነገረ መለኮታዊ ንድፍ በማስቀመጥ የትንቢተ አብድዩ ዋና አምብርት እንደ ሆነ ይቆጠራል። ኤዶምንና ኢየሩሳሌምን ያጋጠሟቸው የውስጥ አደጋዎች በሩቅ ባለና ትርጉም በሌለው ጦርነት ውስጥ የተከሠቱ የተበታተኑ ሁኔታዎች ሳይሆኑ፤ “ፈጽሞ የማይፈርስና ለሌላም ሕዝብ የማይሰጥ መንግሥት” ለማቋቋም የሚመጣውን የእግዚአብሔር ዱካ የሚያመለክቱ ናቸው (ዳን 2፥44)። የሚቀጥሉት ቍጥሮችም ይህ ሊመጣ ያለው ቀን ምን ዐይነት እንደ ሆነ የሚያብራሩ ትርጉሞች ናቸው። ቍ 15 እንደዚሁ የዚህ ቀን ዋና መርሕ የሆነውን የአጸፋን (የብድራትን) ነገር የሚናገር ነው፤ “አንተ እንዳደረግሽው በአንተም ላይ ይደረጋል” ይላል። በተጠቀሰችው አገር አማካይነት የተፈጸሙት ድርጊቶች በእርሷም ላይ ከሚፈጸሙት ድርጊቶች ጋር በትክክል ተመሳሳይ ናቸው።

ቍጥር 16 በቍ 15 ያለውን ያለፈና የወደፊት ድርጊት ተመሳሳይነት ይመለከታል፤ ይኸውም “ጠጣችሁ” “ይጠጣሉ” የሚል ነው። የመጠጣት ምሳሌ አብዛኛውን ጊዜ የፍርድንና የመዋረድን ሁኔታ የሚገልጽ ነው (ከዕፅ 2፥15-16 ጋር ያነጻ)። በእግዚአብሔር “ቅዱስ ተራራ” ላይ በኢየሩሳሌም ውስጥ የይሁዳ መከራ መቀበል በቍ 10-14 ያለፈ ድርጊት ሆኖ ተገልጿል፤ የኤዶምና የአሕዛብ መከራ ግን በአብድዩ ትንቢት ዘመን ገና ወደፊት የሚፈጸም ነው።

17-18 “የጽዮን ተራራ” በኢየሩሳሌም ያለውን የእግዚአብሔርን ግዛት የሚያመለክት ነው። ስለሆነም እርሷ እግዚአብሔር ስለሚገኝበት የተቀደሰች ትሆናለች፤ በእርሷም ውስጥ የሚኖሩት ሁሉ የተቀደሱ እንዲሆኑ ይጠበቅባቸዋል። የጽዮን ተራራ የእግዚአብሔር ሉዓላዊ ቅድስና መገለጫ ስለ ሆነች፤ በሰዎች ንጢአት ላይ ፍርድ የሚሰጥበት ትሆናለች (ለምሳሌ፤ ኢሳ 31፥9፤ ኢዩል 3፥16፤ አሞ 1፥2-2፥16)፤ ደግሞም በይሁዳ ዜጎች ላይ የሚተላለፈው የመጨረሻው የእግዚአብሔር ፍርድ ስፍራ ትሆናለች (ለምሳሌ፤ ኢሳ 10፥12፤ ሰቄ 2፥1-8፤ 4፥2-16፤ ሚክ 3፥12፤ ከሐዝ 11-14፤16 ጋር ያነጻ)። ይሁን እንጂ የእግዚአብሔር ንጉሣዊ አገዛዝ በማጥፋትም

ጭምር እንደዚሁ ይገለጻል፤ ይህም ከጽዮን ተራራ የሚመነጭ ሲሆን (ለምሳሌ፤ መዝ 20፥2፤ 53፥6)፤ ለእርሱ መገኘት ተስማሚ የሚሆነውን ቅድስና ያጎናጽፋታል፤ እንግዲህ የአብድዩ የድነት ዐዋጅ ከዚህ ዐይነቱ ባህል የተገኘ ነው።

“ነጻ መውጣት” ከአደጋ ማምለጥንና ሰፊ ጥፋት መኖሩን ያመለክታል (ከዘፍ 14፥13፤ ከመሳ 12፥4-5፤ ከአብ 14 ጋር ያነጻ)። ይህ በአብዛኛው እግዚአብሔር በቸርነቱ የእስራኤልን ትሩፋን ማጥፋትን ማንጻፍት የሚገልጽ ሲሆን፤ በተለይም ከኢየሩሳሌም ውድቀት በኋላ ያለውን ሁኔታ ያመለክታል (ከዕዝ 9፥8-13፤ ከኢሳ 4፥2፤ 10፥20 ጋር ያነጻ)። በመጨረሻው መሥመር ላይ የሚገኘው የዚህን ተሐድሶ አፈጻጸም የሚገልጸው “ይወርሳሉ” የሚለው ቃል በተቀዳሚነት እስራኤል የተስፋዩቱን ምድር መውረሷን ያመለክታል (ለምሳሌ፤ ዘፀ 6፥8፤ ዘፍ 3፥8፤ 4፥1፤ 22)። እስራኤል ይህንን ደል ያገኘችው በሕዝቡ ስም በጦርነቱ የተዋጋውንና ጠላቶቻቸውን ከፊታቸው ያባረረውን አምላክ በመታዘዝ ነው፤ በኋላ ግን ባሳየችው አለመታዘዝ ምድሪቱን የመቈጣጠርን መብት ዐጣች፤ ይሁን እንጂ ነቢያቱ ለእግዚአብሔር ብትታዘዝና ጽኑ እምነት ቢኖራት፤ ምድሪቱን እንደገና የመውረስ ተስፋ እንዳላት አበክረው ገለጽላት (ለምሳሌ፤ ኢሳ 54፥3፤ 57፥13፤ 60፥21፤ 61፥7፤ ሕዝ 36፥12፤ አሞ 9፥12፤ ከገላ 3፥29፤ ከ1ጴጥ 1፥4 ጋር ያነጻ)፤ ስለዚህ አብድዩ ይህ ተፈጻሚ የሚሆንለት የተቀደሰ ማኅበረ ሰብ ይመሠረታል ብሎ በመጠባበቅ የተማጸነው ይህንን ተስፋ በማድረግ ነው (ቁ. 19-21 ይመ)።

በቁ. 17 ላይ በሚታየው የጦርነት አዝማሚያ መሠረት የያዕቆብ ቤት የዔሳውን ቤት ያወድማል። ገለባን የሚበላው የእሳት አውዳሚነት ምሳሌ በዚህ የተገለጸውን የእግዚአብሔርን ምሕረት የለሽ ፍርድ የሚያሳይ ነው (ለምሳሌ፤ ዘፀ 15፥7፤ ኢሳ 10፥17፤ ኢዩል 2፥5፤ ሚል 4፥1)። ይህ ትንቢት ቀደም ሲል የተፈጸመውን የኤዶምን በሳኦል፤ በዳዊትና በተከታታይ ነገሥታት መገዛት እንደገና የሚያድስ ነው፤ ይህንን ቀንበር ኤዶም በስተኋላ ላይ አሸቃጥኖ ወርውሮት ነበር። ኤዶም በመጨረሻው እንደሚንበረከክ ነቢያት አስቀድመው ተናግረው ነበር (ከዘኁ 24፥18፤ ከኢሳ 11፥14፤ ከሕዝ 25፥13-14፤ ከአሞ 9፥12 ጋር ያነጻ)። በኢሳ 11፥13-14 እንደ ተገለጸው ይህ የሚፈጸመው በተባበረችው እስራኤል አማካይነት ነው፤ ይህም “ያዕቆብ” እና “ዮሴፍ” በሚሉት ተጓዳኝ ቃላት ተገልጸዋል (ከመዝ 77፥15፤ 80፥1፤ 81፥4-5፤ ከኤር 3፥18 ጋር ያነጻ)። የዔሳው ቤት እንደ ያዕቆብ ቤት “ነጻ መውጣት” እና ትሩፋን ሕዝብ (ቅሪታ) አለኝ ብሎ ሊጠበቅ አይችልም፤ ኤዶማውያን የእስራኤልን ምድር ለመዝረፍና ለመውረስ የተረፈውንም ሕዝብ ለመጨፍጨፍ ዐስበው እንደ ነበር፤ በእነርሱም ላይ ይህ ይፈጸምባቸዋል።

ቁ.ጥር 18 የኤዶምን የፍርድ ሂደት ያሳያል። እግዚአብሔር ኤዶምን ከአገሯ ከዔሳው ተራሮች እንዲያጠፋት የአሕዛብን መንግሥታት መርጧቸው ነበር (ቁ. 8-9 ይመ)፤ ይሁን እንጂ አሁን ዔሳውን ጨርሶ ለመደምሰስ የራሱ ሕዝብ የሆኑት እስራኤል ከእርሱ ጋር ሊተባበሩ ነው። የታሪክ ሁኔታዎች ይህንን ሂደት የሚደግፉ ናቸው። ኤዶም ይሁዳ ደክማ ከነበረችበት በስድስተኛውና በዐምስተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በዐረብ በስተ ምሥራቅ ካለው አገሯ የተወገደች ሲሆን፤ ይህ የተፈጸመው ግዛቷ በነገደ ነባዮት እጅ በገባበት በመጨረሻው ደረጃ ላይ በውጭ ኃይሎች ነበር። በዚያም ዘመን የተረፉት ኤዶማውያን ከዐረብ በስተ ምዕራብ ባለው በኔጌብ ሰፍረው ነበር (ከሕዝ 35፥10-12፤ 36፥2-5 ጋር ያነጻ)። ከምርኮ በኋላ ያለው የይሁዳ ግዛት በስተ ደቡብ በኩል በሰሜን ኬብርን ካለው ከቤትዙር የሚያልፍ አልነበረም። ኬብርን ራሷና አጎራባች የሆኑት ከተሞች በሙሉ በኤዶማውያን ተይዘው ነበር (ከዕዝ ሱቱ 4፥50፤ ከ1መቃ 4፥61፤ 5፥65፤ ከኩፋሌ 38፥8-9 ጋር ያነጻ)፤ በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይም ግዛታቸው የግሪክ ስም ተሰጠውና ኤዶምያስ ተባለ።

ይሁን እንጂ የይሁዳ ዕድል በመቃባውያን ዘመን እንደገና ነፍስ ዘራ (168-63 ዓቅክ)። ይህ ዘመን የበፊቱን ምድራቸውን ይወርሱ ዘንድ የአይሁዳውያን መንፈስ የተነቃቃቀ ዘመን ነው። ኤዶማውያንም በ166 ዓቅክ በይሁዳ ማቃቢያስ ተሸነፉ (ከ1መቃ 5፥3-65 ጋር ያነጻ)። ይህ ድል በዮሐንስ ሂሮታኑስ (135-104 ዓቅክ ተፈጸመ (125 ዓቅክ)፤ እነርሱም ለግርዘትና ለመላው የአይሁድ ሕግ ተገዢዎች ለመሆን ተገደዱ፤ ቢሆንም

ታላቁ ሂሮድስ ኤዶማዊ ዘር ስላለው አይሁዶችን ማስቸገራቸውን ቀጠሉበት፤ በመጨረሻው ግን የያዕቆብ ቤት ስለ አጠፋቸው፤ ብሔራዊ ማንነታቸውንና ራስን በራስ የማስተዳደር መብታቸውን ተነጠቁ።

ለ. የኤዶም መያዝ (ቁ. 19-21)

19-20 “ይይዛሉ” የሚለው ቃል ብቻ ሳይሆን (በቁ. 17-18 ላይ ተሰጠውን ማብራሪያ ይመ)፤ የብሔረ ሰብና የመልክአ ምድር መግለጫዎች ሁሉ እስራኤል ከነፃነት መውረሷን የሚያመለክቱ ናቸው። “ኔጌብ” ለዘወትር የኤዶማውያን መኖሪያ አልነበረም፤ ምክንያቱም የእነርሱ የነበሩትን “የዔሳውን ተራሮች” ተቀምተው ስለ ነበረ ነው (ከዘፍ 2፥4-5 ጋር ያነጻ)፤ ይልቁን ሁቁ የዚህ ተቃራኒ ነው፤ ከተራራው ግርጌ ያለው፤ የይሁዳን ኩረብታዎች ከፍልስጥኤም የሚለዩው ረባዳው ክፍለ ሀገር ወደ ምዕራብ በኩል ይሰፋፋል። በቅድመ ምርኮ ዘመን በአሦራውያን ተወስደው የነበሩት የሰሜን ግዛቶች ማለትም ኤፍሬምና ሰማርያ እንኳ ተመልሰው የእስራኤል ግዛት አካል ይሆናሉ። በጥንቱ ዘመን በይሁዳ ተውጦ የነበረው ትንሹ የብንያም ነገድ ከዮርዳኖስ ማዶ በምሥራቅም በሰሜንም ተስፋፍቶ የገለፃድን ለምለም ኩረብታዎች ይይዛል። የከነዓን ምርኮኞችና ከኢየሩሳሌምም የመጡት በሰሜን በኩል በሊዮስ ጠረፍ ወደሚገኘው ሰራጥታ ድረስና በደቡብ ደግሞ እስከ ኔጌቭ ይሰፋፋሉ (ፀአተ እስራኤልንና ከነፃነት በድል የመውረሳቸውን የታሪክ ትዝታ ልብ ይበሉ)።

“ሰፋራድ” የሚለው ስም በርግጠኝነት አይታወቅም፤ ቢሆንም በሩቅ ሊዲያ ያለውን ሳርዲስን የሚመለከት ሳይሆን አይቀርም። ይህ እውነት ከሆነ ደግሞ ከውስጥ ስደተኞች ጋር በመሆን የቅድስት ሀገርን አንዳንድ ክፍሎች ይወርሳሉ ተብለው የተገመቱት በጥንት ጊዜ በአይሁድ ቅኝ ግዛት ሥር የነበሩ ሕዝቦች መሆናቸውን ይገልጻል። ባጭሩ አብድዩ ለተባበረችው እስራኤል “በእግዚአብሔር ቀን” ይሰጣል ብሎ ያየው ምድር ከመጀመሪያው ለዐሥራ ሁለቱ ነገዶች ተሰጥቶ የነበረው ምድር ነው። ይህም ለአብርሃምና ለዘሩ በእግዚአብሔር የተሰጠና የማይወሰድ ምድር ነው (ዘፍ 13፥14-17፤ 26፥2-5፤ 28፥13-15)፤ ስለሆነም የኤዶማውያን ተንኩልም ሆነ በአሦራውያንና በባቢሎናውያን አገር መበተን የእግዚአብሔርን የተስፋ ቃል ከመፈጸም አያግደውም።

“ስደተኞች” (ምርኮኞች) የሚለው ቃል በአብዛኛው ከ586 ዓቅክ በኋላ ለተጋዙት የይሁዳ ሕዝብ የተሰጠ ስም ነው (ለምሳሌ፤ 2ኛ 25፥27፤ ኢሳ 45፥13)፤ እንደዚህ ያለው አጠራር “ከኢየሩሳሌም” ለሚለው ተቀጥላ ተስማሚ ነው፤ ምክንያቱም ከዚች ከተማ ሌላ ትልቅ ግዛት አይታወቅም፤ ይህ ታሪካዊ ዳራ ደግሞ ከቁ. 10-14 ለተገለጹት ሁነቶች ተስማሚ ነው፤ ስለዚህ “የእስራኤል ስደተኞች” የሚለው አነጋገር ከሰሜኑ ግዛት ከእስራኤል የተረፉትና ከሰማርያ ውድቀት በኋላ የተጋዙት ሕዝብ መሆናቸው ነው (ከ2ኛ 17፥6-18፤ 20፥23፤ 18፥11 ጋር ያነጻ)። በዚህ ማስረጃ መሠረት እስራኤል ብቻ ሳትሆን፤ ይሁዳም ጭምር ነጻ አገር መሆኗ ቀርቶ ነበር ማለት ነው፤ እንግዲህ የአብድዩ ትንቢት በጀግንነትና በእምነት የታወጀው፤ በቅድመ ስደትና በድሃ ስደት ዘመን በድክነትና በድካም ውስጥ ይኖሩ ለነበሩት ያገሪቱ ድኞች ነበር (2ኛ 24፥14፤ 25፥12-22-24፤ ኤር 40-44)።

21 ቁ. 21 “መግዛት” (“መኖሪያ”) በሚል ቃል ስለ ተገለጸ የማስገበርን ፍሬ ሐሳብ የሚያጠናክር ነው። ነጻ አውጪዎች የሚለው ቃል በተመሳሳይ ሁኔታ ወታደራዊ ድልን የሚያመለክት ነው (ከዕን 1፥2፤ 3፥13-18 ጋር ያነጻ)። ይህ ማስገበር የመነጨው ከይሁዳ በተለይም ከዋና ከተማዋ ከጽዮን ተራራ ነው፤ የዚህ ማስገበር መጨረሻ ግብ በተማከለ የቤተ መቅደስ አምልኮ (ዘፍ 12፥1-28) እና በተማከለ የሥርወ መንግሥት አገዛዝ (ዘፍ 17፥14-20፤ 2ሳሙ 7) እስራኤልን አንድ ማድረግ ነበረ። እነዚህ የራስ ገዝነት ተግባር ሊኖራቸው አይችልም ምክንያቱም በይሹሩን ላይ ንጉሥ የሆነው የእግዚአብሔር አገዛዝ ግዙፍ ተቋሞች ስለሚሆኑ ነው (ዘፍ 33፥5)። በአሕዛብ ላይ ያላት መሪነት ስለሚመለስለት ስለ ጽዮን ተራራ አብድዩ ያለው ራዳዩ በነእዚህ ተስፋዎች ላይ የተመሠረተ ነው። ይህ ለእግዚአብሔር አገዛዝ የሚታዘዝና እንዲሁም “በፊቱም” ያለፍርሀት በቅድስናና በጽድቅ

የሚያገለግለው” ሕዝብ እንደሚመጣ የተመለከተበት ራእይ ነው (ሉቃ 1፥74-75፤ ከቀ. 17 ጋር ያነጻ)። ይህም ፍጻሜ የሚያገኝ ው እውነተኛው የእግዚአብሔር አስተዳደር ተግባራዊ ሲሆን ነው።

በርግጥም “እግዚአብሔር” “ከጥንት ጀምሮ” ለእስራኤል ንጉሥ ነው (መዝ 74፥12)። እርሱ በተጨማሪ “ሕያው አምላክ ዘለዓለማዊም ንጉሥ” (ኤር 10፥10) ነው፤ “በምድር ሁሉ ላይም ታላቅ ንጉሥ” (መዝ 47፥2:7) ነው። ዳሩ ግን ያ መንግሥት በሁሉም ዘንድ ዕውቅናን የሚያገኝበትና ጉልበት ሁሉ የሚንበረከክበት ጊዜ ይመጣል። ለጽዮንም “የእስራኤል ንጉሥ እግዚአብሔር ከአንቺ ጋር ነው” ይባላል (ሶፎ 3፥15)፤ እነርሱም በሕዝቦች መካከል እግዚአብሔር ነገሠ ይላሉ (መዝ 96፥10)። ኤዶም “በእግዚአብሔር ዕውቀት ላይ በትዕቢት የሚነሣውን እናፈርሳለን” ተብሎ እንደ ተጻፈ ከመንገዱ ላይ ይወገዳል (2ቆሮ 10፥5)፤ “መንግሥቱም የእግዚአብሔር ይሆናል” (ከ1ቆሮ 15፥24-28፤ ከራእ 11፥15፤ 12፥10፤ 22፥1-5 ጋር ያነጻ)።

ትንቢተ ዮናስ

መግቢያ

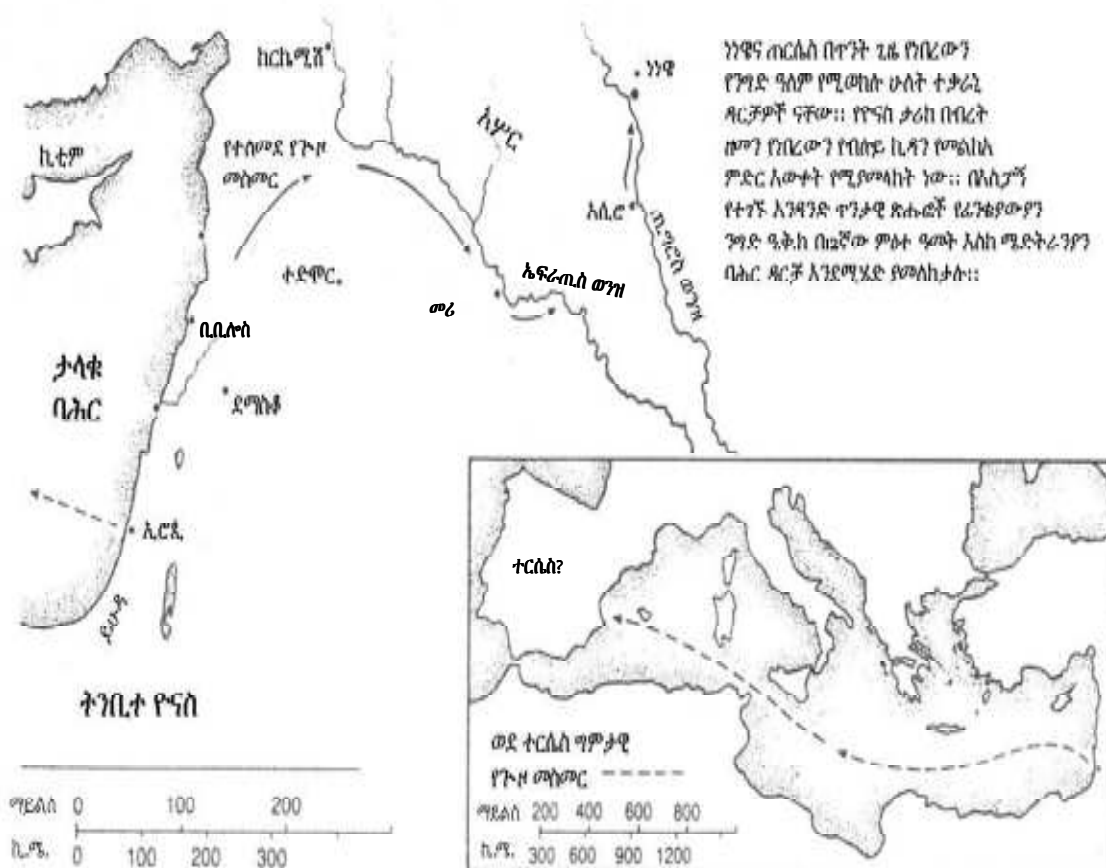
1. 46

ትንቢተ ዮናስ ከደቂቅ ነቢያት¹ (ዐሥራ ሁለቱ መጻሕፍት) መካከል ዐምስተኛው መጽሐፍ ነው። በገሊላ ከምትገኘው ጋትሒፌር የሆነው የአማቴ ልጅ ዮናስ (ከ2ገን 14፥25፤ ኢያ 19፥13 ጋር ያነጻ) በዳግማዊ ኢየሩሳሌም ዘመን (793-753 ዓክልበ) ይህም ጥቂት ቀደም ብለው ትንቢትን ይናገር ነበር። ይህም የመጽሐፍ መቼት² የአሦር መንግሥት በደክመበት ጊዜ፤ ያም ሣልሳዊው አሹር ዳን በሞተበት በ782 ዓክልበ. እና ሣልሳዊው ቴጌልፋሬስ የአሦርን ዙፋን በያዘበት በ745 ዓክልበ. መካከል ለመሆኑ ማረጋገጫ ነው። በዚያ ዘመን አሦር በተራራማ በታ ይኖር ከነበሩ የኡራርቱ ሕዝቦችና በሰሜን በኩል ከማረዳቸው ከማናይና ማዳይ ጋር የሞት ሽረት ትግል ውስጥ ነበር፤ እነዚህም ሕዝቦች ወሰኑን በመግፋት ከነነዋ አንድ መቶ ጎምሳ ኪሳ ሜትር ርቀት ላይ ደርሰው ነበር። የነነዋ ጉልበት መዛልና የሽንፈት ማጥላት የነቢያን መልእክት ለመቀበል አዘጋጅቷቸው ብለው ማሰብ ላይሰክደን ይቻላል።

እስከ ዐሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን ድረስ ትንቢተ የናስ ታሪክ ተደርጎ ይወሰድ ነበር። በዘመናችን ያሉ ፍትሕ የሥነ መለኮት ዐዋቂዎች የሚገነዘቡት መጽሐፍ ክሸን ተደርጎ የተጻፈ ተምሳሌታዊ ታሪክ መሆኑን ብቻ ነው። ጌታችን ግን የየናስ ታሪክ እውነተኛ እንደ ሆነ ተናግሯል። (ማቴ 12፥38-41፤ ሉቃ 11፥29-30፡32)። የመጽሐፉን ተአማኒነት በተመለከተ ጥያቄ የሚነሣው፣ የናስ በዓማው ሆኖ ውስጥ ሦስት ቀንና ሌሊት በመቆየቱ ላይ ነው (1፥17)። በዚህ ዐይነት ሁኔታ በሕይወት መቆየት እንደሚቻል የሚያረጋግጡ በቂ ገጠመኞች አሉ። ኢየሱስ ይህንን ታሪክ ታላቅ ተአምር ከሆነው ከራሱ ትንሣኤ ጋር አያይዞታል።

2. የተጻፈበት ጊዜና ጸሐፊ

በመጽሐፉ ያለው መረጃ ከክርስቶስ ልደት በፊት በስምንተኛው ክፍለ ዘመን ከዮናስ ለመምጣቱ አጠያያቂ የሚሆን አይመስልም። እርሱ ጸሓፊ እንደ ሆነ የተጠቀሰበት ስፍራ ስለሌለና በመጽሐፉ ሁሉ እንደ ሦስተኛ ሰው ስለ ተጠራ፣ አሁን ያለው የትንቢቱ ይዘት ከሌላ ወገን ተገኝቶአል ብሎ ማስተባበል አይቻልም።

1 ይህ ስያሜ ከነቢያት መጻሕፍት ውስጥ በመጠናቸው አነስተኛ የሆኑትን ዐሥራ ሁለቱን ለይቶ ለማመልከት ጥቅም ላይ የዋለ ቃል ነው።

² ታሪኩ መቼና የት ተፈጸመ የሚለውን ሐሳብ ለመግለጽ ከሁለቱ ቃል ጥምረት የተገኘ ነው።

³ ፍትሕ ለ‘ሊበራል’ የገባ አቻ ቃል ነው፤ የዚህ ቃል ሌላ አማራጭ ለዘብተኛ ሥነ መለኮታዊያን የማል ነው።

3. ዐላማ

የዮናስ ትንቢት ዐላማ ነገዌን ወደ ንስሐ መመለስ ነው። የእግዚአብሔር ርኅራኄና የፍቅር እንክብካቤ ይፋ የሆነው ለነገዌ ሳይሆን፤ ለዮናስ (4፥11) እና ለእስራኤል ነበር። መጽሐፉን እንዳለ ስናይ፤ የእግዚአብሔር ሉዐላዊ ጉልበትና እረኝነት ለሕዝቡ መገለጡን እንረዳለን። የአሦር ጥላ ከላይዋ ላይ እየተገፈፈ ላለው ለእስራኤልና ጌላ ላይ ደግሞ በባቢሎን አጅ ጥቃት ለሚደርስባት ይሁዳ ትልቅ ጠቀሜታ ነበረው።

ትንተና

፩. እንቢተኛው ነቢይ (1፥1-2፥10)

ሀ. የዮናስ ሽሽት (1፥1-3)

1 እግዚአብሔር ፈቃዱን ለዮናስ እንዴት እንዳስታወቀው የምናውቅበት ምንም ፍንጭ የለም። ብዙውን ጊዜ አመጣጡን ልብ የማይሉት የመለኮታዊ መልእክት ፍጹም ርግጠኝነት ግን ይስተዋላል። የ“አማቱ ልጅ ዮናስ” የሚለው ትንቢታዊ መጠሪያ በኤልሳብ ሞትና በአሞጽ አግልግሎት መካከል በነበረው የአርባ ዓመት ዘመን መጀመሪያ ስለ ሰሜኑ ክፍል የተጠቀሰ ብቸኛ ስም ነው (2ነገ 14፥25)። ተከትሎ የመጣው የአይሁድ ረቢያዊ ትውፊት ዮናስ በኤልሳብ አግልግሎት ከሞት የተነሣው የመበላቸቱ ልጅ እንደ ሆነ ያትታል (1ነገ 17፥17-24)። ዮናስ ለጥረው የሚመጥን ስለ ሆነ ተመርጧል ለማለት ግን የተገለጠው እውነት አይጋብዝም። በኩብላላ ጊዜ እግዚአብሔር በሌላ መልእክተኛ መጠቀም ይችላል ነበር፤ ፍሬ ነገሩ ግን የእግዚአብሔር ሉዐላዊነት ስለ ሆነ፤ እግዚአብሔር በምርጫው ጸንቷል (ከ1ቆሮ 9፥16 ጋር ያነጻ)።

2 የ“ታላቂቱ ከተማ” ነገዌ ታሪክ ከጥፋት ውሃ በጌላ እስካሉት የመጀመሪያ ቀናት ድረስ ወደ ጌላ የሚሄድ ነው (ዘፍ 10፥11)። ነገዌ ሁልጊዜ የአሦር ዋና ከተማ ባትሆንም፤ ከሁኑኛ ከተሞች መካከል አንዷ ናት። የነዋሪዎቿ ብዛት በ4፥11 ላይ ስለ ተጠቀሰ፤ ተያይዞ የተሰጣት የታላቅነት ስያሜ ምንነቷን የበለጠ ያጉላዋል። “በእርሷ ላይ ስበክ” የሚለው ትእዛዝ የአሦራውያን የልብ ድንዳኔ (ኢሳ 10፥13) እና ጭከና (ናሆ 3፥1፡10፡19) እግዚአብሔርን እንዳሳሰበ ያመለክታል።

3 “ተርሴስ” “ማቅለጥ” የሚል ትርጉም ካለው ሴማዊ ቃል የተገኘ ነው፤ በሜድትራኒያን ባሕር ዳርቻ በዚህ ስም የሚጠሩ ብዙ ስፍራዎች ስለ ነበሩ ከተማዋ የስፔያ ተርሴስ ሳትሆን አትቀርም። ለምን ነገዌ መሄድ እንዳልፈለገ ለማወቅ ከዮናስ ቃል ውጭ (4፥2) ሌላ ምክንያት መፈለግ ባንችልም፤ ይህ ክፍል ግን ለምን መከብለል እንደ ፈለገ ፍንጭ አይሰጠንም።

እስራኤል በ853 ዓቅክ በታርታር በጦርነት ተጠምዳ የነበረች ሲሆን፤ አዶ ገዢ በነበረበት ጊዜ ለአሦር በ841 ዓቅክ ገብራ ነበር። አሦር በዚህ ጊዜ ከጥፋት ከተጠበቀ፤ በኮራብ በኤልያስ የተነገረው ትንቢት (1ነገ 19፥15-18) ሙሉ በሙሉ ተፈጽሟል ማለት ነው። ነቢያት ሊመጣ ያለውን የእግዚአብሔርን ፍርድ ሲናገሩ እንደሚሰማቸው፤ ዮናስም የወደፊቱን ብልጭታ ተመልክቶ ሊያመልጥ ተመኘ፤ ሊከብራል የተነሣው ከእግዚአብሔር ጎይል ሳይሆን፤ ዐላማውንና ፍርዱን ሊፈጽምበት ከፈቀደበት ፈቃዱ ነበር። “ከእግዚአብሔር ፊት . . . ለመከብላል” የሚለው ሐሳብ “ከእግዚአብሔር ምድር ለመከብላል” ተብሎ ሊገለጽ ይችላል።

ለ. ማዕበሉ (1፥4-6)

4 ለጥንቱ የቅርብ ምሥራቅ ነዋሪዎች አማልክት የሁከትን ጉልበት አሸንፈው ሥርዐትን እንዳበጁ ይታመን ነበር፤ ይህ የሁከት ጉልበት ግን በመጥፋት ፈንታ በቁጥጥር ሥር የዋለ ስለ ሆነ የሁል ጊዜ ሥጋት ነበር። ከእነዚህ ሥርዐት አልባ አዋኪ ጎይላት መገለጫ መካከል አንዱ ባሕር ሲሆን፤ ሰዎችም ይቆጣጠሩት ዘንድ ጨርሶ አልቻሉም። ብዙውን ጊዜ እግዚአብሔር በባሕር ላይ የበላይ መሆኑ በተፈጥሮ ላይ ላለው ፍጹም የበላይነት ማረጋገጫ ተደርጎ ይወሰድ ነበር (ከመዝ 24፥2፤ 33፥7፤ 65፥7፤ 74፥13 እና ከሌሎችም ጋር ያነጻ)።

5-6 በመርከቡ የነበሩ ሰዎች ሁሉ ቋንቋቸው ከዮናስ ብዙም የማይርቀው ፊንቃውያን ሳይሆኑ አልቀረም። ስለዚህም ተሳፋሪዎቹ ተመሳሳይ እምነትንና አማልክትን ይከተሉ እንደ ነበር መገመት ይቻላል። ብዙ አማልክትን በማምለክ ፋ እንቅስቃሴ ውስጥ እያንዳንዱ ግለሰብ ለመረጠው አምላክ ራሱን ይለይ ነበር፤ ከዚህም በተጨማሪ ቀልብን የሚሰቡ ባዕድ ጣዖታት ሁሉ በባሕር ላይ ተጓዦች ዘንድ ስፍራ ያገኙ ነበር።

የዮናስ የኢዮጴ አጣዳፊ ጉዞ በሰመመን የተደረገ ይመስላል። ባሕረኞችን ያስፈራ ማዕበል የምድሩን ተጓዥ ጉልበት አሟጦ ከባድ እንቅልፍ ውስጥ እንዳለ ሰው በሰመመን ሊያስቀረው ይችላል። የመርከቡ አዛዥ ዮናስ እንዲጸልይ ማዘዙ አሕዛብ ለጸሎት ትኩረት እንደሚሰጡ (ማቴ 6፥7) እና ብዙ አማልክትን የሚያመልኩ ደግሞ የትኛው አምላክ እንዳዘነ ለይቶ ለማወቅ እንዲሟቸገሩ አመልካች ነው።

ሐ. የዮናስ ጎላፊነት (1፥7-10)

7 “ኑ፤ ዕጣ እንጣጣል” የሚለው ጥሪ የዮናስን በጸሎት ውስጥ መተባበር ይጠቁማል። ዮናስ ፈርቶ ቢሆንም እንኳ፤ እንደ መርከበኞቹ ሁሉ የተለየ ነገር እየሆነ እንዳለ ለመገንዘብ የቻለ አይመስልም። የጸሎቱ ውጤት ማጣትና በተለምዶአዊ የባሕር ጉዞ ወቅት ሊታይ የማይገባ የእንዲህ ዐይነት ማዕበል መከሰት (ከሐሥ 27፥9 ጋር ያነጻ) መርከበኞቹ ከመካከላቸው አንዱ መዘዘኛ እንደ ሆነ እንዲያስቡ አድርጓቸዋል።

8 በዕለት ተለት ሥራቸው ሕይወታቸው ለአደጋ እንደ ተጋለጠባቸው ሰዎች መርከበኞቹ ዮናስ ለዚህ ሁሉ ነገር ብቸኛ ተጠያቂ መሆኑን (ከሐሥ 28፥4 ጋር ያነጻ)፤ ወይም ደግሞ እርሱን ለማዳን የሚወስዱት ርምጃ ሁኔታው ይቀል እንደ ሆነ ለማወቅ ሊልጉ።

9-10 ዮናስ አንድ እስራኤላዊ በጎረቤት አገሮች ሕዝብ የሚታወቅበትን መጠሪያ በመጠቀም እኔ “ዕብራዊ ነኝ” አለ። በሁል-አምላክ ማኅበረ ሰብ ውስጥ “የሰማይ አምላክ” ከሚለው በተሻለ የኔታን የበላይነት የሚገልጥ አባባል አይኖርም። መርከበኞቹን ያስደነገጠው “የብስንና ባሕርን የፈጠረውን” የሚለው ጭማሪ መግለጫ ነው። የእስራኤል አምላክ እንደ ሆነ ከሚያውቁት እግዚአብሔር ዮናስ መከብላልን ዐውቀዋል (ቀ. 10)። እንደ ፊንቃውያን፤ ዮናስ አምላኩ ከበኣል እንደሚያይል መናገሩን ጉዳዩ ብለው አልተቀበሉም። አሁን ግን የዮናስ አምላክ ባሕርን የፈጠረ እንደ ሆነ ስሙ። በመደንገጥም፤ “ይህ ያደረግኸው ምንድን ነው?” አለ። ይህ መደንቅ እንጂ ጥያቄ አይደለም።

መ. የዮናስ መጣል (1፥11-16)

11 መርከበኞቹ በዐዲስና ባልጠበቁት ሁኔታ ውስጥ ወደቁ። ከወጣለት ወንጀለኛ ጋር እንዳልተጋፈጡ ዐውቀዋል። እርሱ ከአምላኩ ጋር የተቃቃረ የእግዚአብሔር አገልጋይ ነበር። አማልክትን ሲያገለግሉ በትክክለኛው መንገድ መሄድ እንደሚያስፈልግ በሚታመንበት ባህል፤ የእግዚአብሔርን ፈቃድ በአግባቡ ለመተግበር ተነሡ። ሊመራቸው የሚችልም ዮናስ ብቻ ነበር።

12 ለተረበሹት መንገደኞች ዮናስ የሰጠው ምላሽ፤ “ለአምላኬ አስረክብኝ” የሚል ዐይነት ነበር። ዕጣው በዮናስ ላይ ከወጣ በጌላ ማዕበሉ “ተፈጥሮአዊ ክሥተት” እንዳልሆነ ተገንዝቧል። ስለዚህም ለአምላኩ ዐልፎ እንዲሰጥ ፈቀደ። ዮናስ መርከበኞቹ ባለጠፋት ጥፋት እግዚአብሔር እንደሚያቀጣቸው ተገንዝቧል። ዮናስ ባሕር ውስጥ ከተጣለበት ቅጽበት አንሥቶ ባሕሩ ጸጥ እንደሚል ርግጠኛ ነበር።

13-14 የመርከበኞቹ ሃይማኖታዊ ግንዛቤ የሰማይ አምላክ ባሕሩን መፍጠሩንና የበላይ ገዥም መሆኑን እንዲያስተውሉ የሚያስችል ስለይደለ፤ ዮናስን ውሃው ላይ መጣል እንደ መግደል ሆኖባቸው ነበር። የእግዚአብሔርን ፈቃድ እየፈጸሙ እንደ ሆነ በርግጥ ስላልተገነዘቡ፤ ስለ አገልጋይ ሞት

⁴ ብዙ አማልክትን ማምለክ የእንግሊዘኛው የቃል ቦቃል ትርጉም ‘ፓሊቲየዝም’ ሲሆን የአማርኛ አቻው “መድበል አማልክት” የሚለው ነው።

እንዳይቀጣቸው ፈሩ። ስለዚህም ወደ ባሕሩ ዳር ያስጠጉት ዘንድ የተቻላቸውን ሁሉ ሞክሩ፤ ይህንንም ያደረጉት መርከባቸውን ለከፍተኛ አደጋ እያጋለጡ እንደ ሆነ በመገንዘብ ነበር። እየጨመረ የመጣው ማዕበል ጥረታቸውን ሁሉ መና ሲያደርጉው፤ ለዮናስ ሞት ተጠያቂ እንዳይሆኑ ጸለዩ፤ እግዚአብሔር የወደደውን ነው ያደረገው። ዮናስን “ንጹሕ” ብለው መጥራታቸው የእግዚአብሔርን አካሄድ መጠራጠራቸው አይደለም፤ የትኛውም የሰው ችሎት ፍርድ አላስተላለፈበትም ማለታቸው እንጂ።

15-16 መርከበኞቹ እንደ ገባቸውም፤ ዮናስ በተቈጣው አምላክ እጅ ላይ ወደቀ። ዮናስ በባሕሩ ላይ እንደ ተጣለ የማዕበሉ በቅጽበት መቆም፤ እግዚአብሔር በባሕሩ ላይ የበላይ እንደ ሆነ እንዲገነዘቡ አድርጓቸዋል። ስለዚህም “እግዚአብሔር መሥዋዕትም አቀረቡ፤ ለእርሱም ስጋለትን ተሳሉ።” የእስራኤል አምላክ ልዩ ክብር አገኘ፤ ንይሉንም ተገነዘቡ። ዮናስ በእግዚአብሔር ለዓለዊነት ላይ እምነት ስለ ነበረው መርከበኞቹም ይህንኑ ንይሉን ሊገነዘቡ ቻሉ። መንፈሳዊ መረዳታቸው ከዚህ ለማለፉ ግን ምንም ማስረጃ ማቅረብ አይቻልም።

ሠ. የዮናስ መጠበቅ (1፥17-2፥1)

17 ዮናስ ወደ ባሕሩ በጠለቀ ጊዜ የውሃው ተፈጥሮአዊ ባሕርይ አልተቀየረም። ዮናስም ድንገት የተዋጣለት ዋናተኛ አልሆነም። አስፈላጊው ጥበቃ ግን ተደርጎለት ነበር። ዓሣው ለተለየ ዐላማ ስለ መፈጠሩ ወይም የዮናስ በውስጡ መሰንበት ተአምራዊ ክሥተት ስለ መሆኑ ምንም ፍንጭ የለም። ከእግዚአብሔር ንይል የተነሣ ዓሣው በቦታውና በተገቢው ጊዜ እንዲገኝ ሆነ።

እግዚአብሔር የዮናስን ሕይወት ለመጠበቅ ይህን ሁኔታ ለምን መረጠ? ዮናስን ወደ ባሕሩ ዳርቻ በጭንቅ የሚያደርስን ተንሳፋፊ ስባሪ እግዚአብሔር ሊያዘጋጅ ይችል ነበር። ተአምር የእግዚአብሔር ሁሉን ቻይነት የሚታይበት አሳስፈላጊ ጌጥ ወይም ስዎች ሲፈልጉ የሚፈጸም ክሥተት አይደለም። በአገባቡ ከታየ፤ እያንዳንዱ ተአምር መንፈሳዊ ፋይዳ አለው። ኢየሱስም ትንሣኤውን ለማጉላት ይህንን ተአምር ስለ ጠቀሰ ነገሩ ከዚህ ውጪ አይሆንም።

የማዕበሉ መነሣትና ጸጥ ማለት መርከበኞቹን እግዚአብሔር አምላክ በሁከት ሁሉ ላይ የበላይ እንደ ሆነ በተጨማሪ እንዲረዱ የሚያደርጉ ማስረጃዎች ነበሩ። የዓሣው ለእግዚአብሔር በተጠንቀቅ መቆም አደገኛ የሚመስል የትኛውም በዓለም ላይ ያለ ንይል ከእግዚአብሔር የበላይነትና ቁጥጥር ውጭ እንዳልሆነ ያመለክታል። በአንድ ወገን ዓሣው ለዮናስ መገለጥ ሁለተኛ ቢሆንም፤ ሙሉ ለሙሉ በመለኮት ቁጥጥር ሥር በሆነው ዓለም የእግዚአብሔር ፍቅር ተግባራዊ እንደ ሆነ ይረዳ ዘንድ ለነቢዩ አስፈልጎታል። ዮናስ በደረቅ ምድር ባፈረ ጊዜ ምን ያህል በዓሣው ውስጥ እንደ ቁየ ሊገምት ይችላል። ይሁን እንጂ የቁየባቸውን ሰዓታት ለይቶ ለማወቅ ያዳግተዋል። ከጠለቀ እንቅልፍ የወጣው፤ በማዕበሉ ንይል የተደናገጠውና ከባሕር ጉዞ የተነሣ ጤንነቱ ሊቃወስ የቻለው ዮናስ በየትኛው የቀኑ ክፍል እንደ ተወረወረ አጥርቶ ሊገነዘብ ይቸገራል። በባሕሩ ዳር በደረሰ ጊዜም ራሱን ለማረጋጋት ጊዜ አስፈልጎት ነበር። “ሦስት ቀንና ሦስት ሌሊት” የሚለው ሐረግም ጠቅለል ያለ መለኪያ እንጂ ሰባ ሁለት ሰዓትን የቁጠረ ስሊት አይደለም። የኢየሱስም ንግግር (ማቴ 12፥40) ልክ እንደዚሁ ሊሰተዋል ይገባል።

2፥1 ዮናስ ከመርከቡ በቀጥታ ዓሣው አፍ ውስጥ ተወርውሯል የሚለው የተለመደ ግንዛቤ ከታሪኩም ሆነ ከዮናስ ጸሎት ድጋፍ አያገኝም። ከመዋጡ በፊት መስጠም ጀምሮ ነበር። በዓሣው በተዋጠ ጊዜ በአእምሮ ሆኖ ቢሆን ከፍርሀት የተነሣ ራሱን ይስት ነበር፤ በጸሎት ውስጥ ዓሣው የተጠቀሰበት አጋጣሚ የለም። ከርጥቡ ጨለማ ወደ ደረቁ ጨለማ ምን እንዳመጣው ያወቀም አይመስልም። ከሰመመኑ በነቃ ጊዜ የነበረበት ጨለማ ምስጢራዊ ማሳረፊያ እንጂ ሲኦል እንዳልነበረ ለመረዳት ጊዜ ሳይወስድበት አልቀረም (የሚቀጥለውን ሐተታ ይመ)።

ረ. የዮናስ የምስጋና ጸሎት (2፥2-9)

2-4 “ከመቃብሩ ጥልቅ” ማለት ከ“ሲኦል ሆድ” ማለት ነው። በርግጥ ሲኦል ብዙውን ጊዜ መቃብር ለሚለው ቃል የገባ አቻ ቃል ከመሆን አያልፍም። ዮናስ የተናገረው ስለ መቀበሩ ሳይሆን ወደ መታን ዓለም ስለ መጠጋቱ ነበር። በአስፈሪ ሁኔታ ማለፉ ያለበትን ዓለም እንዲገነዘብ ያስቻለው ከመሆን ዐልፎ ነቁዜን እንዲያቀርብ አደረገው። “እንደገና . . . እመለከታለሁ” ይህ አባባል ስለ ድነት የተነገረ ሐሳብ ሳይሆን፤ ዮናስ ቢጠፋም እንኳ ለመጸለይ የነበረውን ቊርጠኝነት የሚያሳይ ነው።

5-6 ዮናስ ወደ ጥልቁ ይበልጥ መውረዱን የዘረዘረ ሲሆን ይህም የሁኔታውን ተስፋ አስቈራጭነት ፍንትው አድርጎ ያሳያል። ሰው እጁን ሊዘረጋለት የማይችልበት ሁኔታ ውስጥ ነበረ። የመታን ማረፊያ የሆነው “ጉድጓድ” መጠቀሱ ዮናስ ሞትን እንደ ጠበቀ ያመለክታል።

7-9 በውሃው ውስጥ እየወረደ ሲመጣ “ነፍሱ እንደ ዛለች” ተገነዘበ። በዚህ አደናጋሪ ሁኔታ ውስጥ ወደ እግዚአብሔርና ወደ “ቅዱስ መቅደሱ” ዘንበል አለ። የሚገርመው ነገር በዚህ ሁኔታ ውስጥ ሆኖ እንኳ ወደ ከንቱ ጣይታት የሚጣሩ መርከበኞችን አስታወሰ፤ እነርሱ የጠፉ ቢመስላቸውም፤ እርሱ ግን የእግዚአብሔርን ማዳን በመጠባበቅ ላይ ነበር።

ሰ. የዮናስ ትድግና (2፥10)

10 ዕብራይስጡ ቃል በቃል “እግዚአብሔርም ዓሣውን አናገረው” ይላል። ከነቢዩ ይልቅ ዓሣው የእግዚአብሔርን ፈቃድ በተረዳበት በዚያው ቅጽበት ምላሽ ሰጠ። ዓሣው ዮናስን የት እንደ ተፋው አልተገለጸም። የዓሣው ልፋጭ በዮናስ ፊትና በሌላው የሰውነቱ ክፍል ላይ መሆኑና ማጸየፉ የሚያጠረጥሩት ነገር ነው።

፪. ታዛዥ ነቢይ (3፥1-4፥11)

ሀ. የዮናስ ትንቢት (3፥1-4)

1 “ለሁለተኛ ጊዜ” የሚለው ሐሳብ ፈጽሞ ግልጽ አይደለም። በመጽሐፍ ቅዱስ ሁለተኛ ዕድል እንደሌለ የሚናገሩ ብዙ ምሳሌዎች አሉ። መጠየቅ ያለብን ሁለተኛው ጥሪ ለምን ለዮናስ እንደ መጣ ነው። መልስ የሚሆነውም ከመጽሐፍ ሆኖ ጭብጦች መካከል የሆነው የእግዚአብሔር ለዓለዊ ፈቃድ ነው።

2 እግዚአብሔር በነገዩ የፖለቲካ ሚና ወይም በሚያማምሩ ሕንጻዎቿ ላይ ምንም ትኩረት የለውም። “የምነግርህን መልእክት” ሲል ዮናስ ሌላ ነገር ሊናገር ይችል ነበር ማለት አይደለም፤ እየተዋወቅን ያለነው ለዐላዊ ከሆነው አምላክ ጋር ለመሆኑ ተጨማሪ ማረጋገጫ እንጂ።

3 “በዚህ ጊዜ ነገዩ ታላቅ ከተማ ነበረች” የሚለው ትርጉም ትክክለኛ ሐሳቡን የያዘ ነው። ስለ ነገዩ ከተማ ታላቅነትና ገናናነት የተሰጠው ትኩረት ተገቢ ነው። ሕዝቧ በትንሹ 120,000 (4፥10) የነበረ ሲሆን፤ ከኢየሩሳሌም የምትተልቀው ሰማርያ 300,000 ሕዝብ ብቻ ነበራት።

“ለመጎብኘት ሦስት ቀን ያስፈልግ ነበር” ማለት ከተማዩቷ የሦስት ቀን መንገድ ታህላለች ማለት ነው። ይህም ከተማዋን ለማቋረጥ ወይም ዙሪያዋን ለመዘር ሦስት ቀን ያስፈልጋል ማለት ነው። ይህ ሲባል ግን የከተማዩቱን ሁለመና ለማየት ሦስት ቀን ብቻ ይበቃል ማለት አይደለም። የዘመናችን የሥነ ቅርስ መረጃ የከተማዩቱ ውስጠኛ ቅጥር ዐሥራ ሦስት ኪሎ ሜትር ያህል እንደሚረዝም አሳውቋል።

4 ዮናስ ወደ ከተማዩቱ እየገባ የእግዚአብሔርን መልእክት ተናገሮ ላይሆን ይችላል። “በመጀመሪያው ቀን” የተወሰነ ሰዓት ላይ ግን “መልእክቱን” ተናገሯል። ወደ ቅኝም ወደ ግራም ሳይመለከት ወደ ከተማዩቱ ማእከል የተጓዘው ዮናስ በዓሣው ሆድ ከመቁየቱ የተነሣ ሕዝቡ በዙሪያው እንዲሰበሰብ የሚያደርግ መልክና ገጽታ ሳይዝ አልቀረም። “ነገዩ በአርባ ቀን ውስጥ ትገለበጣለች” ብሎ በመጨረሻ ሲናገር መልእክቱ እንደ ሰደድ እሳት ተሠራጨ። አሦር በጊዜው ከአጎራባች አገሮቿ የተነሣ ጥቃት እያንዣበባባት ስለ ነበር መልእክቱን ለመቀበል

አልተቸገሩም። ተአምር ያደረገው ግን የእግዚአብሔር ቃል እንጂ የዮናስ ወይም ማብራሪያው አልነበረም።

ለ. የነነዌ ንስሐ (3፥5-10)

የሁለቱን መለኮታዊ ስሞች ሽግሽግ እንመለከታለን። እስከዚህ ድረስ የተጠቀሰው ስም ያህዌ እግዚአብሔር የሚለው ሲሆን፤ ይህም ቃል ኪዳን የገባው የእስራኤል አምላክ የእግዚአብሔር ስም ነው። አሁን ደግሞ የምናገኘው ስም ሁሉን ቻይ፤ ፈጣሪና የፍጥረት ሁሉ ባለቤት የሆነውን አምላክ የሚገልጸውን እግዚአብሔርን ነው። በግልጽ የምንመለከተው የዮናስ የገለጠው አምላክ የቃል ኪዳንን ሳይሆን፤ መለኮታዊ ዕውቀት የሌለው የነነዌ ሕዝብ ሊገነዘበው የሚችለውንና ንይሉን በፍርድ ሊገልጥ የተዘጋጀውን የሁሉ ነገር የበላይ የሆነውን አምላክ ነው። የዮናስ የእስራኤልን አምላክ ስለ መጥቀሱ ወይም በእርሱ ስም መምጣቱን ስለ መናገሩ ምንም ፍንጭ አናገኝም። የነነዌ ሰዎች ግን የሁሉ በላይ የሆነውን አምላክ ድምፅ በመስማት ንስሐ ገቡ።

5 የዮናስን ስብከት በቀጥታ የለመትም ሆነ ከሌሎች ሲነገር የለመት ሰዎች በቅጽበት “እንጹህ!” ያሉበትን ሁኔታ በዐይን ኅሊናችን ልናስብ ይገባል። ማቅ ሁሉም ሊለብሱት የሚገባ፤ የጾም ወቅት ግዴታ ነበር። ብዙውን ጊዜ ከፍየል ጠጉር የሚሠራው ማቅ እዚህ ግባ የማይባልና ድኸች፤ እስረኞችና ባሮች የሚለብሱት ነበር፤ ሐዘንተኞች የሚለብሱት ልብስም ነበር (ሕዝ 7፥18)። ነቢያትም ራሳቸውን ከድኸች ጋር ለማመሳሰል ወይም ስለ ሕዝቡ ንጢአት እያለቀሱ እንደ ሆነ ለማሳየት ይለብሱት ነበር። የነነዌ ሰዎች ማቅ መልበስም መለኮታዊውን ዕውጃ ያለ አንዳች ክርክር መቀበላቸውንና የሁሉ የበላይ አምላክ ባሪያ መሆናቸውን ያመለክታል።

6 የዮናስ ወደ ቤተ መንግሥት ስለ ማቅናቱ የተጠቀሰ ነገር የለም። ወሬው ወደ ንጉሡ የደረሰውም የበታቸቹ ከሰሙ በኋላ ዘግይቶ ሳይሆን አልቀረም። ንጉሡ ከዙፋኑ ወርዶ እንደ ባሪያ ማቅ ለብሶ፤ በሐዘን ጊዜ ይደረግ እንደ ነበረው፤ መሬት ላይ መቀመጥ ብቻ ሳይሆን ምናልባትም ማንም ሊያየው በሚችልበት ገላጣ ቦታ ላይ ዐመድ ላይ ተቀመጠ። ይህ ሁሉ የሆነው በቅጽበት ነበር። ራስን ማዋረድ ለሁሉ ስለ ተገባም ዐዋጁ ተነገረ (ቊ 7)።

7 መሳፍንቱና አማካሪዎቹ በንጉሡ ዙሪያ በዐመድ ላይ ተቀምጠው ምላሹን ከተማ ዐቀፍ የሚያደርግ ዐዋጅ እንዲነገር ተሰማው። ወደ እግዚአብሔር ከሚጮኹት መካከል የቤት እንስሳት መጨመራቸው ንስሐ የገባቸው በርግጥም “ታላቂቱ ነነዌ” እንደ ነበረች ያመለክታል። ከሜሶጶታሚያ መዛግብት በጸጸት ጊዜ እንስሳት ይደመሩ ነበር የሚል ሐሳብ ባይገኝም፤ ነገሩ ለምሥራቁ ዓለም ጨርሶ እንግዳ አልነበረም።

8 ሕግና ኅሊና የሚያወግዘው ማንኛውም ነገር “ክፉ መንገድ” ውስጥ ይደመር ነበር። “የግፍ ሥራ” ማለት ሕግ ፊት ለመቅረብ ያቃተ ሰው የሚፈጽመው ተግባር ማለት ነው። አሃራውያን ከግዛታቸው መስፋፋት የተነሣ በሌሎች አናሳ ሕዝቦች ላይ የበላይ እንደ ሆኑ ከማስብ ዐልፈው ከጎረቤቶቻቸው ጋር በሚኖራቸው ግንኙነት ኅሊናንና ርኅራኄን ጥለው ነበር። ሥልጣናችን በሌሎች ላይ የገዢነት መብት ይሰጠናል ብሎ የተሳሳተ ግንዛቤ መያዝ ቀላል ነው።

9-10 በእነዚህ በሁለት ጥቅሶች መካከል ትስስር የሚፈጥረው ቃል የእግዚአብሔር ርኅራኄ ነው። ስለ እግዚአብሔር ባሕርይ መገንዘብ የምንችለው ከሚሠራው ሥራና ዕቅዱን ሲያሳውቅ ከሚናገረው ቃል ነው። ሊያደርገው የተናገረውን ነገር ሳያደርገው ቢቀር እንደ ውሱን ሰዎች ማለት የምንችለው ሐሳቡን ቀይሯል ወይም ከርኅራኄው የተነሣ ተጽጽቷል ነው፤ እንዲህ የምንለው እግዚአብሔር በነገሩ እንዳሰበበት የናስ እንደ ተረዳ (4፥2) ሁሉ ብንረዳም እንኳ ነው። “ርኅራኄ” የለውጥን ጽንሰ ሐሳብ ሙሉ ለሙሉ ስለማያገኝብ በቂ ቃል አይደለም። ራርቶ ተጸጸተ የሚለው የተሻለ ነው፤ እግዚአብሔር ሊያደርግ ያለበውን የተወው የነነዌ ሰዎች መንገዳቸውን ስለ ተወላ ነው።

2. የዮናስ አለመደሰት (4፥1-4)

1 ጥርት ባለ አስተምህሮ አእምሯችን እጅግ ከመያዙ የተነሣ ግልጽ የሆነ ንስሐ ስናይ ከመርኅት ይልቅ፤ ትክክለኛውን አስተምህሮ ስለ ማገናዘብ ልንፈትሽ እንነሣለን። የዮናስ ከልቡ ንስሐ የገባ ሰው በእግዚአብሔር ፊት ተቀባይነት እንደሚያገኝ ጠንቅቆ ያውቃል። ጥቅሱ እንዲህ ተብሎ ቃል በቃል ሊቀመጥ ይችላል፡- “ነገሩ ለዮናስ የጥፋት ሁሉ ጥፋት ሆነ” ነነዌን በተመለከተ ተደጋግሞ የተነሣው “ጥፋት” የዮናስን ሊያገኘው ሆነ። የዮናስ የእግዚአብሔርን ባሕርይና አደራረግ በመቃወሙ እንደ ክፉና አላዋቂ አሕዛብ ከእግዚአብሔር ኅብረት ራሱን አወጣ። እግዚአብሔር ግን በነነዌ ላይ ያሳየውን ርኅራኄ በዮናስም ላይ አሳየ።

የዮናስ ለምን ተቈጣ? በዘዳ 18፥21-22 መሠረት የዮናስ እንደ ሐሰተኛ ነቢይ ሊቈጠር እንደሚችል የአይሁድ ድርሳን ያትታል። ያ ሁሉ ፍርሀት ሲያልፍና ጥፋት ሳይመጣ ሲቀር የነነዌ ነዋሪዎች የዮናስ በርግጥም የአማልክት መልእክተኛ መሆን አለመሆኑን ጥያቄ ውስጥ ማስገባታቸው የሚቀር አይመስልም። ይህ መለኮታዊውን ምሕረት ተከትሎ የሚመጣና የማያስቀሩት ነገር ነው። ተንቢ ንስሐ መለኮታዊውን ፍርድ ተከትሎ የሚደረግ ከሆነ ግን የተነገረው እንደሚቀላበስ ሁሉም የሚረዳው እውነት ነበር። ትንቢት ሁኔታዊ ነው። ይህ ሐሳብ በዮናስ ልብ ውስጥ የነበረ ቢሆንም እንኳ ብዙ ስፍራ አላገኘም ነበር፤ ለምን እንደ ኩበለለም ምላሽ አይሰጥም።

2 የዮናስ የተቈጣበት ምክንያት ምን እንደ ሆነ ለእግዚአብሔር ተናገረ። እግዚአብሔር ነነዌን ማትረፉ ደስ አላሰኘውም። የዮናስ ሐሳብ መነሻ ነነዌ ከእስራኤል ጋር የነበራት የቀድሞ ግንኙነትና ወደ ፊትም ሊኖራቸው ይችላል ተብሎ የሚታሰበው ፍጥጫ ነው (በነነዌ መውደቅ ላይ በናሆም 2-3 ላይ ከተነገረው ትንቢት ጋር ያነጻ)።

“ቸር” የሚለው ቃል ከ“ጸጋ” ጋር የተዛመደ ሲሆን ከቃል ኪዳን ግንኙነት ውጪ ከመሆናቸውም የተነሣ ከእግዚአብሔር አንዳች መቀበልን እንደ መብት ሊቈጥሩ የማይችሉ ሕዝቦች በእርሱ እንዲሁ እንደ ታሰቡ ያመለክታል። “ርኅራኄ” ተብሎ የተተረጎመው የዕብራይስጥ ቃል “ማሕፀን” ከሚለው ቃል ጋር የተዛመደ ሲሆን እናት ለልጇ ያላትን ልብና ርኅራኄም ይገልጻል። በዚህ ስፍራ የወንድና የሴት ባሕርያት የሆኑት መረዳት (መገንዘብ)፤ ርኅራኄና ሞገስ በእግዚአብሔር ዘንድ ተጣምረው እንመለከታለን። “ምሕረት” (ፍቅር) በቃል ኪዳን ግንኙነት ውስጥ ያለውን የእግዚአብሔርን ባሕርይ ያመለክታል። የዚህን ቃል ጥልቀትና ልቀት የሚገልጽ የአማርኛ ቃል ማግኘት ያስቸግራል። በዚህ ስፍራ የምንመለከተው፤ የዮናስ ስለ እግዚአብሔር ከገመተው ሳይሆን በትክክል ከተመለከተው ነገር የተነሣ አምላኩ እንደ ተሳሳተ ማለቡን ነው።

3 የዮናስ እንዲሞት እግዚአብሔርን በጠየቀበት ጥያቄ ላይ ላዩን ከምናየው የተለየ ነገር እንዳለ ማስብ አያስቸግረንም። የዮናስ ባጭሩ እንዲህ ማለቱ ነው፡- “እንደ አገልጋይና ነቢይ ሕይወቴን በሙሉ ለአንተ ሰጠሁ። ስለ አንተ የተገነዘብሁት ግን እየኖርሁበት ካለው ዐላማ ጋር የተጣጣመ አይደለም። እናም ለምን በሕይወት እኖራለሁ? ጥሪዬን ብተወውም ዐላማ የሌለው ሕይወት ውስጥ ነው የምገባው። በአንድ ወቅት ለኤልያስ ሕይወት ከተገነዘበው ይበልጥ የጠለቀ ዐላማ እንዳለው እንዳሳወቅኸው ሁሉ (1ኛ 19፥4) ለእኔም ተመሳሳይ መልእክት ካለህ አሳውቀኝ?”

4 እግዚአብሔር፤ “በውኑ ልትቈጣ ይገባሃልን?” ብሎ ሲናገር የዮናስን መገሠጹ አልነበረም። እንደ ሰው፤ በየትኛው መብቱ እግዚአብሔርን እንደ ተቈጣም አልነበረም የጠየቀው። ራሱን ያስቀመጠበት ስፍራ ልክ እንዳይደለ ነው ያመለከተው። መጽሐፍ ቅዱስ በሰቂቃ ውስጥ ሆነው የእግዚአብሔርን መንገድ ለመረዳት ጥረት ያደረጉና ሌሎች እንደ መዳፈር ሊቈጥሩት የሚችሉትን ቋንቋ የተጠቀሙ ሰዎችን ምሳሌዎች ትቶልናል (ከኤር 15፥15-18፤ 20፥7-18 ጋር ያነጻ)። እግዚአብሔር ርኅራኄውን የዮናስን ጨምሮ ለእነዚህ ሰዎች ሁሉ አይሰጥም።

4. እግዚአብሔር ዮናስን መገሠጹ (4፥5-9)

5 ዮናስ በሌላ ተስፋ እግዚአብሔር ዳግም ሐሳቡን እንዳይቀይር ይጠባበቅ ነበር የሚለው የተለመደ አመለካከት ነው። ዮናስ የነነዌ ንስሐ እንዲሁ ላይ ላይን እንደ ሆነ ዐስቦ እግዚአብሔር ሐሳቡን እንደሚቀይር ጠብቋል የሚል መረዳት ካልያዝን በቀር፤ የተለመደው አመለካከት ስለ ዮናስ ቀስ በቀስ እየተገነዘብን ካለው እውነታ ጋር የሚጣጣም አይደለም። እግዚአብሔር ከሰው ጋር ስላለው የአሠራር መንገድ ተጨማሪ እውነትን ለመረዳት በማሰብ ዮናስ ይጠባበቅ እንደ ነበረ መገመት ይበልጥ ያስሄዳል።

6 ከዚህ በኋላ እግዚአብሔር ከነነዌ አንጻር በነበረው ግንኙነት ጥቅም ላይ በዋለው “ኤሎሂም” በሚለው ስሙ ከዮናስም ጋር መነጋገር ጀመረ። “እግዚአብሔር አምላክ” (ያህዌ ኤሎሂም፤ የ3፥5-10 ማብራሪያ ይመ) የሚለው መጠሪያ ሁለቱን እውነታዎች፤ ማለት የፍጥረት አምላክ (ከዘፍ 1 ጋር ያነጻ) እና የመገለጥ አምላክ (ከዘፀ 4 ጋር ያነጻ) መሆኑን ያጣምራል። በእስራኤል ምድር የሚገኝ የአይሁድ ትውፊት “ቅል” የሚለውን ቃል ከዘይት ተክል ጋር ያዛምደዋል፤ “ወይን” የተሻለ ትርጉም ሊሆን ይችላል። ባይጠቀስም እንኳ ዮናስ “ለራሱ ዳስ” የሠራው የቀኑ የአየር ሙቀት 110 ዲግሪ ፋራናይት በሚደርስበት የሚሰጽታሚያ በጋ ሳይሆን አይቀርም።

7 “አዘጋጀ” የሚለው ቃል ለዓሣው (1፥17)፤ ለቅሉ “አደረገ” (4፥6)፤ ለትሉ “አመጣ” (4፥7) እና ለነፋሱ “አመጣ” (4፥8) ጥቅም ላይ መዋሉ መለኮታዊ ዝግጅት እንዳለ ያጸናል። “ትል” የሚለው ቃል አነስተኛ ነገርን የሚያመለክት ነው። እግዚአብሔር ለዐሣው በትልቁ ዓሣና በትንሿ ትል ተጠቅሟል።

8 “የሚያቃጥል የምሥራቅ ነፋስ” “ሲርኮ” ተብሎ ይጠራ የነበረ ሲሆን፤ ይህም “የምሥራቅ ነፋስ” ማለት ነው። ከበረሐ አንጻር የሚነፍሰው እንዲህ ዐይነቱ ነፋስ አረንጓዴ የሆነን ነገር ሁሉ ማጠውለት ግልጽ ነው። ዮናስ ወደ ነነዌ ተመልሶ ካልገባ በቀር መጠለያ ሊያገኝ አይችልም ነበር። እርሱ የሠራው ዳስ የፀሐይን ጨረር በተወሰነ መልኩ ቀነሰ እንጂ ነፋሱን አላስቀረም። ሁለመናው የዛለው ዮናስም፤ ከመኖር መሞት ይሻለኛል አለ።

9 እንደ ቊ 4 ሁሉ እግዚአብሔር ጠየቀው፡- “በውኑ ስለ ቅሉ ልትቁጣ ይገባሃልን?”፤ ዮናስም “ይገባኛል” አለ። ዮናስ ይህን ያህል ለምን ተቁጣ? ስለ ጠወለገው ቅልስ ይህን ያህል ለምን ዐዘነ? በቊ 10 ላይ ያለው የእግዚአብሔር ምላሽ፤ “ዮናስም ስለ ቅሉ እጅግ ደስ አለው” (ቊ 6) የሚለውን ሐሳብ በጢግሮስ ዳርቻ በሚንቀሳቀሰው ሙቀት ዮናስ ከተመለከተው የለመለመ አረንጓዴ ተክል የተነሣ ታላቅ ደስታ ተሰማው ብለን እንድንረዳ ያስችለናል። በርግጥም ምቹቱን ጨመረለት፤ ያ ግን በሁለተኛ ደረጃ የሚታይ ነበር።

5. የእግዚአብሔር ምሕረት (4፥10-11)

10 በሰዎች ልጆች ዙሪያ ካጠሉት አደጋዎች መካከል አንደኛው ራሳቸውን ከአካባቢያቸው ጋር ከማቁራኝታቸው የተነሣ አጽናፈ ዓለሙን የሚገዛውን ሕግ መሳታቸው ነው። ጳውሎስ ከመበስበሱ የተነሣ ያለውን ከንቱነት፤ “በምጥ ጊዜ እንዳለው ሥቃይ” (ሮሜ 8፥22) ቁጥሮታል። ዮናስ ከእስራኤል ውጭ ስላለው የእግዚአብሔር ፍጥረት ምንም ግድ አላለውም። ይህ ዐይነቱ አመለካከት በቤተ ክርስቲያን፤ እንዲያውም በአጥቢያ ደረጃ ስላለ ልንገረም አይገባም። እግዚአብሔርም ነቢያን ከተራሰው መደብ ውስጥ አስገባው። የበጋው ሙቀት ማየል፤ የቅሉ ማማርና የምሥራቁ ነፋስ ጥፋት ከዮናስ ሥነ መለኮት ጋር ምንም ግንኙነት የላቸውም። ስለ እያንዳንዱ የሰጠው ምላሽ በተፈጥሮ መካከል እንደ ተቀመጠ አንድ ነዋሪ ነው።

ታሪኩ ያህዌ ወደሚለው የእግዚአብሔር ስም ይመልስናል። ዮናስ እግዚአብሔር ከሌላው ፍጥረቱ ጋር ስላለው ግንኙነት ከተረዳ ፈጣሪ በሆነው በእርሱና በአምሳሉ በተሠራው ሰው ብቻ ሳይሆን በእንስሳትም መካከል ያለውን ግንኙነት እግዚአብሔር ያጸናል።

11 “ቀኝና ግራቸውን ለይተው መናገር የማይችሉ፤ ከአንድ መቶ ሃያ ሺህ በላይ ሰዎች” የሚለውን ለመረዳት ያዳግታል። አጠቃላይ የነነዌን ሕዝብ ወይም ደግሞ በመካከላቸው ቀኝና ግራውን መለየት የማይችሉትን ልጆች ሊያመለክት ይችላል። ብዛታቸው በሥነ ጥንት መረጃ የተደገፈ ሲሆን፤ ግንቱም የከተማዬቱ ሕዝብ ብዛት 175,000 ወይም ከዚያ በታች እንደ ነበረ አረጋግጧል። እናም የተጠቀሰው ቊጥር ልጆችን ብቻ የሚመለከት ከሆነ የሕዝቡ ብዛት ከፍተኛ እንደ ነበረ ማሰብ ይቻላል። “ታላቋ . . . ነዌ” የሚለው መጠሪያ ከሕዝቡ ቊጥር ጋር መጠቀሱን ግን ልብ ይሏል (ከ3፥2-3 ጋር ያነጻ)።

ዛሬ በተለያዩ ተዋረድ ለምናገኛቸው እንስሳት የምንሰጠው ዐይነት ትኩረት በመጽሐፍ ቅዱስ ተሰጥቶት አንመለከትም። ያም ቢሆን ግን፤ ዮናስ ለነነዌ የተመኘው ምኞት አፈጻጸም የንጹሕ ሰዎችን መጥፋት ብቻ ሳይሆን፤ ሰው የሚያስተዳድራቸውን የአያሌ እንስሶች መጥፋት ጭምር እንደሚያካትት መገንዘብ ነበረበት።

ዮናስ ምን እንደ ተናገረ ወይም እንዳደረገ ሳንገነዘብ ታሪኩ ተቋጨ። በዐጭሩ መጽሐፉ ለዮናስ፤ በዮናስም በኩል ለእስራኤል፤ በእስራኤልም በኩል ለእኛ የገለጠው እውነት እግዚአብሔር ስለ ፍጥረቱ ያለውን ልብና አደራረግ ነው። ለክርስቲያኖች የሰው ልጅ ለሦስት ቀንና ሌሊት በምድር ልብ መቆየት በጨለማ ጊዜ እንኳ ያለውንና ሁሉን የሚያቅፈውን ፍቅር ያስገነዝበናል። እግዚአብሔር በክርስቶስ አማካኝነት ዓለምን ከራሱ ጋር እንዳስታረቀ እናውቃለን (2ቆሮ 5፥18-19)፤ ከእርሱ ጋር የታረቁትንም በተለወጠ ዐይን እንመለከታለን። እግዚአብሔር እንደ ጠላት የማይቁጥራቸውን ክርስቲያኖች እንደ ጠላት ሊቁጥሩ ከቶ አይገባም።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእስ ነገሩ
ዮናስ 1፥17	ማቴ 12፥40	ሦስት ቀንና ሌሊት

ትንቢተ ሚክያስ

መግቢያ

1. ዳራ

ሚክያስ በዘመኑ እንደ ነበሩት እንደ አሳይያስና እንደ አሞጽ ትንቢቱን የተናገረው በስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ዓቅክ ነው፤ ይህም ወቅት እስራኤልና ይሁዳ በምጣኔ ሀብት ብልጽግና ወደ ከፍተኛ ደረጃ የደረሱበትና በመንፈሳዊው ሕይወት በኩል ግን ቁልቁል የዘቀጡበት ዘመን ነበር። በእስራኤል ንጉሥ በዳግማዊ ኢዮርብዓም (786-746) እና በይሁዳ ንጉሥ በግዝያን (783-742) ብቃት ያለው አመራር የእነዚህ ሁለት አገሮች ግዛቶች በሰሎሞን ዘመነ መንግሥት እንደ ነበረው ያህል ተስፋፍተው ነበር። ይህ ዘመን ከፍተኛ የምጣኔ ሀብት ብልጽግና የታየበት ዘመን ሲሆን፤ ይህም ዓለም ዐቀፍ ግጭቶች ያልነበሩ በመሆኑና ሁለቱም መንግሥታት የጋራ ትብብር በማድረጋቸው የታዘዘ ነበር። እስራኤልና ይሁዳ ውጫዊ ጥንካሬ የነበራቸው ቢመስሉም፤ ውስጣዊ ዝግት ጎይሳቸውን እያዳከመው የሁለቱን መንግሥታት ማኅበራዊ ተቋም ጭራሽ ሊያጠፋው ተቃርቦ ነበር። የከነዓናውያን ሃይማኖት በአንዳንዶቹ ሰዎች ዘንድ ተጽዕኖውን አስፋፍቶ ነበር። ሚክያስ የጣዖት አምልኮውን ያወገዘ ቢሆንም ከፍተኛ አጽንዖት ያደረገው በዚህኛው የእስራኤል ሁኔታ ላይ አልነበረም። ይልቁንስ የእርሱ ትኩረት የገዢው መደቦች በሚያሳዩት ማኅበራዊ የፍትሕ ጉድለት ላይ ነበር።

ያም ሆነ ይህ ዐሃር አርፎ ከመቀመጥ ይልቅ በአገሩ ላይ የሥጋት ምንጭ የመሆኑን አቋም በመያዝ የሰላሙ ዘመን ወደ መጨረሻ ደረጃ እየደረሰ ነበር፤ አሦር በቱልጌልቱልፌልሶር ሣልሳዊ ዘመነ መንግሥት (745-727 ዓቅክ) ከፍ ወዳለ የጎይል ደረጃ ደርሶ ነበር። በዚህ ወቅት ደግሞ በእስራኤል ውስጥ ከፍተኛ የሆነ የእርስ በርስ ቅራኔና መከፋፈል ነበር። በመጨረሻም በሰልሞናሶር ዐምስተኛ ዘመነ መንግሥት የሰማኑ ግዛት የሆነው እስራኤል በወረራ ተያዘ፤ ከጥቂት ዓመታት በኋላም የሰማርያ ከተማ በእርሱና በሳርጉን ዳግማዊ (721) እጅ ሥር ወደቀች። በይሁዳ ደግሞ የንጉሡ የአካዝ መፍቀረ አሦር ዝንባሌ ይሁዳን የአሦር አሻንጉሊት ከማድረግ ሌላ የፈየደው ነገር አልነበረም፤ ሕዝቅያስ በዙፋን ላይ እስከ ተቀመጠበት ጊዜ ድረስ (715) ጉልሕ የሆነ ሃይማኖታዊና ማኅበራዊ ተሃድሶ አልተደረገም። በሕዝቅያስ ዘመነ መንግሥት አሦር ይሁዳን ማስፈራራት እንደ ቀጠለች ነበር፤ ይሁን እንጂ ሰናክሬም አያሩሳሌምን ለመያዝ ያደረገው ሙከራ ከሸፈበት (2ኛ 19፥32-36፤ 2ዜና 32፥21፤ ኢሳ 37፥33-37)። አያሩሳሌም በባቢሎናውያን ሥር የወደቀችው ሕዝቅያስ ከሞተ ከአንድ መቶ ዓመት በኋላ ነበር።

2. ጸሐፊ

የትንቢቱ የመክፈቻ ቃል (1፥1) ጸሐፊው ሚክያስ መሆኑን ይገልጻል። በዚህ ስም የታወቀው ነቢይ በይሁዳ ያለችው የሞሬሽት (ምናልባትም የሞሬሽት ጌት) ተወላጅ ነበር። ይህች ከተማ አሳይያስ በኖረበት ስፍራ አካባቢ የነበረች ስትሆን፤ ይህም ለሁለቱ ሰዎች የትንቢት ተመሳሳይነት ምክንያት እንደ ሆነ ይገመታል። ከትንቢቱ ከምናገኘው በቀር ስለ ሚክያስ ብዙ የሚታወቅ ነገር የለም፤ ይህ ሰው በዘመኑ ይታይ የነበሩ ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ስሕተቶች በከፍተኛ ደረጃ ያሳሰቡት እንደ ነበረ መጽሐፉ ያረጋግጣልናል።

3. የተጻፈበት ጊዜ

የመክፈቻው ቃል (1፥1) ሚክያስን ከስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ዓቅክ የትንቢት አነጋገር ዘይቤ ጋር ያመሳስለዋል፤ በቀ. 6 ላይ የሰማርያ ውድመት መጠቀሱ የትንቢቱ ሥራ ጅማራ ከተማዩቱ በ722/721 ዓቅክ ከመማረኳ በፊት ጥቂት ቀደም ብሎ እንዲሆን ያስገድዳል። ይህም የትንቢቱ አገልግሎት በኢዮአታም ዘመነ መንግሥት (750-731)

የተከናወነ መሆኑን ከሚገልጸው ከመክፈቻው ቃል ጋር የሚስማማ ይሆናል። በትንቢቱ ውስጥ የተገለጸው ማኅበራዊና ሃይማኖታዊ ንቅዝት ከአካዝ ዘመነ መንግሥት ጋር በትክክል የሚስማማ ሲሆን ከዚያም ወዲህ የግዛት ዘመኑ ከ715-686 ዓቅክ ለነበረው ለሕዝቅያስ የቅድመ ተሐድሶ ዘመን ተስማሚ ነው። በኤር 26፥18-19 ስለ ሚክያስ ትንቢት መጠቀሱ ቢያንስ ቢያንስ ከፊል መልእክቱ መልእክቱ በሕዝቅያስ ዘመን የቀረበ ለመሆኑ ምልክት ነው።

4. ነገረ መለኮታዊ ፋይዳዎች

ሚክያስ ስለ ነገረ መለኮት የጻፈው ነገር መኖር ባይችልም፤ ለሕዝቡ ያስተላለፈው ማሳሰቢያ እግዚአብሔርን በሚመለከት ጉዳይ በትክክለኛ ነገረ መለኮት ላይ የተመሠረተ መሆኑን በርግጠኝነት መናገር ይቻላል። የመጀመሪያው ነገረ መለኮታዊ አጽንዖት የእግዚአብሔር ሉዓላዊነት ጉዳይ ነው (1፥2)። እንደ ሚክያስ ግንዛቤ እግዚአብሔር በአሕዛብ መካከል የፈጸመው ሥራ የራሳቸውን መጻኢ ዕድል ለመወሰን ከመሆኑም በላይ የራሱን ሕዝብ መጻኢ ዕድል ለመወሰንም የሚረዳ ነበር። ወደፊት የሚመጣው የሰማርያና የኢየሩሳሌም ጥፋት እነዚህ የክፋት ማእከሎች በእርሱ ላይ ስለ ዐመፀቡት እግዚአብሔር የሚያመጣቸው ቅጣት እንደ ሆነ ሚክያስ ተረድቶ ነበር። ይሁን እንጂ አሕዛብን በሚመለከት ረገድ የእግዚአብሔር እንቅስቃሴ ወደ ፍጻሜ የሚደርሰው በመጨረሻው ዘመን ይሆናል። በዚያን ጊዜ የእግዚአብሔር ሕዝብ የመጨረሻው ድልና ትድግና የሚፈጸም ሲሆን (4፥11-13)፤ አሕዛብም ለእግዚአብሔር የሚገዙበት ጊዜ ይሆናል።

ሌላው የሚክያስ ነገረ መለኮታዊ አጽንዖት እግዚአብሔር የማይለወጥ መሆኑ ነው። እርሱ ያለ አንዳች መለዋወጥ የቃል ኪዳንን ግዴታዎች የሚጠብቅ ነው። ለሚክያስ ቃሎች ክብደት የሚሰጠውም ከመለኮታዊው ሉዓላዊነት ጋር የተጣመረው ይህ ፍሬ ሐሳብ ነው፤ እግዚአብሔር ራሱ የማይዛወርና የማይቀለበስ መሆኑ የእርሱን የአለመለወጥ ሥዕል በከፊል የሚያሳይ ብቻ ነው፤ እርሱ በባሕርዩም የማይለወጥ ሲሆን፤ ይህም ባሕርዩ ይቅር ባይነት ነው (7፥18-20)። እግዚአብሔር ሕዝቡን ፈጽሞ አይተውም። በእርሱ የሚያምኑትን ትሩፍ ሕዝብ ንጢአት ይቅር ይላል።

ሚክያስ ስለ “ትሩፍ” ያለው አስተምህሮ ከነቢያት ሁሉ ልዩ ሲሆን፤ ይህም ስለ ሰዎች ተስፋ በሚሆን ትንቢታዊ ነገረ መለኮት ላይ ምናልባት የእርሱ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ነው ለማለት ይቻላል። ትሩፍ በዓለም ላይ ያለ ንይል እንጂ የሕዝብ ቅሬታ ብቻ አይደለም። በመጨረሻ ዓለምን የሚያሸንፍ ንይል ነው (4፥11-13) የቤተልሔመ ገዢ የሕዝቡን ፍጹም ታማኝነት የሚሰርቀውን ማንኛውንም ነገር በማስወገድ (5፥10-15) ሕዝቡን ይታደጋቸዋል።

የመለኮታዊው የማዳን ሥራ መሠረት በእግዚአብሔር ባሕርይ ውስጥ የተካተቱ ነው። በትንቢተ ሚክያስ በመሲሐ ንጉሥ የማዳን ሥራ ውስጥ የክህነት ሚና አለመታየቱ የነቢያት ነገረ መለኮታዊ አመለካከት ትኩረት የሚያሳይ ሲሆን፤ ይኸውም የትሩፍን ሕዝብ የወደፊት ክብር ለእኛ ለማረጋገጥ ነው። ይህም ሕዝቡ በቅርቡ ሊደርስበት ካለው ውርደት አንጻር የሚታይ ነው፤ በዚህ ረገድ ያለውን የሚክያስን ነገረ መለኮት እንደሚከተለው ልንገልጸው እንችላለን፡-ሕዝቡ የሸንፈትና የሰደት ንፍረት ይደርስበታል፤ ይህ ግን የመጨረሻው አይደለም። ምክንያቱም ለመላው ሕዝብ ሳይሆን ለትሩፍ ብቻ የሚሆን ድልና ክብር በፊታቸው ይኖራል፤ የእግዚአብሔር ሕዝብ በንጉሣቸው አማካይነት ከመከራና ከሰደት አምልጠው ከእርሱ ጋር በመመለስ በእርሱ ንይል ዋስትናን ያገኛሉ። ስለሆነም የሚክያስ ትኩረት በእግዚአብሔር መንግሥትና ይህም መንግሥት በዓለም በሚገለጥበት ሁኔታ ላይ ነው።

ይህ መንግሥት በአሕዛብ መካከል የሚታየው መለኮታዊ ኃይልና ሉዓላዊነት መግለጫ ነው፤ መሲሐዊው ንጉሥ ከእግዚአብሔር ጋር በመያያዝ የተገለጸ ሲሆን እርሱም ንጉሱንና ሥልጣኑን የተገናኝፈ ነው። የመሲሐዊው ንጉሥ ሥራ በሚክያስ የተገለጸው ሙሉ በሙሉ ከንግድ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ነው። እረኛ ለበጎቹ እንደሚያደርገው ሁሉ፤ ለራሱ ሕዝብ የሚያደርገው በርኅራኄ የተሞላ እንክብካቤው እንኳ ሳይቀር የሚፈጸመው በእግዚአብሔር ጉልበት ነው (5÷4)።

ሚክያስ ትንቢት የተናገረው አለመታዘዛቸው ወደ ኃይረትና ወደ ጥፋት ላይረሳቸው ሰዎች ነበር። ዳሩ ግን ለእነርሱና ለእኛም ጭምር እግዚአብሔር ሁሉን ቻይ እንደ ሆነ አስገንዝቦናል። እርሱም ለሁሉን ለባሕርይ ታማኝ እንደ መሆኑ መጠን የእግዚአብሔር ሕዝብ እርሱ ቃል የገባላቸውን ሁሉ ሳይቀበሉ አይቀሩም፤ አሁን በጥናረት ብንገኝም፤ ክብርና ሙሉ ደንንነት ከፊት ለፊታችን ይጠብቀናል፤ ምክንያቱም እግዚአብሔር “ለያዕቆብ ታማኝነትን፤ ለአብርሃምም ምሕረትን” ስለሚያደርግ ነው (7÷20)።

ትንተና

፩. የመክፈቻው ቃል (1÷1)

1 እንደ መክፈቻው አነጋገር ከሆነ የሚክያስ የትንቢት እንቅስቃሴ የተካሄደው በስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ዓቅብ በይሁዳ በነገሡ በሦስት ነገሥታት ዘመን መንግሥት ነበር። ይህ ወቅት በተለይ በሰሜኑ ግዛት ትልቅ መንፈሳዊ ውድቀት የታየበት ወቅት ነበር፤ ስለሆነም የሚክያስና የሌሎቹም የስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን ነቢያት መልእክቶች ለማህበራዊ ፍትሕና ለመሴ የቃል ኪዳን ሕግጋት አጽንዖት የሰጡ በመሆናቸው፤ በመንፈሳዊ ማይምነት ደረቅ የአየር ጠባይ መካከል ቀዝቃዛ የተሐድሶ አየር ያነፈሱ ነበሩ ማለት ይቻላል።

የሚክያስ ትንቢት በዋነኛነት ያተኮረው በሰሜኑና በደቡብ ግዛቶች (እስራኤልና ይሁዳ) ዋና ከተሞች በነበሩት በሰማርያና በኢየሩሳሌም ላይ ነበር። የሚክያስ መልእክት በእነዚህ ግዛቶች ነዋሪ የሆኑትን ሰዎች በሙሉ የሚመለከት ቢሆንም፤ እነዚህን ዋና ከተሞች የመረጠበት ምክንያት ለእነዚህ የተጽዕኖ ማእከሎች መሪዎች የነበሩት ሰዎች በዘመኑ ለነበረው የማኅበራዊ በሽታ ተጠያቂዎች በመሆናቸው ነበር። በተለይም ኢየሩሳሌምን ለይቶ ይናገራል፤ ለዚህም ምክንያቱ መሪዎቹ በሙስና የተዘፈቁ መሆናቸው ብቻ ሳይሆን፤ ኢየሩሳሌም ወደፊት የምታገኘው ክብርም ጭምር ነበር፤ ይህም ተስፋን በሚመለከት የትንቢታዊ ነገረ መለኮት ዋና ዐላማ ነበር።

፪. የመጀመሪያው ንግር፡- መጨው የእስራኤል ፍርድና የወደፊቱ ተሐድሶ (1÷2-2÷13)

ሀ. መጨው ፍርድ (1÷2-7)

2 የትንቢቱ የመክፈቻ አረፍተ ነገር በሚቀጥሉት ቍጥሮች ውስጥ ነቢዩ በግልጽ ያስቀመጠውን በዓለም ላይ የሚደርሰውን ፍርድ እንዲመለከቱ ለአሕዛብ የቀረበውን ጥሪ የያዘ ነው፤ ጥሪው ለአሕዛብ መሆኑ በግልጽ ይታያል።

ሚክያስ እግዚአብሔርን የተመለከተው በአሕዛብ ላይ ሊመለከር ከማድረግም እንደሚመጣ አድርጎ ነው። ይህም ምስክር የተገለጸው በሰማርያና በኢየሩሳሌም ላይ በደረሰው አስከፊ ጥፋት ነበር። ሚክያስ እንደ ኢሳይያስ ሁሉ የአሕዛብ መጻኢ ዕድል ከእግዚአብሔር ሕዝብ መጻኢ ዕድል ጋር የተያያዘ እንደ ሆነ አድርጎ ተመልክቶታል። በመላው ትንቢቱ ውስጥ ይህንን ፍሬ ነገር እያጻናው ሲሄድ ይታያል።

በሰማርያና በኢየሩሳሌም የተቃጠሉት እንጨቶችና የፈረሱት ቤቶች ንጢአት የሠሩ ሰዎች የእግዚአብሔር ሕዝብ ቢሆኑም አንኳ ከእግዚአብሔር ቅጣት እንደሚያመልጡ በግልጽ የሚናገሩ መልእክቶች ናቸው ማለት ይቻላል። እግዚአብሔር በሰማርያና በኢየሩሳሌም ላይ የሚያመጣው ጥፋት እርሱ በንጢአት ላይ ያለውን ጥላቻ አሕዛብ የሚመለከቱበትና

የእነርሱንም የመጨረሻ ጥፋት በቅድሚያ በማስጠንቀቂያነት ሊያሳይ የሚችል ነበር።

3-4 እግዚአብሔር በአሕዛብ ላይ የሰጠው ምስክርነት በሰው ምሳሌ ሆኖ በሰማርያና በኢየሩሳሌም ላይ ጥፋት ለማድረስ ከመኖሪያ ስፍራው እንደሚመጣና በምድር ከፍታዎች ላይ እንደሚራመድ ሆኖ ነው፤ ነቢዩ በዚህ አገላለጽ እግዚአብሔር ከዓለም ርቆ በሰማይ ያለ ብቻ ሳይሆን፤ በዓለም ውስጥ ያለና ፈቃዱንም ለመፈጸም በታሪክ ውስጥ ጣልቃ እንደሚገባ ያመለክታል።

“ከፍታዎች” የሚለው ቃል በርከት ያሉ ሐሳቦችን ያመለክታል። ከመሠረታዊ ትርጉሙ በተጨማሪ ለአረማውያን መስገኝነት (ኤር 7÷31፤ ሕዝ 20÷29)፤ ለመሸሸጊያና ለመከላከያነት (ዘዳ 32÷13፤ ዕን 3÷19) እንዲሁም ለወታደራዊ ጠቀሜታ (ዘዳ 33÷29፤ ሕዝ 36÷2) የሚያገለግል ነበር። በዚህ ውስጥ ሚክያስ እግዚአብሔርን በሰው ልጆች የታሪክ ሂደት ውስጥ ለመሳተፍ በቀጥታ ከሰማይ የወረደ ሉዓላዊ ባለ ግርማ እንደ ሆነ አድርጎ የተመለከተው ይመስላል። በምድር ከፍታዎች ላይ የሚራመደውና ተራሮች በሚቀልጡበት ጊዜ የአረማውያን ቤተ መቅደሶች በፊቱ እየተደረመሱ ባሉበት ድል አድራጊ ፊት ሰማርያና ኢየሩሳሌም ሊቆሙ አይችሉም። የእግዚአብሔር በታሪክ ጣልቃ ገብነት የሚያስከትለው ከፍተኛ ጥፋት በከፍተኛ ማዕበልና በመሬት መንቀጥቀጥ መልክ ተገልጿል (ቍ 4)። የተገለጸበት ቋንቋ ምሳሌያዊ ሲሆን፤ ይህም የሰማርያንና የኢየሩሳሌምን ከፍተኛ ጥፋት የሚያመለክት ነው።

5 ነቢዩ በንይለኛ አገላለጽ የአገሪቱ ጥፋት በእስራኤል ሕዝብ ንጢአት ምክንያት የመጣ መሆኑን ይናገራል። በነቢዩ አእምሮ ውስጥ በክረብታ መስገኛዎችና በንጢአት መካከል ያለው የቅርብ ትስስር ለእስራኤል ቤት ጥፋት ምክንያት የሆነው የባዕድ ሃይማኖት ልምምድ ጣልቃ መግባት እንደ ሆነ ግልጽ አድርጎበታል። በከነዓናውያን ሃይማኖት ተጽዕኖ ምክንያት እስራኤል እግዚአብሔርን የምታመልከው ከዐንገት በላይ በሆነ አምልኮ ነበረ፤ ሕጉ የሚጠይቀው ሥነ ምግባርና ይህም በማኅበራዊው ኑሮ ውስጥ ሊኖረው የሚገባው ውጤት ፈጽሞ ችላ ተብሎ ነበር። ከእግዚአብሔር መለየትንና በመጨረሻም ምርኮን ያስከተለባቸው ንጢአት ይኸው ነበር።

በዚህ ውስጥ የዕብራይስጡ አነጋገር ቃል በቃል ሲተረጎም “የያዕቆብ በደል ማን ነው?” የሚል ነው፤ ነቢዩ ሰማርያንና ኢየሩሳሌምን በሰው መስሎአቸዋል። ለዚህም ምክንያቱ በዘመኑ አዳሪ መልክ ሊገልጻቸው ዐስቦ ሳይሆን አልቀረም።

6-7 ሰማርያ በፈራረሱት ሕንጻዎቿ መካከል በዙሪያዋ ባሉት ቍልቍልቶች ወይን የሚተክልባት የፍርስራሽ ክምር ልትሆን ነው። “መሠረቷንም ባዶ አደርጋለሁ” የሚለው መግለጫ ራቂትነትን የሚያመለክት አነጋገር ነው (ዘሌ 20÷11፤ 17-18፤ 20-21)። ይህ መግለጫ በብሉይ ኪዳን ዝመት ዐዳሪነትን (ሕዝ 16÷36፤ 23÷18) እና ነውረኝነትን (2ኛው 6÷20፤ ሆሴ 2÷10) ያመለክታል፤ ሰማርያ ከዝመት ዐዳሪነት ተግባር የምታገኘው ገቢ በሚቃጠልበት ጊዜ የዘማዊቷ ገጽታ ይታያል። በዚህ ውስጥ የተጠቀሰው ዝመት ዐዳሪነት ጣዖት አምልኮ ሲሆን፤ ይህም በብሉይ ኪዳን እንደ መንፈሳዊ ዝመት ሆኖ በተደጋጋሚ የተገለጸው ነው።

“ለቤተ መቅደሷ የቀረበው ገጸ በረከት” የሚለው ትርጓሜ የጣዖታትን መፍረስ በሚገልጸው ዐውደ ምንባብ ውስጥ ቅደም ተከተልን ያዛነፈ ስለሚመስል፤ “ምሳሌ” የሚለውን የሴማውያን ሥርወ ቃል የሚያመለክት ሊሆን ይችላል፤ ስለሆነም አንድን ምስል ወይም ጣዖት ሳያመለክት አልቀረም። ሆኖም ይኸው ቃል ለዝመት ዐዳሪ የሚከፈል ገንዘብን ያመለክታል። ሚክያስም ይህንኑ ቃል ወረድ ብሎ በዚሁ ቍጥር ውስጥ የዝመት ዐዳሪነት ዋጋ በማለት ገልጿል። ሰማርያ በጣዖት አምልኮ ያጠራቀመችው ሀብት ከአርሷ ይወሰድና እንደ ገና ለዝመት ዐዳሪነት የሚከፈል ዋጋ ይሆናል፤ ይኸውም ወራሪዎቹ አሦራውያን የሰማርያን ሀብት ወደ ቤተ መቅደሳቸው በማዛወር እንደ ገና ለጣዖት አምልኮ ተግባር ይጠቀሙበታል ማለት ነው።

ለ. ለፍርዱ መግለጫ ነቢዩ የሰጠው ምላሽ (1÷8-9)

8-9 ከዚህ በኋላ ነቢዩ በታላቋ ሰማርያ ከተማ ጥፋት ምክንያት ንዝነን ለመግለጽ ራቂቱን ሆኖ እየሄደ ዋይ ዋይ በማለት

ያለቅሳል። በሰማርያ ላይ የሚመጣው ፍርድ እንደማይሸር ቊስል ነው፤ አይመለስም ማለት ነው። ይሁን እንጂ፤ ይህ ተመሳሳይ ጉዳት በኢየሩሳሌም ላይም መጥቷል።

ሐ. ነቢዩ ለሕዝቡ ያቀረበው ማስጠንቀቂያና ጥሪ (1፥10-16)

10 “ቤት አታውሩት” የሚለው አረፍተ ነገር ዳዊት በሳኦል ሞት ምክንያት ያለቀሰውን ልቅሶ የሚያሳስብ ነው (2ሳሙ 1፥20)። ሕዝቡ እንዳያለቅሱ የሚያስጠነቀቅው፤ ስለ ወደፊቱ ጥፋታቸው የፍልስጥኤማውያን ከተማ የሆነችው የጌት ነዋሪዎች እንዳያውቁ በማለት ነው። በቤትዎፍራ (“የትቢያ ቤት”) ነዋሪዎቹ ለገዝናቸው መግለጫ በትቢያ ላይ መንከባለል ነበረባቸው (ኢያ 7፥6፤ ኢዮ 16፥15፤ ኢሳ 47፥1)።

11-12 የሻፌር (“ቆንጆ” “ውብ” “አስደሳች”) ሰዎች የከተማቸው ስም ከሚያመለክተው ትርጉም ተቃራኒ የሆነ ልምምድ ሊያጋጥማቸው ነው፤ በጎፍረትና በውርደት ሊሸማቀቁ ነው። በጸዓናን (“ውጣ”) የሚኖሩት ከከተማቸው ሊወጡ አይችሉም። ቤትዔኤል የተባለውን እኛ አናውቀውም፤ ዔኤል የሚለው ቃል “አጠገብ” ወይም “ኩታ ገጠም” እንደ ማለት ነው። ቤትዔኤልን “ቅርብ ቤት” ብለን ልንተረጎመው እንችላለን። ምናልባት ከተማዋ በኢየሩሳሌም አቅራቢያ ልትሆን ትችላለች። “መጠያ ልትሆን አትችልም” የሚለው አነጋገር ከተማዋ የምትጠፋ መሆኗን የሚያመለክት ሊሆን ይችላል። ስለዚህ በኢየሩሳሌምና በወራሪው ሰራዊት መካከል ያለው ነጻ ምድር ሊጠፋ ነው ማለት ነው። ገዝቱ የእግዚአብሔር ቅጣት በማሮት (“መራራ”) ላይም ስለሚመጣ ነው። ይህ ሁሉ የሚሆነው እግዚአብሔር ኢየሩሳሌምን ጨምሮ የገዛ ሕዝቡን ስለሚቀጣ ነው።

13-14 የሐኪሶ ነዋሪዎች ጥንድ ፈረሶቻቸውን ከሠረገላው ጋር በማያያዝ ከሚመጣው ጥፋት ለማምለጥ እንደ ሰጋር ፈረስ መብረር አለባቸው። በዚህ ውስጥ የሞራሼት ሚና ምን እንደ ሆነ ለማወቅ አስቸጋሪ ነው። ይህ ስም በዕብራይስጥ ቋንቋ “ማጫ” ከሚለው ቃል ጋር ተመሳሳይነት ያለው ሲሆን፤ የፍች ስጦታዎች እንደ ጥሎሽ ይሰጡ ስለ ነበርም (1ነገ 9፥16) ይህ ስም የተጠቀሰው ምናልባት ሙሽራ ከቤተ ሰብዋ እንደምትለይ ከተማዋ ከይሁዳ መለየቷን ለማመልከት ሊሆን ይችላል።

አክዚብ (ማታለል) የሚለው ቃል የይሁዳን መታለል ያመለክታል። ቃሉ ለደረቀ ምንጭም ያገለግላል (ኤር 15፥18)፤ ስለሆነም የዚች ከተማ ህልውና ይጠፋል ማለት ነው።

15-16 መሪሳ የሚለው ስም “መውሰድ” ከሚለው ሥርወ ቃል ጋር ተመሳሳይ ነው። ስለሆነም የዚህች ከተማ ስም “ድል አድራጊ” ከሚለው ቃል ጋር ተያያዥነት ሊኖረው ይችላል። የእስራኤል ክብር፤ ማለትም ሕዝቡ፤ ዳዊት ወደ ዓዶላም እንደ ሸሸ ለመሸሸ ይገደዳሉ።

ይህ ክፍል (ቊ 10-16) ዳዊት በሳኦል ሞት የተሰማውን ገዝን በማስታወስ ይጀምርና ዳዊት ከሳኦል በተሸሸበት ዋሻ ስም ይደመድማል። በዳዊት ሕይወት ውስጥ የተከሠተው ያ የጨለማ ወቅት ሚክያስ ለጠቀሳቸው ከተሞች ውድቀት እንደ አሳዛኝ ምሳሌ ተቈጥሮአል። ዳዊት በቀጥታ ባይጠቀስም፤ ውርደትን የተሸከመው የዳዊት ምስል በሚመጣው ጥፋት ውስጥ በሚያስፈራ ሁኔታ ተስሎ ይታያል። ሚክያስ በእያንዳንዱ ከተማ ውድቀትና በመጨረሻ በሚደርሰው በሁለቱ መንግሥታት መማረክ ውስጥ የዳዊትን መንግሥት የመጨረሻ ፍጻሜ የተመለከተ ይመስላል። እንደ ዳዊት ሁሉ የእስራኤል ክብር ወደ ዓዶላም ይሄዳል።

መ. ነቢዩ በጨቋኞቹ መደቦች ላይ የሰነዘረው ክስ (2፥1-5)

1-2 ግራዩ የቀጠለው በሚክያስ ዘመን በኅብረተ ሰቡ ላይ ከባድ ተጽእኖ በነበራቸው ባለጠጎችና ተሰሚነት በነበራቸው መደቦች የሙስና ተግባር ላይ ነው። ለብሔራዊው ቀውስና ለወደፊቱም የሀገሪቱ ውድቀት ምክንያት የሆነው የእስራኤል ለእግዚአብሔር አለመታዘዝ ነበር። ሚክያስ ንይላኞች ወደ

ነበሩት የገዢ መደቦች ዘወር በማለት ድኸችን ማታለላቸውና በምስኪኖቹ ኪሣራ እነርሱ መበልጸጋቸው ወደ ከፋ ደረጃ መድረሱን በግልጽ ያስቀምጣል። እነርሱ ሌሊት በመኝታቸው ላይ እንቅልፍ ዐጥተው ዕቅዳቸውን እንደሚያውጠናጥሱ ሰዎች አድርጎ ነው የሚገልጻቸው። ሌሊቱ ሲነጋም ገና በማለዳው ዕቅዳቸውን በተግባር ላይ ያውሉታል፤ የኅብረተ ሰቡን መዋቅር የሚቈጣጠሩ እንደ መሆናቸው መጠን ተግባራቸውን በነጻነት ያለ አንዳች ፍርሀት ይፈጽሙታል። እነዚህ ሰዎች ጭቁና በነገሠበት በዚህ ማኅበረ ሰብ ውስጥ ራሳቸውን በደንብ ለመከላከል የማይችሉ ምስኪኖች የነበራቸውን ቤትና መሬት ለመውሰድ ይመኙ ነበር።

3 “ስለዚህ” የሚለው ቃል ቀደም ሲል የተዘረዘረው በደል ለመጨው “ጥፋት” መሠረት መሆኑን ይገልጻል፤ ሚክያስ ሀገሪቱን “ሕዝብ” በማለት ይጠቅሳል። የሚመጣውንም ጥፋት ራሳቸውን ለማዳን የማይችሉበት ትልቅ ሽክም እንደ ሆነ አድርጎ (ቃል በቃል “ዐንገታቸውን ለማውጣት” ማለት ነው) በመግለጽ ሚክያስ ምርኮው የማይቀርላቸው እንደ ሆነ ተመልክቶታል። በሚደርስባቸው ሀገር ዐቀፍ ውርደት ምክንያት በሌሎች ሕዝቦች ዘንድ ዐንገታቸውን ቀና አድርገው ለመታየት የማይችሉ ይሆናሉ።

4 ይህ ቊጥር “የሐዘን እንጉርጉሮ” ወይም ሕዝቡ የሀገሪቱን ጥፋት የሚገልጹበትን የሐዘን ሰቂቃ የሚያመለክት ነው። ይህ ቃል ለትንቢቶች መግለጫ ምሳሌያዊ አነጋገርም ይውላል (ምሳሌ፡- ኢሳ 14፥4)። ይሁን እንጂ በአጠቃላይ በሕዝብ ዘንድ የታወቀ “ጎሳጭነት ያለው አነጋገር”፤ “የተለመደ አባባል” ወይም “ምሳሌ” ሊሆን ይችላል። መዝሙሩ “እኛ” በሚል ባለቤትነት የተነገረ ስለ ሆነ በራሳቸው በእስራኤል ቤት የተዘመረ መሆኑ ግልጽ ነው።

የሰቂቃው ዝማሬ ለሕዝቡ የተመደበው መሬት ወደ ሌላ የተዛወረ መሆኑን ያመለክታል። ለእስራኤል በግል የተሰጠው የመሬት ይዞታ የጠላቶቿ ንብረት ሆኖአል፤ መሬቱ “ለከዳተኞች” ወይም “ለሸፍቶች” ሊሰጥ ነው፤ ሚክያስ ጠላቶቻቸውን እንደ ሸፍቶች ይቈጥራቸዋል፤ ይህም አባባል “ያልታዘዙኝን አሕዛብ” ከሚለው አነጋገር ጋር የሚስማማ ነው (5፥15)።

5 “ጉባኤ” የሚለው ቃል በአጠቃላይ “በዙጋን” የሚል ትርጉም ሊኖረው ይችላል፤ በዚህ በፍራ ግን በተለይ የእግዚአብሔር የሆነውን የሕዝብ ጉባኤ የሚያመለክት ነው። ይህም የቃል ኪዳን ማኅበረ ሰብ መሆኑ ነው (ዘዳ 23)። ጨቋኞቹ ሰዎች የቃል ኪዳኑን ግዴታ ጨርሶ ቸል በማለታቸው ራሳቸውን ከማኅበረ ምእመናኑ የርስት ድርሻ አግልለዋል ማለት ነው። ሚክያስ በዘመኑ የነበሩት በሙስና የተዘፈቁት ሰዎች በቃል ኪዳኑ ማኅበረ ሰብ ውስጥ ወደፊት ምንም ተሳትፎ አይኖራቸውም እያለ ነው።

ሠ. እውነተኛ ነቢይና ሐሰተኞች ነቢያት (2፥6-11)

6 ሚክያስ በዘመኑ የነበሩትን ነቢያት ቃል ይጠቅሳል፤ “ትንቢት አትናገርብን” ይላሉ ይላል፤ የትንቢት እገዳው የተደረገው በሚክያስ ዘመን በነበሩት በሐሰተኞቹና ለራሳቸው ጥቅም በቆሙት ነቢያት አማካይነት ነበር። “አይደርስብንም” የሚለው አነጋገር “አይለቀንም” የሚል ትርጉም ነው ያለው። ስለሆነም ሐሰተኞቹ ነቢያት “ትንቢት አትናገር፤ ስለ እነዚህ ነገሮች ትንቢት አትናገር፤ ያለበለዚያ ውርደት አይለቀንም” የሚሉ ይመስላል። መልእክታቸው ባለመብት የሆኑትን መደቦች የሚያዋርድና ሐሰተኞቹን ነቢያት የሚያሳፍር ስለ ሆነ፤ እውነተኞቹ ነቢያት እንደ ችግር ፈጣሪዎች ተቈጥረው ነበር። እውነተኞቹ ነቢያት ትንቢታዊ ቅዋሚያቸው በቀጠለ መጠን መሰኞቹ መሪዎች የሚሰማቸው የውርደት ስሜት እየቀጠለ ይሄዳል።

7 በዚህ ክፍል ያለው ስሜት ቀጣይነት የነበረው ውርደት በሚክያስ የትንቢት አነጋገር ላይ መመካከት እንደሌለበት የሚያሳይ ነው። የሚቀጥሉት ጥያቄዎች የሚያመለክቱት የእግዚአብሔር ተግባር መቅጣት ወይም መገሰጽ ብቻ እንዳልሆነ ነው፤ ምክንያቱም ሚክያስ በመቀጠል “መንገዱ ለቀና ቃሌ (የእግዚአብሔር ቃል በነቢዩ በኩል) መልካም አያደርግምን?” ብሎ ይናገራል። በዘመኑ የነበሩት ንጢአተኞች በእግዚአብሔር ቃል ኪዳን መሠረት የሚኖሩ ቢሆን ኖሮ፤ የሚክያስ ቃል

በእነርሱና በሀገሪቱ ሕይወት ላይ በጎ ውጤት ይኖረው ነበር፤ ትንቢቱ ሲነገር የሚሰማቸውም ነቀፋና ውርደት ሁሉ የበረከት ምክንያት ሊሆን ይችላል ነበር።

8 ዳሩ ግን ሕዝቡ እግዚአብሔር ባስቀመጠው መስፈርት መሠረት የሚኖሩ አልነበሩም፤ ምክንያቱም ሚክያስ “በመጨረሻ በሕዝቤ ላይ ጠላት ሆኖችሁ ተነሣችሁ” ስለሚል ነው። ቃል ኪዳን የሚጠይቀውን ማኅበራዊ ግዴታ ጨርሶ በመተዋቸው ምክንያት በእግዚአብሔር ላይ እያመፀና ቊጣውን እያነሣሁ ነበር። ሚክያስ የሚጠቅሰው ለማመን የሚያስቸግር ጥላቻ ድኸቹ ሰዎች እንደ ጠላት የተቈጠሩበትን ሁኔታ የሚገልጽ ነው። በሰላም በመንገድ ላይ ከሚያልፉት ሰዎች መጉናጸፊያቸውን በግድ እየገፋፉ ይወስዱ ነበር። “መግፈፍ” የሚለው ቃል አንድ ቡድን በጠላቱ ላይ የሚያካሂደውን ዘረፋ የሚያመለክት ሲሆን (መሳ 9፥33፤ 1ሳሙ 23፥27)፤ ለምርኮ ለሚሆን ገፈፋም ይውላል (ሆሴ 7፥1)። ግንም ሳይጠራጠር በሰላም የሚጓዙት ሰዎች ለእነርሱ ደኅንነትና ምቹት አንዳትም ደንታ በሌላቸው ሰዎች ለሕይወታቸው አስፈላጊ የሆኑትን ንብረቶች በድንገት ሳያስቡት ይዘረፋ ነበር።

9-10 የገንዘብ ጥማተኞቹ በሴቶቹም ከመጨከን አልተመለሱም። ሴቶች ብቻ መጠቀሳቸው ምናልባት ከቤታቸው የተባረሩ መበላቸች መሆናቸውን የሚያመለክት ሊሆን ይችላል። ልጆችም የችግሩ ተጠቂ ሆነዋል፤ ምክንያቱም የእግዚአብሔር በረከት ለዘላለም ከእነርሱ የተወሰደ ስለሆነ ነው። በሚክያስ ዘመን በነበሩት መሪዎች ንጢአት ምክንያት የአንድ ትውልድ ሰዎች በጠቅላላው የእግዚአብሔርን ክብር ሳያዩ ዕድሜአቸውን በሙሉ በባዕድ ምድር ያሳልፋሉ። ሚክያስ ይህን አጽንዖት የሚሰጠው የአነጋገሩ ትኩሳት ወደ ቀጥተኛ ትእዛዝ በመሸጋገሩ ነው፤ ምድሪቱ በማይሻሻል ሁኔታ ስለ ረከሰች ሕዝቡ ከዚያ ስፍራ መወገድ ነበረባቸው።

11 በዚህ ዘመን የነበሩት ሕዝብ ለንብረተ ሰባቸው የብልጽግና ፍሬ ክፍ ያለ ምኞት ነበራቸው፤ ይኸውም “የወይን ጠጅና” “የሚያስክር መጠጥ” በሚሉት ቃላት ተገልጾአል። ስለሆነም አንድ ሰው መጥቶ ስለ ብዙ ሀብትና ብልጽግና ቢሰብክላቸው በደስታ ያዳምጡታል፤ እርሱም በእነርሱ ዘንድ ያለ አንዳች ማመንታት ተቀባይነትን ያገኛል። ይህም የሚያመለክተው የሚክያስ የጥፋት መልእክት በስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን የብልጽግናን ፀሐይ እየሞቁ በነበሩት ሰዎች ዘንድ ተቀባይነት ያልነበረው መሆኑን ነው።

ረ. የነቢዩ የተስፋ መልእክት (2፥12-13)

12-13 ነቢዩ የመጀመሪያውን ንግር ያበቃና በፍጥነት ተስፋን ወዳዘለ አነጋገር ይዘራል። በዚህም የእስራኤልን የወደፊት ተሐድሶ ይገልጻል። ይህ በፍጥነት የተደረገው የአነጋገር ለውጥ በቊ 11 ላይ ስለ እስራኤል የወደፊት ብሩህ ተስፋ በሐሰት የተናገረውን ተምኔታዊ ሰባኪ በቀጥታ ለመቃወም ነው። የሚክያስ ተስፋ በእርሱ ዘመን ሳይሆን በንጉሣቸው አማካይነት ከምርኮ ወደ ነጻነት በሚሄደው ትሩፍ ላይ ያተኩረ ነበር።

ይህ የምንባብ ክፍል ከጠቅላላው የትንቢቱ ዐውድ ተለይቶ ቢጠና ከምርኮ የመመለስን ትንቢት የሚያሳይ ብቻ ሊሆን ይችላል። ዳሩ ግን ሚክያስ ስለ ወደፊቱ ከነበረው ሰፊ ያለ ግንዛቤ አንጻር ሲታይ በቂ ሆኖ አይታይም። ሚክያስ እግዚአብሔር ንጉሥ የሚሆንበትን ዘላለማዊነት ያለውን መንግሥት ተመልክቶአል (4፥7)። በ5፥2-4 የተጠቀሰው ታዲያ ንጉሥ በዚህ ምንባብ ውስጥ የተጠቀሰውን ንጉሥ ይመስላል። በእግዚአብሔር ሕዝብ ተሐድሶ ውስጥ ትልቅ ሚና የሚጫወት ነው። በሁለቱም ምንባቦች ውስጥ “የመንጋ” ጉዳይ ጉላ ብሎ ይታያል። በ5፥2-4 ያለው ትንቢት ፍጻሜ የትውልድ ስፍራው በቤተ ልሔም የሆነና ቊጥጥሩ እስከ ምድር ዳርቻ ሆኖ ለእግዚአብሔር ሕዝብ የደኅንነትን ዋስትና የሚያስገኝ መሆኑን የሚጠይቅ ነው። የሚክያስ ተስፋ ይዘት ከምርኮ አገር ወደ መሲሐ ግዛት ከመመለስ ዐልፎ የሚሄድ ነው፤ የእስራኤል ተስፋ ለመጨረሻና ለዘላቂታው የሚረጋገጠው በዚያን ጊዜ ብቻ ነው።

ሚክያስ የእስራኤልን “ትሩፍ” በጉረኖ ውስጥ እንዳለ የበጎች መንጋ ይመለከተዋል። በሚቀጥለው ሐረግ ውስጥ

በበጎች መንጋ የተጠቀሰው ምሳሌ በታላቅ የሕዝብ ሙላት ተተክቶ ይታያል። “ይሞላል” የሚለው ቃል “መተረማመስ” ተብሎ ሊተረጎም ይችላል። ይህም የአንድን ማኅበረ ሰብ “መተረማመስ” የሚገልጽ ሲሆን (ሩት 1፥19) ደግሞም ከታላቅ ጩኸት የተነሣ የሚሰማውን የምድር ማስተጋባት የሚያመለክት ነው (1ሳሙ 4፥5፤ 1ነገ 1፥45)።

ሰባሪ (ዐመት “የሚሰብረው”) የተባለው ድንገት በምንባቡ ውስጥ ይታይና በሕዝቡ ፊት ይሄዳል። ከዚያም ሕዝቡ በሚሰብረው እየተመሩ የጉረኖውን በር ሰብረው ንጉሣቸውን በማስቀደም ሰልፍ ያደርጋሉ። ሚክያስ የእግዚአብሔር መንግሥት በድንገት እንደሚያጥለቀልቅና የእግዚአብሔርም ሕዝብ እንደሚገለጡ በትንቢቱ ያመለክታል። የእግዚአብሔር መንግሥት ኃይልና ክብር በግልጽ እንዳይታይ የሚከለክለውና የእግዚአብሔርን ሕዝብ ማንነት የሚያደበዝዘው ማነቆ እንደሚወገድና የሚሰብረውም ሕዝቡን ወደ ክብር እንደሚ መራቸው ያረጋግጣል።

በመጨረሻው ሐረግ የሚታየው ድርብ አነጋገር የሚሰብረውንና በ5፥2-4 የተገለጸውን ንጉሥ የተቀራረበ ዝምድና ያመለክታል። ሁለቱም ከሕዝብ የሚነሡ (5፥2) እና ለሕዝቡ ነጻነትን የሚያስገኙ (5፥4) ናቸው፤ ሁለቱም ከእግዚአብሔር ጋር በቅርብ የተሳሰሩ ናቸው (5፥4) ስለሆነም የሚሰብረው የእስራኤል ንጉሥ እንደ ሆነ ልንረዳ እንችላለን።

የቊ 13 የመጨረሻ መሥመር በእግዚአብሔርና በንጉሡ መካከል ያለውን ቅርብ ግንኙነት ያመለክታል። በንጉሡ አገዛዝ የተገለጸው ጥንካሬና ኃይል የእግዚአብሔር ነው። በ5፥4 እንደ ተገለጸው ንጉሡ የእግዚአብሔርን ኃይልና ግርማ ያንጸባርቃል፤ በሚክያስ ትንቢት መሠረት ትሩፍ ሕዝብ የመጨረሻውን ክብርና ትድግና የሚያገኘው በመሲሐ አማካይነት ብቻ ነው። እርሱም ከሕዝቡ መካከል ወጥቶ እነርሱን በእግዚአብሔር መንግሥት ወደሚገኘው ደኅንነት ይመራቸዋል። ይህ ምንባብ ወደ ጌላ ላይ (4፥7) ትሩፍ ሕዝብ እግዚአብሔር በላይ የሚነግሥለት ብርቱ ሕዝብ እንደሚሆን ሚክያስ የተመለከተውን ያሳያል ነው።

፫. ሁለተኛው ንግር፡- ነቢዩ በእስራኤል ቤት መሪዎች ላይ የሰነዘረው ክስና የእስራኤል የወደፊት ተስፋ (3፥1-5፥15)

1 ሁለተኛውም ንግር እንደ መጀመሪያው የነቢዩ መልእክት እንዲሰማ ጥሪ በማቅረብ ይጀምራል። በዚህ ጊዜ ጥሪው የይሁዳንና የእስራኤልን ገዢዎች የሚመለከት ነበር። ሚክያስ ይህንን ንግር የሚጀምረው በጣም የሚያስደነግጥ ጥያቄ በማቅረብ ነው፤ የፍትሕን ትርጉም ማወቅ የሚገባው ሰው ቢኖር ከባድ በሆነው የመሪነት ኅላፊነት ላይ ያሉ ሰዎች ናቸው። በዚህ ውስጥ ፍትሕ ማለት በመንግሥት አስተዳደር ላይ ትክክለኝነትንና እኩልነትን መጠበቅ ማለት ነው።

2-4 በድኸቶች ላይ የሚደረገውን የጭካኔ አያያዝ በሚገልጽበት ጊዜ የነቢዩ አነጋገር በከፍተኛ ስሜት የተሞላ መሆኑ በግልጽ ይታያል። የብዝሃነት ሰባ የሆኑት ወገኖች በአገሪቱ የሲቪል መሪዎች የሚደረግባቸውን ጫና ከታረዱና ለመሰላት ከተዘጋጁ እንስሶች ጋር ያመሳስለዋል። ቈዳቸው ከእነርሱ ተገፍፎአል፤ ሥጋቸውም ተቈራርጦአል። ድሆችን በዚህ ዐይነት አያያዝ ስለሚገዟቸው እነዚህ ምሕረት የለሽ ባለ ሥልጣኖች ወደ እግዚአብሔር ቢጮኹ እርሱ አይሰማቸውም። የእግዚአብሔርን ቃል ኪዳን ያፈረሱ ሰዎች እርሱ የቃል ኪዳኑን በረከት ይጠብቃል ብለው ሊያስቡ አይችሉም።

ለ. ነቢዩ በእስራኤል የሃይማኖት መሪዎች ላይ የሰነዘረው ክስ (3፥5-8)

5 ሚክያስ አሁን የሚናገረው ለሌሎች የአመራር አካላት ነው፤ እነርሱም በዘመኑ የነበሩት ሐሰተኛ ነቢያት ናቸው። “ሲያበላቸው” የሚለው ቃል (ቃል በቃል “መንከስ”) ሥርወ ቃሉ በብድር ገንዘብ ወለድ መቀበልን ካላመለከተ በቀር በብሉይ ኪዳን ሁልጊዜ የአባብን ንክሻ የሚያመለክት ነው። በቃሉ ተቀዳሚ ትርጉም መሠረት ሐሰተኞቹ ነቢያት በሐሰተኛ የሰላም መልእክታቸው በሕዝቡ ላይ የሚያደርሱትን ጉዳት አንዳንድ ሰዎች ከአባብ ንክሻ ያላነሰ ነው በማለት ይተረጎሙታል።

ይሁን እንጂ በዚህ ዐውደ ምንባብ ውስጥ “ንክሻ” (“ሲያበላቸው”) የሚለው ቃል “ሲያበላቸው ሲቀር” ከሚለው ሐረግ ጋር፤ “ሰላም” የሚለው ደግሞ “ጦርነት ሊያውቅበት ይነግሳ” ከሚለው ጋር ተነጻጽረው ይገኛሉ። ይህ ገጽጽር እንግዲህ “ንክሻ” የሚለው ቃል አንድን ነገር ወደ አፍ ማስገባት ማለት መሆኑን የሚያሳይ ይሆናል። ይህ ቃል በብሉይ ኪዳን ለመብላት ጉዳይ የሚያገለግል ከሆነ እነዚህ ሥሥታም ነቢያት ለትንቢት ሥራቸው ጉቦ ለመቀበል የሚያሳዩትን ስግብግብነት ለመግለጽ ሚክያስ በዚህ ከባድ ቃል የማይጠቀምበት ምክንያት አይኖርም።

6-7 እነዚህ የሃይማኖት ነጋዴዎች መጨረሻቸው ይደርሳል። የሥልጣንንና የሀብትን ፀሐይ እየሞቁ ባለቤት ሁኔታ በትንቢታቸው ላይ ፀሐይ ትጠልቅና የሚከተለውም ሌሊት ራዕይ ወይም አስማት የሌለበት ይሆናል። በምርኮው ተጨባጭ ሁኔታ ምክንያት የሰላሙ የሐሰት ትንቢት (ቍ 5) ዋጋ ቢስ የሚሆንበት ጊዜ ይመጣል። እነዚህም ነቢያት “ፊታቸውን ይሸፍናሉ” (ቃል በቃል “እማቸውን ይሸፍናሉ”)፤ ይህም የጥልቅ ሐዘን መግለጫ ነው።

8 ሚክያስ የራሱን ትንቢት ከሐሰተኞቹ ትንቢት ጋር ያነጻጽራል። “በእግዚአብሔር መንፈስ” (ርዳታ) በብርታት እንደ ተሞላ ይናገራል። በዚህ ውስጥ ያለው አንድምታ ሐሰተኞቹ ነቢያት በሥሥት የሚገፋፉ መሆናቸውን ያመለክታል። “ፍትሕ” የሚለው ቃል በብሉይ ኪዳን የትንቢት መጻሕፍት ስለ አውነተኛ ሃይማኖት የሚናገር ቃል ነው። ይህም የሕጉ ሥነ ምግባር ዋና አንጻር ነጥብ ነው። ሚክያስ የቃል ኪዳንን ደረጃ የሚጥስ ሰው ስላልነበረ፤ በዘመናቸው በነበረው ብዝሃነት ተሳታፊዎች ከነበሩትና ይህንንም ከሚያደፋፍሩት የሃይማኖት መሪዎች ጋር በቀጥታ የሚቃረን ሰው ነበረ። ሚክያስ የሥራ ባልደረቦቹ በሕዝባቸው ላይ ከሚፈጽሙት ወንጀል ነጻ ስለ ነበረ በተቀናቃኞቹ ፊት በግብረ ገባዊ ድፍረትና በንጹሕ ኅሊና ለመቆም ችሎ ነበር። ስለዚህም ስለ እስራኤል ቤት ኅጢአት ድምፁን ከፍ በማድረግ ለመናገር ችሎአል።

ሐ. የመሪዎቹ የሙስና ውጤት በሀገሪቱ ላይ (3፥9-12)

9 በያዕቆብ መሪዎች ላይ የሚደረገው ንግግር በሚያንገበግብ መግለጫ ኅጢአታቸውን በማሳየት ይቀጥላል፤ ሚክያስ ፍትሕን ትንቃላቸው ብሎ ይወነጀላቸዋል። “መናቅ” የሚለው ቃል አንድን ነገር ፈጽሞ መጥላትን ያመለክታል።

10-11 መሪዎቹ ሥራቸውን የሚያከናውኑት በግል ጥቅማቸው ምኞት በመነግግት ደም በማፍሰስና በሥሥት ተግባር ነበር። በሥሥትና በዐመፅ የተሞሉ ስለ ነበሩ ጠቅላላው የመንግሥታቸው አካሄድ ወደማይቀረው የሙስና ተግባር ወስዳቸው። እነዚህ መሪዎች በተወሰነ ደረጃ በቃል ኪዳን ግንኙነት ላይ የተመሠረተ ውጫዊ የሃይማኖት መልክ ነበራቸው። “እግዚአብሔር በመካከላችን አይደለምን?” ይሉ ነበር። ዳሩ ግን ቃል ኪዳን የሚጠይቀውን ሥነ ምግባር ረስተው ከእግዚአብሔር ጋር ያላቸው ታሪካዊ ግንኙነት በእነርሱ ላይ ሊመጣ ያለውን መጥፎ ዕጣ የሚከለክልላቸው መስሎ ታያቸው። ይሁን እንጂ እግዚአብሔር ውጫዊ ነገሮችን ማጥበቅ ሳይሆን መታዘዝን እንደሚፈልግ ግልጽ በሆነ ትንቢታዊ ትውፊት በማያሻማ ሁኔታ አስቀምጦታል (1ሳሙ 15፥22፤ መዝ 51፥17)። ይህ ከቅን አስተሳሰብ የመነጨ ዳሩ ግን መሠረት የሌለው መታመን “በእግዚአብሔር ላይ ተደግፈውም” የሚለው መግለጫ ተሰጥቶታል፤ መታመንን የሚመስል ነገር አለው፤ ዳሩ ግን መታዘዝ የለበትም።

12 በሙስና በተጠመዱት የሃይማኖትና የሲቪል መሪዎች ተግባር ምክንያት በትንቢት የተነገረው ጥፋት መድረሱ የማይቀር ይሆናል። “ስለዚህ” የሚለው ቃል የምርኮው መንሥኢ የሕዝቡ አለመታዘዝ መሆኑን ያመለክታል። “ጽዮን” የሚለው ስም አስቀድሞ በዳዊት ለተማረከችው ኢያሱባዊ ስፍራ ተሰጥቶ የነበረ ስም ሲሆን (2ሳሙ 5፥7)፤ በኋላ ለኢየሩሳሌም ተሰጥቷል (መዝ 149፥2፤ ኢሳ 4፥3፤ 40፥9፤ አሞ 6፥1) ሚክያስ የሀልዎተ እግዚአብሔር ግልጽ ምልክት የሆነውን የቤተ መቅደሱን መፍረስ በትንቢቱ ውስጥ

ይጨምራል። የሕዝቡ ባዶ ሃይማኖት ምልክት የሆነው ነገር ሊጠፋ ነው።

መ. የጽዮን የወደፊት ክብር (4፥1-8)

በምዕ 3 መጨረሻ የምዕራፍ ክፍፍል መኖሩ ተገቢ አይሆንም፤ ምክንያቱም ሚክያስ ስለ ኢየሩሳሌም መናገሩን ቀጥሏል። ቢሆንም ሚክያስ ስለ ከተማዬቱ የወደፊት ክብር እየተናገረ ስለ ሆነ ሁኔታው ከጥፋት ወደ ተስፋ ተለወጠ። በኋለኛው ዘመን የቤተ መቅደሱ ተራራ ከፍ ከፍ ይልና የኢየሩሳሌም ከተማም ለምድር ሕዝብ ሁሉ የእግዚአብሔር የጸጋ ሥራ ማእከል ትሆናለች።

1 “በመጨረሻው ዘመን” የሚለው አነጋገር ሁልጊዜ ያልተወሰነ የወደፊት ጊዜን የሚያመለክት ነው (በተለይ ከዳን 10፥4፤ ከሆሴ 3፥5 ጋር ያነጻ)። በዚህ ዐውደ ምንባብ ውስጥ ቃሉ ስለ እግዚአብሔር መንግሥት የሚናገር ስለ ሆነ የመጨረሻውን ጊዜ የሚመለከት ነው። ነቢዩ የኢየሩሳሌምን ክብር ከመሰሉ መንግሥት ጋር በማያያዝ የተመለከተው መሆኑ ከ4፥8 እና ከ5፥2-4፡7-9 ግልጽ ሆኖ ይታያል። ስለዚህ ሚክያስ የትንቢቱን ፍጻሜ የተመለከተው በቀጥታ ከምርኮ በመመለስ ውስጥ ሳይሆን፤ መሲሐዊው ንጉሥ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ወደ ሕዝቡ በሚያመጣበትና የእስራኤልን ዕድል በሚያድስበት ጊዜ ውስጥ ነው።

2 ሕዝቡ ለኢየሩሳሌም ያላቸው የትኩረት ዐላማ ከከተማዋ ለማመነጨው የእግዚአብሔር ቃል ያላቸው ፍላጎት መሆን ይገባዋል። ሚክያስ የእግዚአብሔር ሕግ በእስራኤልና በይሁዳ ብቻ ሳይሆን በዓለም ዐቀፍ ደረጃ ተቀባይነትን በሚያገኝበት በዚህ ጊዜ፤ የሰዎች ሁሉ ልብ እንደሚለወጥ ተመልክቶአል።

3 በዚህ ዘመን የሚመጣው የእግዚአብሔር አገዛዝ ውጤት በመላው የዓለም ሕዝብ ዘንድ ሰላም መገኘቱ ይሆናል። ትንቢቱ አገር ዐቀፋዊ ከመሆኑ በላይ ዓለም ዐቀፋዊም ይዘት ያለው ሲሆን አካዛብ በሙሉ በእግዚአብሔር ሰላማዊ ተጽዕኖ ሥር የሚሆኑበትንና ጦርነት ፈጽሞ የሚጠፋበትን ጊዜ የሚመለከት ነው። በዚህ ምክንያት የጦር መሣሪያዎቹ በሙሉ ተጨፍልቀው ወደ ዕርሻ መሣሪያነት ይለወጣሉ። በዚህ ውስጥ የሚታየው የግብርና ተግባር በመሰሉ መንግሥት ውስጥ ሰላም ዋናው የአገዛዙ ባሕርይ መሆኑን ሚክያስ እንደ ተመለከተ ያሳያል (ከኢሳ 11፥6-10፤ ከሆሴ 2፥15፤ ከአሞ 9፥13-15 ጋር ያነጻ)። በሚክያስ ትንቢት ውስጥ በእግዚአብሔርና በመሲሐዊው ንጉሥ መካከል ያለው የቅርብ ግንኙነት በግልጽ ይታያል (በኢሳ 2፥2-4 ያለውን ማመሳከሪያ ይመ)።

4 የዚህ ዘመን ሰላማዊነት እየቀጠለ ባለው የግብርና ሥዕል ይታያል (ከ1ነገ 4፥25፤ ከዘክ 3፥10 ጋር ያነጻ)። ሕዝቡ በሰላምና በጤና የሚኖሩት በጸባኤት ጌታ ቃል ምክንያት ነው። የዚህ ሁሉ ሁኔታ እውነተኛነት በሚክያስ አእምሮ ውስጥ የተረጋገጠው እግዚአብሔር በሉዓላዊነቱ ይፈጽማል ብሎ ስለ ተናገረ ነው። “የእግዚአብሔር ጸባኤት አፍ ተናግሮአልና” ይላል።

“ሰይፋቸውን ማረሻ ያደርጉታል” (4፥3)። እነዚህ የዕርሻ መሣሪያዎች የተገኙት በጊዜር በ1972 (እኤአ) ነበር። ምስጋና ለቱል ጊዜር የቀሩት ዐድን።

5 የሕዝቡ የሰላምና የደኅንነት ምክንያት ለዘላለም በእግዚአብሔር ስም የሚሄዱ መሆናቸው ነው፤ ይህም ሃይማኖታዊ ሥርዐትን ከመከተል ያለፈ ነገር ነው።

ይኸውም በእግዚአብሔር ንግድ ተደግፎ መኖር ማለት ነው፤ በጎይሱ ጉልበት መመካት ማለት ነው። እንደ አሕዛብ ሳይሆን የእግዚአብሔር ሕዝብ ለዘላለም በእርሱ ንግድ ይደሰታሉ፤ አሕዛብ የሚያገኙት የዚህን ተቃራኒ ነው፤ ምክንያቱም የዓለም ሕዝብ በሙሉ በእግዚአብሔር ግዛት ሥር በሚሆንበት ጊዜ የእነርሱ አማልክት ሥልጣን ስለሚያከትም ነው።

6-7 “በዚያች ቀን” የሚለው አነጋገር ቀደም ሲል ስለ ኢየሩሳሌም ክብር የተጠቀሰውን ዘመን የሚያመለክት ነው (4፥1)። በጽዮን የክብር ዘመን የወደፊቱ የእስራኤል መሰባሰብ ቀደም ሲል ሚክያስ ከገለጸበት መንገድ በተለየ ሁኔታ ተገልጾልክል (2፥12-13)። ሚክያስ ዳግመኛ የተሰባሰቡትን ሰዎች ሽባዎች ብሎ የሚጠራቸው እግዚአብሔር ካመጣቸው ሥቃይ የተነሣ የደከመ መሆናቸውን ለማመልከት ነው፤ ቀጥሎም ስደተኞች የሚላቸው ከሀገራቸው በመባረራቸው የደረሰባቸውን ንፍረት ለማሳየት ነው። በዚህ ውስጥ ያለው አጽንዖት በስደተኞቹ መከራና ምስኪንነት ላይ ሲሆን ይህም ወደ ኋላ በእግዚአብሔር ጣልቃ ገብነት “ብርቱ ሕዝብ” ከመሆናቸው ጋር ጉልሕ ልዩነት ያለው ይሆናል።

የተመለሱት ሕዝብ ወዲያውኑ በቅጽበት ሳይሆን በሂደት ትሩፍ የሚሆኑ ናቸው። እንደ ሚክያስ አባባል ትሩፍ ሕዝብ የእግዚአብሔር ጸጋና የተስፋ ቃል ግኝቶች ሲሆኑ እነርሱም በመጨረሻው እግዚአብሔርን የማያውቁትን አሕዛብ የሚያሸንፉ ይሆናሉ (5፥8-15)። ትሩፍ ሕዝብ የእግዚአብሔር የተስፋ ቃል ተጠቃሚዎች እንደ መሆናቸው መጠን በመጨረሻው እውነትንና ክብርን ማግኘታቸው አይቀርም። ወደ ብርቱ ሕዝብነት የሚለወጠው ትሩፍ ሕዝብ እግዚአብሔር ለዘላለም ንጉሡ ይሆንለታል። የእግዚአብሔር መንግሥታዊ ተግባር ማእከል የምትሆነው ተሐድሶንና ክብርን ያገኘችው ጽዮን ትሆናለች።

8 የወደፊቱ የኢየሩሳሌም ክብር የመጨረሻው ማንነት በምታገኘው ተሐድሶ ምክንያት “የቀድሞው ግዛት” መቀመጫ መሆኗ ነው። በቅርቡ በሚመጣበት የጨለማ ጊዜ የምታጣው ግዛቷ ይመለስላታል!

“የመንጋው መጠበቂያ ማማ” የሚለው ሐረግ “የጽዮን ዐምባ” ለሚለው ስም ድጋፍ ለጭና ተመሳሳይ መግለጫ ነው። ዐምባው በኢየሩሳሌም ከተማ ውስጥ የተመሸገ ስፍራ ሲሆን፤ እርሱም በስተ ምሥራቅ በኩል ከቤተ መቅደሱ ተራራና ከቁድሮን ሽለቆ አጠገብ የሚገኝ ነው፤ ሚክያስ የሚጠቀምባቸው መግለጫዎች ከዳዊት የአገዛዝ ስፍራ ጋር ቅርብ ግንኙነት ያላቸው እንደ መሆናቸው መጠን የቀድሞው ግዛት የሚለው አነጋገር በአንድ በሆነ መንገድ ለኢየሩሳሌም የሚመለስላት የዳዊት መንግሥት እንጂ ሌላ ነገር ሊሆን አይችልም። ሚክያስ ይህንን በማለቱ በቅድመ ምርኮ ከነበሩት ነቢያት ትውፊት ጋር በጥብቅ የሚስማማ ነው (ኢሳ 9፥17፤ ሆሴ 3፥5፤ አሞ 9፥11)።

ሠ. የወደፊቱ የጽዮን ንግድ (4፥9-13)

9 ጸሓፊው በድንገት የአንባቢውን ትኩረት ከወደፊቱ ክብር ወደ አሁኑ የውድቀት ተጨባጭ ሁኔታ ይመልሰዋል። የመከራከሪያው ጥያቄ አምታዊ መልስ ያለው ነው። እስራኤል ንጉሡ አይኖራትም፤ ያለ አማካሪ ትቀራለች። ንጉሡ በእግዚአብሔር ከተቀባ በኋላ የእርሱ እንደራሴ በመሆን የእግዚአብሔርን ሕግ ለሕዝቡ የሚገልጽ ነው። በእስራኤል ንጉሥ አለመኖሩ ስለ ሀገሪቱ የወደፊት ዕጣ ፈንታ፤ ከእስራኤል ስለሚነሣው መሰራት የሚናገረውን የእግዚአብሔር የተስፋ ቃል ሕዝቡ እንዲጠራጠሩ ያደርጋቸዋል። ሀገሪቱ ብሔራዊ ሉዓላዊነቷን በማጣቷ የሚደርስባት ከፍተኛ ጭንቀት ምጥ በያዛት ሴት ምሳሌ ተገልጾልክል።

10 ሚክያስ የምርኮውን ሂደት በሦስት ክፍሎች ክፍሎታል፤ ይኸውም ከከተማ መውጣት፤ በሜዳ ላይ መስፈርና በምርኮው አገር መግባት ናቸው። “ባቢሎን” የሚለው ስም እስራኤል

ያላቸውን ቅራኔ በብዙ የተለያዩ መንገድ ይገልጽ የነበሩትንና ወደፊትም የእስራኤል ተሐድሶ እስከሚመጣበት ጊዜ ድረስ በቅራኔያቸው የሚቀጥሉትን የዓለምን ንግድ መንግሥታት የሚያመለክት ሊሆን ይችላል (ከዘፍ 10፥10፤ 11፥4-9 ጋር ያነጻ)። “ጠላቶችሽ” የሚለው በብዙ ቍጥር የተገለጸ ቃል በሚክያስ አመለካከት “ባቢሎን” የሚለው ስም በቅርቡ አሦርን ከሚተካው የዓለም ንግድ መንግሥት በስፋት የላቀ መሆኑን የሚያመለክት ነው።

በምዕራፉ መክፈቻ ላይ የተጠቀሰው የተስፋ መልእክት ይህ ተስፋ ንስሐ ሳይገቡና ለጎጢአታቸው ዋጋ ሳይከፍሉ የሚገኝ እንዳልሆነ ይበልጥ ተረጋግጧል። በጎጢአታቸው መሠቃያታቸው አይቀርም፤ ዳሩ ግን ከዚያ የተስፋ መቍረጥ ጨለማ ባሻገር የእግዚአብሔር ሕዝብ ከጠላቶቻቸው የሚዋጁበት የጽዮን ክብር የንጋት ጮራ ይፈነጥቃል።

11-13 ጠላትነታቸውን የሚገልጹት አገሮች ይህን የሚያደርጉት ባለማወቅ ነው፤ ይህም ማለት እነዚህ ሕዝቦች በእግዚአብሔር ሕዝብ መጥፎ ዕድል ላይ ለመሣለቅ በሚሰበሰቡበት ጊዜ እግዚአብሔር ለራሱ ሕዝብ ባለው ዕቅድ ውስጥ ያላቸውን ሚና አያውቁም ማለት ነው። ነቢዩ እነዚህን ሕዝቦች በወድሮ ላይ እንዳል ነደ ይመስላቸዋል፤ እነርሱም በራሷ በእስራኤል የሚደቁ መሆናቸውን የሚገነዘቡት በጣም ዘግይተው ነው። የብረት ቀንድ የሚለው ቃል ንግድን የሚያመለክት ነው (ከዘፍ 33፥17፤ ከ1ሳሙ 2፥1 ጋር ያነጻ)። የዓለም ብልጽግና ለእግዚአብሔር ይሆናል፤ ንግድም ሁሉ በእርሱ ግዛት ሥር ይሆናል።

ረ. የወደፊቱ የጽዮን ንጉሥ (5፥1-4)

1 “ጭፍሮችሽን አሰልፊ” የሚለው አነጋገር ራሷን ለመከላከል ወታደሮቿን እንድታሰባስብ ለኢየሩሳሌም የቀረበ ጥሪ ነው። “የጭፍሮች ከተማ” የሚለው መግለጫ የጦርነት ከተማ መሆኗን ያመለክታል። በዚህ ውስጥ ያለው አንድምታ ኢየሩሳሌም ድኾችን በመጥላት የታወቀች እንደ መሆኗ መጠን በዚሁ ወንጀሏ ለከበባ እንደምትዳረግ ያመለክታል። የንጉሡ ጉንጨኝ መመታት የመጨረሻው ከፍተኛ ውርደት ሲሆን ይህም የእስራኤል ጠላቶች በእርሷ ላይ ያላቸውን አሸናፊነት የሚያሳይ ነው (1ነገ 22፥24)። ንጉሡ መስፍን ይባላል (ዐመት “ገዢ”)፤ ይህም የፍርድ ተግባሩን የሚያመለክት ነው።

2 የጥፋቱ አነጋገር በተስፋ ሰጭ አነጋገር ይተካል። ይኸውም ለእስራኤል ዘላቂ የሆነ የደኅንነት ዋስትና የሚያስገኝና ግዛቱም እስከ ምድር ዳርቻ የሆነ ንጉሥ የመነጣቱ ትንቢት ነው።

ኤፍራታ የቤተ ልሔም ጥንታዊ ስሟ ሲሆን (ዘፍ 35፥16፤19፤ 48፥7፤ ሩት 4፥11)ይህም ቤተ ልሔም ተብለው ከሚጠሩ ከሌሎች ከተሞች የምትለይበት ነው (ከኢያ 19፥15 ጋር ያነጻ)። የስሙ አጠቃቀም ዳዊት የተወለደባትን ከተማ የሚያመለክት ሲሆን (1ሳሙ 17፥12)፤ ይህም በመሲሐዊው ንጉሥና በዳዊት መካከል ያለውን ትስስር የሚያመለክት ነው።

በዚህ ቦታ ተናጋሪው ገዢ ሲሆን ይህም በንጉሡና በእግዚአብሔር ዓላማ መካከል ያለውን የቅርብ ግንኙነት ያመለክታል። ሥራው ከጥንት ዘመን ጀምሮ የሆነው ገዢው ወደፊትም የሚመጣው እርሱ ራሱ ነው።

“አመጣጡ” የሚለው ቃል “ጀማሪ” ወይም “ተግባርን ማካሄድ” የሚል ትርጉም ካለው ቃል የተገኘ ነው (ከ2ነገ 19፥27 ጋር ያነጻ)። ከዚህም ባሻገር ይህ ሐረግ ወታደራዊ አንድምታ ያለው ሲሆን አንደ ሰራዊት ለጦርነት መነሣቱን የሚያመለክት ነው (2ሳሙ 3፥25)፤ ስለሆነም መሲሐ በንግድና በሥልጣን ተግባሩን እንደ ንጉሥ መጀመሩን የሚገልጽ ሊሆን ይችላል።

“ከጥንት” እና “ከቀድሞ ዘመን” የሚሉት ቃሎች በፍጹምነት ደረጃ “እጅግ ጥንታዊ” ወይም “ዘላለማዊ” የሚል ትርጉም ሊኖራቸው ይችላል። በመግለጫው ውስጥ ያለውን የጊዜ ስፋት የሚወስነው ዐውደ ምንባቡ መሆን አለበት። በዚህ ቦታ ይህ ቃል እጅግ ጥንታዊነትን ሊያመለክት የሚችል ሲሆን፤ በእስራኤል ታሪክ ውስጥ ለሚገለጥና ወደፊት ለሚመጣ ገዢ የሚያገለግል ቃል መሆኑ ደግሞ በሚክያስ አእምሮ ውስጥ ያለው ልዕላ ተፈጥሮታዊ አካል ለመሆኑ ትልቅ ማስረጃ ነው

(ከኢሳ 9፥6 ደግሞም ከኢሳ 24፥23፤ ከሚክ 4፥7 ጋር ያነጻ)። ይህ ትንቢት ፍጻሜ የሚያገኘው በክርስቶስ ብቻ ነው።

3 በመጨረሻ እስራኤልን የሚታደግ ገዢ ስለሚመጣ እግዚአብሔር እርሷን የሚተዋት ለጊዜው ብቻ ነው። እስራኤል በእግዚአብሔር ፈጽሞ የምትተውበት ወቅት ውስጥ የምትገባው በነጠላቷ ምክንያት ነው (1፥5-6፤ 2፥1-5፤ 3፥4-9-12፤ 4፥10፤ 6፥9-16)፤ ዳሩ ግን የእስራኤልን መገለል የሚያስወግድ ገዢ ይመጣል፤ ስለዚህ እስራኤል የምትተው እስከዚያ ጊዜ ድረስ ብቻ ነው።

ሚክያስ የመገለል ጊዜ “ወላጁቱ ዐምጣ እስክትገላገል ድረስ” ነው ይላል። እስራኤል ከእግዚአብሔር የመለየቷ ጊዜ የሚያበቃው በገዢ መምጣት ብቻ ሳይሆን “በቀሩት ወንድሞቼም” መመለስ ጭምር ነው። ወንድሞቼ የተባሉት ከገዢ ጋር የጋራ የሆነ ሀገራዊ ቅርስ ያላቸው ናቸው (ከ2ሰሙ 19፥13 ጋር ያነጻ)። “ተመልሰው” የሚለው ቃል አስቀድሞ ሀገራቸው እስራኤል መሆኗን ያመለክታል። የመመለሳቸው አስፈላጊነት የተበተኑ መሆናቸውን ያሳያል።

ትሩፋ ሕዝብ የመሰባሰቡ ጉዳይ በሚክያስ ነገረ መለኮት ውስጥ ዋና ነጥብ ነው (2፥12-13 እና 4፥6-7)። በ5፥3 የተገለጸው የትሩፋ ሕዝብ የወደፊት መሰባሰብ ከምርኮ ሁኔታ አንጻር የቀረበ ነው፤ ወንድሞቹ ተበትነው በምርኮ ውስጥ ነበሩ ማለት ነው።

4 የመሲሐ ንጉሣዊ አገዛዝ ሰላማዊነት የእረኝነት መግለጫ ተሰጥቶታል። እስራኤል የአገዛዙን ተግባር በእግዚአብሔር ጎይል በሚያከናውነው መሲሐዊ ንጉሥ የፍቅር እንክብካቤ ይደረግላታል። የንጉሡ ሥልጣን በሁሉ ላይ ስለሚሆን የአገዛዙ የቸርነት ትሩፋት ከአገራዊ ወሰን ያለፈ ነው። የሥልጣኑ አገላለጽ ከዚህ በፊት ከተገለጸው ዓለም ዐቀፋዊ ሰላም ጋር ተመሳሳይ ነው (4፥1-4)። በዚያ ቦታ የተገለጸው ሰላምም የሚገኘው ኢምፕት በሆነቸው በቤተ ልሔም ከተማ በሚወለደው ገዢ እንደሚሆን በዚህ ቦታ በተጨማሪ ተረጋግጦአል። ኢሳይያስ “የሰላም ልዑል” ብሎታል (9፥6)።

ሰ. የወደፊቱ የጽዮን ሰላም (5፥5-6)

5-6 አሁን ሰላማዊው ሁኔታ ለጊዜው ይጠፋና የወራሪውን ጎይል የሰልፍ ኩቱ እንሰማለን። በዚህ ስፍራ የተገለጹት ኹነቶች በታሪክ ውስጥ ለመቀመጥ አስቸጋሪዎች ናቸው። አሦር እስራኤልን ለማጨቁኗት የዓለም ጎይሎች በምሳሌነት የተጠቀሰ ከሆነ፤ ምንባቡ የሚናገረው እስራኤል በመጨረሻ በጠላቶቿ ላይ ስለምትቀዳጀው የድል ትንቢት እንደ ሆነ ልንረዳ እንችላለን። ሚክያስ በ7፥12 “አሦር” የሚለውን ቃል በምሳሌነት በመጠቀም በተሐድሶው ዘመን ሰዎች ከአሦር ወደ እስራኤል እንደሚመጡ ይናገራል። ዘካርያስ ደግሞ መንግሥቱ በሚቋቋምበት ጊዜ የእግዚአብሔር ሕዝብ የሚሰበሰቡባቸውን መነሻ ሀገሮች ሲጠቅስ “አሦር” እና “ግብጽ” ይላል (10፥10)። ልብ ልንለው የሚገባን ነገር የዘካርያስ ትንቢት የተጻፈው ከአሦር መንግሥት ውድቀት በኋላ በጣም ቁይቶ መሆኑን ነው። በዘካርያስ አእምሮ ውስጥ በእርሱ ዘመን በሀገርነት የማይታወቀው አሦር ለሰሜኑ ግዛት ውድቀት ምክንያት ከሆነው ከአሦር መንግሥት የሚበልጥ ነው።

“ሰባት እረኞች” እና “ስምንት አለቆች” የሚለው አነጋገር ቊጥራቸው ያልተወሰነ መሪዎችን የሚያመለክት ነው። ቊጥር መጠቀሱ እግዚአብሔር ሕዝቡን በመሲሐ ሥር በምድሪቱ ሊያስቀምጣቸው ከአሕዛብ አገሮች የማሰባሰቡን ተግባር በሚፈጽምበት ጊዜ፤ እስራኤል የሚኖራትን የሰው ጎይል ብዛት ለማመልከት ነው።

ሸ. የወደፊቱ የጽዮን ነጻ መሆን (5፥7-9)

7 በእግዚአብሔር የተስፋ ቃል የሚታመኑት ትሩፋን ሰዎች ከአንድ ተራ ቡድንነት ተነሥተው በዓለም ውስጥ ፍጹም የሆነ የበላይነት የሚኖራቸው እንዲሁም እምነታቸውንና ርእዮታቸውን በምድር ሁሉ የሚያሠራጩ ይሆናሉ። ጠልና ካፊያ “ሰውን እንደማይጠብቅና” ከእግዚአብሔር ብቻ እንደሚወርድ ሁሉ፤ ትሩፋም ሕዝብ ወደ ሉዓላዊነት ደረጃ ከፍ የሚለው በእግዚአብሔር ጎይል ብቻ ነው።

8-9 ቀጥሎ ሚክያስ ትሩፋን ሕዝብ ሰለባውን በሚደመስስ አንበሳ ይመስለዋል። በግልጽ የሚታየው መግለጫ ትሩፋ ሕዝብ ድልን የሚቀዳጀው፤ ደምን በተጠማ ወታደራዊ የበላይነት መሆኑን የሚያመለክት አይደለም። ይልቁንም ሚክያስ ቈራጡን ጎይል አንበሳ ሰለባውን በሚማርክበት ጎይል፡- “ማንም ሊነጥቀው እንደማይችል” በማለት ይመስለዋል። ነቢዩ አሕዛብ የትሩፋን ደምሳሽ ጎይል ሊቋቋሙት እንደሚችሉና በመጨረሻም በዓለም ድልን እንደሚቀዳጅ ያመለክታል።

ቀ. የወደፊቱ የጽዮን መንጻት (5፥10-15)

10-13 “በዚያን ጊዜ” የሚለው ሐረግ ትሩፋ ሕዝብ በአሕዛብ ላይ ድልን የሚቀዳጅበትን ጊዜ የሚያመለክት ከሆነ (ቊ 7-9)፤ ነቢዩ ትሩፋን ድልን ከተቀዳጁ በኋላ እግዚአብሔር የጦር መሣሪያቸውን እንደሚያጠፋና የጣዖት አምልኮአቸውን እንደሚያስወግድ አድርጎ ተመልክቶታል ማለት ነው። ዳሩ ግን ሐረጉ የጽዮንን ክብር የሚያመለክት ከሆነ (4፥1-4)፤ የትሩፋ ሕዝብ መንጻት የሚከናወነው በሰላም ዘመን መጀመሪያ አካባቢ ነው ማለት ነው። በአሕዛብም ላይ የሚያገኙት የበላይነት በወታደራዊ ጎይል ሳይሆን እግዚአብሔር በፍጹም ልባቸው በእርሱ እንዳይታመኑ የሚከለክላቸውን ነገር ሁሉ በማስወገድ በሚያደርገው ጣልቃ ገብነት አማካይነት በእርሱ ላይ በሚኖራቸው ሙሉ የልብ መስጠት ይሆናል። በመጨረሻም ዓለም የምትሸነፈው በራሷ ውድቀት ወይም በሐሰተኛ ርእዮተ ዓለማ ሳይሆን በወንጌል አማካይነት ይሆናል።

ከቊ 10-15 ያለው አንድምታ የጦር መሣሪያና የጣዖት አምልኮ ተግባራት የተሳሳቱ መሆናቸውን ያሳያል። ፈረሶችና ሠረገላዎች የሚወገዱት እስራኤል በፍጹም ልቧ በእግዚአብሔር እንዳትታመን ስለሚከለክሉ ነው። ከተሞችና ምሽጎች እንዲሁም የውሽት ሃይማኖት መሣሪያዎች ሁሉ ይደመሰሳሉ። “ጥንቄታሁን” የሚለው ቃል ሰዎቹ በተፈጥሮ ውስጥ ያሉትን ጎይሎች ወይም በግለሰብ ውስጥ ያለውን ጎይል ለመቁጣጠር የሚፈልጉበትን መንገድ ያመለክታል። “አታሟርቱም” የሚለው ቃል አንድ የተወሰነ የመተት ዐይነት መኖሩን የሚያመለክት ሲሆን፤ ይህም በብሉይ ኪዳን ዘወትር የተወገዘ ነው (ዘጸ 18፥10፤ 2ገን 21፥6) የወደፊቱን የመተንበይ ጉዳይም የዚሁ የአስማት አንዱ ክፍል ነበር።

የእስራኤል የተቀረጹ ምስሎችም እንደዚሁ ይደመሰሳሉ። “ምስሎች” የሚለው ቃል ከአንድ ነገር ላይ የተቀረጹ ጣዖቶች ማለት ነው። “የማምለኪያ ዐምዶች” የተባሉት አብዛኛውን ጊዜ ከድንጋይ የተቀረጹ የአረማውያን አማልክትን የሚያመለክቱ የቆሙ ምስሶች ነበሩ። በዚህ ቊጥር ያሉት ሁለቱም ቃሎች ቅርጾች በሰዎች የተሠሩ ወይም የተቀረጹ መሆናቸውን ያሳያሉ፤ ስለሆነም ሚክያስ “ከእንግዲህ ለእጃችሁ ሥራ አትሰግዱም” ይላል።

14-15 “አሸራ” በልብ ወለድ ጽሑፎች “የአማልክት ፈጣሪ” ተብላ የምትታወቅ የከነዓናውያን ሴት አምላክ ስትሆን፤ እርሷም ከማንኛውም ወሲባዊ ሕይወትና በአጠቃላይም ከልምላሜ ጋር የተያያዘች ናት። በተጨማሪም የጦርነት አምላክ ነበረች። የተቀደሰ ዝሙት ዐዳሪነት የእርሷ የአምልኮ ሂደት አንዱ ክፍል ነበር። ሚክያስ “ከተሞቻችሁንም” ሲል የአረማውያንን የአምልኮ ማእከል ማለቱ ነው። ከተሞች የሚለው ቃል መደገሙ (ቊ 11) የሚጠፋት ከተሞች መማረካቸው የማይቀር መሆኑን በግልጽ ለማመልከት ነው። በ4፥1-4 የተሰጠው የሰላም የተስፋ ቃል መና እንዳይሆን ለእግዚአብሔር የማይታዘዙት አሕዛብ በቊጥር ሥር ይውላሉ።

፬. ሦስተኛው ንግር፡- እግዚአብሔር በእስራኤል ላይ ያቀረበው ክስና የመጨረሻው የእግዚአብሔር መንግሥት አሸናፊነት (6፥1-7፥20)

ሀ. እግዚአብሔር በሕዝቡ ላይ ያቀረበው ክስ (6፥1-8)

1-2 ሦስተኛው ንግር በሕጋዊ ክርክር መልክ ይጀምራል። ተራሮች በሙግቱ ውስጥ ለምስክርነት ተጠርተዋል። የማይናወጡት ኩረብቶች የእስራኤልን ታሪክ ከመጀመሪያው አንሥቶ በጸጥታ ሲመለከቱ ቈይተዋል፤ ስለሆነም “ጽኑ

መሠረቶችን ተብለው ተጠቅሰዋል፤ መናገር የሚችሉ ቢሆን ኖሮ የፈጣሪን ንግግር እውነተኝነት ሊመሰክሩ ይችላሉ ነበር።

3 ሚክያስ በሕግ ዐውድ አንጻር የቁየውን የነቢያትን የመከራከሪያ ቅርጽ በመከተል እግዚአብሔር ከሕዝቡ ጋር ያለውን ክርክር ያቀርባል። እግዚአብሔር በምን እንዳሳዘናቸው ሕዝቡን በሚጠይቅበት ጊዜ ምንባቡ የማሳዘን ሁኔታ ይታይበታል። የእነዚያ ተራሮች ፈጣሪ ለእስራኤል መለየት ምክንያት የሆነውን ነገር ለማወቅ ይፈልጋል።

“ሸክም” የሚለው ቃል አንድን ሰው ወደ ታች መጫንን፣ ትዕግሥት ማሳጣትን ወይም በአካል መድከምን የሚያመለክት ነው። እግዚአብሔር እነርሱን በምን ምክንያት እንዳደከማቸውና ለእርሱ መታዘዝን እንደ ተወ. ይጠይቃቸዋል። የእነርሱ ትዕግሥት ማጣት በእርሱ በኩል ጉድለት ስለ ተገኘ ሊሆን አይችልም፤ ምክንያቱም እርሱ ብዙ ነገር አድርጎባቸዋል።

4 ከግብፅ የመውጣታቸው ነገር የመጀመሪያው የመቤዝቸ ተግባር ሲሆን፤ ይህም እግዚአብሔር ለሕዝቡ ያለውን የማዳን ፍቅር የሚያመለክት ነው። ታላቁ የእግዚአብሔር ነቢይ ሙሴ ከእርሱ በኋላ ለሚመጡ ነቢያት ግምባር ቀደም ምሳሌ ነበር (ዘ፩ 18፥15-22)። ማርያም ነቢያት ነበረች (ዘ፩ 15፥20)። የአሮናዊው የክህነት አገልግሎት ጀማሪ የሆነው አሮንም በእግዚአብሔር ፊት የሕዝቡ ተወካይ ነበር።

5 በሰዓም ሕዝቡን ሳይረግም መቅረቱ (ዘኁ 22-24) በመካከላቸው የእግዚአብሔር ሥራ እንደ ነበረ የሚመለከር መሆኑን ሚክያስ ይጠቅሳል። ባላቅ የሕዝቡን ጉዞ ለመግታት ካለመቻሉ በተጨማሪ፤ ከሰጢው ወደ ጌልገላ የተደረገው ጉዞ ለምድያም ሽንፈት፣ ዮርዳኖስን ለመሻገርና ኢያሪኮን ለመውረስ ማስረጃ ይሆናል። ያለፉት ድርጊቶችን ዝርዝር በባዕድ ምድር ከነበሩበት የባርነት ነሮ ወደ ገዛ ሀገራቸው ገብተው መቀመጣቸውን ለመግለጽ የታለመ ያስመስለዋል።

“የጽድቅ ሥራ” የሚለው አነጋገር መሠረታዊ “ትክክለኝነት” ማለት ሲሆን፤ ይህም ለምድራዊም ሆነ ለሃይማኖታዊ ሕይወት የሚያገለግል ቃል ነው። በዚህ ቦታ ቃሉ እግዚአብሔር ራሱ ላስቀመጠው መስፈርት ማለትም ለቃል ኪዳን ግዴታዎች ታማኝ መሆኑን የሚያረጋግጥ ነው። እርሱ ለእስራኤል የሚፈጽማቸው ታላላቅ ሥራዎች ሕዝቡን ለመርዳት ሲል ጣልቃ ገብቶ ከሚያደርገው ሁሉ ያለፉ ናቸው። እነዚህ ሥራዎች እርሱ ለቃል ኪዳን ተስፋዎች ታማኝነቱን ለመጠበቅ የሚፈጽማቸው የጻድቅነቱ መገለጫዎች ናቸው።

6-7 ሚክያስ የእስራኤልን ታሪክ መዘርዘሩን በድንገት ያቆምና እግዚአብሔር ለቃል ኪዳን ካለው ታማኝነት አንጻር ሕዝቡ ምን ማድረግ እንዳለበት እርሱን በመጠየቅ ሕዝቡን በመወከል ይናገራል። አንድ ሰው “በልዑል አምላክ” ፊት እንዴት መቅረብ እንዳለበት ነቢያት የሚጠይቅበት ጥያቄ ምፅት ያዘለ ነበር። “ልዑል” የሚለው ቃል “ከፍታ” ማለት ሲሆን እግዚአብሔር በመንግሥተ ሰማያት መኖሪያው እንዳለ የሚገልጽ ነው። እርሱን ለማምለክ ትክክለኛው መንገድ ምንድን ነው? ከሚቃጠል መሥዋዕትና ከአንድ ዓመት ጥጃ ጋር መቅረብ ነውን? የአንድ ዓመት ጥጃዎች ከሁሉ የተመረጡ መሥዋዕቶች እንደ ሆኑ ይታመን ነበር። “አንድ ሺህ አውራ በጎች” የሚለው አነጋገር አንድ ሰው የእግዚአብሔርን በጎነት ለማግኘት የሚያቀርባቸውን ብዛት ያሳቸውን እንስሶች የሚያመለክት ነው። ዳሩ ግን እግዚአብሔር ምርጥ በሆኑት እንስሶችም ሆነ በቀጥታቸው ብዛት አይደሉትም። እጅግ ብዛት ያለው ዘይት እንኳ የሚያመልከውን ሰው ከእግዚአብሔር ጋር ኅብረት እንዲኖረው አያደርገውም። ዝርዝሩ በኩር ልጅን በመጥቀሱ ወደሚያስደነግጥ ደረጃ ይደርሳል፤ አንዳንድ እስራኤላውያን በአንዳንድ ወቅቶች የሕፃን ልጅ መሥዋዕትን ያቀርቡ ነበር (2ኛ 3፥27-16፥3፤ ኢሳ 57፥5)። በኩር አንድ ሰው ለእግዚአብሔር የሚሰጠው እጅግ የከበረ ነገር መሆኑን የሚያመለክት ነው። አሁንም ይህ እግዚአብሔር የሚፈልገው ነገር አልነበረም።

8 እግዚአብሔር የሚፈልገው በእውነተኛ ሃይማኖት መሠረታዊ ነጥቦች የሚገለጽ ከልብ የሚመነጭ ምላሽ ነው። እግዚአብሔር ለሕዝቡ መልካም የሆነውን ነገር ነግሮአቸዋል።

የሙሴ ሕግ በመልካምና በክፉው መካከል ያለውን ልዩነት በማሳየት በሃይማኖታዊውም ሆነ በማኅበራዊ ሕይወታቸው የእግዚአብሔርን ፈቃድ አሳውቋቸዋል። የሚያስፈልጋቸው ፍትሕን ማድረግ ነበር፤ እዚህ ላይ “በእውነተኛ ሃይማኖት” አንጻር ማለት ሲሆን ይህም በማኅበራዊ ጉዳይ አንጻር ለእግዚአብሔር የሚሰጡት ሥነ ምግባራዊ ምላሽ ነበር። “ምሕረትንም ትወድድ ዘንድ” የሚለው በነጻነትና በበጎ ፈቃድ ለሌሎች ርኅራኄን ማሳየት ማለት ነው። “በአምላክህም” ፊት በትሕትና ትራመድ ዘንድ” ማለት በእርሱ ፊት የትሕትናን መንፈስ በማሳየት ግልጽ በሆነ ኅብረት ከእርሱ ጋር መኖር ማለት ነው። ነቢያ በዚህ ቦታ መሥዋዕት ፍጹም ዋጋ ቢስ እንደ ሆነና እግዚአብሔር የሚፈልገውም ትክክለኛ ልብ ብቻ መሆኑን እያመለከተ አይደለም። ይልቁንስ ባዶ የሆኑ ሃይማኖታዊ ሥርዐቶችን በማብዛት እግዚአብሔር እንደማይደሰት እየተናገረ ነው።

እነዚህ ሥነ ምግባራዊ ግዴታዎች የድነትን መንገድ የሚያመለክቱ አይደሉም። የኅጢአት ይቅርታ የሚገኘው በመሥዋዕቶች አማካይነት ነበር። በዚህ ቁጥር ውስጥ የተጠቀሱት መመዘኛዎች የቃል ኪዳንን ማኅበረ ሰብ አባሎች የሚመለከቱ ሲሆኑ፤ እግዚአብሔር በቃል ኪዳን ግዴታ ውስጥ ካሉት ሰዎች የሚፈልገውን ሥነ ምግባራዊ ምላሽ የሚያረጋግጡ ናቸው። እነዚህ ሥነ ምግባራዊ ደረጃዎች ክርስቲያኖችን የማይመለከቱ አይደሉም፤ ምክንያቱም ዐዲስ ኪዳን በቀጣይነት አስፈላጊነታቸውን ያረጋግጣልና። አሁንም እኛ እውነተኛ ሃይማኖትን እንድንለማመድ ተጠርተናል (1ቆሮ 13፥4፤ 2ቆሮ 6፥6፤ ቁላ 3፥12፤ ያዕ 1፥27፤ 1ኢጥ 1፥2፤ 5፥5)። ለክርስቲያኖች ሕጉ የተሰረዘ ሳይሆን ይልቁንም በልባቸው ውስጥ የተቀረጸ (ኤር 31፥33፤ ከዕብ 10፥14-17 ጋር ያነጻ) እና ከእግዚአብሔር ጋር የቃል ኪዳን ግንኙነት ያላቸው ናቸው። ዳሩ ግን የእኛ መታዘዝ ኅይል የሚያገኘው በውስጣችን በሚኖረው መንፈስ ቅዱስ እንጂ በሕጉ ፊደል አይደለም።

ለ. የፍርድ ቃል (6፥9-16)

9 በድንገት የእግዚአብሔር ድምፅ ይሰማል። “ከተማዬቱን ይጣራል” የሚለው አነጋገር ጥፋት ወደ ከተማ ሲመጣ የሚሰማውን የማስጠንቀቂያ ጨካኝነት የሚያመለክት ነው። ሚክያስ የእግዚአብሔርን ስም መፍራት ጥበብ መሆኑን ይገልጻል። “ብትሩ” እስራኤላውያን የሚመጣባቸው ቅጣት ሲሆን እነርሱም ይህንን “ዐስቡ” ተብለዋል። ሕዝቡ ወረራው እንደሚመጣ ማሰብ እንዳለባቸውና ይህንንም የሚፈጽመው እግዚአብሔር በአሦራውያን መሣሪያነት እንደ ሆነ ማወቅ ነበረባቸው።

10-13 የዕብራይስጡ አነጋገር ቃል በቃል ሲተረጎም “በክፉዎቹ ቤት ውስጥ በክፉት የተገኘው ሀብትና የተረገመው ሐሰተኛ ሚካን አሁንም አለን?” የሚል ነው። በርግጥ ጥያቄው ለመከራከሪያ የቀረበ ሲሆን ጨቋኞቹ መደቦች አሁንም ድኸችን በመጨቁን ትርፍ እንደሚያገኙና ጭቁናውም እንዳልቆመ የሚያረጋግጥ ነው። ስለሆነም ቅጣቱ ተገቢና አሁን በደጅ ያለ ነው። ሚክያስ ማኅበራዊ ኅጢአትን ከጣዖት አምልኮ ኅጢአት በላይ በሆነ አጽንዖት ይገልጻል፤ ዘር ዘር ግን ሁለቱም በእርሱ አእምሮ ውስጥ በቅርብ የተሳሰሩ ናቸው። በቀ. 11 ላይ ላለው ጥያቄ የሚሰጠው መልስ በርግጥ አሉታዊ ነው። በሚክያስ ዘመን የነበረው ኅብረተ ሰብ በዐመፅ፣ በውሽትና በማታለል የሚታወቅ ነበር። ሐሰተኛ የተስፋ ቃል መስጠትና የማይፈጽሙትን ነገር መናገር የተለመደ ነበር። በቀ. 13 መሠረት እግዚአብሔር በሕዝቡ ላይ ጥፋት የሚያመጣው በኅጢአታቸው ምክንያት ነው።

14-15 ምድሪቱ በሰይፍ ስለት ትወድምና ፈጽሞ ምርት የማትሰጥ ትሆናለች በምድሪቱ ውድመት ምክንያት ሀብታሞቹን የሚያነሣላቸው ሥሥት ተገቢ አለመሆኑ ይገልጻል።

16 ሕዝቡ የአረማውያንን ሃይማኖት በመለማመዳቸው በእስራኤል የበአልኮ አምልኮ መሥራች የሆነችው የኤልሳቤል ባል የአክዓብ ሥርወ መንግሥት ራስ ከሆነው ከምሪ ትውልድ የሚሻሉ አልሆኑም። “ስለዚህ” የሚለው ቃል ነቢያ ሊገልጸው ያለውን የእስራኤል ለእግዚአብሔር አለመታዘዝ የሚያስከትላቸውን ሦስት መቅሠፍቶች ያመለክታል። እስራኤል “ለውድመት” ትዳረጋለች። የዕብራይስጡ ቃል መውደምንና

አስደንጋጭነትን ያመለክታል ነው፤ ቃሉ የድንጋጤ መሣሪያ የመሆኑን አንድምታ ያዘለ ነው።

ሐ. ነቢዩ መንፈሳዊ ኅብረት በመጥፋቱ ያሰማው ሰቂቃ (7፥1-2)

በጨለማና በሚያስፈራ ሰማይ እንደሚጀምርና በኋላ ግን ወርቃማ ፀሐይ እንደሚሆን ቀን፣ ይህ ምዕራፍ በግዝን ይጀምርና በተስፋ ይደመድማል። በሕዝቡ አለመታዘዝና ሀገሪቱን በሚጠብቃት አስከሬ ዕጣ ምክንያት በነቢዩ የሕይወት አድማስ ላይ የግዝን ደመና አጥልቶበታል። ዳሩ ግን በግዝኑ መካከል የተስፋ ጮራ አብርቶለታል።

1 ይህ ክፍል በዘመኑ መንፈሳዊ ኅብረት በመጥፋቱ ነቢዩ በሚያሰማው ሰቂቃ ይጀምራል። ምሳሌው የሚገልጸው ትሩፋኑ ረኃባቸውን ለማስታገሥ የወይን ዘለላና ምርጥ የሆነ በለስ እንደሚፈልጉ ነው፤ ዳሩ ግን ጊዜው የመክር ወቅት ስለ ሆነና እነዚህ ፍሬዎች ስለ ተለቀሙ ከረኃባቸው ሊድኑ አልቻሉም።

2 በቀ. 1 ላይ ያለው ፍሬ መንፈሳውያን ሰዎችን የሚያመለክት ነው። ምግብን እየፈለጉ ምንም ካለማግኘት የተነሣ የሚኖረው ስሜት፣ መንፈሳውያን ሰዎች ለእግዚአብሔር የታመኑ ግለሰቦችን ከማጣታቸው የተነሣ የሚመጣውን ስሜት ያመለክታል ቋንቋው ድኸቹ በሀብታሞቹ የደረሰባቸውን የከፋ በደል ይገልጻል።

መ. ነቢዩ በኅብረተ ሰቡ ውስጥ ስላለው ክፋት ያሰማው ሰቂቃ (7፥3-6)

3 ሚክያስ በኅላፊነት ቦታ ላይ ያሉት ሰዎች በኅብረተ ሰቡ ጉሮሮ ላይ ያስቀመጡትን የከረረ ማነቆ ይገልጻል “ገዢ እጅ መንሻ ይፈልጋል” ማለት ገዢ ለጥቅሙ ሲል ፍትሕ እንዲዛባ ያደርጋል ማለት ነው። ሥልጣን ከፍ ባለ ሉዓላዊ ባለ ሥልጣን ካልተጠበቀ በቀር መሰኛ ያደርጋል። የፍርዱ አካሄድ ለጉባ በመጉምጀት ምክንያት ተበላሽቶ ነበር። ሁሉን የሚቈጣጠሩ መደቦች፣ ማለትም ሀብታሞቹ በቀላሉ ምኞታቸውን በሌላው ላይ ይጭኑ ነበር፤ የሚፈልጉትንም ያገኙ ነበር ማለት ነው።

በገዢዎቹ መደቦች ሤራ ውስጥ ገዢ ምናልባት ንጹሐ ሰው እንዲከሰስ ይፈልግ ይሆናል፤ ዳኛውም ጉባ ይቀበልና ይፈጽምለታል፤ ሀብታሞቹም በሤራው ውስጥ በመሳተፍ “ያሻቸውን” (የተመኙትን) ይናገራሉ። “ያሻቸውን” የሚለው ቃል አብዛኛውን ጊዜ በመጥፎ ሁኔታ የሚነገር ሲሆን “ክፉ ምኞት” ሆኖም በይበልጥ “አደጋ” ወይም “ጥፋት” ማለት ነው።

4 ሚክያስ መልካም የተባለው ሰው እንደ አሜክላ መሆኑን ይገልጻል። አንድ ሰው ምሕረትን ወይም ዐዘኔታን ከአንድ ሰው ሲፈልግ ቀናና የተከበሩ የሚመስሉት እንኳ ጨካኞችና የሚዋጉ ሆነው ያገኛቸዋል። ሚክያስ እንደ ተለመደው በድንገተኛና በሚስቀጥጥ ንጽጽሩ መጨውን ፍርድ ያመለክታል፤ “የጠባቂዎቻቸው ቀን ደርሶአል” በማለት። ጠባቂዎቹ የሀገሪቱን አካሄድ የሚከታተሉ የውስጥን ዝግትና ማሽቆልቆል የሚመለከቱ ነቢያት (ኤር 6፥17፣ ሕዝ 3፥19) የነበሩ ሲሆን የጥንቶቹን ከተሞች እንደሚጠብቁት ሰዎች ሁሉ ስለሚመጣው አደጋ ያስጠነቅቃሉ። የጠባቂዎቹ ቀን የቅጣት ቀን ነው፤ ይኸውም ምርኮው ማለት ነው።

5-6 ሚክያስ የኅብረተ ሰቡን ጉድለት ወደ መግለጽ ይመለሳል። በእርሱ ዘመን አንድ ሰው ጓደኞቹን ወይም ሚስቱን እንኳ አያምንም ነበር፤ ለወላጆችም የሚገባው ክብር ጠፍቶ ነበር።

ሠ. በተስፋ መቀረጥ መካከል የመንፈሳዊ ሰው አተያይ (7፥7-10)

7 ነቢዩ መንፈሳዊ ሰው በአስቸጋሪ ሁኔታ ውስጥ የሚያሳየውን አዝማሚያ ሲገልጽ የግዝን ደመና ሊገፈፍ ይጀምራል። ሚክያስ ለተስፋ መቀረጥና ለድካም እጁን አይሰጥም። “ተስፋ ማድረግ” ማለት “መመልከት” ወይም

“በመጠባበቅ መቁየት” ማለት ነው (ከቀ. 4 ጋር ያነጻ)። መንፈሳዊው ሰው እያንዳንዱን የእግዚአብሔር አደራረግ በንቃት ይጠባበቃል። ሚክያስ እግዚአብሔር በራሱ ጊዜ የሚሠራውን በመጠበቅና እርሱ በዓለም ውስጥ የሚያደርገውን ሉዓላዊ አሠራር በማወቅ ሰላምን ያገኛል። ሚክያስ በዚህ ብቻ ሳይወሰን እግዚአብሔር ጸሎትን እንደሚመልስም ያለውን ልቦ መለካት ይገልጻል።

8 ሚክያስ እግዚአብሔር እንደሚሠራና ጸሎት እንደሚመልስ ማመን ብቻ ሳይሆን የሚታመኑበትንም እንደሚታደግ ያረጋግጣል። ታማኝ ሰዎች ምንም እንኳ በአስቸጋሪ ሁኔታዎች ውስጥ ቢገቡም አንድ ቀን የእጃቸውን ይቀበላሉ። በጨለማ የሚቀመጡት የእግዚአብሔር ሰዎችና እርሱ በመካከላቸው የሚያበራሳቸው አስደሳች የብርሃን ውጤት በግልጽ ተነጻጽረዋል።

9 ትሩፋኑ እግዚአብሔር ለእነርሱ እስኪሟገትላቸውና እስኪፈርድላቸው ድረስ ለመጠባበቅ መወሰናቸውን ያረጋግጣል። የሚደርስባቸው ምድራዊ ቅጣት ተገቢ እንደ ሆነ በማወቅ በነጻነት ንጢአታቸውን ይናዘዛሉ። ይህም ቢሆን እግዚአብሔር ለእነርሱ እንደሚፈርድላቸው ይተማመናሉ ምክንያቱም ከንጢአተኛ ባልንጀራዎቻቸው በተለየ ሁኔታ በቃል ኪዳን ጸንተው የቆሙ በመሆናቸው ነው።

10 በመጨረሻም ትሩፋ ሕዝብ ይከበርና በዓለም ውስጥ ያሉት ጠላቶች በንፍረት ተከድነው እንደ ጭቃ ይረገጣሉ። ይህንን የአሁኑን ምሳሌ ኢሳይያስም ስለ ወራሪዎቹ አሦራውያን ሲገልጽ ተጠቅሞበታል (10፥6)። ሚክያስ እስራኤል በምትከበርበት ጊዜ የጠላት ኀይሎች እንደሚሸነፉ ለመግለጽ ምሳሌውን ተጠቅሞበታል።

ረ. የእግዚአብሔር መንግሥት የድል ዋስትና (7፥11-20)

1. ድሉ ከመንግሥቱ መስፋፋት አንጻር ሲገለጽ (7፥11-13)

11-12 ቀሪው የምዕራፉ ክፍል የትሩፋ የመጨረሻ ድል አድራጊነት ታላቅ መግለጫ ነው። በአሦርና በግብፅ ምሳሌነት ከአሕዛብ አገሮች በሚፈልሱ ሕዝቦች የሀገሪቱ የሕዝብ ብዛት በከፍተኛ ደረጃ እንደሚጨምርና የትሩፋ ሕዝብ ተጽዕኖ እጅግ እንደሚሰፋ ነቢዩ ይመለከታል። አሕዛብ የተስፋው ቃል ተካፋዮች መሆናቸው የብሉይ ኪዳንም ሆነ የዐዲስ ኪዳን ማእከላዊ ትምህርት ነው (ዘፍ 12፥3፤ አጥ 9፥11-12፤ ሮሜ 9፥30፤ ገላ 3፥6-9)።

13 የሆነው ሆኖ በተመሳሳይ ሁኔታ የእግዚአብሔር ፍርድ በንጢአተኛው ዓለም ላይ ይመጣል። ሚክያስ ከበሰበሰው የኅብረተ ሰብ ፍርስራሽ ውስጥ የእግዚአብሔር መንግሥት ሲወጣ ይመለከታል።

2. ከእግዚአብሔር አመራር የተነሣ ድል ሲረጋገጥ (7፥14-15)

14 ትሩፋ ሕዝብ ድል የሚያደርጉት ከእግዚአብሔር ጋር ባላቸው ግንኙነት ምክንያት ነው። ጽሑፉ ከአሕዛብ ተለይተው ብቻቸውን በዱር ውስጥ እንደሚኖሩ ይገልጻል። ባሳንድ ገለጻድ የብልጽግና ተምሳሌት የሆኑ ታላላቅ የዕርሻ ልምላሜ ስፍራዎች ነበሩ። በዚህ ቦታ የተጠቀሱት በምሳሌነት ነው። ይህ ጸሎት እስራኤል የቀድሞ በረከቷ በመልካም እረኛዋ እንዲመለስላት ነው።

15 ከግብጽ የመውጣታቸው ጉዳይ በነቢያት የነገረ መለኮት ታሪክ ውስጥ ማእከላዊ ሁኔታ ነው። ይህ ጉዳይ በዚህ ቦታ መደገሙ ታሪክ ለነቢያት በቀጣይነት በየጊዜው የሚፈጸም ነገር ስለ ነበረ ነው። የመውጣታቸው ታሪክ እንደ ገና ሊደገም ይችላል፤ ዳሩ ግን የሚደገመው በዐዲስና ከዚያ በበለጠ ሁኔታ ነው። የመውጣታቸው ኹነት ለነቢያት የታሪክ ጉዳይ ብቻ አልነበረም። እግዚአብሔር የማይለወጥና የእርሱም ባሕርያት ዘመን የማይለወጣቸው ስለ ሆኑ፣ ሕዝቡ የእርሱ ሥራዎች በታሪክ ውስጥ በተደጋጋሚ ሊፈጸሙ እንደሚችሉ ማሰብ ይችላሉ።

3. በአሕዛብ ላይ ድል ሲረጋገጥ (7፥16-17)

16 እግዚአብሔር ለአስራኤል ሲል በሚያደርገው ጣልቃ ገብነት ምክንያት አሕዛብ በእግዚአብሔርና በትሩፋት ሕዝብ ፊት ይዋረዳሉ። ሁሉን ቻይ በሆነ አምላክ ታላቅ ኀይል ፊት የአሕዛብ ኀይል እንደ ምናምን ይሆናል። እጅን በአፍ ላይ ማድረግ አክብሮትንና ፍርሀትን የሚመለከት ነው። የአሕዛብ ጆሮ የደነቄረው እግዚአብሔር ከሚያመጣቸው መብረቃዊ ሁኔታዎች የተነሣ ሊሆን ይችላል።

17 የእግዚአብሔርና የትሩፋት ሕዝብ እውነት በዓለም ውስጥ ሲገለጥ አሕዛብ በእግዚአብሔር ፊት እየተንቀጠቀጡ ከዋሻቸው በደረታቸው እየተሳሉ በሚወጡ እንስሶች ምሳሌ ተገልጿል።

4. ከእግዚአብሔር ባሕርይ የተነሣ ድል ሲረጋገጥ (17፥18-20)

18 “እንደ አንተ ያለ አምላክ ማን ነው?” የሚለው አነጋገር እግዚአብሔር ልዩ መሆኑን የሚያመለክት ነው። “ሚክያስ” የሚለው ስም ትርጉም “እንደ እግዚአብሔር ያለ ማን ነው?”

ማለት ነው። “ነጢአት” እና “መተላለፍ” የሚለው ቃል በዘፀ 34፥6-7 ያለውን ቃል የሚያሳስብ ሲሆን፤ በዚያ ቦታ እግዚአብሔር ከማንነቱ የተነሣ ኀይሉን ይቅር የሚለውን ባሕርይን አጽንዖቱን አልፎ።

19-20 የእግዚአብሔር ቁጣ ለዘላለም የሚቀጥል ስላልሆነ፤ የሚያምኑ ትሩፋት ውርደታቸው አንድ ቀን እንደሚያበቃ ሊገነዘቡ ይችላሉ። ከይቅርታ መግለጫ ቀጥሎ ነቢዩ ለአብርሃም የተሰጠውንና ለያዕቆብም በድጋሚ የተረጋገጠውን የተስፋ ቃል ያስታውሳል። የትሩፋት ብሩህ ተስፋ የተመሠረተው ለአብርሃምና “ለአባቶቻችን” በመሐላ በተሰጠው የተስፋ ቃል ላይ ነበር (ዘፍ 13፥15፤ 17፥7-8; 13፥19፤ 48፥4)፤ የእነዚህ ፍሬ ነገሮች ደግሞ ለክርስቲያኖችም ተፈጻሚነት አላቸው (1ጴጥ 2፥5 ይመ፤ ከ2ቆሮ 6፥16፤ ዕብ 8፥10፤ ራዕ 21፥3; 7 ጋር ያነጻ)። የተስፋው ቃል ለመላው የእግዚአብሔር ሕዝብ የርስት ውርስን የሚያረጋግጥ ቀጣይነት ያለው ነገር ነው። የእግዚአብሔር ሕዝብ እንደ መሆናችን መጠን ኀይሉን ከእግር በታች ተረግጦአል። እኛም ደግሞ በእግዚአብሔር ኀይል መንጋውን የሚመግበውን እረኛ የፍቅር እንክብካቤ እናውቃለን። የሚክያስ ስለ ትሩፋት ያለው አስተሳሰብ የዛሬዎቹንም አማኞች ይጨምራል።

ብሉይ ኪዳን በዐዲስ ኪዳን ውስጥ

የብሉይ ኪዳን ክፍል	የዐዲስ ኪዳን ክፍል	ርእስ
ሚክ 5፥2	ማቴ 2፥6	የቤተ ልሔም ልደት
ሚክ 7፥6	ማቴ 10፥35፤ ሉቃ 12፥53	የቤተ ሰብ መከፋፈል